

TACÛ'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ'NİN TARİHSEL YAŞAMI, VEFÂİLİK HAREKETİNİN
(TARİKATİNİN) ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILIŞINDA VE OSMANLI BEYLİĞİ'NİN
KURULUŞUNDAKİ ÖNEMİ VE EBÛ'L-VEFÂ MENÂKİB-NÂMESİ'NİN EDİSYON-KRİTİK METNİ.

Ömer KAÇMAZ

Yüksek Lisans Tezi
Tarih Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2006

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sema Altunan

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ağustos 2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

TACÛ'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ'NIN TARİHSEL YAŞAMI, VEFÂİLİK HAREKETİNİN (TARİKATININ) ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILIŞINDA VE OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞUNDAKİ ÖNEMİ VE EBÛ'L-VEFÂ MENÂKIB-NÂMESİ'NİN EDİSYON-KRİTİK METNİ.

Ömer KAÇMAZ

Tarih Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2006

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sema Altunan

Gerçek adı; Muhammed bin Muhammed olan; ancak Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ adıyla şöhret kazanan Iraklı ünlü mutasavvıf, M.1100 yılındaki ölümünden sonra adına kurulan Vefâilik tarikatının kuramsal Piri olarak kabul edilmiştir.

Ebû'l-Vefâ'nın yaşamı boyunca, elde ettiği siyasi ve dini güç pek çok kez Abbasi yönetimiyle derin ihtilafa düşmesine neden olmuştur.

Vefâilik tarikatının Anadolu'ya M.XI.y.y. da girdiği kabul edilebilirse de, kökleşmesi Dede Karkın'ın M.XIII.y.y. da ki Anadolu'ya girişiyle başlamış ve yerine geçen Bâbâ İlyâs döneminde Anadolu sathına yayılmıştır.

Erken dönem Vefâiliğe, yabancılaşan orta dönem Vefâiliğinin yabancılaşma nedeni, hitap ettiği çevrenin değişmesi ve orta dönem Vefâ liderlerinin Ebû'l-Vefâ'nın tasavvufi görüşlerini üst çatı olarak kabul etmeleriydi.

Bâbâ İlyâs isyanından sonra orta dönem Vefâileri zaman içerisinde Sünnileşme sürecine girmiş ve bazı orta dönem Vefâileri Osmanlı'nın kuruluşu döneminde son derece önemli fetihlere iştirak etmişlerdir.

Erken dönem, Vefâilik hakkında en kapsamlı bilgiler ise, XIV.y.y. Arapça yazılan ve XVI.y.y.ın başında özetlenerek Türkçe'ye çevrilen Menâkıbu't-Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ isimli eserdir.

ABSTRACT

TACÛ'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ'S HISTORICAL LIFE, VEFAİLİK MOVEMENT ANATOLIA SELÇUKLU STATE TO BE DEMOLISHED AND OTTOMAN GOVERNMENTAL FOUNDATION IMPORTANCE AND EBÛ'L-VEFÂ MENÂKIB-NÂME'S EDICYON-CRITIK TEXT

Ömer KAÇMAZ

History Protector Science

Anadolu University Social Sciences Institute, August 2006

Adviser: Yrd. Doç. Dr. Sema Altunan

Iraqi famous sufi whose real name was Muhammed bin Muhammed; had got famous with the name Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ; accepted as the oretical master's of Vefâîlik dervish order which had shown off for him after his dying in 12th century. Political and religious power of Ebû'l-Vefâ's; had caused to hard conflicts with Abbaside administration.

Had been accepted that Vefâîlik dervish order came in Anatolia in the 11th century. But this dervish order's taking root had bequn when Dede Karkın came in Anatolia in the 13th century and in Bâbâ İlyâs period who came after him; this dervish order had been passed of Anatolion borders.

Pre-age Vefâîlik's had been become estranged to middle-age Vefâîlik's. Becase its addressing circuit had changed and one of Vefâî leaders Ebû'l-Vefâ's sufistic thoughts had accepted as the best.

After Bâbâ İlyâs rebellion pre-age Vefâîliks' started to be Suni in the couse of time and some of Pre-age Vefâîliks' had gined importont conquests at the period of the Otoman Empire's establishment.

The most radivst information about middle-age Vefâîlik is; Menâkıbu'l-Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ which had been written in Arabic in the 14th century and translated in summary Turkish at the beginning of the 16th century.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ömer Kaçmaz'ın Tacu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın Tarihsel Yaşamı, Vefâîlik Hareketinin (Tarikatının) Anadolu Selçuklu Devleti'nin Yıkılışında Ve Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşundaki Önemi Ve Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi'nin Edisyon-Kritik Metni başlıklı tezi tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Tarih Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul / ret edilmiştir.

Adı Soyadı**İmza**

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Sema Altunan

Üye :

Üye :

Üye :

Enstitü Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

ÖMER KAÇMAZ

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Y. Lisans: 2004 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisans : 2002 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Lise : 1997 Antalya Yavuz Selim Lisesi

İş

2004-2005. Tarih Öğretmeni. Antalya Seçkin Dershanesi

2005-2006 Tarih Öğretmeni. Antalya Lider Dershanesi

2006-... Tarih Öğretmeni. Antalya / Manavgat Atlas Dergisi Dershanesi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri Ve Yılı: Antalya – 30.04.1980 Cinsiyet: Erkek Yabancı Dil: İngilizce

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
A.N.	: Ayasofya Nüshası
A.M.K.	: Ankara Milli Kütüphane
A.Ü.	: Atatürk Üniversitesi
A.Ü.D.T.C.F.	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
A.Ü.İ.F.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
B.T.T.D.	: Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
bk.	: Bakınız
bsk	: Baskı
byt.	: Beyit
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.İ.A	: Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
D.F.E.F.M.	: Dârü'l-Fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası
dpnt.	: Dipnot
D.V.	: Diyanet Vakfı
Edt.	: Editör
E.Ü.	: Erciyes Üniversitesi
H.	: Hicri
İ.Ü.E.F.T.E.D.	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi
İ.A.	: İslâm Ansiklopedisi
İ.Ü.N.	: İstanbul Üniversitesi Nüshası
İ.Ü.T.E	: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü
Kıs.	: Kısım
M.	: Miladi
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.B.N.	: Murat Buharî Nüshası
M.T.M	: Milli Tettebbular Mecmuası
Nşr.	: Neşir
nr.	: Numara

s.	: Sayfa
say.	: Sayı
S.O.L.L.	: Sources Of Oriental Languages And Literatures
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
D.G.B.İ.T.	: Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Ansiklopedisi
T.A.	: Türk Ansiklopedisi
T.D.	: Türk Dili
Ta. D.	: Tarih Dergisi
T.E.K.D.V.	: Türkiye Ekonomik Ve Kültürel Dayanışma Vakfı
T.D.A.V.	: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
T.K.	: Türk Kültürü
T.K.A.	: Türk Kültürü Araştırmaları
T.K.A.E.	: Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü
T.M.	: Türkiyat Mecmuası
T.O.E.M.	: Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
T.V.Y.Y.	: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
T.Y.	: Türkçe Yazmalar
V.D.	: Vakıflar Dergisi
vr.	: Varak
Y.Y.T.V.	: Yörtürk Yörük Türkmen Vakfı Yayınları
Y.K.Y.	: Yapı Kredi Yayınları
Yay.	: Yayınları
Y.e.b.	: Yazma eserler bölümü
Yyn.	: Yayınlayan
yy.	: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
1. MENÂKIB-NÂMELER	2
1.1. Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi Ve Seyyid Velâyet..	2
1.1.2. Seyyid Velâyet	6
1.2. Menâkıb-ı Hvoca-i Cihân Ve Netîce-i Cân	11
1.3. Menâkıbu'l-Kudsiyye Fî Menâsıbi'l-Ünsiyye	11
1.4. Menâkıbu'l-Ârifin	11
1.5. Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî	11
1.6. Hazâ Kitâb-ı Vilâyet-nâme-i Koyun Bâbâ Sultan	12
1.7. Abdal Mûsâ Velâyet-Nâmesi	12
1.8. Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi	12
1.9. Şeyh Şücâü'd-dîn Bâbâ Menâkıb-nâmesi	13
1.10. Otmân Bâbâ Velâyet-nâmesi	13
1.11. Menâkıb-ı Çehâr-Yar-i Güzin	13
1.12. Şifâü'l-Eskâm Fî Sîreti Gavsi'l-Enâm	13
1.13. Ed-Durr Us-Semîn Fî Menâkıb İş-Şeyh Muhyiddin	14
1.14. Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî	14
1.15. Garib-nâme	14
1.16. Mahalli Rivayetler	14
2-) TARİHİ KAYNAKLAR	15
2.1. Selçuklu, Bizans, Arab, Kara-koyunlu Ve Moğol Tarihi Kaynakları ...	15
2.1.1. El-Kâmil Fi't-Târih	15
2.1.2. El-Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye	15
2.1.3. Anonim Selçuk-nâme	16
2.1.4. Tarih-i Cihan Güşa	17
2.1.5. Abû'l-Farac Tarihi	17
2.1.6. Şikarî Tarihi	17

2.1.7. Kitab-ı Diyarbekriyye	17
2.1.8. Şecere-i Terâkkime	17
2.1.9. Kritovulos	18
2.2. Osmanlı Tarihi Kaynakları	18
2.2.1. Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âli Osmân	18
2.2.2. Âşık Paşa-zâde Tarihi	18
2.2.3. Düstûr-nâme-i Enverî	19
2.2.4. Kitâb-ı Cihan-Nümâ	19
2.2.5. Oruç Beğ Tarihi	19
2.2.6. Anonim Tevârih-i Âli Osmân	20
2.2.7. Tarih-i Ebû'l-Feth	20
2.2.8. Tevârih-i Âli Osmân	20
2.2.9. Tâcü't-Tevârih	21
2.2.10. Tevârih-i Âli Osmân	21
2.2.11. Tevârih-i Âl-î Osmân	21
2.2.12. Câm-ı Cem-Âyîn	22
2.2.13. Nefahâtü'l-üns	22
2.2.14. Şakayık-ı Numaniyye Ve Zeyiller	22
2.2.15. Kitâbü't-târih-i Kühü'l-ahbâr	23
2.2.16. Tarih-i Solak-zâde	23
2.2.17. Kitâb-ı Cihân-nümâ	23
2.2.18. Câmiu'd-düvel	24
2.3. Seyahatnâmeler	24
2.3.1. Tûhfetü'n-nâzzâr fî Garaibi'l-emsâr	24
2.2.2. Ruy Gonzales De Clavijo Seyahat-nâmesi	24
2.2.3. Evliya Çelebi Seyahat-nâmesi	25
3. ÇAĞDAŞ ARAŞTIRMALAR	25
4. TRANSKRİPSYONDA İZLENEN YOL	26

BİRİNCİ BÖLÜM

TÂCU'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ'NIN MENKİBEVİ VE TARİHSEL HAYATI

1. EBÛ'L-VEFÂ'NIN DOĞUMU KÖKENİ VE AİLEVİ ÇEVRESİ.....	28
1.1. Seyyid Sâlim, Ebû'l-Vefâ Ve Şeyh Matara	34

1.2. Ebû'l-Vefâ'nın Ailevi Silsilesi	36
2. ŞEYH ŞENBEKÎ'YE KATILIM VE İLK FAALİYETLER.....	37
2.1. Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Lakabının Verilme Nedeni	40
2.2. Ebû'l-Vefânın İlk Akademik Eğitimi Ve Buhara Seyahati	41
2.3. Ebû'l-Vefâ'nın İkinci Seyahati	48
2.4. Ebû'l-Vefâ'nın Üçüncü Seyahati	48
3. ERKEN DÖNEM VEFÂİLERİN TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ VE RİTÜELLERİ.....	51
4. EBÛ'L-VEFÂ İLE ABBÂSÎ HALİFELERİNİN İLİŞKİLERİ	61
5. EBÛ'L-VEFÂ İLE ARAP KABİLELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER	66
6. EBÛ'L-VEFÂ'NIN ASKERİ FAALİYETLERİ	69
7. EBÛ'L-VEFÂ'NIN MÜRİTLERİ VE FAALİYETLERİ	71
8. EBÛ'L-VEFÂ'NIN ÖLÜMÜNDEN SONRA VEFÂİLİK VE VASİYETİ....	75
9. İSMÂİLİLİK (BÂTINILIK) VE ERKEN DÖNEM VEFÂİLİK	82

İKİNCİ BÖLÜM

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE VEFÂİLİK HAREKETİ VE TARİKATI

1. VEFÂİLİK HAREKETİNİN ANADOLU'YA GİRİŞİ	90
1.1. I.Alâeddîn Keykubad Dönemi Siyasi Faaliyetleri	92
1.2. I.Alâeddîn Keykubad Dönemi Anadolu'nun Ekonomik Durumu	94
2. DEDE KARKIN	97
2.1. Bağdın Hacı	105
2.2. Hacı Mihman	105
2.3. Ayna Dola	106
2.4. Şeyh Osmân	107
3. BÂBÂ İLYÂS-I HORASÂNÎ	109
4. ÂŞIK PAŞA	121
5. OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA VEFÂİ MÜRİTLERİ	127
5.1. Geyikli Bâbâ	131
5.2. Kumral Abdal (Kumral Bâbâ, Derviş Tururoğlu)	135
5.3. Abdal Murad	138

III. BÖLÜM

TÂCU'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ MENÂKİB-NÂMESİ'NİN TAHLİLİ	
1. METİN MUHTEVA ANALİZİ	140
2. KARŞILAŞTIRMALI MUHTEVA ANALİZİ	169
3. YAZIM VE İMLA ÖZELLİKLERİ	177
3.1. İstanbul Üniversitesi Nüshası	177
3.2. Ayasofya Nüshası	181
3.3. Murat Buhari Nüshası	187
4. NÜSHALARDA TESPİT EDİLEN TÜRKÇE ARKAIK KELİMELER	191

IV. BÖLÜM

TÂCU'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ MENÂKİB-NÂMESİ'NİN EDİSYON-KRİTİK METNİ	
1. METİN	196
SONUÇ	477

TABLULAR LİSTESİ

Harita 1	69
Harita 2	88
Harita 3	99
Harita 4	99

GİRİŞ

Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ tarafından kurulan ve ölümünden sonra Vefâîlik adıyla geniş bir coğrafyaya yayılan Vefâîlik hareketi; tarihi tespit edilemeyen bir dönemde tarikat haline dönüşmüştür. Günümüze kadar akademik ya da popüler anlamda üzerine herhangi bir bağımsız çalışmanın yapılmadığı Vefâîlik hareketi kendi içerisinde pek çok problemi barındırmaktadır. Vefâîlik hareketinin mahiyetine hasrettiğimiz bu çalışmamızda; Vefâîlik hareketini aydınlatmaya çalışarak bazı problemlere ışık tutmayı hedefledik.

Çalışmamız sırasında, daha çok erken dönem Vefâîlik hareketinin hüviyeti, yapısı, gelenekleri ve inanç doktrinini aydınlatmaya çalışarak XIII. yy.da Anadolu'da görülen ve bizim "Orta Dönem Anadolu Vefâîliği" adını verdiğimiz konseptin farklılığını tespit etmeye çaba harcadık.

Tetkikimizin birinci bölümünde Ebû'l-Vefâ adıyla andığımız Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın tarihi yaşantısını tespit etmeye çalıştıysak da dönemin kaynaklarının Ebû'l-Vefâ hakkında fazla bilgi vermemesi bizi bu konuda daha çok XIV.yy.ın sonunda kaleme alınan ve Ebû'l-Vefâ'nın hayatını efsanevi unsurlarla anlatan Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesine başvurmaya itmiştir. Bu da incelememizin; Ebû'l-Vefâ'nın hayatını anlatan kısmının dar bir çerçeveye sıkışmasına neden olmuştur.

Günümüz tarih yazımında ve incelemelerinde adı sıklıkla kullanılan bu menâkıb-nâme üzerine sistemli bir muhteva ve şekil analizi yapılmamasından dolayı çalışmamızın son bölümünde menâkıb-nâme'nin üç farklı nüshasına dayanarak edisyon kritiğini yapma ihtiyacını hissederek bu konudaki bir eksikliği doldurmaya gayret ettik.

Tez çalışmamızın ikinci bölümünde, daha çok Orta Dönem Anadolu Vefâîliğinin mimarları olan; Dede Karkın ve Bâbâ İlyâs-ı Horasânî'nin üzerine eğilmeye çalışarak orta dönem Vefâî dervişlerinin Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki yerini irdelemeye çaba harcadık.

Üçüncü bölümde umumiyetle çalışmamızın ana kaynağını oluşturan Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesi nüshalarının muhteva analizini yaptık. Menâkıb-nâmede ki, tarihsel bilgilerin gerçekliğini sorgulayarak özellikle bu menâkıb-nâmenin: "Osmanlı tarih kaynağı olma açısından önemi nedir?" sorusuna yanıt aradık. Bunun yanında, menâkıb-nâmeyi, muhtelif tarihlerde ve mekanlarda yazılan menâkıb-nâmelerle; dil, şekil, muhteva ve işlenen konular açısından kısacası yapı bakımından ortak ve farklı yanlarını tespitte çalıştık.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, çalışmamızın son bölümünde Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesinin şekil kritiğini transkripsiyonlu olarak ve fakat basit transkripsiyon yöntemiyle hazırladık.

Kullanılan kaynaklar bakımından çalışmamız, değinilen konuya göre zaman zaman birinci el kaynaklara zaman zaman ikinci el kaynaklara başvurularak hazırlanmıştır. Kaynak türü açısından çalışmamız üç farklı menbâ' göre yapılandırıldı. Bunlar; 1-) Çeşitli evliyâlar etrafında oluşan menâkıb-nâmeler

2-) İncelenen olaylarla ilgili başvuru tarihi kaynaklar

3-) Günümüzde yapılan (çağdaş) araştırmalar.

1. MENÂKIB-NÂMELELER

1.1. Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi Ve Seyyid Velâyet

Yüksek Lisans tez çalışmamızda öncelikli olarak ana kaynak niteliğinde Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi'ni kullandık. Yürütülen çalışmada söz konusu menâkıb-nâmenin Süleymaniye kütüphanesi Ayasofya¹ ve Murat Buhari² kitaplığı nüshaları ile İstanbul Üniversitesi Türkçe³ yazmalar bölümündeki nüshayı esas aldık.

Menâkıbu't-Tâcul Arifin Seyyid Ebû'l-Vefâ isimli eserin orijinal adı: Ravza-i Ulâ Es'safâ fî menâkıb-ı Ebû'l-Vefâ' dır⁴. Söz konusu olan eser Tâcu'l-Arifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden önce yazılmış söylenceler olup yazarı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Ancak adı geçen eser çeşitli söylenceler ve “Muayyenü'r-Râşıkîn fî Menâkıb-ı Tâcu'l-Arifin”⁵; “Kitâb-ı Ünsü'l-Mürîdin” ve “Risale-i Azîyye”⁶ isimli kitaplarda geçen çeşitli

¹ **Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin**, Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Kitaplığı, nr. 2104.

² **Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ**, Süleymaniye Kütüphanesi, Murat Buhari Kitaplığı, nr. 003743.

³ **Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ**, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazma Eserler Kitaplığı, nr. T 1560. söz konusu menâkıb-nâme aynı isimle İstanbul kütüphanelerinde çok sayıda nüshası bulunmaktadır. bunlardan bazıları şu kütüphanelerde bulunmaktadır: Zühdü Bey Kitaplığı, Süleymaniye Kütüphanesi, No: 96; Ali Emiri Efendi Kitaplığı, Millet Kütüphanesi, No: 1120; Reşit Efendi Kitaplığı, Millet Kütüphanesi, No: 447; Pertevniyal Kitaplığı, Valide Sultan Cami Kütüphanesi, No: 387; Hamidiye Kitaplığı, Murat Molla Kütüphanesi, No: 992; İbrahim Efendi Kitaplığı, Fatih Kütüphanesi, No: 66; Esat Efendi Kitaplığı, Süleymaniye Kütüphanesi, No: 2424; Pertevniyal Kitaplığı, Valide Sultan Kütüphanesi, No: 390; Hacı Mahmut Efendi Kitaplığı, Süleymaniye Kütüphanesi, No: 4524; Hacı Mahmut Efendi Kitaplığı, Süleymaniye Kütüphanesi, No: 4558; Hacı Mahmut Efendi Kitaplığı, Süleymaniye Kütüphanesi, No: 4558; Hacı Selim Ağa Kitaplığı, Süleymaniye Kütüphanesi, No: 1039.

⁴ İ. Ü. N. vr 17/b ; A.N., vr 12/a ; M.B.N vr., 10/b. Ahmed Yaşar Ocak'ın dikkat çekmiş olduğu bu eserin adı: Kitâb-u Devhat'î ulî's-Safâ fî menâkıb-ı Seyyid Ebû'l-Vefâ olarak aktarılmıştır. Ahmet Yaşar Ocak, **Babailer İsyanı, Aleviliğin Tarihsel Altyapısı. Yahut Anadolu' da İslam – Türk Heterodoksisinin Teşekkülü**, (2.bsk., İstanbul: Dergah Yay., 1996), s.9.

⁵ İ.Ü.N., Vr., 184/b; A.N.,vr., 119/a.

⁶ İ.Ü.N., vr., 17/b; A.N vr 12/a; M.B.N., vr., 31/b.

menâkıbelerden oluşmaktadır. Şihâbe'd-dîn Vâsıtî (Ahmed bin Abdu'l-münim) tarafından derlenerek Tezkiretu'l-Muttekîn ve Tabsıratu'l-Muktedîn adıyla M.1371 tarihinde kaleme alınan⁷ eser Arapça olarak iki cilt halinde yazılmıştır. Buna göre menâkıb-nâmenin kaynakları öncelikli olarak yukarıda bahsi geçen eserlerdir. Bu eserler günümüze kadar ulaşamadığı için bunların ana kaynaklarının ne olduğunu tespit etmek zordur. Türkçe menkıbelerden anlaşıldığına göre bu eserlerin kaynaklığını yapan gruplardan biri “Râvîler” (rivayet eden) olarak adlandırılmıştır. Eserin bütünlüğüne bakıldığı zaman bu ravilerin isimlerinin bazen anıldığı bazende anılmadığı görülmektedir. Menâkıb-nâmede, menkıbelere kaynaklık eden kişiler olarak şu isimler gösterilmiştir: Âli bin Heytî, Şeyh Ebû'l-Bedr Hendericî, Ebû'l-Bedr, Ebû Talib bin Necib, Şeyh Mekkîyyü'l-Betamsânî, Mâcid Kervî, Abdü'l-kadîr Geylanî, Ebû Bekr Bağdadî, Ahmed bin Hüseyin, Şeyh Mânsur, Ahmed ibnü'l-Hasan, Şeyh Şenbekî, Abdu'n-nûr bin Ebû'l-Feyz, Şeyh Âbâ Muhammed Abdu'r-rahmân el-Tafsuncî, Şeyh Hamidu'd-dîn Sûd-dîn Sûfî ve Muhammed Gamahânî.

İncelemeye tabi tuttuğumuz üç menâkıb-nâme nüshasında sadece İ.Ü. nüshasının müstensihî ve kaç senesinde istinsah edildiği bildirilmiştir. Buna göre İ.Ü. nüshası H. Cemaziyel-evvel 995 (M.Nisan1586) tarihinde Abdullah oğlu Yusuf isimli biri tarafından tamamlanmıştır. Diğer iki nüshanın kim tarafından yazıldığı ve hangi tarihte tamamlandığı bildirilmemiştir.

Tezkiretu'l-Muttekîn ve Tabsıratu'l-Muktedîn isimli menâkıb-nâme'nin Anadolu'ya ne şekilde geldiği menâkıb-nâme'nin: “Ender-i Sebeb-i Te'lif-i Kitâb”⁸ bölümünde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Arapça menâkıb-nâmeyi muhtasar olarak Türkçe'ye çeviren müellife göre menâkıb-nâmeyi; ünlü Osmanlı tarihçisi Derviş Ahmed Aşıkî (Aşık-Paşazâde)'nin damadı olan Seyyid Velâyet⁹ M.1484 (H.899) tarihinde¹⁰ Hacc ibadetini yerine getirdikten sonra gittiği Mısır' da Seyyid Ebû Bekir bin Seyyid Vefâ' dan temin etmiştir¹¹.

Arapça menâkıb-nâmenin Türkçe muhtasar çevirisinin Seyyid Velâyetin işareti ile Kenan isimli bir müridi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Menâkıb-nâmede geçen: “*Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun menâkıbını götürmüşler bu fakire virdiler..., menâkıb-ı ahvâlınden*

⁷ Şihâbe'd-dîn Vâsıtî tarafından kaleme alınan Tezkiretu'l-Muttekîn ve Tabsıratu'l-Muktedîn isimli eserin bilinen tek nüshası İngiltere, Bibliatheque Nationale'da bulunmaktadır. Bundan dolayı eser üzerinde herhangi bir çalışmada bulunmadık; Ocak. A.g.e, s.8-9, dpnt., 29.

⁸ İ.Ü.N., 7/b; A.N., vr.,6/a; M.B.N., vr., 3/a.

⁹ İ.Ü.N., vr., 7/a; A.N., vr., 5/b; M.B.N., vr., 3/b.

¹⁰ Edirneli Mecdî Efendi, Seyyid Velâyet'in biyografisinde hacca gidiş tarihini M.1475 (H.880) olarak aktarmaktadır. Biyografi için bk. Mecdî Mehmed Efendi, **Şakaik-i Numâniyye Ve Zeyilleri**, c/I, (Haz. A. Özcan), (İstanbul: Çağrı Yay., 1989), s. 302-304.

¹¹ İ.Ü.N., vr., 9/a; A.N., vr.,s.7/a; M.B.N., vr., 4/b.

ba'zına muttali' olub mürde-i gönlim hayât buldu. Bir gün Hazretlerinden şöyle işâret oldu ki, ol menâkıbın bazına tercüme idem..."¹²; "...çünkü bu kitâb terceme olmak anların işâret-i birle oldu..."¹³. Bunun yanında "... Bu kitabın yazma işinin sona ermesi ... Yevmu't-tenâd'ın kulunun oğlu olan Kenan'ın eliyle olmuştur..."¹⁴ cümleleri bizde bu kanaati uyandırmıştır.

M.1371 tarihinde son halini alan orijinal Arapça menâkıb-nâmenin; muhtasar olarak Türkçe'ye kaç yılında çevrilmeye başlandığı ve çevrisinin kaç yıl devam ettiği bununla birlikte hangi yılda tamamlandığına dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Ancak menâkıb-nâmenin İstanbul'da ve M.1484 (H.899) tarihinden sonra Türkçe'ye çevrilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü Derviş Ahmed Aşıkî (Aşık-Paşazâde)'nin ölümünden sonra Ahmed Aşıkî'nin temsil ettiği Vefâî tarikatının İstanbul şubesinin başına Ahmed Aşıkî'nin damadı Seyyid Velâyet geçmiş ve Hacc ibâdetinden sonra İstanbul'a gelmiştir. Menâkıb-nâmenin M.1484 (H.899) tarihinden hemen sonraki bir tarihte Türkçe'ye çevrilmiş olmasının nedeni ise, Seyyid Velâyetin bu tarihte menâkıb-nâmeyi Mısır'dan alıp İstanbul'a dönmesidir. Menâkıb-nâmenin çevirisi Seyyid Velâyetin ölümünden önce bitirilmiştir. Eğer menâkıb-nâme Seyyid Velâyet'in ölümünden sonra bitirilseydi müellif mutlaka Seyyid Velâyetin ölüm tarihini bildirirdi. Çünkü bir nevi menâkıb-nâmenin girizgahının yapıldığı "Ender-i Sebeb-i Te'lif-i Kitâb" bölümünde Seyyid Velâyetin hayatı hakkında detaylı bilgiler verilmektedir; kendisinin doğum tarihi, annesinin, babasının ve çocuklarının doğum, ölüm tarihleri gibi. Bunun yanında müellif: "...bu kitabı okuyanlar ol azîzin (Seyyid Velâyet)tûl-ı hayâtına ve ölülerinin rûh-ı revânına dua' ideler..."¹⁵ sözleri menâkıb-nâmenin Seyyid Velâyet'in ölümünden önce Türkçe'ye çevrildiğini göstermektedir.

Muhtasar çevirinin tamamlanış tarihini kesin olarak tespit edemesek de bir takım ipuçlarına ulaşmak mümkündür. Her şeyden önce muhtasar çevirinin Arapça yakarış kısmında çevirinin II. Beyazıd döneminde M.1481–1512 (H.886–917) yapıldığı bildirilmektedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi Arapça menâkıb-nâmenin M.1484 (H.899) tarihinde Seyyid Velâyet'in eline geçmesi çevirinin M.1484 (H.917) tarihinden hemen sonraki bir zamana denk gelmesi ihtimalini kıvvetlendirmektedir. Özellikle Arapça yakarış kısmında geçen; "...bilgin Melikimizin yardımı ve şevketiyle uzakta olan fetih ve zafer yakınlaşmıştır..."¹⁶ sözleri çevirinin tamamlandığı tarihte Osmanlı Devleti'nin seferde olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

¹² İ.Ü.N., vr., 7/b; A.N., vr., 6/b; M.B.N., vr., 4/a.

¹³ İ.Ü.N., vr., 8/b; A.N., vr.,s.6/b; M.B.N., vr., 4/a.

¹⁴ İ.Ü.N., vr., 199/b.

¹⁵ İ. Ü. N. vr., 8/a; A.N., vr 6/b; M.B.N.,vr 4/a.

¹⁶ İ.Ü.N.,vr., 1/a-b.

Nitekim Hacc vazifesinin Ramazan ayında yapılması ve M.1484 (H.889) tarihinde Ramazan ayının Kasım'a rastlaması batıya yönelik bir sefer için hazırlanacak orduların hareket kabiliyetinin hava koşullarından dolayı zayıflaması Osmanlı Devleti'nin bu mevsimlerde soğuk iklime sahip batı ve doğu ülkelerine karşı sefere çıkmasını umumiyetle zorlaştırmaktaydı. Binaenaleyh M.1484 (H.899) tarihinde Osmanlı Devleti batıya olan seferini (Moldova, Kili, Akkerman) Ağustos (Recep) aylarında tamamlamıştı¹⁷. Bundan dolayı Seyyid Velâyetin; Mısır' dan M.1484 (H.899) sonlarında dönmüş olması ve muhtasar çevirinin çalışmalarına hemen başlaması gerekir. Çünkü Osmanlı Devleti M. Mayıs1485 (H.Cumada'l-ûlâ 890) tarihinde Memlûklü Devleti ile çatışmaya girmişti. Kanaatimizce yukarıda yer verdiğimiz alıntıda Osmanlı Memlûklü çatışmasına atıf yapılmıştır. Bu hesaba göre menâkıb-nâmenin M.1484 (H.899) sonlarında muhtasar olarak çevrilmeye başlanıp M. Mayıs1485 (H.Cumada'l-ûlâ 890) tarihinde yani bir yıl gibi bir sürede bitirilmiş olması mümkün görünmektedir.

Menâkıbın Türkçe'ye muhtasar olarak çevrilme tarihiyle ilgili yapılabilecek son tarihlendirme ise, menâkıb-nâmenin İstanbul'a geldiği M.1484 (H.899) ile Seyyid Velâyet'in ölüm tarihi olan M.1522 (H.929) tarihleri arasında çevrilmiş olabileceğidir.

Türk tarih ve Edebiyat araştırmacılığında bu menâkıb-nâme kapsamlı olarak ilk kez Gölpınarlı, dar anlamda ise Köprülü¹⁸ tarafından kullanılmıştır. Gölpınarlı eseri kapsamlı olarak tanıttıktan sonra Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın; Ebû'l-Vefâ Harezmî ile aynı kişi olmadığını ispat etme gayesiyle kullanmıştır. Bunun yanında Gölpınarlı menâkıb-nâmeye dayanarak Vefâlerin inanç ritüelleriyle ilgili kısa bir bilgi verip Ebû'l-Vefâ ile Bâbâ İlyâs arasında ki, tasavvufi bağlantıyı anlatmaya çalışmıştır¹⁹.

1.1.2. Seyyid Velâyet

Gerçek ismi hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız Seyyid Velâyetin yaşamı ile ilgili bir takım bilgiler menâkıb-nâmenin “mukaddime” bölümünde verilmiştir.

Bursa'nın Timur-taş mahallesinde M. Şubat 1451 (H.Muharrem 855) tarihinde dünyaya gelmiştir²⁰. Annesinin adı Sisi Bint-î Halil, babası ise Seyyid Ahmed İbn-i Seyyid

¹⁷ İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, c/I, (İstanbul, Yeni Türkiye Yay., 1945), s. 19.

¹⁸ Fuat Köprülü, “Âşık Paşa-zâde” **İ.A.**, c/I, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997).

¹⁹ Abdülbaki Gölpınarlı, **Yunus Emre Ve Tasavvuf**, (2.bsk., İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1992), s. 46-50.

²⁰ İ.Ü.N., vr., 9/a; A.N., vr., 7/a; M.B.N, vr., 4/b.

İshâk'tır²¹. Annesi ve babasının doğum tarihleri bildirilmemesine karşın annesi M.1493 (H.899), babası M.1481'de (H.Muharrem 886) İstanbul'da vefât etmiştir²².

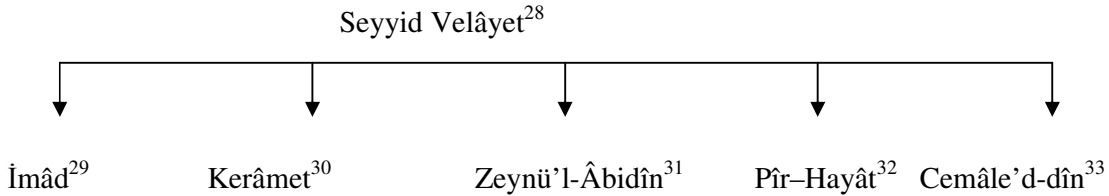
Seyyid Velâyet'in babasının ya da annesinin nerede doğduklarını kesin olarak tespit edemiyoruz. Ancak menâkıb-nâmeğe göre, Seyyid Velâyet'in anne ve babası M.1437 (H.841) de Anadolu'ya göç etmiştir²³. Bu durum Seyit Velâyet'in ailesinin Türk ve Anadolu olma ihtimalini zayıflatmaktadır. Ailenin Seyyidlik unvanını kullanması şüpheleri daha da artırmaktadır. Bunun nedeni ise, Seyyid unvanını Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in soyundan gelenler için kullanılması ailenin Arab olma ihtimalini gündeme getirmektedir. Özellikle Seyyid Velâyet'in ailevi şeceresinde yer alan şahıs isimlerinin hiçbirinin Türkçe olmayışı ailenin Türk olma ihtimalini zayıflatmaktadır²⁴.

Bursa'da doğan Seyyid Velâyet'in İstanbul'a hangi tarihte geldiğini tespit edemiyorsak ta onun M.1470 (H.874) tarihinde on dokuz yaşındayken Aşık Paşa-zâde'nin kızı ile İstanbul'da bir evlilik gerçekleştirmesi²⁵ M.1470'den (H.874) önce İstanbul'a geldiğini, yerleştiğini ve Aşık Paşa-zâde'nin muhitinde yani Vefâî çevresinde kendini kabul ettirdiğini gösterir.

Seyyid Velâyet'in eşinin adı menâkıb-nâme de zikr edilmez. Bu bilgi Mecdî Efendi'nin Şakayık-i Numaniyye'sinde Rabia olarak geçmektedir²⁶.

Seyyid Velâyet bu evliliğin hemen akabinde Aşık Paşa'dan almış olduğu eğitimi tamamlayarak irşat vazifesi için icazet almıştır²⁷.

Seyyid Velâyet'in bu evlilikten toplam kaç çocuğu olduğuna dair kesin bir kayıt yoksa da dünyaya gelen bazı çocuklarının doğum ve ölüm tarihleri hakkında bilgi verilmiştir.

²¹ İ.Ü.N., vr., 8/b; A.N., 6/b; M.B.N, vr.,4/a.

²² İ.Ü.N.,vr., 9/a-b; A.N., 7/a; M.B.N., vr 4/b-5/a.

²³ İ.Ü.N.,vr.,10/a; M.B.N., vr.,5/a.

²⁴ Ancak şunu da gözden uzak tutmamak gerekir ki günümüzde de buldukları bölgede manevi prestij elde etmek isteyen pek çok aile, tarih boyunca kendisini Seyyid olarak lanse etmiş ve Seyyidlik unvanını kullanmıştır. bk. Bedri Noyan Dedebaba, **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**, c/I, (İstanbul: Ardıç Yay., 1999) s. 112-137.

²⁵ İ.Ü.N., vr.,9/a; A.N., vr 7/a; M.B.N., vr., 4/a.

²⁶ Edirneli Mecdî, s. 302.

²⁷ Edirneli Mecdî, s. 302.

²⁸ İ.Ü.N., vr.,9/a-b; A.N., vr.,7/a; M.B.N., vr., 5/a.

²⁹ M.1475-1482 (H.880-887).

³⁰ M.1477-1477 (H.882-882).

³¹ M.1478-1478 (H.883-883).

Bu tablodan da anlaşılabilirliği gibi Seyyid Velâyet'in çocuklarından sadece Pîr-Hayât muhtasar menâkıb-nâme hazırladığı sırada hayattadır. Seyyid Velâyet'in kız çocuğunun olup olmadığına ya da ikinci bir eşinin varlığına dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Bununla birlikte, menâkıb-nâmenin muhtasar çevirisinin bitiminden sonra Seyyid Velâyet'in başka bir çocuğunun dünyaya gelip gelmediğini tespit etmek şu an için son derece güçtür.

Seyyid Velâyet' in nesebi hakkında menâkıb-nâme' de şu şecere verilmektedir.

Seyyid Velâyet
Seyyid Ahmed
Seyyid İshâk
Seyyid Alâme'd-dîn
Seyyid Halil
Seyyid Cihân-gir
Seyyid Muhammed
Seyyid Hayâte'd-dîn³⁴

Mecdî Efendi Seyyid Velâyet'in şeceresini Seyyid Hayâte'd-dîn'den sonra şu şekilde devam ettirmektedir: Seyyid Rızâ bin Seyyid Halîl bin Seyyid Mûsâ bin Seyyid Yahya bin Seyyid Süleyman bin Seyyid Fazıl bin Seyyid Muhammed bin Seyyid Hüseyin bin Muhammed Bâkir bin Zeyn'el-Âbidin bin Alî İmâm Hüseyin bin İmâm Alî Ebî Talib³⁵. Ancak Seyyid Hayâte'd-dîn'den sonra devam ettirilen ve Hz. Alî'ye ulaşan şecerenin uydurma olma ihtimali son derece kuvvetlidir.

Mukaddimede geçen önemli bir başka bilgide Seyyid Velâyet'in büyük dedesi olan Hayâte'd-dîn hakkında Farsça yazılmış bir menâkıb-nâmenin var olduğu ve bu menâkıb-nâmenin, Seyyid Velâyet tarafından Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edildiğidir. Menâkıb-nâmenin tam adı verilirse de bu menâkıb-nâme de Tâcu'l-Arifin Seyyid Ebû'l-Vefâ hakkında zengin bir malumat olduğu kesindir. Çünkü müellife göre Seyyid Hayâte'd-dîn ile Ebû'l-Vefâ çağdaştır. Ne yazık ki, İstanbul kütüphanelerinde böyle bir menâkıb-nâmeye tesadüf edemedik.

Menâkıb-nâmenin mukaddime kısmında muhtasar tercüme yapıyan müellif tarafından verilen bir diğer dikkat çekici bilgide, Seyyid Velâyet'in büyük dedesi Seyyid Hayate'd-

³² M.1479- ? (H.884-?).

³³ M.1482-1493 (H.889-899).

³⁴ İ.Ü.N., vr. 8/b; A.N., vr. 6/b-7/a; M.B.N., vr. 4/b.

³⁵ Edirneli Mevdî, s. 302.

dîn'in ile Ebû'l-Vefâ'nın "iki kardeş iyâlleri" yani kardeş çocukları olduğu ve Ebû'l-Vefâ'nın Seyyid Hayate'd-dîn'i evlat edindiğidir³⁶. Ancak menâkıb-nâme'nin Ebû'l-Vefâ ile ilgili anlatımı dikkatlice okunduğunda Seyyid Hayate'd-dîn isminin Ebû'l-Vefâ'nın akrabaları, önde gelen halîfeleri ya da dervişleri arasında hiçbir şekilde anılmadığı görülür. Bunun yanında menâkıb-nâmede Ebû'l-Vefâ'nın yakın akrabası olarak sadece üvey kardeşi Sâlim'den bahsedilmiştir. Menâkıb-nâmede Ebû'l-Vefâ'nın bir çocuğu evlat edindiğinden bahseder; ancak bu evlat edinilen çocuk Ebû'l-Vefâ'nın üvey kardeşi Sâlim'in oğlu Matara'dır³⁷. Eğer Ebû'l-Vefâ Matara'dan başka bir akrabasını evlat edinseydi mutlaka menâkıb-nâmede bu konu zikr edilirdi.

Burada önemli olan bir başka nokta da Seyyid Velâyet'in Farsça'yı bildiğidir. Seyyid Velâyet'in gerek Hacc ibadeti sırasında gerekse de Hacc ibâdetinden sonra Mısır' da çeşitli dersler alması onun Arapça'ya da vakıf olduğunu göstermektedir.

Seyyid Velâyet' in ilk eğitimini nerede aldığına dair herhangi bir malumata sahip değilsek de, ailesinin tasavvufi bir meşrep de olması onun ilk tahsilini ailesinin yanında ve yine ailesinin bağlı olduğu tarikatın tekkesinde aldığı ileri sürülebilir. Ancak ilk eğitim devresinin Bursa'da mı yoksa İstanbul'da mı olduğuna dair bir hüküm vermek son derece güçtür.

Seyyid Velâyet' in kimlerden ders aldığı konusunda elimizde yalnızca üç isim vardır. Bunlardan ilki hiç şüphe yok ki Vefâ tarikatının İstanbul şubesinin başında olan Seyyid Velâyet'in kayın pederi, Derviş Ahmed Aşıkî'dir³⁸, ikinci isim olarak karşımıza Seyyid Velâyet'in M.1493 (H.899) yılında³⁹ Hacc ibadeti için gittiği Mekke'de esmây-ı hüsnâ ve tilâvet dersleri aldığı Abdü'l-mutî Mağribî'dir⁴⁰. Seyyid Velâyet' in ders aldığı bir başka isim ise yine M.1493 (H.899) da yaptığı Hacc'dan sonra gittiği ve Tâcu'l-Ârifin menâkıb-nâmesini temin ettiği Ebû Bekir bin Seyyid Vefâ'dır. Menâkıb-nâmede Seyyid Velâyet' in; Seyyid Vefâ' dan ne dersleri aldığını açıklamıyorsa da Mecdî Efendi, Seyyid Velâyetin; ondan kelime-i tevhid dersleri aldığını⁴¹; daha sonra onu imtihân ederek Seyyid Velâyet'in irşad ve telkinde bulunmasına icazet verdiğini söylemiştir⁴².

Seyyid Velâyetin yakın arkadaşı olan Mecdî Efendi'nin aktardığına göre Seyyid Velâyet üç defa hacc'a gitmiştir. İlk haccını II. Mehmet'in saltanatı döneminde, ikincisini II.

³⁶ İ.Ü.N., vr. 8/a; A.N., vr. 6/b; M.B.N., vr. 4/a.

³⁷ İ.Ü.N., vr. 91/b; M.B.N., vr. 72/b.

³⁸ İ.Ü.N., vr. 10/a; A.N., vr., 7/a; M.B.N., 5/a.

³⁹ Hacc vazifesi için Edirneli Mecdî Efendi M.1475 (H.880) tarihini vermektedir. Bk. Edirneli Mecdî, s. 320.

⁴⁰ İ.Ü.N., vr., 10/a; A.N., vr., 7/a; M.B.N., vr.,5/a.

⁴¹ Edirneli Mecdî Efendi, s. 302.

⁴² İ.Ü.N., vr., 9/a; A.N., vr., 7/a; M.B.N, vr.,5/a.

Beyazıd zamanında [M.1484 (H.899)] üçüncüsünü ise I. Selim'in tahta çıkışından iki yıl [M.1514 (H.920)] sonra gerçekleştirmiştir⁴³.

Âşık Paşa-zâde döneminde özellikle elit saray tabakası ile kurulan yakın ilişkiler Seyyid Velâyet döneminde de devam etmiştir. Nitekim, I. Selim, Aşık Paşa tekkesine vakıflar vermiş ve Seyyid Velâyet'i ziyaret ederek ondan dua istemiştir⁴⁴.

Seyyid Velâyet M.1522 (H.929) yılında doksan iki yaşında İstanbul'da vefat etmiştir⁴⁵. Cenazesi, Aşık Paşa-Zâde cami içinde bulunan tekke kabristanına defn edilmiştir⁴⁶.

Seyyid Velâyet'in tarikat silsilesi ise yine menâkıb-nâme'de şu şekilde geçmektedir:

Seyyid Velâyet

Derviş Ahmed Aşıkî (Aşık Paşa-zâde)

Abdü'l-Latif Mukaddesi

Zeynü'd-dîn Hevâfi

Abdu'r-rahman Şibrîsî

Yusuf Acemî

Hasan Şimşiri

Mahmud İsfahanî

Nûre'd-dîn Nazuterî

Şehabe'd-dîn Sühreverdî

Ebî Necib Sühreverdî

Ebû Alî el-Nisacî

Alî Gurkanî

Ebî Osman Mağribî

Ebî Alî Kâtibi Rûd-bârî

Cüneyd Bağdadî

Serîr-i Mustafâ

Ma'ruf Kervî

İmâm Alî bin Musâ Rıza

İmâm Musâ Kâzım

İmâm Ca'ferî Sâdık

İmâm Muhammed Bâkir

⁴³ Edirneli Mecdî Efendi, s. 303.

⁴⁴ Edirneli Mecdî Efendi, s. 303.

⁴⁵ Franz Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları Ve Eserleri**, (Çev. C. Üçok) (3.bsk, Ankara: K.B. Yay., 2000) s. 39; Edirneli Mecdî Efendi, s. 304.

⁴⁶ Gelibolulu Mustafa Alî, **Kitâbu't-Târih-i Kûnhu'l-Ahbâr**, c/II, (Haz. A. Uğur vd.) (Kayseri: E.Ü. Yay., 1997) s. 1004, ayrıca eserde Seyyid Velâyet'in M.1534 (H.941) yılında vefat ettiğini bildirmektedir.

İmam Zeynü'l-Âbidîn
 Hüseyin bin Alî
 İmam Alî bin Ebî Tâlib
 Hz. Muhammed Mustafâ⁴⁷.

1.2. Menâkıb-ı Hvoca-i Cihân Ve Netîce-i Cân

Vâhidî tarafından XVI. yy.da yazılan ve Osmanlı Devleti döneminde faaliyet gösteren; Bektaşî, Haydarî, Abdalan-ı Rûm gibi tasavvufî gruplarla ilgili önemli bilgiler veren bir eserdir. Özellikle müellifin, Heteredoxe gruplarla ilgili tasvirleri ve inanç ritüelleri hakkında anlatmış oldukları dönemin ehli sünnet inancı dışında kalan yapıları yakından tanımamıza yardımcı olmaktadır. Araştırmamız sırasında Ahmed Karamustafa tarafından facsimle olarak neşredilen yazma nüshayı kullanmayı tercih ettik⁴⁸.

1.3. Menâkıbu'l-Kudsiyye Fî Menâsibi'l-Ünsiyye

Orta dönem Anadolu Vefâîliği hakkında bilgiler veren bu menâkıb-nâme Anadolu Vefâîliğinin ilk temsilcilerinden olan Bâbâ İlyâs ve çevresini yakından tanımamızı sağlamaktadır. Özellikle eserin, Bâbâ İlyâs'ın torunu Elvan Çelebi tarafından yazılmış olması vermiş olduğu bilgilerin kıymetini daha da artırmaktadır⁴⁹.

1.4. Menâkıbu'l-Ârifin

Mevlânâ ve Mevlânâ'nın yaşadığı dönemde faaliyet gösteren mutasavvıflar hakkında biyografik bilgiler veren bu eser her ne kadar Ebû'l-Vefâ hakkında bilgi vermese de orta dönem Vefâîleri hakkında sunmuş olduğu az; ancak değerli muhteva bize bir hayli katkı sağlamıştır. Söz konusu eser, Tahsin Yazıcı tarafından gerek Farsça gerekse de Türkçe olarak yayınlanmıştır. Araştırmamız sırasında her iki metinden de istifaya çalıştık⁵⁰.

1.5. Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî

Uzun Firdevsî tarafından Hacı Bektaş-ı Velî etrafında oluşan sözlü anlatımların yazıya geçirilmesi ile oluşturulan menâkıb-nâmeden Dede Karkın ve orta dönem Anadolu Vefâîleri

⁴⁷ İ.Ü.N., vr 9/b – 11/b .

⁴⁸ Vâhidî, “Menâkıb-ı Hvoca-i Cihân Ve Netîce-i Cân” (Facsimle Nşr. A. T. Karamustafa), **S.O.L.L.** c/XVII, (Harvard: Harvard Presly 1993).

⁴⁹ Elvan Çelebi, **Menâkıbu'l-Kudsiyye Fî Menâsibi'l-Ünsiyye**, (Yyn. İ. Eriüsal-A. Y. Ocak), (Ankara: T.T.K Yay., 1995).

⁵⁰ Şamse'd-dîn Ahmed El-Aflâkî El-Ârifî, **Menâkıb El-Ârifin**, c/I-II, (Yyn. T. Yazıcı), (Ankara: T.T.K. Yay., 1976); Ahmed Eflâkî, **Menâkıbu'l-Ârifin**, c/I-II, (Çev. T. Yazıcı), (4.bsk., İstanbul: Remzi Kitabevi Yay., 1986); Ahmed Eflâkî, **Menâkıbu'l-Ârifin**, c/I-II, (Çev. T. Yazıcı), (İstanbul: Hürriyet Yay., 1973).

içinde yer alan bazı simaların tarihi şahsiyetini ortaya koyma amacıyla yararlandık. Tetkikimiz sırasında, menâkıb-nâmenin Gölpinarlı neşrini kullandık⁵¹.

1.6. Hazâ Kitâb-ı Vilâyet-nâme-i Koyun Bâbâ Sultan

Yazarı hakkında herhangi bir malumat edinemediğimiz bu vilâyet-nâmeyi daha çok Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesiyle dil, şekil ve muhteva açısından analiz etme esnasında kullandık. Eserin müstensihî hakkında menâkıb-nâmede herhangi bir kayıt yoktur. Ancak eserin rikayla yazılması kullandığımız nüshanın XIX.yy.da yazılmış olma ihtimalini artırmaktadır. Eser yirmi varaktan oluşmakta olup her sayfada dokuz; toplamda her varakta on sekiz satır bulunmaktadır⁵².

1.7. Abdal Mûsâ Velâyet-Nâmesi

Bektaşî geleneğinin oluşumunda büyük pay sahibi olan Abdal Mûsâ'nın menkıbevi hayatıyla ilgili kıymetli bilgiler veren bu menâkıb-nâmenin kim tarafından yazıldığı belli değildir. Çalışmamız sırasında bu menâkıb-nâmeyi daha çok dil, üslup, şekil ve muhteva konusunda yaptığımız kritik kısmında kullandık. Abdurrahman Güzel tarafından transkripsiyonlu neşri yapılan bu eserin, faksimile neşri yine Güzel tarafından aynı eserde yapılmıştır⁵³.

1.8. Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi

Abdal Mâsâ'nın müridi ve öncü Bektaşîlerden biri olarak karşımıza çıkan Kaygusuz Abdal yada diğer adıyla Alâeddîn Gaybî ile ilgili menkıbevi bilgileri aktaran bu eserin kim tarafından yazıya geçirildiği belli değildir. Anadolu Türkmen dünyasının dini ve mistik yönünü göstermesi bakımından önemli olan bu eseri araştırmamız Abdal Mûsâ Velâyet-nâmesinde olduğu gibi üçüncü bölümde kullandık⁵⁴.

1.9. Şeyh Şücâü'd-dîn Bâbâ Menâkıb-nâmesi

İç Anadolu bölgesinde son derece takdis edilen Şeyh Şücâüddîn etrafında oluşan menkıbevi olayları anlatan bu eserin yazarı belli değilse de XV.yy. sonları ya da XVI.yy. başlarında ve Şeyh Şücâü'd-dîn'in müridlerinden biri tarafından yazıya aktarıldığı tahmin

⁵¹ Uzun Firdevsi, **Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî**, (Yn. A. Gölpinarlı), (İstanbul: İnkılâp Kitapevi Yay., Tarihsiz).

⁵² Anonim, **Hazâ Kitâb-ı Vilâyet-nâme-i Koyun Bâbâ Sultan**, Ankara Milli Kütüphane, Yazma Eserler Bölümü, Yz. A. 3038. Eserin faksimile neşri için bk. Zeki Gürel, **Koyun Baba**, (Ankara: Y.Y.T.V. Yay., 2000).

⁵³ Abdurrahman Güzel, **Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi**, (Ankara: T.T.K. Yay., 1999).

⁵⁴ Abdurrahman Güzel, **Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi**, (Ankara: T.T.K. Yay., 1999).

edilmektedir⁵⁵. Eserin hitap ettiği çevrede oluşan efsanevi unsurların şekil ve içerik yönünden Ebû'l-Vefâ çevresinde oluşan menkıbevi benzerliklerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla, Şükrü Elçin tarafından yayınlanan Latin harfli transkripsiyonlu metni kullandık⁵⁶.

1.10. Otmân Bâbâ Velâyet-nâmesi

XV.yy. da Balkanlarda yaşamış ve Balkanların Türkleşme ve İslâmlaşma sürecinde büyük katkısı olan Otman Bâbâ'nın mitolojik hayatını hiçbir menkıbede yer almayan Tanrısal bir özellikle anlatılan bu menâkıb-nâme'nin yazarı diğer pek çok menâkıb-nâme de olduğu gibi belli değildir. Bu menâkıb-nâme araştırmamız sırasında daha çok Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi ile diğer menâkıb-nâmelerin karşılaştırılmasında kullanılmıştır⁵⁷.

1.11. Menâkıb-ı Çehâr-Yar-i Güzin

Sünni İslâm dünyasının büyük önem verdiği dört halife etrafında oluşan ve Şemseddin Sivasî tarafından XVI.yy.da derlenen bu menâkıb-nâme, incelememiz sırasında Sünni dünyanın içerisinde oluşan menkıbelerin gayri Sünni bir nizamda meydana gelen menkıbelerden farklı olan yanlarını ortaya koymada istifade ettik⁵⁸.

1.12. Şifâü'l-Eskâm Fî Sîreti Gavsi'l-Enâm

Yakın zamana kadar Türkçe'ye çevrilmeyen bu eser, Rifâîlik tarikatı ve bu tarikatın M.XI.yy.da ki çehresi ve Irak'ta ki muhtelif tasavvufi yapılanmalar hakkında son derece kıymetli bilgiler vermektedir. Bu eseri kıymetli hale getiren ise, Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ, Şeyh Şenbekî ve Ebû'l-Vefâ menkıbelerinde geçen pek çok simanın küçük kesitler halinde de olsa tasavvufi yönlerini anlatan menkıbeleri ve bilgileri ihtiva etmesidir. Tezimiz sırasında bu menâkıb-nâmeden öğrendiklerimizle Ebû'l-Vefâ'nın tarihsel ve mistik yönüyle ilgili edindiğimiz bilgileri takviye etmeye çalıştık. Bu kıymetli eser Farsça'dan Nurettin Bayburtlugil ve Necdet Tosun tarafından Türkçe'ye aktarılmıştır⁵⁹.

1.13. Ed-Durr Us-Semîn Fî Menâkıb İş-Şeyh Muhyiddin

⁵⁵ Orhan Köprülü, "Velâyet-nâme-i Sultan Şücâüddîn" T.M., c/XVII, İstanbul: İ.Ü.T.E. Yay., 1972.

⁵⁶ Şükrü Elçin, "Şeyh Şücâüddîn Bâbâ Velâyetnâmesi" T.K.A.E., c/XXII, say/1-2, Ankara:T.K.A.E. Yay., 1984, s. 200-218.

⁵⁷ Anonim, *Otman Baba Velâyet-nâmesi*, (Yyn. H. Saygı), (İstanbul: Saygı Yay., 1996).

⁵⁸ Şemseddin Sivasî, *Menâkıb-ı Çehâr-Yar-i Güzin*, (Yyn. A. Kargılı-O. Yolcuoğlu), (İstanbul: Sufi Yay., 2005).

⁵⁹ Kâzerûnî, *Şifâü'l-Eskâm Fî Sîreti Gavsi'l-Enâm*, (Çev. N. Bayburtlugil- N. Tosun), (İstanbul: Gelenek Yay., 2004).

Kari el-Bağdadî tarafından kaleme alınan ve ünlü mutasavvıf Muhiyiddin Arabî'nin menkıbevi hayatını farklı bir yöntem ve tarzla anlatan bu menâkıb-nâme, Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesin de takip edilen yöntemi tespit etmek için kullanılmıştır. Türkiye'de sadece günümüz Türkçesine yapılan bir çeviri ile yayınlanan bu eser A. Şener ve R. Ayas tarafından Türkçe'ye kazandırılmıştır⁶⁰.

1.14. Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî

Halvetiliğin Şa'bâniyye kolu etrafında oluşan menkıbeleri aktaran bu menâkıb-nâme Sünni İslâm anlayışının şekillendiği bir ortamda kaleme alınmıştır. Bu menâkıb-nâmeden Sünni ve gayri Sünni coğrafyalarda yazılan menâkıb-nâmelerin farklılığını ortaya koymak, bunun yanında Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesinden benzer ya da farklılıklarının aydınlatılması esnasında faydalanılmıştır. Çalışmamız sırasında Nihal Yazar tarafından Latin harfleriyle yapılan transkripsiyonlu metni kullanmaya çalıştık⁶¹.

1.15. Garib-nâme

Orta dönem Anadolu Vefâiliğinin en önemli temsilcisi Bâbâ İlyâs'ın dip torunu olan Âşık Paşa tarafından kaleme alınan bu eser, tezimiz sırasında daha çok Vefâî geleneğini temsil eden bir sülalenin zaman içerisinde geçirdiği tasavvufi düşüncelerin mahiyetini tespit etmede kullanılmıştır. Türk kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası bulunan bu eser tıpkıbasım Osmanlıca ve Latin harfli transkripsiyon edilmiş suretiyle yayınlanmıştır⁶².

1.16. Mahalli Rivayetler

Anadolu'da halk ağzında dilden dile aktarılan pek çok menkıbe bulunmaktadır ki, bu menkıbeler bazen yerel araştırmacılar bazende akademisyenler tarafından derlenerek toplanmıştır. Bu menkıbeler umumiyetle yazılı olan menâkıb-nâmeler de olmaması ve tarihsel olayların tespitinde bir fikir vermesi bakımından son derece önemlidir. Araştırmamız sırasında Tanyu'nun İç Anadolu, Tarım'ın Kırşehir ve Karaca'nın Çorum'daki zaviye ve türbeler çevresinde oluşan menkıbeleri derleyerek meydana getirdikleri çalışmalardan istifade ettik⁶³.

2-) TARİHİ KAYNAKLAR

⁶⁰ Kârî el-Bağdadî, *Ed-Durr Us-Semîn Fî Menâkıb İş-Şeyh Muhiyiddin*, (Çev. A. Şener-M. R. Ayas), (Ankara: A.Ü.İ.F. Yay., 1972).

⁶¹ Nihal Yazar, *Halvetiliğin Şa'bâniyye Kolu, Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî Ve Türbenâme*, (Ankara, 1985).

⁶² Âşık Paşa, *Garib-Nâme*, (Nşr. K. Yavuz), c/I-IV, (Ankara: T.D.K. Yay., 2000); Âşık Paşa, *Garib-Nâme*, (Yyn. B. N. Dedebaba), (Ankara: Ardıç Yay., 1998).

⁶³ Hikmet Tanyu, *Ankara Ve Çevresinde Adak Ve Adak Yerleri*, (Ankara: A.Ü.İ.F. Yay. 1967); Cevat Hakkı Tarım, *Tarihte Kırşehir-Gülşehir Ve Bâbâiler-Ahiler-Bektaşiler*, (3.bsk, İstanbul: Yeniçağ Matbaası, 1948); Süleyman Karaca, *Koyun Bâbâ Menkıbeleri*, (Çorum: Açığsöz Matbaası, 1984).

Bu başlık altında, tezimiz sırasında kullandığımız Selçuklu ve Osmanlı tarih kaynaklarını tanıtmaya çalışacağız. Özellikle orta dönem Anadolu Vefâîliği ve Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâme'sinin Osmanlı tarihiyle ilgili verdiği bilgilerin muhteva analizi sırasında sıklıkla kullandık. Çalışmamız sırasında kullandığımız Selçuklu, Moğol ve Osmanlı tarih kaynakları şu şekildedir:

2.1. Selçuklu, Bizans, Arab, Kara-koyunlu Ve Moğol Tarihi Kaynakları

2.1.1. El-Kâmil Fi't-Târih

Ünlü İslâm tarihçisi İbnü'l-Esîr tarafından dünya tarihi tarzında yazılan bu eser olayları yıl yıl aktarmaktadır. Müellif kendi yaşadığı dönemin olaylarını; kendi gözlemlerine ve olaylara şahit olanlara dayanarak aktarmıştır. Ancak kendisinden önce gerçekleşen olayları aktarırken ise, daha önce yazılan tarih kitapları ve sözlü rivayetleri kaynak olarak kullanmıştır. Adı geçen eseri, I.Alaeddin Keykubad dönemi ve Batîni faaliyetleriyle ilgili bilgiler vermek amacıyla kullandık. Eser, Arapça matbu olarak Türkçe'ye on üç cilt halinde çevrilerek de yayınlanmıştır⁶⁴.

2.1.2. El-Evâmirü'l-Ala'îye Fi'l-Umuri'l-Ala'îye

Selçuk-nâme ya da "İbn-i Bibi Tarihi" adıyla da tanınan bu eser ünlü Selçuklu tarihçisi Hüseyin bin Muhammed bin Ali el-Caferî er-Rugadi tarafından yazılmıştır. Annesinin müneccime olmasından dolayı İbn-i Bibi ismiyle anılan yazarın eseri, M.1192 olaylarından başlayarak M.1280 senesine kadar gelen Anadolu Selçuklu Devleti tarihi hakkında bilgi vermektedir. Özellikle yazarın orta dönem Anadolu Vefâîliğiyle ilgili verdiği bilgilerin orijinal olması eserin kıymetini son derece artırmaktadır. Farsça yazılan eser, Erzi tarafından tıpkı basım olarak bastırıldığı gibi günümüz Türkçesine Nuri Gençosman ve Mürsel Öztürk tarafından iki kez çevrilmiştir⁶⁵.

2.1.3. Anonim Selçuk-nâme

Anadolu Selçuklu Devleti hakkında bilgi veren bu eser, az sayıda kaynağa sahip olduğumuz Selçuklu tarihinin Anadolu kısmı için vazgeçilemeyecek bir öneme sahiptir. Eser,

⁶⁴ İbnü'l-Esîr, *El-Kâmil Fi't-Târih*, c/IX, (Çev. A. Özeydin) (İstanbul: Bahar Yay., 1991).

⁶⁵ İbn-i Bibi, *El-Evâmirü'l-Alâ'îyye Fî'l-Umûri'l-Alâ'îyye*, (Yn. A. S. Erzi), (Ankara: T.T.K. Yay., 1956); İbn-i Bibi, *El-Evâmirü'l-Alâ'îyye Fî'l-Umûri'l-Alâ'îyye*, c/II, (Çev. M. Öztürk), (Ankara: K.B. Yay., 1996).

her ne kadar orta dönem Anadolu Vefâîliği hakkında malumat vermese de Sultan I.Alae'd-dîn Keykubad devri hakkında kıymetli bilgiler vermiştir⁶⁶.

2.1.4. Tarih-i Cihan Güşa

Ünlü Moğol devlet adamı ve tarihçisi Ata Melik Cüveynî tarafından Farsça kaleme alınan bu eser, özellikle Anadolu Selçuklu Devleti sultanları ve Zâhid-i Ahû-Pûş Bâbâ hakkında verdiği zengin malumat bakımından son derece önemlidir. Eser Orta dönem Anadolu Vefâîlerinden bazılarının kökenlerini tespiti etmemizde faydalı olmuştur. Eser Farsça üç cilt, matbu metin olarak yayınlandığı gibi Türkiye’de Öztürk tarafından Türkçe’ye iki cilt şeklinde çevrilerek yayınlanmıştır⁶⁷.

2.1.5. Abû'l-Farac Tarihi

Süryani Tarihçi Abû'l-Farac tarafından yazılmıştır. Orta dönem Anadolu Vefâîliğinin ikinci önderi durumunda olan Bâbâ İlyâs’ın isyan etmeden önce etkinlik gösterdiği bölgede takip ettiği propagandanın mahiyetini bildirmesi açısından son derece önemli bir kaynaktır. Bunun yanında Bâbâ İlyâs isyanı sırasında kendisinin Malatya’da bulunması ve olayları aktarırken kullandığı ana kaynağın görgü şahitleri olması verdiği bilgileri daha da kıymetli hale getirmektedir. Tezimiz sırasında bu eserin, Süryanice’den İngilizce’ye, İngilizce’den de Ö. R. Doğrul tarafından Türkçe’ye çevrilen metni kullanılmıştır⁶⁸.

2.1.6. Şikârî Tarihi

Destansı bir tarzda yazılan ve Karaman-oğulları Beyliği hakkında malumat veren Şikârî Tarihi, XIII.yy. Anadolu tarihinin aydınlatılması anlamında faydalı olabilecek eserlerin başında gelmektedir. Özellikle orta dönem Anadolu Vefâîliğinin ikinci temsilcisi olan Bâbâ İlyâs-ı Horasânî hakkında yapılan bazı tasvirler çalışmamız sırasında bu eseri faydalı hale getirmiştir⁶⁹.

2.1.7. Kitab-ı Diyarbekriyye

Ebû Bekr-i Tihranî tarafından kaleme alınan ve Kitab-ı Diyarbekriyye ismiyle anılan bu çalışma bir nevi Akkoyunlu Devleti’nin resmi tarih kitabı sayılabilir. Akkoyunlu tarihiyle

⁶⁶ Anonim, **Selçuk-name**, (Yay. F. N. Uzluğ), (Ankara: Uzluğ Neşriyat, 1952).

⁶⁷ Alâeddîn Ata Melik Cüveynî, **Tarih-i Cihangüşa** (Çev. M. Öztürk), c/I-II, (2.bsk., Ankara: K.B. Yay., 1999).

⁶⁸ Gregory Abû'l-Farac, **Abû'l-Farac Tarihi**, c/II, (Çev.Ö.R. Doğrul), (2.bsk, Ankara:T.T.K. Yay, 1987).

⁶⁹ Şikârî, **Karaman Oğulları Tarihi**, (Yay. M. Koman) (Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1946).

ilgili çok kıymetli bilgiler verildiği gibi güneydoğu Anadolu bölgesinde hareket gösteren aşiretler hakkında verdiği malumat, Vefâlik tarikatına dahil olan aşiretler arasında olabilecek organik bağlantılar hakkında fikir vermesi bakımından önemlidir. Farsça olarak N. Lugal ve F. Sümer tarafından yayınlanan bu eser M. Öztürk'ün çalışmasıyla Türkçe'ye kazandırılmıştır⁷⁰. Tezimiz sırasında Kitab-ı Diyarbekiriyye'nin Türkçe çevirisini kullanmayı tercih ettik.

2.1.8. Şecere-i Terâkkime

Özbek Hanlarından ve aynı zamanda tarihçi olan Ebû'l-Gazi Bahadır Han tarafından yazılan bu eser, Türklerin soy kütükleriyle ilgili verdiği zengin bilgiler sayesinde son derece önemlidir. Söz konusu eseri Dede Karkın 'ın geldiği oymağın hangi Türk boyuna mensup olduğunu tespit etme amacıyla kullandık. Muharrem Ergin ve Zuhâl Ölmez tarafından üzerine kıymetli çalışmalar yapılan bu eserin Ölmez neşrini daha fazla nüshanın akıcı bir üslupla karşılaştırılarak oluşturulmasında dolayı kullanmayı tercih ettik⁷¹.

2.1.9. Kritovulos

Bizanslı olan ancak fetihten sonra İstanbul'dan ayrılmayarak burada kalan II.Mehmed'in fetihleriyle ilgili yazdığı tarihi ile tanınan Kritovulos, menâkıb-nâmenin muhteva analizi kısmında kullanılmıştır. Eserin gerek Osmanlıca gerekse günümüz diline uyarlanmış versiyonu kullanılmıştır⁷².

2.2. Osmanlı Tarihi Kaynakları

2.2.1. Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âli Osmân

En erken Osmanlı tarih kaynağı olan Ahmedî'nin Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âli Osmân'ı kuruluş döneminde gerçekleştirilen fetihleri tarih vermemesine rağmen kronolojik olarak vermesi araştırmamız sırasında Ahmedî'nin eserini önemli hale getirmiştir. Osmanlıca

⁷⁰ Ebû Bekr Tihranî, **Kitab-ı Diyarbekriyye**, (Haz. M. Öztürk), (Ankara: K.B. Yay., 2001); Ebû Bekr Tihranî, **Kitab-ı Diyarbekriyye**, (Yın: N. Lugal-F. Sümer), (Ankara: T.T.K. Yay., 1962).

⁷¹ Ebû'l-Gazî Bahadır Han, **Şecere-i Terâkkime**, (Haz. Z. K. Ölmez) (Ankara: Simurg Yay., 1996).

⁷² Kritovulos, **Tarih-i Mehmed Han-ı Sanis** (Çev. Karolidi Efendi), T.O.E.M. İlavesi, İstanbul, 1329; Kritovulos, **İstanbul'un Fethi**, (Çev. M. Gökman), (Haz. H. Bildik) (2.bsk, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yay., 1999).

ve Türkçe olarak yayınlanan bu eseri çalışmamız sırasında muhteva analizi kısmında kullandık⁷³.

2.2.2. Âşık Paşa-zâde Tarihi

Tevârih-i Âli Osmân ya da Âşık Paşa-zâde Tarihi adıyla bilinen bu eser Vefâîlik tarikatının Anadolu'da bilinen ikinci temsilcisi olan Bâbâ İlyâs'ın soyundan gelen Aşık Paşa-zâde tarafından XV.yy. da yazılmıştır. Onun Bâbâ İlyâs'ın soyundan gelmesi, Vefâî kökenli olma ihtimali yüksek görünen bazı dervişler hakkında verdiği bilgileri daha da kıymetli hale getirmektedir. Birbirinden farklı olan nüshalarının bazıları çeşitli defalar yayınlanmıştır. Özellikle Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesinin başında Osmanlı tarihiyle ilgili verilen bilgilerin kaynağının Âşık Paşa-zâde tarihi olup olmadığı sorusuna yanıt bulmak için sıklıkla kullandığımız bir kaynaktır. Tez boyunca Âşık Paşa-zâde tarihinde geçen çeşitli farklılıkların, tez metninde herhangi bir eksiklik yaratmaması için elimizdeki tüm Âşık Paşa-zâde Tarihi nüshalarını kullanmayı tercih ettik⁷⁴.

2.2.3. Düstûr-nâme-i Enverî

XV.yy. da kaleme alınan Düstûr-nâme-i Enverî gerek Osmanlı tarihi gereksede Aydın-ogulları Beyliği hakkında değerli bilgileri ihtiva etmektedir. Menâkıb-nâme metnin muhteva analizi sırasında kullanılan bu vakâyı-nâmenin gerek açıklamalı analizi, gereksede Osmanlıca ve transkripsiyonlu metni kullanılmıştır⁷⁵.

2.2.4. Kitâb-ı Cihan-Nümâ

Mehmet Neşri tarafından XV.yy. da telif edilmiş olan Kitâb-ı Cihan-Nümâ temelde Âşık Paşa-zâde'nin dervişlerle ilgili verdiği bilgilerin ufak tefek bazı farklılıklarla aynısını sunmaktadır. Bu eser, Ebû'l-Vefâ'nın Bâbâ İlyâs ve bazı geç Anadolu Vefâîleri arasındaki bağlantıyı gösterme anlamında kullanılmıştır. Söz konusu kronikten aynı zamanda metnin muhteva kritiğinin hazırlanması esnasında da istifade edilmiştir. Gerek Avrupa'da gereksede

⁷³ Ahmedî, **İskender-Nâme** (Nşr. İ. Ünver), (Ankara: T.D.K. Yay., 1982); Ahmedî, **Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âli Osmân** (Yyn. N. S. Banarlı), (İstanbul: T.M. Yay., 1939); Ahmedî, **Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âli Osmân** (Yyn. N. Atsız) (İstanbul: Türkiye Yay., 1949) s. 11.

⁷⁴ Âşık Paşa-zade, **Tevârih-i Âli Osmân**, (Yay. Ali Bey) (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1332); Âşık Paşa-zade, **Tevârih-i Âli Osmân**, (Yay. N. Atsız) (İstanbul: Yeni Türkiye Yay., 1949); Âşık Paşa-zade, **Tevârih-i Âli Osmân**, (Yay. K. Yavuz-M. A. Saraç), (İstanbul: K Kitaplığı Yay., 2003).

⁷⁵ Enverî, **Düstûr-nâme-i Enverî**, (Yyn. M. Halil), (İstanbul: Devlet Matbaası, 1928); Enverî, **Düstûr-nâme-i Enverî**, (Yyn. M. Halil), (İstanbul: Evkaf Matbaası, 1929); Enverî, **Düstûr-nâme-i Enverî**, (Yyn. N. Öztürk), (İstanbul: Kitapevi Yay., 2003).

ülkemizde muhtelif neşirleri yapılan bu eserin Taeschner tıpkı basımını ve Unat-Köymen matbu-transkripsyon metinlerini kullanmayı tercih ettik⁷⁶.

2.2.5. Oruç Beğ Tarihi

Umumiyetle Oruç Beğ Tarihi adıyla anılan ancak gerçek ismi Tevârih-i Âli Osmân olan bu eser, çeşitli yönleriyle ve bazende kullandığı kaynaklar açısından diğer Osmanlı tarihlerinden farklı bilgileri barındırmaktadır. XV.yy. da kaleme alınan Oruç Beg Tarihi , incelemeye tabi tuttuğumuz menâkıb-nâme nüshasının Osmanlı tarihiyle ilgili verdiği bilgilerin karşılaştırılması esnasında kullanılmıştır. Gerek Osmanlıca matbu ve gerekse de Türkçe sadeleştirilmiş biçimiyle iki kez yayınlanan bu eser, araştırmamız esnasında iki farklı baskısıyla da kullanılmıştır⁷⁷.

2.2.6. Anonim Tevârih-i Âli Osmân

Yazarının belirsizliğinden dolayı Anonim olarak nitelenen bu eserler daha çok birbirinin tekrarıdır. Ancak bazen içerdiği bilgiler bakımından çok büyük farklılıkları da taşıyabilen bu tarz eserler, özellikle yazar kimliğinin belirsizliğinden dolayı olayların daha da rahat aktarıldığı dikkati çeker. Araştırmamız sırasında birbirinden farklı Anonim Tevârih-i Âli Osmân metni kullanılmıştır. Böyle bir yola baş vurmamızın nedeni ise, içerik anlamında bu eserlerin birbirinden farklı bilgileri ihtiva etmesidir⁷⁸.

2.2.7 Tarih-i Ebû'l-Feth

Özelde II.Mehmed'in kitabın bütününde ise II.Bayezid döneminin 1488 yılına kadarki siyasi faaliyetlerinin anlatıldığı bu kronik yazarının zikrettiği olaylara bizzat katılması ya da şahit olmasından dolayı Osmanlı tarih araştırmacılığında son derece önemlidir. Bu eserden menâkıb-nâmenin tahlili kısmında istifade edilmiştir. Adı geçen eser, gerek Osmanlıca gerekse de transkripsiyonlu metni ile basılmıştır. İncelememiz sırasında, her iki baskıyı da kullandık⁷⁹.

⁷⁶ Mehmet Neşri, **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**, c/I-II, (Nşr. F. Taeschner), (Leipzig: Otto Harrassowitz, 1955); Mehmet Neşri, **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**, c/I-II, (Yyn. F. R. Unat-M. A. Köymen), (3. bsk. Ankara: T.T.K. Yay., 1995).

⁷⁷ Oruç bin Âdil el-Kazâz, **Tevârih-i Âli Osmân**, (Nşr. F. Babinger), (Hannover: Orient-Buchhandlung Heinz Lafaire, 1925); Edirneli Oruç Beğ, **Oruç Beğ Tarihi**, (Yyn. Atsız), (İstanbul: Tercüman Yay., 1973).

⁷⁸ Anonim, **Tevârih-i Âli Osmân**, İ.Ü.Ktp. T.Y., nr. 3020, 47 varak; Anonim, **Tevârih-i Âli Osmân** (Nşr. F. Giese), (Yyn. N. Azamat), (İstanbul, M.Ü.F.E.F. Yay., 1992); Anonim, **Osmanlı Kroniği**, (Yyn. N. Öztürk) (İstanbul: T.D.A.V. Yay., 2000).

⁷⁹ Tursun Bey, **Târîh-i Ebû'l-Feth** (Haz. M. Arif), T.O.E.M. İlavesi, İstanbul, 1330; Tursun Bey, **Târîh-i Ebû'l-Feth**, (Haz. M. Tulum), (İstanbul: Baha Matbaası, 1977).

2.2.8. Tevârih-i Âli Osmân

Kemal Paşa-zâde tarafından XVI.yy. da on cilt olarak yazılan bu eser, Osmanlı tarihi hakkında en ayrıntılı bilgi veren ve çağına kadar yazılmış olan Osmanlı tarihiyle ilgili kitapların iyi bir analizi sonucunda kaleme alınmıştır. Orta dönem Anadolu Vefâîliği, Vefâîliğin Anadolu'ya girdiği tarihin tespiti ve Abdalan-ı Rûm zümresiyle ilgili verdiği ayrıntılı bilgiler eseri son derece önemli kılmaktadır. Tezimiz sırasında bu kaynağı özellikle, menâkıb-nâme'nin muhteva analizi kısmında da sıklıkla kullandık. Muhtelif ciltleri gerek Osmanlıca gereksede transkripsiyon yöntemiyle yayınlanan bu eserin; birinci, ikinci ve yedinci ciltleri çalışmamızda kullanılmıştır⁸⁰.

2.2.9. Tâcü't-Tevârih

XVI.yy.ın ünlü Osmanlı tarihçilerinden Hoca Sade'd-dîn tarafından kaleme alınan Tâcü't-Tevârih her ne kadar direkt Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren meydana gelen vekayiden bahsetmekteyse de eserin sonuna ilave edilen ünlü dervişlerin hal tercümeleriyle ilgili verilen kısa bilgiler, eseri daha da kıymetli hale getirmiştir. Her ne kadar anılan bazı dervişlerin hal tercümelerinin ana kaynağını Şakayık oluşturmaktaysa da verilen bazı malumatın Şakayık'ta yer almaması Hoca Sade'd-dîn'in bizim şu anda tespit edemediğimiz başka kaynakları da kullanmış olabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu da Hoca Sadeddin'in, orta dönem Anadolu Vefâî dervişleri hakkında verdiği bilgileri daha da kıymetli hale getirmektedir. Hoca Sade'd-dîn'in anılan bu eseri, gerek Osmanlıca gerekse de sadeleştirilmiş Türkçe versiyonuyla basılmıştır⁸¹.

2.2.10. Tevârih-i Âli Osmân

Hadîdî tarafından XVI.yy. da kaleme alınan eser direkt ya da dolaylı olarak Vefâî hareketinden bahsetmemekteyse de menâkıb-nâmenin muhteva analizi sırasında Osmanlı sultanlarının tahta çıkış ve iniş tarihlerinin tespiti hususunda kullandığımız bir kaynaktır. Öztürk tarafından yayınlanan bu eser, menâkıb-nâmenin yaptığı bazı tarihlendirmeleri kontrol etmemizde kullanılmıştır⁸².

2.2.11. Tevârih-i Âl-i Osmân

⁸⁰ Kemal Paşa-zade, **Tevârih-i Âl-i Osmân**, c/I-II, VII, (Nşr. Ş. Turan) (2.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1970, 1991).

⁸¹ Hoca Sade'd-dîn, **Tâcü't-Tevârih**, c/I-II, (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1280); Hoca Sade'd-dîn, **Tâcü't-Tevârih**, (Sad. İ. Parmaksızoğlu), c/I-V, (4.bsk, Ankara: K.B. Yay., 1999).

⁸² Hadîdî, **Tevârih-i Âl-i Osmân**, (Nşr. N. Öztürk), (İstanbul: M.Ü.F.E.F. Yay., 1991).

Lütfi Paşa'nın XVI.yy. da yazdığı bu eser Hadîdî'nin eseri gibi Vefâîlik hakkında bağımsız ve özgün herhangi bir bilgi içermemektedir. Çalışmamız sırasında bu eseri yine menâkıb-nâmenin muhteva analizi sırasında kullanmaya gayret gösterdik. Bu eser gerek Osmanlıca gereksede Türkçe olarak muhtelif tarihlerde yayınlanmıştır⁸³.

2.2.12. Câm-ı Cem-Âyîn

Bayatlı Mahmud oğlu Hasan tarafından yazılan ve Türk boyları ve XV.yy.ın başına kadar Osmanlı tarihi olayları hakkında bilgiler veren bu eser yine çalışmamızın muhteva analizi kısmında kullanılmıştır. Osmanlıca ve Türkçe olmak üzere iki kez yayınlanan bu eserin hangi yılda yazıldığına dair kesin bir malumat yoktur⁸⁴.

2.2.13. Nefahâtü'l-üns

Aslen Abdurrahman Camî tarafından yazılan ve Sufî biyografilerini içeren bu kitap ünlü Osmanlı düşünürlerinden Lâmiî Çelebi tarafından genişletilerek yeniden Osmanlıca Türkçesine tercüme ve şerh edilerek yayınlanmıştır. Türk Tasavvuf tarihi araştırmaları için vazgeçilemeyecek bir eser olan Nefahâtü'l-Üns, özellikle Şeyh Süleyman Türkmânî hakkında verdiği bilgiler ve Ebû'l-Vefâ ile bazı orta dönem Anadolu Vefâîleri arasındaki rabıtayı göstermesi noktasında çalışmamız esnasında sıklıkla atıfta bulunduğumuz bir eserdir. Adı geçen eser, gerek Osmanlı Devleti döneminde gereksede Cumhuriyet tarihimizde yayınlanmıştır. Eser son olarak, Süleyman Uludağ ve Mustafa Kara tarafından günümüz diline çevrilerek yeniden basılmıştır⁸⁵.

2.2.14. Şakayık-ı Numaniyye Ve Zeyiller

XVI. yy.da yazılan ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde adı geçen neredeyse tüm simaların biyografilerini sunan bu eser Taşköprülü-zâde Ahmed tarafından Arapça olarak yazılmıştır. Yazar, olayları ve kişileri oldukları halinden daha farklı gösterme çabası içerisine girerek rivâyetçi tarih anlayışının en tipik örneklerinden birini kaleme almıştır. Bu eseri tezimiz sırasında verdiği bilgileri, diğer kaynaklarla karşılaştırdıktan sonra kullanmaya çalıştık. Adı geçen eser, Edirneli Mehmed Mecdî tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve iki kez

⁸³ Lûtfî Paşa, **Tevârih-i Âl-i Osmân**, (Yyn. Ali Beg), (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1341); Lûtfî Paşa, **Tevârih-i Âl-i Osmân**, (Haz. K. Atik), (Ankara: K.B. Yay., 2001).

⁸⁴ Bayatlı Mahmut Oğlu Hasan, **Câm-ı Cem-Âyîn**, (Nşr. Âli Emiri), (İstanbul: Kadir Matbaası, 1331); Bayatlı Mahmut Oğlu Hasan, **Câm-ı Cem-Âyîn**, (Sad. F. Kırzioğlu), (İstanbul: Yeni Türkiye Yay., 1947).

⁸⁵ Lâmiî Çelebi, **Nefahâtü'l-Üns Tercümesi**, (Yay. S. Uludağ-M. Kara) (İstanbul: Marifet Yay., 2001).

Osmanlıca olarak basılmıştır. Çalışmamız sırasında içerisinde tam indeks metni bulunan Abdülkadir Özcan tarafından yayınlanan ikinci Osmanlıca baskıyı kullanmayı tercih ettik⁸⁶.

2.2.15. Kitâbü't-târih-i künhü'l-ahbâr

XVI.yy.ın en tanınmış tarihçisi olan Gelibolulu Mustafa Âli tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserde özellikle Osmanlı şair, düşünür, devlet adamları ve dervişler hakkında zaman zaman diğer kaynaklarda yer almayan bilgiler verilmesi eseri bizim için önemli hale getirmiştir. Bu kaynağı Vefâlik araştırmalarında ve menâkıb-nâme muhteva analizinde kullandık. Eser Osmanlıca olarak, peygamberler tarihinden Fatih Sultan Mehmed dönemine kadarki, kısmıyla beş cilt olarak yayınlanmıştır. Osmanlı tarihi beşinci ciltte yer almaktadır. Bunun yanında sadece Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan, I.Selim döneminin sonuna kadar ki, olayları anlatan transkripsiyonlu metin Kayseride ki yazmalara dayanılarak iki cilt halinde yayınlanmıştır⁸⁷.

2.2.16. Tarih-i Solak-zâde

XVII.yy.ın ünlü tarihçilerinden biri olan Solak-zâde Mehmed Çelebi'nin eseri, 1657 yılına kadar ki gelen olayların anlatımından ibarettir. Söz konusu eser daha çok menâkıb-nâme'nin muhteva analizi sırasında kullanılmıştır. Solak-zâde Tarihi, hem Osmanlıca hemde sadeleştirilmiş şekliyle basılmıştır⁸⁸.

2.2.17. Kitâb-ı Cihân-nümâ

XVII.yy.da Kâtip Çelebi tarafından yazılan coğrafya ve tarih kitabı olma özelliğini taşıyan bu değerli eser Osmanlı tarih araştırmalarında son derece önemli bir yere sahiptir. Osmanlı kuruluş tarihiyle ilgili ulaşabildiği ayrıntıları ustaca aktarmayı başaran müellif, eserini analitik bir bakış açısıyla yazmıştır. Bu eseri, özellikle Şeyh Ede-Bâlî'nin gördüğü rüya ve Osmân Gazi'nin ilk seferleriyle ilgili verdiği bilgiler bakımından sıklıkla kullandık. Eser, İbrahim Müteferrika matbaasında matbu Osmanlıca olarak yayınlanmıştır⁸⁹.

2.2.18. Câmiu'd-düvel

⁸⁶ Mecdî Mehmed Efendi, **Şakaik-i Numâniyye Ve Zeyilleri**, c/I, (Haz. A. Özcan), (İstanbul: Çağrı Yay., 1989).

⁸⁷ Gelibolulu Mustafa Âli, **Künhü'l-Ahbâr**, c/V, (İstanbul, 1277); Gelibolulu Mustafa Âli, **Kitâbü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr**, c/I, (Haz. M. Çuhadar- A. Uğur vd.) (Kayseri: K.Ü. Yay., 1997).

⁸⁸ Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, **Tarih-i Solak-zâde**, (İstanbul: Mahmud Bay Matbaası, 1298); Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, **Solak-zâde Tarihi**, (Yyn. V. Çabuk), c/I, (Ankara: K.B. Yay., 1989).

⁸⁹ Kâtip Çelebi, **Kitâb-ı Cihân-nüma**, (İstanbul: İbrahim Müteferrika Matbaası, 1144).

XVII.yy. tarihçilerinden olan Müneccimbaşı Ahmed tarafından yazılan Câmîu'd-Düvel genel bir Türk ve İslâm tarihidir. Orta dönem Anadolu Vefâh liderleri hakkında verdiği malumat ve menâkıb-nâmenin muhteva analizi sırasında kullandığımız bir eserdir. Câmîu'd-Düvel her ne Arapça yazılmışsa da Osmanlı Devleti döneminde şair Nedim'in başında bulunduğu bir komisyon tarafından Türkçe'ye Sahaifu'l-Ahbâr adıyla çevrilmiştir. Bu çevirinin eksik olduğunu düşünen bazı tarihçilerimiz Câmîu'd-Düvel'i yeniden kısım kısım Türkçe'ye kazandırmaktadırlar. Biz incelememiz sırasında, gerek Sahaifu'l-Ahbâr, gereksede Câmîu'd-Düvel'in yayınlanmış tüm nüshalarını kullanmayı tercih ettik⁹⁰.

2.3. Seyahatnâmeler

2.3.1. Tûhfetü'n-nâzzâr fî Garaibi'l-emsâr (İbn-i Battuta Seyahat-Nâmesi)

Ünlü Mağribli Seyyah İbn-i Batûta'nın gerçekleştirdiği seyahatler sonucunda ortaya çıkan bu seyahat-nâme özellikle İbn-i Batûta'nın Anadolu seyahatini anlattığı kısmı Anadolu tarihi açısından son derece önemli bilgileri içermektedir. İbn-i Batûta'nın bizzat gördüğü Anadolu'da ki tasavvufî gruplar hakkında verdiği bilgiler, Ahilerin genel özelliklerinden bahsetmesi çalışmamız açısından seyahatnâmeyi son derece kıymetli hale getirmiştir Eser gerek Arabçadan Osmanlı Türkçesine gereksede günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Araştırmamız sırasında gerek Osmanlıca gereksede sadeleştirilmiş metinleri kullandık⁹¹.

2.2.2. Ruy Gonzales De Clavijo Seyahat-nâmesi

Timur'a İspanya'dan elçi olarak gönderilen Clavijo, elçilik vazifesi esnasında yol güzergahı üzerinde gördüğü, işittiği ve şahit olduğu olayların hepsini kaydederek seyahat-nâmesini oluşturmuştur. Özellikle Anadolu'dan geçerken gördüğü Rûm Abdalları ile ilgili aktardıkları çalışmamız açısından son derece önemli olmuştur. Çalışmamız sırasında Ö. Rıza Doğrul tarafından Türkçe'ye çevrilen metin kullanılmıştır⁹².

⁹⁰ Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah, *Sahaifü'l-Ahbar fî Vekayîü'l-A'sâr*, c/II-III, (İstanbul, 1283); Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah, *Sahaifü'l-Ahbar fî Vekayîü'l-A'sâr*, (Yyn. İ. Erünsal), c/I-II, (İstanbul: Tercüman Yay., 1974); Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah, *Câmîu'd-Düvel, Selçuklular Devleti Kısım*, c/I-II, (Yyn. A. Öngül), (İzmir: Akademi Yay., 2001); Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah, *Câmîu'd-Düvel, 1299-1481 Osmanlı Devri Kısım*, (Yyn. A. Ağırakça), (İstanbul: İnsan Yay., 1995).

⁹¹ İbn-i Battuta, *Tuhfetü'n-Nûzzâr Fî Garâibi'l-Emsar Ve'l-Âcâibi'l-Esfar*, c/I, (Çev. M. Şerif Paşa), (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333); İbn-i Battuta, *Tuhfetü'n-Nuzzâr Fî Garaibi'l-Emsâr*, c/I, (Haz. M. Çevik), (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1983); İbn-i Battuta, *Büyük Dünya Seyahatnamesi, Tuhfetü'n-Nûzzâr Fî Garâibi'l-Emsar Ve'l-Âcâibi'l-Esfar* c/I, (Yyn. A. M. Öztürk), (İstanbul: Yenişafak Yay., 2004).

⁹² Ruy Gonzales De Clavijo, *Anadolu, Orta Asya Ve Timur*, (Çev. Ö. R. Doğrul), (Sad. K. Doruk), (İstanbul: Ses Yay., 1993).

2.2.3. Evliya Çelebi Seyahat-Nâmesi

Ünlü Osmanlı seyyahı Evliya Çelebi, yaptığı seyahatinin Anadolu durağında gezdiği, gördüğü ve işittiği pek çok zaviye, menkıbe ve tarihi rivayetleri eserine alarak kültür tarihimiz açısından fevkalade önemli olan bir eser meydana getirmiştir. Özellikle Evliya Çelebi'nin Bursa gezisi sırasında burada bulunan evliya mezarlarını ziyareti esnasında işittiği bilgileri aktarması orta dönem Anadolu Vefâîleri hakkında bilgi edinmemizde son derece önemli olmuştur. Evliya Çelebi'nin on cilt halinde yayınlanan seyahat-nâmesi gerek Osmanlıca gereksede sadeleştirilmiş Türkçe olarak neşredilmiştir. Araştırmamız sırasında sadeleştirilmiş Türkçe metni kullanmayı tercih ettik⁹³.

3. ÇAĞDAŞ ARAŞTIRMALAR

Tezimiz sırasında modern zamanlarda, Vefâîlikle ilgili özgün sadece Alman Krupp tarafından yazılan bir makale bulunmaktaysa da bu makalede ortaya konmaya çalışılan bazı bilgiler son derece şüphelidir. Ocak tarafından kaleme alınan Abdalan-ı Rûm ile ilgili makalelerde kısmen Vefâîlikle ilgili kısa pasajlar halinde bilgiler verilmiş ve bu bilgiler onu referans olarak kullanan diğer çağdaş araştırmacılar tarafından üzerine yeni bilgiler konulmadan tekrarlanmıştır.

Orta dönem Anadolu Vefâîliğiyle ilgili yine direkt bir çalışma yapılmamışsa da Bâbâ İlyâs vasıtasıyla Vefâîlik hareketinden bahsedilmiştir. Ancak ortaya konulan düşünceler Ocak hariç tamamına yakını ya popüler ya da ideolojik mahiyettedirler. Bundan dolayı tezimiz sırasında daha çok akademik çevrelerce yapılmış olan çalışmalar eleştirel bir yaklaşımla kullanılmaya çalışılmıştır. İncelememiz sırasında kullanılan çağdaş araştırmalar tam künye olarak dipnotlarda ve kaynakça verildiği için burada tekrardan kaçınmak amacıyla yenilemeyeceğiz.

Arkaik kelimeler kısmı hazırlanırken, günümüzdeki kullanımdan tamamen düşmüş ve Türkçe kökenli kelimeler baz alınmıştır. Yine bu bölüm hazırlanırken çeşitli Türkçe dil bilim çalışmalarında rastlanılan arkaik kelimeler incelemeye tabi tuttuğumuz metinlerde geçmesi halinde çalışmamıza alınmıştır.

Yine araştırmamızın son bölümlerinde yer alan doğru-yanlış çizelgesi, en eski nüsha olan İ.Ü.N., temel alınarak oluşturuldu. Genel anlamda imlası bozuk olan kelimeler bu bölümde gösterildi. Böylelikle edisyon-kritik bölümünde gereksiz dipnotlardan kaçınılmaya çalışıldı.

⁹³ Evliya Çelebi, **Seyahat-nâme**, c/II, (Yay. T .Temelkuran-N. Aktaş), (Haz. M. Çevik), (İstanbul: Üçdâ Neşriyat, Tarihsiz).

4. TRANSKRİPSYONDA İZLENEN YOL

Transkripsiyonlu metin hazırlanırken İ.Ü.N. nın en eski metin olmasından dolayı ana metin olarak kabul edilmiştir. Murat Buhari ve Ayasofya nüshalarıyla İstanbul Üniversitesi karşılaştırılarak farklılıklar dipnotlarda gösterilmeye çalışılmıştır. Eğer bir kelime yada cümle Murat Buhari ve Ayasofya nüshalarında geçmiyorsa, geçmeyen kelime dipnotta gösterilerek yanına “ - ” işareti konulmuştur. Eğer metinde yer almayan bir cümle ise cümlenin baş ve son kelimesi zikredilmeyen kelimelerin yerine üç nokta konulmak suretiyle gösterilmiştir. Örneğin: “ana...asâgır.”

Kritik esnasında; Murat Buhari ve Ayasofya Nüshalarında yer alıp da İstanbul Üniversitesi nüshasında yer almayan kısımlar *italikle* gösterilmiştir.

Eğer İ.Ü.N. da geçen geçen uzun bir anlatım Ayasofya yada Murad Buhari nüshalarında geçmiyor ve dipnotlarla da gösterilemeyecek kadar uzunsa metin içerisinde geçmeyen bölümün başına ve sonuna “{ }” işareti konulmuş ve dipnotta “ – “ işareti belirtilmiştir.

Aynı şekilde metin içerisinde bazı kelime yada cümlelerin anlamlarını güçlendirmek için “ [] ” köşeli parantez işareti içerisinde yeni kelime gösterilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında metin içerisinde yer alan Arapça sözler, hadisler yada ayetler anlamları metin içerisinde verilmiş olsa da dipnotlara “ * ” işareti konulmak suretiyle Türkçe anlamları tam karşılığıyla verilmeye çalışılmıştır.

ء لeri “ ’ “ ع لarı “ ‘ ” işaretleriyle gösterdik. ذ, ص, ث, ح, خ, ط, ظ, ض gibi harflerin işaretlerini ayrı ayrı belirtmenin imkansızlığı karşısında kullanmadık. Bundan dolayı çalışmamızın metin transkripsyonu kısmında basit transkripsyon kurallarına uyuldu.

Transkripsyon esnasında kelimelerin bugünkü telafuz şekli dikkate alınmadan müverrihin verdiği okunuş ve imla özelliğiyle verilmiştir. Mesela günlük konuşmalarda “Anadolu, etdi” şekliyle anılan kelimeler müverrihin harekelendirmelerinden dolayı “Anatoli, eyitdi” şekliyle gösterilmiştir.

Menâkıb-nâmenin edisyon kritik safhasında transkrip edilen sayfanın numarası tarnskribin bitimiyle verilmiştir.

Çalışmamız sırasında yararlandığımız yazma eserler ve ikinci el kaynaklardan bazılarını karşılaştırma yapmak isteyen araştırmacılar için emsal teşkil etmesi gayesiyle ekler kısmında yer verdik.

I. BÖLÜM

TÂCU'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ'NIN MENKİBEVİ VE TARİHSEL HAYATI

1. EBÛ'L-VEFÂ'NIN DOĞUMU KÖKENİ VE AİLEVİ ÇEVRESİ

Gerçek ismi Muhammed bin Muhammed⁹⁴ olan Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın künyesi: “Ebû'l-Vefâ”; lakabı: “Tâcu'l-Ârifin” dir. Kürtler arasında bilinen lakabı ise, Kâkisî'dir⁹⁵.

Irak'ın Kusân vilayetinde M.1 Kasım 1020 (H.12 Receb 411) tarihinde dünyaya gelmiş olan⁹⁶ Ebû'l-Vefâ, M.1100 (H.494) yılında Irak'ın Kusân kasabasında vefat etmiştir⁹⁷.

⁹⁴ İ.Ü.N., vr. 16/b, 164/a; A.N., vr. 12/a, 105/a; M.B.N., vr. 10/a, 137/b; Alya Krupp, **Studien Zum Menâqybnâme Des Abu'l-Wafâ Tâg Al-Ârifin**, (Yyn. R. Trofenik), München, 1976, s. 28

⁹⁵ İ.Ü.N., vr. 11/b; M.B.N., vr. 6/a. Ayasofya nüshasında Ebû'l-Vefâ'nın Kürtler arasındaki lakabı Kâlis şeklinde geçmektedir. bk. A.N., vr. 7/b. Tahsin Yazıcı; Ahmet Eflâkî'nin yazdığı Menâkıbu'l-Ârifin isimli eserin üzerinde yapmış olduğu çalışmada yanlışlığa düşerek ve kaynak da göstermeden Ebû'l-Vefâ'nın gerçek ismini Kâkisî olarak belirtmiştir. Ancak incelenen menâkıb-nâmeler de Ebû'l-Vefâ'nın gerçek ismi Muhammed bin Muhammed şeklinde gösterilmiştir. bk. Ahmed Eflâkî, (Yazıcı, 1986), s. 22

⁹⁶ Ebû'l-Vefâ'nın doğum tarihi menâkıb-nâme nüshalarında farklılıklar taşımaktadır; İ.Ü.N., M.1 Kasım 1100 (H.12 Receb 411); A.N., H.2 Receb 411 (21 Ekim 1100); M.B.N'de, 12 Receb 417 (1 Kasım 1026) şeklinde geçmektedir. İncelemeye tabi tuttuğumuz üç nüsha içerisinde İ.Ü.N. nin en eski nüsha olmasından dolayı burada geçen M.1 Kasım 1100 (H.12 Receb 411) tarihini kabul etmek durumunda kaldık. İ.Ü.N., vr. 11/b-12/a; AN., vr. 7/b; M.B.N., vr. 6/a. Ebû'l-Vefâ'nın biyografisine dair bir makale kaleme alan Ocak, Ebû'l-Vefâ'nın doğum tarihini M.1026 (H.417) olarak kabul eder. Bu tarih M.B. nüshası ile uygunluk taşımaktadır. bk. Ahmet Yaşar Ocak, “Ebû'l-Vefâ el-Bağdadî” **D.İ.A.**, c/X, (İstanbul: D.V. Yay., 1994), s. 347; Krupp; menâkıb-nâmede Ebû'l-Vefâ'nın seksen üç yıl yaşadığına dair verilen bilgiyi referans olarak onun M.1020 veya 1026 yılında doğduğunu M.1101 ya da 1107 senesinde öldüğünü ortaya atmaktadır. Bununla birlikte menâkıb-nâme'de geçen Ebû'l-Vefâ seksen üç yıl, yedi ay ve sekiz gün yaşadığını gösteren anlatımında ortadoğuda antikiteden itibaren kullanılan bir ifade olduğunu zikreder. bk. Krupp, a.g.m., s. 26

⁹⁷ Ebû'l-Vefâ'nın doğum tarihi gibi ölüm tarihide nüshalara farklı yer almaktadır. İ.Ü. ve M.B. nüshalarında H. 20 Rebîü'l-evvel 501 (M.8 Kasım 1107), A.N., H. 454 (M.1062) şeklinde yansımıştır. Ne var ki, İ.Ü.N., da H. 20 Rebîü'l-evvel 501 tarihinin verilmesine rağmen müellif, Ebû'l-Vefâ'nın toplam ömrünün seksen üç yıl, yedi ay ve sekiz gün olduğunu ilave ederek bunun sahih olduğunu belirtmiş ve bir yerde H. 20 Rebîü'l-evvel 501 tarihinin güvenilir bir tarih olmadığını vurgulamıştır. Buda menâkıbdaki bilgilerin bir yerde tutarsız olduğunu gösterir. Bunun yanında İ.Ü.N. da Ebû'l-Vefâ'nın İmâm-ı Gazzâlî ile aynı zamanda öldüğünü belirtir ki, İmâm-ı Gazzâlî M.1110-1111 tarihinde vefat etmiştir. Bu da müellifin verdiği tarihsel bilgiyi destekleyen bir başka bilgidir. Gazzâlî için bk. Kasım Kufralı, “Gazzâlî” **İ.A.**, c/IV, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 748-760 Ebû'l-Vefâ'nın doğum tarihini H. 411 (M.1021) olduğunu kabul edersek ölüm tarihinin H. 494-495 (M.1100-1101) olması gerekmektedir. İ.Ü.N., vr. 12/a, 49/a, 117/b; A.N., vr. 7/b, 76/b; M.B.N., vr. 6/a, 96/a. Ocak ise Ebû'l-Vefâ'nın ölüm tarihini M.B. Nüshasında geçtiği gibi M.1108 (H.501) yılı olarak kabul etmiştir. Ocak, a.g.m., s. 347 Mustafa Kara herhangi bir kaynak göstermeden Ebû'l-Vefâ'nın ölüm tarihi için M. 1017 (H. 561) tarihini verir. Ancak H. 561 yılının miladi karşılığı ise 1165 karşılık gelir. Ebû'l-Vefâ ile ilgili bilgi veren hiçbir kaynak ne H. 561 nede M. 1017 tarihini vermektedir. Bundan dolayı Kara tarafından herhangi bir kaynak gösterilmeden yapılan bu tarihlendirme hatalıdır. bk. Mustafa Kara, “XII-XIV. Yüzyıllardaki Tasavvuf Düşüncesine Genel Bakış” **Osman Gazi Ve Dönemi Sempozyum Sonuç Bildirileri**, (Bursa: Bursa Kültür Sanat Ve Turizm Vakfı Yay., 1996) s. 93.

Ebû'l-Vefâ'nın babasının adı, Seyyid Muhammed Arîzî⁹⁸; annesinin adı Fatıma'dır. Menâkıb-nâmeden öğrenildiğine göre annesinin künyesi, Ümmü Gülsüm'dür⁹⁹.

Babasının ya da annesinin doğum tarihleri hakkında kesin bir bilgiye sahip değilsek de nerede doğdukları ve kökenleri hakkında birtakım varsayımlarda bulunabilmek mümkündür. Menâkıb-nâme yazarına göre, Hz. Alî soyundan gelen Seyyid Muhammed Arîzî, Irak'ın Zebâle ve Hebâtum isimli köylerinde yaşamaktaydı. Yani kendisi bir göçer değil yerleşikti. Seyyid Muhammed Arîzî'nin; tarih verilmeksizin Irak Sultanı ve aynı zamanda Sünni dünyanın Halîfesi Kadir Billah tarafından baskıda tutulması ve yine halîfenin Hz. Hüseyin'in soyundan gelenleri yakalatmasından endişelenerek adı geçen köylerden ayrılır¹⁰⁰. Burada önemli olan Arîzî'nin Zebâle ve Hebâtum isimli köylerde doğup doğmadığının tespitinin yapılamamasıdır. Çünkü eldeki mevcut kaynaklardan bu bilgiye ulaşılamamaktadır. Bunun yanında Arîzî'nin Zebâle ve Hebâtum köylerinde doğmadıysa buraya nereden geldiği ve nerelerde, kimlerden eğitim aldığı kaynaklarda yer almamaktadır. Ancak şunu söylemek mümkündür: Seyyid Muhammed Arîzî'nin Arap kökenli olması kuvvetle muhtemeldir. Bunu gerek menâkıb-nâme yazarının anlatımı gerekse de Ebû'l-Vefâ'nın annesinin Benî Nercis Kürtlerinden olduğunun sık sık vurgulanmasına dayanarak söylemek mümkündür. Muhammed Arîzî'nin Arap Benî Ubâde kabilesi ile birtakım münasebetleri olmuştur. Hatta onun Arap Benî Ubâde kabilesine mensup olma ihtimali de son derece yüksektir. Çünkü Seyyid Arîzî'nin ilk evliliğinden olan Seyyid Matara'nın Benî Ubâde kabilesine mensup olduğu Menâkıb-nâmede zikredilmektedir¹⁰¹. Unutulmaması gereken noktalardan biri de Arapların cahiliye devrinden kalma, aynı aşiret içinden ya da akrabalar arasından sıklıkla evlenme geleneğinin mevcut olmasıdır¹⁰². Ancak burada kesin tespit edilemeyen husus Seyyid Arîzî'nin mi yoksa ilk eşinin mi Benî Ubâde kabilesine mensup olduğudur. Menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'nın Hâşimîoğullarından geldiğinin vurgulandığı da görülmektedir¹⁰³. Menâkıb-nâme yazarının Ebû'l-Vefâ ve Muhammed Arîzî'nin Seyyid olduğu yönündeki bilgiyi pekiştirmek için kullanılmış olabilir. Bunun yanında menâkıb-nâmenin bazı yerlerinde Kürtlerin (Ekrad) “*bî-namaz*” ve göçebe oluşu sık sık eleştirilmiştir¹⁰⁴. Eğer Ebû'l-Vefâ hem anne hem baba tarafından Kürt kökenli olsaydı menâkıb-nâme yazarı Kürtlerin bu durumunu bu kadar açık eleştiremezdi.

⁹⁸ İ.Ü.N., vr. 20/a; A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 11/b.

⁹⁹ İ.Ü.N., vr. 21/a; A.N., vr. 14/b; M.B.N., vr. 12/b.

¹⁰⁰ İ.Ü.N., vr. 20/b; A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 11/b.

¹⁰¹ İ.Ü.N., vr. 91/a-b; M.B.N., vr. 71/b-72/a.

¹⁰² Gülgün Uyar, **Ehl-i Beyt, İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı**, (İstanbul: Gelenek Yay., 2004) s. 371-406.

¹⁰³ İ.Ü.N., vr. 119/a; A.N., vr. 78/a; M.B.N., vr. 97/b.

¹⁰⁴ İ.Ü.N., vr. 66/a-67/a; A.N., vr. 46/a-b; M.B.N., vr. 49/a-b.

Ebû'l-Vefâ'nın hayatı hakkında en detaylı bilgileri bizlere ulaştıran menâkıb-nâmeye dayanarak; göçebe bir aşiret içerisinde doğduğu ve ilk çocukluk dönemlerini bu aşiret içerisinde geçirdiği ve hiçbir zaman aşiret reisliği yapmadığı hatta Şeyh Şenbekî'ye katılmasıyla birlikte göçebelikle olan bağlantısı önemli oranda kesilmiştir.

Ebû'l-Vefâ'nın baba tarafından Arap anne tarafından Kürt olduğunun bir başka dayanağı ise yine menâkıb-nâme yazarının aktardığı: “...anası Nercisî'dür, andan toğmuş büyümüşdür illa aslı Irak Arabındandır...”¹⁰⁵, “...ahşamladum Kürt olduğum halde ve sabâhladum Arabî olduğum hâlde...”¹⁰⁶, “...amma bir bölük Kürdler arasında büyümüşdür...”¹⁰⁷, “...zîrâ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün anası Kürdidi.”¹⁰⁸, “...ben şol kimesneyim ki, giceledüm Acemî olduğum halde ve sabahladum Arabî olduğum halde ya'ni Arab dilinden gafil idüm; zîra Kürdler içinde büyüdümidi...”¹⁰⁹.

Buradaki en büyük problem Ebû'l-Vefâ'nın Arapça'yı kimden öğrendiğidir. Menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'nın Arapça'yı rüyasında Hz. Muhammed'den öğrendiğine dair bir rivayette bulunmuşsa da¹¹⁰ bunun böyle olmadığı çok açıktır. Ebû'l-Vefâ'nın Arap kökenli Şeyh Şenbekî'ye on yaşında intisap ettiği düşünülürse onun küçük yaşlarda Arapça'yı öğrendiğini söyleyebiliriz. Ebû'l-Vefâ'nın Arapça'yı annesinden ve çevresinden öğrenmiş olması da mümkün görünmektedir. Çünkü menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla Benî Nercis kabilesinin hareket alanı Arap nüfusunun yoğunlukta yaşadığı Irak topraklarıdır. Bunun yanında kabilenin temel geçim kaynağının hayvancılık olması dolayısıyla da kabilenin

¹⁰⁵ İ.Ü.N., vr. 24/a; M.B.N., vr. 14/b.

¹⁰⁶ İ.Ü.N., vr. 23/b; M.B.N., vr. 14/b. Burada geçen: “ahşamladum Kürt olduğum halde ve sabahladum Arabî olduğum halde...” sözü tasavvuf edebiyatında sıkça kullanılan bir anlatımdır. Mevlana'nın, Mesnevi, Ahmed Eflâkî'nin Menâkıbu'l-Ârifin isimli eserlerinde de geçen bu söze yüklenen anlam bir kişinin içinde yaşamış olduğu toplulukta konuşulmadığı halde başka bir dili ilham vasıtasıyla çok iyi konuşabilmesidir. Bu sözün ilk defa hangi edebi eserde geçtiği ve kim tarafından kullanıldığı ise tartışma konusudur. Tartışma için bk. Yazıcı, a.g.e., s.22-23 *اصبحت عربياً و اصبحت كُردياً و عن اسلافه فنعم السلف و نعم الخلف* bk. Ahmed Aflâkî, c/II, (Yazıcı, 1976), s. 737.

¹⁰⁷ İ.Ü.N., vr. 70/b; A.N., vr. 49/b; M.B.N., vr. 53/a.

¹⁰⁸ İ.Ü.N., vr. 103/b; A.N., vr. 67/a; M.B.N., vr. 83/a.

¹⁰⁹ İ.Ü.N., vr. 121/b; A.N., vr. 79/b; M.B.N., vr. 100/a. İsmet Çetin'in, Tursun Fakih ile ilgili yapmış olduğu çalışmada herhangi bir kaynak göstermeden Ebû'l-Vefâ'nın Türk olduğunu ileri sürdüğü görülür. Ne var ki yukarıda da belirttiğimiz gibi Ebû'l-Vefâ hakkında bilgi veren en detaylı kaynağımız olan “Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ” menâkıb-nâmesinde ya da Ebû'l-Vefâ hakkında bilgi veren hiçbir kaynak Ebû'l-Vefâ'nın Türk kökenli olduğuna dair herhangi bir bilgi vermez. Bunun yanında Çetin'in ifade etmiş olduğu gibi Ebû'l-Vefâ'nın Türk müritlere sahip olması onun Türk kökenli olmasına delalet etmesinden ziyade Ebû'l-Vefâ'nın savunmuş olduğu fikirlerin Türklere de hitap etmesinden kaynaklanmış olması kuvvetle muhtemeldir. bk. İsmet Çetin, **Tursun Fakih, Hayatı-Edebî Şahsiyeti, Mesnevileri**, (Ankara: İlesam Yay., 2002) s. 8.

¹¹⁰ İ.Ü.N., vr. 23/b; A.N., vr. 17/a; M.B.N., vr. 14/a.

mallarını satmak için aşiretin önde gelenleri Arapça'yı öğrenmiş ve Ebû'l-Vefâ da bunlardan öğrenmiş olması akla yatkın gelmektedir.

Benî Nercis kabilesinin en azından elit tabakasının Arapça bildiğine dair bir başka önemli hareket noktamız da Muhammed Arîzî'nin Benî Nercis Kürtlerinin yanına geldiği vakit onlara birtakım İslâmî bilgileri Arapça telkin etmesidir. Eğer bu kabilenin bir bölümü ya da en azından elitleri Arapça'yı bilmeselerdi Arîzî'nin sohbet ve telkinlerini anlayamazlardı. Burada Arîzî'nin Kürtçe bildiği ve kabile ile Kürtçe iletişim kurduğu akla gelse de bunun olma ihtimali son derece zayıf görünmektedir. Her şeyden evvel, o tarihlerde Kürtlerin önemli bir bölümünün göçebe bir yaşam tarzına sahip olduklarını ve Arîzî'nin de yerleşik olduğunu biliyoruz yani Arîzî'nin ilişki kurduğu çevre umumiyetle yerleşik Arap dünyası olmalıdır. Kaldı ki Arîzî'nin Kürtçe'yi öğrenebileceği bir ortamın olduğunu iddia etmekde son derece zayıf bir ihtimaldir. Şunu da unutmamak gerekir ki, menâkıb-nâmenin mantığı çerçevesinde Seyyid Muhammed Arîzî, Hz. Alî ve Hz. Hüseyin'in soyundan gelerek Hz. Alî taraftarları arasında seçkin bir yerde bulunmaktaydı.

Ebû'l-Vefâ'nın annesi Fatıma'dan da Arapça'yı öğrenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Gözden uzak tutmamamız gereken bir diğer önemli nokta da kabile tarzı hayata sahip toplulukların reislerinin ya da elitlerinin hatta üyelerinin birden fazla eşe sahip oldukları ve bu eşlerden çok sayıda çocuklarının doğmasıdır. Benî Nercis reisi Ömer bin Şir-Gûh bin Ebî Ammâre Nercisî'nin Seyyid Muhammed Arîzî ile kızı Fatıma'yı evlendirmesindeki neden belki de kızları içerisinde Arapça'yı en iyi bilen Fatıma olmasıdır.

Seyyid Muhammed Arîzî, Zebâle ve Hebâtum kentlerinden ayrılmasından sonra yukarıda da temas ettiğimiz gibi Benî Nercis Kürtleri'nin yanına gelip onlara İslâmî birtakım bilgiler öğretmiştir. Kabilenin lideri olan Ömer bin Şir-Gûh bin Ebî Ammâre Nercisî ile yakın bir dostluk tesis ettiği yine menâkıb-nâme sayesinde öğrendiğimiz bir bilgidir¹¹¹.

Abbâsî yönetiminin Hz. Alî soyundan gelenlere yönelik yaptığı kovuşturmalar son bulunca Seyyid Muhammed Arîzî memleketine dönmek istemişse de Ömer bin Şir-Gûh; Arîzî'nin kendileriyle beraber olması için kızı Fatıma'yı Muhammed Arîzî ile evlendirmiştir¹¹². İşte Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ bu evlilikten dünyaya geldi. Evliliğin gerçekleşme tarihi hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Ebû'l-Vefâ'nın H. 411 de (M.1021) dünyaya gelmesi ve menâkıb-nâme yazarının evlilikten kısa bir süre sonra

¹¹¹ İ.Ü.N., vr. 20/b-21/a; A.N., vr. 14/a-b; M.B.N., vr. 12/a.

¹¹² İ.Ü.N., vr. 21/a; A.N., vr. 15/a; M.B.N., vr. 12/b.

Fatıma'nın Ebû'l-Vefâ'ya hamile kaldığını bildirmesi¹¹³ bu evliliğin H. 410 (M.1020) yılında olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Seyyid Muhammed Arîzî'nin Fatıma ile yapmış olduğu evlilik aslında onun ilk izdivacı değildi. Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla; Seyyid Arîzî, Zebâle ve Hebâtum isimli köylerden ayrılırken orada Sâlim isimli bir oğlunu bırakmıştı¹¹⁴. Seyyid Muhammed Arîzî'nin Sâlim'den başka bir çocuğunun olup olmadığı ve Sâlim'in kimden dünyaya geldiği ya da Arîzî'nin toplam kaç kez evlendiği hakkında sağlıklı bir malumata sahip değiliz. Ancak Arîzî'nin iki kez evlendiği kesindir. Birisi adını bilemediğimiz Sâlim'in annesi diğeri ise Ebû'l-Vefâ'nın annesi Fatıma'dır.

Sâlim ile ilgili menâkıb-nâme'de herhangi bir bilgi verilmemiştir. Kanaatimizce bunun en temel olasıkları arasında; Sâlim ile Ebû'l-Vefâ arasında herhangi bir konudan dolayı rekabetin olması ya da Sâlim'in Ebû'l-Vefâ'yı tasavvufi yönden tanımamasıydı.

Seyyid Muhammed Arîzî'nin Benî Nercis Kürtleri'nin yanında kaç yıl kaldığını tespit edemiyorsak da bu sürenin uzun olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Seyyid Arîzî; Zebâle ve Hebâtum isimli köylerden ayrıldığında çocuk olan Sâlim; Arîzî'nin Fatıma ile evlendiğinde balğ olup evlenmişti¹¹⁵. Buradan da anlaşılabilir gibi Abbâsîlerin sürdürdüğü kovuşturma bir hayli uzun sürmüş olmalıdır. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki Arîzî'nin Hz. Alî ve Hz. Hüseyin'in soyundan geldiğini menâkıb-nâme haricinde başka bir kaynaktan tespit edemiyoruz. Unutulmamalıdır ki, Arîzî'ye yöneltilen bu soruşturma başka bir nedenden de kaynaklanmış olabilir. Çünkü Arîzî giderken Hz. Alî'nin soyundan gelen oğlu Sâlim'i beraberinde götürmemiştir. Bu durum da menâkıb-nâme'nin Arîzî'nin Hz. Alî soyundan gelenlere karşı Abbâsîlerin gerçekleştirdiğini iddia ettiği kovuşturmanın gerçekleşmemiş olma ihtimali artarken Arîzî'nin Seyyid olduğu iddiasını da zayıflatmaktadır. Bundan dolayı menâkıb-nâme'nin Ebû'l-Vefâ ve atalarının Seyyid olduğu bilgisine ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Bu noktada, Arîzî'nin yaşadığı çevrede oğlunun da kendisi gibi baskı görmemesi için Salim'in varlığını saklamış olabileceği hususu gündeme gelse, bu olasılığın gerçekleşebileceğini gösterebilecek bir ipucu menâkıb-nâme'de yer almamaktadır.

Seyyid Muhammed Arîzî ile ilgili bir başka önemli bilgi de, Arîzî ile ilgili çeşitli menâkıb-nâmelerin yazıldığıdır¹¹⁶. Ancak bu menâkıb-nâmelerin kim tarafından yazıldığı ve hangi adlarla kaleme alındığına dair bir bilgiye sahip değiliz.

¹¹³ İ.Ü.N., vr. 21/b; A.N., vr. 15/a; M.B.N., vr. 12/b.

¹¹⁴ İ.Ü.N., vr. 21/a; A.N., vr. 14/b; M.B.N., vr. 12/a.

¹¹⁵ İ.Ü.N., vr. 21/a; A.N., vr. 14/b; M.B.N., vr. 14/b.

¹¹⁶ İ.Ü.N., vr. 20/a; A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 11/b.

Seyyid Muhammed Arîzî, öldüğünde vakit annesi Ebû'l Vefâ'ya yedi aylık hamiledir. Bu durumda Ebû'l-Vefâ'nın M. Kasım 1020'de dünyaya geldiği düşünülürse babası Muhammed Arîzî'nin M. Ekim 1020 yılında vefat etmiştir¹¹⁷.

Arîzî'nin ölümünden sonra naşının nereye gömüldüğünü söylemek güçtür. Ancak menâkıb-nâme'de Arîzî'nin mezarının ziyaretgah haline getirildi, ziyaretgahın yeri bildirilmeden aktarılmaktadır. Bununla beraber Arîzî'ye ait ziyaretgahın Kusân vilayetine yakın olması kuvvetle muhtemeldir. Menâkıb-nâme'de bildirildiğine göre Arîzî'nin ölümünden sonra Benî Nercis kabilesi bulunduğu bölgeden göç ederek Seyyid'in doğacağı "Vilâyet-i Kusân'a "doğru hareket etmişlerdir"¹¹⁸. Benî Nercis kabilesinin göç etme nedeni ise aşiretin kabile içerisinde birinin ölümünden sonra buldukları bölgeden ayrılma an'anesidir¹¹⁹. Bu bağlamda Benî Nercis kabilesinin yarı göçebe bir kabile olduğunu söylemek mümkündür.

Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla Ebû'l-Vefâ'nın doğduğu ve büyüdüğü Benî Nercis kabilesi göç esnasında zaman zaman yağmalama hareketlerinde bulunmaktaydı¹²⁰. Ebû'l-Vefâ'nın yağma hareketlerine katıldığına dair herhangi bir bilgiye sahip değilsek de onun küçük yaşlarda Şeyh Şenbekî'ye intisap etmesi onun yağma ve talan hareketlerine katılmış olabilme ihtimalini azaltmaktadır. Zaten menâkıb-nâme'de kıanlatımda yağma hareketinin kabilenin tamamı tarafından yapılmadığı bu eylemin belli kişiler tarafından gerçekleştirildiğidir¹²¹. Yağma esnasında, Ebû'l-Vefâ'nın yaşının küçük olması annesinin Benî Nercis kabilesinin önde gelenlerinden olması, onun yağma hareketlerine katılma ihtimalini azaltan nedenler arasında gösterilebilir¹²².

1.1. Seyyid Sâlim, Ebû'l-Vefâ ve Şeyh Matara

Yukarıda kısaca temas ettiğimiz gibi Muhammed Arîzî'nin Fatıma'dan [Ümmü Gülsüm] önce gerçekleştirdiği evliliğinden Sâlim isimli bir oğlu olmuştu. Bu evlilikten dünyaya gelen Sâlim Ebû'l-Vefâ'nın üvey abisiydi. Menâkıb-nâme'de Sâlim'den pek bahsedilmiyorsa da Sâlim'in oğlu Matara hakkında muhtelif bilgiler verilmektedir.

Menâkıb-nâme'ye göre; Matara dolayısıyla da babası Sâlim, Arap kabilelerinden Benî Ubâde kabilesine mensuptu. Ancak bu mensubiyetin anne ya da baba tarafından mı olduğu

¹¹⁷ İ.Ü.N., vr. 22/a; A.N., vr. 15/b; M.B.N., vr. 13/a.

¹¹⁸ İ.Ü.N., vr. 11/b; A.N., vr. 7/b; M.B.N., vr. 6/a.

¹¹⁹ İ.Ü.N., vr. 22/a; A.N., vr. 15/b; M.B.N., vr. 13/a.

¹²⁰ İ.Ü.N., vr. 22/a; A.N., vr. 15/b; M.B.N., vr. 13/a.

¹²¹ İ.Ü.N., vr. 22/a; A.N., vr. 15/b; M.B.N., vr. 13/a.

¹²² Tahsin Yazıcı söz konusu çalışmasında yine herhangi bir kaynak ve açıklama getirilmeden Ebû'l-Vefâ'nın yolkesici yani eşkıya olduğunu bu durumun Şeyh Şenbekî'ye intisap edinceye kadar da devam ettiğini ileri sürmektedir. bk. Yazıcı, a.g.e., s. 23.

yukarıda belirttiğimiz gibi belli değildir. Eğer kabileye mensubiyet baba tarafından ise, Ebû'l-Vefâ baba tarafından Benî Ubâde kabilesine mensup olur. Bu da Ebû'l-Vefâ'nın Seyyid olmadığını gösterir. Çünkü Ebû'l-Vefâ'nın atası olarak gösterilen Hz. Hüseyin ve diğerleri Benî Ubâde kabilesine değil Haşimoğulları kabilesine mensuplardı. Daha öncede ifade ettiğimiz gibi Arapların aynı aile ve aşiret içerisinde evlenme geleneğini canlı olarak devam ettirmesinden dolayı hem Seyyid Ârızî'nin hem de Sâlim'in annesi olan ve adını tespit edemediğimiz eşinin Benî Ubâde aşiretinden olmasını kuvvetle muhtemel görmekteyiz.

Matara'nın ne zaman dünyaya geldiği menâkıb-nâme'de anılmıyorsa da birtakım tahminlerde bulunmak mümkündür. Menâkıb-nâmenin dördüncü bölümünde Ebû'l-Vefâ ile halife arasında geçen muhabere anlatılırken Matara'nın küçük yaşta olduğu zikredilir.¹²³ Halife Kaim Biemrillah'ın M.1031-1075 tarihleri arasında başta bulunduğu ve Ebû'l-Vefâ'nın M.1020 tarihinde dünyaya geldiği, on yaşında Şeyh Şenbekî'ye intisap edip yirmi dört yıl süren seyahatinin ardından Irak'ta halife'yi rahatsız edebilecek güce kısa sürede ulaştığı düşünülürse Matara'nın en erken M.1054 tahinden kısa bir süre sonra dünyaya gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Seyyid olarak anılan Matara tarihini tespit edemediğimiz bir dönemde Ebû'l-Vefâ'ya intisap etmiş ve kısa sürede Vefâ çevresinin önde gelenlerinden biri olmuştur.

Ebû'l-Vefâ ölümüne yakın bir zamanda hazırlattığı vasiyette, ölümünden sonra Vefâ çevresinin başına şeyh olan Matara'nın geçmesini istemiştir.¹²⁴ Matara'nın hareketin başına geçirilmesi ile ilgili yorumları bir başka bölümde irdelediğimiz için burada gereksiz tekrar yapmamak için anlatmayacağız¹²⁵. Seyyid Matara'nın Şeyhlik döneminde öncelikli olarak yapmak istediği hareketin parçalanmadan devamını sağlamak olmuştur.

Sâlim ve oğlu Matara'nın kiminle evlendiğini menâkıb-nâme'nin muhtasar metninden öğrenemiyorsak da çocuklarının isimlerini tespit etmek mümkündür. Menâkıb-nâme'nin verdiği bilgilere göre:

Seyyid Sâlim

Seyyid Matara

Seyyid Ya'kub

Seyyid Minhac

Seyyid Lûtfu'l-lah¹²⁶

Matara'nın bilinen çocuklarının Vefâ hareketi içerisinde kaldığı kesindir. Çünkü Seyyid Lûtfu'l-lah; Ebû'l-Vefâ'ya veya çevresine yapılacak ihanet ya da serzenişlerin Allah

¹²³ İ.Ü.N., vr. 127/b; A.N., vr. 84/b; M.B.N., vr. 84/b.

¹²⁴ İ.Ü.N., vr. 49/a; A.N., vr. 32/b; M.B.N., vr. 33/b.

¹²⁵ Bu konu hakkındaki tartışma için bk. s. 75-78.

¹²⁶ İ.Ü.N., vr. 81/a, 91/a-b; M.B.N., vr. 63/a, 71/b-72/a.

tarafından cezalandırılacağına dair telkinlerde bulunmuş ve bu telkinlere kaynak olarak da dedelerinin Seyyid Ebû'l-Vefâ'dan öğrendiklerini ya da duyduklarını göstermiştir¹²⁷. Eğer Matara'nın çocukları Vefâî tarikatına bağlı kalmamış olsalardı akrabalarına ve aynı zamanda Vefâî önderlerine karşı bu kadar bağlılık göstermez.

Matara'nın ilk eğitimini nerede ve kimlerden aldığını, babasının ve annesinin ne zaman vefat ettiğini kesin olarak tespit edemiyoruz. Ancak dip torunu Lûtfu'l-lah'ın Benî Ubâde kabilesi içerisinde hala etkin olduğunu menâkıb-nâme'den öğrenmemiz¹²⁸ Sâlim'den itibaren ailenin Benî Ubâde ve dolayısıyla da Zebâle ve Hebâtum isimli köylerden kopmadıklarını gösterir. Bunun yanında gerek Sâlim gerekse de oğlu Matara'nın ilk tahsillerini tarikatın son derece güçlü olduğu Zebâle ve Hebâtum isimli köylerde yaptıklarını söylemek mümkündür.

Ebû'l-Vefâ'nın ilk kez; Sâlim ya da Matara ile ne zaman ne şekilde ilişkiye geçtiği yine cevabını bulamadığımız problemlerden biridir.

Ana kaynağımız olan menâkıb-nâme'den Sâlim ya da Şeyh Matara'nın hangi tarihlerde vefat ettikleri veya Matara'nın ne zamana kadar Vefâî hareketinin başında kaldığını öğrenememekteyiz.

1.2. Ebû'l-Vefâ'nın Ailevi Silsilesi

Ebû'l-Vefâ ile ilgili elimizdeki tek silsile menâkıb-nâme'de yer almaktadır. Ne yazık ki silsileyi başka bir kaynakla mukayese etme şansımız olmadığı için bu silsileye şüpheyle yaklaşmamız gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, pekçok mutasavvıf veya onların bağlı olduğu tasavvufi ekolün toplum bazında tutunabilmesi için ya neseplerini ya da tasavvufi görüşlerinin çıkış kaynağı olarak Hz. Alî veya Hz. Ebû Bekir gösterilmiştir. Bundan dolayı bu silsilelerden neredeyse tamamına yakını uydurmadır. Menâkıb-nâme'de geçen ailevi silsile şu şekildedir:

Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ
Seyyid Muhammed Arîzî Ebû'l-Vefâ el-Kebîr
Seyyid Zeyd
Seyyid Hasan
Seyyid Murtazâ Arîzî Ekber
Seyyid Zeyd
Seyyid Alî Zeynü'l-Âbidîn

¹²⁷ İ.Ü.N., vr. 91/a; M.B.N., vr. 71/b-72/a.

¹²⁸ İ.Ü.N., vr. 91/a; M.B.N., vr. 71/b.

İmâm Hüseyîn
Alî bin Ebî Tâlib¹²⁹

2. ŞEYH ŞENBEKÎ'YE KATILIM VE İLK FAALİYETLER

Tarihsel bir şahsiyet olarak Şeyh Şenbekî hakkında bilgi edinilebileceğimiz yegane kaynak incelemeye tabi tuttuğumuz menâkıb-nâme nüshalarıdır. Bunun haricindeki kaynaklarda yer alan bilgiler, son derece sathi ve karmaşıktır. Bu durum ise hem Şeyh Şenbekî hem de Ebû'l-Vefâ'nın; Şeyh Şenbekî'ye katılımı konusunda ortaya daha gerçekçi bilgileri koymamızı engellemektedir.

Gerek menâkıb-nâme nüshalarında gerekse başka kaynaklarda Şenbekî'nin nerede doğduğu nasıl bir eğitim ve kimlerden ders aldığı hususunda bir bilgi verilmemektedir. Kâzerûnî ve incelemeye tabi tuttuğumuz menâkıb-nâme nüshaları Şeyh Şenbekî'nin Ebû Muhammed Şenbekî ismiyle tanındığını¹³⁰ ve Haddâdiye isimli bir köy de ya da kasaba da tekkesinin bulunduğu ve tekkesinde tasavvufi eğitim verip temsil ettiği hareketin merkezi olduğu bilgisini bizlere vermektedir¹³¹. Bunun yanında Şenbekî'nin hangi tasavvufi akıma mensupnu tespit edemedik.

Şenbekî'nin kaç evlilik yaptığı ve hangi tarihte vefat ettiği belli değildir. Kâzerûnî aracılığıyla Şenbekî'nin Ahmed er-Rifâî'nin teyzesi Rabia ile çocuklarından ya da torunlarından birinin evlendiğini¹³² ve Şenbekî'nin Ebû'l-Vefâ'dan daha önce vefat ettiği öğrenmekteyiz¹³³. Gerçi, Kâzerûnî Şenbekî'yi Ahmed er-Rifâî'nin çağdaşı olarak göstermişse de bunun olma ihtimali neredeyse imkansızdır¹³⁴. Çünkü aşağıda ki, bölümlerde de temas edeceğimiz gibi Ahmed Rifâî'nin doğduğu tarihte Ebû'l-Vefâ'nın yaşamı son bulmuştu. Bununla birlikte Ahmed Rifâî, Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden on sekiz yıl sonra dünyaya gelmiştir.

Ebû'l-Vefâ'nın Şeyh Şenbekî'ye intisap etmesi ilgili menâkıb-nâme'de bir söylence varsa da buradaki bilgileri teyit edebileceğimiz herhangi bir kaynağa sahip olamamız Menâkıb-nâmedeki bilgileri, hem kıymetli hem şüpheli hale getirmektedir.

Anlatıma göre Şeyh Şenbekî ile Ebû'l-Vefâ'nın ilk karşılaşmaları M.1030-1031 (H.421) yılında yani Ebû'l-Vefâ daha on yaşındayken gerçekleşmişti.¹³⁵ Şeyh Şenbekî'ye

¹²⁹ İ.Ü.N., vr. 16/a-b; A.N., vr. 12/a; M.B.N., vr. 10/a.

¹³⁰ İ.Ü.N., vr. 18/a-b; A.N., vr. 12/b; M.B.N., vr. 11/a; Kâzerûnî, s. 33.

¹³¹ İ.Ü.N., vr. 14/a; A.N., vr. 9/b; M.B.N., vr. 7/b.

¹³² Kâzerûnî, s. 18-19.

¹³³ İ.Ü.N., vr. 15/b-16/b; A.N., vr. 11/a-11/b; M.B.N., vr. 7/b-8/a.

¹³⁴ Kâzerûnî, s. 33-34.

¹³⁵ İ.Ü.N., vr. 12/a; A.N., vr. 8/a; M.B.N., vr. 6/a.

Ebû'l-Vefâ'nın katılımı Şenbekî'nin isteği üzerine gerçekleşmişti. Menâkıb-nâme yazarına göre, Şenbekî'nin Ebû'l-Vefâ'yı tanınması Ebû'l-Vefâ'nın küçük yaşlardan itibaren göstermiş olduğu kerametlerin şöhret bulmasındandı¹³⁶. Kâzerûnî'nin aktardığı menkıbelere göre, Şeyh Şenbekî bölgesindeki diğer şeyhlere oranla son derece aktif çalışan bir simaydı¹³⁷. Belkide Şenbekî bu çalışmaları esnasında Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesinde aktarıldığı gibi Ebû'l-Vefâ ile karşılaşmış ve hareketine katılması için gerekli telkinlerde bulunmuştu.

Ebû'l-Vefâ'nın; Şenbekî'ye intisabının hemen akabinde Şenbekî'nin müridleri tarafından hoş karşılanmadığı görülmektedir¹³⁸. Ancak menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'nın doğüstü işler yapması bunun yanında, üstünlük ve makamının derecesini manen sembolize eden nûrdan yapılan tacın Ebû'l-Vefâ'nın başına inmesi Şenbekî'nin müridlerinin Ebû'l-Vefâ'yı ve onun varisliğini kabul etmelerini sağlamıştır¹³⁹.

Ebû'l-Vefâ'nın; Şenbekî'ye intisabıyla birlikte ondan birtakım tasavvufi dersler aldığı ve gösterdiği başarılar karşısında tarikat içerisinde ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Nitekim yukarıda değindiğimiz gibi Ebû'l-Vefâ; Şenbekî'ye katılımından bir müddet sonra Şenbekî tarafından yerine varis olarak gösterilmişti.

Ebû'l-Vefâ'nın küçük yaşlardan itibaren almaya başladığı tasavvufi derslerde onun hocalığını sadece Şeyh Şenbekî değil, bunun yanında Şenbekî'nin hocalığını ve şeyhliğini yapan Şeyh Ebû Bekr Hevârâ'dan da dersler almış olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Ebû'l-Vefâ, Şeyh Şenbekî'ye katıldığı zaman Ebû Bekr Hevârâ hala hayattaydı¹⁴⁰.

Menâkıb-nâme'de gerek Ebû'l-Vefâ'nın gerekse Şenbekî'nin bağlı buldukları tarikatın silsilesi şu şekilde gösterilmektedir:

Cebrâil
Hz. Muhammed
Alî bin Ebî Tâlib
Câbir Ensârî
Abdu'l-lah Muhammed bin Haye
Zü'n-nun Mısrî
Ebî Abdu'l-lah Muhammed Suvâra
Ebî Abdu'l-lah Sehl Tüstûrî
Ebû Bekr Hevâra

¹³⁶ İ.Ü.N., vr. 12/b-13/a; A.N., vr. 8/a-b; M.B.N., vr. 6/b-7/a .

¹³⁷ Kâzerûnî, s. 55.

¹³⁸ İ.Ü.N., vr. 118/a; A.N., vr. 77/a; M.B.N., vr. 99/b.

¹³⁹ İ.Ü.N., vr. 15/a-16/a; A.N., vr. 11/a-b; M.B.N., vr. 9/a-b.

¹⁴⁰ Krupp, a.g.m., s. 27.

Muhammed Şenbekî
Muhammed Ebû'l-Vefâ¹⁴¹

Menâkıb-nâme'ye göre Ebû'l-Vefâ'nın tasavvuf içerisinde ki derecesi ise şu şekildedir:

Cebrâil
Hz. Muhammed
Hz. Alî bin Ebî Tâlib
İmâm Hüseyîn
Câbir Ensârî
Zeynü'l-Âbidîn
Muhammed bin Haye
Hz. Zeyd
Muhammed Suvâra
Hz. Hasan
Sehl Tüstûrî
Hz. Zeyd
Ebû Bekr Hevârâ
Muhammed Razî
Muhammed Şenbekî
Muhammed Ebû'l-Vefâ¹⁴²

Ebû'l-Vefâ'nın; Şenbekî'ye katılması ile birlikte Şenbekî mensubu olduğu akımın hareket sahasını Irak'tan çevre ülkelere kaydırmaya çalışması ya da bu için Ebû'l-Vefâ'ya verilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü menâkıb-nâme'de anlatılan hikayeye göre Ebû'l-Vefâ'nın başına inen tacın ışıklarının bir ucu Mağrib'e yani Kuzey Afrika'ya diğer ucu Maşrik'a yani doğuya yönelir.¹⁴³

Şenbekî ve halefi Ebû'l-Vefâ'nın Irak dışında nüfuz elde etme çalışmaları başarıya ulaşmış gibi görünmektedir. Gerçekten de Ebû'l-Vefâ doğuda Acemîstan, Buhara, batıda Lübnan ve Mısır'a çeşitli seyahatler yapmış ve bu seyahatlerin pek çoğunda bu bölgelerin nüfuzlu şahsiyetleri ile temasa geçerek onları mürid edinmeyi başarmıştır. Nitekim ilerleyen kısımlarda anlatılacağı gibi Ebû'l-Vefâ ile Abbâsî halîfeleri arasında meydana gelen gerginliğin temel nedeni de Ebû'l-Vefâ'nın artan dini ve siyasi gücüydü.

¹⁴¹ İ.Ü.N., vr. 17/b-18/a; A.N., vr. 12/b; M.B.N., vr. 11/a.

¹⁴² İ.Ü.N., vr. 18/a-b; A.N., vr. 12/b; M.B.N., vr. 11/a.

¹⁴³ İ.Ü.N., vr. 12/b-13/a; A.N., vr. 8/b; M.B.N., vr. 7/a.

Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla gerek Şenbekî'nin yaşamın da gerekse de onun ölümünde sonra Ebû'l-Vefâ'ya karşı muhalif bir hareket oluşmuştur. Ebû'l-Vefâ'nın bu muhalif grubu aşmış gibi görünmektedir. Ebû'l-Vefâ'nın karşısına dikilen muhalefet bazen Şenbekî'nin ya da kendi müridleri arasından bazen de Abbâsî yönetimi tarafından gerçekleştirilmiştir.

2.1. Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Lakabının Verilme Nedeni

Ebû'l-Vefâ'nın; “Tâcu'l-Ârifin” (تاج العارفين)¹⁴⁴ lakabını alma nedeni menâkıb-nâme'de olağanüstü öğeleri yer aldığı bir hikayede anlatılmaktadır.¹⁴⁵

Tâcu'l-Ârifin'in bu lakabı alması, Şeyh Şenbekî'ye intisap etmesinden üç gün sonradır. Menâkıb-nâme'ye göre Muhammed Ebû'l-Vefâ; şeyhi, müridleri ve gayb erenleri ile birlikte sahrada ibadet ederken gökten kızıl renkli ve mücevherlerle bezenmiş bir taç inerek Ebû'l-Vefâ'nın başına yerleşmiştir. Bundan dolayı Şeyh Şenbekî, müridleri ve orada bulunan halk Ebû'l-Vefâ'ya Tâcu'l-Ârifin (Alimlerin Tacı) demeye başlamışlardır.¹⁴⁶

Aslında bu hikayede ifade edilen: “gökten inen kızıl renkli tacın Ebû'l-Vefâ'nın başına inmesi” Şeyh Şenbekî'nin Ebû'l-Vefâ'yı varis gördüğünün efsanevi anlatımından başka bir şey değildir.

Ebû'l-Vefâ (ابو الوفا)¹⁴⁷ lakabının verilmesi ise, Muhammed bin Muhammed'in Şeyh Şenbekî'ye eğer annesi rıza gösterirse kendisine intisap edeceğini vaat etmesi ve Şeyh Şenbekî'ye katılması üzerine Şeyh Şenbekî'ye verdiği sözü tuttuğu içindir.¹⁴⁸ Menâkıb-nâme'de bu hikaye anlatılırken;

Tâcu'l-Ârifin'in Şeyh Şenbekî'ye giderken cinlerin ve yaşayan tüm canlıların Tâcu'l-Ârifin'e selam verdiğini anlatır. Aslında bu anlatım Tâcu'l-Ârifin'in sadece insanlara değil tüm canlılara ve cinlere hitap ettiğini ve saygınlığının boyutunun ne kadar geniş olduğunu göstermek için kurulan sembolik bir anlatımdır. Ebû'l-Vefâ annesinin soyu olan Kürtler içinde; “erenler atası” anlamına gelen “Kâkisî” unvanıyla anılmıştır.¹⁴⁹

2.2. Ebû'l-Vefânın İlk Akademik Eğitimi Ve Buhara Seyahati

Ebû'l-Vefâ'nın; Şeyh Şenbekî'nin yanında kaç yıl kaldığı ve tasavvuf haricinde hangi alanlarda ders aldığı tespitini yapılamıyorsa da ilerleyen yıllarda dönemin üst düzey eğitim

¹⁴⁴ Tâcu'l-Ârifin: “Ariflerin, bilginlerin tacı” anlamına gelmektedir.

¹⁴⁵ İ.Ü.N., vr. 15/b-16/b; A.N., vr. 11/a-11/b; M.B.N., vr. 7/b-8/a.

¹⁴⁶ İ.Ü.N., vr. 15/b-16/b; A.N., vr. 11/a-b; M.B.N., vr. 7/b-8/a.

¹⁴⁷ Ebû'l-Vefâ: Vefânın, sözünü tutanların babası.

¹⁴⁸ İ.Ü.N., vr. 13/a-14/b; A.N., vr. 9/a-10/a; M.B.N., vr. 7/b-8/a.

¹⁴⁹ İ.Ü.N., vr. 11/b; Kâlis, A.N., vr. 7/b, Kâkis, M.B.N., vr. 6/a.

kurumlarının bulunduğu ve Kubbetü'l-İslâm unvanıyla anılan¹⁵⁰ Buhara'ya giderek dini ve pozitif sahalarda ders aldığı anlaşılmaktadır¹⁵¹.

Menâkıb-nâme'deki anlatıma göre; Ebû'l-Vefâ Buhara'daki eğitimini tamamladıktan sonra Buhara Emiri Muhammed'den ders aldığı hocalara yemek vermek için para talep etmiş ve Emir Muhammed'in bu parayı vermeyi kabul etmemesi sonucunda onunla arası açılmıştır. Anlatıma göre, Emir Muhammed rüyasında Hz. Muhammed'i görmüş ve Ebû'l-Vefâ'ya istediği parayı vermediği için Hz. Peygamberden azar işitmiştir. Emir Muhammed bu olay üzerine Ebû'l-Vefâ'nın manevi mertebesine inararak ona mürid olur¹⁵².

Emir Muhammed ile Ebû'l-Vefâ arasında gerçekten böyle bir diyalogun yaşanıp yaşanmadığı ve Emir Muhammed'in rüyasında Hz. Muhammed'i görüp görmediğini bilemediğimiz gibi metinde padişah olarak anılan Emir Muhammed'in gerçekten Buhara hakimi olup olmadığını da tarihen tespit edemiyoruz. Ancak Emir Muhammed'in Buhara'da önemli bir kişi olma ihtimali yüksektir. Emir Muhammed'in Ebû'l-Vefâ'ya bağlanma nedeni tam olarak belli değildir. Belli olan tek şey Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'ya giderek orada eğitim aldığı ve bölgede yeni müridler edinerek etniklik kazandığıdır. Emir Muhammed'in; "Türkmânî" mahlasıyla anılması Ebû'l-Vefâ'nın Türkmenlere de hitap eden fikirlere ve müridlere sahip olduğunu gösteren önemli bir örnektir. Nitekim menâkıb-nâmenin muhtelif yerlerinde Beka bin Batu, Şeyh Turhan ve Şeyh Tekin gibi Ebû'l-Vefâ'ya bağlı Türk kökenli müridlerden de bahsedilmektedir. Ancak bu isimlere bakarak hareketin üst düzey kişilerinin tamamen Türklerden müteşekkil olduğu da düşünülmemelidir¹⁵³.

Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da tasavvufi bir eğitim aldığını iddia etmek son derece güç görünmektedir. Bunun ise iki temel nedeni vardır. Evvela Buhara M.XI. asırda İslâm dünyasının en önde gelen medreselerine sahipti. Ebû'l-Vefâ ise önce Şenbekî'den tasavvuf dersleri almıştı ki, tasavvuf tarihinde tasavvufa intisap ettikten sonra medreselere yönelerek orada kitabi İslâm dersleri alan örnekler son derece azdır. Hatta Mevlana ve Şeyh Bedreddin örneklerinde de görüldüğü üzere pekçok mutasavvıf önce medreselerde İslâmi bir eğitim almış daha sonra tasavvufa bağlanmışlardır¹⁵⁴. Bunun yanında Buhara'da tekkelerin açılması

¹⁵⁰ İbrahim Artuk - Cevriye Artuk, "Orta Çağ'da Bazı Anadolu Şehirlerine Verilmiş Olan Unvanlar" **T.K.A.**, c/XXIV, say/2, Ankara, 1986, s. 65.

¹⁵¹ İ.Ü.N., vr. 24/a; A.N., vr. 17/b; M.B.N., vr. 15/a.

¹⁵² İ.Ü.N., vr. 23/b-24/b; A.N., vr. 17/a-18/a; M.B.N., vr. 15/a.

¹⁵³ Bu konuda yürüttüğümüz tartışma için, bk. dpnt. 216.

¹⁵⁴ Mehmet Önder, **Mevlânâ Hayatı-Eserleri**, (İstanbul: Tercüman Yay., Tarihsiz), s. 32; Michel Balivet, **Şeyh Bedreddin, Tasavvuf Ve İsyân**, (Çev. E. Güntekin.), (İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000), s. 32-38.

ancak M.XII. asırda gerçekleşmiştir ki, bu da Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden yaklaşık bir asır sonradır¹⁵⁵.

Buhara'nın önemli bir kültür ve eğitim merkezi haline gelmesi M.IX. y.y.ın sonlarında başlamıştır. Özellikle Samani hükümdarı II. Nasr bin Ahmed (M.914-943) döneminde edip, şair ve alimlerin korunup yüksek maaşlara bağlanması, Buhara'nın önemli ticaret yolları üzerinde bulunması kentin bir eğitim merkezi haline gelmesinde etkili olmuştur¹⁵⁶.

Buhara eğitim kurumları en parlak dönemini M.XI. asrın sonlarında yaşamıştır. Özellikle Samani hükümdarı Nuh bin Mansur döneminde büyük kütüphanelerin kurulması Buhara'yı İslâm dünyasının en önemli merkezlerinden biri haline getirdi. Bu dönemde Buhara'da bulunan İbn-i Sina'nın Samani hükümdarının kütüphanesi hakkında bizlere ulaştırdığı aşağıdaki bilgiler Buhara'nın o dönemde ulaştığı konum hakkında bir fikir vermektedir: “...çok odalı bir eve girdim, her odada kitap sandıkları üst üste yığılmıştı. Bir odada Arapça kitaplar ile şiir kitapları, başka bir odada fıkıh kitapları ve bu şekilde her odada bir ilme ait kitaplar vardı. Eski yazarların kitaplarının fihristini okudum ve bana lazım olanları aldım. Adları bile bir çok kimse tarafından duyulmamış kitaplar gördüm. Bundan önce ve sonra bu kadar büyük bir kitap topluluğunu hiçbir zaman görmedim. Bu kitapları okudum, faydalandım ve herkesin kendi ilminde ki değerini öğrenmiş oldum....”¹⁵⁷

Karahanlıların; Buhara'da Samani iktidarını yıkmasından sonra eğitim kurumlarında da bir duraklama baş göstermiştir. Buhara'da eğitim kurumlarının esas yıkım içerisine girmesi Karahıtay ve Moğol istilalarıyla¹⁵⁸ yaşandı ki bu da Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'dan ayrılmasından çok sonra gerçekleşmişti. Nitekim Ebû'l-Vefâ on yaşında Şenbekî'ye katılmış ve kısa süre sonra da Buhara'ya gitmişti ki bu olayın gerçekleşme tarihi kuvvetle muhtemel olarak M.XI. asrın ilk yarısıydı.

Menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da ne eğitimi aldığı ya da eğitim haricinde başka hangi etkinliği gerçekleştirmek için Buhara'ya gittiği açıklanmıyorsa da birtakım tahminlerde bulunmak mümkündür. Şahsi kanaatimize göre Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'ya iki gitme nedeni vardır. Birincisi onun tıp eğitimi almak istemesi ikincisi ise kendisinin de dahil olduğu tasavvufi hareketin propagandasını yapmaktı.

Ebû'l-Vefâ'nın tıp eğitimi almak için Buhara'ya gitmesi ve bu eğitimi aldığını iddia etmemizin nedeni ise,menâkıb-nâme'nin bazı yerlerinde Ebû'l-Vefâ'nın kemik rahatsızlığı

¹⁵⁵ V.V. Barthold, “Buhara” İ.A., c/II, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 763-765.

¹⁵⁶ İsmail Erünsal, “İslâm Medeniyetinde Kütüphaneler” D.G.B.İ.T., c/XIV, (Akçağ İstanbul, 1989) s. 238-9.

¹⁵⁷ V.V. Barthold, **Moğol İstilasına Kadar Türkistan**, (Haz. H.D. Yıldız) (2.bsk., Ankara: T.T.K. Yay., 1990), s. 9-10.

¹⁵⁸ Barthold, a.g.e., s. 386; Erünsal, a.g.e., s. 269.

olan insanları iyileştirdiğine dair kerametlerinin anlatıldığı pasajlardır. Bu pasajlarda umumiyetle Ebû'l-Vefâ'nın dua okumasının yanında ellerini de hastalığın olduğu yerlerde kullanarak tedavi etmesidir ki¹⁵⁹, bu anlatım onun tıp eğitimi aldığı izlenimini uyandırmaktadır. Özellikle Ebû'l-Vefâ'nın bu eğitimi en iyi şekilde alabileceği yegane yerin Buhara olması ve onun orada on iki yıl bulunması, bu sürenin tıp eğitimi için yeterli olması bizde bu kanaati uyandırmıştır.

Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'ya gitmesinin altında yatan ikinci neden; bağlı bulunduğu hareketin propagandasını yapma amacıdır. Hatta Ebû'l-Vefâ'nın bunda başarılı olduğunu söylemek bile mümkündür. Nitekim bunun en büyük kanıtı; Buhara'nın önde gelenlerinden olduğu anlaşılan Muhammed Türkmânî'nin Ebû'l-Vefâ'ya mürid olarak bağlanmasıdır¹⁶⁰.

Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da almış olduğu eğitimin mahiyetini tam anlamıyla belirlemiyorsak da Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da gerek Sünni mezheplerin prensiplerini gerekse de İsmailî mezhebini yakından tanıma fırsatını elde ettiği şüphe götürmez. Her şeyden evvel, az öncede vurguladığımız gibi Buhara dönemin en ünlü Sünni medreselerine ve ilim adamlarına sahip bir kentti. Bununla beraber Buhara'da Sünniliğin hakim dünya ve dini görüş olması¹⁶¹ Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da Sünni mezhepleri yakından tanıma olanağı sağlamış olabilir.

Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da Şîilikten neşet eden ancak ondan bağımsız bir inanç doktrini olarak karşımıza çıkan İsmâilliliği yakından tanımış olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim M.XI. asrın ilk yarısında Buhara'da Fatımî Devletinin desteklediği Şii gruplar ve İsmâili Daîler (propagandacılar) Buhara'da Samanoğulları Devleti'nin yıkılıp yerine Karahanlı iktidarının kurulmaya başladığı geçiş döneminin getirdiği sıkıntıdan da faydalanarak bir hayli faaliyette bulunarak İsmâilliliği yaymayı önemli ölçüde başarmışlardı. Hatta bu propaganda faaliyetlerinde bunalan Karahanlı Hükümdarı Buğra Han M.1044-45 (H.436) Buhara ve Maverâünnehir'deki Şiileri ve İsmâillileri katlettirmişti¹⁶². Ebû'l-Vefâ'nın bu İsmâili dâilerinden biri olup olmadığını tespit edemiyorsak da İsmâilliliği yakından tanıma fırsatını yakaladığı muhakkaktır. Aslında Ebû'l-Vefâ'nın daha Buhara'ya gelmeden evvel

¹⁵⁹ İ.Ü.N., vr. 69/b, 72/a-b, 72/a-73/a; A.N., vr. 49/a, 51/a-52/a; M.B.N., vr. 52/a, 54/b-55/b.

¹⁶⁰ İ.Ü.N., vr. 23/b-24/b; A.N., vr. 17/a-18/a; M.B.N., vr. 15/a.

¹⁶¹ Ramazan Şeşen, "Buhara" **D.İ.A.**, c/II, (İstanbul: D.V. Yay., 1992), s. 365.

¹⁶² Farhad Daftary, **Muhâlif İslâm'ın 1400 Yılı, İsmâililer, Tarih Ve Kuram**, (Çev. E. Özkaya), (Ankara: Rastlantı Yay., 2001) s. 247; Şeşen, a.g.m., s. 366. Buğra Han İsmâili Daîlerini ortadan kaldırırken, Daîlere İsmâili hareketine sempati duyduğunu ve mezheplerine girmek istediğini bildirmiştir. Sarayında bölgesindeki tüm İsmâili Daîlerinin kimler olduğu halktan kimlerin bu mezhebe girdiğini öğreninceye kadar Daîlerle uzun toplantılar yaptıktan sonra bu propagandacıları katlettirmiştir. Buğra Han'ı böyle davranmaya iten neden ise, Bâtınilere karşı erken davranıp harekete katılan bir bölüm halkın harekattan sağ kurtulup daha sonra devlet aleyhine zararlı hareketlerde bulunmalarını engellemektir. Konu ile ilgili geniş bilgi için bk. İbnü'l-Esîr, c/IX, s. 399.

Şiiliği ve İsmâilliliği tanıdığı da söylenebilir. Çünkü yaşamış olduğu Irâk bölgesinde Şii ve İsmâili taraftarları da bir hayli fazlaydı.

Bu bilgilerin yanında Ebû'l-Vefâ'nın Fâtımî Devleti'ne bağlı bir Daî olduğunu ve Buhara'ya İsmâilliliği yaymakla görevlendirildiğini de gözden uzak tutmamaktayız. M.XI.yy.ın ilk yarısında Ebû'l-Vefâ'nın İsmâili propagandası yaptığı kanaatini uyandıran nedenlerin başında, M.973 yılında Mısır'ı Şii Fatımîlerin işgal etmesi ve kısa sürede Mısır'ı Şiileştirerek bu faaliyetini M.XI. yy.ın ortalarında iyice hızlandırmaları ve buna paralel olarak faaliyetlerini orta-doğu'ya kaydırmaları gelir. Özellikle Buveyhi Celâle'l-Devle'nin iktidarı sırasında artan huzursuzluklardan yararlanan Fâtımî Daîleri bölgede çok sayıda mürid kazanmışlardı¹⁶³. Menâkıb-nâme yazarına göre Mısır'dan Ebû'l-Vefâ ve müridlerine yüklü meblağlarda zekat ve nezir (sadaka) veren ve Ebû'l-Vefâ'yı çok seven ona dost olan kişiler vardır. Bunun yanında "Mısırî" mahlasını kullanan müridlere sahip olan Ebû'l-Vefâ¹⁶⁴, bu müridleri aracılığıyla Sünni Abbâsî memleketinden İsmâili Mısır'a kendisine verilen bağışları almak için kullanmıştır. Mısır'da herhangi bir takibata ve kovuşturmaya uğramayan bu müridler aldıkları paraları Ebû'l-Vefâ'ya teslim etmişlerdir. Yukarıda ki, kısımlarda da belirttiğimiz gibi Abbâsî yönetimi eğer sırf Hz. Alî soyundan geldiği için Seyyidler ve Şerifleri kovuşturmaya tabi tutuyorsa Mısır yönetiminde düşman Abbâsî ülkesinden gelenleri kovuşturmaya tabi tutması gerekir. Ebû'l-Vefâ'ya, İsmâili Mısır'dan yüklü miktarlarda bağışların herhangi bir kovuşturmaya tabi tutulmadan çok rahat bir şekilde gelmesi Mısır'dan gönderildiği söylenen zekat ve nezirlerin İsmâili Mısır yönetiminin Şenbekî ve Ebû'l-Vefâ'ya verdiği tahsisat olma ihtimalini gündeme getirir¹⁶⁵.

Ebû'l-Vefâ'nın Sünniliğe aykırı bir çizgide olduğunu gösteren bir diğer önemli olguda; Ebû'l-Vefâ ile yaşadığı dönemde iktidarda olan Abbâsî halîfelerinin muhtelif nedenlerden dolayı sürekli sorunlar yaşamasıdır. Bundan dolayı menâkıb-nâme'de Abbâsî halîfeleri sık sık eleştirilmiştir. Elbette bu yorum Ebû'l-Vefâ'nın Şii ya da İsmâili olduğu anlamına gelmez. Çünkü Sünni olmayan her fırkanın ya da mezhebin veya tasavvufi görüşün Şii ya da ondan türeyen hizip, tarikat, mezhep olduğu anlamına gelmez. Aslında menâkıb-nâme'de sık sık eleştirilen Abbâsî halîfeliği değil onların temsil etmiş olduğu dünyevi ve dini düşüncelerdir. Menâkıb-nâme yazarı belki de tepki çekmekten korktuğu için böyle bir tutum içerisine girdi. Çünkü menâkıb-nâme'nin yazıldığı M.1371 tarihi Sünni dünyanın gayri Sünni

¹⁶³ Daftary, a.g.e., s. 237.

¹⁶⁴ Muhammed Mısırî isimli müridi Mısır dan alınması gereken zekat ve nezri almakla görevlendirilmiştir. İ.Ü.N., vr. 58/b; A.N., vr. 39/b; M.B.N., vr. 42/a.

¹⁶⁵ İ.Ü.N., vr. 57/, 58/b, 100/b; A.N., vr. 39/a, 40/a; M.B.N., vr. 41/b, 42/a, 80/b.

dünyaya karşı üstün olduğu bir devirdi ve böyle bir zaman diliminde herhalde Sünni dünya görüşünün açıktan açığa eleştirilmesi pek de mantıklı olamazdı.

Ebû'l-Vefâ ile Abbâsî Hilafetinin farklı ekollerden olduğunu gösteren en önemli örneklerden biri de halîfenin Ebû'l-Vefâ ve müridlerinin gerçekleştirdikleri zikir törenlerini İslâmi bulmayarak bu ayinleri ağır bir şekilde eleştirmesidir. Menâkıb-nâme'de geçen: “...kaçan meclis eyleseler ve erenler, avretler cem olsunlar bu hamrdan (şarap) içsünler; zira anun gibi meclise eyle gerektür...”¹⁶⁶ sözleri Sünni Abbâsî yönetiminin Ebû'l-Vefâ'ya bakış açısı hakkında fikir vermektedir.

Ebû'l-Vefâ'nın sünni bir mezhebe mensup olmadığını menâkıb-nâme'nin bakış açısı çerçevesinde gösteren bir başka önemli olgu da menâkıb-nâme'nin hiçbir yerinde hangi mezhebe mensup olduğunun açıkça bildirilmemesidir. Menâkıb-nâme'nin; “mezheb-i şerifi” isimli alt bölümünde Ebû'l-Vefâ'nın dört hak mezhepten hangisinin delili kuvvetli ise, onunla amel ettiğini bildirir ki¹⁶⁷, bu durum bize pek de inandırıcı gelmemektedir. Nitekim yine menâkıb-nâme'de anlatılan bir hikayeye göre halîfe; Ebû'l-Vefâ'nın düşüncelerini sınamak için sünni mezhep bilginlerini toplayarak Ebû'l-Vefâ'yı mülakata tabi tutar.¹⁶⁸ Mülakatı kimin kazandığı önemli olmasa da Ebû'l-Vefâ'nın dört hak mezhebe mensup olmadığı açıktır. Şayet Ebû'l-Vefâ dört hak mezhepten birine mensup olsaydı o mezhebe mensup alimlerle münazara ettirilmesi gerekirdi. Çünkü ortadaki sorun halîfe ile Ebû'l-Vefâ'nın sahip olduğu fikirlerin bağlı oldukları ekollerin farklılığından kaynaklanan çatışmalardı. Eğer Ebû'l-Vefâ'nın da karşısına dört hak mezhebine mensup bir grup alim çıkarılmışsa bu da onun başka bir mezhebe bağlı olduğunu gösterir kanaatindeyiz.

Menâkıb-nâme'ye göre dönemin ünlü Sünni alimlerinden İbn-i Ukeyl ve Ebû'l-Cevzî; Ebû'l-Vefâ'ya bağlanarak onun hareketine katılırlar¹⁶⁹. Şunu da unutmamak gerekir, ortaçağda pekçok Sultan ya da halîfe farklı dinlere veya mezheplere mensup din adamlarını tartıştırmış veya münazaraya tabi tutturmuştur¹⁷⁰.

Ebû'l-Vefâ'nın sünni İslâm'a mensup olmadığını gösteren önemli delillerden biri de Sünni din adamları veya sünni olduğunu iddia eden mutasavvıflarda göremediğimiz saçlarını ustura ile kazıtma geleneğini uygulamasıdır¹⁷¹. Son yıllarda yapılan çalışmalar göstermektedir ki, Haydari, Kalenderi, Çavlakî gibi sünni olmayan tasavvufi anlayışlarda saç,

¹⁶⁶ İ.Ü.N., vr. 124/b; A.N., vr. 83/b; M.B.N., vr. 104/b.

¹⁶⁷ İ.Ü.N., vr. 19/a; A.N., vr. 13/a; M.B.N., vr. 11/b.

¹⁶⁸ İ.Ü.N., vr. 130/a-131/a, 131/a; A.N., vr. 87/a-b, ; M.B.N., vr. 108/a-b.

¹⁶⁹ İ.Ü.N., vr. 136/b; A.N., vr. 89/a; M.B.N., vr. 113/b.

¹⁷⁰ Osman Turan, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, c/I, (11.basım, İstanbul, Boğaziçi Yay., 1998), s. 175-6.

¹⁷¹ İ.Ü.N., vr. 57/a-b; A.N., vr. vr. 38/b; M.B.N., vr.40/b.

sakal, bıyık ve kaşın usturayla tıraş edilme geleneği yaygındı. Yine menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla; Ebû'l-Vefâ'nın da çar-ı darp olarak anılan bu anlayışa uygun olarak¹⁷² saçını usturayla kazıtması onun gayri sünni mahiyetli bir ekole bağlı olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Yukarıda işaret ettiğimiz bilgiler dahilinde Ebû'l-Vefâ'nın ehli sünnet inancı dahilinde olmadığını söylemek mümkündür. Ancak onun şii ya da ismâili mensubu olduğunu da söylemek zordur. Bununla birlikte şu bir gerçektir ki, Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'daki, eğitimi sırasında şiiğe ya da ismâillîğe en azından sempati duymuş olabilir. Nitekim onun şii bir bölgede doğup büyümesi, sünni Abbâsî yönetiminden ailesinin baskılara maruz kalması onda şii kökenli bir altyapı ve bakış açısı oluşturmuş olabilir. Buhara'ya geldiği vakit şii veya ismâili olmasa bile burada bulunduğu sırada Fatımî Devleti destekli yapılan İsmâili propagandasının etkisinde kalmış olması ve kendisinin de bu propagandaya katılarak desteklemiş olması gözden uzak tutulmaması gereken bir ihtimaldir. Nitekim menâkıb-nâme'nin geneline bakıldığı zaman Hz. Alî ve çocukları etrafında oluşturulan kült inanç bir hayli baskındır. Hatta menâkıb-nâme'deki bir anlatımda Hz. Alî; Ebû'l-Vefâ için “*çiger köşem*” tabirini kullanmıştır ki¹⁷³, bu Hz. Alî'nin simgesel olarak hareket için ne kadar önemli olduğunu ve hitap edilen çevrenin Hz. Alî kült kimliğinin bilincinde olduğunu gösterir. Bugün için vardığımız sonuç Ebû'l-Vefâ'nın adını tespit edemediğimiz ancak Sünnilik dışı bir harekete dahil olduğu ve ilerleyen dönemlerde daha da bağımsız ancak yine ehl-i sünnet inancı dışında sayabileceğimiz bir hareket geliştirdiğidir. Biz bu harekete muhafazakar şii tabanlı, ismâililikten bağımsız “Erken Dönem Vefâ Hareketi” demeyi daha uygun bulmaktayız.

Eğer Ebû'l-Vefâ'nın İsmâili Fâtımî Devleti'ne bağlı bir Daî olduğu kabul edilirse onun Buhara yolculuğu için ortaya atılacak görüş; Ebû'l-Vefâ'nın İsmâilliliğin yayılması için Fatımî hanedanının desteklediği bir program dahilinde Buhara'ya Daî olarak eğitim almak için gittiği menâkıb-nâme'ye yansımıştır.

Ebû'l-Vefâ'nın hangi maksatla olursa olsun Buhara yolculuğu sonunda başarısız olduğunu söylemek son derece yanlıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu yolculuğun sonunda Buhara'nın elitlerinden sayabileceğimiz Emir Muhammed'i (Türkmânî) Şeyh Şenbekî ve kendi hareketi içerisine çekmeyi ve müridlerinden biri yapmayı başarmıştı. Muhammed Türkmânî'den başka kimleri mürid edindiğini tespit etmek şu an için mümkün

¹⁷² Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderîler**, (2.bsk., Ankara, T.T.K. Yay., 1992), s. 162-4.

¹⁷³ İ.Ü.N., vr. 81/b; A.N., vr. 58/a.

değilse de diğer edindiği müridlerin Muhammed Türkmânî gibi Buhara kentinin önde gelenlerinden olmadığı açıktır; eğer diğer edinilen müridler Türkmânî konumunda olsalardı oluşumun ayrıcalıklı bir hareket olduğunu anlatmaya çalışan menâkıb-nâme yazarı mutlaka diğerlerinin de ismini yazardı.

2.3. Ebû'l-Vefâ'nın İkinci Seyahati

Ebû'l-Vefâ'nın ikinci seyahatinin hangi yıllar arasında gerçekleştirildiğini tespit edemiyorsak da bu seyahatin on iki yıl sürdüğünü menâkıb-nâme'den öğrenebilmekteyiz¹⁷⁴.

Seferin hangi bölge üzerine gerçekleştirildiği hususunda net bir bilgi yoksa da Ebû'l-Vefâ'nın on iki yıl boyunca inandığı sistem doğrultusunda tek başına ibadet ettiği anlaşılmaktadır¹⁷⁵.

Ebû'l-Vefâ'nın ikinci seyahatinin sonunda Şeyh Şenbekî'nin yanına yani Haddadiye kentine geri döner¹⁷⁶. Ebû'l-Vefâ'nın dönüşüyle birlikte Şenbekî tarafından birtakım sınavlara tabi tutulmuş ve Şenbekî bu sınav sonunda Ebû'l-Vefâ'nın üstünlüğünü tanıyarak müridlerine kendisinden sonra yerine Ebu'l-Vefâ'nın geçeceğini bir kez daha hatırlatmıştır¹⁷⁷.

Menâkıb-nâme'deki anlatıma göre Şenbekî'nin Ebû'l-Vefâ'ya karşı takındığı tavır diğer müridleri tarafından tepkiyle karşılandıysa da onun gösterdiği kerametler sayesinde Ebû'l-Vefâ'nın üstünlüğü kabul görmüştür¹⁷⁸.

2.4. Ebû'l-Vefâ'nın Üçüncü Seyahati

Ebû'l-Vefâ'nın gerçekleştirdiği üçüncü seyahatin hangi tarihler arasında gerçekleştirildiği bildirilmiyorsa da bu seyahatinde on iki yıl sürdüğü bildirilmektedir¹⁷⁹. Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla Ebû'l-Vefâ'nın üçüncü kez seyahate çıkma nedeninin biri yaşadığı bölgeyi, diğer şeyhleri tanıma ve kişisel gelişimini tamamlamaktı¹⁸⁰. Üçüncü kez seyahate çıkma nedeni ise, bağlı olduğu tasavvufi ekol ile Şenbekî'nin tarikatını tanıtmak ve bunun propagandasını yapmaktı. Nitekim Kesîriyye isimli bir kasabaya giderek burada Şeyh Acemî isimli bir dervişle münasebet kurup onunla bağlı buldukları tasavvufi

¹⁷⁴ İ.Ü.N., vr. 27/b; A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. 17/b.

¹⁷⁵ İ.Ü.N., vr. 25/b; A.N., vr. 18/b; M.B.N., vr. 15/b.

¹⁷⁶ İ.Ü.N., vr. 25/b; A.N., vr. 18/b; M.B.N., vr. 16/a.

¹⁷⁷ "...yâ kavm her mürîdün saâdeti Şeyhündendir; amma benüm saâdetüm mürîdüm Ebû'l-Vefâdandır..." İ.Ü.N., vr. 27/a; A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. 17/a.

¹⁷⁸ İ.Ü.N., vr. 26/b-27/a; A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. 17/a.

¹⁷⁹ İ.Ü.N., vr. 28/a; M.B.N., vr. 17/b.

¹⁸⁰ "...Hakk-teâlâ'nın acayib mahlûkatı seyr idüb, ibret ve hikmet nazarıyla her diyara nazar iderdi..." "...sâhib-i hatve olan azîzlerle musâhabet iderdi ve dahî cemî' mugayyebâta muttali' olan kimesneler gelüb ziyâret iderlerdi..." İ.Ü.N., vr. 27/b-28/a; A.N., vr. 21/a; M.B.N., vr. 17/b.

düşüncelerin üstünlüğü konusunda mülakata girmiştir. Menâkıb-nâme'deki iddiaya göre Ebû'l-Vefâ, Şeyh Acemî'ye üstünlüğünü kabul ettirerek kendi hareketinin içerisine dahil eder¹⁸¹.

Bir müddet sonra Acemî ile arasındaki dostluğu ilerleten Ebû'l-Vefâ, Acemî'den kızını ister ve bir süre sonra da Acemî'nin kızı Hüsniyye ile evlenerek Kesîriyye'den ayrılıp Kusân'a geri döner¹⁸².

Kesîriyye'nin tam olarak nerede olduğunu tespit edemiyorsak da müellif kent için doğuda olduğunun bildirilmesi ve Şeyh Acemî'nin "Acemî" mahlası ile anılması ve bu mahlasın İranlılara verilmesi bölgenin İran'da bir yer olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.¹⁸³ Ebû'l-Vefâ'nın evlilik vasıtasıyla Şeyh Acemî'ye akraba olması Ebû'l-Vefâ'nın nüfuzunun Kesîriyye'ye kadar ulaştığı anlamına gelir. Buradaki, temel problem Şeyh Acemî'nin hangi tasavvufî akıma mensup olduğu ve bu akımın sadece Kesîriyye'de mi yoksa tüm İran'da mı etkili olduğunun bilinmemesidir. Buna paralel olarak karşımıza çıkan bir diğer sorun ise, Şeyh Acemî'nin sadece Kesîriyye de mi yoksa İran'ın tamamında mı ya da İran'ın önemli bir bölümünde mi etkin ve tanınmış bir mutasavvıf olup olmadığının tespitinin yapılamamasıdır.

Ebû'l-Vefâ'nın bu evliliğinden çocuğu olmamıştır. Menâkıb-nâme'deki bilgiye göre Ebû'l-Vefâ'nın eşi Hüsniyye Hatun çocuk yapmak istediği zaman rüyasında Hz. Peygamberi görmüş ve kendilerine yedi çocuğun manevi evlat olarak verildiği bildirilmiştir. Menâkıb-nâme'de bu yedi manevi oğul "Yediler" olarak anılmaktadır¹⁸⁴. Menâkıb-nâme'de göre adı geçen bu yediler aynı zaman da Ebû'l-Vefâ'nın kırklarına da mensuptur¹⁸⁵.

Genel anlamda tasavvufî gelenekte kırk sayısı önemli bir yer tutmaktadır. Kurân-ı Kerîm'in VII. suresinin (Araf) 142. ayetinde¹⁸⁶ Musa Peygamber'e Tûr Dağı'nda, otuz günlük vade verildiği ve bu vadenin on günle tamamlandığı bildirilerek kırkın tamamlanış sayısının beyan edilmesinden ve Hz. Muhammed'e kırk yaşlarında vahiy gelmesinden kırk sayısı

¹⁸¹ İ.Ü.N., vr. 28/a-b; A.N., vr. 21/a; M.B.N., vr. 18/b-19/a.

¹⁸² İ.Ü.N., vr. 29/a-b; A.N., vr. 21/a-b; M.B.N., vr. 18/b-19/a.

¹⁸³ İslâmiyetden önce Arab olmayan tüm toplumlar için kullanılan Acem tabiri, İslâmın kabulünden sonra Araplarca İranlıları kasten kullanılmıştır. Özellikle ilk İslâmî fetihler sırasında özel manada İranlılar için kullanılmıştır. Bu dönemde fetihçi Arapların İranlılara karşı sosyal ve siyasi üstünlüklerini ifade eden aşağılayıcı anlam verdikleri Acem kelimesi M.IX (H.III) asırdan itibaren Arap olmayan toplumların ve özellikle İranlıların İslâm dünyasında sosyal ve kültürel alanda olduğu gibi politik alanda da güç kazanmasıyla birlikte sadece etnik ve coğrafi ayırımı ifade etmek için kullanılmıştır. bkz: Adnan Karaismailoğlu, "Acem" **D.İ.A.**, c/I, (İstanbul: D.V. Yay., 1992), s. 321; F. Goldziher, "Acem" **İ.A.**, c/I, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 117.

¹⁸⁴ İ.Ü.N., vr. 32/a-b; M.B.N., vr. 21/a.

¹⁸⁵ İ.Ü.N., vr. 31/a-b; M.B.N., vr. 20/a-b.

¹⁸⁶ "Mûsâ'ya otuz gece süre belirledik, buna on (gece) daha kattık. Böylece Rabbinin belirlediği vakit kırk geceye tamamladı. Mûsâ kardeşi Hârûn'a kavmim arasında benim yerime geç ve yapıcı ol. Sakın bozguncuların yoluna uyma dedi." **Kuran-ı Kerîm**, (Haz: H. Altuntaş, M. Şahin) (Ankara: D.İ.B. Yay., 2002), s.166.

mutasavvıflarca kutsal sayı muamelesi görmüştür¹⁸⁷. Tasavvufta sık sık anılan kırklar gayb erenlerinden sayılır. Adı geçen bu gayb erenleri, halkın sıkıntılarını çözer ve onlara yardımcı olur. Son derece şefkatli ve yaratılıştan merhametli olduklarından taşıyamadıkları ağır vazifeler konusunda halka yardımcı olurlar. Bunlar: Nüceba, Ricâlu'l-gayb ve Ricalullah isimleriyle de anılmaktadırlar¹⁸⁸.

Yediler kavramının da tıpkı kırklar kavramı gibi önemli olmasının temel nedeni yedi sayısının kutsal sayılmasından kaynaklanmaktadır. Cebecioğlu'na göre yedi rakamına göre geliştirilmiş inancın ortaya çıkmasındaki neden, Kuran-ı Kerîm'de yedi rakamının yirmi yerde yirmi dört defa geçmesidir. Kuran'da "Yedi Sema" (Bakara/29), "Yedi Deniz" (İokman/27), "Yedi Başak" (Bakara/261, Yusuf/46), "Yedi Çift" (Hicr/87), "yedi kapı" (Hicr/44) , "yedi gün" (Bakara/196), "yedi gece" (Hakka/7), "Yedi Yol" (Müminin/17), "Yedi Kıtık Yılı" (Yusuf/43), "Yedi Sene" (Yusuf/47), "Yedi Zayıf İnek, Yedi Şişman İnek" (Yusuf/46) ayetleri bulunmaktadır¹⁸⁹.

Yediler, yedi büyük veli, gayb erenlerinden yedi ulu ermiştir. Bunlara Ricâl-i Ulâ, Ricâl-i Mearic-i Ulâ derler. Her nefeste mirâç yapıp Allah'ın huzurunda ilim tahsil ettiklerine inanılır¹⁹⁰. Yedilerin inanılan bir diğer özelliği de, Hz. İbrahim'in kalbi yani ruh yapısı üzerine şekillenmiş oldukları ve insanlara yumuşak davrandıklarıdır¹⁹¹. Ebû'l-Vefâ'nın evlat edindiği yedi kişi şunlardır: Seyyid Matara (Ebû'l-Vefâ'nın üvey kardeşi Sâlim'in oğludur), Seyyid Gânim (lakabı Ebû'l-Abbas'dır. Seyyid Minhac oğludur ki, Seyyid Minhac; Ebû'l-Vefâ'nın amcasıdır)¹⁹², Seyyid Muhammed bin Kemâl Hayât bin Seyyid Rızâ bin Seyyid Muhammed bin Seyyid Zeyd (Seyyid Alî bin Hamîs Ebû'l-Vefâ'nın dedesinin şeyhinin oğludur ve lakabı da Alî bin Üstâd'dır), Abdu'r-rahmân Tafsuncî, Alî bin Heytî, Şeyh Askerî Şûlî (Menâkıb-nâme'de Hz. Hasan'ın soyundan geldiği bildirilmektedir).¹⁹³

Ebû'l-Vefâ'nın evlat edindiği kişiler göz önüne alındığı zaman bu kişilerin Ebû'l-Vefâ'nın akrabası ya da ailevi çevresinden olduğu görülmektedir ki, bu da Vefâ çevresinin

¹⁸⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, **Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler Ve Atasözleri**, (İstanbul: İnkılap ve Aka Yay., 1977), s. 2001.

¹⁸⁸ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, (İstanbul: Kabcacı Yay., 2001) s. 213, 278, 292.

¹⁸⁹ Ethem Cebecioğlu, **Tasavvuf Terimleri Ve Deyimleri Sözlüğü**, (İstanbul: Anka Yay., 2004), s. 711.

¹⁹⁰ Uludağ, a.g.e., s. 379.

¹⁹¹ Cebecioğlu, a.g.e., s. 712.

¹⁹² Seyyid Gânim bin Minhac Muhammed bin Zeyd. Menâkıb-nâmenin bir yerinde Seyyid Gânim'i, Ebû'l-Vefâ'nın üvey kardeşi Sâlim'in oğlu olarak gösterilmiştir. Menâkıb-nâmeden öğrendiğimize göre Seyyid Gânim evlenmiş ve torunlarından Seyyid Şerîf Ebû'l-Maanî Ahmed bin Şeyh Rükne'd-dîn Ebû'l-Vefâ'nın mezarının bakımı ve vakıfları ile ilgilenmiştir. Yine menâkıb-nâmeden öğrendiğimize göre mezarın bakımı ve vakıfların durumu ile Şeyh Matara'nın oğlu Yakup ilgilenmiştir. Bu da göstermektedir ki, Vakıfların yönetimi ve mezarın bakımı Vefâîliğin Erken Dönemlerinde aileye aitti. İ.Ü.N., vr. 81/a, 186/a; A.N., vr. 57/a, 119/b; M.B.N., vr. 61/a, 154/a.

¹⁹³ İ.Ü.N., vr. 31/b-32/a; M.B.N., vr. 20/a; Krupp, a.g.m., s. 29-31.

oluşumunda ailevi çevrenin önemli bir etkisinin olduğunu gösterir. Bunun yanında ileride oluşacak Vefâ Tarikatı'nda sadece Ebû'l-Vefâ değil onunla akraba olan kişilerin de bir kült kimlik olarak ön plana çıkarılmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Bunun en temel nedeni Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra hareketi dağılmaktan kurtaran ve parçalanmasını önleyen kişilerin Ebû'l-Vefâ ile akraba olmasıdır.

3. ERKEN DÖNEM VEFÂİLERİN TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ VE RİTÜELLERİ

Ebû'l-Vefâ'nın tasavvufi görüşlerini menâkıb-nâme haricinde bir başka kaynağa dayanarak incelemek şu an için oldukça zordur. Her şeyden önce Ebû'l-Vefâ veya Erken Dönem Vefâî çevresine ait kitabi bilgilere sahip değiliz. Bundan dolayı menâkıb-nâme'de yer alan ve Ebû'l-Vefâ tarafından sarf edilen bazı söylemlere ya da anlatılan menkıbelere dayanarak Ebû'l-Vefâ'nın ve Erken Dönem Vefâîliğin Tasavvufi çerçevesini çizmeye çalışacağız.

Ebû'l-Vefâ ve çevresinde bir gerçeküstücülük anlayışı vardı. Bu yolla hem prestijlerini artırmaya hem de inançlarının ne kadar üst düzeyde olduğunu göstermeye çalışmış olmalıdır. Nitekim menâkıb-nâme'de anlatılan pekçok olay ya da sarf edilen söz bu amaca yöneliktir. Aslında menâkıb-nâme'de yer alan bu gerçeküstücülük pekçok yerde tezatları da beraberinde getirmektedir. Mesela menâkıb-nâmede yer alan: “...âriflerin rûhları ve hâzır olan melâikelerden gayri kimesne ol sözlerden fehm itmezdi...”¹⁹⁴ bu ve buna benzer sözler tezatlığı en açık şekilde göstermektedir. Çünkü Ebû'l-Vefâ'nın söylemlerini melekler ve alimlerden başkası anlayamıyorsa neden halka nasihatler vererek akidelerini yaymaya çalışıyordu. Gerçekten de onun dediklerini sıradan insanlar anlamıyorsa o zaman menâkıb-nâme'de dile getirilen sonsuz müridi vardı söylemi de çürümektedir. Menâkıb-nâme'de yer alan bu tezatlar aslında Ebû'l-Vefâ'nın bilgisini ve üstünlüğünü ifade etmek için yapılan mübalağlı anlatımın doğal bir sonucu olarak kabul etmek gerekir, bu durum daha pekçok menâkıb-nâme'de görülen bir özelliktir.

Ebû'l-Vefâ ve çevresinde zikir törenlerine son derece önem verilmiş ve zikrin insanın günahkar bedeninden arınıp gerçek makamını görmesini sağladığına inanılmıştır¹⁹⁵.

Vefâîlerin önemli inanç ritüellerinden biri de Allah'a ulaşma olgusudur. Erken Dönem Vefâîlere göre Allah gönüldedir, gözle asla görülemez. Ancak gönül Allah'a adanırsa Allah'la gönül dolayısıyla da kul buluşabilirdi¹⁹⁶.

¹⁹⁴ İ.Ü.N., vr. 35/a; A.N., vr. 22/b; M.B.N., vr. 23/a.

¹⁹⁵ İ.Ü.N., vr. 35/a; A.N., vr. 22/b; M.B.N., vr. 23/b.

Teslim konusuna sık sık değinen Ebû'l-Vefâ, insanın Allah'a tesliminin ancak nefsin isteklerine karşı gelmekle olacağını söylemiştir. Böylelikle kul hem Allah'a teslim olacak hem de nefsi belalardan kurtaracaktır¹⁹⁷. Bu noktada Ebû'l-Vefâ'nın müridlerinden istediği; onların gönül temizliğine önem vermeleri, farzı ve sünneti yerine getirip onun bekçileri olmaları ve bidatlerden uzak durmalarındır. Bu yönüyle M.XIV. yy da ortaya çıkacak Selefiyye hareketine benzetebileceğimiz Vefâlik hareketini Sünni bir hareket olarak değerlendirmek doğru değildir. Çünkü gerek menâkıb-nâme'de gerekse de menâkıb-nâme haricinde herhangi bir kaynaktan Vefâilerin sünnet ve bidat kavramından ne anladıkları ve neyi sünnet ve bidat olarak kabul ettikleri açıkça belirtilmemiştir. Eğer Vefâiler bidat yani dine sonradan giren ritüellere karşı iseler kendileri bizzat bidat oluşturan zümre içerisindeki ki, gerek Kurân da gerekse de Hz. Peygamberin sünnetinde tasavvufa dair en ufak bir emare yoktur ve İslâm'ın içerisine sonradan girmiştir. Bunun yanında yine ibadetleri sırasında semada bulunmaları bid'atde bulduklarını gösterir ki, bu yönüyle Vefâ çevresi İslâm'ın içerisine bidat koyan gruplardan biridir.

Her daim halkla beraber yaşamasını isteyen Ebû'l-Vefâ müridlerinden kötü düşüncelerden uzak durmalarını ister. Ne var ki, kötü düşüncenin ne olduğu ve onun sınırlılıkları hakkında yine bir malumat verilmemiştir. Müridlerden istenen bir başka özellikte her zaman insanların korunması ve yalan beyanlarda bulunulmamasıdır¹⁹⁸.

Zaman kavramına önem veren Vefâiler; hem kim olursa olsun zamanın hükmünü yerine getirmiyorsa cahil olarak kabul edilmiştir. Yine kim bir işi yarım yapıyorsa o kişi gafil olarak nitelendirilmiştir. Ancak burada zamanın hükmünün ve yarım bırakılan işin ne olduğu açık bir şekilde dile getirilmemiştir. Şahsi kanaatimizce zamanın hükmü ve işin yarım bırakılması ile kastedilen Allah'a ibadettir¹⁹⁹.

Ebû'l-Vefâ'nın ilkelerinden biri de mağrurluğa karşı çıkışıdır. Erken Dönem Vefâilere göre insan her dönemde mütevazı olmalı ve Allah'ın yarattığı mahlukattan biri olduğunu unutmamalıdır. Kulun ve müridlerin kibirden uzak durmaları için takva dolu bir hayat yaşamaları gerektiğini bildiren Ebû'l-Vefâ, takva ile iyi işlerin yapılabileceği ve ancak bu şekilde cennete kabul olunabileceğini bildirir. Ebû'l-Vefâ takvayı bir ağaca benzetir. Ağacın kökünün Hz. Peygamber olarak görür ve takvayı en iyi bilenlerinde Hz. Peygamber'in

¹⁹⁶ İ.Ü.N., vr. 36/a-b; M.B.N., vr. 25/a.

¹⁹⁷ İ.Ü.N., vr. 35/a; A.N., vr. 22/b; M.B.N., vr. 23/b.

¹⁹⁸ İ.Ü.N., vr. 35/b; A.N., vr. 23/a; M.B.N., vr. 25/a.

¹⁹⁹ İ.Ü.N., vr. 35/a; A.N., vr. 22/b; M.B.N., vr. 23/b.

sahabelerinin ve tabiünün olmasından dolayı onların hayatlarının örnek alınmasını ileri sürer²⁰⁰.

Vefâîlere göre kul; yaratıcısı ile katıksız bir ilişki kurup ikiyüzlülüğe karışmazsa gerçek olmayan suçlamalardan hem bu dünyadahem öbür dünyadakurtulacaktır²⁰¹.

Ebû'l-Vefâ'ya göre bir müridin şeyhine bağlanması veya bir kişinin mürid olabilmesi için öncelikle o kişinin kalbinin temiz olması gerekir. Temiz kalpli olmak içinde züht halinde yaşanması gerekir. Vefâîlere göre temiz kalpli olan bir insan yalan söylemez ve şirk koşmaz. Ancak Vefâîler, temiz kalpli olmak için müridin zor ve meşakkatlerle dolu bir eğitime hazır olması ve mutlak surette şeyhine güvenerek itaat etmesi gerektiğini savunur. Çeşitli zahmetlere sabır gösterecek dervişin ulaşacağı en son hali; üzerine Allah yazılacak bir kağıda benzetirler²⁰². Menâkıb-nâme'de şeyh ile mürid arasında ki ilişkiyi bir susamın daha tohumken yağ haline gelinceye ve bir ağaç fidanının kağıt oluncaya kadar işlenme evrelerine benzetme yapılarak anlatılır²⁰³.

Vefâîlere göre güzel söz söylemek ve konuşmak dünyevi bir eğitimle ve dünyevi araçlarla sahip olunabilecek yetenekler değildi. Güçlü ve etkileyici söz söylemek için Allah'ın yoluna tam anlamıyla bağlı kalınmalıydı²⁰⁴.

Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla Ebû'l-Vefâ ve çevresi zikir törenlerini semâ yöntemiyle gerçekleştirmekteydiler. Ancak menâkıb-nâme nüshalarından Semâ ayinlerinin nasıl yapıldığına dair her hangi bir anlatıma yer verilmez. Tasavvuf tarihinde bir terim olarak Semâ; müzik nağmelerini dinlemeye, dinlerken vecde gelip harekette bulunmaya, kendinden geçmeye, oynamaya ve dönmeye denilmiştir²⁰⁵. Genel anlamda semâ tasavvuf erbâbları için; gerçeğe ulaşma gayreti ve Allah'ın nimetlerini görme amacıyla yapılmaktadıysede farklı tasavvufî ekollerde farklı amaçları ve kuralları vardır²⁰⁶. Vefâîlere göre semâyı her kişi yapamaz, takva bir hayat yaşayan biri semâ ile Allah aşkını artırabilecekken takva yaşamayan bir insan semâdan zarar görebilirdi. Vefâîlere göre semâ; insanların sahip oldukları manevi derecelere göre yapılmalıydı²⁰⁷. Ebû'l-Vefâ'nın manevi mertebeye göre semâ yapılmasını

²⁰⁰ İ.Ü.N., vr. 35/b-36/a; M.B.N., vr. 25/a-b.

²⁰¹ İ.Ü.N., vr. 35/a; A.N., vr. 22/b; M.B.N., vr. 23/b.

²⁰² İ.Ü.N., vr. 37/a-38/a; A.N., vr. 23/a-24/b; M.B.N., vr. 26/a-b.

²⁰³ İ.Ü.N., vr. 38/a-b; A.N., vr. 27/b M.B.N., vr. 30/a .

²⁰⁴ İ.Ü.N., vr. 40/b-41/a; M.B.N., vr. 29/a.

²⁰⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, **Tasavvuf**, (İstanbul: Milenyum Yay., 2000), s. 196. Arapça sm' kökünden sam' ve sim' gibi mastar ve isim olup, işitmek, işittirmek, dinlemek, işitilen söz, iyi şöhret ve iyi anılma, çalgı ve diğer bütün malzemenin çıkardığı ses ve şarkı dinleme ve mecazen şarkı, raks, nağme, vecd, hal, üns meclisi, geçmişte olup bitenleri hatırlatma, türkü söylemek ve dinlemek gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. bk. Tahsin Yazıcı, "Mevlânâ Devrinde Semâ" **Tasavvuf Kitabı**, (Haz. C. Çiftçi), (İstanbul: Kitapevi Yay., 2003), s. 262.

²⁰⁶ Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâb Ve Erkânı**, (İstanbul: İnkılap Ve Aka Yay., 1963), s. 50-51.

²⁰⁷ İ.Ü.N., vr. 42/b; A.N., vr. 27/b; M.B.N., vr. 30/a.

vurgulaması aslında tasavvuftaki, hiyerarşinin anlatılmak istenmesinden başka bir şey değildi. Vefâiler insanın sahip olduğu manevi mertebeyi ancak şeyhin bilebileceğine inanmışlar ve bundan dolayı da şeyh'in ibadet konusundaki telkinlerini son derece önemli kabul etmişlerdir²⁰⁸.

Semâ'yı bazı kavimlere mubah, bazı kavimlere mekruh, bazı kavimlere de tehlikeli gören Vefâiler semâyı vacip hatta mendub görmüşlerdir²⁰⁹. Ebû'l-Vefâ'nın semâ yapmanın mubah, mendub, mekruh ve vacip olduğunu neye dayanarak belirttiğini bilemesek de Ebû'l-Vefâ'nın doğru gördüğü ve kabul ettiği tasavvufî akımlara mensup olanların semâ yapmasını desteklediğini söyleyebiliriz.

Semâ'nın ruhu ve kalbi temizlediğine inanan Vefâiler insanların Allah'a ancak semâ ile yaklaşabileceklerine inanmışlardır. Hareket içerisindeki bazı müridler zaman zaman semâ'yı bir Kürt geleneği olarak gördükleri için ret etmişlerse de bu kişiler, hareket içerisinde tasfiye edilmişlerdir²¹⁰. Bazı tasavvufî hareketlerde örneğin Mevlevilik'te Semâ bir tarikat ayini haline dönüşmüştü. Ancak Vefâilik'te böyle bir durumun gerçekleşip gerçekleşmediğine dair malumata sahip değiliz²¹¹.

Ebû'l-Vefâ'ya göre bir şeyh; “*Şeyh-i kâmil*” makamına ancak insanın yaratılmasından kıyamete kadar alemde olan her şeyi bilmesiyle gerçekleşir²¹².

Vefâiler; şeyhin müridi üzerinde her konuda söz söyleme hakkı olduğuna inanmışlardır. Bu kaide menâkıb-nâme'de, mürid ile hanımlarının uyurken esen rüzgarla açılan avret yerlerini şeyhin kapatmasıyla sembolleştirilmiştir²¹³.

Vefâî çevresinin önem verdiği bir diğer konuda temizliktir. Temizlik ile iman arasında paralellik kuran Vefâiler avret yerlerindeki, kılların uzamadan kesilmesi gerektiği ve eğer kesilmese bunun ibadete mani olacağını savunmuşlardır. Yine menâkıb-nâme'ye göre, şeyh müridinde uzun kılları görürse onları kesme hakkına sahiptir²¹⁴.

Tasavvufun temel prensiplerinden biri olan az yemek ve az uyumak yine temel görüşlerden biridir. Vefâilere göre bir derviş bol bol fikir üretip kendi iç dünyasına dalmalıydı. Şayet bir derviş çok uyur ve çok yemek yerse nefsine uyar ve inkara düşmüş

²⁰⁸ İ.Ü.N., vr. 115/a; M.B.N., vr. 93/a.

²⁰⁹ İ.Ü.N., vr. 43/a; A.N., vr. 28/a; M.B.N., vr. 30/b.

²¹⁰ İ.Ü.N., vr. 103/a-b; A.N., vr. 66/b-67/a; M.B.N., vr. 83/a.

²¹¹ A. J. Arberry, **Tasavvuf, İslâm Mistiklerinin Öyküsü**, (Çev. İ. Kapaklıkaya), (İstanbul: Gelenek Yay., 2004), s. 113-115; Yazıcı, a.g.m., s. 262.

²¹² İ.Ü.N., vr. 43/a; M.B.N., vr. 30/b.

²¹³ İ.Ü.N., vr. 44/a; A.N., vr. 28/b; M.B.N., vr. 31/a.

²¹⁴ İ.Ü.N., vr. 44/a; A.N., vr. 28/b; M.B.N., vr. 31/a.

olurlardı. Bunun sonucunda derviş saadetini kaybederdi²¹⁵. Bir mürid nefesine yenilirse saadetini kaybeder ve bu durumdan kurtulmak isterse yeniden şeyhe bağlanmalıydı.

Vefâîlerin dünya hayatı hakkında ki temel düşüncesi vardır. Dünyanın geçici olduğu ve lezzetinin de şarap tadında serap olduğudur. Ne var ki kul, baki tadı ve huzuru ancak cennette bulabilirdi. Cennete ulaşmak için de mürid dünya hayatına aldanmayarak hidayete ulaşmalıydı. Nitekim Vefâîler hidayete eren bir müridin sahip olduğu mutluluğun tarif edilemeyecek kadar çoşkulu olduğunu ileri sürmüşlerdir²¹⁶. Menâkıb-nâme'den hidayetin ne olduğu ve bir insanın hidayete ulaştığını nasıl anlayabileceğini ise anlayamamaktadır.

Tevhid konusuna da değinen Vefâîler tevhidin üç değişik şekilde olduğuna inanmışlardır. Buna göre tevhidte asıl olan Allah'la hiçbir kulu denk saymamaktır. Tevhidin ikinci yolu ise insanın her türlü hareketinde yalnız Allah'a inanmasıdır. Üçüncü ve son tevhid çeşidi ise, Allah'a hiçbir şekilde şirk koşulmamasıdır. Ebû'l-Vefâ'ya göre kul hangi durum veya ortadaysa o duruma uygun şekilde tevhidte bulunmalıdır²¹⁷.

Ebû'l-Vefâ'ya göre her insan eğitime ve anlama düzeyine göre, bir kelimedenden ya da bir sözden farklı farklı anlamlar çıkarabilmektedir. Ebû'l-Vefâ bu düşüncesini şu şekilde açıklamaktadır: “...her kab, içine sığandan artuk nesne almaz, her kişi kendü mertebesine ve mikdarına göre fehm ider, her sözün ehli vardur, Allahu-teâlâ fehm itdüği mikdârı fehm idüb isti'dadına göre hâlet kesb iderdi...”²¹⁸. Vefâîlere hakim olan bu düşünce aslında menâkıb-nâme'nin de tamamına hakimdir. Nitekim menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ, bir soruya cevap vereceği zaman bunu iki, üç şekilde açıklamaktadır.

Erken Dönem Vefâîler'e göre, bir müridin ya da kişinin gönlü temiz, niyeti halis olmalıdır. Batınını yüceltmeye çalışıp zahirini düşünerek yaşamamalıdır. Ancak bu sayede dilini ıslah eder ve konuşmaları başkalarına zarar vermezdi²¹⁹.

Vefâî çevresi, ölümü diğer tasavvufi ekollerde olduğu gibi dosta ulaşmak olarak görmüştür. Erken Dönem Vefâîler; Ebû'l-Vefâ ile Azrail'in manevi kardeş olduklarına ve Azrail'in Ebû'l-Vefâ'ya ölüm tarihini ölümünden bir süre önce bildirdiğine inanmışlardır²²⁰. Aslında bu müridlerin Ebû'l-Vefâ'ya insanüstü özelliklere sahip inançlarından kaynaklanmıştır. Bunun en güzel örneğini menâkıb-nâme'de geçen ve Ebû'l-Vefâ ile Allah'ın konuşmasını anlatan menkıbedir. Bu konuşmada Allah, Ebû'l-Vefâ'ya ibadeti gerçek ve vilayeti olgunlaşmış bir kimse olduğunu söyler. Konuşmanın devamında Ebû'l-Vefâ'dan

²¹⁵ İ.Ü.N., vr. 44/b; A.N., vr. 28/b; M.B.N., vr. 31/b

²¹⁶ İ.Ü.N., vr. 44/b-45/a; A.N., vr. 29/a; M.B.N., vr. 32/a.

²¹⁷ İ.Ü.N., vr. 52/b-53/a; A.N., vr. 35/a-b; M.B.N., vr. 38A/a.

²¹⁸ İ.Ü.N., vr. 53/a; A.N., vr. 35/a-b; M.B.N., vr. 38A/b.

²¹⁹ İ.Ü.N., vr. 79/b-80/a; A.N., vr. 58/a; M.B.N., vr. 62/a.

²²⁰ İ.Ü.N., vr. 55/b-56/a; A.N., vr. 37/a; M.B.N., vr. 39/b.

kıtlık zamanın da diktiği hurma ağaçlarını halkın menfaati gereğince kesmesini ister²²¹. Kitabı İslâm'da Allah'ın peygamberlerinden hariç bir başkasıyla insanla konuştuğu hakkında bilgi verilmez ve İslami inanç odur ki, Allah'ın; Peygamberler haricindeki diğer kulları ile konuşmaz. Bununla beraber menâkıb-nâme yazarı Ebû'l-Vefâ'nın peygamber olmadığını belirterek şu açıklamayı yapar: “...zîrâ sen ibâdeti sahîh olub vilâyet-i kâmil olmuş kimesnelerdesin...”²²². Bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere Erken Dönem Vefâîler, Ebû'l-Vefâ'nın peygamber olmadığına inanarak gerçeküstü özelliklere sahip olduğu ve Allah tarafından çok sevildiği vurgulanmak istenmiştir. Müellifin aktardığına göre, Ebû'l-Vefâ'nın çevresi onu kutb olarak algılamış ve kabul etmiştir. Menâkıb-nâme'de yer alan yer alan gerçeküstü öğeler sadece Ebû'l-Vefâ'nın doğüstü güçlere sahip olduğunu ve aynı zamanda Kutbu'l-aktâblık makamına ulaşabilenlerin de bu özelliklere sahip olabileceğini belirtmek için kullanılmıştır. Böylelikle makamın önemi ve derecesi anlatılmak istenmiştir.

Vefâîlere göre mürid şeyhine sadık olmak zorundadır. Her yönüyle her şeyiyle ona bağlanıp hizmetini icra etmekle yükümlüdür. Mürid ancak olayları bizzat yaşayarak olgunlaşıp şeyhinin yanında eğitimini tamamlayabilirdi.²²³

Vefâî çevresi evlilik müessesine önem vererek zina yapma arzusu içerisine düşen müridleri evlendirmiştir. Bununla birlikte Erken Dönem Vefâîler'de kadın müridlere de rastlanmaktadır. Hatta bazı kadın müridlerin daha sonradan evliya mertebesine ulaştıklarına ve pekçok keramet gösterdiklerine inanılmıştır. Erken Dönem Vefâî hareketi içerisinde ön plana çıkmış olan Muhammed Mısırî'nin eşi Âyan Hatûn bu kadın evliyalardan biridir²²⁴.

Vefâîler de evlenme ritüeli önemli olduğu için mücerret bir hayat yaşama alışkanlığı yoktur. Bu sadece Erken Dönem Vefâîlik için değil orta ve geç dönem Vefâî hareketinin kurucular içinde geçerlidir. Mesela; Ebû'l-Vefâ, Bâbâ İlyâs-ı Horasanî ve torunları, Şeyh Ede-Balî ile son dönem temsilcilerinden Seyyid Velâyet evlenip çocuk sahibi olmuşlardı. Kısacası Vefâî hareketi içerisinde mücerret bir hayat yaşama olgusu yaygın değildir.

Vefâîler de kişi, ırk, din ve mezhep ayırımı yapılmaksızın herkes sohbetlere ve yemeklere davet edilir veya herhangi bir kişiden davet alındığı zaman davete icap edilirdi.

²²¹ İ.Ü.N., vr. 57/a; A.N., vr. 38/b; M.B.N., vr. 40/b.

²²² İ.Ü.N., vr. 57/a.

²²³ İ.Ü.N., vr. 58/a; A.N., vr. 39/b; M.B.N., vr. 42/a.

²²⁴ İ.Ü.N., vr. 61/b; A.N., vr. 42/a; M.B.N., vr. 44/b. Menâkıb-nâme'de anlatıldığına göre Mısırî'ye Ebû'l-Vefâ'ya verilen nezri almak için gönderilen Muhammed Mısırî nezri aldıktan sonra Mısırî'de bir hayat kadınına aşık olmuş ve Ebû'l-Vefâ'ya verilen bin dînârlık nezri hayat kadınına vererek geceyi onunla geçirmek istemiştir. Mısırî geceyi tam kadınıla geçirecekken Ebû'l-Vefâ manen bu birleşmeyi engellemiştir. Bu olaydan etkilenen hayat kadını Mısırî ile birlikte Kusân'a gelip Ebû'l-Vefâ'dan tövbe alarak Ebû'l-Vefâ'nın isteğince Mısırî ile evlenmiştir. Hikayede adı geçen hayat kadını daha sonra evliya mertebesine kadar çıktığına inanılan Âyna Hatûn'un ne gibi kerâmetler sergilediği hakkında muhtasar menâkıb-nâme'de herhangi bir bilgi yoktur. İ.Ü.N., vr. 59/b-61/b; A.N., vr. 40/b; M.B.N., vr. 43/a-44/b.

Ebû'l-Vefâ'nın ayırım yapmadan herkese kapılarını açmasının nedeni kendi algılayışındaki, İslâm'ı anlatmak ve kendi hareketinin propagandasını yapma isteğiydi²²⁵.

Vefâîler'de tam anlamıyla bir kadercilik anlayışını da görmek mümkündür. Onlara göre; yaratıcı dilediği kuluna istediği makamı verir, dilediği kulundanda verdiği makamı alırdı. Burada önemli olan kulun şeyhine olan tabiiyet ve sadakat göstergelerini yerine getirmesidir. Eğer mürid şeyhine olan sadakatini göstermezse şeyhi tarafından cezalandırılabilirdi. Vefâîler için ast olan müridin şeyhine tam anlamıyla tabi olmasıydı. Menâkıb-nâme'de bu anlayış muhtelif hikayelerde dile getirilmektedir²²⁶.

Manevi kardeş olma geleneğine de önem veren hareket bu eylemi tamamiyle şeyhin iznine bırakmış gibi görünmektedir. Eğer şeyh; bir müridin bir başka kişiyle ki, bu kişi ister mürid olsun ister olmasın kardeş olmasına izin vermezse kardeşlik meşru sayılmaz ve ağır şekilde cezalandırılırdı²²⁷. Vefâîlik hareketinin en dikkat çeken yanını oluşturan şeyhe tam itaat bu konuda da karşımıza çıkmaktadır. Manevi kardeşlik sisteminde dikkat çeken en önemli özelliklerden biri de zengin müridlerle fakir müridlerin kardeş olmalarıdır. Kardeş olma esnasında zengin malının yarısını fakir olan manevi kardeşine bağışlardı²²⁸. Böylelikle Erken Dönemin Vefâîlerin, kendi cemaati içerisinde içtimai dengeyi sağlama çabası içerisinde buldukları söylenebilir²²⁹.

Manevi kardeş olma geleneği sadece Vefâî hareketi içerisinde değil Vefâî hareketinin iyi anlaşıldığı farklı tasavvufi akımların üyeleriyle de gerçekleştirilmekteydi. Mesela menâkıb-nâme'de uzun süre gerginlikler yaşanan Bayezıd Bistâmî taraftarları ile bir müddet sonra

²²⁵ İ.Ü.N., vr. 61/b-62/a; A.N., vr. 42/b; M.B.N., vr. 45/a.

²²⁶ İ.Ü.N., vr. 73/b-74/b; A.N., vr. 52/a-53/a; M.B.N., vr. 56/b-57/a.

²²⁷ İ.Ü.N., vr. 75/a-76/b; A.N., vr. 53/b-54/b; M.B.N., vr. 57/b-58/a.

²²⁸ İ.Ü.N., vr. 75/a; A.N., vr. 53/b; M.B.N., vr. 57/a.

²²⁹ Erken Dönem Vefâîler de görülen manevi kardeşlik prensibinin bir benzeride "Mûsâhip" yani "Âhret Kardeşliği" ismiyle Anadolu Alevilerinde de görülür. Âhret Kardeşliği prensibinin kaçın yy.dan beri Alevi cemaatlerinde uygulana geldiğinin tespiti yapılamıyorsa da Melikoff bu ritüelin eski dönemlerden itibaren uygulandığını düşünmektedir. Alevi cemaatlerinde görülen Mûsâhip uygulamasının Erken Dönem Vefâîlik'de görülen Âhret Kardeşliği prensibine benzer yanları olduğu kadar ayrı yönleride bulunmaktadır. Her iki uygulamada daha çok sosyal nitelikli ve ömür boyu devam etmektedir. Kardeşler sürekli birbiriyle yardımlaşma içerisinde bulunmalı ve aynı dili konuşmalıydı. Kardeş olma törenini ise Vefâîler'de Şeyh Alevilerde Dede olan dini liderler gerçekleştirirdi. Ebû'l-Vefâ menkıbelerinden anladığımız kadarıyla manevi kardeş olanlar aynı dili konuşmaktaydılar. Her iki yapıda görülen bariz farklılıklar ise, daha çok Alevilerde Mûsâhiplerin, aynı yaş, aynı sosyal sınıftan ve aynı sosyal durumda, olmaları gerekli olup aynı köy, aynı şehir ve aynı semtten olmalıydılar. Yukarıda da temas ettiğimiz gibi, Erken Dönem Vefâîlik'de manevi kardeş olanları farklı sosyal tabakalara ve ekonomik güce sahip olmaları yer almaktadır. Bunun yanında Vefâîler'de kardeş olacak insanları hareketin lideri olan şeyh belirlerken Alevilerde bu kişilerin isteğine bırakılmıştır. Şahsi kanaatimize göre Alevilikte yer alan bu geleneğin ana kaynaklarından birinin de Vefâîlik olması kuvvetle muhtemeldir. Konu ile ilgili bk. İ.Ü.N., vr. 75/a; A.N., vr. 53/b; M.B.N., vr. 57/a; Irene Melikoff, "Aleviliğin Temelleri" **Uyur İdik Uyardılar**, (Çev. T. Alptekin), (2.bsk. İstanbul: Cem Yay., 1994), s. 47-49; Irene Melikoff, "Alevilerin Bir Adeti Üzerine Araştırma: Mûsâhip, Ahret Kardeşliği" **Uyur İdik Uyardılar**, (Çev. T. Alptekin), (2.bsk. İstanbul: Cem Yay., 1994), s. 89-98.

ilişkilerin yumuşadığı ve her iki taraftan yirmi kişinin manevi kardeş olduğu belirtilir ki²³⁰, bu da her iki hareketin dostluk nişanesinin belirtisi olarak görülmüştür. Vefâîler ile Beyazıt Bistâmî taraftarlarının gerginlik yaşamasının temel nedeni bir Vefâî dervişinin Vefâîlik'ten ayrılıp Bistâmî'nin hareketinin içerisine girmek istemesi karşılığında öldürülmesiydi²³¹. Bunun yanında: “Ebû'l-Vefâ mı yoksa Beyazıt Bistâmî mi daha uluydu?”. Bu sorunun akımdan akıma farklı yanıtlanması gerginliğin diğer bir önemli nedeniydi. Vefâîlere göre, Bistâmî yaşadığı dönemde zamanın en ulusuydu; ancak öldüğü için hükmü bitmiş ve onun yerine tüm zamanların en ulu evliyası olan Ebû'l-Vefâ geçmişti²³².

Vefâîlikte karşımıza çıkan bir diğer gelenekte şeyhe mutlak itaat hususundur. Buna göre, şeyhten izin alınmadan yapılan işler meşruiyetsiz kabul edilmektedir. Bu konuda son derece radikal bir tavır takınan Vefâîler; yapılacak izinsiz bir Hac ibadetini bile tenkit edebilmektedir²³³. Kısacası Vefâîler de her türlü eylem veya düşünüş ya da ibadetin meşruiyet kaynağı şeyhin izni olarak görülmüştür. Bu anlayış da şeyhin hareket içerisindeki manevi otoritesinin; maddi ve meşru bir egemen güç haline gelmesini sağlamıştır.

Vefâîlik'deki yaygın inançlardan biri de; bir dervişin belirli bir olgunluğa ulaştıktan sonra kutsal yerlere gitmesine gerek bile kalmadan onun kutsal yerleri manen ziyaret edebileceğiydi²³⁴.

Hareket içerisindeki, geleneklerden yaygın olan inançlardan biri de Ebû'l-Vefâ'nın adı nerede ve ne şekilde anılırsa anılsın mutlaka besmele çekilip salavat getirilerek ellerin yüze sürülmesidir. Böyle davranılmadığı takdirde Ebû'l-Vefâ'ya ve cedit olduğu inanılan Hz. Alî'ye Hz. Muhammed'e saygısızlık yapılacağına inanılmaktaydı²³⁵.

Ebû'l-Vefâ'ya göre; bir kişi bir konu hakkında iki farklı kişiye danışır ve farklı cevaplar alırsa; yapması gereken, itimat ettiği kimsenin dediğine göre hareket etmesidir. Eğer bunu yapmazsa ruhu ıstırap duyar ve sıkıntı çekerdi²³⁶.

Vefâîler müslümanların hepsini Allah'ın eşit kulları olarak kabul etmişlerdir²³⁷. Ancak menâkıb-nâme'de anlatılan çeşitli hikayeler bunun uygulamada hiçte böyle olmadığını gösterir. nitekim Vefâî müridlerinin: ibadet, temiz kalplilik, şeyh'e bağlılıkları ve fedakarlıkları ölçüsünde çeşitli mertebelere ulaşırlar ki bu da eşitliği bozduklarını gösterir.

²³⁰ İ.Ü.N., vr. 87/a; A.N., vr. 61/a; M.B.N., vr. 68/a.

²³¹ İ.Ü.N., vr. 86/a; A.N., vr. 60/a; M.B.N., vr. 67/b.

²³² İ.Ü.N., vr. 86/b; A.N., vr. 60/b-61/a; M.B.N., vr. 67/b-68/a.

²³³ İ.Ü.N., vr. 82/b; A.N., vr. 58/a; M.B.N., vr. 64/b.

²³⁴ İ.Ü.N., vr. 82/b; A.N., vr. 58/a; M.B.N., vr. 64/b.

²³⁵ İ.Ü.N., vr. 88/a-b; M.B.N., vr. 69/b.

²³⁶ İ.Ü.N., vr. 108/b-109/a; A.N., vr. 71/a; M.B.N., vr. 88/a.

²³⁷ İ.Ü.N., vr. 120/a; A.N., vr. 78/b; M.B.N., vr. 98/a.

Erken dDönem Vefâîler'deki, inançlardan biri de Ebû'l-Vefâ'nın halka nasihatlerde bulunmasının Hz. Muhammed'in isteği olduğudur. Yani Hz. Muhammed'in ümmeti içerisinde Ebû'l-Vefâ Mustafa'dır. Onlara göre Hz. Peygamber bu görevi Ebû'l-Vefâ'ya rüyasında vermiştir²³⁸. Aslında Vefâîler; Ebû'l-Vefâ'nın gerek Hz. Peygamber gerekse de Hz. Alî ve torunlarıyla ilişkiye rüya da geçtiğine inanmışlardır.

Hareketin temel felsefelerinden biri de; tüm Vefâî dervişleri her zaman için dünyevi nimetlerden vazgeçerek yaşamalıydı²³⁹. Belkide bundan dolayı menâkıb-nâme'de malın değersizliği anlatan menkıbeler işlenmektedir.

Ebû'l-Vefâ'ya göre bir Vefâî asla ihtiyacıdan fazla olan bir mülke ya da paraya sahip olmamalıydı. Bu mülk şeyhin müridlerine ya da sülalesinin rahatlığı için harcanacaksa bile kabul edilmemeliydi. Çünkü önemli olan Allah'a ulaşmak ve onun yolunda sade bir hayat yaşamaktı²⁴⁰.

Ebû'l-Vefâ'nın çevresine yaptığı telkinlerden biri de; insanın Allah ile ilgili bilgileri kitaplardan değil ancak gönülle öğrenebildiği ve bu öğrendiği bilgileri de asla unutmuyacağıydı²⁴¹.

Erken Dönem Vefâîler de Ebû'l-Vefâ'nın menkıbelerini okumak, ezberlemenin zor durumda kalan bir Vefâî dervişini ya da müridini kurtaracağına inanılmıştır²⁴².

Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı dönemde, Vefâîler zikir törenlerini eğer yoğun halk kitleleri ve tüm Vefâîler birlikte katılacaksa genellikle Kusân sahrasında eğer daha az sayıda insan katılacaksa Tekke'nin Kalmîna kısmında gerçekleştirmekteydiler²⁴³.

Erken Dönem Vefâîlerde yaygın olan inançlardan biri de; bir Vefâî dervişinin yapılan bir ibadetin Allah katında kabul edilip edilemeyeceğini bilmesi ve bu konuda hüküm vermesidir²⁴⁴.

Rifâî menkıbelerini derleyen Kâzerûnî'nin aktardığı menkıbelere göre, halk arasında Ebû'l-Vefâ'nın insanların alın yazısını okuyabildiği ve bu doğrultuda sorulan sorulara cevap verebildiğine inanılmıştır²⁴⁵.

Trimingham'a göre, Erken Dönem Vefâîlerin, Irak ve Güneydoğu Anadolu ve İran topraklarındaki faaliyetleri alternatif İslâm düşüncesini yani tasavvufi fikirleri bölge topluluklarına taşımıştır. Hatta Trimingham, Vefâîliğin bölgeye girmesinden sonra bölgede

²³⁸ İ.Ü.N., vr. 121/b; A.N., vr. 79/b; M.B.N., vr. 99/b.

²³⁹ İ.Ü.N., vr. 132/a-b; M.B.N., vr. 110/a.

²⁴⁰ İ.Ü.N., vr. 143/b; A.N., vr. 95/a; M.B.N., vr. 120/a.

²⁴¹ İ.Ü.N., vr. 133/a-b; A.N., vr. 88/a; M.B.N., vr. 110/b.

²⁴² İ.Ü.N., vr. 175/b; A.N., vr. 113/a; M.B.N., vr. 147/b.

²⁴³ İ.Ü.N., vr. 66/a; A.N., vr. 46/a; M.B.N., vr. 49/a.

²⁴⁴ İ.Ü.N., vr. 83/b; A.N., vr. 59/b; M.B.N., vr. 65/b.

²⁴⁵ Kâzerûnî, s. 21.

belirli bir sufi geleneğin oluşmaya başladığı fikrinde ortaya atar²⁴⁶. Ancak bu düşüncesini ispatlayabilecek herhangi bir somut örnek gösteremamaktadır.

4. EBÛ'L-VEFÂ İLE ABBÂSÎ HALİFELERİNİN İLİŞKİLERİ

Menâkıb-nâmeden anlaşıldığı kadarıyla Ebû'l-Vefâ ile Abbâsî halifeleri arasındaki ilişkiler Vefâî hareketi güçleninceye kadar çoğunlukla olumlu bir havada geçmiştir. Ancak Ebû'l Vefâ etrafında beliren hareket güçlenince iki taraf da belli sebeplerden dolayı birbirlerini sürekli eleştirmişlerdir.

Menâkıb-nâme'de halife ile Ebû'l-Vefâ arasındaki olaylardan bahsedilirken bazen halifenin adı verilmeden "*Zamanın Halîfesi*"²⁴⁷ tabiri kullanılır. Ancak bu noktada Ebû'l-Vefâ'nın hangi Abbâsî halîfesi ile gerginlik yaşadığını birtakım ipuçlarından yararlanarak bulmakda mümkündür. Mesela gerginliğin temel nedeni Ebû'l-Vefâ'nın Irak ve Bağdad'da artan etkinliği ve nüfuzuydu ki, bu durum ancak Abbâsî halîfesi Müstâzhîr Billâh döneminde gerçekleşebilir. Çünkü M.1075-1094 yılları arasında başta bulunan bu halife döneminde Ebû'l-Vefâ'nın Irak ya da Bağdad'da etkinliği son derece artmıştı. Zaten Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı dönemde Kaîm Biemrillâh M.991-1031 (H.381-422), Muktedi Biemrillâh M.1031-1075 (H.422-467), Mustazhir Biemrillâh M. 1075-1094 (H.467-487) ve Müstersid Billâh M.1094-1118 (H.487-512) Abbâsî Hilafetini üstlenmişlerdi²⁴⁸.

Kaîm Biemrillâh döneminde Ebû'l-Vefâ'nın henüz çocuk olması onunla herhangi bir ilişkisinin olmuş olabileceği ihtimalini son derece güçleştirmektedir. Nitekim Kaîm Biemrillâh öldüğü vakit Ebû'l-Vefâ henüz on yaşındaydı.

Muktedî Billâh'ın menâkıb-nâme'de anılmaması ve onun iktidarı döneminde Ebû'l-Vefâ'nın yirmi dört yıl sürecek olan seyahatlerine başlaması ve bundan dolayı da Irak'tan ayrılmış olması bu halife döneminde de herhangi bir ilişkinin ya da gerginliğin olabilme ihtimalini zayıflatmaktadır. Bu yüzden Erken Dönem Vefâî çevresinin ve Ebû'l-Vefâ'nın daha çok Halife Müstazhir Billâh ile sorun yaşamış olması gerekir.

Müstazhir Billah ile Vefâîlerin arasındaki ilk sorun Ebû'l-Vefâ'nın Bağdad'da düzenlediği sohbetlere fazla ilginin olması ve bunun devlet görevlilerinde uyandırmış olduğu rahatsızlığın halife'ye aksettirilmesindendi. Anlatıma göre halife; Ebû'l-Vefâ'yı kızgın bir kürsünün üzerinde oturarak Bağdad uleması ile imtihan ettirmişse de Ebû'l-Vefâ bu imtihanı

²⁴⁶ J. Spencer Trimingham, *The Sufi Orders in Islam*, (3.bsk. New York: Oxford University Press., 1973), s. 70

²⁴⁷ İ.Ü.N., vr. 39/a; A.N., vr. 25/a; M.B.N., vr. 27/a.

²⁴⁸ Claude Cahen, *İslamiyet*, c/I, (Çev. E. N. Erendor), (Ankara: Bilgi Yay., 1990), s. 275-276; Hakkı Dursun Yıldız, "Abbâsîler" *D.İ.A.*, c/I, (İstanbul: D.V. Yay., 1988), s. 37.

kazanır²⁴⁹. Böyle bir imtihanın gerçekten de olup olmadığını bilemesek de halîfe ve çevresinin Ebû'l-Vefâ'nın artan nüfuzundan rahatsız olduğu açıktır²⁵⁰. Menâkıb-nâme'de anlatılan bu hikayede ilginç olan nokta iki tarafın birbirinden farklı İslâmi anlayışlara sahip olması ve bu farklılıkların tenkit edilmesidir. Ebû'l-Vefâ'nın Bağdad uleması karşısında savunduğu İslâm, tasavvufi bir çizgidedir. Nitekim ulemayı tenkit eden Ebû'l-Vefâ; Allah'ın birliğine gönül vasıtasıyla inanılabileceğini, azayla amel edilebileceğini savunarak her şeyin Allah yolunda sarf edilmesi gerektiğini savunur. Bağdad ulemasını özellikle Ramazân ayında yemek yememelerini, su içmemelerini ve cinsel ilişki kurmamalarını eksik bularak kendilerinin her yönüyle dünya hayatından el çektiklerini belirterek tamamiyle kendilerini ibadete adadıklarının altını çizerek ve Bağdad ulemasını bu şekilde yaşamadığı için eleştirir. Bağdad ulemasının eleştirildiği noktalardan biri de Hac ve zekat konusudur. Zekat konusunda kendilerinin tüm mallarını zekat olarak dağıttıklarını ancak Bağdad ulemasının miktarınca sarfettiğini belirterek, Bağdad ulemasını mal düşkününü insanlar olarak görür. Hac konusunda da benzer yargılarda bulunan Ebû'l-Vefâ; kendilerinin defalarca Hac'a gitmelerine karşılık²⁵¹, Bağdad ulemasının bir kere gitmesini samimi bulmaz²⁵².

Menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ ile Abbâsî yönetimi arasındaki, ikinci ilişki yine halîfenin ismi verilmeksizin anlatılır. Menâkıb-nâme'de belirtildiğine göre; zamanın Abbasi halîfesinin oğlu hastalanmış ve hiçbir tabip tedavi edemeyince Ebû'l-Vefâ'dan yardım istenmiştir. Bu isteğe yanıt veren Ebû'l-Vefâ çocuğu tedavi etmiştir. Tedavi edilen çocuk Ebû'l-Vefâ'ya duyduğu şükran duygusunu ifade edebilmek için ona mürid olmak istemiş ancak Ebû'l Vefâ, tedavi ettirdiği çocuğun kendisine mürid olma isteğini reddederek, çocuğa yakın zamanda Şâm vilayetinin fethedilerek kendisinin de Abbâsî Hilafetinin başına geçeceğini müjdelemiştir²⁵³.

Menâkıb-nâme'den özetle aktardığımız böyle müspet bir ilişkinin gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit edemiyorsak da aktardığımız bu hikayede birtakım tarihi bilgiler de

²⁴⁹ İ.Ü.N., vr. 39/a-40/a; A.N., vr. 25/a-26/a; M.B.N., vr. 27/a-28/a.

²⁵⁰ Ebû'l-Vefâ'nın Bağdad'da artan nüfuzunun dolaylı anlatıldığı bir başka hikaye için bkz: İ.Ü.N., vr. 42/a; A.N., vr. 27/a; M.B.N., vr. 29/a.

²⁵¹ Yağmur Say herhangi bir kaynak göstermeden Vefâî hareketinin Sünni İslâm akidelerine muhalefet ettiklerinden dolayı merkezi otorite tarafından dışlandıklarını belirtmekteyse de ne Ebû'l-Vefâ nede Ebû'l-Vefâ'nın müritlerinden birinin Sünni İslâm'a karşı çıktıklarına dair bir bilgiye sahip değiliz. Her ne kadar Vefâîlik hareketi Sünni İslâm dairesinin dışında kalan birtakım ibadet ritüellerine sahip olduğu görülmekteyse de onların Sünni İslâm esaslarına karşı çıktıkları söylenemez. Bunun yanında yukarıda da belirttiğimiz gibi, Ebû'l-Vefâ; Abbâsî ulemasını eleştirirken, ulemanın sünni dünyanın ibadet argümanlarını tam anlamıyla yerine getirmediği noktasından hareket eder. Şunu ifade etmek gerekir ki Ebû'l-Vefâ'nın merkezi otorite tarafından dışlanmasının temel nedeni, onun Bağdad ve çevresinde artan siyasi, sosyal ve dini nüfuzuydu. bk. Yağmur Say, **Seyyîd Battal Gazî, Şücâeddîn Velî Ve Üryan Baba**, (Wiesioch: Alevî Akademisi Yay., 2003) s. 106-107.

²⁵² İ.Ü.N., vr. 38/b-40/b; A.N., vr. 25/a-26/a; M.B.N., vr. 27/b-28/b.

²⁵³ İ.Ü.N., vr. 72/a-73/a; A.N., vr. 51/a-52/a; M.B.N., vr. 54/b-55/b.

mevcuttur. Anlatım da geçen Şâm (Dımaşk) M.878 (H.264) yılında Mısır'da bağımsızlığını ilan eden Tolunoğulları daha sonra da M.969 (H.358) Mısır Fatımilerinin eline geçerek Abbâsî yönetiminden kopmuştu. Şâm'da Abbâsîlerin manevi nüfuzunun tekrar tesis edilmesi Selçukluların M.1076 (H.468) Şâm'ı almalarıyla gerçekleşti ki²⁵⁴, olayın gerçekleştiği tarihte Ebû'l-Vefâ'nın nüfuzunun her geçen gün arttığı günlere denk gelmektedir. Ebû'l-Vefâ'nın çocuğa kısa sürede Şâm'ın fethedileceği ve kendisinin tahta geçeceğini belirtmesi olayın Muktedi Biemrillâh, çocuğunda Mustahzir Billâh olabileceği ihtimalini doğurur. Nitekim, Şâm'da tekrar Abbâsî nüfuzunun tesis edildiği M.1076 tarihinde Mustahzir Billâh tahta yeni geçmişti. Burada asıl problem menâkıb-nâme'nin tutarsız bilgiler ve hikayeler aktarmasıdır. Mesela bu hikayedeki en büyük tutarsızlık küçükken müridi olmak isteyecek kadar sevdiği Ebû'l-Vefâ'ya karşı Halife Mustahzir'in neden iktidar olduğu vakit onu hiç tanıymıyormuş gibi davranıp ona düşman olduğudur.

Ebû'l-Vefâ ile Mustahzir arasında meydana gelen bir diğer gerginlik de halîfenin M.1105 yılında Kuzey Afrika'ya (Magrib) düzenlenecek bir sefer için gerekli olan paranın karşılanması için Irak'taki tüm vakıfların mallarına el koydurmasıdır. Duruma tepki gösteren vakıf yöneticileri bu durumu Ebû'l-Vefâ'ya bildirerek duruma müdahale etmesini isterler. Menâkıb-nâme'deki anlatıma göre Ebû'l-Vefâ manevi gücünü kullanarak bu duruma engel olur, halîfenin yaptığı hatadan dönmesini sağlar ve Halifenin başarılı olması için Allah'a dua ederek halîfeye mektup yazar. Anlatımın devamında bildirildiğine göre Abbâsî yönetimi bu seferde başarıya ulaşmıştır²⁵⁵.

Halife Müstahzir Billâh'ın menâkıb-nâme'de anlatıldığı gibi bu tarihlerde Magrib taraflarına bir sefer düzenlenmesi son derece güçtür. Çünkü olayın gerçekleştiği tarih olan M.1105'li yıllar Ortadoğunun Haçlı İstilasıyla karşı karşıya kaldığı dönemdir. Halife'nin Magrib'de bulunan Mısır Fatimî Devleti ile mücadele etmektense Haçlılarla savaşmayı tercih etmesi akla daha yakındır. Müstahzir Billâh'ın Abbâsî ordusunun ihtiyaçları için vakıfların mallarına el koydurmuş olabileceği düşüncesi doğru görünmektedir. Bu dönemde meydana gelen Haçlı seferleri ticareti zedelemiş, ordulara ayrılan bütçelerin artırılmasını sağlamıştır²⁵⁶. Şunu unutmamak gerekir ki tarihteki, bazı devletler artan savaş masraflarını karşılamak için vakıf mallarına zaman zaman el koyarlardı. Mesela Osmanlı Devleti Fatih Sultan Mehmed döneminde ordunun artan masraflarını karşılamak için bazı vakıfların mallarını müsadere

²⁵⁴ R. Hartmann, "Şam", *İ.A.*, c/XI, (Eskişehir, M.E.B. Yay., 1997), s. 302-303.

²⁵⁵ *İ.Ü.N.*, vr. 116/a; *A.N.*, vr. 76/a-b; *M.B.N.*, vr. 95/a-96/b.

²⁵⁶ P. M. Holt, *Haçlılar Çağı*, (Çev. Ö. Arıkan) (2.bsk., İstanbul, T.V.Y. Yay., 1999), s. 28-30.

etmişti²⁵⁷. Burada önemli olan husus Abbâsî yönetiminin malları müsadere ederken diğer tarikat temsilcilerinin halife'yi Ebû'l-Vefâ'ya şikayet edebilecekleri bir merci olarak görmeleridir ki, bu da bölgede Ebû'l-Vefâ'nın kazandığı etkinliği göstermesi bakımından önemlidir.

Menâkıb-nâme'den anlaşıldığına göre, Ebû'l-Vefâ ile Abbâsî yönetimi arasında meydana gelen bir diğer gerginliğin nedeni ise, halife'nin²⁵⁸; Ebû'l-Vefâ'nın artan mürid sayısından rahatsızlık duymuş olması ve bundan istifade etmek isteyen Abbasi aristokratlarının; Ebû'l-Vefâ'nın Hîlafet davası içerisine girdiğidir. Bunun sonucunda da yakında Irak'ta büyük karışıklıklar meydana geleceği yönündeki tahrikleridir. Hâlîfe bu tahrikler beticesinde; Ebû'l-Vefâ'ya tavır almış ve onu Bağdad'a çağırmıştır²⁵⁹. Ebû'l-Vefâ Bağdad'a kalabalık bir mürid topluluğuyla gelmiştir. Aslında bu bir yerde Ebû'l-Vefâ'nın halife'ye gövde gösterisinden başka bir şey değildir. Dönemin ünlü şafî bilgini ve "Talîk" isimli kitabın yazarı olan Ebû'l-Feth lakaplı Esad bin Ebî Nasr aracılığıyla Ebû'l-Vefâ'ya imtihana tabi tutmak istediye de Esad bin Ebî Nasr bunu kabul etmemiştir²⁶⁰. Nasr'ın bunu kabul etmeme nedeni açık olarak anlatılmamışsa da menâkıb-nâme yazarı Ebû'l-Vefâ'nın yine Bağdatlı olan ve Bağdat'ta yaşayan ünlü alim ve cüzam hastalığına yakalanan Ebû'l-Bedr'i tedavi ederek ilmini herkese ispatlamasından kaynakladığını üstü kapalı olarak anlatır²⁶¹.

Ebû'l-Vefâ'nın halife'yi eleştirmesinin nedenlerin başında halife ve çevresinin tam anlamıyla Allah'a ibadet etmemeleri gelmektedir²⁶². halife'nin Vefâîleri eleştirmesinin sebebi ise, Vefâîlerin erkeklerin ve kadınların karışık olarak ibadet etmeleriydi. Hatta halife bu durumu yermek için hizmetkârı Muhammed Kadirî'yi Ebû'l-Vefâ'ya yedi tulum şarap götürmekle görevlendirip Ebû'l-Vefâ'ya "...ayne halife size selâm ider ki, kaçan meclis eyleseler ve erenler avretler cem' olsunlar bu hamrdan (şarap) içsünler; zîrâ anun gibi meclise eyle gerekdir..."²⁶³ sözlerini içeren bir not gönderir. Ebû'l-Vefâ bu eleştiri karşısında kadınları pamuk erkekleri ota, kendisini kara benzeterek pamuğun da otun da yanmasının kolay olduğunu ancak karın yani şeyhin himmetiyle bunun önüne geçildiğini belirtmiştir²⁶⁴.

²⁵⁷ Halil İncalcık, **Osmanlı İmparatorluğu, Klasik Çağ (1300-1600)**, (Çev. R. Sezer) (3.bsk., İstanbul: Y.K. Yay., 2003), s. 33; Halil İncalcık, "Mehmet II" **İ.A.**, c/VII, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 329.

²⁵⁸ Menâkıb-nâme'de yanlış olarak halife'nin adı Kaim Biemrillah olarak geçer ki, Ebû'l-Vefâ onun ölümünde henüz on yaşındaydı. Bundan dolayı bu gerginliğin yaşandığı dönemde başta bulunan halife'nin Müstazhir Billâh olması gerekir.

²⁵⁹ İ.Ü.N., vr. 122/a; A.N., vr. 80/a; M.B.N., vr. 100/b.

²⁶⁰ İ.Ü.N., vr. 125/b; A.N., vr. 82/b; M.B.N., vr. 103/b.

²⁶¹ İ.Ü.N., vr. 194/a; A.N., vr. 125/a; M.B.N., vr. 160/b.

²⁶² İ.Ü.N., vr. 125/b; A.N., vr. 83/a; M.B.N., vr. 103/b.

²⁶³ İ.Ü.N., vr. 126/b; A.N., vr. 83/b; M.B.N., vr. 104/b.

²⁶⁴ İ.Ü.N., vr. 127/a; A.N., vr. 84/a; M.B.N., vr. 105/a.

Dönemin Abbâsî yönetiminin Ebû'l-Vefâ'nın siyasi çıkarlar peşine düştüğüne olan inancı bir hayli fazlaydı. Özellikle saray ve halife'nin yakın çevresinden olan Muhammed Kadîrî'nin²⁶⁵ ve önceki Halîfelerden Kaim Biemrillah'ın güvendiği adamlarından Çaker Cundi'nin²⁶⁶; Ebû'l-Vefâ'ya katılması Abbâsî yönetiminin bu konuda haklı olduğu düşüncesini daha da kuvvetlendirmiştir. Yine menâkıb-nâme yazarının sık sık Ebû'l-Vefâ'nın siyasi istek içerisinde bulunmadığını tekrarlaması M.XI. yy.ın ikinci yarısından itibaren siyasilerin ve halk gözünde Ebû'l-Vefâ'nın böyle bir düşünce içerisinde olduğu ve menâkıb-nâme yazarının Ebû'l-Vefâ'yı aklamaya çalıştığı izlenimini uyandırmaktadır. Menâkıb-nâme'nin Vefâî yazarına göre halife ile Ebû'l-Vefâ arasındaki anlaşmazlığın tek nedeni halife ile Ebû'l-Vefâ'nın arasını açmak isteyen ve halife'nin yanında bulunan art niyetli kişilerin kışkırtmaları yüzünden olduğunu belirtir²⁶⁷.

Menâkıb-nâme'deki, anlatıma göre halife haksız yere Ebû'l-Vefâ'yı itham ettiğini anlamış ve onun alim bir insan olduğuna karar vererek ondan özür dilemiş hatta Vefâî hareketi içerisine girmiştir²⁶⁸. Halife'nin gerçekten Vefâî hareketine girdiğini ya da bu oluşuma sempati duyduğunu söylemek güçtür. Çünkü her şeyden evvel halife; Ebû'l-Vefâ'nın artan siyasi ve dini nüfuzundan rahatsız olmuş bunun yanında onun dini ritüellerini şiddetle eleştirmişti. Menâkıb-nâme yazarı muhtemelen Vefâî hareketinin daha Erken Dönemlerden itibaren büyük itibar gördüğünü kanıtlamak gayesiyle böyle bir anlatımı tercih etmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Menâkıb-nâme'de dikkati çeken bir diğer anlatımda halife'nin Ebû'l-Vefâ'ya Kusân ve çevresinde bulunan önemli miktarda araziye Ebû'l-Vefâ'ya vakfettiğini ancak Ebû'l-Vefâ'nın tasavvufî ilkeleri doğrultusunda vakfedilen araziye kabul etmemesidir²⁶⁹. Az öncede vurguladığımız gibi; halife'nin şiddetle eleştirdiği dini ve siyasi bir oluşumun başındaki kişiye yüklü miktarda vakıflık araziye vakfetmesi pek de mantıklı görünmemektedir.

5. EBÛ'L-VEFÂ İLE ARAP KABİLELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla Ebû'l-Vefâ; Kusân'a yakın olan Arap aşiret liderleri ve şehirlerin liderleri veya elitleriyle yakın ilişkiler kurmatı arzu etmiştir²⁷⁰. Hiç

²⁶⁵ İ.Ü.N., vr. 128/a; A.N., vr. 85/b; M.B.N., vr. 106/a.

²⁶⁶ İ.Ü.N., vr. 146/b; A.N., vr. 96/b; M.B.N., vr. 122/b.

²⁶⁷ İ.Ü.N., vr. 129/a, 136/b; A.N., vr. 86/b, 89/a; M.B.N., vr. 107/a, 113/b.

²⁶⁸ İ.Ü.N., vr. 137/b, 141/a-142/a, A.N., vr. 90/a, 92/b-94/a; M.B.N., vr. 114/b, 118/a-b.

²⁶⁹ İ.Ü.N., vr. 143/b; A.N., vr. 95/a; M.B.N., vr. 120/b.

²⁷⁰ Aşiret ya da kabile; tarihte avcı-toplayıcı topluluklardan sonra artaya çıkan ilkel sayılabilecek olan, genellikle yerleşik hayata geçmemiş, kendi içerisinde kuralları olan, herhangi bir siyasi otoriteye bağlı olmadan, ticaret ve ya yağmacılık ile geçinen toplulukların adıdır. bk. Borry Bokinn, **Özgürlüğün Ekolojisi**, (Ankara: İmge Yay., 2002) s. 127

kuşku yoktur ki, Ebû'l-Vefâ'nın bundaki amacı bölgedeki, siyasi ve dini gücünü artırmak istemesidir.

Ebû'l-Vefâ'nın yakın ilişki kurduğu kabilelerden biri Benî Ubâde Kabilesinin önde gelenlerinden biri olduğu anlaşılan ancak menâkıbesinde ismi anılmayan ve kör olduğu belirtilen kişidir. Anlatıma göre Ebû'l-Vefâ manevi gücüyle bu kör adamın gözünün tekrar görmesini sağlamıştır. Bu başarı karşısında, kör adam ve kendisine bağlı olan aşiret üyeleri Ebû'l-Vefâ'ya bağlanmışlardır²⁷¹. Ebû'l-Vefâ'nın gerçekten bu kişinin gözünün görmesini sağladı mı bilinmez; ama göçebe olduğu anlaşılan Benî Ubâde Kabilesi ile ilişki içerisine girerek aşiretinin önde gelenleri ve ona tabi olanları Vefâ hareketinin içerisine soktuğu kuvvetle muhtemeldir. Eğer böyle bir durum olmasaydı menâkıb-nâme'de ne bu olaydan ne de Benî Ubâde Kabilesinden bahsedilirdi.

Ebû'l-Vefâ'nın ilişki kurduğu bir diğer önemli kişide, Vasıt şehrinin Beyi Mercân Tevâşî'dir. Menâkıb-nâme'ye göre Benî Rabîa Kabilesi'nin Kusân şehrini yağmalayacağı sırada; Ebû'l-Vefâ ve müridleri Mercân Tevâşî'yi rüyasında uyararak hazırlık yapmasını isterler. Ebû'l-Vefâ'nın bu bilgiyi Benî Rabîa kabilesi içerisindeki, müridlerinden öğrenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Kısa sürede hazırlık yapan Mercân Tevâşî, Benî Rabîa kabilesini durdurarak yağmanın önüne geçmiştir²⁷². Ebû'l-Vefâ'ya gerçeküstü özelliklere sahip bir evliya havası katmak isteyen Vefâîler Mercân Tevâşî'yi Ebû'l-Vefâ'nın rüyasında uyardığını belirtse de böyle bir şeyin olmuş olması son derece güçtür. Mercân Tevâşî'nin bu olayda önce mi yoksa bu olaydan sonra mı Vefâ çevresine intibak ettiğinin tespitini yapamıyorsak da Mercân Tevâşî'nin harekete büyük maddi katkılar sağlamış gibi gözükmektedir. Nitekim menâkıb-nâme'de anıldığı kadarıyla Tevâşî, Kusân'da ve Ebû'l-Vefâ'nın mezarı yakınında bir medrese yaptırarak medresenin ihtiyaçlarının karşılanması için Mizâc isimli bir evin gelirini vakfettiğini ve vakfın mütevelliliğine Ebû'l-Vefâ'nın mezarının vakıflarına bakan mütevellinin atandığı aktarılmaktadır²⁷³.

Ebû'l-Vefâ'nın Vasıt şehrinde irtibata geçtiği tek kişi Mercân Tevâşî değildi. Onun yanında Vasıt şehrinin önde gelenlerinden ve şehirde son derece önemli ve etkin olduğu anlaşılan ve Vasıt şehrinde aktif olan Şeyh Mekkîyyü'l-Betamsânî'nin sevdiği müridlerden olan Ebû Turab Mekkî ile de ilişki içerisine girmiştir. Mekkî lakabından Mekkeli olduğu anlaşılan Ebû Turab; Ebû'l-Vefâ ile görüştüğünden sonra kendisine bağlı grupla birlikte Ebû'l-

²⁷¹ İ.Ü.N., vr. 88/b-89/a; A.N., vr. 62/a; M.B.N., vr. 70/a.

²⁷² İ.Ü.N., vr. 92/b-93/b; A.N., vr. 62/a-63/a; M.B.N., vr. 73/a-b

²⁷³ İ.Ü.N., vr. 93/b; A.N., vr. 63/a; M.B.N., vr. 73/b.

Vefâ'ya bağlanmışır²⁷⁴. Bir müddet sonra Şeyh Mekkîyyü'l-betamsânî'nin de Ebû'l-Vefâ'ya bağlandığı görülmektedir. Hatta Betamsânî'nin kardeşi Muhammed Lübnanî'nin Lübnan'da Vefâîliği yaydığı ve oradaki Vefâîleri örgütlediği anlaşılmaktadır ki, bu da Vefâîlerin nüfuzunun Lübnan'a kadar yayıldığını gösterir²⁷⁵.

Ebû'l-Vefâ'nın harita üzerinde yerini tespit edemediğimiz Hekârâ isimli yerleşim biriminde de birtakım siyasi münasebetler kurmuştur. Menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'nın sadık müridlerinden biri olarak gösterilen Şeyh Adî bin Müsafir; Ebû'l-Vefâ'ya sadakatinden dolayı Hekârâ kentinin melikliğini almıştır²⁷⁶. Metinde kullanılan "meliklik" tabiri ile kastedilenin siyasi mi yoksa dini liderlik mi olduğu belli değildir. Bunun yanında ne adı geçen Hekârâ kentinin yeri, ne de bu bilginin teyidi ile ilgili herhangi bir kaynağa sahip değiliz. Ancak bu anlatımdan Ebû'l-Vefâ'nın Hekârâ kenti ile ilişkili ve kentte etkili olduğu sonuçları çıkarılabilir.

Şunu da belirtelim ki, Ebû'l-Vefâ'nın bu tür siyasi atama işlerine etki etmiş olması mümkündür. Eğer menâkıb-nâme'de geçen bu tür bilgiler, şişirme bilgiler olsaydı menâkıb-nâmenin pekçok yerinde geçmesi gerekirdi. Nitekim menâkıb-nâme'de sadece iki kez belirli bir bölgenin ataması ile ilgili bilgi verilmiştir. Eğer bu durumun tersi olsaydı menâkıb-nâme yazarı menâkıb-nâme'nin pekçok yerinde bu tarz bilgileri kullanması.

Ebû'l-Vefâ'nın ilişki içerisine girdiği bir diğer aşiret ise, Benî Esed'dir. Kürt mü yoksa Arap mı olduğu hakkında herhangi bir bilgi edinemediğimiz Benî Esed Kabilesi içerisinde, Vefâî hareketi Vefâî dervişi olan Ebû'l-Gays tarafından organize edilmişti. Aslı Horasanlı olan Ebû'l-Gays, sonradan Vefâî hareketi içerisine katılmıştı. Ebû'l-Gays'ın Benî Esed kabilesi ile ne şekilde temasa geçip kabilenin önde gelenlerinden birisi haline menâkıb-nâme'de açıklanamamaktadır²⁷⁷.

Ebû'l-Vefâ'nın ilişki içerisine girdiği bir diğer kalbe lideri İbn- Ukeyle'dir. Arap bir kabilenin lideri olduğu anlaşılan İbn-i Ukeyle ile ilgili menâkıb-nâme'deki anlatımda, İbn-i Kubeyle ve ona tabii olan halk İbn-i Kubeyle'nin Ebû'l-Vefâ tarafından tedavi edilmesi karşılığında başta İbn-i Kubeyle ve ona bağlı olanlar Ebû'l-Vefâ'ya tabi olarak, ve Rafizî mezhebinden ayrılarak Hakk mezhebine geçmişlerdir.²⁷⁸ Ne var ki, menâkıb-nâme'de Rafizî ve Hakk mezheplerinin tarifi veya tarifini çıkartabileceğimiz herhangi bir menkıbe

²⁷⁴ İ.Ü.N., vr. 103/b-106/a; A.N., vr. 67/a-69/a; M.B.N., vr. 83/b-85/b.

²⁷⁵ İ.Ü.N., vr. 111/b-114/a; A.N., vr. 73/a-75/a; M.B.N., vr. 91/a-93/b.

²⁷⁶ İ.Ü.N., vr. 111/; A.N., vr. 72/b; M.B.N., vr. 90/b; Krupp, a.g.m., s. 34.

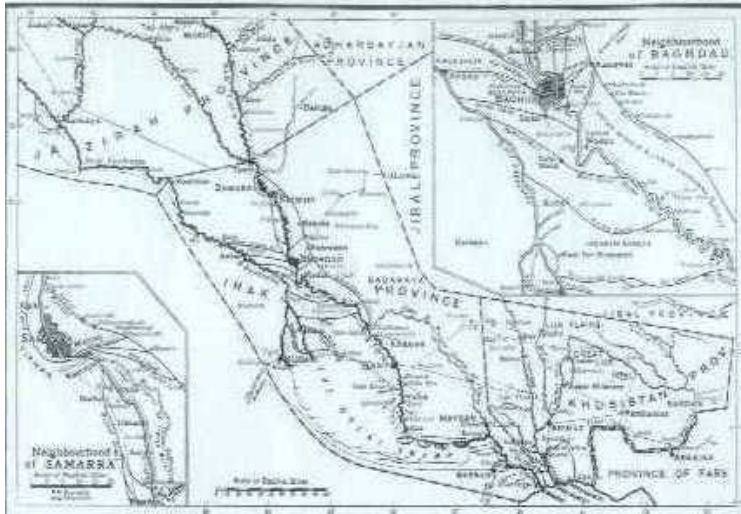
²⁷⁷ İ.Ü.N., vr. 164/a-167/a; A.N., vr. 105/a-107/b; M.B.N., vr. 138/a-140/b.

²⁷⁸ İ.Ü.N., vr. 68/b-69/b; A.N., vr. 48/a-49/a; M.B.N., vr. 51/b-52/a.

aktarılmamıştır. Ancak Ebû'l-Vefâ'nın iyi gözle bakmadığı mezheplerin Hakk iyi gözle bakmadığı mezheplerin Rafizî olarak algılandığını söyleyebiliriz.

Konuyla ilgili olarak aktarılan menkıbe'de İbn-i Kubeyle ve kabilesi Ebû'l-Vefâ'ya dört yıl bağlı kalmıştır. Ancak daha sonra çevre aşiretlerin İbn-i Kubeyle'yi eski mezhebine dönmesi için zorlamaları ve Ebû'l-Vefâ'nın Kürtler içerisinde büyüdüğü yönünde yapılan propaganda sonucunda İbn-i Kubeyle ve ona bağlı olanlar Ebû'l-Vefâ'dan ayrılıp eski mezheplerine dönmüşlerdir²⁷⁹. Anlatıma göre, Ebû'l-Vefâ'yı terk eden İbn-i Kubeyle bir süre sonra Ebû'l-Vefâ'nın tedavi ettiği hastalığın yeniden nüksetmesi üzerine ölür. İbn-i Kubeyle hastalandıktan sonra tekrar tedavi olmak istediye de Ebû'l-Vefâ; İbn-i Kubeyle'nin ahbine sadakat göstermediği için onu tedavi etmeyi reddeder²⁸⁰. Burada dikkati çeken en önemli husus biri Ebû'l-Vefâ'ya muhalif olan grupların Ebû'l-Vefâ'nın anne tarafından Kürt olması ve Kürtler arasında büyümesini propaganda malzemesi yapmaları. Bu da M.X-XI. yy.larda Kürtlüğün toplum nazarında aşağılanma gerekçesi olduğunu ve aşağı görüldüğünü gösterir.

Harita I²⁸¹

6. EBÛ'L-VEFÂ'NIN ASKERİ FAALİYETLERİ

²⁷⁹ İ.Ü.N., vr. 70/b; A.N., vr. 49/b-50/a; M.B.N., vr. 53/a.

²⁸⁰ İ.Ü.N., vr. 70/a-70/b; A.N., vr. 50/a; M.B.N., vr. 53/a.

²⁸¹ Ebû'l-Vefâ'nın Irak'ta ki hareket alanını gösteren gösteren harita. harita için bkz. Krupp, a.g.m., s. 57.

Ebû'l-Vefâ'nın askeri faaliyetleri ya da desteklediği askeri hareketlerle ilgili menâkıb-nâme'de detaylı bilgilere rastlayamasak da birtakım fikirlere ulaşabileceğimiz bilgi kırıntılarına rastlayabilmekteyiz.

Her şeyden evvel Ebû'l-Vefâ'nın ya da müridlerinin yaşadığı dönemde meydana gelen Haçlı seferleri'nin sonucunda savaşa katılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Menâkıb-nâme'nin iki yerinde “*küffar leşkəri*” ile çarpışıldığı ifade edilmiştir. Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı dönemde I. Haçlı Seferinin (M.1096-1099) düzenlenmiş ve Ebû'l-Vefâ'nın; Askerî Şûlî gibi asker müridlere sahip olması bu müridlerin çarpışmalara katıldıklarını tespit etmemiz bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Ebû'l-Vefâ ya da müridleri için Haçlılarla mücadele etmek bir yerde zorunluluktur. Çünkü Vefâ hareketinin örgütlendiği ve etkin olduğu Lübnan, Mısır ve Bağdad gibi yerlere yakın olan Kudüs, Trablus ve Yafa kentlerinde Haçlı krallıkları ve kontlukları kurulmuştu²⁸². Bunun yanında İslâmî anlayışta yer alan Cihat mefhumu yani Allah adına savaşma, tasavvufî hareketlerde sıkça görülmektedir²⁸³. Mesela Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda karşılaştığımız; Geyikli Baba gaza hareketine katılan bir Vefâ dervişiydi²⁸⁴.

Ebû'l-Vefâ'nın I. Haçlı seferi ve bu sefer sonucunda Ortadoğu'ya yerleşen Haçlılara karşı yürütülen çarpışmalara bizzat katılması pek mümkün görünmemektedir. Çünkü Haçlı seferlerinin başladığı tarihte Ebû'l-Vefâ yetmiş altı, yetmiş dokuz yaşlar arasında ihtiyarlanmış bir kişiydi. Haçlılarla yapılan mücadeleye Ebû'l-Vefâ'dan ziyade ona bağlı müridler iştirak etmiştir. Bu noktada Ebû'l-Vefâ'nın cihat hususunda müridlerini desteklemiş olması yolunda gerçekleşmiş olabilir. Nitekim menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'nın çatışmalara manen katıldığı belirtilmektedir²⁸⁵.

Menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'nın Haçlılarla yaptığı mücadelelerden bahsedilirken ondan yardım isteyen müridleri hakkında bilgi verilip isimleri zikredilmektedir. Haçlılarla yapılan mücadelede ismi anılan Askerî Şûlî ve Kays Bedevî'dir. Menâkıb-nâme'den öğrenildiğine göre; Mısırlı olan Mağribî ve olarak anılan Kays Bedevî, Kusân'ın batısında adı anılmayan bir bölgede Haçlıların saldırısına uğramıştır. Ebû'l-Vefâ bu komutana manen yardım ederek Haçlılara karşı galip gelmesini sağlamıştır. Kays Bedevî ise, bu yardımdan sonra Ebû'l-Vefâ'ya mürid olmuştur²⁸⁶. Irak'ta güç sahibi olan Kays Bedevî bir süre sonra Şâm'da etkin olan Mûsâ Zûlî ile Şâm'da savaşmaya başlamıştır. İki taraf arasında meydana

²⁸² Steven Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi**, c/I, (Çev. F. Işıltan), (3. bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1993) s. 334.

²⁸³ Ahmet Özel, “Cihad” **D.İ.A.**, c/VII, (İstanbul: D.V. Yay., 1993), s. 528-9.

²⁸⁴ Mehmet Neşri, c/I, (Unat-Köymen), s. 129.

²⁸⁵ İ.Ü.N., vr. 62/b-63/a; A.N., vr. 43/a; M.B.N., vr. 45/b.

²⁸⁶ İ.Ü.N., vr. 98/b-99/b; A.N., vr. 65/a-66/a; M.B.N., vr. 45/b.

gelen bu savaş taraflara büyük maddi ve manevi zararlar vermiştir. Kays Bedevî ve Mûsâ Zülî arasındaki bu savaşı Ebû'l-Vefâ araya girerek sonlandırmıştır²⁸⁷.

İki taraf arasında meydana gelen savaşın nedeni ise, Kays Bedevî'nin Ebû'l-Vefâ'ya mürid olduktan sonra Sencâr vilayetine gidip orada on iki yıl münzevi ve çilekeş bir hayat yaşadktan sonra Şâm'da Vefâîlik hareketinin propagandasını yapmasından halkın rahatsız olmasıdır. Halkın Kays Bedevî'yi Mûsâ Zülî'ye şikayet etmesi üzerine çatışmalar başlar²⁸⁸. Bu bilgilerde ki, tutarsızlık Kays'ın on iki yıl Sencâr'de kalmasıdır. Bu da Kays Bedevî'nin Sencâr'dan M.1108-1111 arasında dönmesi anlamına gelir. Bu tarih Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden en az sekiz yıl geçtiği anlamına gelir. Bu durumda Ebû'l-Vefâ'nın iki taraf arasında uzlaştırıcı rolü oynayamayacağını gösterir. Ebû'l-Vefâ'nın iki taraf arasında uzlaştırıcı bir rol oynadığının gösterilmek istenmesinin temel nedeni, Ebû'l-Vefâ'nın uzlaştırıcı rol oynayacak kadar dini ve siyasi güce ulaştığıdır.

Kays ve Zülî arasındaki harbin sonucunda gerek Kays Bedevî gerekse Mûsâ Zülî yakın akrabalarından da olmak üzere çok sayıda taraftarını kaybetmiştir. Anlatılan bu olay M.XII. yy. başlarında tasavvufî fanatizmin ulaştığı boyutu, “Haçlılar Çağı'nda” Ortadoğu İslâm dünyasının nasıl parçalanmış olduğunu ve Haçlıların nasıl Müslüman dünyasının ortasında Haçlı devletlerini kurduklarını çok güzel bir şekilde göstermektedir.

7. EBÛ'L-VEFÂ'NIN MÜRİTLERİ VE FAALİYETLERİ

Menâkıb-nâme'den öğrendiğimize göre Ebû'l-Vefâ'nın üç türlü müridi bulunmaktaydı. İlk iki gruptaki müridler tam anlamıyla olgunlaşmalarına rağmen birbirlerinden farklıydılar. Birinci gruptaki müridleri hareketin önde gelen müridleridir; ancak bu gruptaki müridlerin tövbe ve irşat yetkisi yoktu. Menâkıb-nâme'de yirmi üç kişiden oluştuğu söylenen bu grup üyelerinin tam listesi yine aynı menâkıb-nâme'de otuz kişi ile gösterilmiştir. Listede: Şeyh Abdü's-semaî el-Kureyşî, Şeyh Muhammed Mısrî, Şeyh Muhammed Gâme'hânî, Şeyh Mahmud Keyyal, Şeyh Alî bin Üstâd, Şeyh Ebû'l-Bedr Hindericî, Şeyh Receb Vastî, Şeyh Ebû Bekr Bûstî, Şeyh Mukbil bin Hâdim, Şeyh Askerî Şûlî, Şeyh Hamid Sûfî, Şeyh Hüseyin Râî, Şeyh Alî bin Es'safer, Şeyh Bâvelîn, Şeyh Pür-Hayat, Şeyh Bâdrerâî, Şeyh Şehâbe'd-dîn bin Ukeyl, Şeyh Mûhî'd-dîn Mündilecî, Şeyh Ebû Bekr Zinhârân, Şeyh Ferec Makbur, Şeyh Abdü'l-azîz Ferazî, Şeyh Mikdâd, Şeyh Abdu'r-

²⁸⁷ İ.Ü.N., vr. 101/b-102/b; A.N., vr. 66/b-67/b; M.B.N., vr. 80/b-82/a.

²⁸⁸ İ.Ü.N., vr. 101/b-102/b; A.N., vr. 66/b-67/b; M.B.N., vr. 81/a-82/a.

rahman Delhî, Şeyh Allan, Şeyh Ebû'l-Zeyb, Şeyh Osmân Maberanî, Şeyh Yusuf el-Betâhî, Şeyh Sârım, Şeyh Ebû Saîd Feyleverî²⁸⁹.

İkinci gruptaki müridler ise, “*Sultan*” unvanıyla anılmakta olup Vefâî hareketinin en önde gelen isimleridir. Bunun yanında insanlara telkin, tövbe ve irşâd faaliyetlerini yürütmekle görevlendirilmişlerdir. Menâkıb-nâme’de on yedi ulu sultan olarak geçen bu dervişlerin on üç tanesinin ismi anılmaktadır. Bunlar: Şeyh Alî bin Heytî, Şeyh Bekâ bin Batu, Şeyh Abdu’r-rahmân bin Tafsuncî, Şeyh Matar Ahîhi, Şeyh Macîd Kervî, Şeyh Ahmed Bekalî, Şeyh Muhammed Türkmânî, Şeyh Heyûnâ, Şeyh Ebû'l-Azkalanî, Şeyh Ebû'l-Izz Kalânî, Şeyh Abdü'l-menmî'il-kureyşî, Şeyh Şerefü'd-dîn Ebû'l-Abbâs, Şeyh Ramazân Mecnûn²⁹⁰, [Şeyh Adî bin Müsafir²⁹¹, Şeyh Bâvelîn, Şeyh Mansur, Şeyh Ahmed Rifâî’dir]²⁹².

Birinci ve ikinci grupta bulunan dervişlerin ortak yönlerinden biri de her iki grup üyelerinin Ebû'l-Vefâ daha hayatayken harekete katılmaları ve ondan ders almalarıdır.

Üçüncü gruptaki müridler ise yine onun zamanında Ebû'l-Vefâ’dan ders alarak sadece onun özel hizmetinde bulunmakla görevlendirilmiş müridlerdir. Toplam sayıları seksen iki kişidir²⁹³: Şeyh Muhammed Harâmî, Şeyh İbrahim Ağrab, Şeyh İbrahim Haddâz, Şeyh İbrahim Semîn, Şeyh İbrahim Lük, Şeyh İkbâl, Şeyh Abdü'l-Mahmud Bakkal, Şeyh Mahmud Zekî, Şeyh Müflîc Hâdim, Şeyh Zulî, Şeyh Kutbu'l-Ârifin, Şeyh Abdü'l-Bâvergân, Şeyh Mûsâ Bezerzâ, Şeyh Matûk, Şeyh Utbe, Şeyh Mensûr Giymânî, Şeyh Cebraîl Nekne, Şeyh Sâlâhe'd-dîn Belevî, Şeyh Halîfe, Şeyh Kâtibî, Şeyh Cemîd Tavîl, Şeyh Hamîd Deyâs, Şeyh Bahtiyâr, Şeyh Alî Rûstân, Şeyh Ebû'l-Hasan İbnü'l-Cevzî, Şeyh Temâm, Şeyh Gûfrun Benhirü'l-mülk, Şeyh Ebû'l-Hacâc Mısrî, Şeyh Abdü'l-azîz Bekalî, Şeyh Çâker Cundî, Şeyh Ebû'l-Mekârim Nehr-i hâlisî, Şeyh Alî ibn-i İdris el-Yakûbî, Şeyh Ömer Keddûn, Şeyh Muhammed Sekrân, Şeyh Ebû'l-Hadîd, Şeyh Gurâb, Şeyh Selmân Kehhâl, Şeyh Umûk Süleymân, Şeyh Mekkî Dehleki, Şeyh Alî Gazî, Şeyh Yahya, Şeyh Rûh-ı Zaferanî, Şeyh Alî Hûveydî, Şeyh Ebû Müslim Mekkî, Şeyh Turhan, Şeyh Mikdâm, Şeyh Mikdâd, Şeyh Yunus, Şeyh Abdü'l-sâmed, Şeyh Reyhân, Şeyh Safâ, Şeyhü'l-Tekin, Şeyh Câmî, Şeyh Ebû'l-Gamâm, Şeyh Alî Cevsekî, Şeyh Süleymân Radinî, Şeyh Muhammed Esved, Şeyh Mahfuz, Şeyh Mushaf, Şeyh Zeyd bin Ömer, Şeyh Selâme, Şeyh Ebû Talib, Şeyh Rıdvan, Şeyh Sâbit, Şeyh Abdü'l-azîz, Şeyh Mahmud Cebelî, Şeyh Ahmed Mezyin, Şeyh Tekîn, Şeyh Şebîb, Şeyh Burhân, Şeyh Nefî Terşeyhî, Şeyh Muhammed ki, Belkîsa’dandur, Şeyh Abdü'l-Muhsîn, Şeyh

²⁸⁹ İ.Ü.N., vr. 144/a; A.N., vr. 95/b; M.B.N., vr. 120/b.

²⁹⁰ İ.Ü.N., vr. 145/a; A.N., vr. 96/a; M.B.N., vr. 120/b.

²⁹¹ Krupp, a.g.m., s. 38.

²⁹² İ.Ü.N., vr. 48/a; A.N., vr. 31/b; M.B.N., vr. 34/b.

²⁹³ İ.Ü.N., vr. 146/a; A.N., vr. 96/b; M.B.N., vr. 122/a.

Abdü'l-Reşîd, Şeyh Abdü'l-Vâcîd Mukrî, Şeyh Ahmed Kureyşî, Şeyh Ebû'l-Nasr Kîrmanî, Şeyh Ebû Haşîm, Şeyh Ebû'l-Hasan, Şeyh Abdü'l-Samed, Şeyh Abdü'l-Samedî Vasıtı²⁹⁴.

Üçüncü grup olarak anılan yüz yirmi üç şeyh içerisinde Ebû'l-Vefâ tarafından en çok itibar gören mürid ise toplam on yedi kişidir. Menâkıb-nâme yazarına göre bu on yedi kişi kıyamet gününde Ebû'l-Vefâ'nın yanında bulanacaktır: Şeyh Alî bin Heytî, Şeyh Abdu'rahman Tafsuncî, Şeyh Matar Bâzeranî, Şeyh Macid Kervî, Şeyh Askerî Şûlî, Şeyh Muhammed Gamehânî, Şeyh Hüseyin Râî, Şeyh Muhammed Türkmânî, Şeyh Muhammed Deyyânî, Şeyh Abdu'l-İlah Deyyânî, Şeyh İbrahim el-Mülk, Şeyh Osmân Mağribî, Şeyh Sâlim Acemî, Şeyh Receb Vasıtî, Şeyh Ramazân Mecnûnî, Şeyh Heyûnâ, Seyyid Salim²⁹⁵.

Yukarıdaki bölümde de belirttiğimiz gibi Vefâ hareketi içerisinde kadın müridler de yer almış hatta bu müridlerden iki tanesinin evliya dercesine ulaştıkları kabul edilmişti. Bunlardan biri Şeyh Acemî'nin yakını ve Ebû'l-Vefâ'nın eşi olan Hüsniyye Hatun diğeri de Muhammed Mısırî'nin eşi olan Aynâ Hatundur. Hüsniyye Hatun'un Ebû'l-Vefâ'dan bire bir ders alıp eğitimini tamamladığı belirtilirken Aynâ Hatun hakkında herhangi bir malumata ulaşılamamaktadır²⁹⁶.

Önde gelen müridlerden Macid Kervî, Ebû'l-Vefâ'nın yanında kırk yıl kalmış daha sonra da kırk yıl boyunca Cebel-i Hamdin'de irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Bir süre sonra buradan ayrılan Macid Kervî, Sencer vilayetine yerleşerek ölümüne [M.1161(H.561)] kadar orada kalmıştır²⁹⁷.

Ebû Bekr Bustî yani Şeyh Bâvelîn olarak da anılan bir diğer önemli müridi ise Tebriz'in İrem vilayetinde faaliyette bulunmuştur. Menâkıb-nâme'de Şeyh Bâvelîn'in Hatâ vü Hatun padişahının oğlu olduğu belirtilmektedir²⁹⁸.

Bir diğer hükümdar çocuğu olarak anılan mürid ise Kirmân Padişahı'nın oğlu Ebî Nasr Kirmânî'dir. Söz konusu Padişah'ın adı zikredilmemekle beraber Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı dönemde Kirmân'da; Kirmân Selçukluları Devletinin bulunması ve Padişah kavramı ile Kirmân Selçukluları Devleti'nin (M.1048-1189/H.440-584) sultanlarından biri mi yoksa Kirmân ülkesinde yaşamış yerel aristokratlardan birinin oğlu mu olduğu açık değildir²⁹⁹. Net olan tek şey Ebû'l-Vefâ'nın Kirmân'ın önde gelen bir ailesinin ferdini mürid edindiğidir. Ebî Nasr Kirmânî'de anlatıma göre ölümcül bir hastalığa yakalanmış ve Ebû'l-Vefâ'nın onu

²⁹⁴ İ.Ü.N., vr. 146/b-147/a; M.B.N., vr. 122/a-122/b.

²⁹⁵ İ.Ü.N., vr. 185/a-186/a; A.N., 119/a-119/b.

²⁹⁶ İ.Ü.N., vr. 61/b, 184/b-185/a; A.N., vr. 42/a, 119/a; M.B.N., vr. 44/b, 154/a.

²⁹⁷ İ.Ü.N., vr. 193/b; A.N., vr. 125/a; M.B.N., vr. 160/a.

²⁹⁸ İ.Ü.N., vr. 195/a-b; A.N., vr. 126/a-b; M.B.N., vr. 161/b, 162/a.

²⁹⁹ Erdoğan Merçil, **Kirmân Selçukluları**, (Ankara: T.T.K. Yay., 1989).

tedavi ettirmesinden sonra ona katılarak mürid olmuştur. Ebû Nasr, Kardâ isimli bir köy de faaliyet de bulunmuştur³⁰⁰.

Gayet faal olarak anlatılan bir diğer mürid Hüseyin Râî ise Zehmân isimli bir köy de faaliyette bulunmuştur³⁰¹.

Vefâlik hareketini yayma hususunda yoğun çalışmalarda bulunan bir diğer mürid ise Haddadiye’de yaşayan Şeyh Mikdâd’dır³⁰².

Ebû'l-Vefâ ve müridleri sadece Vefâ hareketine yaygınlık kazandırmaya çalışmamışlar, bunun yanında Müslüman olmayanlara da İslâm'ı tebliğ etmeye çalışmışlardır³⁰³.

Ebû'l-Vefâ'nın müridlerinin pek çoğunun ticaretle uğraştığı ve ticari etkinliklerinde Ebû'l-Vefâ'nın kimin nereyle ticaret yapabileceği hususunda karar veren merci oldukları anlaşılmaktadır³⁰⁴. Mesela Sadru'd-dîn isimli bir Vefâ Basra'daki ticari etkinliklerle ilgilenmekteydi³⁰⁵.

Vefâ çevresinin önem verdiği bir diğer konuda yaşanan bölgede ki, bayındırlık faaliyetlerine katkı saplamaktır. Menâkıb-nâme’de nerede olduğu bildirilmeyen; ancak umuma açık olan eski ve yıkılmak üzere olan bir köprü Ebû'l-Vefâ'nın emri ile müridler tarafından tamir edilmiştir. Köprünün yapımı sırasında Macid Kervî köprüden Kürtlerin istifade ettiğini belirterek yapımına muhalefet ettiyse de Ebû'l-Vefâ anne tarafından kendisinin de Kürt olduğunu ve önemli olanın Kürtlük'ten ziyade “fâsık” ve “bî-namâz” olmamanın olduğunu belirtmiştir. Köprüden bölgedeki tüm aşiretlerin yararlandığını belirterek yapımını hemen tamamlattır³⁰⁶. Şunu da belirtmeliyiz ki, Ebû'l-Vefâ her ne kadar tasavvufi hayatına Şeyh Şenbekî'ye intisap ederek başlamışsa da, anlaşıldığı kadarıyla Şenbekî'ye bağlı tüm müridler Ebû'l-Vefâ'ya bağlanmamışlardır. Bu durum ise, Ebû'l-Vefâ'nın temsil ettiği hareketin Şeyh Şenbekî'nin hareketinden ana hatlarını tespit edemediğimiz ilkeler çerçevesinde değişikliğe uğradığını ve Şenbekî'nin ölümünden sonra da ona bağlı müridlerin Vefâ hareketine katılmadıklarını göstermektedir. Nitekim Kâzerûnî'nin aktardığı bir menkıbede, Seyyid Âli isimli bir Şenbekî müridi Abbâsi halîfesinden işittiği hakareten dolayı Şenbekî'nin mezarından giderek halifeyi şikayet etmiştir³⁰⁷. Şayet Vefâlik, Şeyh Şenbekî'nin tüm halifeleri tarafından kabul edilmiş olsaydı, Seyyid Âli isimli mürid

³⁰⁰ İ.Ü.N., vr.196/a-197/a; A.N., vr. 126/b-127/b; M.B.N., vr. 162/a-163/a.

³⁰¹ İ.Ü.N., vr. 198/a-b; A.N., vr. 128/a; M.B.N., vr. 164/a.

³⁰² M.B.N., vr. 153/b.

³⁰³ İ.Ü.N., vr. 79/a; A.N., vr. 57/a; M.B.N., vr. 61/a.

³⁰⁴ İ.Ü.N., vr. 107/b-108/b, 180/a-182/a; A.N., vr. 70/b, 115/b-117/b; M.B.N., vr. 87/b, 150/a-152/a.

³⁰⁵ İ.Ü.N., vr. 71/a-b; A.N., vr. 50/a-51/a; M.B.N., vr. 54/a-b.

³⁰⁶ İ.Ü.N., vr. 66/a-67/a; A.N., vr. 46/a-b; M.B.N., vr. 49/a-b.

³⁰⁷ Kâzerûnî, s. 165.

Şeyh Şenbekî'nin ölüsünden medet umuncaya kadar dini ve siyasi yönden büyük bir nüfuz kazandığı anlaşılan Ebû'l-Vefâ'ya gitmesi gerekirdi. Vefâlik hareketinin zaman içerisinde Şeyh Şenbekî'nin savunduğu fikirlerden koptuğunun bir diğer göstergesi de Ahmed er-Rifâî menkıbelerinde Şeyh Şenbekî ile Ebû'l-Vefâ'nın birbirleriyle olan münasebetlerinden ve halef selef oluşları hakkında bilgi verilmeksizin her birinin bağımsız bir kişilikmiş gibi sunulmasıdır.

8. EBÛ'L-VEFÂ'NIN ÖLÜMÜNDEN SONRA VEFÂİLİK VE VASIYETİ

Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla Ebû'l-Vefâ M.1100-1101 (H.494-95) tarihinde adı belirtilmeyen bir hastalıktan dolayı vefat eder. Ebû'l-Vefâ ölmeden önce müridlerine bir vasiyet bırakarak hareketin ölümünden sonra ne şekilde yapılandırılması gerektiğini belirtmiştir. Bu belirleme kendisine ait özel eşyalarının öncelik sırasına göre vasiyet bırakılarak anlatılmıştır.

Ebû'l-Vefâ'nın vasiyetini müridlerine ve dervişlerine yönelik olarak iki başlık altında incelemek mümkündür.

Müridlerine yönelik vasiyetinin ana hattı kendisinin gösterdiği yoldan müridlerinin ayrılmamasıdır. Bunun için de gece gündüz Allah'a yalvarmaları gerektiğini belirtir. Takvadan ayrılmamak için Kurân okunmasını müridlerinden isteyen Ebû'l-Vefâ nefesine uyan müridlerinden Vefâî hareketinden ayrılmalarını, eğer bunu yapamayacaklarsa da gönüllerini Allah'a adayarak Allah'ın rahmetine kavuşarak Vefâî hareketi içerisindeki yerlerini alabileceklerini belirtir³⁰⁸.

Vefâî elitlerine yönelik vasiyet ise az öncede belirttiğimiz gibi Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra hareketin hiyerarşik yapılanmasına yani yönetim kadrosunun belirlenmesine yöneliktir.

Ebû'l-Vefâ tasavvufta son derece önemli olan bir şeyhin her zaman yanında bulundurduğu ve asla vazgeçemeyeceği malzemesi olan asasını Ebû'l-Hasan Alî bin Heytî'ye bırakır ki, bu da Ebû'l-Vefâ'nın Alî bin Heytî'ye verdiği değeri gösterip hareketin önde gelenlerinden birinin de Alî bin Heytî olduğunu gösterir. Çanağını Şeyh Heyûnâ'ya bardağını Şeyh Macîd Kervî'ye, kılıcını Şeyh Ramazan Mecnûn'a verir. Demir asasını Şeyh Bâvelîne, giydiği libası Şeyh Adî bin Müsafir'e bırakır. Ebû'l-Vefâ yine cenazesinin Şeyh Adî bin Müsafir tarafından yıkanıp kefenlenmesini ve yine onun tarafından defn edilmesini ister³⁰⁹.

³⁰⁸ İ.Ü.N., vr. 46/a-47/a; A.N., vr. 30/a; M.B.N., vr. 33/b.

³⁰⁹ İ.Ü.N., vr. 47/a; A.N., vr. 30/a; M.B.N., vr. 33/b.

Ebû'l-Vefâ seccadesini ve ayakkabılarını üvey kardeşi Sâlim'in oğlu ve aynı zamanda evlat edindiği Şeyh Matara ve Alî bin Heytî, Şeyh Adî bin Müsafir, Şeyh Heyûnâ'ya emanet bırakarak o sırada Kusân'da bulunmayan Şeyh Mansur'a seccadesi, Şeyh Ahmed bin Ebû'l-Hasan Rifâî'ye ayakkabıları verilmek üzere emanet bırakır³¹⁰.

Ebû'l-Vefâ ölümünden sonra yerine kimin geçeceği sorusunun da cevabını vererek yerine üvey kardeşi Sâlim'in oğlu Şeyh Matar'ı halefi olarak belirtir. Böylelikle ölümünden sonra hareketin başına Ebû'l-Vefâ'nın bilinen tek kandaşı Seyyid Matara geçer³¹¹. Menâkıb-nâme yazarına göre bu atama Vefâî çevresinde büyük bir sevinç yaratır. Bunun nedeni menâkıb-nâme'de Ebû'l-Vefâ'ya yakın ve Vefâî hareketi içinde son derece etkin olan bir ismin getirilmesi şeklinde üstü kapalı olarak açıklanmaktadır. Ebû'l-Vefâ'nın Şeyh Matar'ı hareketin başına getirmesinin bir diğer nedeni de onun diğer müridlerden tepki görmeyecek olmasıydı. Çünkü Şeyh Matar onun tek akrabasıydı ve bu durumda müridler ona bağlı kalarak hareketin dağılmasının önüne geçecek ve hareket kurumsal bir kimlik kazanacaktı. Nitekim, Ebû'l-Vefâ'nın mirası sonucunda oluşan Vefâî elitlerinin mensupları; Alî bin Heytî, Şeyh Heyûnâ, Şeyh Macîd Kervî, Şeyh Ramazân Mecnûn, Şeyh Bâvelîn, Şeyh Adî bin Müsafir, Şeyh Mansur ve Şeyh Ahmed bin Rifâî, menâkıb-nâme'nin tamamına bakıldığı zaman mutlaka dönem dönem müridler ve hareketin taraftarları tarafından eleştirildiği ve muhalefete uğradıkları gözlenmektedir. Ebû'l-Vefâ'nın bu kişileri açıktan desteklediğini göstermesi ile bu kişilere yapılan muhalefetin önüne geçildiği düşünülürse de Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra bu kişilerden birinin hareketin başına geçirilmesi halinde hareketin parçalanması ya da kurumsallaşmadan yok olması gibi bir durumla karşı karşıya gelinebilirdi. Bundan dolayı aleyhinde tek bir muhalefetin dahi yaşanmadığı Şeyh Matar bir zorunluluk olarak hareketin başına geçirildi. Şunu da unutmamak gerekir ki, Ebû'l-Vefâ döneminde hareketin dayandığı temel unsur Araplardı. Araplar arasında soya verilen önemin kavmiyetçilik kadar önemli olması Şeyh Matar'ı Ebû'l-Vefâ'nın yaşayan tek akrabası olarak hareketin başına geçecek kişi olarak rakipsiz hale getirmiştir³¹².

³¹⁰ İ.Ü.N., vr. 48/a; A.N., vr. 31/b; M.B.N., vr. 34/b.

³¹¹ İ.Ü.N., vr. 49/a; A.N., vr. 32/b; M.B.N., vr. 35/a.

³¹² Gerek Ahmet Yaşar Ocak gerekse de herhangi bir kaynak göstermeyen ancak muhtemelen Ocak'ı referans alan Yağmur Say, Vefâî hareketinin Türkler arasında çok yayıldığını ileri sürmektedir, hatta Ocak daha da radikal bir yorumla, Ebû'l-Vefâ'nın menâkıb-nâme'de adları geçen ve ileri gelen bütün halifelerinin Türk asıllı olduklarını ileri sürerek Vefâîliğin bir Türk tarikatı olduğunu kaydeder. Erken Dönem Vefâîlik için ortaya atılan bu görüşte dayanak olarak kullanılan argüman ise Ebû'l-Vefâ'nın müritleri içerisinde yer alan, Boğa bin Batu, Süleyman Türkmânî, Şeyh Turhan, Şeyh Tekin ve Şeyh Muhammed bin Belikısa'dır. Ancak menâkıb metninde adı geçen Vefâî derviş ve halifelerin isimleri dikkatle okunduğu vakit, yüz on üç derviş, mürit ve halifeden sadece beş kişinin Türk asıllı olduğu görülecektir. Bunun yanında Şeyh Boğa bin Batu menâkıb metninde Beka bin Batu imlasıyla yazılmıştır. Ayrıca hem Beka (Boğa) bin Batu hem de Süleymân Türkmânî hareketin en seçkin on yedi müridinden sadece ikisidir. Şeyh Tekin, Şeyh Turhan ve Muhammed Belikısa ise Ebû'l-Vefâ'nın

Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra hareketin başına Şeyh Matar'ın getirilmesinin haklılığını ispatlayan bir dizi hareketler de ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisini Ebû'l-Vefâ'nın hareketin liderliğini yapacak kişilere bıraktığı özel eşyalarının müridler tarafından verilmemesi gerektiği yönündeki itirazlarıdır. Bu noktada araya giren yeni lider Şeyh Matar muhalifler aleyhine ağırlını koyarak mirasın Ebû'l-Vefâ'nın istediği şekilde dağıtılmasını sağlayarak hareketin parçalanmasını önlemiştir³¹³.

Pekçok gerçeküstü motifi ihtiva eden menâkıb-nâme gelecek kuşaklara da Şeyh Matara'nın manevi olgunluğunu ve atanmış olduğu konumu ispatlama kaygısından olacak, Şeyh Matara'nın Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra mezarı başında müridleri ile konuşmasına aracılık yaptığını belirtir³¹⁴. Özellikle onun da aynı Ebû'l-Vefâ gibi kendisine sorulan tüm sorulara cevap verebildiğinin vurgulanması menâkıb-nâme yazarının bahsetmiş olduğumuz kaygıyı daha da ön plana çıkardığını gösterir³¹⁵.

Ebû'l-Vefâ'nın bıraktığı miras aslında Vefâî elitleri arasındaki görev dağılımına da belirlemiştir.

Alî bin Heytî'ye verilen asa şahsi kanaatimizce Alî bin Heytî'nin hareketin propaganda sorumlusu olduğunu gösterir³¹⁶. Yukarıda da belirttiğimiz gibi asa bir dervişin ayrılmaz parçasıydı ve derviş gittiği her yere onu da götürürdü. Bunun yanında bu asa Ebû'l-Vefâ'ya aitse Alî bin Heytî gittiği her yere Ebû'l-Vefâ'nın görüşlerini götüreceği anlamına gelir.

Macid Kervî'nin de hareketin lojistik ihtiyacını karşılamış olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim menâkıb-nâme'de geçen: “...ol gündün bardakdan kendüçün ve konuğuçün taâm taleb itse kavut çıkardı, âb-dest içün su taleb itse su çıkardı...”³¹⁷ sözleri bizde bu kanaati uyandırmıştır.

Ramazân Mecnûn ise kendisine verilen kılıçla gaza faaliyetlerine katılarak Vefâîlerin ve Vefâî merkezlerinin güvenliğini sağlamaya çalışmıştır³¹⁸.

seksen iki kişilik ve ondan ders almak suretiyle özel hizmetinde yer almışlardır. Bu bilgiler ışığında Erken Dönem Vefâî hareketi içerisinde Türlerin son derece ön plana çıktığı ve Türkler arasında yayıldığını iddia etmek şahsi kanaatimizce pek de doğru mütalaa olmasa gerek. bk. İ.Ü.N., vr. 144/a,145/a, 146/b-147/a; A.N., vr. 95/b-96/a; M.B.N., vr. 120/b, 122/a-122/b; Ocak, a.g.e., s. 103; Ahmet Yaşar Ocak, “Türk Kültüründe Ahmed-i Yesevi: Hayatı, Şahsiyeti, Mesajı Ve Etkileri” **Türk Sufiliğine Bakışlar**, (3.bsk. İletişim Yay., 1999) s. 42; Say, a.g.e., s. 106-107.

³¹³ İ.Ü.N., vr. 49/a-50/a; A.N., vr. 32/b-33/a; M.B.N., vr.32/b-33/a.

³¹⁴ İ.Ü.N., vr. 95/a-b; M.B.N., vr. 75/b-76/a.

³¹⁵ İ.Ü.N., vr. 66/a; A.N., vr. 45/a; M.B.N., vr. 48/a.

³¹⁶ İ.Ü.N., vr. 50/a; A.N., vr. 33/b; M.B.N., vr. 36/a.

³¹⁷ İ.Ü.N., vr. 50/a; A.N., vr. 33/b; M.B.N., vr. 36/b.

³¹⁸ İ.Ü.N., vr. 50/b; A.N., vr. 33/b; M.B.N., vr. 36/b.

Demir asayı miras olarak alan Şeyh Heyûnâ'nın; Alî bin Heytî'den farklı olarak karışık ve can güvenliğinin olmadığı yerlerde propaganda faaliyetlerinde bulunduğu anlaşılmaktadır³¹⁹.

Menâkıb-nâme'de, Ebû'l-Vefâ'nın nalını yani ayakkabılarını alan Ahmet Rifâî için Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra zamanın kutbu olacağını belirttiğini ve bunu tüm müridlerine anlatabilmek için de ayakkabılarını ona bıraktığını bildirdiğini aktarır³²⁰.

Kutb kavramı Wiedemann'a göre; alemce bilinmeyen en aziz kişidir³²¹. Tanımı verilse de kutb tasavvuf da; en büyük veli, her zaman Allah'ın alemde baktığı tek kişi, Allah'ın tüm kainatı emrine boyun eğdirmiş kişi olarak yorumlanır³²². Kutbiyyet kavramı kendi içerisinde ikiye ayrılır. Birinci kısma "Kutbü'l-irşâd" diğer kısma "Kutbü'l-aktab" veya "Kutbü'l-vücut" denir³²³. Kutbü'l-aktab; kutupların kutbu yani en büyük kutub anlamına gelirken kutbü'l-irşâd, rehber kutub anlamındadır. Yani halkı irşâd etmek ve hidayete erdirmek işiyle görevli veli anlamına gelir³²⁴. Yapmış olduğumuz bu kısa açıklamadan da anlaşılacağı gibi Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra en büyük kutup ve halka rehberlik edecek olan Ahmed Rifâî'dir³²⁵.

Beş yüz kutb mertebesinde olduğu vurgulanan Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâme yazarına göre Şeyh Şenbekî ile birlikte tüm kutupların başı ve manevi lideriydi³²⁶. Ebû'l-Vefâ'nın zamanın kutbu olduğunun üstünde sıklıkla duran menâkıb-nâme yazarı onun kutupluğunun rüya vasıtasıyla Hz. Peygamber tarafından da haber verildiği ve onun Allah katında en hürmetli, ümmetin en hayırlısı ve kıyamet gününde iftar edilecek kişi olduğunu söylediğini aktarmıştır ki³²⁷, bu Ebû'l-Vefâ ile ilgili anlatılan ve inanılan birtakım prensiplere meşruiyet zemini kurulmak istenmesinden başka bir şey değildir.

Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı dönemde zamanın kutbu olduğunu söyleyerek Ebû'l-Vefâ'ya rakipler de çıkmıştır. Bunlardan biri de ismi verilmeyen ancak lakabı Münevver, künyesi Ebû'l-Ricâl olan kişidir. Anlaşıldığı kadarıyla önemli sayıda mürid edinmeyi de başaran Ebû'l-Ricâl, dönemin meşhur mutasavvıflarının tenkidine uğrayarak kendisine bağlı müridleriyle beraber Ebû'l-Vefâ'ya bağlanmıştır. menâkıb-nâme'ye göre; Ebû'l-Ricâl'in Ebû'l-Vefâ'ya bağlanmasında rüyasında Hz. Muhammed'i ve Zeyne'l-Âbîdin'i görmesi ve

³¹⁹ İ.Ü.N., vr. 51/b; A.N., vr. 33/b; M.B.N., vr. 36/b.

³²⁰ İ.Ü.N., vr. 52/b; A.N., vr. 35/a; M.B.N., vr. 37/b.

³²¹ E. Wiedemann, "Kutup" İ.A., c/VI, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 1057.

³²² Uludağ, a.g.e., s. 221, Cebecioğlu, a.g.e., s. 385.

³²³ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü**, c/II, (3.bsk., İstanbul: M.E.B. Yay., 1993) s. 331.

³²⁴ Pakalın, a.g.e., s. 332; Uludağ, a.g.e., s. 220; Cebecioğlu, a.g.e., s. 386.

³²⁵ İ.Ü.N., vr. 52/b; A.N., vr. 35/a; M.B.N., vr. 37/b.

³²⁶ İ.Ü.N., vr. 182/b; A.N., vr. 118/a; M.B.N., vr. 152/b.

³²⁷ İ.Ü.N., vr. 187/b; A.N., vr. 120/b; M.B.N., vr. 155/a.

onların Ebû'l-Ricâl'e Ebû'l-Vefâ'ya bağlanmasını öğütlemesi ile gerçekleşmişti ki³²⁸, bu anlatımın muhtemelen menâkıb-nâme yazarının Ebû'l-Vefâ'nın zamanın kutbu olduğu gerçeğini bir kez daha göstermek istemesinden kaynaklanmıştır.

Ebû'l-Vefâ'ya karşı ortaya çıkan tek muhalefet Ebû'l-Ricâl'dır. Menâkıb-nâme'de Ebû'l-Ricâl yanında ismi ya da lakabı veya künyesi zikredilmeyen ama Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı Kusân'da ortaya çıkan bir başka muhalif şeyh'ten daha bahsedilir. İtikadı veya tasavvufi görüşleri verilmeden sırf Ebû'l-Vefâ'ya muhalif olduğu için Rafizî olarak anılan bu kişi Kusân'ın alt tabakasından pekçok mürid edinmeyi başarmıştır. Menâkıb-nâme yazarının bu grubu basit gören üslubu Ebû'l-Vefâ'nın Kusân'da daha çok elit bir çevreye hitap ettiğini gösterir ki, menâkıb-nâme'de sıklıkla kendisine muhtelif bölgelerden binlerce dinarlık nezir ve sadaka gönderildiğinin belirtilmesi bu kanaati güçlendirmektedir. Kusân'ın önde gelen liderlerinin yeni şeyh ve müridlerinden endişelenerek bu kişiyi Ebû'l-Vefâ'ya karşı şikayet ederek onun tasavvufi etkinliğini kırmasını isterler. Geleneksel anlatıma uygun olarak, Ebû'l-Vefâ birkaç keramet göstererek bu şeyh'in etkinliğini kırar³²⁹. Kusân aristokratlarının fakir ahali üzerinde son derece etkili olan ismi meçhul şeyh'ten rahatsız olmasının nedeni muhtemelen bu şeyh önderliğinde şehir yönetimine ve aristokratlara karşı bir ayaklanmanın çıkmasının önüne geçmektir. Bunun yanında şunu da belirtelim ki, Ebû'l-Vefâ'nın detaylarını bilemediğimiz tasavvufi fikirleri halkın tüm katmanlarının manevi ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde değildir; eğer bu düzeye olsaydı Vefâîliğin başkentinde epeyce mürid toplamayı başaran ikinci bir şeyh çıkmazdı.

Vefâîler Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı zamanda yedi büyük evliyanın yaşadığına inanmışlardı ki, bunların en büyüğü Ebû'l-Vefâ, diğeri mahlasından Hemedânî olduğu anlaşılan ve Selâtin-i Cebel'de yaşayan Ebû Bekr Hemedânî, diğeri ise Basra'da yaşayan Sehl Tüsturî'dir. Diğer dört evliyanın ismi verilmeden onların Mekke ve Medine'de yaşadığı aktarılmaktadır³³⁰. Konu ile ilgili Vefâîlerin bir diğer inancı da İslâm'ın neşet etmesinden beri Ebû'l-Vefâ derecesinde ve mertebesinde herhangi bir evliyanın gelmediğine inanılmasıdır³³¹.

Ahmed er-Rifâî adına kurulan Rifâîlik tarikatı ile Vefâîlik tarikatının aynı kökene sahip olduğu ve Vefâîliğin, Rifâîlikle mezcedilerek ortaya çıktığı ve Rifâîlik'ten ayrı bir hüviyet taşımadığı iddia edilmiştir³³². Ebû'l-Vefâ menkıbeleri dikkatle okunduğu vakit,

³²⁸ İ.Ü.N., vr. 160/b-162/b; A.N., vr. 103/a-104/b; M.B.N., vr. 135/a-136/b.

³²⁹ İ.Ü.N., vr. 77/b-78/b; A.N., vr. 55/b-57/a; M.B.N., vr. 59/b-61/a.

³³⁰ İ.Ü.N., vr. 184/a; A.N., vr. 118/b; A.N., vr. 153/a.

³³¹ İ.Ü.N., vr. 91/b-92/a, 187/a; A.N., vr. 120/a; M.B.N., vr. 72/a-b, 154/b.

³³² Esat Coşan, **Hacı Bektaş-ı Velî, Makalat**, (İstanbul: Seha Yay., Tarihsiz), s. XXXII, dpnt. 9; Ethem Rûhi Fiğlalı, **Türkiye'de Alevilik Bektaşilik**, (4.bsk, Ankara: Selçuk Yay., 1996) s. 146. Coşan ve Fiğlalı bunun yanında Tiryaku'l-Muhibbîn'e dayanarak, Ahmed Yesevî'nin, Ahmed Rifâî'den, hırka giydiğini belirterek bir

Ahmet er-Rıfâî'nin menkıbelerde çok açık bir şekilde zikredildiği ve Ebû'l-Vefâ'nın da Ahmed Rıfâî adına yazılmış menkıbelerde sürekli olarak dile getirildiği görülmektedir. Menkıbelerde ki, bu anlatımlardan Ahmed er-Rıfâî ile Ebû'l-Vefâ'nın çağdaş olduğu düşünülmemelidir. Nitekim, Ebû'l-Vefâ, M.1100 yılında ölmüşken, Ahmed er-Rıfâî M.1118 tarihinde Irak'ın Vasıt kentinde dünyaya gelmişti³³³. Ahmed er-Rıfâî adına oluşan Rifâîlik tarikatı ortaya çıktığı vakit Vefâlik bir tasavvufi hareket olarak çoktan ortaya çıkmıştı. Bunun yanında iki tarikatın başlangıç noktası olan kişiler etrafında ortaya çıkan menkıbelerde liderlerin müspet düşüncelerle anılması iki hareketin birbirinden doğmasıyla değil, daha çok iki hareketin birbirinin aynı olan faaliyet alanında eylem göstermesinden ve aralarında dostane bir şekilde meydana gelen ilişkilerden kaynaklanmasından gerekmektedir. İki hareket içerisinde baş gösteren dostane ilişkilerin temel nedeni şahsi kanaatimizce; Erken Dönem Vefâ hareketi içerisinde yer alan ve hareketin elitleri arasında bulunan Şeyh Mansûr'un Ahmed er-Rıfâî'nin hocalığını yapması³³⁴ ve bu hoca-öğrenci ilişkisi esnasında Vefâ hareketinin en tanınan iki ismi olan Ebû'l-Vefâ ve onun hocası Şeyh Şenbekî etrafında oluşan efsanevi ve çarpıcı hikayelerden etkilenmesi denilebilir. Nitekim Ebû'l-Vefâ menkıbelerinde Ahmed er-Rıfâî, Ebû'l-Vefâ'dan sonra gelen en büyük kutup olarak gösterilmektedir³³⁵. Bunun yanında, Ahmed Rifâî menkıbelerine göre Ahmed Rifâî, Bâtınî ilimlerde Ebû'l-Vefâ, Şeyh Şenbekî ve Şeyh Mansûr'u en yetkin kişi olarak kabul etmişti³³⁶. Bununla birlikte Ahmed er-Rıfâî menkıbelerinde de Ebû'l-Vefâ Şeyh Şenbekî ile birlikte metinde adı zikredilen on beş kişi daha Ahmed Rifâî'den önceki on yedi ulu sultan yani evliya olarak kabul edilmiştir³³⁷. Ebû'l-Vefâ ve Ahmed Rifâî'nin kişilikleri arasında gelişen iki hareketin birbirleriyle olan yakın ilişkinin en büyük işareti menkıbelerde her iki liderin birbirlerini övmesidir. Mesela Kâzerûnî aktardığı bir menkıbede Ahmed er-Rıfâî'nin, Ebû'l-Vefâ için İslâm ümmeti içerisinde evliyalıkta tek olmasına hüküm verilen üç veliden biri olduğunu vurgulamıştır ki³³⁸, Ebû'l-Vefâ menkıbelerinde de Ebû'l-Vefâ'dan sonra en büyük evliyanın Ahmed Rifâî olacağı vurgulanmıştır. Şunu da ilave edelim ki, Ahmed Rıfâî, Şafi mezhebine mensup bir kişidir. Onun adına izafe edilen tarikatın kullandığı zikir törenlerinin sert olması sıklıkla tarikatın eleştirilmesine neden olmuşsa da umumiyetle Ahmed er-Rıfâî ve adına izafe

yerde Yesevîliğin; Rufâîliğe dayandığını ileri sürmektedir. Makalat'ın sadeleştirilmiş bir çalışması ayrıca şu esere bakılabilir, Esat Coşan, **Makalat, Hacı Bektaş-ı Velî**, (Sad. H. Özbay), (3.bsk., Ankara: K.B. Yay., 1996), s. 1-57.

³³³ Mustafa Tahralı, "Ahmed er-Rıfâî" **D.İ.A.**, c/II, (İstanbul: D.V. Yay. 1989), s. 127.

³³⁴ İ.Ü.N., vr. 184/a; A.N., vr. 119/a; M.B.N., vr. 153/a.

³³⁵ İ.Ü.N., vr. 52/b; A.N., vr. 35/a.

³³⁶ Kâzerûnî, s. 88.

³³⁷ Kâzerûnî, s. 39-40.

³³⁸ Kâzerûnî, s. 54-55.

edilen tarikat Sünni olarak kabul edilmiştir. Ahmed er-Rifâî'nin menkıbelerini kaleme alan Kâzerûnî, her ne kadar onun Kalenderî ya da Haydarîler gibi saçını usturayla kazıttığını vurguladıysa da³³⁹ bu Ahmed er-Rifâî'nin yaşadığı çevrede son derece etkili olan Kalenderîlik ya da Haydarilik gibi akımlardan etkilendiğini göstermektedir. Ancak Ebû'l-Vefâ'da Sünni olmayan bazı fiiller ve zikir törenlerinede rastlanılmıştır. Nitekim Ebû'l-Vefâ zikir törenlerinde kadınlar ile erkekler bir arada bulunup ibadet ederlerken; Rufâîlikte böyle bir ritüelin olmadığı görülmektedir. Ahmet Rifâî daha yaşadığı dönemde Abbâsi yönetimine kadınlarla erkeklerin bir arada ibadet ettikleri yolunda bir şikayette bulunmuşsa da Halife Müktefî bu olayı araştırmış ve bu türlü törenlerin Ahmed er-Rifâî tarafından uygulanmadığı anlaşılmıştır³⁴⁰.

Vefâîlik hareketinin tam anlamıyla hangi tarihten sonra tarikata dönüştüğünün tespitini şu an için yapamıyorsak da Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra tarikata dönüşmüş olması kuvvetle muhtemeldir. Yine eldeki mevcut kaynaklar ışığında Ebû'l-Vefâ adına nispet edilen bu tarikatın kaçınıcı yüzyıla kadar bağımsız hareket ettiğini saptamak pek de mümkün görünmemektedir. Ancak tarikatın M.XVI.yy.ın sonuna kadar en azından Suriye'de bağımsız olarak hareket ettiğini ve Halep'teki, tarikatın başında Ebû'l-Vefâ'nın soyundan geldiği söylenen Ebû Bakr-al-Vefâ isimli bir Şeyh'in bulunduğunu Şâhidî'nin Gülşen-i Esrâr isimli eserinden öğrenmekteyiz³⁴¹.

9. İSMÂİLİLİK (BÂTINILIK) VE ERKEN DÖNEM VEFÂİLİK

İsmâîlilik; on iki imâm içerisinde olan Câfer es-Sadık'tan sonra imâmetin Câfer es-Sadık hayatta iken ölen oğlu İsmâîl'in çocuklarına geçtiğine savunan ve Şiilikten ayrılan bir fırkadır. Tarih boyunca Bâtinilik, Karmâtiyye, Sabîyye, İsmâîliyye, Mubârakîya, Bâbekîyye, Hurrâmîyye, Hurrâmîdînîyye, Talimîyye ve İbâhîyye isimleriyle de anılmıştır³⁴². İsmâîlilere göre; Musa Kazım yerine imam olması gereken Muhammed el-Mektûm'dur. Onun ölümünden sonra yerine sırasıyla; Câfer el-Musaddık, Muhammed el-Habib, Muhammed el-Mehdi ve Fâtımî devletinin kurulmasından sonra Fâtımî Devleti'ni başına geçen devlet başkanlarıdır³⁴³.

³³⁹ Kâzerûnî, s. 112.

³⁴⁰ Tahralı, a.g.m., s. 127.

³⁴¹ Şâhidî'nin Gülşen-i Esrâr isimli eserinden naklen, Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlana'dan Sonra Mevlevilik**, (İstanbul: İnkılap Ve Aka Yay., 1983), s. 110; Trimmingham, a.g.e., s. 49.

³⁴² Ahmet Ateş, "Bâtıniyye" **İ.A.**, c/II, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 339.

³⁴³ Muhammed Ebû Zehra, **İslâm'da İtikadi, Siyasi Ve Fıkhi Mezhepler Tarihi**, (Ankara: Anka Yay., 2004) s. 60-61.

İsmâiliye'nin oluşum sürecinde eski Hind, İran ve Keldanistân inançlarıyla ve çeşitli felsefi görüşlerle yoğrulmuştur. İsmâililiğin tasavvufun içine M.896 (H.283) tarihinden itibaren Sehl el-Tustarî ile birlikte sızmaya başladığı ilim alemince kabul edilmiştir³⁴⁴.

İsmâiliye'de Hz. Muhammed'in, Kuran'ın zahiri anlamını bildirdiğini ve ifşa ettiğini iddia ederek İmâmın Kuran'ın batınâ yani gizli anlamını bildirmekle görevli olduklarına inanmışlardır³⁴⁵.

Menâkıbu't-Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın metni dikkatli bir gözle incelendiği vakit İmâm kavramı ile anlatılmak istenenin daha çok önder yani bir hareketin kurucusu veya o hareketin başındaki kişiyi ifade etmek için kullanıldığı görülecektir³⁴⁶. Erken Dönem Vefâlik hareketinde geçen İmâmın İsmâililik'deki gibi Kuran'ın bätünü yorumlamak gibi bir vazifesi yoktur. Bunun yanın da Ebû'l-Vefâ'nın gerek ailevi silsilesi gereksede tasavvufî silsilesi tetkik edildiği zaman Câferi Sâdık'tan sonra yerine geçen kişi olarak ne Câferi Sâdık'ın oğlu İsmâîl'in ne de onun oğlu Muhammed el-Mektûm'un adı geçmektedir. Sadece bu yönüyle bile Erken Dönem Vefâliğin, kendisini İsmâîliliğe bağlamadığını gösterir. Bunun yanında menâkıb-nâme'de ne Ebû'l-Vefâ ne de Ebû'l-Vefâ'nın yanında yer alan herhangi biri Kuran'ın batını ile ilgili bir bilgi ya da yorumlamada bulunmamıştır.

Bâtıniye ismiyle de anılan İsmâililik inancında Allah'ın emirlerinin bir zahiri bir de batını anlamı olduğuna inanılmıştır. Görünürdeki anlamı, zahirin ötesinde yer alan batındadır. Onlara göre, Allah tarafından gönderilen kutsal kitaplar ve peygamberler değişmesine rağmen gönderilen emirlerin Bâtını anlamı değişmemektedir. Bundan dolayı bätün daima zahirin üzerindedir³⁴⁷. Bâtınilerce Kuran, Hz. Muhammed'in kendince ifadelendirildiği ve terkip edildiği için mecazi olarak Allah kelamı olarak isimlendirildiği düşünülmüştür. Bâtıniler, Hz. Peygambere Kuran'ın Cebrail vasıtasıyla terkip edilmemiş halde basit olarak Allah tarafından gönderildiğini ve bu şekliyle bätün olduğunu ileri sürerek peygamberlerin kelamı ve onu ifadelendirilişini zahir olarak telakki ederek batını olamayacağına inanmışlardır³⁴⁸. Bâtını ise öğretecek ancak İmâmdır. Bunun yanında ilahiyat ve dini bilgiler de yine; Allah tarafından tayin edilmiş olan İmâm'dan öğrenilebilirdi³⁴⁹.

³⁴⁴ Ateş, a.g.m., s. 342.

³⁴⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, **Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri Ve Şîlik**, (İstanbul: Der Yay., 1997) s. 89; Zehra, a.g.e., s. 61.

³⁴⁶ İ.Ü.N., vr. 11/a, 16/b, 18/a, 31/b, 54/b, 80/b, 130/a-b; A.N., vr. 7/b, 12/a, 12/b, 36/b, 86/b; M.B.N., vr. 5/a, 10/b, 11/a, 20/a, 38B/b, 62/b, 107/b.

³⁴⁷ M. Öz- M. M. Eş-Şeka, "İsmâiliyye" **D.İ.A.**, c/XXIII, (İstanbul: D.V. Yay. 2001), s. 130.

³⁴⁸ İmâm-ı Gazâlî, **Fedaihu'l-Bâtıniyye (Bâtınlığın İçyüzü)**, (Çev. A. İlhan) (Ankara: D.V. Yay., 1993) s. 25.

³⁴⁹ M. Öz- M. M. Eş-Şeka, a.g.m., s. 131.

İsmâiliyye doktrininde ayetler; bâtnî ve ayetlerin ihtiva ettikleri harf sayısına göre ebcele hesabına dayanılarak yorumlanmaktaydı³⁵⁰. İsmâiliyye’de yer alan bu prensibe Erken Dönem Vefâîlik’de rastlanılmamaktadır. Erken Dönem Vefâîlik hakkında en detaylı bilgiyi veren menâkıb-nâme metninde her ne kadar Bâtn kelimesi terimsel anlamıyla kullanılmaya çalışılmışsa da Bâtnîlik on bir farklı anlamda kullanılmıştır.

Bâtn’dan ilk olarak kastedilen anlam bir müridin bir tasavvufî harekete diğer insanların bilemediği nedenlerden ötürü girmesidir. Diğer insanların bilemediği bu neden de, o müridin rüyasında Hz. Peygamber’i görmesidir³⁵¹. Bâtn ile ifade edilen ikinci anlam bir alim veya evliyanın sahip olduğu ilim derecesinin diğer insanlar veya müridler tarafından bilinmemesi bunun ancak Allah tarafından bilinebilmesidir³⁵². Vefâîlerin Bâtn’a yükledikleri bir diğer mana ise, Ebû’l-Vefâ’nın neslinin de kutsallaştırılması sonucunda ortaya çıkan ancak ismi gelecek kuşaklara ulaşamamış Vefâî elitleridir³⁵³. Kastedilen mefhumlardan bir diğeri de, Peygamber tarafından rüya da verilen bir emrin anlamının; ancak Ebû’l-Vefâ tarafından bilinmesi ve yorumlanabilmesidir³⁵⁴. Bâtn sözcüğü ile kastedilen medlullerden biri de, bir insanın kendi duygu ve davranış dünyasında kendisinin bilemediği yönleridir³⁵⁵. İnsanın Allah katındaki mahcubiyetini ifade etmek için de istimal edilen³⁵⁶ bu terim Ebû’l-Vefâ’nın sahip olduğu ilmi kuvvetin nedeninin sahip olduğu ruhsal olgunluk ve buna paralel olarak gelişen manevî gücü³⁵⁷ ve sıradan insanların ve müridlerin göremediklerinin evliyaların görebilmesi şekliyle kullanılmıştır³⁵⁸. Gerçekleşen olayların ya da olguların nedenlerinin; ancak Allah³⁵⁹, evliyalara³⁶⁰ (özelde Ebû’l-Vefâ’nın) ve fiili gerçekleştiren insanlar tarafından bilinebileceği kastedilmiştir³⁶¹.

İsmâiliyye ait en önemli prensiplerden biri, Sünnî İslâm düşüncesinde görülen, çeşitli ibadetler ve dinin temel ilkelerine farklı anlamlar yüklemeleridir. Mesela İsmâiliyye; nâmazı İmâma kalben yönelmek, orucu İsmâiliyye’nin sınırlarını ifşa etmemek, Hacı İmâmı ziyaret etmek şeklinde yorumlamışlardır³⁶². İsmâîlilerin bu şekilde düşünmelerinin temel nedeni, fiillerin ve ayetlerin bâtnını İmâm vasıtasıyla öğrendiklerinde şerri hükümlerin onlardan

³⁵⁰ Avni İlhan, “Bâtniyye” **D.İ.A.**, c/V, (İstanbul, D.V. Yay. 1992), s. 192.

³⁵¹ İ.Ü.N., vr. 17/a; A.N., vr. 12/a; M.B.N., vr. 10/a.

³⁵² İ.Ü.N., vr. 19/a; A.N., vr. 13/a; M.B.N., vr. 13/b.

³⁵³ İ.Ü., vr. 20/a; A.N., vr. 13/b; M.B.N., vr. 11/b.

³⁵⁴ İ.Ü.N., vr. 33/b; M.B.N., vr. 21/b.

³⁵⁵ İ.Ü.N., vr. 35/a-b; A.N., vr. 23/a; M.B.N., vr. 24/a.

³⁵⁶ İ.Ü.N., vr. 37/a; A.N., vr. 23/b; M.B.N., vr. 25/b.

³⁵⁷ İ.Ü.N., vr. 41/a; A.N., vr. 26/a; M.B.N., vr. 29/a.

³⁵⁸ İ.Ü.N., vr. 43/a-b; A.N., vr. 28/a.

³⁵⁹ İ.Ü.N., vr. 84; A.N., vr. 59/b; M.B.N., vr. 65/b.

³⁶⁰ İ.Ü.N., vr. 160/a; A.N., vr. 102/a; M.B.N., vr. 134/b.

³⁶¹ İ.Ü.N., vr. 101/b; M.B.N., vr. 81/b.

³⁶² Gazâlî, s. 35; M. Öz-M. M. Eş’Şeka, a.g.m., s. 130; İlhan, a.g.m., s. 193; Ateş, a.g.m., s. 340.

kalkacağına ve ameli tekliflerin düşeceğini düşünmelerinden ileri gelmektedir³⁶³. Bunun yanında Şeraitin, gönderilmiş olan dinin belli kurallar bütünü halinde zahirde açıklanan metnin söylemi olarak değerlendirerek ibadetleri yerine getirmemeyi meşrulaştırmışlardır³⁶⁴.

Ebû'l-Vefâ tarafından dile getirilen söylemde ise namâz, oruç ve hac ibadeti hiçbir şekilde bu yönüyle değerlendirilmemiştir. Hatta Erken Dönem Vefâiler muhatap oldukları çevredeki Müslümanların sadece beş vakit namazla yetinmelerini eleştirerek, onların bol bol nafîle namâz kılmaları gerektiğini savunmuşlardır. Orucu, Ramazân ayı ile sınırlandırmalarını ve imkanı olan kişilerin ömründe bir defa hac vazifesini yerine getirmesini tenkit eden Erken Dönem Vefâiler³⁶⁵; Hac vazifesini ise, Kabe ziyareti olarak benimsemişlerdir. Hatta menâkıb-nâme'deki anlatımda Ebû'l-Vefâ manevi olarak beş vakit namâzı kılmaktan gurur duyduğu zikredilir³⁶⁶. Bu da Erken Dönem Vefâilerin namaz ve hac hususunda İsmâîlilerden ne kadar farklı düşündükleri hakkında bir fikir vermektedir. Bunun yanında eğer öncü Vefâiler Hacı İmâmı ziyaret etmek olarak telakki etselerdi Kabeye değil daha çok yaşayan İmâm olan Fâtımî İmâmlarını ziyaret etmeleri gerekirdi.

İmâmın günahsızlıkta ve her işten haberdar olma konusunda Peygamber gibi olduğuna inanmışlardır. İmâm Peygamberle eşit sayılmıştır ancak İmâmın Peygamberin halifesi olmasından dolayı ona vahyin gelmeyeceğini belirtmişlerdir. Bâtıniler aynı anda nasıl iki peygamber var olamayacaksa aynı zaman diliminde iki İmâmın da olamayacağını düşünmüşlerdir³⁶⁷. Bilgi konusunda akli ve duyguları yeterli görmeyen Bâtıniler insanlara gerçek bilgileri öğretecek gerçek İmâmın gerekli olduğuna ve İmâmın gerçek bilginin kaynağı olduğuna ve bununla beraber Tanrı'nın İmâm'ın bedenine hulûl ederek kainatı onların vasıtasıyla yönettiğine inanmışlardır³⁶⁸. İmâma itaat etmenin vacip olduğuna inanan Bâtıniler; İmâmı, mehdi olarak kabul etmişlerdir³⁶⁹.

Erken Dönem Vefâilere bakıldığı zaman, Bâtıniler gibi yaratıcının insanın bedeninde ya da insanın ölümünün akabinde bir başka bedende hulûl edeceğine dair herhangi bir inanç sistematığına rastlanılmaz. Ancak meleklerin insan şekliyle kulun karşısına çıkabileceğine ve bu sayede insanın meleklerle konuşabileceği inancına rastlanmaktadır³⁷⁰. Bunun yanında

³⁶³ Gazâlî, s. 29.

³⁶⁴ Henry Corbin, **İslâm Felsefesi Tarihi**, c/I, (Çev. H. Hatemi) (2.bsk, İstanbul: İletişim Yay., 1994) s.178.

³⁶⁵ İ.Ü.N., vr. 38/b-40/b; A.N., vr. 25/a-26/a; M.B.N., vr. 27/b-28/b.

³⁶⁶ İ.Ü.N., vr. 40/b; A.N., vr. 26/a; M.B.N., vr. 28.

³⁶⁷ Gazâlî, s. 26.

³⁶⁸ İlhan, a.g.m., s. 193; Zehra, a.g.e., s. 62.

³⁶⁹ Zehra, a.g.e., s. 62.

³⁷⁰ İ.Ü.N., vr. 55/a-b; A.N., vr. 37/a-b; M.B.N., vr. 39/b.

ölümünden sonra evliya rütbesindeki bir kişinin ölümünden sonra yerine geçen kişi ile konuşabileceğine inanılması ön Vefâîlik’de dikkat çeken hususlardan biridir³⁷¹.

Bilgi konusunda Batınilik’ten farklı düşünen Erken Dönem Vefâîler gerçek bilginin Kuran-Kerîm’in olduğunu düşünmüşlerdir. Manevi olgunluğa ise ancak Kuran- Kerim’e bağlılık ve şeyh’e tam anlamıyla güvenilmesi sonucunda ortaya çıkacak itaatle sağlanabileceğine inanmışlardır³⁷².

Hulûlü açıklamaya çalışan İsmâîli yazarlar; İmâmın bedeninin diğer insanlar gibi etten ve kemikten yaratılan bir beden olmadığını savunmuşlardır. İmâmın bedenini diğer Müslümanların esir olan bedenleri üzerinde meydana gelen kozmik bir kimyasal etkileşim sürecinin sonunda meydana geldiğini savunarak bedenin bazı kalıntılarının gökte yüceldikten sonra saflaşmış ve gözle görülemeyecek bir şekilde ay ışıkları ile yeryüzüne indiğini, bunun akabinde semavi bir çiğ damlası olarak bazen saf bir suya bazen de bir meyveye konduğuna inanılmıştır. Meyvelerin ve suyun zamanın İmâmı ve eşi tarafından yenilip içildiği belirtilir. Böylelikle bu semavi çiğ damlası yeni İmâmın bedeninin özünü oluşturur³⁷³. Vilâdet-i ruhâniye yani manevi doğuş olarak ifade edilen inançta ise, bir kişi Bâtınilige katıldıktan sonra niyeti safsa ruhunda manevi bir nokta belirir. Bu nur onunla karışmaksızın onun kişinin şahsında kalır. Bundan sonraki düşünce ve davranışlarında bağımlı olarak, bu nur noktası genişleyecektir. Bâtını olarak başarılı ve mutlu bir hayat süren kişi ölümü sırasında nuru, cezp gücü ile çekilerek manevi derece bakımından ondan önce gelen arkadaşına geçecektir³⁷⁴.

Hulûl konusunda da Bâtınilerden farklı düşünen Vefâîler kendi inanç sisteminde böyle bir mefhumu yer vermemişlerdir. Eğer Vefâîler’de böyle bir kavram bulunsaydı müridleri Ebû’l-Vefâ’nın ölümüne inanmazlar, onun ölümünden sonra yerine geçen üvey kardeşinin oğlu Şeyh Matara’nın bedeninde hulûl edeceğine inanılırdı. Özellikle Ebû’l-Vefâ’nın ölümünden sonra müridlerinin onun mezarının bulunduğu türbeye sadece ziyaret etme maksadıyla gelmeleri bu düşüncemizi desteklediğinin kanaatindeyiz³⁷⁵.

Cenneti bu dünyada mutlu olarak yaşamayı, cehennemi ise sıkıntı ve ıstırap dolu bir hayat yaşamak olarak değerlendiren İsmâîliler, kıyameti içinde bulunulan devrin sona ermesini olarak telakki ederek³⁷⁶, ölen imâmın yerine geçen yeni İmâmın beraberinde yeni bir şariat de getireceğini iddia etmişlerdir. Ölümü yeni bir başlangıç olarak görmeyen Bâtıniler,

³⁷¹ İ.Ü.N., vr. 95/a-b; M.B.N., vr. 75/b-76/a.

³⁷² İ.Ü.N., vr. 37/a-38/a-b; A.N., vr. 23/a-24/b, 27/b; M.B.N., vr. 26/a-b, 30/a.

³⁷³ Corbin, a.g.e., s. 181.

³⁷⁴ Corbin, a.g.e., s. 182.

³⁷⁵ İ.Ü.N., vr. 81/, 82/a, 185/a; A.N., vr. 119/a; M.B.N., vr. 63/a, 72/b.

³⁷⁶ Gazâlî, s. 27.

ahreti her şeyin aslına dönüş olarak yorumlamışlardır³⁷⁷. Bâtıniler ölümle ruhun ya devamlı olarak başka bir bedene girdiğine ya da iyi ruhlarla beraber bu dünyada kaldığına inanmışlardır³⁷⁸.

Ebû'l-Vefâ ile başlayan Vefâî hareketinin İsmâîlilik'ten ayrıldığı noktalardan biri de ahiret konusudur. Vefâîler ahireti yeni bir başlangıç olarak kabul ederek cenneti ve cehennemin bu dünya olarak kabul etmemişlerdir. Cehennemi sonsuz azap cenneti ise sonsuz mükafat ve mutluluk olarak düşünmüşlerdir. Bunun yanında cennete ve cehenneme ulaşmada Kur'an ve Hz. Peygamber'in yolundan gidip gitmemenin belirleyeceğine inanmışlardır. Bunun yanında Ebû'l-Vefâ'ya duyulan sadakat ve onun takip edilmesi ahrette pekçok kişinin cehennem yerine cennete ulaştıracağına içtenlikle inanılmıştır³⁷⁹.

İsmâîliler hareketin yayılması için dâî adı verilen propagandacıları kullanmışlardır. Bu propagandacılar birbirinden uzak yerlerde merkezler halinde örgütlenmişlerdir. Bâtını dâîlerin en başarılı olduğu saha Irak, Basra Körfezi çevresindeki yerleşim yerleri ve İran olmuştur³⁸⁰.

Erken Dönem Vefâîliğe bakıldığı zaman ise, propaganda merkezlerinin gizli ya da birbirinden uzak yerlerde olmadığı dikkat çekmektedir. Vefâîliğin yayılma ve propaganda alanı daha çok Ortadoğu ve Maveraünnehir olduğu görülmektedir. Mesela menâkıb-nâme'den öğrendiğimiz kadarıyla propaganda merkezleri arasında; Kûsan, Vâsıt, Buhara, Lübnan, Mardin, Basra, Selâtin-i Cebel, Sencer, Sîb, Nablus Dağı, Cebel-i Hamdin, Tebriz'in İrem kasabası, Kirmân'da Karda kasabası, Zehmân, İran'da Kesriyye ve Yakup köyleridir. Erken Dönem Vefâîliğin propagandalarını ve merkezlerini saklamama nedeni belki de Bâtınilik gibi radikal ve köktenci bir hareket olarak kabul edilmemesindendi. Ebû'l-Vefâ'nın son derece nüfuz ve etkinlik kazandığı Irak'ın Vâsıt kenti yine Bâtınilerin M.1056-57 (H.448) yılında son derece etkili propaganda yaptıkları ve bir hayli taraftar kazandıkları bölgelerden biridir³⁸¹. Eğer Ebû'l-Vefâ bölgede tutunmayı başardıysa bu kuvvetle muhtemel olarak Bâtınilere de hitap edebilen düşüncelerinden kaynaklanmış olabilir. Ancak menâkıb-nâme'den bu düşüncelerin ne olabileceği hakkında sağlam verileri elde edememekteyiz. Bunun yanında Erken Dönem Vefâîliğin yukarıda zikir edilen hareket alanının Irak ve İran olması ve bölgede Bâtınilerin yoğun ve başarılı propaganda yapmaları sonucunda yaymayı başardıkları fikirleri kuvvetle muhtemeldir ki, Ebû'l-Vefâ'yı ve Erken Dönem Vefâîliği kaçınılmaz olarak etkilemiştir.

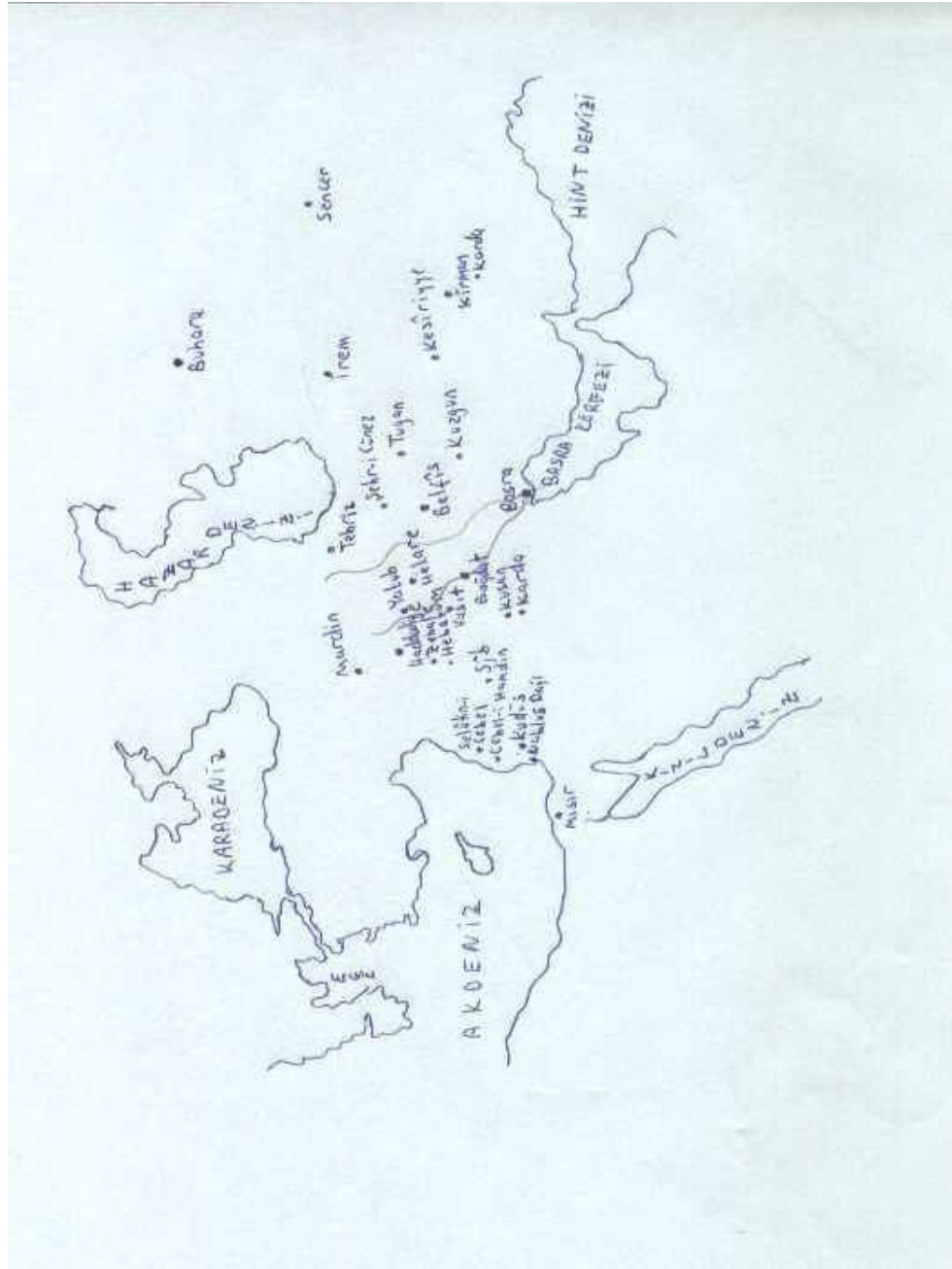
³⁷⁷ Gazâlî, s. 27.

³⁷⁸ İlhan, a.g.m., s. 193.

³⁷⁹ İ.Ü.N., vr. 123/b; A.N., vr. 81/b; M.B.N., vr. 101/b.

³⁸⁰ Bernard Lewis, "İsmâîliler" İ.A., c/V, kıs/II, (Eskişehir: ME.B. Yay., 1997), s. 1121.

³⁸¹ Daftary, a.g.e., s. 241.

Harita II³⁸²

³⁸² Erken Dönem Vefâîlerinin tespit edilebilen hareket alanı.

II. BÖLÜM

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE VEFÂİLİK HAREKETİ VE TARİKATI

1. VEFÂİLİK HAREKETİNİN ANADOLU'YA GİRİŞİ

Vefâilik hareketinin Anadolu'ya kim tarafından ve hangi tarihler arasında getirildiğine dair açık bilgilere sahip değilsek de menâkıb-nâme'den öğrendiğimize göre Ebû'l-Vefâ daha ölmeden önce Anadolu'da müridlere sahip olmuştu. Anlaşıldığı kadarıyla Anadolu'daki, Erken Dönem Vefâîler Güneydoğu Anadolu'da Mârdin vilayetinde yaşamaktaydılar³⁸³. Ancak menâkıb-nâme'de, bu iki müridin ismi zikredilmemektedir. Menâkıb-nâme'den öğrendiğimize göre, Mârdinli iki mürid Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden kısa bir süre sonra Kusân'a gelerek şeyhlerinin mezarını ziyaret etmişlerdir³⁸⁴.

Menâkıb-nâme sayesinde tanıyabildiğimiz Mârdinli iki müridin Vefâilik hareketi içerisindeki, vazifeleri hakkında bilgi edinemiyoruz. Bu müridlerin Mârdin kentine hareketi yaymak için mi gelip yerleştikleri yoksa burada yaşarken mi harekete katıldıkları belli değildir. İki müridin Mârdin'de bir tekke açmış olması ve orada Vefâîliğin propagandasını yapmış olması kuvvetle muhtemeldir. Şunu da unutmayalım ki, bu iki müridin ve onların ardılarının XII. yy.da pek de etkili olmamış gibi görünmektedirler. Eğer propaganda etkili olsaydı Vefâilik hareketi Anadolu'da Bâbâ İlyâs ve Bâbâ İshâk'tan yani XIII. yy.ın ilk çeyreğinden çok daha önce tanınır ve bu durum kaynaklara sirayet ederdi. Gözden uzak tutulmaması gereken noktalardan biri de Anadolu'daki, bilinen ilk örgütlenmesini Güneydoğu Anadolu'da yapan Vefâîlerin bu konuda yüzde yüz bir başarısızlığa uğramadıklarıdır. Çünkü Vefâîliğin XIII. asırda en etkin olduğu yerin Güneydoğu Anadolu Bölgesi olması, XIII. yy. da oldukça şöhret kazanan Bâbâ İlyâs'ın şeyhi, Vefâîliğin Anadolu'da ismi bilinen ilk önderi Dede Karkın'ın Elbistan'a yerleşmesi³⁸⁵, Bâbâ İlyâs'ın önde gelen müridlerinden Bâbâ İshâk'ın Kefersud'da yaşaması bizi bu kanaate götürmektedir. Eğer Mârdinli olarak anılan ilk Anadolu Vefâîleri Güneydoğu Anadolu'da Vefâîlikle ilgili bir altyapı oluşturmalsalardı, muhtemelen Dede Karkın Güneydoğu Anadolu'da Elbistan'a yerleşmezdi.

³⁸³ İ.Ü.N., vr. 81/a; M.B.N., vr. 63/a.

³⁸⁴ “ ve dahı rivâyet olundı ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz âhirete intikal itdükden sonra bir niçe yıl geçüb iki kimesne Mârdin Velâyetinden Hazret-i Seyyid'ün mezâr-ı şerîfini ziyâret itmege geldiler...” M.B.N., vr. 63/a.

³⁸⁵ Ocak, Bâbâîler İsyahı, s. 99.

Dede Karkın'ın Anadolu'ya hangi güzergah ve kaç yılında geldiği belli değildir. Dede Karkın'ın Anadolu'ya geldikten sonra ya da Anadolu'ya gelir gelmez Mârdin'e gitmiş olması ve hatta bir süre orada kendisine bağlı aşiretle kalmış olması kuvvetle muhtemeldir. Özellikle Mârdin'de Dede Karkın isimli birkaç köyün bulunması; bunun karşılığında Dede Karkın adına herhangi bir türbe ve zaviyenin bulunmaması bu ihtimali güçlendirmektedir³⁸⁶. Eğer Dede Karkın Mârdin'de uzun bir süre kalsaydı ya da en azından insanların hafızalarında yer edecek kadar bulunsaydı onun adına izafe edilen bir türbenin yapılmış olması gerekirdi. Bu durumun bir diğer açıklaması da Dede Karkın'ın Anadolu'ya geldiği vakit Vefâî tarikâtı içerisinde çok da önemli olmadığı daha sonradan hareketin en önde gelen kişisi haline gelmiş olma ihtimalidir.

Dede Karkın'ın Anadolu'da ilk yerleşim yeri olarak Mârdin'i seçmesindeki bir diğer önemli neden de Erken Dönem Vefâîlik hareketi içerisinde yer alan Benî Rabîa³⁸⁷ kabilesinin M. 9. yy.dan itibaren bölgede etkin olmasıdır³⁸⁸. Ebû'l-Vefâ'nın yaşadığı dönemde Benî Rabîa kabilesinin Mârdin'de hala nüfuzunun olup olmadığını kesin olarak tespit edemiyorsak da, kabilenin Mârdin'de nüfuz sahibi olmaması için herhangi bir neden yoktur. Çünkü hem Mârdin ile Irak bölgesi birbirine yakın hem de Benî Rabîa kabilesi yarı göçebe bir yaşam tarzına sahip olduğu için bölgeye sık sık göç edebilirlerdi.

Dede Karkın ve beraberindeki Vefâî dervişlerinin Anadolu'ya ne zaman geldikleri bir soru işareti ise de bu tarihin Ocak'ın da belirttiği gibi I. Alâeddîn Keykubad olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Bâbâ İlyâs'ın yaşadığı döneme oranla son derece geç bir dönemde yazılan Kemal Paşa-zade'nin Tevârih-i Âl-i Osmân'ın da Bâbâ İlyâs'ın Anadolu'ya Cengiz'in Harezimliler denetiminde olduğu Horasân'a saldırdığı dönemde Anadolu'ya geldiğini belirtir ki³⁸⁹, bu da Anadolu Selçuklu Devleti tarihinin, I. Alâeddîn Keykubad dönemine denk gelir. Elbetteki bizim bu görüşümüz Dede Karkın ile Bâbâ İlyâs'ın beraber Anadolu'ya geldikleri düşüncesine dayanmaktadır. Bunun en temel nedeni Orta Asya ve Kafkaslarda artan Moğol baskısına oranla en rahat ve güvenli yerin Anadolu Selçuklu Devleti olmasıdır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğol saldırılarının her yeri kasıp kavurduğu bir dönemde güvenli olmasının nedeni Sultan I. Alâeddîn Keykubad'ın gerçekleştirdiği askeri, siyasi ve ekonomik faaliyetler yatmaktaydı. Aslında, Anadolu'ya Türkistan merkezli derviş göçleri daha XI.yy.ın

³⁸⁶ Nejat Göyünç, **XVI. Yy. da Mârdin Sancağı**, İstanbul, 1969, s. 89; V. Minorsky, "Mârdin" **İ.A.**, c/VII, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 319.

³⁸⁷ **İ.Ü.N.**, vr. 92/b-93/b; **A.N.**, vr. 62/a-63/a; **M.B.N.**, vr. 73/a-b.

³⁸⁸ Minorsky, a.g.m., s. 317.

³⁸⁹ Kemal Paşa-zade, c/I, s. 64; Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, (Yay. O. Köprülü), (Ankara: D.İ.B. Yay., 1993), s. 208, dpnt. 35.

sonlarında başlamış ve XII.yy. boyunca da devam etmişti³⁹⁰. Ancak bu göçlerin nedeni daha çok kabilevi ilişkiler ve Anadolu'nun Türkleşme ve İslâmlaşma sürecinde dervişlerin bağlı buldukları tasavvufî akımı yayma istekleriydi.

1.1. I. Alâeddîn Keykubad Dönemi Siyasi Faaliyetleri

I.Alâeddîn Keykubad dönemindeki siyasi faaliyetler incelendiği vakit “*adalet + ekonomik çıkarlar*” = *fetih* üçlemesinin ortaya çıktığı görülecektir.

I.Alâeddîn Keykubad'ın ilk seferi Akdeniz'de askeri ve ticari bakımdan önemli olan Kalonarus Kalesinin fethidir. Fethinde şehrin güzel olmasının da etkili olduğu Kalonoros Kalesi, Kyr Vait adında bir Bizanslı hakimnin elideydi. Şehir iki ay kuşatma altında kaldıktan sonra Antalya Valisi Mübarizeddin Er Tokuş'un elçiliğiyle kale Sultan Alâeddîn'e teslim edildi. Kyr Vait şehri teslim etmesi karşılığında Sultan Kyr Vait'a Konya Akşehir'in emirlik menşuru ve her biri bir şehir gelirine sahip olan birkaç köy ikta olarak verildi³⁹¹. Alaiye Kalesi'nin fethi ile Selçuklu Devleti Akdeniz'de Antalya'dan sonra ikinci bir ticaret limanı ve askeri üst elde etmiştir.

Alâeddîn Keykubad güçlü emirleri saf dışı ettikten sonra ülkesinde tek güç ve tek söz sahibi olarak geniş bir fütihat hareketi içerisine girdi.

Sultan'ın ilk durağı Ermenistan ve Suğdak oldu. Buralara sefer düzenlenmesindeki neden ise Ermenilerin Halep ve Mısır üzerinden gelen tüccarların mallarına el koyması ve Suğdak'ta yer alan Kıpçakların ticareti zedelemeleriydi. Suğdak'ın fethi ile Emir Hüsameddin Çoban görevlendirilmiş ve büyük bir başarıyla Suğdak'ı fethetmişti³⁹².

Ermeni Krallığı'nın üzerine ise, karadan Emir Komnanos Mafarzum ile denizden Mübazereddîn Ertokuş görevlendirilmiş ve Ermeniler Selçuklu kuvvetleri karşısında tutunamamışlardır³⁹³. Gerek Suğdak gerekse de Ermeni Krallığı üzerine yapılan seferler neticesinde Kilikya Ermeni Krallığı'nın sınırları daralmış ve güney sahilindeki Ayas ile Korykos'un dışındaki yerler Selçuklular'ın eline geçmiştir. Ayrıca Kilikya bölgesine Oğuzların Afşar boyuna mensup olan Karamanoğulları ile Salur Türkmenleri yerleştirilmiştir³⁹⁴.

³⁹⁰ Irene Melikoff, “Bektaşılık/Kızılbaşlık: Tarihsel Bölünme Ve Sonuçları” **Alevi Kimliği**, (Edt. T. Olsson-E. Özdalga-C. Raudvere), (1999, İstanbul: T.V.Y. Yay.), s. 4.

³⁹¹ Osmân Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, (6. bsk, İstanbul: Boğaziçi Yay., 1998) s. 335.

³⁹² Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, (Ankara: T.T.K. Yay., 1993), s. 174.

³⁹³ Turan, a.g.e., s. 343.

³⁹⁴ Emine Uymaz; “Anadolu Selçuklu Sultanı I.Alâeddîn Keykubad Dönemine (1220-1237) Bir Bakış” **Cogita Selçuklular Özel Sayısı**, Say./ 29, Y.K. Yayınları, İstanbul, 2001, s.124.

Sultan Alâeddîn'in gerçekleştirmiş olduğu bir başka fetihde Alanya hakimi Kur Vart'ın kardeşi tarafından yönetilen Alara Kalesidir³⁹⁵. Sultan'ın Alara Kalesini de fethetmesiyle Antalya ve çevresinde Selçuklu hakimiyetinin kesinleşmiştir.

Sultan Alâeddîn yapmış olduğu bir başka girişim de muhtemel bir Moğol tehlikesine karşı Sivas ve Konya şehirlerinin surlarını onartıp güçlendirmek olmuştur. Sultan Alâeddîn bu faaliyetler için gerekli paranın merkezi hazine den çıkmasını önlemek için de kale yapımını Konya ve Sivas emirleri üzerine yüklemiştir³⁹⁶.

Anadolu'nun siyasi bütünlüğünü tesis etmek isteyen Alâeddîn Keykubad 1226 yılının ağustos ayında Diyarbakır (Amid) Emiri el-Melik Mesud'un üstüne yürüyerek pekçok kaleyi fethettiyse de Alâeddîn Keykubad'ın müttefiki olan el-Melikü'l-Eşref ile arasında çıkan bir antlaşmazlıktan dolayı Amid'i fethedemeden geri dönmek zorunda kalmıştır. Sonuç olarak Alâeddîn Keykubad'ın bu sefer neticesinde Amid'in müstahkem yerleri ve stratejik açıdan fevkalade önemli olan Kahta ve Çemeşgezek Kaleleri ele geçirilmiştir³⁹⁷.

M.1228 yılında I.Alâeddîn Keykubad kendisine bağlı Mengücekoğulları'nın üzerine yürüyerek Erzincan'ı ve alınması güç olan Kemah Kalesini Davud Şah'ı tutuklaması neticesinde kansasız bir şekilde ele geçirdi³⁹⁸. Erzincan ve Kemah'ın ele geçirilmesinden sonra Ahlat üzerine yürümeyi düşünen I.Alâeddîn Keykubad Sinop'un Bizanslılarca ele geçirildiğini öğrenip Ahlat Seferinden vazgeçip, Sinop üzerine yürüyerek Sinop Kalesi'ni kurtardı³⁹⁹.

Saltanatı boyunca Sultan Alâeddîn Keykubad'ı en çok uğraştıran konulardan biri de Celaleddîn Harzîm Şah ve Yassı Çimen savaşı (13 Ağustos 1230) olmuştur.

I.Alâeddîn Keykubad ile Celaleddîn Harzîm Şah arasındaki ilişkiler ilk başta dostane olmasına rağmen daha sonra Cihan Şah'ın Celaleddîn'i kışkırtması ile iki hükümdar arasındaki ilişkiler bozuldu. Bilhassa Celaleddîn'in ordusunu beslemek için sık sık sınır ihlallerinde bulunup etrafı yağmalaması iki sultanı savaş haline soktu⁴⁰⁰.

I.Alâeddîn Keykubad, Moğol tehlikesinden dolayı Celaleddîn Harzîm Şah'a elçiler göndererek savaşı önlemek istese de Celaleddîn Harzîm Şah olumlu bir yanıt vermeyerek savaşı kaçınılmaz bir hale sokmuştur. 40.000 kişilik Harzîm Şah kuvveti Erzincan'ın Yassı-

³⁹⁵ A. Sevim-Y. Yücel, **Türkiye Tarihi, Fetih, Selçuklu Ve Beylikler Dönemi**, (Ankara: T.T.K. Yay., 1989) s. 155.

³⁹⁶ Sevim, a.g.e., s. 169.

³⁹⁷ Turan, a.g.e., s. 379; Sevim-Yücel, a.g.e., s. 157; Sevim, a.g.e., s. 173.

³⁹⁸ Necdet Sakaoğlu, **Türk Anadolu'da, Mengücek Oğulları**, (İstanbul, Milliyet Yay., 1971) s.61-63.

³⁹⁹ Emine Uymaz, **Sultan I.Alaaddin Keykubad Devri Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi, (1220-1237)** (Ankara: T.T.K Yay.), s. 45.

⁴⁰⁰ Osmân Turan "Keykubad I" mad. **İA**, c./VI, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s.653-654.

Çimen mevkiinde Selçuklu kuvvetleri ile savaşmış (13 Ağustos 1230) ve Selçuklular parlak bir galibiyet elde etmiştir⁴⁰¹.

Alâeddîn Keykubad'ın bu parlak zaferinden hemen sonra Moğol Han'ı Ögeday elçisi olan Kazvinli Emir Şemseddîn'i Alâeddîn Keykubad'ın yanına göndererek kendi himayeleri altına girmelerini - her yıl sembolik hediyeler göndermeleri – karşılığında Anadolu Selçuklu Devleti'nin topraklarına taarruzda bulunmayacağını bildirmiştir. Alâeddîn Keykubad bu teklifi kabul ederek muhtemel Moğol taarruzunu önledi. İşini sağlama almak içinde muhtemel ani bir Moğol saldırısına karşı hazırlıklı olmaya çaba sarf etti⁴⁰².

Anadolu'nun siyasi birliğini tamamlamasına az bir süre kalan Alâeddîn Keykubad Amid seferi öncesi rahatsızlanarak 1237 tarihinde Keykûbadiye sarayında vefat etti.

1.2. I.Alâeddîn Keykubad Dönemi Anadolu'nun Ekonomik Durumu

Alâeddîn Keykubad'ın Sinop ve Alanya gibi liman kentlerini ele geçirmesi Selçuklu ekonomisini levanten deniz ticareti ile doğrudan doğruya temasa geçirmiştir. Bu yaygın olan kara ticaretinin yanında deniz ticaretinin'de genişleyeceğinin ilk sinyallerini vermekteydi⁴⁰³. Nitekim Alâeddîn Keykubad sahil kentlerinde ticaretin daha da yoğunlaşması için yabancı tüccarlara bazı imtiyazlar vererek ticarete devlet garanticiliğini – sigortacılığını – başlattı.

I.Keykubad, ticaretin gelişmesi için ilk olarak 8 Mart 1220 tarihinde Venedik Dukası ve onun yerine geçecek despotlarla, Suriye ve başka yerlerdeki Venedikliler, onların gelip giden bütün tacirleriyle sultanın ülkesinin hepsinde iki yıl sürecek bir sulh gerçekleştirildi⁴⁰⁴. Alâeddîn Keykubad'ın elçisi ile Venedik Dukası Bacabus Teopulo arasında imzalanan antlaşmaya göre, Venedikli tacirler Selçuklu sınırlarında serbestçe ticaret yapacak, Venedikli tacirlerden 1/2'den fazla gümrük resmi alınmayacak ve bu tacirler altın, gümüş, mücevherat ve zahireleri vergiden muaf tutulacaktı. Türk tüccarları da Venediklilere ait yerlerde aynı ticaret serbestisine sahip olacaktı⁴⁰⁵.

Alâeddîn Keykubad kervan yollarının emniyetini sağlamasına rağmen zengin ticari mallar taşıyan büyük kervanların karalarda Anadolu Selçuklu Devleti düşmanlarının veya Türkmenlerin; denizlerde korsanların yağmalarına uğraması halinde zarara uğrayanların zararlarını devlet hazinesinden karşılayarak devlet sigortacılığı anlayışını uygulamaya koydu⁴⁰⁶.

⁴⁰¹ Uymaz, a.g.e., s. 46.

⁴⁰² Uymaz, a.g.m., s. 126.

⁴⁰³ Cemal Kafadar, "İki Cihan Arasında" **Cogito Osmânlılar Özel Sayısı**, say/ 19, Y.K. Yay., İstanbul, 2001, s.41.

⁴⁰⁴ Uyumaz, a.g.m., s. 122.

⁴⁰⁵ Osmân Turan, **Selçuklular Hakkında Resmi Vesikalar**, (3. bsk., Ankara, TTK Yay., 1995) s. 126.

⁴⁰⁶ Turan,...Resmi Vesikalar, s.126-127.

Kervan ticaretinin daha sağlıklı işleme için yeni kervansaraylar inşa edildi. Kervansaraylar bir devenin bir günde gidebileceği mesafe olan 25-30 km.lik aralıklarla yapılıyordu. Böylelikle kervanların güvenliği sağlanıyor ayrıca da kervan sahiplerinin rahat yolculuk yapmaları gerçekleştiriliyordu. I. Keykubad kervan yollarının güzergahlarına özel koruma birlikleri tahsis etmek suretiyle ticaretin sekteye uğramasını engelledi⁴⁰⁷.

Alâeddîn Keykubad Anadolu ticaretinin uluslararası bir boyut kazanması için yalnız Venediklilerle yapılan antlaşmalara bağlı kalmamış bunun yanında Anadolu’da uluslararası fuarlar kurmuştur⁴⁰⁸. Mesela; Yabanlu da kurulan uluslararası pazar tüm Ortadoğunun en ünlü fuar ve pazarıydı⁴⁰⁹.

Alâeddîn Keykubad’ın akıllıca yürüttüğü siyasi ve ekonomik politikalar bir anda Anadolu’yu muazzam bir zenginliğe ulaştırdı.

AnadoluSelçuklu Devleti tarihinden bahseden kaynaklar, Anadolu’nun ulaştığı zenginliği şöyle tarif ederler:

*“Anadolu diyarında emniyet ve refahlık kararlaşdı. Fakirlere haksızlık yapan kimse kalmadı...”*⁴¹⁰ Ata Melik Cüveyni Alâeddîn Keykubad döneminin zenginliğinden bahsederken anlattığı bir hikayede Alâeddîn Keykubad’ın kişisel huylarını da şu şekilde aktarır bu anlatım Moğol istilasıyla beraber dervişlerin neden Anadolu’ya Alâeddîn Keykubad’ın yanına geldiğininide açıklamaktadır: *“ Bir fakir Anadolu’dan padişahın cömertliğini duyarak yola çıktım....Cihan padişahının gözü ben zavallının üzerine düşerse durumum değişir ve ters giden işlerim iyiye döner ümidindeydim” dedim. Ben durumumu anlatırken (padişaha) hediye olarak getirdiğim meyveleri padişaha verdiler. Padişah’ta ondan iki üç tane alıp heybesine koyduktan sonra kendisinin bu davranışını hoş karşılamadığını belli edip yanındakilere: “Bu adam çok uzak yerlerden gelmiş. Buraya gelirken bir çok kutsal yerleri ve türbeleri gezmiş ve büyük insanlarla karşılaşmış olmalı. Böyle bir adamın burada bulunmasını ve onun getireceği uğuru ganimet bilmek gerekir.” diyerek atını sürdü. Sarayına gidince Danişmend Hacib’e benim yerimi sormuş. Hacib “bilmiyorum” demesi üzerine onu azarlayarak, “sen nasıl bir Müslümansın? Bir fakir uzak bir yerden şehrimize geliyor, senin onun yediğinden, içtiğinden haberin yok. Derhal onu bul” demiş. Danişmend Hacib hemen beni bulup evine götürdü. Ertesi gün Kaan’ın sarayının önünde otururken, balid yüklü bir arabayı hazineye götürürlerken gördüm. Bu paranın*

⁴⁰⁷ Osmân Turan, “Selçuk Kervansarayları” **Bellekten**, c/X, say/ 39, Ankara, 1946, s.471-496.

⁴⁰⁸ Turan....Türkiye, s.398, Kafadar, a.g.m., s.42.

⁴⁰⁹ Faruk Sümer, **Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar, Yabanlu Pazarı**, (İstanbul, T.D.A.V. Yay., 1985).

⁴¹⁰ Anonim Selçuk-name, s. 30.

miktarı 700 balış olup Macin'in fethi sırasında elde edilmiş olan ganimetti. Padişah Danişmend Hacib'e beni çağırtdı. O arabada bulunan bütün parayı bana vermelerini emretti ve iltifatlarda bulundu..."⁴¹¹. Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi o tarihlerde Alâeddîn Keykubad Moğolların güney seferinden elde ettikleri ganimetle eş değer olan bir miktarı bir fakire yardım etmek maksadıyla çok rahat bir şekilde verebilmektedir.

Alâeddîn Keykubad döneminde Anadolu halkının ulaştığı ekonomik ve siyasi düzey sultan'ın ölümünden sonra uzun bir süre görülemeyecektir.

2. DEDE KARKIN

Gerçek ismi hakkında herhangi bir malumata sahip olmadığımız Dede Karkın'ın ismi kuvvetle muhtemeldir ki, takma bir isim ya da unvandı. Muhtemelen Kargın boyundan gelen bir oymağın lideri olan Dede Karkın'ın ismindeki "Dede"; Türkler arasında halka yol gösteren tecrübeli ve bilge kişilere verilen bir unvan olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte Erken Dönem Yesevî dervişleri için kullanılan bir tabirdir⁴¹². Genel anlamda tarikat büyükleri için kullanılan bir tabirdir⁴¹³. Buradan da anlaşılacağı gibi Dede Karkın'ın "Dede" unvanını kullanması onun belirli bir topluluğa yol gösteren ve o toplulukça saygı duyulan bir kişi olarak görüldüğünü gösterir. Bu topluluk da muhtemelen Oğuzların Kargın boyundan gelen bir oymaktı.

Şecere-i Terâkkime'de "Karkın" (قارقین) şeklinde geçen kelime⁴¹⁴ Dede Karkın ile ilgili en eski bilgileri veren Menâkıbu'l-Kudsiye'de "Garkın" (غرقین) şeklinde geçmektedir⁴¹⁵. Biz incelememiz sırasında "Karkın" kelimesinin en eski yazılış biçimi olmasından dolayı "Karkın" şeklinde kullanmayı tercih ettik.

Kelimenin anlamı konusunda ise yine bir birliktelik yoktur. Mütercim Ahmet Asım'ın Kamus tercümesi ve onu referans alan tarama sözlüğüne göre Karkın; hayvanın sağrısından çıkan siyah işe yaramaz deri olarak tanımlanır⁴¹⁶. Kelimeyi Kargın (قارغین) şeklinde okuyan Öztelli; taşkın su, çağlayan, çok alevli ateş gibi taşma ile ilgili bolluk, bereket ve suyu

⁴¹¹ Alâeddîn Atamelik Cüveynî, c/I, s.215-216.

⁴¹² Süleyman Uludağ, "Dede" **D.İ.A.**, c/IX, (İstanbul: D.V. Yay., 1994), s. 76; Mecduud Mansuroğlu, "Dede" **İ.A.**, c/III, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 506.

⁴¹³ Mehmet Ali Aynî, **Tasavvuf Tarihi**, (Sad. H. S. Yananlı), (İstanbul: Kitabevi Yay., 2000), s. 204.

⁴¹⁴ Ebû'l-Gazî Bahadır Han, s.245, 248, 266.

⁴¹⁵ Elvan Çelebi, s. 10, 11, 12, 160, byt. 111, 124, 132, 134, 135, 1875.

⁴¹⁶ Mütercim Ahmet Asım, **Kâmus Tercümesi**, c/II, İstanbul, 1312, s. 328; Komisyon, **Tarama Sözlüğü**, c/IV, (2.bsk, Ankara: T.D.K. Yay., 1996) s. 2313.

ilgilendiren anlamları karşıladığını anlatır⁴¹⁷. Ebû'l-Gazî Bahadır Han ise, Karkın kelimesinin işli, aşlı anlamına geldiğini bildirir⁴¹⁸. Reşideddîn'in Câmîü't-Tevârih'inde kelime çok doyurucu aş anlamında kullanılmıştır⁴¹⁹. Hasan Eren; eriyen karların oluşturduğu akarsu, karla karışık yağın yağmur, marangozlukta kullanılan bir çeşit rende, biçiminde açıklar⁴²⁰.

Oğuzların Bozok koluna mensup olan Karkın boyunun işareti: “ \ ” ongunu ise su kartalıdır⁴²¹.

Karkın boyunun ve Dede Karkın' a bağlı bulunan Karkın Oymağının Anadolu'ya ne zamandan itibaren yoğun kitleler halinde göç ettiğini bilemiyoruz. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi bu tarihin M.1220-1237 yılları arası olması kuvvetle muhtemeldir. Bu da I. Alâeddîn Keykubad'ın iktidarı döneminde gerçekleştiğini gösterir.

Dede Karkın'ın manevi gücünün olduğuna inanılması, Karkın boyu içerisinde Dede Karkın manevi bir etkinliğe ulaşmış olması son derece kuvvetlidir. Nitekim muhtelif yerlere dağılan Karkın aşiretleri yerleşik yaşantıya geçmelerine paralel olarak “Dede Karkın” ismini taşıyan köyler ve ziyaretgahlar kurmuşlardır. Nitekim Anadolu'da; Mârdin, Elbistan, Maraş, Afyon, Ankara, Antalya, Balıkesir, Çorum, Tarsus, Konya, Adana, Manisa, Anteb, Sivas⁴²², Eskişehir⁴²³ ve Malatya'da⁴²⁴ çok sayıda “Kargın, Dede Kargın” adını taşıyan köy ismine ve ziyaretgah yerlerine tesadüf edilmektedir. Oymakların bu bölgelerde ne zaman yerleşik yaşantıya geçtiğini tespit edemiyorsak da Osmânlı devrinde bu bölgelerde yerleşik yaşantıda olduklarını tespit edebilmekteyiz⁴²⁵.

Dede Karkın, Vefâî hareketine mensubiyeti ile ilgili direkt bilgi veren herhangi bir kaynağa sahip değilsek de dolaylı olarak Dede Karkın'ın Vefâîliğe olan mensubiyetini tespit etmek mümkündür.

Dede Karkın'ın tarihsel ve tasavvufi kişiliği ile ilgili en eski bilgileri veren Vefâî hareketinin Anadolu'daki liderliğini yapmış Bâbâ İlyâs'ın torunu ve Vefâîlik hareketini yakından tanıyan Elvan Çelebi'nin menâkıb-nâmesi'nde Vefâîlik tarikatı veya Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ hiçbir şekilde anılmamaktadır. Buna karşın eserin yazarı olan Elvan Çelebi'nin soyundan gelen Osmânlı devri mutasavvıf ve tarihçisi Âşık Paşa-zâde, bize bu

⁴¹⁷ Cahit Öztelli, “Hacı Bektaş-ı Velî Velâyet-nâmesi” **T. D.**, c/VIII, say/ 92, (Ankara: T.D.K. Yay., Mayıs 1958), s. 479.

⁴¹⁸ Ebû'l-Gazî Bahadır Han, s. 248.

⁴¹⁹ Reşideddîn'den naklen, Bahattin Ögel, **Türk Mitolojisi**, c/I, (3.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1998) s. 341

⁴²⁰ Hasan Eren, **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, (Ankara: T.D.K. Yay., 1999) s. 121.

⁴²¹ Ebû'l-Gazî Bahadır Han, s. 248; Ögel, a.g.e., s. 364.

⁴²² Komisyon, “Karkın” mad. **T.A.**, c/XXI, Ankara: M.E.B. Yay., 1974, s. 341.

⁴²³ Ahmet Refik Altınay, “Fatih Zamanında Sultan Eyüğü” **T.O.E.M.**, c/XIV, no. 3, İstanbul, 1340, s. 129-141.

⁴²⁴ Yusuf Halaçoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmânlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti Ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, (3.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1997) s. 107-108.

⁴²⁵ Halaçoğlu, a.g.e., s. 107, Altınay, a.g.m., s. 135.

konuda son derece kıymetli bilgiler vermektedir. Kendisinin kaleme aldığı tarihinde; “...*Ben ki, fakîr Dervîş Ahmed Âşıkım ibn-i Şeyh Yahyâ ibn-i Şeyh Süleymân ve ibn-i Bâlî sultânü'l-âli Âşık Paşayım ibn-i mürşidü'l-âfâk Muhlis Paşayım ve ibn-i kutbü'd-devrân Bâbâ İlyâs halife-i es'Seyyid Ebû'l-Vefâ Tâcu'l-Ârifin nevvare'l-lâhu kabrehum...*”⁴²⁶ vermiş olduğu bu bilgiler Bâbâ İlyâs'ın Vefâîlik hareketinin kurucusu Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın tarikatına bağlı olduğunu açıkça gösterir. Elvan Çelebi'nin menâkıb-nâmesi'nde Bâbâ İlyâs; Dede Karkın'ın halîfesi ve müridi olarak bildirilir⁴²⁷. Bu da, Dede Karkın'ın Vefâî tarikatına dahil olduğunu ve Anadolu'da ismi bilinen ilk Vefâî şeyhi olduğunu gösterir. Bâbâ İlyâs'ın, Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'ya bağlı olduğunu gösteren bir diğer kaynağımız Osmânî tasavvuf hayatında önemli bir yere sahip olan Nefahâtü'l-Üns isimli kitabın “*Geyikli Bâbâ*” pasajındaki bilgilerdir. Bu pasajdaki anlatıma göre, Orhan Bey döneminin savaşçı dervişlerden biri olan Geyikli Bâbâ'ya Orhan Bey kimin müridi olduğunu sorması üzerine, Geyikli Bâbâ; Bâbâ İlyâs'ın müridi ve Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın tarikatından olduğunu bildirir⁴²⁸.

Yukarıda vurguladığımız gibi Dede Karkın muhtemelen Anadolu'ya ilk olarak Mârdin'e gelmiştir⁴²⁹. Bir müddet burada kaldıktan sonra muhtemelen Elbistan'a yerleşmişti. Mârdin'de Dede Karkın isimli yerleşim yerlerine daha XV. yy.ın sonlarında kaynaklarda tesadüf etmemiz⁴³⁰, bu yerleşim yerinin önemini koruduğunu ve kendini kabul ettirdiğini gösterir. Bunun nedenini de Mârdin'in Dede Karkın kasabasının uzun süre Vefâîliğin merkezlerinden biri olmasıyla açıklayabiliriz.

Dede Karkın'ın Mârdin'den Elbistan'a gitmesinde ki en temel neden kanaatimizce bağlı bulunduğu Karkın boyuna tabi oymakların önemli bir bölümünün dağınık halde Maraş, Elbistan ve Kefersud yani ileriki dönemlerde Dulkadir ili olarak bilinecek topraklarda yaşamalarıydı⁴³¹. Bir başka ifadeyle Dede Karkın bölgeye gelerek akrabalık ilişkilerini de

⁴²⁶ Âşık Paşa-zade, (Âli), s. 1 “İy ‘azîz fakîr ki Dervîş Ahmed ‘Âşıkî’yam İbn-i Şeyh Yahyâ ve İbn-i Şeyh Selmân ve İbn-i sultânü'l-me’âlî ‘Âşık Paşa’yam ve İbn-i mürşidü'l-âfâk Muhlis Paşa ve İbn-i kutbü'd-devrân Bâbâ İlyâs halife-i Seyyid-i Ebû'l-Vefâ nevvare'l-lâhu kubûrahum...” Âşık Paşazade, *Tevârîh-i Âli Osmân*, (Yay. K. Yavuz-Y. Saraç) (2003, İstanbul: Koç Yay.) s. 319; “Ben ki fakir Dervîş Ahmed Âşıkîyem ibn-i Şeyh Yahya ve ibn- Şeyh Selman ve ibn-i Sultan ül-ma’âlî Âşık Paşayam ve ibn-i mürşid ul-Âfâk Muhlis Paşa ve ibn-i kutb ud-devrân Bâbâ İlyâs halîfet üs-Seyyid Ebül Vefâ nevver Allâhü kubûrühüm.” Âşık Paşa-zade, (Asız), s. 91.

⁴²⁷ Elvan Çelebi, vr. 10/b, 12/b, str. 184, 211.

⁴²⁸ Lâmiî Çelebi, (S. Uludağ-M. Kara), s. 842.

⁴²⁹ Ocak'ın belirttiği gibi Elvan Çelebi menâkıb-nâmesi'nin eksik olan ilk sayfaların kuvvetle muhtemel ki, Dede Karkın'ın hal tercümesi ile ilgiliydi. Nitekim ünlü Osmânî tarihçisi Kühnü'l-Ahbâr yazarı Alî'nin ifadesine göre bu menâkıb da Dede Karkın ile ilgili zengin malumat bulunmaktadır. bk. Gelibolulu Mustafa Alî, c/V, s. 40; Gelibolulu Mustafa Alî, (M. Çuhadar- A. Uğur vd.), c/I, s. 66.

⁴³⁰ Ebû Bekr Tihranî, s. 38.

⁴³¹ Faruk Sümer, **Oğuzlar (Türkmenler) Tarih-Boy Teşkilat-Destanlar**, (4.bsk, İstanbul, T.D.A.V. Yay., 1992) s. 235.

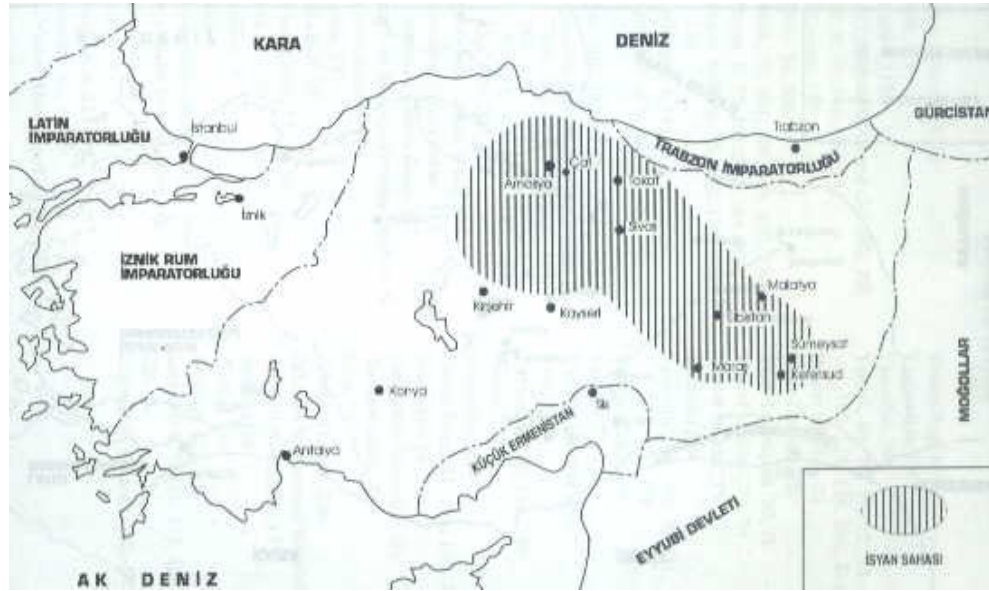
kullanarak Vefâî hareketini Kargın boyuna bağlı oymaklar arasında yaymaya çalışmış olmalıdır.

Dede Karkın'ın Güneydoğu ve orta Anadolu'da yürüttüğü Vefâî propagandası ölümünden sonra yerine geçen ve muhtemelen Kargın boyuna bağlı bir aşiret reisi olan Bâbâ İlyâs için önemli bir potansiyel oluşturmuş olmalıdır. Nitekim, dikkat edilecek olursa Bâbâîler isyanının çıktığı yerlerde Karkın boyuna bağlı aşiret ve oymakların yaşadığı görülecektir.

Harita III⁴³²

Harita IV⁴³³

⁴³² Karkın Boyunun Anadolu'da XII ve XIII. yy.da ikamet ettiği önemli yerleşim yerlerini gösteren harita.

⁴³³ Bâbâîler ayaklanmasının gerçekleştiği sahayı gösteren harita. harita için bkz. Ocak, Bâbâîler İsyanı, s. 274.

Dede Karkın ile Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı I. Keykubad arasındaki ilişkilerin iyi bir seyir takip ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim I. Keykubad, Dede Karkın'a on yedi köy'ü vakıf olarak verir⁴³⁴. I. Keykubad'ın din adamlarına yardımlarda bulunması ve Dede Karkın'a on yedi köy'ü vakf etmiştir. Bundan dolayı Anadolu Vefâîleri, Sultan I. Alâeddîn Keykubad'ı Allah dostu bir hükümdar olarak görmüşlerdir⁴³⁵.

Elvan Çelebi'den öğrendiğimize göre Dede Karkın ile I. Keykubad yüz yüze görüşmüş ve I. Keykubad; Dede'nin büyük bir veli olduğuna inanarak ona çeşitli vakıflar bağışlamıştır.

Dede Karkın'a bağışlanan on yedi köyün hangi mevkide olduğu tespit edilememektedir. Bu köylerin Dede Karkın'ın yerleştiği ve muhtemelen de zaviyesini açtığı Zulkadir'de yani Maraş ve Elbistan bölgesindedir. Dede Karkın; Maraş ve Elbistan yakınlarında yerleştiğini düşünmemizin nedeni Elbistan'a yakın Göksun'da bir Dede Karkın türbesinin bulunması ve Hacı Bektâşi Veli'nin menkıbevi hayatını anlatan vilayet-nâmede onun bu bölgede yaşamış olabileceği izlenimini uyandıran bilgi kıvrımlarının yer almasıdır.

Velâyet-nâme'deki bilgilere göre, Hacı Bektâş Anadolu'ya Zulkadir ili topraklarından geçerken çobanlık yapan İbrahim Hacı'nın ceylan derisinden yapılmış manevi gücü olan börkünü Zulkadir iline maneviyatını yayması ve yaşaması için verir. Hacı İbrahim'in ölümünden bir müddet sonra bölgede son derece etkili olduğu anlaşılan Dede Karkın'ın oğulları, Hacı İbrahim'in çocuklarının elinde bulunan börkü Dede Karkın olduğu ve Hacı İbrahim'in bunu izinsiz kullandığı gerekçesiyle ellerinden alırlar⁴³⁶. Böyle bir olay yaşandı mı bilinmez ama Dede Karkın'ın Zulkadir vilayetinde daha özeldir Göksun'da yaşamış olması kuvvetle muhtemeldir. Şunu da belirtelim ki, Maraş ve Elbistan bölgesinde sadece Göksun'da Dede Karkın türbesi bulunmaktadır.

Dede Karkın, kendi zaviyesinde aynı diğer şeyhler gibi münzevi bir hayat yaşamıştır. Dede Karkın, Ebû'l-Vefâ'dan farklı olarak bu dünyayı zehir olarak görmüştür⁴³⁷. Tövbe ve

⁴³⁴ Elvan Çelebi, vr. 6/a, byt. 101-102
*“On yedi pâre kend vakf olsun
 Hakk-te'âlâ kabul dek kulsun
 Şeyh virdi rızâ kabul itdi
 İsti'ânet diledi Şeyh gitdi”.*

⁴³⁵ Elvan Çelebi, vr. 6/a, byt. 95-96
*“Tanrı dostunu dost dutan kişiler
 Lanet okır ana zaman u zemen
 Tanrı dostunu dost dutan kişiler
 Yirde vü gökde gün gibi ışılar”.*

⁴³⁶ Uzun Firdevsi, s. 21-22.

⁴³⁷ Elvan Çelebi, vr. 7/a, byt.
*“Dün u gün zühd ü ta'at u takvî
 Zehr görindi zehre-i dünyî”.*

irşat faaliyetlerinde bulunan Dede Karkın⁴³⁸, Anadolu'da Vefâî propagandasının yapılması hususunda dört yüz dervişini görevlendirmiştir⁴³⁹. Hatta Elvan Çelebi; Dede Karkın'ın bu propagandalara bizzat katıldığını ve halktan ilgi gördüğünü bildirir⁴⁴⁰.

Burada dikkat çeken en önemli nokta ise, Dede Karkın'ın şeyhliği döneminde dört yüz müridini tövbe ve irşat vazifesini yerine getirebilecek seviyeye ulaştırıy başarmasıdır. Bir diğer anlatımla Dede Karkın'dan dört yüz kişi eğitimini tamamlamayı başarmış ve halife olabilmıştır⁴⁴¹. Bu da onun, dört yüz halifeden çok daha fazla kişiye tasavvufi eğitim verdiğini gösterir.

Gerek Erken Dönem gerekse de Anadolu'da ki Vefâî dervişlerinde son derece önemli olan hayvanlar aleminde söz sahibi olarak onların üzerinde gezme inancı Dede Karkın ekseninde de görülmektedir. Elvan Çelebi'ye göre Dede Karkın, davar sırtında gezintiye çıkar ve bindiği davar at misali hareket edebilirmiş⁴⁴². Dede Karkın'ın hayvanlar üzerindeki gücü ve iktidarı özellikle geyikler üzerindedir⁴⁴³. Dede Karkın'ın geyikler üzerindeki tesir gücünü en sevdiği halîfelerinden biri olan Ayna Dola'ye devreder⁴⁴⁴.

Dört yüz halîfeye sahip olduğu belirtilen Dede Karkın'ın halîfeleri de onun yolundan gitmiştir. ve halîfelerinden herhangi biri kendisine karşı muhalefette bulunmamıştı⁴⁴⁵.

⁴³⁸ Elvan Çelebi, vr. 7/a, byt. 111

*“Dede Garkîne tevbe vü irşâd
Bu sülûk içrek ılıcak üstâd”.*

⁴³⁹ Elvan Çelebi, vr. 12/a, byt. 208

*“İmdi destûr varunuz Rûmü
Da'vet idün cemâ'at-ı şumı”.*

⁴⁴⁰ Elvan Çelebi, vr. 7/a, byt. 112, 114

*“Gün günün Şeyh da'vete meşgûl
Eyle kim kıldı hâs u !am kabul
Da'vet-i hâs kıldı pes halkı
'Âlemi dutdı lutfi vü hulki”.*

⁴⁴¹ Elvan Çelebi, vr. 11/b, byt. 199-200

*“Dede Garkın buyurdu iy hulefâ
Bu kişi ked ura sala halka”.*

⁴⁴² Elvan Çelebi, vr. 8/a, byt. 134-135

*“Ata binmez Dede divâra binür
Divâr altında at gibi atılır
Dede Karkın kerâmetin görür bir
Bir divâra biner yürir ol şîr”.*

⁴⁴³ Elvan Çelebi, vr. 12/b, byt. 214

*“Nâ-gehân bir bölük geyik hurrem
İrişür Şeyh'e yüz urur ol dem”.*

⁴⁴⁴ Elvan Çelebi, vr. 12/b, byt. 215-216

*“Şeyh işaret ider döner onlar
Ayna Dolaye baş urur bınlar
Çün irer Ayna Dolaye baş uru
Hatırından geçer kim ol dem ulû”.*

⁴⁴⁵ Elvan Çelebi, vr. 10/b, byt. 182

*“Şeyh seccâdesi sa'âdetümüz
Fevt oldı bile bu tâ'atümüz”.*

Dede Karkın, Anadolu'ya gelişinden sonra halîfeleri Vefâî propagandasını yapmak için yanından ayrılmışlardır⁴⁴⁶. Halîfelerin her birinin “*ehl-i keşf*” ve “*ehl-i hâl*” olarak nitelendirilmiştir. Bununla beraber, halîfeleri tevhid inancına sahiptirler⁴⁴⁷.

Dede Karkın müritleri ile birlikte zaman zaman önde gelen halifelerini ziyarete gitmiştir. Ancak bu ziyaretlerin tam olarak hangi nedenlerden kaynaklandığını tespit edemiyoruz⁴⁴⁸.

Dede Karkın'ın Anadolu'da örgütlemeğe başladığı Vefâîlik hareketi içerisinde ön plana çıkan halîfeleri; Hacı Mihman, Bağdın Hacı, Şeyh Osmân, Ayna Dola ve Bâbâ İlyâs'tır⁴⁴⁹. Bu beş halîfeden Bâbâ İlyâs, Dede Karkın'ın ölümünden sonra Vefâî tarikatının başına geçmiştir;⁴⁵⁰ Bağdın Hacı, Şeyh Osmân, Ayna Dola Anadolu'nun muhtelif yerlerine tarikatı yaymak için gönderilmişlerdir⁴⁵¹. Elvan Çelebi tarafından kaleme alınan menâkıb-nâme'den anladığımız kadarıyla Anadolu'ya önce Dede Karkın'ın seçkin halîfeleri; Hacı Mihman, Bağdın Hacı, Şeyh Osmân ve Ayna Dola gelmiş bunların hemen akabinde Dede Karkın gelmiştir.

Hangi tarihte öldüğünü ve nereye gömüldüğü hakkında herhangi bir bilgi olmayan Dede Karkın'ın, ölümünden sonra dahi halk arasında efsanevi özellikler taşıdığına dair birtakım menkıbeler doğmuştur.

Bu menkıbelerden biri de Konya'nın Çumra ilçesine bağlı Karkın köyünde bulunan ve Dede Karkın'a ait olduğuna inanılan türbenin etrafında anlatılan hikayedir. Bu hikayeye göre: Dede Karkın Çumra'ya yakın bir yere gelerek çadır kurar ve irşat faaliyetlerine başlar. Bir müddet sonra Dede Karkın'ın çadırını kurduğu ova çadırlarla dolar ve Dede Karkın'ın müridleri ve dervişlerinin sayısı binleri bulur. Dede Karkın ilerleyen yıllarda yaşlılıktan hastalanmış ve bu haber her yere yayılmıştır. Dervişler Dede Karkın'ın etrafına toplanarak, ölümünden sonra kendilerini kimin irşat edeceğini sorarlar. Dede Karkın'da cevaben: “....

⁴⁴⁶ Elvan Çelebi, vr. 7/a, byt. 117

“*Kopdı dört yüz halîfe zatından
Dil ne bilsün disün şîfâtından*”.

⁴⁴⁷ Elvan Çelebi, vr. 10/a, byt. 169-171

“*Dört yüz ol kim Halîfe vardı benâm
Her biri ehl-i keşf ü hâl ü makâm
Ehl-i tevhîd ehl-i seccâde
Bunları ihtiyâr idüpte Dede
Dört yüzünde ki var seccâde
Cem' ider kamusını bir gârda*”.

⁴⁴⁸ Elvan Çelebi, vr. 11/a, byt. 186, 189.

⁴⁴⁹ Elvan Çelebi, vr. 11/a, byt. 193.

⁴⁵⁰ Ocak, a.g.e., s. 98 .

⁴⁵¹ Elvan Çelebi, vr. 13/a, byt. 219

“*Kaldı bu hâl geldiler bunlar
Üçü üç yirde kaldılar bunlar*”.

Tanrı bâkî, nefis fânidir. Ben göçsem, içinizden biri beni temsil edecek, sohbetlere o devam edecek. Bu kim olabilir? Şimdi onu bende bilmiyorum. İmdi, ben can emanetini yaradana teslim etmek üzereyim, ecel gelirse ölünce şu ocakta yanan çam çırallarından birer tane alın, istediğiniz istikamete koşun. Kimin çırası sönmez, yanık kalırsa o halefîm olacaktır...” der. Dervişler, Dede Karkın’ın dediğini yapmışlarsa da yağmurdan tüm çırallar sönmez; ancak bir çıra var ki, şimşek şavkıyla akıp gider. Dervişler çıranın peşinden koşmuşlarsa da yakalayamamışlardır. En sonunda çıraya yaklaşmayı başardıklarında Pirleri Dede Karkın’ı bir tepeye diktiği çıranın şavkına oturmuş dervişlerine gülümser olara görürler. Dervişler bu keramet karşısında Dede Karkın’ın ayaklarına kapanarak çadırlarını Dede Karkın’ın diktiği ağacın yere nakledip bugünkü Karkın köyünü kurarlar⁴⁵². Dede Karkın’ın sağlığında yaktığı çıra şavkına dair keramet, ölümünden sonrada devam ettiğine inanılarak mezarın bulunduğu yer ziyaretgah haline getirilmiştir⁴⁵³.

Halk arasında anlatılan bu hikayedeki destani unsurlar atıldıktan sonra birtakım tarihi gerçeklerde bulmak mümkündür. Muhtemelen hikayede anlatılan köy Karkın boyuna mensup bir oymağın, Vefâî bir derviş önderliğinde gelip yerleşmesi sonucunda kurulmuştu. Vefâî tarikatının Anadolu’da geniş kitlelere seslendiği dönemin ilk lideri olan Dede Karkın’ın, etkinliği öldükten sonra bile son derece etkili olmuştur Menkıbe’de işimize yarayan bir diğer bilgide Vefâî dervişlerinin kimsenin yaşamadığı bölgeleri iskana açmasıdır. Bilindiği üzere, pekçok derviş kimsenin yaşamadığı veya Hıristiyanların terk ettikleri bölgelere yerleşerek oraya öncelikli olarak bir zaviye açarlar, hemen akabinde zaviyenin kurulduğu alanı bir köy, bir kültür ve tarikat merkezi halinde teşkilatlandırarak Türk nüfuzunun buraya yerleşmesini sağlarlardı. Böylelikle, Anadolu’nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine katkıda bulunuyorlardı⁴⁵⁴.

Dede Karkın’ın Anadolu’daki en önemli halifeleri az öncede belirttiğimiz gibi Bağdın Hacı, Hacı Mihman, Şeyh Osmân, Ayna Dola ve Bâbâ İlyâs’tır. Bu halifelerden Bâbâ İlyâs, Dede Karkın’ın ölümünden sonra Vefâî tarikatının Anadolu’daki şubesinin başına geçecektir. Diğer dört halife ise Bâbâ İlyâs’ın halifeleri sıfatıyla Anadolu’da ki faaliyetlerini yürüteceklerdir.

⁴⁵² Mehmet Önder, **Anadolu Efsaneleri**, (Ankara: T.K.A.E. Yay., 1966) s. 37-38.

⁴⁵³ Tanyu, a.g.e., s. 267.

⁴⁵⁴ Ömer Lütfi Barkan, “ Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan Ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar Ve Temlikler, I, İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri Ve Zâviyeler” **V.D.**, c/II, Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Yay., 1942, s. 291. Bu makalenin sadeleştirilmiş versiyonu için bk. Ömer Lütfi Barkan, “İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri Ve Zâviyeleri” **Tasavvuf Kitabı**, (Yay. C. Çiftçi), (İstanbul: Kitabevi Yay., 2003), s. 141-191.

Dede Karkın'ın halîfeleri ile ilgili bilgi edinebildiğimiz yegane kaynağımız Elvan Çelebi'nin menâkıb-nâmesi'dir. Söz konusu menâkıb-nâme'de dört halife hakkında edinebildiğimiz bilgiler son derece azdır.

2.1. Bağdın Hacı

Menâkıb-nâme'de sadece Şeyh Karkın'ın dört büyük halîfesinden biri olduğu vurgulanmıştır. Vefâî tarikatının akideleri yaymakla görevlendirilen Bağdın Hacı'nın hangi bölgelerde faaliyet gösterdiğine dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz⁴⁵⁵.

2.2. Hacı Mihman

Dede Karkın yaşamı boyunca Vefâîlik hareketini yaymak için Anadolu'da faaliyet göstermiştir. Ancak Bâbâ İlyâs döneminde Bâbâ İlyâs'ın yanında kalarak hizmetinde bulunmuştur⁴⁵⁶. Bu durum Erken Dönem Vefâîlik içerisinde görülen bir özelliktir. Hatırlanacağı üzere Erken Dönem Vefâî elitleri içerisinde yer alan halîfeler irşat ve hareketi yayma faaliyetlerine katılmamış onun yerine Ebû'l-Vefâ'nın yanında kalarak özel işleri ile ilgilenmişlerdir⁴⁵⁷.

Menâkıb-nâme'den anlaşıldığı kadarıyla Bâbâ İlyâs'ın gözünde son derece önemli bir yer işgal eden Hacı Mihman'ın en temel vasfı güzel naat okumasıdır.⁴⁵⁸ Bâbâ İlyâs, Hacı Mihman'ı tüm halîfelerinin bulunduğu ortamda çağırarak onu selamlamıştır. Böylelikle Hacı Mihman'a verdiği önemi göstermeye çalışmıştır⁴⁵⁹.

2.3. Ayna Dola

Dede Karkın ve Bâbâ İlyâs zamanında Vefâîlik tarikatının propagandasını yapmakla görevlendirilen Ayna Dola⁴⁶⁰, yukarıda temas ettiğimiz gibi Dede Karkın'ın dualarıyla geyikler üzerinde hükmetme gücü elde ettiğine inanılmıştır⁴⁶¹. Aslında bu durum, daha Dede Karkın zamanında Ayna Dola'nın Vefâîliği Anadolu'da kurumsallaştırma sürecinde ki

⁴⁵⁵ Elvan Çelebi, vr. 11/a, 13/a, byt. 193, 219.

⁴⁵⁶ Elvan Çelebi, vr. 13/a, byt. 220; Ocak, a.g.e., s. 167

*“Ulu Hacı kim adı Mihmandur
Şeyh tapusunda ol gelür ü kalur”.*

⁴⁵⁷ Bk. s. 48

⁴⁵⁸ Elvan Çelebi, vr. 109/b, byt. 1929

*“Vasfi vü na'tı bî-hisâb-durur
Ne kalem bildi hakkı ne kağıd”.*

⁴⁵⁹ Elvan Çelebi, vr. 109/b, byt. 1926

*“Hacıya hem ulû salâ virdi
Hulefâ ortasında ol vâhid”.*

⁴⁶⁰ Elvan Çelebi, vr. 13/a, byt. 219.

⁴⁶¹ Elvan Çelebi, vr. 12/b, 94/b-95/a, byt. 214-216, 1646-1648.

rolünden dolayı elde ettiği prestiji ifade etmek için kullanılan bir saygı ifadesi olarak değerlendirilmelidir.

Vefâîliğin Anadolu'daki hareketi içerisinde en ön plana çıkmış halifelerden biri olan Ayna Dola'nın geyikler üzerinde ki gücü, onlarla birlikte dolaşmasının bir benzeride Orhan Gazi zamanında yaşamış olan Geyikli Bâbâ'da görülmektedir. Şahsi kanaatimizce gerek Ayna Dola gereksede Geyikli Bâbâ'nın geyikler üzerindeki gücü ile anlatılmak istenen, bu halifelerin hareketin elitlerini oluşturması ve önderlik misyonlarının sembolik olarak anlatılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır⁴⁶².

Bir müddet sonra Tokat'a yerleşen ve orada bir hayli etkili olan Ayna Dola⁴⁶³ burada şeyhi Bâbâ İlyâs gibi boz bir at ile insanlara yardım ederek zulme karşı çıktığı ifade edilmiştir⁴⁶⁴. Şeyhi Bâbâ İlyâs'ın çıkarttığı ve Bâbâîler isyanı olarak anılan isyandan⁴⁶⁵ sonra yakalanan Ayna Dola tutuklanmıştır. Ayna Dola'dan; Selçuklu yönetimi Bâbâ İlyâs taraftarlığından vazgeçmesini istemiş ancak⁴⁶⁶ Ayna Dola bunu kabul etmemiştir⁴⁶⁷. Bundan dolayı, Ayna Dola derisi canlı canlı yüzülerek idam edilmiştir⁴⁶⁸. Ayna Dola'nın idamından sonra, Bâbâ İlyâs'ın müridleri Ayna Dola'nın Bâbâ İlyâs ile aynı makama ulaştığını ve bunu geyik derisinden yapıma seccade sayesinde gerçekleştirebildiğine inanılmıştır⁴⁶⁹.

⁴⁶² Neşri, (Taeschner), c/I, s. 72; Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s. 166-169; "... Amma içlerinde bir dervîş varidi, tağda geyicüklerle yürürdi... geyicüklerle musahabet ider hiç geyicüklerden biri andan kaçmazlar ..." Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s. 168-169; Neşri, (Taeschner), c/I, s. 72 ayrıca bk. II. Bölüm, dpnt.54.

⁴⁶³ Elvan Çelebi, vr. 96/a, byt. 1668

*"Halk-ı Tokat ser-be-ser hâzır
Cem' olup Şeyhe cümlesi nazır".*

⁴⁶⁴ Elvan Çelebi, vr. 99/a, byt. 1726

*"Hâzır olur Boz ile karşı durur
Zulme karşı yürür ü el bıçaga urur".*

⁴⁶⁵ Ocak, a.g.e., s. 124-133.

⁴⁶⁶ Elvan Çelebi, vr. 99/a, byt. 1727

*"Ya'ni kim meslûh eylerüz sini biz
Eyt degülüz biz ol Bâbâ'dan tîz".*

⁴⁶⁷ Elvan Çelebi, vr. 99/a, byt. 1729

*"Nice diye degülem andan ben
Böyle diyüp ne olam andan biten".*

⁴⁶⁸ Elvan Çelebi, vr. 99/a, byt. 1730; Ocak, a.g.e., s. 168; Bir Sâsânî geleneği olduğu bilinen derinin canlı canlı yüzülmesi farklı tarihlerde merkezi otoriteye karşı çıkan ya da merkezi otorite tarafından tehdit olarak görülen kişilere verilen bir cezadır. Mesela bu uygulama M.1277 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'ne karşı isyan eden ve devleti bir hayli uğraştıran Alaeddin Siyavuş'a (Cimri Kıyımı) ve merkezi otorite tarafından tehdit olarak algılanan Fazlullah-i Esterabadî müridi ünlü sufi ve edip Nesimî'ye de uygulanmıştır. bk. Cemil Çiftçi, **Maktul Şairler**, (İstanbul: Kitabevi Yay., 1997), s. 26-27; Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı Toplumunda Zındıklar Ve Mülhidler**, (3. bsk, İstanbul: T.V.Y. Yay., 2003), s.68, 184; Turan, a.g.e., s. 570.

⁴⁶⁹ Elvan Çelebi, vr. 99/a, byt. 1732-1733

*"Kim makâmun makâm-ı İlyâsî
Kıldı ednâ vü oldu a'lâsı
Sebeb ol secde-i geyik bu işe
Emr-i Hakka kim eyde kim bu nişe".*

2.4. Şeyh Osmân

Dede Karkın'ın ve ölümünden sonra Bâbâ İlyâs'ın en gözde halifelerinden biri olan Şeyh Osmân'ın Vefâî tarikatı içerisindeki önemi Elvan Çelebi tarafından şu sözlerle açıklanmaktadır: “ *Şeyh Osmân ki nûr-ı dîde-durur / Hazret-i Şeyh menzil anda urur.*”⁴⁷⁰ Yukarıdaki kısımlarda belirttiğimiz gibi Dede Karkın en gözde dört halifesini Bâbâ İlyâs'ın hizmetine vermişti. Bâbâ İlyâs bu dört halifeden Şeyh Osmân'a ayrı bir gözle yaklaşmış ve yerine vekil olarak bırakmıştır. Nitekim menâkıb-nâme'de geçen: “ *Tekyem altında kodum iy Osmân / Şâhid-i 'adl bu söze Rahmân / Ne kim âdem tasavvurunda olur / İsteyen bu gönülde anı bulur İmdi Osmân benüm vasiyyetümi / Ol saâdetlü baht u devletümi* ”⁴⁷¹ sözler bu kanaati uyandırmaktadır. Bâbâ İlyâs'ın özellikle vasiyetini Şeyh Osmân'a emanet bırakması⁴⁷² Şeyh Osmân'ın Anadolu Vefâî tarikatı içerisindeki yerini göstermesi bakımından son derece önemlidir⁴⁷³.

Bâbâiler isyanından sonra başlatılan takipten kurtulduğu anlaşılan Şeyh Osmân'ın bir müddet sonra Kırşehir'e gelerek Bâbâ İlyâs'ın yerine tarikatın başına geçen Muhlis Paşa'nın hizmetine girmiştir⁴⁷⁴. Şeyh Osmân'ın Muhlis Paşa'nın tarikatın başına geçtikten bir yıl sonra ölmüştür. Şeyh Osmân ise, Muhlis Paşa'nın ölümünden sonra tarikatın başına geçtikten olan Âşık Paşa'nın hocalığına tayin edilmiştir⁴⁷⁵.

Şeyh Osmân'ı diğer üç halifeden ayıran temel özellik onun; Dede Karkın, Bâbâ İlyâs ve Muhlis Paşa'nın halifeliğini ve Muhlis Paşa'nın ölümünden sonra yerine geçecek Âşık Paşa'nın hocalığını yapmış olmasıdır. Buradan da anlaşılacağı gibi Şeyh Osmân diğer üç halifeye oranla daha uzun yaşamıştır⁴⁷⁶.

⁴⁷⁰ Elvan Çelebi, vr. 60/b, byt. 1043.

⁴⁷¹ Elvan Çelebi, vr. 64/b-65/a, byt. 1117, 1118, 1123.

⁴⁷² Elvan Çelebi, vr. 65/b, byt. 1132

“*Bu sözi söyleyince ol sultân
Yüzini süriyü-durur Osmân*”.

⁴⁷³ Elvan Çelebi, vr. 65/a byt. 1123-1125

“*Güni birle viribi gelsünler
Uşbu erkân içinde olsunlar
Ne ki sende müşâhede kıldum
Hakk yolında mücâhede buldum
Her kimün kuvvet-i mücâhedesî
Yok durur yok durur müşâhedesî*”.

⁴⁷⁴ Elvan Çelebi, vr. 68/b, byt. 1175

“*Sözlerini kabûl kıldı Şeyh
Kırı gülşehr kıldı geldi Şeyh*”.

⁴⁷⁵ Elvan Çelebi, vr. 68/b, byt. 1178

“*Kıldı evvel mürebbi Osmânı
Ol kavî zühd ü dîn ü imânî*”.

⁴⁷⁶ Ocak, a.g.e., s. 168.

Şeyh Osmân'ın Selçuklu yönetiminden kaçmayı nasıl başardığını, nerede saklandığını ve bu süreçte kimlerle ilişkiye girdiğini şu an için tespit edemiyoruz. Ancak onun Karkın boyuna mensup oymakların yanında saklanmış olma ihtimali kuvvetlidir. Yukarıda da temas ettiğimiz gibi Vefâîliği Anadolu'da kitlelere ulaştıran Dede Karkın ve Bâbâ İlyâs, Karkın boyuna mensup ve bu boy içerisinde son derece etkili kişilerden biriydi.

3. BÂBÂ İLYÂS-I HORASÂNÎ

Tam adı Şûcae'd-dîn Ebû'l-Bakâ İlyâs bin Alî el-Horasânî'dir⁴⁷⁷. İsmi sayesinde Horasanlı olduğunu ve babasının adının Alî olduğunu öğrenmekteyiz. Ne var ki, onun hakkında bilgi veren hiçbir kaynak, hangi yılda Horasân'ın neresinde doğduğunu ve kimlerden eğitim aldığı hakkında bilgi vermez.

İsminde geçen “Bâbâ” unvanı Uludağ'a göre; tasavvuf tarihinde daha çok; sevgi, saygı ve himaye gibi ahlaki esaslar üzerine kurulan baba evlat münasebeti, çok eski tarihlerden itibaren din önderleriyle onlara tabi olan kişiler arasında bulunması gereken iyi ilişkiler için örnek alınmış ve kullanılmış bir tabir olduğunu yazar⁴⁷⁸. Köprülü; bu tabirin ilk olarak Büyük Selçuklu Devleti döneminde ortaya çıktığını ve terimin ilk ortaya çıkışında daha çok İran ve güney Azerbaycan'da kullanıldığını vurgulayarak “Bab” şeklinde kısaltılarak da kullanıldığını zikir eder⁴⁷⁹. Selçuklular döneminde özellikle Rûmlardan alınan bölgelerin İslâmlaşma ve Türkleşme sürecinde etkili olan Bâbâlar ağırlıklı olarak –gaza ve cihat çerçevesinde- dini kadar siyasi işlevleri de bulunmaktaydı. Dini ayinleri yönettikleri gibi boy adına da karar veren aşiret reisliği görevinde yürütmekteydiler⁴⁸⁰. Söz konusu bâbâların dini düşünce dünyası ve liderliği Türklerin eski inanışlarının bütünü olan Şamanizm'e ve bu inanışlar bütünüün yöneticisi olan Şamana son derece benzemektedir⁴⁸¹.

Bâbâ İlyâs namıyla şöhret salan, Şûcae'd-dîn Ebû'l-Bakâ İlyâs bin Alî Horasân'ın; Nişâpur, Merv-Sâhacân, Herat, Belh, Tus, Nasâ, Abivard, Sarahs, Asfizâr, Bâdgîs, Cürçân, Bâmiyân, Garcistan, Toharistan⁴⁸² veya bu vilayetlere bağlı yerleşim yerlerinde ilk

⁴⁷⁷ Abdî-Zâde Hüseyin Hüsamed-dîn, **Amasya Tarihi**, c/I, (İstanbul: Hikmet Matbaası, 1327-1330) s. 223; Yeni harflere uyarlanmış hali için bk. Abdî-Zâde Hüseyin Hüsameddin, **Amasya Tarihi**, c/I, (Çev. A. Yılmaz-M. Akkuş) (Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 1986) s. 180; Amasya Tarihinde yer alan Bâbâlıkla ilgili kısımların çevirisi için bk. Ahmet Taşgın, “Hüseyin Hüsameddin, Bâbâ İshak Ve Bâbâ İlyas, Amasya Tarihi” **Yol, Bilim/Kültür/Araştırma**, c/XXI, Ankara: Hüseyin Gazi Derneği Yay 2003, s. 81-90.

⁴⁷⁸ Süleyman Uludağ, “Bâbâ” **D.İ.A.**, c/IV, (İstanbul: D.V. Yay., 1991), s. 365.

⁴⁷⁹ Fuat Köprülü, “Bâbâ” **İ.A.**, c/II, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 165. Ayrıca bk. s. 26, dpnt. 133.

⁴⁸⁰ Irene Melikoff, “Aleviliğin Temelleri” **Uyur İdik Uyardılar**, (Çev. T. Alptekin), (2. bsk., İstanbul: Cem Yay., 1994), s. 31-32.

⁴⁸¹ Irene Melikoff, “İlk Osmanlıların Toplumsal Kökeni” **Osmanlı Beyliği, (1300-1389)**, (Edt. E. A. Zachariadou), (2.bsk., İstanbul: T.V.Y Yay., 2000), s. 150-151.

⁴⁸² CL. Huart, “Horasân” **İ.A.**, c/V, kıs/I, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 560.

tasavvufi eğitimini almış olması kuvvetle muhtemeldir. Elvan Çelebi vasıtasıyla Bâbâ İlyâs'ın Dede Karkın'a küçük yaşlarda intisap ettiğini öğrenmekteyiz. Bâbâ İlyâs'ın normal olarak Dede Karkın'dan Vefâî tarikatının tasavvufi prensiplerine uygun bir eğitim alması lazım gelir ki, Vefâîlik de bir şeyhin yerine geçecek olan müridin hatta en önde gelen halifelerden olmak için dahi şeyhinden derslerini tamamlayıp bu derslerde başarılı olması gerekirdi⁴⁸³.

Alya Krupp; Bâbâ İlyâs'ın bir ara Buhara'da bulunduğunu ve bu sırada Ebû'l-Vefâ ile tanışarak Vefâîlik hareketine katıldığını ileri sürmüştür. Bu varsayım son derece zayıftır⁴⁸⁴. Her şeyden evvel yukarıda belirttiğimiz gibi Bâbâ İlyâs küçük yaşta Dede Karkın'a bağlanmış ve muhtemelen de Anadolu'ya M.1220 yılının hemen akabinde gelmişti⁴⁸⁵. Ebû'l-Vefâ'nın ise M.1100 yılında öldüğünü göz önüne aldığımızda⁴⁸⁶ Bâbâ İlyâs ile Ebû'l-Vefâ arasında bir asırdan fazla bir zaman fark olduğu görülecektir.

Bâbâ İlyâs'ın Dede Karkın'dan sonra Anadolu Vefâî tarikatının başına küçük yaşta olmasına rağmen geçmiştir. Bâbâ İlyâs'ın, Dede Karkın ile aynı çevreden ve belki de yakın akrabası olma ihtimali mümkündür. Unutulmamalıdır ki, Vefâî hareketinin kurucusu Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra yerine üvey kardeşi Matar'ı bırakması⁴⁸⁷, Bâbâ İlyâs'ın ölümünden sonra yerine çocuklarının geçmesi Vefâî hareketi ve tarikatı içerisinde liderlik koltuğuna yakın akrabaların geçme geleneği olduğunu gösterir. Özellikle ileride hareketin başına geçen ve aynı zamanda Bâbâ İlyâs'ın dip torunu olan Elvan Çelebi'nin Bâbâ İlyâs ile ilgili yazdığı menâkıb-nâmesi'nde Bâbâ İlyâs'ın Dede Karkın'ın soyundan geldiğini belirtmesi: “*Dede Garkın cedd-i a'ladur / Zikri anun kamudan evlâdur*”⁴⁸⁸ bu ihtimali daha da kuvvetlendirmektedir.

Dede Karkın ile beraber Anadolu'ya gelen Bâbâ İlyâs muhtemelen onunla birlikte bir müddet Elbistan'da kalmış daha sonra ise, Amasya'nın Çat köyüne yerleşmiştir⁴⁸⁹.

Bâbâ İlyâs'ın Çat köyüne geldikten ne zaman sonra Anadolu Vefâî tarikatının başına geçtiğini tarih olarak saptayamıyoruz Ancak bu durumun daha Dede Karkın'ın yaşamında iken gerçekleşmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Elvan Çelebi'nin kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla Dede Karkın en güzide halifeleri olan; Şeyh Osmân, Hacı Mihman, Bağdın Hacı, Ayna Dola ve adı zikredilmeyen ancak sayılarının dört yüz olduğu bildirilen

⁴⁸³ İ.Ü.N., vr. 48/a, 145/a; A.N., vr. 31/b, 96/a; M.B.N., vr. 34/b, 120/b.

⁴⁸⁴ Alya Krupp, a.g.m., s. 10.

⁴⁸⁵ Kemal-Paşazade, s. 64; Ocak, a.g.e., s. 99.

⁴⁸⁶ İ.Ü.N., vr. 12/a; A.N., vr. 7/b; M.B.N., vr. 34/b, 120/b.

⁴⁸⁷ İ.Ü.N., vr. 49/a; A.N., vr. 32/b; M.B.N., vr. 33/b.

⁴⁸⁸ Elvan Çelebi, vr. 39/b, byt. 680.

⁴⁸⁹ Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler**, (Çev. Y. Moran), (3.bsk., İstanbul: E Yay., 1994) s. 143; Ahmet Yaşar Ocak, “Bâbâ İlyâs” **D.İ.A.**, c/IV, (İstanbul: D.V. Yay., 1991), s. 368.

halîfeleri Bâbâ İlyâs'ın hizmetine vererek Anadolu'yu irşat etme yani Vefâî tarikatını yayma vazifesini verir⁴⁹⁰.

Dede Karkın'ın bir aşiret lideri olması ve Bâbâ İlyâs'ın göçebe bir yaşam tarzına sahip olması onun ve halîfelerinin daha çok göçebe ve yarı göçebe topluluklarla iletişim içerisine girmesini sağlamıştır. Özellikle Bâbâ İlyâs'ın Amasya'nın Çat köyünde faaliyet göstermesi Vefâî tarikatının XIII. yy.ın ilk yarısında şehirlilere hitap eden fikirlerden uzaklaştığını gösterir. Bu durum XI. yy. ile XII. yy.ın ilk başlarındaki Vefâîlik arasındaki değişimi de açıklamaktadır. Birinci bölümde anlattığımız gibi Ebû'l-Vefâ'nın göçebe bir yaşam anlayışına sahip bir çevrede doğup büyümesine rağmen büyük ölçüde yerleşiklere ve yadsınamayacak miktarda da göçebelere hitap edebilmekteydi. Özellikle Abbâsi halîfelerinin, Ebû'l-Vefâ'nın Bağdad'da ve diğer Irak şehirlerinde kazandığı dini ve siyasi nüfuzdan, Bağdad'daki sohbetlerine artan katılımlardan rahatsızlık duyması Erken Dönem Vefâîliğin yerleşik dünyadaki, etkinliğini ve konumunu gösterir⁴⁹¹.

Erken Dönem Vefâîlik ile Orta Dönem Anadolu Vefâîliğin birbirinden farklılaştığını daha doğrusu yabancılaştığını gösteren örneklerden biri de menâkıb-nâmelerde anlatılan olayların geçtiği mekanlardır. Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesi Ebû'l-Vefâ'nın kerametlerinden ve insanüstü özelliklerini anlatarak camilerdeki ibadet halini tasvir eder. Ancak Elvan Çelebi'nin menâkıb-nâme'de Bâbâ İlyâs'ın camilerde namâz kılarken yada camilerde sohbet veya farklı tasavvufi ekollere sahip kişilerle münazarada bulunduğu resm edilmemesi Orta Dönem Anadolu Vefâîliğin tercihini yerleşik dünyanın İslâm anlayışından yana kullanmadığını gösterir. Bu durum Orta Dönem Anadolu Vefâîliğinin, Erken Dönem Vefâîliğin İslâm anlayışından koptuğunu gösterir. Yukarıda anlattığımız gibi Erken Dönem Vefâîliğin anlatıldığı menkıbelere bakıldığı zaman; Ebû'l-Vefâ'nın camide namâz kıldığı yine camilerde farklı mezheplere ve tasavvufi akım mensuplarıyla tartıştığı görülecektir. Bu yönüyle bile Ebû'l-Vefâ'nın Sünni İslâm alimleriyle tartışabilecek kadar bilgi sahibi olduğu sonucu ortaya çıkar⁴⁹².

Anadolu'daki Orta Dönem Vefâîlerin hitap ettiği çevreyi değiştirmeleri ve hareketi önemli ölçüde Erken Dönem Vefâîliğe yabancılaştırmaları Orta Dönem Vefâî liderlerinin sosyal, dini ve siyasi yapılarından kaynaklanmış olabilir. Dede Karkın'ın ve Bâbâ İlyâs'ın bir oymak reisi olduğunu düşündüğümüz vakit bu kişilerin medresede kitabi bir İslâm eğitimi almış olmaları ihtimalini son derece zayıflar. Bu da bizi onların İslâm'ı yüzeysel olarak kabul

⁴⁹⁰ Elvan Çelebi, vr. 10/a, 11/a, byt. 169-173, 193.

⁴⁹¹ İ.Ü.N., vr. 88/b-89/a, 119/a, 122/a, 128/a; A.N., vr. 62/a, 78/a, 80/a, 85/b; M.B.N., vr. 70/a, 97/b, 100/b, 106/a.

⁴⁹² İ.Ü.N., vr. 39/a-40/a, 125/b; A.N., vr. 25/a-26/a, 82/b; M.B.N., vr. 27/a-28/a, 103/b.

ettikleri, eski inançlarını muhafaza ederek onları İslâmileştirdikleri sonucuna götürür. Orta Dönem Anadolu Vefâî liderlerinin yerleşik yaşantıdan gelmemesi ve dayandıkları temel dinamiğin göçebeler olması, onların aynı zamanda aşiret reisi olmaları Orta Dönem Anadolu Vefâîliğinin; Erken Dönem Vefâîlik'ten kopmasına neden olmuştur. Burada Ebû'l-Vefâ'nın annesinin yanında kalması ve bundan dolayı da onun da göçebe bir yaşam anlayışına sahip olması yabancılaştırmanın kaynağının göçebelik olmadığı sonucuna götürebilir. Ancak şunu unutmayalım ki, Ebû'l-Vefâ'nın daha küçük yaşlarda iken göçebe yaşamdan koparak Şeyh Şenbekî'ye katılması ve orada bilinen ilk eğitimini almaya başlaması⁴⁹³ onun göçebe kültürden kopmasını sağlamıştır. Ancak onun hareket alanının göçebelere yoğun yaşadığı bir yer olması Ebû'l-Vefâ'nın göçebe yaşam anlayışına karşı yabancılaştırmasını engellemiştir. Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da muhtemelen tıp ve dîn eğitimi alması⁴⁹⁴ onun akademik düzeyini yükselten en temel nedendi. Erken Dönem Vefâîlerin genellikle aristokratlarla haşır neşir olması⁴⁹⁵, yerleşiklere hitap etmesi⁴⁹⁶; ancak bunun yanında göçebe ya da yarı göçebe aşiretlerle diyaloglarını koparmaması⁴⁹⁷ onun Bâbâ İlyâs'ın temsil ettiği Orta Dönem Anadolu Vefâîliğinden ayıran en temel özelliktir.

Şahsi katimizce; gerek Dede Karkın ve gereksede Bâbâ İlyâs tarafından temsil edilen Orta Dönem Vefâîliği genellikle kendisine has özellikleri bulunan ayrı bir yapı olarak değerlendirilmesi gerekir. Orta Dönem Anadolu Vefâî Hareketi köken itibariyle Ebû'l-Vefâ'ya bağlıdır. Ancak Dede Karkın ve Bâbâ İlyâs, Erken Dönem Vefâîliğine yabancılaştırmış bir harekete dönüşmüştür. Bâbâ İlyâs ve ardıllarının temsil ettiği hareketin ayrı bir yapıya sahip olduğunu gösteren iki önemli delil ise “Menâkıbu't-Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ” isimli eserin kaynağını oluşturan Arapça yazılmış “Tezkiretü'l-Muttekin ve Tabsıratu'l-Muktedin” in yazımından (M.1371) yüzyıldan fazla bir süre sonra Türkçe'ye çevrilmiş olmasıdır. Bu da göstermektedir ki, Mısır ve Irak'ta bulunan Vefâî merkezleri ile Anadolu'da ki; Vefâî dervişleri; halîfeleri, şeyhleri ve merkezleri arasındaki maddi ve manevi bağlantılar yok denecek kadar zayıftır. Eğer Anadolu Vefâîliği tohumunu Ebû'l-Vefâ'nın attığı Vefâîlik tarikatı ile aynı değerleri taşıyaydı menâkıb-nâme'nin yazımından daha erken tarihlerde haberdar olurlar ve çevirisini yapmak içinde XV.yy.in sonunu beklemezlerdi.

Orta Dönem Anadolu Vefâîliğinin, Erken Dönem Vefâîlik'ten kopuk yabancılaştırmış yeni bir hareket olduğunu gösteren bir diğer ipucu ise, Bâbâ İlyâs'ın müridleri ve Vefâî

⁴⁹³ İ.Ü.N., vr. 66/a-67/a; A.N., vr. 46/a-b; M.B.N., vr. 49/a-b.

⁴⁹⁴ İ.Ü.N., vr. 24/a; A.N., vr. 17/b; M.B.N., vr. 15/a-b. Ebû'l-Vefâ'nın Buhara'da almış olduğu eğitim ile ilgili yürütülen tartışma için bk. I. Bölüm, s. 41-46.

⁴⁹⁵ İ.Ü.N., vr. 92/b-93/b; A.N., vr. 62/a-63/a; M.B.N., vr. 73/a-b.

⁴⁹⁶ İ.Ü.N., vr. 15/b-16/b, 42/a, 122/a; A.N., vr. 27/a, 41/a-b, 80/a; M.B.N., vr. 7/b-8/a, 27/b-28/b, 100/b.

⁴⁹⁷ İ.Ü.N., vr. 88/b-89/a, 164/a-167/a; A.N., vr. 62/a, 105/a-107/b; M.B.N., vr. 70/a, 130/a-140/b.

hareketinin Anadolu'daki genel konumu ve görüntüsü hakkında bilgi veren en kapsamlı kaynağımız olan “Menâkıbu't-Kudsiyye” de Ebû'l-Vefâ'dan bahsedilmemesi hatta adının bile anılmamasıdır. Bu da menâkıb-nâme yazarı ve XIV.yy.ın başında Vefâîliğin Anadolu şubesinin Şeyhi Elvan Çelebi'nin buna ihtiyaç duymaması ile açıklanabilir. Kaldı ki, Bâbâ İlyâs'ın hareketine bağlı ve Orhan Bey döneminde Bursa'nın fethine iştirak eden Geyikli Bâbâ'nın, “Nefahatu'l-Üns” e yansıyan hikayesinde geçen bir pasajda ki diyalog Erken Dönem Vefâîlik ile Orta Dönem Anadolu Vefâîliğinin farklılığıyla ilgili bir fikir vermektedir: “...Bâbâ İlyâs müridiyim ve Seyyid Ebû'l-Vefâ tarikatımdanım...”⁴⁹⁸. Bize kalırsa Geyikli Bâbâ; çıkış noktası olarak Ebû'l-Vefâ'ya bağlı kaldığını ve Erken Dönem Vefâîliğin prensiplerinden farklı bir konseptde olan Bâbâ İlyâs hareketine tabi olduğunu anlatma gayesini taşımış olması son derece kuvvetli bir ihtimaldir. Bu da bizi Geyikli Bâbâ'nın Vefâîliğe şeklen bağlı fakat ondan ayrı ve özgün olan Bâbâî hareketine bağlı olduğu sonucuna götürür.

Zikir törenleri bakımından Erken Dönem Vefâîlerle ile Bâbâ İlyâs ve taraftarları benzer bir yöntem takip etmişlerdir. Bu iki hareketin mahiyet açısından birbirinin aynısı olduğunu göstermez. Her iki harekette kadınlar ile erkekler bir arada bulunmak suretiyle ibadet faaliyetlerini icra etmişlerdir. Bu durum pekçok gayr-i Sünni tasavvufî harekette sıklıkla karşımıza çıkmaktadır⁴⁹⁹.

Bâbâ İlyâs Amasya'nın Çat köyüne yerleşmeden evvel Sümeysad'ın Kefersud nahiyesine yerleşmişti⁵⁰⁰. İbn-i Bibi; Bâbâ İlyâs'ın burada Türkmenler ve cahil köylülerle diyaloga girerek büyü ve sihir yaparak Türkmenleri ve cahil köylüleri kendi yanına çekmeyi başardığını aktarır⁵⁰¹. Cahil köylüler, Türkmenler ve göçebe Kürtler arasında bir hayli etkinlik kazandığı anlaşılan Bâbâ İlyâs'ın bir müddet sonra Selçuklu yönetimini Şeriattan saptıkları hususunda eleştirmeye başlamıştır. Selçuklu yönetiminden çıkmanın vacip olduğu yönünde propagandaya başlayan⁵⁰². Bâbâ İlyâs kendisine bağlanan kitleler üzerindeki etkinliğini artırmak ve yeni katılımları sağlamak için münzevi bir hayat yaşayan derviş görüntüsü

⁴⁹⁸ Abdurrahman Câmî, s. 842; söz konusu hikaye Mehmed Neşri'de; “...Derviş eyitdi; Bâbâ İlyâs müridiyem ve Seyyid Elvan tarıkındayım...” şekliyle geçmektedir. bk. Neşri, (Taeschner), I, s. 72; Neşri, (Köymen-Unat), I, s. 168-169; Köprülü, İlk Mutasavvıflar, s. 208, dpnt. 35.

⁴⁹⁹ Elvan Çelebi, vr. 15/a-15/b, str. 259-267.

“Birbirinden ne nâr buldı ne nûr...Yitmiş iki bin er adedli mürid...Od urı yandurur bular yakar / Bular ol od-ıla bu seddi yıkar / Kalmaz ayruk bular da lezzet-i nefis / Mihnete kalb olur mahabbet-i nefis”.

⁵⁰⁰ Cahen, a.g.e., s. 143.

⁵⁰¹ İbn-i Bibi, c/II, (Öztürk) s. 49; İbn-i Bibi, (Erzi), s. 498.

⁵⁰² Sahaifü'l-Ahbâr, c/II, s. 567; Câmîü'd-Düvel, c/II, (Öngül), s. 86.

çizmiştir. Bu görüntüyüde her zaman gözü yaşlı, hali üzgün ve kısık bir ses tonuyla konuşarak sağlamayı başarmıştır⁵⁰³.

Bâbâ İlyâs'ın Selçuklu yönetimine karşı yönelttiği bu eleştirilerin bir benzeride Ebû'l-Vefâ'nın Abbasi yönetimine karşı yönelttiği görülür. Ebû'l-Vefâ'da Abbasi yönetimini ve o çizgide bulunan ulemayı dini ibadetlerini tam olarak yerine getirmediklerini ve Allah yolundan ayrıldıklarını zaman zaman dile getirmekteydi⁵⁰⁴. Ancak Ebû'l-Vefâ, Bâbâ İlyâs gibi kendisine bağlı insanları merkezi yönetime karşı kışkırtmamış ve ülkeyi Allah'ın emirlerine uygun yönetmeyen idarecilere biat etmemenin vacip olduğunu telkin etmemiştir. Erken Dönem Vefâîlerin birtakım siyasi istekler peşinde koştukları bunu sağlamak içinde şehirlerin aristokratlarına ve Abbasi yönetimine mensup kişileri kendi saflarına çekmek istedikleri aşikardır⁵⁰⁵. Hatta Erken Dönem Vefâîleri Abbasi yönetimi tarafından fazla sıkıştırıldıkları zaman Bağdad sokaklarında Ebû'l-Vefâ ile birlikte kalabalık mürid topluluklarıyla yürüyerek gövde gösterisinde bulunmaktan çekinmezdi⁵⁰⁶. Ancak bu yürüyüşler hiçbir zaman taşkınlık ve isyanla neticelenmemiştir. Orta Dönem Anadolu Vefâîleri ise, siyasi emellerini gerçekleştirmek için aristokrat ve yöneticilerden daha ziyade göçebe Oğuzlara, Kürtlere ve yerleşik köylülere yönelmişti. Bu yönüyle Orta Dönem Anadolu Vefâîleri siyasi emellerini gerçekleştirmek için daha kalabalık olan kitlelere yönelmişlerdir. Bu geniş kitlelere hitap edebilmek için de göçebe Oğuzların gelenek ve inanç ritüellerine uygun davranış ve fikirleri ortaya atmışlardır. Sırf bu yönüyle bile Erken Dönem Anadolu Vefâîliği Erken Dönem Vefâîlikten ayrılmaktadır.

Bâbâ İlyâs'ın Kefersud nahiyesinde yaptığı propagandasıyla ilgili bilgi veren Ebû'l-Farac, Bâbâ İlyâs'ın daha Kefersud'ta iken Hz. Muhammed'in yalancı; gerçek Peygamberin kendisi olduğunu ilan ettiğini bildirir⁵⁰⁷. Bâbâ İlyâs'ın Kefersud'da gerçekten Peygamberliğini ilan edip etmediğini bilemiyorsakda bunun olması kuvvetle muhtemeldir.

Konu ile ilgili en geniş ve çağdaş bilgileri aktaran kaynaklarımız Bâbâ İlyâs'ın Kefersud'dan Amasya'nın Çat köyüne gittiğini ve yerine orada Bâbâ İshâk'ı bıraktığını zikr ederler⁵⁰⁸. Bâbâ İlyâs'ın Kefersud'dan hangi tarihte ayrıldığını tespit edemiyoruz. Ancak,

⁵⁰³ İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 49; İbn-i Bibi, (Erzi) s. 498.

⁵⁰⁴ İ.Ü.N., vr. 38/b-40/b; A.N., vr. 25/a-26/a; M.B.N., vr. 27/b-28/b.

⁵⁰⁵ İ.Ü.N., vr. 92/b-93/b, 126/a-b; A.N., vr. 62/a-63/a, 83/b.

⁵⁰⁶ İ.Ü.N., vr. 122/a; A.N., vr. 80/a; M.B.N., vr. 100/b.

⁵⁰⁷ Gregory Abû'l-Farac, c/II, s. 539.

⁵⁰⁸ İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 49; İbn-i Bibi, (Erzi) s. 499; Sahaifü'l-Ahbâr, c/II, s. 567-568; Camiü'd-Düvel, (Öngül), c/II, s. 86. Mikâil Bayram, konu ile ilgili yayınladığı bir makalede Bâbâ İlyâs'ın isyandan bir müddet önce Bâbâ İshâk'ı; olayları yakından incelemeyi ve yöneticileri yanlış icraatlarından dolayı uyarmak amacıyla Konya'ya gönderdiğini Eflakî'ye dayanarak ileri sürmektedir. Ne varki, Eflakî dikkatli bir gözle incelendiği vakit Bâbâ İshâk'ı Konya'ya gönderenin Bâbâ İlyâs değil Hacı Bektaşî Veli'nin olduğu görülmektedir. Bununla beraber böyle bir durumun olması da imkansız gibi görünmektedir. Çünkü böyle bir şeyin olabilmesi için bu

Elvan Çelebi'nin anlatımından bunun Selçuklu sultanı I. Alâeddîn Keykubad iktidarının son yıllarına tesadüf ettiği anlaşılıyor⁵⁰⁹.

Yine Elvan Çelebi'nin kayıtlarına bakacak olursak Sultan I. Alâeddîn Keykubad, veziri ile birlikte Bâbâ İlyâs'ın ziyaretine giderek ona büyük iltifatlarda bulunmuştur⁵¹⁰. Elvan Çelebi'nin dikkat çeken bir diğer ifadesine göre I. Alâeddîn Keykubad Bâbâ İlyâs'ın fikirlerine saygı duyarak ve manen ona bağlanmıştı⁵¹¹. Aslında bu anlatımın bir benzeri de Ebû'l-Vefâ için aktarılmaktadır. Ebu'l-Vefâ'da aynı Bâbâ İlyâs gibi rakip olduğu devlet yönetiminin başındaki Sultanı, fazileti konusunda ikna etmeyi başararak Halîfe Kaim Biemrillah'ı kendine mürid edinmeyi başarmıştı⁵¹². Birinci bölümde belirttiğimiz gibi böyle bir şeyin olması son derece zayıf bir ihtimaldir. Gerek Ebû'l-Vefâ gerekse Bâbâ İlyâs merkezi otoritenin temsil ettiği İslâm anlayışının karşısında yer alan bir İslâmî çevreye sahiptiler. Bundan dolayı birbirine zıt iki görüşü en yüksek makamda temsil eden kişilerin birbirlerinin müridi olması son derece güç görünmekteydi imkansız değildir.

Bâbâ İlyâs'ın Kefersud'dan Amasya'nın Çat köyüne gitmesinin altında muhtemelen iki neden vardır. Öncelikle divan dairesine yani merkeze bağlı Maraş ve Elbistan vilayetlerini yöneten subaşılardan bölgeye yakın Kefersud'da⁵¹³ Bâbâ İlyâs'ın giriştiği propagandayı öğrenmeleri ve bunun üzerine Bâbâ İlyâs'ın kendi üzerine yapılabilecek askeri bir hareketten çekinerek bölgeden kendini gizleme gayesi ile ayrılmasıdır. Ancak böyle bir olasılığın olmuş

olayın isyanın gerçekleştiği M. 1239 yılından önce olması gerekir ki, bu tarih ve öncesinde Bâbâî hareketinde daha Hacı Bektaş-ı Velî ismi ön plana çıkmamıştı. İsyân ile ilgili en detaylı bilgileri veren ve Bayram'ın son derece itibar ettiği Menâkıbu'l-Kudsiyye isimli eser Bâbâî hareketi içerisinde Hacı Bektaş Velî'nin ön plana çıkan etkin bir Şeyh olarak göstermez. Bunun yanında bu olay esnasında Bâbâî hareketinin en önde gelen seçkin müridi Bâbâ İshâk'dır. Kısacası Hacı Bektaş Velî; Bâbâ İshâk'ı henüz Konya'ya gönderebilecek prestije sahip değildi. Nitekim Menâkıbu'l-Kudsiyye eserinin sonunda Hacı Bektaş; Bâbâ İlyâs'ın Anadolu'da ki müritlerinden biri olarak göstermektedir. bunun yanında Tarihçi Âşık-Paşazâde'de Hacı Bektaş'ın Bâbâîler kıyamına katılmayarak Sulucakaraöyük'e yerleşmesinden sonra müridi Abdal Musa'nın çalışmalarını sayesinde tanıdığını ve ön plana çıktığını zikretmektedir. Bk. Âşık-Paşazâde, (Yavuz-Saraç) s. 29. Bayram'ın konu ile ilgili bir diğer iddiası olan Bâbâ İshâk'ın Selçuklu Devlet adamları ile görüşmesi hakkında Eflakî'de en ufak bir anlatım ya da emare yoktur. Gerçi Elvan Çelebi; Bâbâ İlyâs'ın Sultan I. Keykubad ile görüştüğünü zikretmişse de Bayram bu görüşmeye herhangi bir atıfta bulunmadan Bâbâ İshâk'ın Konya'da görüş ve temaslarsa bulunduğunu bizce pek tutarsız olan bir yöntemle ortaya koymaya çalışmaktadır. bk. Mikâil Bayram, "Baba İshak Harekatının Gerçek Sebebi Ve Ahi Evren İle İlgisi" **Destursuz Bağdan Üzüm Yiyenler**, (Konya: Kömen Yay., 2004) s. 43 Unutmadan şunu da söyleyelim ki, Eflakî'nin eserinde böyle bir yanlışlığı yapmasının nedeni de Eflakî'nin eserini yazdığı XIV. y.y.'nin ikinci yarısında Mevlevî hareketinin karşısında İç Anadolu'da Bektaşilik hareketinin ortaya çıkarak yavaş yavaş taraftar bulmasıyla oluşan rekabettir. Nitekim konu ile ilgili pasajda Eflakî, Hacı Bektaş tahkir edici bir edayla konuşmaktadır. bk. Eflakî, I, (Yazıcı) s. 284-285.

⁵⁰⁹ Elvan Çelebi, s. 20/b, byt. 357

*"Zehr virdi götürdi sultâm
Nâzenin pâdişâh-ı rabbânî"*.

⁵¹⁰ Elvan Çelebi, s. 20/a, byt. 340-348.

⁵¹¹ Elvan Çelebi, s. 20/b, byt. 351.

*"Çünkü sultân bu kudreti gördi
İ'tikâd ile gönlini virdi"*.

⁵¹² İ.Ü.N., vr. 137/b, 141/a-142/a, A.N., vr. 90/a, 92/b-94/a; M.B.N., vr. 114/b, 118/a-b.

⁵¹³ Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadi Ve İçtimai Tarihi**, c/I, (2. bsk., İstanbul: cem Yay., 1995) s. 48.

gerçekleşmesi zor görünmektedir. Çünkü böyle bir durumda merkezi hükümet hiçbir şekilde Bâbâ İlyâs'ın Amasya'da yaşamasına izin vermezdi. İkinci ihtimal ise Bâbâ İlyâs'ın hareketin isyan için Kefersud ve çevresinde yeterli olgunluğa eriştiğini düşünerek yeni katılımları sağlamak için Türkmenlerin yoğun yaşadığı orta Anadolu bölgesinde liderliğini bizzat kendisinin yapacağı propagandayı hızlandırmak istemesidir.

Hüseyin Hüsameddin'in –kaynak belirtmeksizin- ifadesine bakacak olursak Bâbâ İlyâs, Çat köyünde ilk olarak Selçuklu Sultanı I. Mesud (M.1116-1155) tarafından yaptırılan zaviyeye yerleşmiştir. Bâbâ İlyâs'tan önce bu zaviyede Mahmud Bâbâ ismiyle bilinen Serace'd-dîn Mahmud bin Mahmud ve onun oğlu zannedilen Alâeddîn Mehmed bin Mahmud yaşamıştı⁵¹⁴. Mahmud Bâbâ'nın ya da oğlunun hangi tasavvufi akıma mensup olduklarını bilmiyorsak da isimlerinde geçen “Bâbâ” ünvanı onların Türkmen çevrelerine hitap eden dervişler olduğunu gösterir. Bunun yanında gerçekten Bâbâ İlyâs'ın adı geçen zaviyeye yerleşip yerleşmediğini bilemiyorsakda önemli olan Çat köyünün daha Bâbâ İlyâs'ın bölgeye gelmesinden çok daha önceleri Türkmenlere hitap eden kitabî İslâm'dan kopuk fikirlere açık bir yerleşim alanı olduğudur. Bu durum Bâbâ İlyâs'ın 1230'lu yıllarda bölgeye geldiğinde uygun bir ortam ve çevre ile karşılaştığını gösterir.

İbn-i Bibi'nin anlatımına göre Bâbâ İlyâs, Çat köyüne yerleştikten sonra aynı Kefersud'ta olduğu gibi münzevi bir hayat yaşayarak halkın sempatisini kazanmaya yönelik birtakım faaliyetler içerisine girmiştir. Bölgede yaşayan köylülerin, hayvanlarının çobanlığını yapmış ve hayvanlarını gütmüştür. Bu işler için insanlardan herhangi bir para almayan Bâbâ İlyâs, bulduklarını yemiş ve arası açık evli çiftleri muska yazarak barıştırmıştır⁵¹⁵. Bu suretle halkın gözünde önemli bir değere malik olmayı başarmıştır. Bölgede, pekçok keramet gösterdiğinide inanılan Bâbâ İlyâs'ın ulu bir şeyh olduğuna dair kesin ve yaygın bir kanaatte oluşmuştur⁵¹⁶.

⁵¹⁴ Hüseyin Hüsameddin, a.g.e., s. 223.

⁵¹⁵ İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 49; İbn-i Bibi, (Erzi) s. 500; Sahaifü'l-Ahbâr, c/II, s. 567; Camiü'd-Düvel, (Öngül), c/II, s. 86. Mikâil Bayram, İbn-i Bibi'nin Selçuk-nâmesinde; Bâbâ İlyâs ile ilgili verilen pasajı son derece enteresan bir tarzda yorumlayarak, Bâbâ İlyâs'ın züht, takva ve verâ sahibi bir kişi, yüksek irşat ve ikna kabiliyeti olan bir mürşit, üstün ahlaki meziyetleri bulunan bir halk adamı, halk arasında geçerli nefesi ile ün salan ve fakat ücret, hediye gibi hiçbir maddî çıkarı kabul etmeyen ermiş bir sofi olduğunu, çobanlığı kendisine meslek edinen ve otlattığı koyunlara dahi son derece iyi davranıp hak ve hukuka riayetkar bir insan olduğunu belirtmiştir. Ancak İbn-i Bibi tarihindeki pasaj biraz daha iyi okunduğu vakit müellifin burada Bâbâ İlyâs'ın halkı kandırmak ve onların güvenini kazanma gayreti içerisinde takva sahibi ve insanların sorunlarıyla yakından ilgileniyormuş gibi yaptığını söylemektedir. Özellikle Münecimbaşı'nda ki, bilgileri de göz önüne aldığımız vakit, Bâbâ İlyâs'ın halkın sempati ve güvenini kazandıktan sonra halktan koptuğunu ve artık onlarla iki müridi aracılığıyla görüşmeye başladığı bilinmektedir. bk. Bayram, a.g.m., s. 42-43.

⁵¹⁶ Şikârî, s. 16.

Bâbâ İlyâs yerleştiği Hani-gahı Mesudiye Zaviyesi'nden ayrılarak yeni yaptırılan bir zaviyeye yerleşir⁵¹⁷. Bâbâ İlyâs aynı Kefersud olduğu gibi halkın sevgisini kazandıktan sonra siyasi propagandaya başlamıştır. Bâbâ İlyâs'ın propagandasının temelini Selçuklu hükümdarı II. Gıyaseddîn Keyhüsrev oluşturmuştur. Bâbâ İlyâs; II. Keyhüsrev'in şaraba düşkünlüğünü kınamış, onun Allah'ın ve halîfelerinin yolundan saptığını savunmuştur⁵¹⁸.

Müneccimbaşı'nın aktardığına göre, Bâbâ İlyâs'ın Çat köyüne yerleşip bölgede nüfuz elde etmesinden sonra yanına bir, iki yakın adamından başka hiç kimsenin alınmadığını bildirir. Bu bilgi Erken Dönem Vefâlik ile Bâbâ İlyâs'ın temsil ettiği Orta Dönem Anadolu Vefâliğinin farklılaştığını gösterir. Ebû'l-Vefâ hareketinin tüm safhalarında insanlarla iç içe yaşamış ve onlarında katıldığı sohbetler düzenleyip, toplu zikirler tesis etmişti⁵¹⁹.

M.1239 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'ne karşı isyan eden Bâbâ İlyâs ve müridleri bu isyanda başarılı olamamışlardır. Bâbâîlerin isyan etmede birbirinden farklı nedenleri olmakla beraber Bâbâî liderlerinin isyandaki öncelikli amacı, Anadolu Selçuklu Devleti'ni yıkmaktır⁵²⁰.

İsyan hakkında bilgi veren kaynakların şahadetine göre Bâbâ İlyâs'ın müridleri isyan sırasında “*Bâbâ Resûlullâh*” şeklinde slogan atmışlardır⁵²¹. Buna göre Bâbâ İlyâs kendi müridlerince Peygamber olduğuna inanılmıştı. Müridleri, Bâbâ İlyâs'ın, Hacı Armaganşah tarafından boğdurulup kalenin burcuna asılmasına rağmen⁵²² Bâbâ İlyâs'ın ölümsüz olduğuna, insan elinin ona dokunamayacağını ve onun Hz. İsa misali Allah katına çıkarıldığına⁵²³ ve kendilerine yardım getirmeye gittiğine inanmışlardır⁵²⁴.

Bâbâ İlyâs taraftarlarının Bâbâ İlyâs'ı bir peygamber ve bir kurtarıcı olarak görmeleri Bâbâ İlyâs'ın kendisini bu şekilde takdim etmesinden kaynaklanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Bu durum ise Bâbâ İlyâs'ın temsil ettiği Orta Dönem Anadolu Vefâliğinin 1230'lardan sonra Ebû'l-Vefâ'nın kurduğu Vefâlik hareketinden kesin çizgilerle ayrıldığını gösterir. Çünkü birinci bölümde de detaylı bir şekilde incelediğimiz gibi Ebû'l-Vefâ hiçbir dönemde peygamberliğini ilan etmemiş ve Hz. Muhammed içinde yalancı peygamber

⁵¹⁷ Hüseyin Hüsameddin, a.g.e., s. 223; İbn-i Bibi, (Öztürk) s. 50; İbn-i Bibi, (Erzi) s. 500 Camiü'd-Düvel, (Öngül), c/II, s. 86.

⁵¹⁸ İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 50; İbn-i Bibi, (Erzi) s. 500.

⁵¹⁹ İ.Ü.N., vr. 15/b, 26/a, 42/a, 125/b, 130/b; A.N., vr. 11/a, 19/a, 27/a, 82/b, 115/a; M.B.N., vr. 9/a, 16/b, 29/a, 103/b, 108/a.

⁵²⁰ Ocak, a.g.e., s. 145.

⁵²¹ İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 51; İbn-i Bibi, (Erzi) s. 502; Sahaifü'l-Ahbâr, c/II, s. 568; Camiü'd-Düvel, (Öngül), c/II, s. 87.

⁵²² İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 51; İbn-i Bibi, (Erzi), s. 502-503; Camiü'd-Düvel, (Öngül), c/II, s. 86.

⁵²³ Bu anlayış Orta Dönem Anadolu Vefâliğinin Hıristiyanlıktan'da etkilendiğinin en açık göstergelerinden biridir.

⁵²⁴ İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 51-52; İbn-i Bibi, (Erzi) s. 503-504; Ebû'l-Farac, s. 540; Camiü'd-Düvel, (Öngül), c/II, s. 86-87.

dememişti. Ebû'l-Vefâ'nın menkıbevi bir tarzda hayat hikayesini anlatan Şihabeddin Vasıtî, Ebû'l-Vefâ'nın Abbasi yönetimini eleştirdiğini; ancak kendisinin ya da müridlerinden birinin devlete isyan etmediğini bildirir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Bâbâ İlyâs'ın temsil ettiği tasavvufi fikirler ve propaganda araçlarının hiçbiri Erken Dönem Vefâîliğe benzememektedir. Bu yönüyle Orta Dönem Vefâîleri olarak aktardığımız Bâbâ İlyâs ve ardılları şeklen, Ebû'l-Vefâ ve Vefâîliğe bağlanmıştır⁵²⁵. İç yapı ve savunulan fikirler açısından ondan son derece farklı olan Bâbâ İlyâs'ın başlattığı akım, Turan ve Ocak'ın da belirttiği gibi; daha çok İsmâilliliğin etkisi altında şekillenen önemli oranda Türklerin eski dini inançlarının bütünü olarak kabul edilen Şamanizm⁵²⁶ ile beslenen Anadolu için yeni sayılabilecek bir hareketti⁵²⁷.

Bize kalırsa Bâbâ İlyâs'ın temsil ettiği hareket söylem olarak Vefâî; ancak faaliyet olarak bağımsız bir tarikat haline gelememiş lakin bir o kadar da özgün ve sentezlenmiş tasavvufî bir akım olarak değerlendirilmelidir. Bundan dolayı Bâbâ İlyâs'ın temsil ettiği ve Seyyit Velâyet'e kadar uzanan bu harekete “Bâbâîler Hareketi” denilmelidir kanaatindeyiz.

⁵²⁵ Fiğlalı eserinde, Hacı Bektaş-ı Veli'yi ve Bâbâ İlyâs'ı Anadolu'da Yesevîlik ile Vefâîlik gibi bir çok tasavvufî akımı birleştirmeye çalıştığını iddia etmekteyse de şahsi kanaatimizce ne Bâbâ İlyâs'ın nede Hacı Bektaş-ı Veli'nin özelde böyle bilinçli bir amacı yoktu. Her iki karakterde tanıdıkları tasavvufî fikirlerin etkisinde kalmış olsalar da bunların birleştirici amaçlarının olduğunu savunmak zordur. Özellikle Bâbâ İlyâs tarafından şekillenen Bâbâî hareketini, tüm gayri Sünnî hareketlerin Selçuklu yönetimine karşı geçici bir birleşme merkezi olarak değerlendirmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. bk. Fiğlalı, a.g.e., s. 146.

⁵²⁶ Osmân Turan, “Keyhüsrev II” **İ.A.**, c/VI, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 622; Turan, a.g.e., s. 424; Ocak, a.g.e., s. 110-113. Köprülü bu noktada; Bâbâîlerin lideri olarak Bâbâ İshâk-ı Kefersûdî'yi görmüştür. Ancak gerçekte hakkında bilgi verdiği kişi Bâbâ İlyâs-ı Horasânî'dir. Köprülü'ye göre; Moğol isyanı öncesi ve sonrasında Anadolu'ya; Türkistan, Buhara, Harezem Irak ve İran'dan Kalenderi ve onun en büyük şubelerinden biri olan Haydarilik mensupları gelmişlerdi. Bu Kalenderi ve Haydari gruplar aşırı Şîî ve İsmâîlî fikirleri yaymışlardı ki, Bâbâîler hareketinin başındakilerde birer Kalenderi ve Haydariydiler. Dolayısıyla da Köprülü, çıkardıkları isyanı Şîî-Bâtınî fikirler doğrultusunda çıkartılan bir isyan olarak değerlendirir. Bunun yanında Köprülü, Bâbâ İlyâs'ın isminde geçen “Bâbâ” kelimesinin dahi Kalenderi ve Haydari Şeyhlere verilen bir unvan olduğunu belirterek bu yönüyle bile onun bir Kalenderi olduğu savını desteklemeye çalışır. bk. Fuat Köprülü, **Anadolu'da İslâmiyet**, (Yay. M. Kanar-R. Hulusi), (İstanbul: İnsan Yay., 2000) s. 49, 51; Köprülü, “Bâbâ” **İ.A.**, s. 166.

⁵²⁷ Mikâil Bayram; Bâbâ İlyâs'ın Ahi Evren ile aynı tasavvufî ve İslam anlayışına sahip olduğuna vurgu yaparak Ahi Evren'in Şafîî ve Eş'ari olduğuna göre Bâbâ İlyâs'ın da Şafîî ve Eş'ari olduğunu iddia etmektedir. Bk. Bayram, a.g.m., s. 45. Bayram bir başka çalışmasında ünlü seyyah İbn-i Battuta'nın XIV. Yy.ın ilk yarısında Anadolu seyahati esnasında Türkmenleri yakından müşahade ederek bırakın Türkmenlerin Bâbâ İlyâs'ın peygamberliğinin ilanı ile ilgili herhangi bir bilgi verdiğini ondan bahis bile açmadıklarını hatırlatarak eğer böyle bir durum olsaydı mutlaka o tarihlerde Bâbâ İlyâs'ın Peygamberliğine inanan bazı zümrelerin olacağı ve Battuta'nın bunlarla ilgili bilgi verebileceğini zikr eder. Ne varki, İbn-i Battuta'nın Anadolu'ya geldiği tarihlerde Bâbâî hareketinin başındaki aile ve Şeyh Ede-Bali'nin temsil ettiği Bilecik merkezi Sünnileşmiş ya da Sünnileşme sürecine girmişti ki, bu durum hakkında aşağıda malumat verilecektir. Gözden uzak tutmamız gereken hususlardan biri de, İbn-i Battuta'nın Anadolu'da gördüğü ve sohbet ettiği çevre daima yerleşikler ve ehl-i sünnet inancı dairesinde kalan gruplar olmuştur. Bâbâî hareketinin cahil köylüler ve göçebelerle sınırlı kaldığı düşünülürse İbn-i Battuta'nın bu grupla ilgili bilgi veremeyeceği gayet açıktır. Battuta'nın anlatımından onun ehl-i sünnet ile gayri Sünnî arasındaki farkı gayet iyi anlayabileceği anlaşılmaktadır. Nitekim Battuta Sinop'a vardığında namazda ellerini kavuşturmamasından dolayı halk tarafından Rafizî zannedildiği ve halkı ancak tavşan eti yiyerek ikna edebildiğini gösterir. Konu ile ilgili bk. Mikâil Bayram, “Babailer İsyanı Üzerine” **Destursuz Bağdan Üzüm Yiyenler**, (Konya: Kömen Yay., 2004) s. 53-55; İbn-i Battuta'nın anlatımı için bk. İbn-i Battuta, c/I, (Şerif Paşa), s. 211-237; İbn-i Battuta, c/I, (Çevik), s. 192-222; İbn-i Battuta, c/I, (Öztürk), s. 202-236. Şunu da unutmayalım ki, Bâbâîlerin önemli bir bölümü de Hacı Bektaş'ın ölümünden sonra onun adı etrafında şekillenen Bektaşîlik hareketine dahil olmaya başlamışlardı.

Seyit Velâyet döneminde Bâbâîler, Erken Dönem Vefâîliği şeklen de olsa tekrar tanıma gayreti içerisine girmişler ve Ebû'l-Vefâ ile ilgili yazılı kaynakları Türkçe'ye kazandırmışlardır. Ancak bu sözlerimizden Bâbâ İlyâs ardıllarının tasavvufi anlamda hep aynı çizgide kaldığı da anlaşılmalıdır. Nitekim Bâbâ İlyâs'ın dip torunu olan ve Bâbâîler hareketinin de bir dönem başında bulunan Âşık Paşa'nın yazdığı Garib-Nâme isimli eseriyle daha çok kitabi İslâm'a meyl ettiğini göstermiştir. Bununla beraber, zaman içerisinde Bâbâîler hareketinin en büyük iki başkenti olan ve hareketin başlangıç noktasını teşkil eden Amasya ve Batı Anadolu'da Bilecik merkezi Sünnileşmiştir. Bundan dolayı bu harekete bağlı olan dervişler Osmânlı Devleti döneminde meydana gelen Şah Kulu⁵²⁸, Şeyh Celâl, Kalender Çelebi⁵²⁹, Domuz Oğlan, Bâbâ Zinnûn ve Sülün Oğlan⁵³⁰ gibi gayr-i sünni siyasi, dini ve sosyal hareketlerde ve isyanlarda karşımıza çıkmamaktadır.

Bâbâ İlyâs'ın ölümünden sonra Bâbâî hareketinin Bâbâ İlyâs'ın halifeleri tarafından Anadolu'nun muhtelif yerlerinde devam ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim Elvan Çelebi'den öğrendiğimize göre, Bâbâ İlyâs'ın Anadolu'da çok sayıda müridi bulunmaktaydı. Bu Halîfelerden tamamının isimleri bildirilmemesine karşın ve en azından bazılarının Malya savaşından kurtulmuş olmalarından dolayı hareketi Anadolu'da yaymaya devam etmişlerdir. Elvan Çelebi'nin ismini zikrettiği halîfeler şunlardır; Şeyh Emircem Sultan⁵³¹, Şeyh Osmân, Şeyh Alay, Şeyh Balı, Şeyh Eşref, Şeyh Ede-Balı⁵³². Hareketin propagandasını yapan önde gelen müridleri ise; Yusuf, Emre, Hasan, Mîr-Hac, Nûhî, Râz, Said, Süleyman Şah, Şerefüddin, Toğan Şah, Üzmiş Bâbâ, birlikte hareket ettikleri anlaşılan Düden ve Uban'dır⁵³³.

Bâbâ İlyâs'ın ölümünden Âşık Paşa'nın hareketin başına geçmesine kadar geçen sürede Orta Dönem Anadolu Vefâî hareketinin geçirmiş olduğu tasavvufi hareketlilik hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Bâbâ İlyâs'ın küçük oğlu Muhlis Paşa'nın tasavvufi kimliği ile ilgili ortaya atılabilecek olan en temel görüş, onun Bâbâ İlyâs'ın ona miras bıraktığı dini ve siyasi nüfuzu

⁵²⁸ Şihabeddin Tekindağ, "Şah Kulu Bâbâ Tekeli İsyanı" **B.T.T.D.** c/I, say/3, İstanbul: Tarih Araştırmaları Ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma Vakfı Yay., 1987, s. 34-37.

⁵²⁹ William J. Griswold, **Anadolu'da Büyük İsyân** (1591-1611), (Çev. Ü. Tansel) (İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000) s. 146-160.

⁵³⁰ Söz konusu isyanlarla ilgili bk. İbrahim Peçevi, **Tarih-i Peçevî**, (Haz. B. S. Baykal) (3. bsk, Ankara: K.B. Yay., 1999) s. 122-125; Mustafa Akdağ, **Türk Halkının Dirlik Ve Düzenlik Kavgası, Celâlî İsyânları**, (İstanbul: Cem Yay., 1995), s. 122, 422.

⁵³¹ Ocak; Emircem Sultan'ın Yozgat'ın Bozok nahiyesinde bulunan mezar kitabesine dayanarak gerçek adının İsmail, lakabının ise Şerefu'd-dîn olduğunu zikretmiştir. Yine kitabede ki, ölüm tarihinin 1240 olarak geçmesine dayanarak onun Bâbâ İlyâs isyanına bizzat katıldığını ve bugün tekkesinin ve mezarının bulunduğu mevkiye öldürüldüğünü ileri sürmektedir. bk. Ahmet Yaşar Ocak, "Emirci Sultan Ve Zaviyesi" **İ.Ü.E.F.T.E.D.**, say/IX, İstanbul: İ.Ü.E.F. Yay., 1978, s. 146, 159-160.

⁵³² Elvan Çelebi, s. 11/a, 102/a, 104/b, 105/b, 108/b, 113/a, byt. 193, 1789, 1831, 1851, 1904, 1985.

⁵³³ Elvan Çelebi, s. 22/a, 46/a, 60/b, 113/b, 115/b byt. 381, 382, 786, 1045, 2001, 2037.

kullanarak Selçuklu Devleti'ne karşı yönelen ve başını Karamanoğullarının çektiği muhalif hareketlere katılarak destek verdiğidir⁵³⁴. Bu noktada Muhlis Paşa döneminde Orta Dönem Anadolu Vefâî hareketinin dini ve tasavvufi yönünde Bâbâ İlyâs döneminden pek de farklı bir yapıya sahip olmadığını ve tüm dikkatini siyasi gelişmelere çevirdiğini söyleyebiliriz.

Muhlis Paşa'nın Anadolu'da hangi halîfe veya müridlerle etkinlik kazanmak istediği veya Vefâî hareketinin propagandasını yaptığını tespit edemiyoruz. Elvan Çelebi vasıtasıyla Şeyh Affan isimli bir halîfesinin varlığını öğrenmekteyiz⁵³⁵. Bununla beraber Dede Garkın ve Bâbâ İlyâs'ın halîfeliğini yapan ve Muhlis Paşa'nın kayınpederi olan Şeyh Osmân'ın da Muhlis Paşa'nın yaşı ilerlemesine rağmen halîfeliğini yapmış olması mümkün gibi görünmektedir.

4. ÂŞIK PAŞA

Yaşamı ve siyasi faaliyetleri hakkında son derece karışık ve iptidai bilgilerin bulunduğu Âşık Paşa'nın gerçek ismi Alî; mahlası ise, Âşık'tır⁵³⁶. Babası yani Muhlis Paşa'nın ilk oğlu olmasından dolayı “Paşa” unvanı verilmiştir⁵³⁷. Arabgir isimli bir köyde⁵³⁸ M.1272 yılında dünyaya gelen Âşık Paşa burada yaklaşık olarak on bir yıl kalmış ve daha sonra Kırşehir'e yerleşmiştir⁵³⁹. İlk eğitimini Dede Karkın'dan itibaren Anadolu'nun en önde gelen halîfelerinden biri olan Şeyh Osmân'dan almıştır⁵⁴⁰. Aldığı eğitimin tasavvufi bir nitelik taşıdığına hiç şüphe yoksa da Kırşehir'de almış olduğu eğitimin biraz daha akademik düzeyde

⁵³⁴ Muhlis Paşa'nın hayatı ve siyasi yaşamı ile ilgili tartışma için bk. Ocak, a.g.e., s. 161-165; Ahmet Ağrakça, “Menâkıbu'l-Kudsiyye'ye Göre Bâbâî Şeyhi Muhlis Paşa'nın Anadolu Selçuklu Tahtına Geçışı” **Ta. D.** (Şihabeddin Tekindağ Özel Sayısı) say/XXXIV, İstanbul, 1983-1984, s. 95-100.

⁵³⁵ Elvan Çelebi, vr. 108/b, byt. 1904

“Şeyh Affan halîfe-Muhlis
Ber-güzide miyane-i hulefâ”.

⁵³⁶ Elvan Çelebi, vr. 82/a, byt. 1409; Mecdî, s. 22

“Ol Alî ibn-i Muhlis ibn-i İlyâs
Küllühüm ecma'in hayru'n-nâs”.

⁵³⁷ Bursalı Mehmed Tahir, **Osmânlı Müellifleri**, c/I, (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1333), s. 109.

⁵³⁸ Ocak, Menâkıbu'l-Kudsiyye metni için yazdığı giriş kısmında metinde geçen Arabgir'in Gülşehir'in eski adı olacağını belirtmesine rağmen metinde Âşık Paşa'nın on bir yıl sonra Arabgir'den Gülşehir'e geldiğini belirtir. Bu da Arabgir ile Gülşehir'in aynı değil farklı yerler olduğunu göstermektedir. Ocak'ın giriş metninde metinde geçen Arabgir'in Malatya'nın kazası olan Arapkir ile herhangi bir ilgisinin olamayacağını belirtmesine rağmen Malatya'da Dede Karkın'ın dolayısıyla da Orta Dönem Anadolu Vefâîliğe bağlı Karkın oymaklarının bulunması ve Karaman oğulları ve Cimri vasıtasıyla Anadolu Selçuklu Devleti siyasi hayatına müdahale eden Muhlis Paşa'nın Âşık Paşa'nın güvenliğini sağlamak için Oğlunu Şeyh Osmân ile birlikte oraya göndermiş olma ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Ocak, Menâkıbu'l-Kudsiyye, Giriş, s. LX, dpnt. 87.

⁵³⁹ Elvan Çelebi, vr. 68/a-b, byt. 1170, 1175

“On birinci yıl olıcak varunuz
Ta Arabgire sırrımı görünü”
“Sözlerimi kabul kıldı Şeyh
Kırı Gülşehr kıldı geldi Şeyh”.

⁵⁴⁰ Elvan Çelebi, vr. 68/b, byt. 1178

“Kıldı evvel mürebbi Osmân'ı
Ol kavi zühd ü dîn ü imân”.

olması kuvvetle muhtemeldir. Âşık Paşa tarihini tespit edemediğimiz bir dönemde babasının vasiyeti mucibince Şeyh Osmân'ın kızı ile evlenmiştir⁵⁴¹.

Âşık Paşa'nın yaşamı ile ilgili bilgi veren çağdaş kaynaklar umumiyetle kaynak gösterme alışkanlığı bulunmayan Hüseyin Hüsameddin'e dayandırılmaktadır. Ne varki verilen bilgiler herhangi bir, birincil veya ikincil kaynaklarda bulunmaması bilgileri şüpheli hale getirmektedir.

Hüsameddin ve onu referans alan kaynaklara göre Âşık Paşa; Kırşehir'de dünyaya gelmiş ve burada Süleyman Kırşehrî'den ders almış daha sonra da Hânîkah-ı Mesudî şeyhliğini yapmıştır. Yukarıda da değindiğimiz gibi Bâbâ İlyâs döneminde Hânîkah-ı Mesudî isimli bir zaviyede Bâbâ İlyâs bir müddet yaşamış ancak daha sonra yeni bir zaviye yapılarak oraya taşınmıştı. Bâbâî hareketi içinde Hânîkah-ı Mesudî zaviyesinin herhangi bir öneminin kalmaması bu bilgiyi şüpheli hale getirmektedir⁵⁴².

Hüsameddin'in kurgusuna göre; Âşık Paşa, İlhanlıların Anadolu genel valiliğini yapan ve bağımsız olmak için bir müddet sonra İlhanlılara isyan eden Timur-taş'a vezirlik yapmış ve isyanın başarısızlıkla neticelenmesi üzerine Timur-taş ile birlikte Mısır'a gitmiş ve bir müddet sonra Anadolu'ya gelerek vefat etmiştir⁵⁴³. Bu bilgilere göre, herhangi bir birinci ya da ikinci el kaynakla destekleninceye kadar ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Bunun yanında Bursalı Mehmed Tahir ve onu referans gösteren araştırmacılar ise Âşık Paşa'nın Osmân Gazî'nin maiyetinde yani beraberinde bulunduğunu kaydetmişler hatta Âşık Paşa ve Orhan Gazî arasındaki iyi münasebetlerden dolayı Ankara ile Kırşehir'in Osmânlılarca fethinin son derece kolay olduğunu kaydetmişlerdir. Ne var ki bu durumdan herhangi bir tarihi kaynak söz etmez⁵⁴⁴. Yalnız şu bir gerçektir ki, Osmân ve Orhan Gazîler ve Âşık Paşa çağdaşlardır; ancak biri Batı Anadolu'da diğeri Orta Anadolu'da yaşamıştır. Karaalioğlu, Âşık Paşa'nın babası Muhlis Paşa'nın Osmân Gazî'nin yanında bulunan ve onu destekleyen şeyhlerden olduğunu herhangi bir kaynak göstermeden dile getirir⁵⁴⁵.

Âşık Paşa ile ilgili bilgi veren çalışmaların sürekli Âşık Paşa'yı siyasi bir konjektöre yerleştirme gayreti daha çok Âşık Paşa'nın mensubu olduğu ailenin M.XIII. yy.da Anadolu'nun siyasi hayatında son derece ses uyandırmış olmasından kaynaklanmıştır.

⁵⁴¹ Elvan Çelebi, vr. 70/b.

⁵⁴² Hüsameddin, a.g.e., s. 224; Seyit Kemal Karaalioğlu, **Türk Edebiyatı Tarihi, Başlangıçtan Tanzimat'a**, c/I, (2.bsk, İstanbul: İnkılap ve Aka Yay., 1980) s. 439; Günay Kut, "Âşık Paşa " **D.İ.A.**, c/IV, (İstanbul: D.V. Yay., 1991), s. 2.

⁵⁴³ Hüsameddin, a.g.e., c/II, s. 482-483; Kut, a.g.m., s. 2.

⁵⁴⁴ Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 110; Tarım, a.g.e., s.27-28.

⁵⁴⁵ Karaalioğlu, a.g.e., s. 439.

Köprülü ve Ocak Âşık Paşa'nın kuvvetli propaganda da bulunarak güçlü tasavvufi akımların yer aldığı Kırşehir'de pekçok mürid toplamayı başardığını belirtmektedirler⁵⁴⁶. Ne var ki, Âşık Paşa'nın aslında yorucu bir propaganda faaliyetinde bulunmasına da gerek yoktu. Çünkü dönemin Kırşehir'i Selçuklu Devleti'ne karşı yönelen muhalefetin bir nevi merkezlerinden biriydi. Kaldı ki, Âşık Paşa'nın belki de Anadolu Selçuklu Sultanlığı'na en ağır muhalefeti yapan Bâbâ İlyâs'ın torunu olması ve Bâbâ İlyâs etrafında başlayan Bâbâî hareketinin eski simalarından olan Hacı Bektaşî Veli gibilerin ölümlerinin arkalarından dahi Kırşehir'de kendi isimleri etrafında şekillenen ancak Bâbâî prensiplerine uygun güçlü bir geleneği imtisal etmeleri⁵⁴⁷ Âşık Paşa'ya Kırşehir'e geldiğinde hazır bir mürit topluluğu, bulmamasıdır.

Âşık Paşa'nın, Süleymân Türkmânî, Ahî Evren ve Hacı Bektaşî ile münasebetler kurduğu ihtimalini düşünen Köprülü ve Ocak, Ahi Evren ile Süleymân Türkmânî'nin Âşık Paşa'nın Kırşehir'de yürüttüğü propagandaya karşı çıktıklarını dile getirirler⁵⁴⁸. Hatta Ocak, bu propagandadan zarar göreceğini düşündüğünden olsa gerek Âşık Paşa'nın Kırşehir'den Amasya'ya göç ettiğini zikr eder⁵⁴⁹.

Âşık Paşa'nın Süleymân Türkmânî ve Ahî Evren'le görüşme ihtimali yüksek gibi görünse de Hacı Bektaşî Veli ile görüşmeleri imkansızdır. Her şeyden evvel yukarıda da belirttiğimiz gibi Âşık Paşa M.1272 yılında doğmuş ve M. 1283 yılında Kırşehir'e yerleşmişti. Halbuki Hacı Bektaşî Veli M.1271 yılında ölmüştü⁵⁵⁰. Dolayısıyla da Âşık Paşa Kırşehir'e geldiğinde Hacı Bektaşî Veli çoktan ölmüştü. Bunun yanında biz Elvan Çelebi'nin, Ahi Evren ve Süleymân Türkmânî'nin ve taraftarlarının rekabetinden dolayı Kırşehir'i terk edip Amasya'ya gittiği kanaatinde değiliz. Elvan Çelebi'nin Kırşehir'e gitme nedeni daha çok bölgede artan siyasi kargaşa ve buna paralel olarak gelişen otorite boşluğu ve artan asayişsizliktir⁵⁵¹. Bunun yanında Karaman oğullarının bölgeye yönelik gerçekleştirdikleri yağma akınları kentten büyük bir göçü vermesine, bu da kentin nüfuzunun bir hayli azalmasına neden olmuştu⁵⁵².

⁵⁴⁶ Fuat Köprülü, "Âşık Paşa" **İ.A.**, c/I, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 702-703; Ahmet Yaşar Ocak, "Âşık Paşa -Tasavvufi Şahsiyeti-" **D.İ.A.**, c/IV, (İstanbul: D.V. Yay., 1991), s. 3.

⁵⁴⁷ Hacı Bektaşî Veli'nin Bâbâî hareketine mensubiyeti ile ilgili bk. Elvan Çelebi, vr. 113/b, byt. 1994 "Hacı Bektaş şol sebebden hiç / Göze almadı tâc-ı sultanî" .

⁵⁴⁸ Köprülü, a.g.m., s. 703; Ocak, a.g.m., s. 3.

⁵⁴⁹ Ocak, aynı yerde.

⁵⁵⁰ Irene Melikoff, **Hacı Bektaş, Efsaneden Gerçeğe**, (Yay. T. Alptekin) (İstanbul: Cumhuriyet Yay., 1998) s. 95.

⁵⁵¹ Konu hakkında ki tartışma için bk. Mikâil Bayram, **Ahi Evren Ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu**, (Konya, 1991) s. 126-127.

⁵⁵² Azîz Erdeşir Esterabadî, **Bezm-u Rezm** (Çev. M. Öztürk), (Ankara: K.B. Yay., 1990) s. 223.

Mevlana ve Sultan Veled'e büyük bir hayranlık duyduğu düşünölen Âşık Paşa'nın Mevlevilerle de ilişkisi olduğu dikkate alınmaktadır⁵⁵³. Bu gayet akla yakın gelmektedir; çünkü Kırşehir gibi M. XIII. y.y. da bir ilim ve tasavvuf kentinde dar alanda tanınmış grupların birbirleriyle ilişkiye girmeleri pek tabidir. Bunun yanında Kırşehir Emirliğinde bulunan Nûre'd-dîn Caca'nın bir Mevlana müridi olması Kırşehir'de Mevleviliği siyasi hayatta etkin bir konuma getirmişti⁵⁵⁴. Caca'nın (tahmini olarak) Kırşehir Emirliği'nin fiili olarak bittiği M.1278 ve aynı yıl Mısır'a esir olarak götürölmesinden sonra⁵⁵⁵; Caca zamanında, özellikle Kırşehir aristokratları arasında kurumsallaşmaya başlayan Mevlana sempatanlığının Mevlevi tarikatının kurulmasına kadar bölgede hakim olduğu aşikardır.

Orta Dönem Anadolu Vefâîliği'nin esas değişimini yaşadığı Âşık Paşa'nın şeyhliği zamanında hareket Bâbâ İlyâs ve Muhlis Paşa devirlerinde olduğu gibi gayri kitabi olmaktan çıkıp sünnileşmişlerdir. Bu durumun temel nedeni şahsi kanaatimizce Kırşehir'de özellikle Nûre'd-dîn Caca'nın çalışmaları sayesinde Sünni dünyanın hakim olması ve burada Âşık Paşa ve etrafındakilerinin sünnileşmesidir. Burada sorgulanması gereken temel prensip Âşık Paşa'nın hangi yöntem ve hangi şahıslar aracılığıyla sünnileştiğidir. Bugün için maalesef ki bu sorulara cevap verebilecek bilgi birikimine sahip değiliz.

Âşık Paşa'nın Kırşehir'de ya da çevre bölgelerdeki aristokratlarla da ilişki içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Nitekim Âşık Paşa Garib-nâme'de kendisine çok miktarda mal verilmek istendiğini ancak bunları hiçbir şekilde kabul etmediğini dile getirir⁵⁵⁶.

Âşık Paşa sünnileşmiş gibi görünmekteyse de, bunun Âşık Paşa'nın kökleri olan göçerlerle bağlantısını kestiği şeklinde yorumlamak son derece yanlış olur. Bu noktada Âşık Paşa bir yandan Sünnileşme sürecini gerçekleştirirken diğer yandan göçebelerin alışık olduğu anlatımdanda vazgeçmemiştir. Nitekim, Garib-nâme'de yaratıcıdan bahsedilirken “Allah” kelimesi yerine daha çok “*Tengri*” tercih edilmiştir. Bu da İslâmiyeti sathi olarak kabul eden Türkmen gruplarının eski inanışlarından yararlanarak onlarla iletişim kurulmak istenmesinden kaynaklanmış olabilir. Unutulmamalıdır ki Sünni tasavvufi eserlerde örneğin Mevlana'nın Mesnevisi ya da Ahmed Eflakî'nin Menâkıbu'l-Ârifin'inde “Tengri” kelimesi kullanılmaz.

Âşık Paşa'nın sünnileştiğinin en büyük göstergesi kaleme aldığı ve on iki bin beyitten oluşan “Garib-nâme” isimli eseridir. Köprölü, Âşık Paşa'nın tıpkı Mevlânâ ve Sultan Veled

⁵⁵³ Köprölü, a.g.m., s. 704; Ocak, aynı yerde.

⁵⁵⁴ Nejat Kaymaz, **Pervâne Mu'inüddîn Süleyman**, (Ankara: A.Ü.D.T.C.F. Yay. 1970) s. 119. Bu çalışmanın yeniden gözden geçirilmiş ve özetlenmiş baskısı için bk. Nejat Kaymaz, **Pervâne Süleyman, 13. Yüzyılın İşbirlikçi Emiri Muinüddin Süleyman**, (İstanbul: Kaynak Yay., 2002).

⁵⁵⁵ İbn-i Şeddâd, **Al-Melik Al-Zahir**, c/II, (Çev. Ş. Yaltkaya) (2.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 2002) s. 85-87 Kaymaz, a.g.e., s. 162, 167.

⁵⁵⁶ Âşık Paşa, s. 83.

gibi panteist olmakla beraber, ehl-i sünnet prensiplerine uygun kitabi tasavvufi akideler yazdığını belirtir⁵⁵⁷. Bunun yanında Âşık Paşa'nın Yunus Emre'nin şiirlerinden de etkilenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Garib-nâme'de geçen:

*“Şol kadar mülket vire değmemüze / Kim anun vasfı hali gelmez söze
Değme bir köşk nice uşbu dünyece / Nice anun gibi köşk ucdan uca
Köşk ile hûr-u kusur nerm-ü Burâk / Hulle-vii tâc-ü kemer, tahtu turak”*

bu ve buna benzer beyitler bu düşüncemizi kuvvetlendirmektedir⁵⁵⁸.

Söz konusu eser; on bâbtan ve her bâb da on destandan oluşmaktadır. Bâblarda İslâm dininin faziletleri, genel karakteri, İslâmî bir yaşayışın gereği olan prensipler, Müslümanların günlük hayatlarında kullandıkları birtakım terimler ve bazen de ayetler açıklanmaktadır. Garip-nâme bir bütün olarak okunduğu zaman Kur'an-ı Kerim'i iyi etüt edildiği ve onu iyi bilen bir kalem tarafından çıktığı anlaşılmaktadır. Nitekim açıklanan bir konu ile ilgili Kur'an'da geçen bir ayet hemen örnek olarak gösterilmektedir. Garib-nâme'nin temel referans kaynakları ayetler ve hadislerdir. Âşık Paşa'yı böyle bir tutum içine sokan neden ise Âşık Paşa'nın sünnileşmesi ve sünni dünyada bir yer arayışındır. Ancak Âşık Paşa, sünni dünyada yer ararken, babasının ve dedesinin içinden çıktığı zümreye de yabancılaşmamaya çalışmıştır. Nitekim Âşık Paşa'nın eserini Türkçe yazması ve kullanılan anlatım tarzı, eseri basit ve anlaşılır hale getirmiştir ki, bu durum kitabın göçerlerce de rahat okunup anlaşılmasını sağlamıştır. Köprülüye bakacak olursak Âşık Paşa; Arapça, Farsça, Ermenice ve İbranice'yi gayet iyi biliyordu⁵⁵⁹. Köprülü Âşık Paşa'nın İbranice'yi bildiğine dair herhangi bir delil ortaya koymasa da Garib-nâme'de geçen; “ تیخاوخو جرتوس بیس الرک جزیم / ارمنی ایدر جیس خاوخو کزم ” Ermenice anlatımdır⁵⁶⁰. Filhakika Köprülü'nün dediği gibi Âşık Paşa, Arapça ve Farsça'yı bilmesine rağmen eserini Türkçe olarak kaleme alıyorsa bu onun kökleriyle yani içinden geldiği toplulukla bağlarını koparmadığı anlamına gelir.

Âşık Paşa'nın kaleme aldığı Garib-nâme daha çok belli bir gruba yapılan heyecanlandırıcı konuşma üslubunda, insanlara nasihat eder tarzda yazılmış bir eserdir. Eserin basit bir Türkçe ile yazılmış olmasının altında yatan temel neden ise Âşık Paşa'nın bu eserle sadece göçebe Türkmenlere değil halkın büyük çoğunluğuna ulaşmak istemesinden

⁵⁵⁷ Köprülü, a.g.m., s. 703. Âşık Paşa'nın Sünnileşme sürecini nasıl gerçekleştirdiğini tezimizin sınırlarını aşmamak gayesiyle burada irdelemeyeceğiz. Ancak şu kadarını belirtmeliyizki, bu süreçteki en önemli olgu Âşık Paşa ve çevresindekilerin Sünni bir eğitim alarak şehirleşmesidir. Çünkü gerek Âşık Paşa ve gereksede çevresindekilerin şehirleşmesi onların kitabi İslâm ile daha uzun soluklu ve daha sağlıklı bir etkileşim içerisine girmesine neden olmuştur diyebiliriz.

⁵⁵⁸ Âşık Paşa, s. 83.

⁵⁵⁹ Köprülü, a.g.m., s.703 .

⁵⁶⁰ Fuat Köprülü, “Türk Edebiyatı'nın Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirleri” **D.F.E.F.M.**, c/II, no/I, İstanbul, 1938, s. 14-15.

kaynaklanmıştır⁵⁶¹. Bunun yanında Âşık Paşa'nın eserini Türkçe yazmak istemesinin bir diğer önemli nedeni döneminde Arapça ve Farsça çok sayıda eser yazılmasına duyduğu tepkidir. Nitekim bu tepki Âşık Paşa tarafından Garib-nâme'de: “ *Türk diline kimse bakmaz idi / Türklere hergiz gönül akmaz idi / Türk dahi bilmez idi bu dilleri / İnce yolu ol ulu menzilleri.*” dizeleriyle dile getirilmiştir. Aslında bu bir yerde Âşık Paşa'nın dönemin sosyal ve kültürel bir tartışması haline gelmiş olan bir konuda taraf olduğunu da göstermektedir⁵⁶². Eserde üzerinde durulan en önemli konuların başında zahidane bir hayatın gerekliliği ve malın önemsizliğidir⁵⁶³.

İnsanları ibadet etmeye ve Allah yolunda yürümeye davet eden Garib-nâme namâz, oruç vb. ibadetlerin gerekliliğini çeşitli benzetmelerle açıklamaya çalışmaktadır⁵⁶⁴.

Âşık Paşa; tasavvufu nefsin terbiye edilmesi ve iyi bir huya sahip olunabilmesi için gerekli olan bir yöntem olarak telakki etmiştir⁵⁶⁵. Âşık Paşa dış görünüşü ve nefsi fani görmüştür, bu faniliği ise insanın ancak iyi bir huya sahip olması ile anlayabileceğinin üzerinde durur⁵⁶⁶.

Tasavvufun ayrılmaz bir parçası olan evliyalara da; Allah'ın sevdiği kullar olarak kabul eden Âşık Paşa, evliyaların hem bu dünyada hemde ahrette kaygı ya da korku duymadığını zikreder⁵⁶⁷.

Allah'ın sonsuz bir kudretinin olduğuna dikkat çeken Âşık Paşa, Garib-nâme'de sıklıkla Allah'ın azametini aktarmaya çalışmıştır⁵⁶⁸. Bununla birlikte hayrın ve şerrin insanın kendi eylemlerinin sonucunda Allah'ın takdiri sonucunda oluştuğunu savunur⁵⁶⁹.

5. OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA VEFÂÎ MÜRİDLERİ

Osmânî Devleti'nin kuruluşunda faydası olan Vefâî tarikatı mensuplarının tamamını şu an için tespit etmek son derece zordur. Kuruluş döneminde Osmân ve Orhan Gaziler ile I.Murad'a yardımlarda bulunmuş birtakım Bâbâî dervişlerinin kimliklerini ve isimlerini tespit ediyorsak da tüm Bâbâî çevresinin Vefâî olduğu tezini ileri sürmek son derece yanlıştır.

⁵⁶¹ Fuat Köprülü, “Türk Edebiyatında Âşık Tarzı'nın Menşee ve Tekamülü Hakkında Bir Tecrübe” **M.T.M.**, c/I, No/I, İstanbul, 1331, s. 11.

⁵⁶² Fuat Köprülü, “Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türk-i Basit” **Edebiyat Araştırmaları**, (3.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1999) s. 273.

⁵⁶³ Âşık Paşa, s. 82-83.

⁵⁶⁴ Âşık Paşa, s. 88.

⁵⁶⁵ Âşık Paşa, s. 89, 95.

⁵⁶⁶ Âşık Paşa, s. 95.

⁵⁶⁷ Âşık Paşa, s. 106.

⁵⁶⁸ Âşık Paşa, s. 109.

⁵⁶⁹ Âşık Paşa, s. 93.

Bunun en güzel örneği Bâbâ İlyâs müridi olan Hacı Bektaş-ı Velî'nin Vefâî tarikatı mensubu olmaktan ziyade daha çok, Haydari dervişi olması gösterilebilir⁵⁷⁰. Burada bizce atlanılmaması gereken temel nokta, Bâbâ İlyâs'ın adına izafeten Bâbâîler olarak anılan hareketin, üst çatı yani söylem olarak Vefâî olması; ancak içerik anlamında Ehl-i Sünnetin dışında kalan tasavvufi ve dini görüşlerinin bir nevi buluşma ya da toplanma merkezi olduğudur. Bundan dolayıdır ki, her Bâbâî dervişini ya da müridini Vefâî mensubu olarak telakki etmek son derece yanlıştır. Bunun yanında, Bâbâ İlyâs'ın müridlerine Vefâî propagandasını yaptığını ileri sürmekte son derece zordur. Çünkü yukarıda da değindiğimiz gibi, onun propagandasının öğeleri Ebû'l-Vefâ'nın anlayışına uygunluk sergilememektedir. Onun mistik yönünde kullanılan öğeler daha çok Türklerin İslâmiyet'ten önceki inançları iken; Ebû'l-Vefâ'da bu durumun Kuran'ın farklı yorumlanması, yerel yöneticilerin ve elitlerin farklı bir İslâm anlayışına sahip olması ve Hz. Âli evladına karşı takip edilen yanlış siyasete duyulan sistemli bir tepkinin sonucuydu.

Gözden uzak tutulmaması gereken hususlardan biri de, Âşık Paşa-zâde'nin eserinde bahsettiği Abdâlân-ı Rûm sınıfı mensuplarının tamamının Bâbâî olmadığıdır⁵⁷¹. Bunların içinde yer alan bazıların, ikinci kişiler aracılığıyla Bâbâî hareketine mensup oldukları bilinmekteyse de bu ikinci kişilerin Bâbâ İlyâs'ın ölümünden sonra ne derece Bâbâî

⁵⁷⁰ Ocak, a.g.e., s. 178. Ocak, Hacı Bektaş'ın Vefâîliğe geçtiğini söylemektedir. Ancak onun, isyana katılmayarak Sivas'a oradan da Suluca Kara-Höyük'e yerleşmesi onun kardeşi Menteş kadar samimi bir Bâbâ İlyâs müridi olmadığını gösterir. bunun yanında Hacı Bektaş'ın Suluca Kara-Höyük'e yerleştikten sonra Vefâîlik propagandası yaptığını dair kanıtlarımız ya da belgelerimiz yoktur. Kaldı ki, onun içinden çıktığı Haydariliğin propagandasını yapması akla daha yakın gelmekteyse de bunun da kanıtlarına malik değiliz. Vahidî'nin meşhur eserinde, Anadolu'da yaşayan Haydari dervişlerinin; uzattıkları bıyıklarının dudaklarını aşarak, ağızlarının içlerine girdiğini ve çenelerine indikten sonra kıvrılarak kulak dibine kadar uzandıklarını ve bu kılların içinde örümceklerin dolaştıklarını açıklar. Bununla beraber başlarında az bir saç, kulaklarında ve cinsel organlarında kalaydan bir küpe, boyunlarında demir halka, ayaklarına ve vücutlarını saran demirden zincirlerin olduğunu belirtir. Yanlarında asılı olan çanlar dans ettiklerinde garip sesler çıkartarak yarı çıplak dolaşırlardı. Haydarilerin kullandıkları kıyafetlerinin her birinin simgesel değeri olduğunu Vahidî'ye dayanarak aktaran Yazıcı ise, haydarilerin boyunlarına taktıkları halka ile Hz. Âli ya da Kutbü'd-dîn Haydar'ın kulu olduklarını, başlarındaki az miktar saçla rakibini mağlup eden pehlivan gibi nefislerini yenmiş olduklarını, kulaklarındaki küpe ile her söze itibar etmediklerini, ayaklarındaki zincir vasıtasıyla batıl yolda yürümediklerini, cinsel organlarına takılan halka ile iffetli olduklarını halka anlatmaya çalıştıklarını aktarmaktadır. bk. Vâhidî, s. 54/a-b; Tahsin Yazıcı, "Haydariyye" **D.İ.A.**, c/XVII, (İstanbul: D.V. Yay., 1998), s. 35; Ocak, *Kalenderiler*, s. 39-41, 67-69.

⁵⁷¹ Abdâlân-ı Rûm, Âşık Paşa-zâde'nin verdiği bilgilere göre Anadolu'ya sonradan gelen bir gruptur. Muhtemelen de Anadolu'ya Moğol baskısından dolayı XIII.yy. da yaşanan yoğun göç dalgası sırasında gelmişlerdi. Bu grubun kendine has birtakım ritüelinin ya da inanç sisteminin olduğunu söylemek zordur. Birbirlerine son derece benzeyen kıyafet, yaşayış veya geleneklerinden dolayı ehl-i sünnet inancı dışında kalan tüm grupları kapsayıcı bir şekilde Âşık Paşa-zâde tarihi tarafından ilk kez kullanıldığı anlaşılan bu grup için, Köprülü; XIII.yy. da Yesevî, *Kalenderî*, Haydarî gibi muhtelif Heteredoxe zümrelerin Anadolu'da Türkmen gelenekleriyle ve yerel hurafelerle karışmasından oluşan Bâbâîliğin sonraki şekillerinden biri olarak tanımlamıştır. Köprülü'nün verdiği bu tanımın en büyük destekleyicisi Vâhidî'nin kaleme aldığı eserde aktardığı Abdâlân-ı Rûm hususiyetlerinin tıpatıp *Kalenderî*, Haydarî ve Şemsilerle ilgili verdiği kılık kıyafet, yaşam tarzı ve inanç ritüellerinin birbirine olan benzerliğidir. bk. Vâhidî, vr. 28/a-29/a, 41/a-43/a, 53/b-55/a, 80/b-82/a; Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 205; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 237; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 571; Fuat Köprülü, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, (6. bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1999) s. 101.

hareketinin fikir ve prensiplerine bağlı kaldıklarının tespiti yapılamamaktadır. Mesela, bir Vefâî⁵⁷² ve Bâbâî⁵⁷³ şeyhi olarak görülen Şeyh Ede-Bâlî'nin uça takip ettiği hareket Bâbâ İlyâs'tan farklılaşmıştı. Belki de bundan dolayı, açıktan bir Vefâî ve Bâbâî dervişi olduğunu belirten Geyikli Bâbâ ile Şeyh Ede-Bâlî arasında Bitinya Bölgesi'nde yaşamalarına rağmen aralarındaki ilişkiden hiçbir şekilde haber verilmemektedir ki, bu da muhtemelen iki derviş arasında herhangi bir münasebetin olmadığını gösterir. Bunun en temel kanıtı da, Bursa'nın fethinden sonra Orhan Gazi'nin, Geyikli Bâbâ'dan Turgut Alp vasıtasıyla haberdar olarak onunla tanışmak istemesidir⁵⁷⁴. Şayet Geyikli Bâbâ ile Şeyh Ede-Bâlî arasında daha önceden bir münasebet olsaydı Ede-Bâlî aracılığıyla Orhan Gazi Geyikli Bâbâ'dan haberdar olabilirdi. Nitekim, Şeyh Ede-Bâlî'ye dolayısıyla Vefâî tarikatına mensup olan Kumral Bâbâ'dan daha Osmân Gazi devrinden itibaren olmak üzere birlikteliklerinden kaynaklar aracılığıyla haberdarız. Burada karşımıza iki ihtimal çıkmaktadır ki, bunlardan birincisi; ya Ede-Bâlî bölgesinde düşündüğümüz kadar önemli bir Vefâî lideri değil ya da Bâbâî İlyâs'ın temsil ettiği ve Geyikli Bâbâ ile devam ettiği anlaşılan Orta Dönem Vefâîliğinin, Şeyh Ede-Bâlî'yle birlikte batı Anadolu'da şekil ve kabuk değiştirdiğidir. Bizim şahsi kanaatimiz, Şeyh Ede-Bâlî'yle temsil edilen Vefâîliğinin sünnileşmesi ya da sünnileşme sürecinde bulunmasından dolayı Şeyh Ede-Bâlî ile Geyikli Bâbâ arasında en azından bizim bildiğimiz kadarıyla aralarında herhangi bir ilişkinin vuku bulmadığıdır.

Bâbâî hareketini değerlendirirken, her Bâbâî dervişinin ya da Rum Abdalı'nı, bir Bâbâî dervişi olarak görülmemesi kanaatindeyiz⁵⁷⁵. Çünkü şu an için bu tür yorumlamalara

⁵⁷² İ.Ü.N., vr. 3/a; A.N., vr. 3/a; M.B.N., vr. 1/a-b.

⁵⁷³ Elvan Çelebi, vr. 114/a, byt. 1994-1995.

⁵⁷⁴ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 47; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 123; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 374; Neşri, (Taeschner), c/II, s. 47; Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s. 169. Âşık Paşa-zâde'nin incelediğimiz tüm metinlerinde ve Taeschner'in yayınladığı Neşri tarihinde Geyikli Bâbâ: "...Bâbâ İlyâs müridiyim, Seyyid Ebû'l-Vefâî tarikinden..." cevabını verirken, Unat-Köymen neşrinde: "...Bâbâ İlyâs müridiyim ve Seyyid Elvan tarikındayım..." cevabını vererek Ebû'l-Vefâî'nin ismini anmaz. Nüshalar arasında farklılığın nedenini şu an için tespit etmekten uzak olduğumuz için doğru künyeyi; Âşık Paşa-zâde, Lâmiî Çelebi ve Taeschner metinlerinde geçtiği şekliyle kabul etmeyi daha uygun bulduk. bk. Lâmiî Çelebi, (Uludağ-Kara), s. 842.

⁵⁷⁵ Nitekim Nefâhâtü'l-Üns'e dayanan Köprülü ve ondan farklı olarak, Menâkıbu'l-Ârifin ve bir halk menâkıbını kaynak gösteren Ocak, Süleymân Türkmânî Bâbâî şeyhi olarak kabul etmektedirler. Öncelikli olarak, Nefâhat tercümesinde bahsedilen Şeyh Türkmânî için, onun Şam'da yaşadığı ve H.714 (M.1314) tarihinde öldüğü bildirilmiştir. Ancak eserde nerede öldüğünün bildirilmemesi onun Şam'da ölmüş olabileceği ihtimalini gündeme getirir. Bunun yanında, Nefâhat'a bir şerh ve ilaveler yazan ve aynı zamanda Anadolu evliyalarını tanıyan Lâmiî Çelebi, eğer bahsettiği Süleyman Türkmânî'nin Anadolu'da faaliyet gösteren ve naaşı Kırşehir'de metfun olan Süleyman Türkmânî ile aynı şahıs olsaydı bundan mutlaka bahsedirdi. Hakkı Tarım tarafından iki farklı rivayet aktarılmaktadır. Bunlardan birincisine göre Şeyh Süleyman, Mevlana'nın derslerini takip etmiş ve onun ölümünden sonra Kırşehir'e gelerek Mevleviliği yaymak için bir hani-gah açmıştır. Aktarılan ikinci, rivayete göre; Süleyman Türkmânî Âşık Paşa'ya hocalık yapmıştır. Ancak Âşık Paşa'ya hocalık yapan zevatlar hakkında bilgi veren Elvan Çelebi bırakın böyle bir haber vermeyi menâkıbında Süleyman Türkmânî hakkında en ufak bir bilgi dahi vermemektedir. Sadece bu iki rivayet dayanmak suretiyle dahi, Kırşehir'de mezarı bulunan Şeyh Süleyman Türkmânî ile Nefâhat'ın serseri bir derviş olarak bizlere takdim ettiği Süleymân Türkmânî'nin farklı kişiler olduğunu ileri sürmek mümkündür. Ocak'ın bir Bâbâî olarak sunduğu ve Nefâhat'ta anlatılan aynı

gidebilecek kadar sarıh birinci ve hatta ikinci elden kaynaklara sahip değiliz. Bundan dolayı biz Şeyh Ede-Bâlî ve Geyikli Bâbâ'nın ikisinin birden Abdâlân-ı Rûm içerisinde değerlendirilmesine karşıyız. Çünkü ikisi de Vefâî ve Bâbâî menşei olmasına rağmen dini, tasavvufî ve içtimai görüşleri bakımından farklılık arz ediyorlarmış gibi görünmektedir. Eğer Ede-Bâlî ve Geyikli Bâbâ'nın Abdâlân-ı Rûm'dan oldukları kabul edilirse Vâhidî'nin Abdâlân-ı Rûm için verdiği tasvir onlar için de geçerli olmaktadır. Vâhidî'nin verdiği tasvire göre; Rum Abdâlları, yalın ayak dolaşan, vücutları neredeyse çıplak bir halde; ancak yünden yapılmış bir kuşağı giyen, omuzlarında ayinde giydikleri uzun elbiselerini ayırmayan, ayakları yalın, saçlarını kazıtan, omuzlarını örten nacak ve çomakları olan, yemek yedikleri sarı kaşıkları mutlaka yanlarında taşıyan fazla yemek yemeyen, solgun yüzlü ve sinelerinde zülfikar, nâm-ı haydarî ve şakaklarında lale adı verilen şekillerle bezeyen kişiler olarak tasvir etmektedir.⁵⁷⁶ Ancak muhtelif yerlerde de temas ettiğimiz ve gösterdiğimiz nedenlerden ötürü; Ede-Bâlî ve kroniklerde onun öğrencisi, müridi ve yakın dostu olarak tasvir edilen Kumral Abdal, sünnileşmiş ya da sünnileşme sürecinde büyük mesafe kat etmişlerdi. Bundan dolayı, Vâhidî'nin özelliklerini anlattığı Rûm Abdâlları'ndan biri olarak Şeyh Ede-Bâlî ve Kumral Bâbâ'yı gösterme şahsi kanaatimizce pek de doğru olmaz. Bunun yerine bu iki şahsiyeti, XIII. yy. ın sonlarında XIV. yy. ın başlarında Batı Anadolu'da büyük prestij ve etkinlik kazanan Vefâî dervişleri olarak tanımlamanın daha doğru olacağını düşünmekteyiz⁵⁷⁷.

kişi olduğunu düşündüğü Süleyman Türkmânî için ortaya attığı ve Menâkıbu'l-Ârifin'de ehl-i sünnete aykırı olarak yaşadığı tasvir edilen Şeyh Paşa'nın Süleyman Türkmânî ile aynı kişi olduğu tezini ortaya atar. Ancak Şeyh Paşa ile Süleyman Türkmânî'nin aynı kişi olduğunu göstermesi bakımından ortaya atılan bu tez bizce geçerli değildir. Çünkü gerek Nefâhat ve gerekse Menâkıbu'l-Ârifin'de benzer özellikler gösterdi diye kişiler aynı zatmış gibi görmek bize pek uygun gelmemektedir. Kaldı ki, Şeyh Süleyman için "Türkmânî" Konyalı Şeyh içinde "Paşa" lakapları kullanılması bizce bu iki kişinin farklı şahıslar olduğunu ortaya koymaktadır. Bize kalırsa ortada gerçekten vakfiyesi ve mezarı ile bize ulaşan bir Şeyh Süleyman Türkmânî vardır. Ancak bu kişinin Bâbâî Şeyhi olduğunu kabul etmek eldeki kaynakların birbirini desteklememesi ve yetersiz bilgi vermesinden dolayı şu an için pek de doğru değildir kanaatindeyiz. bk. Ahmed Eflâkî, c/II, s. 246-247; Lâmiî, (Kara-Uludağ), s. 794; Tarım, a.g.e., s. 32-33; Köprülü, İlk Mutasavvıflar, s. 210-211, dpnt, 38; Ocak, a.g.e., s. 198-199.

⁵⁷⁶ Vâhidî, vr. 41/a-b. Vâhidî'nin eserinde bu tasvir: "*Rûm abdâlları kân hayrân u yâl u bâlları uryân çerâk-ı şedde ile daire vü kudumların döge döge ve boynuzlarını çala çala hezâr-ı havî hâyıla ve kuft-ı guvî nâyıla sine zenân ve na'ra kunân başları kabak ve yalın ayak ve tenleri çıplak birer tennureleri var. Ancak üzerlerine birer yünden örülmüş kuşak ve birer omuzlarında Ebû Müslîmî nacâk ve birer omuzlarında birer şucâ'i çomak meyânlarında ikişer cür'adan birinde kav u çakmak ve birinde gubâr var. Muhakkak ve birer yanlarında birer abdâlin saru kaşuk. Şöyle ki; bir kerre tasla toyardı on iki ışık ve her kaşık sapında asılıdır. Birer aşık ve birer yanlarında birer keşkül kuşaklarında sarkık ve bedenleri pul yanuk ateşiler idüğüne anlar tanık ve kiminin sinesinde resm-i şekil zülfikar ve kiminin sinesinde nâm-ı Haydarî Kerrâr ve kiminin bazusunda çün heyât-ı mâr cümlesinin şakaklarında düğün-ü derûn lale var. Derler ki, hezâ âlemine nâr-ı pes bu cumhur pir-i sürûr u hubûr bu tumturâkla çomakıla...*" şeklinde geçmektedir.

⁵⁷⁷ Abdâlân-ı Rûm zümresinin kaçınıcı yüzyılda eridiğini tespit edemiyorsak da şekil ve genel yapı itibarıyla Abdâlân-ı Rûm'un XIV.yy. ın başlarında hala XIII.yy. da ki gibi devam ettiğini İspanyol elçisi Ruy Gonzales De Clavijo tarafından öğrenmekteyiz. Clavijo Erzincan'a bağlı bugünkü adı Deli Baba, XIV.yy. da ki, adıyla Deliler köyü olarak kaydettiği köyde yaşayan Müslüman dervişlerin halk tarafından evliya olarak kabul gördüğünü, hastaları iyileştirdiğini ve köylerden buraya bol miktarda adağın geldiğini belirtir. Clavijo, bu dervişlerin her mevsim saç ve sakallarını traş ettiklerini, sırtlarında kalın abalar taşıyarak yanlarında sazlarını taşıyarak ilahiler

5.1. Geyikli Bâbâ⁵⁷⁸

Geyikli Bâbâ'nın yaşadığı yıllarda onun hakkında bilgi veren herhangi bir esere sahip olmadığımızdan dolayı Geyikli Bâbâ'nın yaşamı, faaliyetleri ve ilişkiye girdiği kişiler bakımından tatmin edici bilgilere sahip değiliz. Geyikli Bâbâ'nın çağdaşı olarak kabul edebileceğimiz Yunus Emre'den onun gerçek adının Hasan olduğunu öğrenmekteyiz⁵⁷⁹. Şakayık ve Hoca Sade'd-dîn, onun Azerbaycan'ın Hoy Kasabası'nda dünyaya geldiğini aktarmasına rağmen hangi tarihler arasında Anadolu'ya geldiğine dair herhangi bir bilgi vermezler⁵⁸⁰. Evliya Çelebi, muhtemelen mahalli söylencelere dayanarak Geyikli Bâbâ'nın Azerbaycan'da bulunan Çeri Hasan sülalesine mensup olduğunu zikretmektedir⁵⁸¹. Geyikli Bâbâ hakkında kaynaklardan öğrendiğimiz bir diğer önemli bilgi de onun Vefâî tarikatına mensup bir Bâbâî dervişi olduğudur⁵⁸². Her ne kadar Evliya Çelebi onun Yesevî tarikatına bağlı bir derviş olduğunu kaydetmişse de⁵⁸³ bunun nedeni muhtemelen Vefâîlik tarikatının, XVII. yy. kadar halk nazarında unutulmuş olmasıdır. (Şunu da unutmamak gerekir ki, Vefâîlik XIII. ve XIV. yy.larda Bâbâîlik daha sonraki asırlarda da Bektaşilik kadar popüler halk kitlelerini kasıp kavuramamıştı.) Geyikli Bâbâ'nın tarihsel yaşamı hakkında elde edilebilecek son bilgi ise, Osmânî kuruluş tarihinde önemli olan Turgut Alp gibi yerel aristokrat aileleriyle yakın ilişkiler kurduğu ve hatta onu kendine mürid edinmeyi başardığıdır⁵⁸⁴. Yerel aristokratlarla sıklıkla ilişkilere girilmesi ve onlar üzerinde etkinlik kurulması, daha Erken Dönem Vefâîlik hareketinde de karşımıza çıkan bir durumdur. Bu da bize Vefâîlik tarikatının etkinlik kazanma çalışmalarındaki, bazı ilkelerin Ebû'l-Vefâ'dan XIV.yy.ın ilk çeyreğine kadar değişmediğini gösterir. Bölgedeki, gaza faaliyetlerine katılmasını kuvvetle muhtemel görünen Geyikli Bâbâ'ya Orhan Bey tarafından İnegöl taraflarında yer alan bir arazi bağışlanmış ve o da bu arazi üzerine bir zaviye yaptırmıştı⁵⁸⁵. Kroniklerde; Orhan Bey tarafından yapılan bu bağış şeyhin hayır duasını almaya yönelik

okudukları bilgisini vererek, tekkelerinin kapısına bir püskül ile hilal şeklinde resim, resmin altında geyik, keçi ve koyun boynuzlarının dizili olduğunu kaydeder. Clavijo'nun sefaretnamesi için bk. Clavijo, s. 88.

⁵⁷⁸ Şeyh Ede-Bâlî hakkında gerekli malumat bir sonraki bölümde yer alan Menâkıb kritiğinde verildiği için burada gereksiz tekrardan kaçınmak için vermeyi uygun görmedik.

⁵⁷⁹ Abdülbaki Gölpınarlı, **Yunus Emre, Hayatı Ve Bütün Eserleri**, (İstanbul: Sırlar Matbaası, 1983) s. 27-28.

⁵⁸⁰ Edirneli Mecdî, s. 32; Hoca Sade'd-dîn, c/II, s. 406; Hoca Sadeddin, (Parmaksızoğlu), c/V, s. 9-10. Kroniklerden hariç ayrıca, Köprülü, İlk Mutasavvıflar, s. 43; dpnt. 45.

⁵⁸¹ Evliya Çelebi, c/II, s. 423.

⁵⁸² Lâmiî Çelebi, (Uludağ-Kara), s. 841-842; Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 47; Neşri, (Taeschner), c/II, s. 47; Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s. 168-169.

⁵⁸³ Evliya Çelebi, c/II, s. 423.

⁵⁸⁴ Lâmiî Çelebi, (Uludağ-Kara), s. 842; Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 47; Neşri, (Taeschner), c/II, s. 47-48; Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s.168-169.

⁵⁸⁵ Lâmiî Çelebi, (Uludağ-Kara), s. 842; Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 48; Neşri, (Taeschner), c/II, s. 48; Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s. 169-171; Hoca Sade'd-dîn, c/II, s. 406; Hoca Sadeddin, (Parmaksızoğlu), c/V, s. 10.

olduğu şeklinde yansımışsa da, bunun nedeni Bâbâ'nın ve müridlerinin Osmânlı fetihlerini desteklemesi ve hatta bizzat fetih hareketlerine katılmalarından kaynaklanmış olma ihtimali son derece yüksektir. Nitekim arşiv vesikaları üzerinde yapılan araştırmalara göre, Geyikli Bâbâ'nın Kızıl Kilise'nin fethine katıldığı anlaşılmaktadır⁵⁸⁶. Âşık Paşa-zâde'nin ifadesine göre Bursa'nın fethine dervişler de katılmıştı ki, Şakayık sayesinde bu dervişlerden birinin de, Geyikli Bâbâ'nın olduğunu öğrenmekteyiz⁵⁸⁷. Unutulmaması gereken temel nokta ise, bu fethi görevlendirilen kişilerden birinin de Geyikli Bâbâ'nın müridlerinden biri olan Turgut Alp'in olmasıdır⁵⁸⁸. Bâbâ'nın Turgut Alp'e fetihle eşlik etmesi kuvvetle muhtemeldir. Bunun yanında Orhan Gazi'nin Hıristiyanların elinden yeni alınan ve nüfuzunun bir hayli az olduğu tahmin edilebilecek Bursa havalisinin iskan (İslâmlaşma ve Türkleşme) sürecinin tamamlanabilmesi için kendisine böyle bir toprağı bağışlamış olma ihtimalide gözden uzak tutulmamalıdır⁵⁸⁹. Bu durum da, Erken Dönem Osmânlı Beylerinin iskan ve fetih siyasetlerinde Vefâî dervişlerinden ve onların askeri güçlerinden istifade ettikleri sonucuna götürmektedir.

Geyikli Bâbâ'nın, doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi sahibi değilsek de, Âşık Paşa-zâde ve Oruç Beğ onu Orhan Bey dönemi dervişlerinden göstermesi⁵⁹⁰ ve Gelibolulu'nun Orhan Bey'den önce öldüğünü ve mezarının Orhan Bey tarafından yaptırıldığını bildirmesi Geyikli Bâbâ'nın M.1360'dan önce öldüğünü göstermektedir⁵⁹¹. Geyikli Bâbâ'nın, bölgeye hangi tarihte hicret ettiğini bilemiyorsak da, Âşık Paşa-zâde'nin Osmân Bey zamanında ve Eyne-Göl'ün (İne-Göl) fethinin hemen akabinde Bursa, Edrenos, Bednos, Kestel ve Kite tekfurluklarının Osmân Bey'e karşı kurdukları ortak koalisyondan hemen önce olduğu anlaşılan tımar tevcihatında Turgut Alp'in aziz yani derviş olarak tesmiye edilmesi Turgut Alp'in H.699-701 (M.1299-1302) tarihleri arasında Geyikli Bâbâ'ya intisap etmiş olabileceği ihtimalini akıllara getirmektedir⁵⁹². Eğer Turgut Alp gerçekten de zikredilen tarihte Geyikli Bâbâ'ya intisap etmişse bu Geyikli Bâbâ'nın H.699-702 tarihlerinden hemen önce Batı Marmara Bölgesi'ne geldiğini gösterir⁵⁹³. Âşık Paşa-zâde'nin İnegöl ve çevresinin Turgut-Eli şeklinde anıldığına dair haberi ise, bölgede en etkin olan yerel aristokratın Turgut

⁵⁸⁶ Ahmet Yaşar Ocak, "Geyikli Baba" **D.İ.A.**, c/XIV, (İstanbul: D.V. Yay., 1996), s. 46.

⁵⁸⁷ Edirneli Mecdî, s. 32.

⁵⁸⁸ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 28; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 110; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 351

⁵⁸⁹ Barkan, a.g.m., s. 189-197.

⁵⁹⁰ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 199; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 569; Oruç Beg, (Babinger), s. 14; Oruç Beg, (Atsız), s. 32. Münecceimbaşı tarihlerinde Geyikli Bâbâ; Osmân Bey dönemi dervişleri arasında zikredilmektedir. bk. Sahaifü'l-Ahbâr, c/III, s.283; Camiü'd-Düvel, (Ağırakça), s. 88; Münecceimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 80.

⁵⁹¹ Gelibolulu Mustafa Alî, c/V, s. 63; Gelibolulu Âli, (Uğur-Çuhadar vd.), c/I, s. 103.

⁵⁹² Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 20; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 105; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 342

⁵⁹³ Tarihlendirme için bk. Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 311.

Alp olduğunu gösterir, bu da neden Geyikli Bâbâ'nın bu bölgeden ayrılmadığını gösteren önemli bir nedendir. Hatırlanacağı üzere tasavvuf tarihinde himaye ve koruma gören ya da uygun ortam bulan pekçok mutasavvıf kendilerini koruyan beylerin veya uygun ortamdan ayrılmayarak bağlı buldukları tasavvufi ekolü yayma çabası içerisine girmişlerdi. Antalya'ya Abdal Mûsâ ve Alae'd-dîn Gaybî'nin, İran'a Barak Bâbâ'nın⁵⁹⁴, Dobruca'ya Sarı Saltık'ın yerleşmeleri⁵⁹⁵ bunun en güzel örnekleridir.

Bir aşiret reisi olma ihtimali güçlü görünen Geyikli Bâbâ'nın; Erzurum, Sivas, Malatya, Adana, Biga, Bursa ve İnegöl'de "Geyikli Bâbâ Cemaati" isimli aşiretlerin bulunması bu ihtimali kuvvetlendirmektedir⁵⁹⁶. Bunun yanında Ocak, Geyikli Bâbâ'nın Biga, Bursa ve İnegöl sahasında büyük bir nüfuz ve etkinliğe ulaştığını ileri sürmektedir⁵⁹⁷.

Geyikli Bâbâ'nın İnegöl ve çevresinde, Vefâlik tarikatını hangi şekilde yaymaya çalıştığı hakkında kesin bir yorum yapmak zordur. Ancak, hayvanlar –özelde geyikler- üzerinde hükmetme gücünün olduğuna inanılması onun da tıpkı Bâbâ İlyâs gibi bir Vefâlik anlayışına sahip olabileceği izlenimini akla getirmektedir. Şahsi kanaatimizce Geyikli Bâbâ söylem olarak Ebû'l-Vefâ ve Vefâliği kullanan klasik bir Bâbâ dervişıydı. Nitekim onun geyikler üzerinde güç sahibi olduğuna inanılmasını sağlayan geyiklerle dolaşabilmesi, onun Bâbâ İlyâs'ın seçkin müridi Ayna Dola'dan etkilendiğini⁵⁹⁸ ve Ayna Dola gibi hareketin en azından XIII.yy ın sonlarında XIV.yy ın ilk başlarında önde gelen isimlerinden biri olduğunu sembolize etmektedir. Bununla birlikte geyik motifinin Türklerin İslâmiyet'ten önceki inanç sistemlerinde kutsal sayılması ve geyiklerle daha çok seçkin ve elit insanların dolaşabilmesi kültü XIV.yy. da faaliyet göstermiş olan Türkmen kökenli Geyikli Bâbâ ve Bâbâ İlyâs'ın eski inanç ve geleneklerini de muhafaza ettiğini göstermektedir⁵⁹⁹. Türklerin geyiklerin kutsal sayması ve bunun neticesinde geyiklerle ve geyik derisinden yapılan kıyafetlerle Türkmen kökenli devlet adamlarının daha XII. yy.da dini, tasavvufi ve siyasi faaliyet gösterdikleri kronikler vasıtasıyla tespit edilebilmektedir. Mesela Büyük Selçuklu Devleti tarihinde ve Sultan Sancar döneminde Zâhid-i Ahû-Pûş isimli bir Bâbâ Sancar'ın huzuruna çıkar ona sık sık öğütlerde bulunarak üzerinde büyük bir siyasi nüfuz elde etmeyi başarmıştı⁶⁰⁰.

⁵⁹⁴ Ahmet Yaşar Ocak, "Barak Bâbâ" **D.İ.A.**, c/V, (İstanbul: D.V. Yay., 1992), s. 61.

⁵⁹⁵ Ahmet Yaşar Ocak, **Sarı Saltık, Popüler İslâm'ın Balkanlar'daki Destanı Öncüsü**, (Ankara: T.T.K. Yay., 2002) s. 84; Ahmet Yaşar Ocak, "Sarı Saltuk Ve Saltuk-nâme" **T.K.** say/197, yıl/XVII, Ankara: T.K.A.E. Yay., 1979, s. 271.

⁵⁹⁶ Ocak, Geyikli Bâbâ, s. 46.

⁵⁹⁷ Ocak, aynı yerde.

⁵⁹⁸ Elvan Çelebi, vr. 12/b, 94/b-95/a, byt. 214-216, 1646-1648.

⁵⁹⁹ Sencer Divitçioğlu, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, (İstanbul: Y.K. Yay., 1999), s. 64-65; Köprülü, İlk Mutasavvıflar, s. 92, dpnt. 8.

⁶⁰⁰ Cüveynî, c/II, s. 254; Köprülü, İlk Mutasavvıflar, s. 47, dpnt. 45. Cüveynî'nin aktardığına göre Sultan Sancar Harzm şehri halkını Zâhid-i Ahû-Pûş Bâbâ'nın ricası üzerine bağışlamıştır.

Geyikli Bâbâ'nın faaliyet gösterdiği Bursa ve çevresinde Turgut Alp'ten başka kimleri Vefâî hareketine kazandırdığını tespit edemiyorsak da bunun sayının son derece kabarık olduğu tahmin edilebilir. Çünkü Turgut Alp gibi önemli bir liderin bu harekete katılması demek, ona bağlı oymakların da bu harekete katılması anlamına gelmektedir⁶⁰¹. Haslok, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne dayanarak Geyikli Bâbâ'nın Yesevî tarikatına bağlı olduğunu düşünmüşse de o tarihlerde yaşayan pekçok tasavvufi akımın kendisini Yesevî tarikatına bağlaması ve Yesevîlikten etkilenmesi Geyikli Bâbâ ya da çağdaşlarının Yesevî olduğu anlamına gelmez⁶⁰².

Devlet tarafından desteklendiği anlaşılan Geyikli Bâbâ'nın zaviyesinin bulunduğu yere Orhan Bey tarafından bir Cuma camii yaptırılmıştır⁶⁰³.

Âşık Paşa-zâde menşei olma ihtimali kuvvetle görünen bir menkıbeye göre Geyikli Bâbâ, bir gün bir kavak ağacını Bursa Hisarı'nın önüne dikerek Orhan Gazi'ye ve nesline tüm müridleriyle beraber duacısı olduklarını ifade etmiştir⁶⁰⁴. Menkıbede Geyikli Bâbâ'nın kavak ağacını dikmesi kurulan Beyliğin kavak ağaçlarının uzun boylu olması gibi diğer beyliklerden daha büyük olduğunu sembolize etme gayesi olmalıdır. Bunun yanında bu menkıbede, Geyikli Bâbâ'nın temsil ettiği, Vefâî tarikatının en azından Bizans üzerine yapılan fetihler de Osmânî Beyliği'ni desteklediği sonucu çıkar. Şahsi kanaatimizce Osmânî kronikleri'nde, kurulacak Osmânî Devleti'nin uzun ömürlü ve geniş sınırlara sahip olacağını haber veren menkıbelerin büyük çoğunluğunun Vefâî tarikatına mensup Şeyh Ede-Bâlî, Geyikli Bâbâ, Kumral Abdal gibi dervişler tarafından görülmesi hem bu tarikatın ulaştığı siyasi, askeri gücü ve hem de devletin kuruluşu esnasında verdiği desteğin ölçüsünü göstermektedir.

5.2. Kumral Abdal (Kumral Bâbâ, Derviş Tururoğlu)

⁶⁰¹ Turgut Alp hakkında Osmânî kroniklerinde birtakım bilgiler bulunmaktadır. Buna göre Turgut Alp: Eyne-Göl'ün (İnegöl) fethine katılmış, fetihden sonra kaçan Eyne-Göl tekfurunu yakalamakla görevlendirilmiş ve bu görevde başarılı olmuştur. Âşık Paşa-zâde' deki anlatıma göre; yapılan ilk tımar dağıtımında Eyne-Göl ve çevresi Osmân Gazi tarafından Turgut Alp'e verilir. Âşık Paşa-zâde'nin anlatımına göre Turgut Alp, Osmân Gazi tarafından Orhan ve Köse Mihal'e Bursa'nın fethine yardımcı olması için görevlendirilmiş ve oda gerek Bursa yolu üzerinde bulunan Atronoz ve gereksede Bursa'nın fethine iştirak etmiştir. Turgut Alp'in ölümünden sonra onun sahip olduğu siyasi iktidar oğullarıyla devam etmiştir. ancak Geyikli Bâbâ'nın Turgut Alp üzerinde sahip olduğu manevi iktidarın oğlanları üzerinde de devam ettiğine dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz. bk. Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 20, 28, 46; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 105, 110, 122; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 337, 342, 351.

⁶⁰² F. R. Haslok, **Bektaşılık Tetkikleri**, (Çev.R. Hulusi), (Yyn. K. Akarsu), (2.bsk., Ankara: M.E.B. Yay., 2000), s. 9.

⁶⁰³ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 196; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 231; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 374; Edirneli Mecdî, s. 32; Hoca Sade'd-dîn, c/II, s. 406; Hoca Sadeddin, c/V, (Parmaksızoğlu), s. 10.

⁶⁰⁴ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 46; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 122; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 373 .

Âşık Paşa-zâde tarihinin farklı nüshalarında, Tururoğlu⁶⁰⁵, Kumral Dede⁶⁰⁶, (قومرال دده) Derviş Durdu bin Kumral Dede⁶⁰⁷; Kemal Paşazâde⁶⁰⁸ ve Rüstem Paşa tarihinde Durud (طورد) veya Turgut⁶⁰⁹; Neşri'de Turud⁶¹⁰ (طورود) olarak geçen bu kişinin tarihsel yaşamına ait bilgilere maalesef sahip değiliz. Yarı efsanevi belli bir olaya göre anlatılmaya çalışan Kumral Bâbâ menkıbesinden Kumral Bâbâ'nın tam ismi ortaya konulamamaktadır. Buna göre "Kumral Bâbâ" isminin lakap olarak kullanılması kuvvetle muhtemeldir. Durut ya da Turgut olarak geçen kişi ise bizce Kumral Bâbâ ile aynı şahıstır. Çünkü farklı kroniklerde de geçse aynı karaktere ve ögelere sahip bir menkıbeyle aynı kişi karşımıza çıkmaktadır. Ancak burada anlaşılamayan husus, gerçekte Durut ya da Turgut olarak geçen ve bizim Kumral Abdal olarak kabul ettiğimiz kişinin Âşık Paşa-zâde'nin farklı bir nüshasında aktardığı gibi Kumral Abdal'ın babası olup olmadığıdır. Başka kaynaklarla desteklenmediği sürece biz "Kumral Abdal" ın Türkmenler arasında kullanılan bir nevi lakap, Turut ya da Durut isminin ise Kumral Abdal'ın gerçek ismi olduğu kanaatini taşıyoruz.

Kumral Abdal'ın tarihsel kimliğiyle ilgili bilgi veren kaynaklara sahip olamasak da Osmânlı kroniklerinde geçen birtakım hikayelerde yer alan kayıtlara bakarak bazı tarihi tespitlerde bulunmak mümkündür. Kumral Abdal'la ilgili, Osmânlı kroniklerinde yöntem ve içerik anlamında iki farklı menkıbe aktarılmışsa da bu iki hikayede Vefâîlerin Osmânlı'nın kuruluşunda ki, mistik katkıyı sembolize eder.

Âşık Paşa-zâde ve Neşri tarafından zikredilen ve Kumral Abdal ile Şeyh Ede-Bâlî arasındaki bağlantıyı gösteren ilk kayıt, Osmân Gazi'nin gördüğü meşhur rüyayı yorumlatmak için Şeyh Ede-Bâlî'nin yanına gittiği zaman Kumral Abdal'ında orada bulunmasıdır. Âşık Paşa-zâde tarihinde Şeyh Ede-Bâlî'nin müridi ve aynı zamanda öğrencisi olarak gösterilen Kumral Abdal, anlatılan söylenceye göre; Şeyh Ede-Bâlî, Osmân Gazi'ye padişahlığı müjdelikten sonra Kumral Bâbâ; Osmân Gazi'den müjdelik ister ve bunun üzerine Ede-Bâlî'nin yaşadığı yere yakın olduğu anlaşılan bir köy Osmân Gazi tarafından Kumral Baba'ya bağışlanır. Osmân Gazi, yazılı bir belge veremediği için Kumral Abdal'a, toprak bağışladığının nişanesi olmak üzere maşrapa ve kılıcını verir⁶¹¹.

⁶⁰⁵ Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 326.

⁶⁰⁶ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 6-7.

⁶⁰⁷ Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 95. Her nüshada farklı bir isim kaydedildiği için Kumral Bâbâ'nın gerçek tam ismi ile ilgili kesin bir şey söylemek şu an için son derece zordur.

⁶⁰⁸ Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 88.

⁶⁰⁹ Rüstem Paşa'dan naklen, Orhan Köprülü, "Abdal Kumral" **D.İ.A.**, c/I, (İstanbul: D.V. Yay., 1988), s. 63.

⁶¹⁰ Neşri, (Taeschner), c/I, s. 32; Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s. 82-83.

⁶¹¹ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 6-7; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 95-6; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 326; Neşri, (Taeschner), c/I, s. 32; Neşri, (Unat-Köymen), c/I, s. 82-83.

Kemal Paşa-zâde ve İdris-i Bitlisî'yi referans alan Müneccimbaşı'nın aktardığı ikinci rivayete göre; Kumral Bâbâ gazaya giderken Hızır tarafından kendisine Osmân Gazi'nin kıyamete kadar devam edecek bir devlet ihsan edildiğini müjdelemesini emreder. Anlatıma göre, daha önce Osmân Gazi'yi tanımayan Kumral Dede, Osmân Gazi'ye ait kendisine birtakım nişaneler verildikten sonra haberi Osmân Gazi'yi bularak bildirir. Osmân Gazi müjde olarak kendisine maşrapa ve kılıcını vermişse de Kumral Bâbâ, sadece maşrapayı kabul eder. Bir müddet sonra, Osmân Gazi, Kumral Bâbâ'ya Yenişehir'de bir zaviye yaptırır⁶¹².

Her iki hikayede ortak olarak karşımıza çıkan kılıç simgesi, kanaatimizce gaza ve fethi; maşrapa ise, yapılan fetihlerin dine uygunluğunu, çokluğunu ve Osmân Gazi'nin iktidarını temsil etmektedir. Gerçi, bu hikayede karşımıza çıkan maşrapa-kılıç imgesi sadece şark tarihçiliğinde anlatılan bir olgu değildir. Benzer imgelerin Hint-Avrupa geleneğinde olduğu da görülmekte olup maşrapanın karşılığı kupadır. Hint-Avrupa geleneğinde kupaya yüklenen anlam daha çok egemenlik yani iktidardır. Bu durum farklı iki kültür içerisinde yer alan öğelerin zamanla birbirine karışmasının doğal bir sonucudur⁶¹³. Bunun yanında her iki menkıbe ise, devletin ilahi köklerinin derinliği hususunu gösterir. Ancak burada üzerinde dikkatle durulması gereken nokta; gerek Vefâî şeyhi olan Şeyh Ede-Bâlî'nin Osmân Gazi'nin gördüğü rüyada etken kişi olması ve gerekse de devleti müjdeleyici kişi olan Kumral Abdal'ın bir Vefâî dervişi olmasıdır. Yani her iki hikayede de hikayenin oluşmasını sağlayan karakterlerin Vefâî dervişi olmasıdır. Kroniklerde Osmânlı Devleti'nin kuruluşunun dinsel ve tasavvufî köklerinin boyutlarını göstermek için yazılan ve kuvvetle muhtemel ki, bir senaryodan ibaret kalan bu iki menkıbe Osmânlı'nın kuruluşunda diğer tasavvufi gruplara oranla Vefâîliğin etkisini ve ağırlığını göstermektedir. Çünkü Osmânlı Devleti'nin kuruluşuna dair kroniklerde geçen Osmân Gazi'nin gördüğü rüyanın Ede-Bâlî tarafından yorumlanması ve Kumral Bâbâ'nın müjdeciliği hep Vefâî çevresine olan mensup dervişler aracılığıyla anlatılmak istenmiştir. Eğer Osmânlı Devleti'nin kuruluşunda Mevlevî, Kalenderî vb. çeşitli tasavvufî akım mensuplarının ağırlıkları olsaydı o çevreye mensup dervişlerin de, Tanrısal hikayelerin anlatımında ön plana çıkmaları gerekirdi.

İdris-i Bitlisî'yi referans alan Müneccimbaşı, Kumral Abdal'ın daha Osmân Gazi, beyliği kurma faaliyetlerine başlamadan önce Yenişehir'de yaşadığını ve buradan müridleriyle beraber çevre hıristiyan köylerine karşı gaza faaliyetlerini yürüttüğünü zikreder.

⁶¹² Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 88-89; Sahaifü'l-Ahbâr, c/III, s. 267; Camiü'd-Düvel, (Ağırakça), s. 56-57; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 56.

⁶¹³ Divitçioğlu, a.g.e., s. 84.

Müneccimbaşı'nın bu kaydı Kumral Abdal'ın savaşçı gazilerden biri olduğunu gösterir⁶¹⁴. Kumral Abdal'ın, bir Vefâî dervişi olduğunu gösteren en önemli kayıt yukarıda da değindiğimiz gibi, Âşık Paşa-zâde'nin onu Şeyh Ede-Bâlî'nin müridi ve öğrencisi olarak göstermesidir⁶¹⁵. Eğer Kumral Bâbâ, Şeyh Ede-Bâlî'nin çizgisinde bir Vefâî dervişi olmasaydı Vefâî çevresine mensup olmayan birine bağlı olarak hareket ederdi.

XIX. yy. tarihçilerinden Hayrullah; Kumral Bâbâ'nın Sakarya ırmağı çevresinde yaşadığını zikrederek bize az da olsa faaliyet alanının sınırlarını çizmektedir⁶¹⁶. Kumral Bâbâ'nın aslen nereli olduğu, Şeyh Ede-Bâlî haricinde başka hangi Vefâî derviş ya da müridleriyle ilişki içerisine girdiğini ve hangi yılda vefat ettiğine dair herhangi bir bilgiye şu an için sahip olmamız Kumral Bâbâ'nın tarihsel şahsiyetinin karşımızda bir problem olarak durmasına neden olmaktadır.

5.3. Abdal Murad

Tarihsel yaşamı hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadığımız Abdal Murad'ın Buhara'dan Anadolu'ya geldiği düşünülmektedir⁶¹⁷.

Şakayık tercümesi⁶¹⁸, Hoca Sade'd-dîn⁶¹⁹ ve muhtemelen onu kaynak olarak kullanan Sicilli Osmânî onun hakkında bizlere sadece Orhan Gazi devrinde yaşamış dervişlerden biri olduğunu ve Bursa'nın fethine iştirak ettiğini bildirir⁶²⁰. Bu da Abdal Murad'ın aynı Geyikli Bâbâ ve Kumral Abdal gibi savaşçı bir derviş olduğunu gösterir. Nitekim Gelibolulu Âli, onun aynı Doğlu Bâbâ gibi çok sayıda gazaya katıldığını aktarmaktadır⁶²¹. Evliya Çelebi, onun Horasan erenlerinden olduğunu kaydeder⁶²². Eğer Abdal Murad gerçekten de Horasan Erenlerinden ise, onun Moğol baskısı üzerine Anadolu'ya gelen dervişlerden birisi olması gerekir. Âşık Paşa-zâde'nin onun I.Murad döneminde yaşayan dervişlerden biri olarak göstermesi onun I.Murad döneminde kroniklere yansiyacak kadar uzun yaşamış olabileceğini

⁶¹⁴ Sahaifü'l-Ahbâr, c/III, s. 267; Camiü'd-Düvel, (Ağırakça), s. 56; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 60.

⁶¹⁵ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 6-7; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 95-6; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 326.

⁶¹⁶ Hayrullah'tan naklen bk., Ocak, a.g.e., s. 208, dpnt., 192.

⁶¹⁷ Orhan Köprülü, "Abdal Murad" **D.İ.A.**, c/I, (İstanbul: D.V. Yay., 1988), s. 63. Köprülü'nün bu düşüncesinin kaynağını Bursalı Belîğ'in XVII. Yy da yazdığı Güldeste-i Riyâz-i İrfan isimli eseridir.

⁶¹⁸ Edirneli Mecdî, s. 34.

⁶¹⁹ Hoca Sade'd-dîn, c/II, s. 407; Hoca Sadedin, (Parmaksızoğlu), c/V, s. 11.

⁶²⁰ Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmânî**, c/IV, (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1311), s. 354. Eserin yeniden düzenlenmiş ve günümüz diline uyarlanmış şekli için bk. Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmânî**, c/II, (Haz. N. Akbayar), (Çev. S. A. Kahraman), (İstanbul: T.V.Y. Yay., 1996). s. 1113.

⁶²¹ Gelibolulu Mustafa Alî, c/V, s. 64; Gelibolulu Âli, c/I, (Uğur-Çuhadar vd.), s. 107.

⁶²² Evliya Çelebi, c/II, s. 423.

göstermektedir⁶²³. Abdal Murad'ın Osmânlı Devleti'nin kuruluşunda gösterdiği gayretlerden olacak, Orhan Gazi tarafından kendisine bir tekke kurulmuş ve vakıflar bağışlanmışır⁶²⁴.

Abdal Murad'ın bağlı bulunduğu tasavvufi grubun kimliğini şu an için kroniklerden tespit etmek zorsa da Ocak; Abdal Murad'ın gaza yapma gayesiyle Osmânlı topraklarına yerleşen bir Bâbâî dervişi olduğu tezini ileri sürer⁶²⁵.

Evliya Çelebi, seyahati esnasında Abdal Murad'ın mezarı içerisinde üç metreye yakın uzunluğa sahip tahtadan ve Abdal Murad'a ait bir kılıcın varlığından söz etmesi⁶²⁶, gaza faaliyetlerine kendisinin katılmasından daha ziyade müridleri aracılığıyla fetih hareketlerine katıldığı ya da dervişlerini fetihler için sevk ve idare ettiği izlenimini uyandırmaktadır.

Abdal Murad'ın bir Vefâî dervişi olduğunu şu an için savunmak son derece zordur. Çünkü hiçbir kaynak Abdal Murad'ın Vefâîlik, Şeyh Ede-Bâlî, Geyikli Bâbâ veya Kumral Abdal'la olan bağlantısına dair herhangi bir bilgi vermemektedir. Burada sadece, Abdal Murad'ın Bursa'ya yerleşmesi, burada faaliyet göstermesi, Orhan Gazi tarafından zaviyesinin yapılması ve çeşitli emtianın zaviyeye vakfedilmesinden dolayı buradaki, Vefâî derviş veya müridleri ile bağlantıya geçtiğini savunmak akla daha yakın görünmektedir. Belki de anonim kaynaklarda Bursa ve çevresinin fethine elindeki, tahta kılıçla katılan savaşçı derviş liderlerinden biri de belki de Abdal Murad'tır⁶²⁷. Divitçioğlu, herhangi bir kaynak göstermeden Abdal Murad'ın Kalenderî ya da Çavlakî olduğunu ortaya atmaktaysa da biz şimdilik onun Batı Marmara'da (özellikle Bursa'da) faaliyet gösteren ancak; Vefâîlerle muhtemelen Bursa'da yani aynı alanda yaşamalarından dolayı ilişki kuran Abdâlân-ı Rûm zümresi mensubu olarak kabul etmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

⁶²³ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 200; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 235; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 571.

⁶²⁴ Haslok, a.g.e., s. 9.

⁶²⁵ Ocak, a.g.e., s. 209.

⁶²⁶ Evliya Çelebi, c/II, s. 423.

⁶²⁷ Anonim, (Giese), s. 13-14; Anonim, (Öztürk), s. 15.

III. BÖLÜM

TÂCU'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ MENÂKİB-NÂMESİ'NİN TAHLİLİ

1. METİN MUHTEVA ANALİZİ

Kültür tarihimize büyük ışık tutan menâkıb-nâmelerin abartılı anlatımı, taşıdığı efsanevi unsurlar ve menâkıb-nâme'nin konusunu teşkil eden karaktere yüklenen insan üstü özellikler folklorik açıdan zengin malzemeyi ihtiva etmektedir. Ancak menkıbelerde yer alan abartılı anlatım atılırsa günlük yaşama, siyasi, sosyal ve hatta ekonomik hayata dair birtakım ipuçlarına ulaşılabilir. İşte bu noktada menâkıb-nâmeler ihtiyatlı davranmak kaydıyla, bir tarih kaynağı olarak karşımıza çıkarlar.

Günümüze ulaşan pekçok menâkıb-nâme birbirinin tekrarı sayılabilecek malzemeyi kullanmakta ise de, muhteva anlamında birbirinden son derece farklı konular ya da çevre işlenmiştir. Menâkıb-nâmelerde yer alan benzerliklerin ya da farklılıkların temel nedeni; menâkıb-nâmelerin dillendirildiği veya yazıldığı çevrenin içtimai yaşantısı, dini muhiti veya anlatılan yaşantının geçtiği coğrafi bölgelerde ki fiziki, beşeri ve siyasi özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Arapça, nekabe (نقاب) kökünden türeyen menâkıb; (مناقب) öğünülecek güzel iş, hareket ve davranış anlamına gelmektedir⁶²⁸. Menâkıb-nâmeler ise, Velî ya da Evliya olarak adlandırılan tasavvuf erbablarının menâkıblarının topluca derlendiği eserlerdir. Batı dillerinde “Legende” olarak karşımıza çıkan menkıbe kültürü⁶²⁹; sadece İslâm tarihinde değil pekçok batılı toplumdada görülmektedir. Avrupalı devletlerin meşruiyet kaynağının ve kurulma maceralarının arandığı ya da tarandığı bir kaynak olarak karşımıza çıkar. Menâkıbelere ilk olarak, M. IX. yy. dan itibaren yazılan hadis kitaplarında Hz. Peygamber'in faziletlerine dair hadisleri içinde bulunduran bölümlerin adı olarak kullanılmaya başlandığında rastlanmaktadır⁶³⁰. Tasavvufun yaygınlık kazanmasına paralel olarak İslâm aleminde yaygınlık kazanmaya başlayan menkıbeler daha çok sufilerin hikmetli sözlerini ve örnek alınacak faziletli davranışlarını ifade etmek için kullanılmıştır⁶³¹. Zamanla İran'da kendi alanında bir edebiyat anlayışını da geliştiren menâkıb-nâme yazımı büyük bir gelişme kat

⁶²⁸ Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıb-nâmeler*, (2. bsk., Ankara: T.T.K. Yay., 1997) s. 27.

⁶²⁹ İlber Ortaylı, “Menkıbe” *Osmanlı Devleti'nin Efsaneler Ve Gerçekler*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), s. 11.

⁶³⁰ Ocak, a.g.e., s. 29.

⁶³¹ Haşim Şahin, “Menâkıbnâme” *D.İ.A.*, c/XXIX, (İstanbul: D.V. Yay., 2004), s. 112.

etmiştir⁶³². Menâkıb-nâmeler; Tasavvuf kahramanlarının kült kimlikleri etrafında oluşan büyük mucizevi kerametlerin anlatıldığı bu eserler, kahramanların ölümünden uzun süre sonra sözlü geleneklerin yazıya geçirilmesiyle oluşur. Bundan dolayı aynı kişiyi anlatan birbirinden muhteva anlamında son derece farklı olan menâkıbeler ortaya çıkmaktadır.

Ancak tezimizin ana muhtevası olan, Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ menâkıb-nâmesinin farklı nüshalarını incelemeye tabi tutmamıza rağmen muhteva bakımından herhangi bir farklılık göstermemektedir. Bunun temel nedeni yukarıdaki bölümlerde de vurguladığımız gibi menâkıb-nâmeler'in orijinal Arapça nüshadan Türkçe'ye muhtasar olarak aktarılan bir menâkıb-nâme'den istinsah edilmesinden kaynaklanmaktadır. Menâkıb-nâmeler'in birbirinden ayrıldığı tek nokta müstensihlerin ana muhtasar Türkçe metinden insiyetifleri nispetinde kısaltmalar yapmalarıdır.

Muhteva bakımından bazı menâkıb-nâmelerle aynı özelliklere sahip olan ve aynı oranda farklılıklar taşıyan menâkıb-nâme içerik açısından karşılaştırmalı olarak diğer menâkıb-nâmelerle tenkit edildiği vakit birtakım sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Her şeyden evvel şunu belirtmeliyiz ki, Ebû'l-Vefâ menkıbeleri aktarılmaya başlanmadan evvel, menâkıb-nâme'yi Türkçe'ye muhtasar olarak çeviren müellif Osmanlı Devletinin kuruluşu ve II. Bayezid'a kadar Osmanlı tahtına geçen padişahlarla ilgili kısa ancak bazı noktalarda orijinal sayılabilecek birtakım bilgiler vermektedir. Verilen bu bilgilerin pek çoğu Erken Dönem Osmanlı tarihiyle ilgili bilgi veren kroniklerde rastlanması müellifin aktardığı bilgilerin sıhhat açısından tetkikini kolaylaştırmaktadır. Müellifin Osmânî tarihiyle ilgili aktardığı bilgileri kendi içerisinde iki gruba ayırmak mümkündür. Birinci grup bilgiler, diğer hükümdarlara oranla daha detaylı olarak devletin kurucusu Osmân Gazi'nin faaliyetlerinin anlatılmasıdır. Bu faaliyetler siyasi ve düşünsel olarak ikiye ayrılabilir. İkinci grup bilgilerde ise, sadece Osmân Gazi'den sonra devletin başına geçen hükümdarlarının beylik sürelerinin başlangıç ve bitiş tarihleri verilmeksizin tahta kaldıkları toplam yılların ve vefatları esnasında buldukları yaşlar bildirilir. Bu bilgiler Âşık Paşa-zâde tarafından kaleme alınan Tevârih-i Âl-i Osmân'a dayanmaktadır. Ancak müellif bu bilgileri ihtisar ederken Âşık Paşa-zâde tarihi içerisinde yer alan bazı tezatlarla dikkat etmemiştir. Nitekim, Âşık Paşa-zâde Tarihi metni, metin içerisinde padişahların tahta geçiş ve iniş tarihleriyle; kitabının sonunda, Osmânî padişahların verdiği genel tahtta kalış süreleri birbirine uymamaktadır.

Müellifin aktardığı bilgilerden belki de en dikkat çekici olanı, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda büyük emek ve katkıları olduğu düşünülen Şeyh Ede-Bâlî'nin Tâcu'l-Ârifin

⁶³² Ahmet Ateş, "Menâkıp" İ.A., c/VII, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 702.

Seyyid Ebû'l-Vefâ'nın Anadolu'da ki, müridi olduğunu bildirmesidir: “İmdi bilgil ey tâlib-i irfan tahkiki ve ey râgıb-ı burhân-ı tasdik, kim Osmân Han Gazî'yi tabe serâhu Hazretlerinün kavmi içinde Hazret-i Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ, kaddese'l-lâhu sırrehu, hulefasından bir azîz varidi. Şeyhu's-şüyuh menba' yenâbi'ü'l-fütuh câmiü'l-kemâlât-ı hâvî el-kerâmât-ı mazharü'l-envâr el-rabbâniyye menşe-i ilticaliyât-ı es'samedânîyye Hazret-i Şeyh Ede-Bâlî dirlerdi. Kerâmâtı zâhir ve saâdet-i bahîr olub halkın mu'tekadı ve ol diyârın mu'temedi olmuşdı mâlı ve ni'meti firâvânidi, hân-gâh şerîfi misafürden hâlî değildi.”⁶³³

Menâkıb-nâme'de geçen bu bilgilerin iki husustan dolayı kabul edilmesi elzendir. Öncelikli olarak bu bilgiyi veren müellif Vefâî hareketinin içinden gelen ve o muhitte halkta canlı olan anlatımlara ve geleneklere sahip olmasıdır. İkinci olarak; Bâbâ İlyâs'ın dip torunu olan Elvan Çelebi'nin yazdığı Menâkıbu'l-Kudsiyye'de Şeyh Ede-Bâlî'nin Bâbâ İlyâs halifesi olarak dolayısıyla da Vefâî hareketi içerisinde nitelendirilmesidir. Elvan Çelebi, menâkıb-nâmesi'nin bir yerinde bunu açıkça ifade etmektedir: “Hacı Bektaş şol sebebden hiç / Göze almadı tac-ı sultanı / Edebalı ve bundağı huddam / Gördiler Hacı'dan bu seyranı”⁶³⁴. Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi uzun yıllar Uzunçarşılı⁶³⁵ ve onu referans alan tarihçilerin⁶³⁶ iddia ettikleri gibi Ede-Bâlî'nin bir Ahi şeyhi olduğu yolundaki görüşleri geçersizleşmektedir. Ede-Bâlî'nin daha ziyade Bâbâî menşei bir Vefâî şeyhi olduğu anlaşılmalıdır⁶³⁷. Menâkıbu't-Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ'da geçen Ede-Bâlî'nin Vefâî dervişi olması bazı kroniklerce de teyit edilmektedir. Ancak bu kroniklerde Ede-Bâlî'nin hangi tarikata bağlı bir derviş olduğu açıkça belirtilmemekteyse de tetkik ettiğimiz menâkıb-nâme bu eksikliği gidermektedir. Son dönem ve sünnileşmiş Vefâî hareketinin içinde ve aynı zamanda yöneticisi olan Âşık Paşa-zâde'nin kroniğinde, Ede-Bâlî'yi Osman Gazi döneminin duası makbul bir derviş olarak çizilmiştir. Ancak Şeyh Ede-Bâlî'nin bağlı bulunduğu tarikatı ve tasavvufî görüşü beyan etmez⁶³⁸. Âşık Paşa-zâde tarihinde geçen bu bilgi bazı anonim

⁶³³ İ.Ü.N., vr. 3/a; A.N., vr. 3/a; M.B.N., vr. 1/b.

⁶³⁴ Elvan Çelebi, vr. 114/a, byt. 1994-1995.

⁶³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c/I, (6.bsk., Ankara: T.T.K. Yay., 1994) s. 530.

⁶³⁶ Kamil Şahin, “Edebalı” **D.İ.A.**, c/X, (İstanbul: D.V. Yay., 1992)1994, s. 393; Kamil Şahin, “Şeyh Edebâlî Hazretleri Üzerine Bazı Düşünceler” **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâlî Hazretlerinin Rolü Ve Mehmet Zahit Kotku Sempozyum Bildirileri**, (İstanbul: Seha Yay., 1999) s. 17-24.

⁶³⁷ Ahmet Yaşar Ocak, “Ahilik Ve Şeyh Edebalı: Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi Açısından Bir Sorgulama” **İslâmî Araştırmalar**, c/XII, say/3-4, Ankara, 1999, s. 225-229.

⁶³⁸ Âşık Paşa-zâde, (Ali) s. 40; Neşri, (Taeschner) I, s. 67-68; Neşri, (Köymen-Unat) I, s. 155; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 235; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 569. Ocak, bu konuya hasrettiği bir başka çalışmasında Şeyh Ede-Bâlî'nin hem bir Ahi hem de Vefâî Şeyhi olması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak XII. ve XIV. yy.lar hakkında bilgi veren hiçbir kronik ya da biyografi eserinde bir şahsiyetin hem Ahi bir hem de bir tasavvufî akımın Şeyhi olduğuna dair bilgi vermemiştir. Kaldı ki, İbn-i Battuta gibi olayları canlı tasvir eden bazı eserlerde Ahiliğe mensup olan kişilerin isimlerinin önüne mutlaka Ahi unvanı getirilmiştir. bk. İbn-i Battuta, (Şerif Paşa), s. 313-315, 324-327; İbn-i Battuta, (Çevik) s. 193, 194, 202; İbn-i Battuta, (Güven), s. 204-205, 208, 212. Bunun yanında Âşık Paşa-zâde ya da Neşri gibi kroniklerde Ahiliğe mensup kişilerin bu mensubiyetleri mutlaka dile

tarihlerde de görülmektedir. İncelemeye tabi tuttuğumuz ve M.1485 (H.890) tarihine kadar olan olayları aktaran bir kronikte Ede-Bâlî'nin Ahiliğine herhangi bir atıfta bulunulmayarak şeyhliği üzerinde durulur⁶³⁹. Giese Anoniminde ise konuya biraz daha açıklık getirilerek: "...kim bu düşi tabir iden bir aziz Şeyh idi, adına Ede-Bâlî dirlerdi...halkun içinde mutekad derviş idi..."⁶⁴⁰ uç bölgelerde sıklıkla karşımıza çıkan dervişlerden biri olarak Şeyh Ede-Bâlî'yi bizlere göstermektedir. Ancak; şu da son derece açıktır ki, Ede-Bâlî; kardeşi Ahi Şemse'd-dîn ve kardeşinin oğlu Ahi Hasan aracılığıyla⁶⁴¹ Eskişehir ve Bilecik'te Ahiler üzerinde etkinlik kurmuştur.

Ede-Bâlî'nin Bâbâ hareketine Bâbâ İlyâs döneminde katılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Özellikle Âşık-Paşa-zâde'nin Ede-Bâlî için yüz yirmi beş yıl yaşadığını zikretmesi ve yine Âşık Paşa-zâde ve onu referans alan diğer Osmânî kroniklerinin Ede-Bâlî için M.1326 senesinde öldüğünü bildirmesi⁶⁴² onun doğumunu XIII.yy.ın ilk çeyreği içinde olduğunu gösterir. Ede-Bâlî'nin, Bâbâ İlyâs'ın M.1230'lu yıllarda ki, şiddetli propagandası sonucunda ona intisap etmiş olması akla yakın gelmektedir. Yine Elvan Çelebi'den öğrendiğimize göre, Ede-Bâlî ve Hacı Bektaş-ı Veli; Bâbâ İlyâs'ın müridleri olmalarına rağmen isyana katılmayı göze alamamışlardı⁶⁴³. Âşık Paşa-zâde'nin; Hacı Bektaş-ı Veli'nin ayaklanmaya katılmadığını bildirmesi Elvan Çelebi'nin aktardığı bu bilgiyi destekler mahiyettedir⁶⁴⁴. Ancak buradaki temel problem, Ede-Bâlî'nin Bilecik bölgesine ne zaman yerleştiğidir. Bu konu hakkında bize kesin bilgiler verecek kaynaklara sahip olamamız birtakım hipotezler üretmemize neden olmaktadır. Öncelikle koyu bir Mevlana müridi olan Nure'd-dîn Caca'nın en azından Eskişehir'de M.1268 senesine kadar valilik yapması ve valiliği müddetince sünnî İslâm akaidi çerçevesinde cami, mescit vb. ibadet ve imaret alanları açarak resmi otoritenin temsilcisi olarak gayr-i sünnî telakki edilen Bâbâ hareketi mensuplarını hoş karşılamayacağı için Ede-Bâlî'nin en azından M.1268 senesinden sonra

getirilmiştir. bk. Âşık-Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 84, 170; Neşri, (Taeschner), c/I, s. 55-56; Neşri, (Köymen-Unat), c/I, s. 131, 133. Şayet, Ede-Bâlî Ahiliğe bağlı bir derviş olsaydı, Âşık Paşa-zâde ya da Neşri mutlaka Ede-Bâlî'nin kardeşi ve yeğeninini Ahi olduğunu bildirdiği gibi Ede-Bâlî içinde mutlaka aidiyeti bildirirdi. bk. Ahmet Yaşar Ocak, "Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufi Çevreler Abdalan-ı Rum Sorunu" **Osmanlı Beyliği (1300-1389)**, (Edt. E. A. Zachariadou), (2.bsk, İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000) s. 168. bu makale için ayrıca şu esere de bakılabilir: Ahmet Yaşar Ocak, "Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufi Çevreler Abdalan-ı Rum Sorunu" **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucusu Osman Gazi Ve Dönemi Sempozyumu Sonuç Bildirileri**, (Bursa: Bursa Kültür Sanat Ve Turizm Vakfı Yay., 1996) s. 66.

⁶³⁹ Anonim, (Yazma), vr. 7/b.

⁶⁴⁰ Anonim, (Giese), s. 10; Anonim, (Öztürk), s. 11.

⁶⁴¹ Neşri, (Taeschner) I, s. 55-56; Neşri, (Köymen-Unat) I, s. 131; Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 183, 189.

⁶⁴² Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 35; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 96, 115; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 327, 359. Âli Bey neşrinde, Ede-Bâlî'nin öldüğünde kaç yaşında olduğu bilgisi yer almamaktadır.

⁶⁴³ Elvan Çelebi, 113/b, byt. 1994.

⁶⁴⁴ Âşık Paşa-zâde, (Âli), s. 204; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 237; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 571.

Bilecik'e muhacereti söz konusu olmuş olabilir⁶⁴⁵. Ancak bu göçün nereden gerçekleşmiş olabileceğine dair kesin bir bilgiye sahip değiliz. Belkide Şakayık müellifinin belirttiği gibi, Türkmen nüfusunun bir hayli kalabalık olduğu Karaman bölgesinde doğan ve büyüyen Ede-Bâlî Karaman'dan buraya göç etmiş olabilir⁶⁴⁶.

Âşık Paşa-zâde'nin verdiği bir diğer önemli bilgi ise, Osmânlı tarihindeki ilk kadı olan Çandarlı Kara Halil Paşa'nın Şeyh Ede-Bâlî'nin çevresinden olduğunu beyan etmesidir⁶⁴⁷. Âşık Paşa-zâde ve Neşri'nin anlatımına göre; Halil Paşa'nın Şeyh Ede-Bâlî ile akraba olması ve Ede-Bâlî'nin çevresi içerisinde yer alması⁶⁴⁸ Ede-Bâlî ile Çandarlı'nın aynı tasavvufi görüşe sahip olabileceğini ihtimalini gündeme getirmektedir⁶⁴⁹. Ancak yukarıda değindiğimiz gibi Ede-Bâlî tarafından temsil edilen Bâbâî hareketi kanaatimizce Sünnileşme sürecini önemli ölçüde başarıyla tamamlamıştı. Eğer bu süreç tamamlanmasaydı Osman Bey, kadılık kurumuna dair ilk atamasını Vefâî olma ihtimali son derece yüksek gözükken ya da en azından Vefâî çevresiyle yakın ilişkileri olan Çandarlı'yı atamazdı. Özellikle ilk Osmânlı medresesi müderrisi olan ve kroniklerde, şeyh, derviş ya da bâbâ olarak tanımlanmayarak alim olduğu vurgulanan Taced'dîn Kürdî'nin kızını Şeyh Ede Bâlî'ye nikahlaması Ede-Bâlî'nin sünni dünyaya intibak etmiş olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir⁶⁵⁰. Çandarlı şahıs olarak bir Vefâî olmasa da Vefâîlerle çok yakın ilişkiler kurduğu kesindir. Nitekim gerek Çandarlı gereksede Ede-Bâlî Osmanlı Devletinin ilk medresesinin ilk müderrisi olan Tace'd-dîn Kürdî'nin kızlarıyla evli olup bacanaklardı. Bu durum Vefâî çevresinden Ede-Bâlî vasıtasıyla savaşçı derviş ve Ahilerin desteğinin sağlanmasında; Çandarlı aracılığıyla da devletin yönetim anlayışının kurumsallaşmasında faydalanıldığı anlaşılmaktadır⁶⁵¹. Ede-Bâlî'nin Sünnileşmiş

⁶⁴⁵ Ahmet Temir, **Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur El-din'in 1272 Tarihli Arapça-Moğolca Vakfiyesi**, (2.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1987), s. 102-147 .

⁶⁴⁶ Edirneli Mecdî, s. 20-21.

⁶⁴⁷ Âşık Paşa-zâde, (Ali) s. 178; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 118; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 365.

⁶⁴⁸ Âşık Paşa-zâde, (Ali) s. 40; Neşri, (Taeschner) I, s. 67-68; Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 155.

⁶⁴⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Çandarlı Vezir Ailesi**, (4.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1988) s. 3-5, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa. Menşei-Tahsili-Kadılığı-Kazaskerliği-Vezirliği Ve Kumandanlığı" **Belleten**, c/XXIII, say./91, Ankara, 1959, s. 365-366.

⁶⁵⁰ Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 96; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s.327.

⁶⁵¹ Şakayık yazarı bu noktada Şeyh Ede-Bâlî ile ilgili son derece enteresan birtakım bilgiler vermektedir. Şakayık yazarına göre Şeyh Ede-Bâlî, Karamanlı olup ilk tahsilini burada tamamladıktan sonra Halep'te hukuk, Şam'da hadis, tefsir ve fen ilimlerini öğrendikten sonra tasavvufa intisap ettiğini zikir eder. Şakayık yazarının, Bâbâî hareketinin kurucusu ancak özelde Vefâî dervishi olan Bâbâ İlyâs ile ilgili aynı mazbut tavrı sergileyerek onun isyan etmediğini sadece Sultan II. Keyhüsrev'in bundan şüphelenerek Bâbâ İlyâs'ın müritlerini katlettiği şeklinde orta yönü tutan bilgiler vermektedir. Şakayık müellifinin Vefâî merkezli dervişlere karşı bu kadar yumuşak bir tavırla anlatımda bulunmasının nedeni belkide, Bâbâî çevresinden gelen pek çok dervişin Osmânlı'nın kuruluş çalışmalarına katılmış olmasıdır. Bunun yanında Şakayık yazarı XVI. yy. da Vefâîlik tarikatının Anadolu şubesinin başına geçen Seyyid Velâyet'in de çok yakın bir dostudur. Bu dostluk çerçevesinde müellifin Seyyid Velâyet'in etkisi ve telkinleriyle bu tür bir yazımda bulunmuş olma ihtimali vardır. bk. Edirneli Mecdî, s. 20-21, 23. Mecdî Efendî'nin verdiği bilgilerin şüpheyile karşılanmasının nedeni, belkide onun özellikle Ede-Bâlî ile ilgili verdiği bilgilerin, hiçbirinin herhangi bir Osmânlı kroniğinde ve Vefâî

bir Vefâî dervişi olduğunu gösterebilecek önemli bir ipucu da, Âşık Paşa-zâde ve onu kaynak olarak kullanan diğer Osmânlı kroniklerinde aktarılan iki önemli aktarımdır. Bunlardan birinci hikâyeye göre, Ede-Bâlî son derece zengin bir kişi ve evi de sürekli ziyaretçilerle dolmaktadır⁶⁵². Buna göre Ede-Bâlî, diğer klasik Vefâî şeyhleri gibi mala mülke tamah etmeyen, halktan kopuk yaşayan bir derviş profili çizmemektedir. Nitekim Ebû'l-Vefâ müridi olduğunu açıkça zikreden Geyikli Bâbâ Orhan Gazi tarafından kendisine arazi bağışlandığı vakit "...bu mülki ve malı Huda ehline verir. Biz bunların ehli degiliz mülki Huda sizün gibi Padişahlara verir..."⁶⁵³ cevabını vererek maddi zenginliğe karşı duyduğu tepkiyi dile getirmiştir. Vefâîler de, mal sahibi olmaya karşı genel bir tavır vardır. Mesela birinci bölümde işaret ettiğimiz gibi Ebû'l-Vefâ, maddi zenginliğe karşı çıkmış ve bunu yapan Iraklı alimleri eleştirmişti⁶⁵⁴. Bâbâ İlyâs'da halkın gönlünü kazanmak için para almadan halkın ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştı⁶⁵⁵. Ede-Bâlî daha çok, ellerinde büyük siyasi ve ekonomik güç barındıran Mevleviler gibi Sünni tasavvuf gruplarına mensup bir derviş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum; Vefâîliğin, Bilecik şubesinin geçirdiği fikinsel ve eylemsel evrimi göstermektedir. Belkide bundan dolayı; kaynaklarda aynı tabana bağlı Şeyh Ede-Bâlî ve Geyikli Bâbâ arasındaki bağlantı kurulamamıştır.

çevresi ile ilgili en ayrıntılı bilgileri veren Elvan Çelebi'de geçmemesidir. Ocak bu konu ile ilgili yürüttüğü bir hipotezinde, Ede-Bâlî'nin Türkmen çevrelere mensup bir derviş olarak böyle bir eğitim alamayacağıdır. Şakayık'ta böyle bir bilginin yer almasını, şakayık yazarının hayal gücüne ve XVI. yy. da güçlü Osmânlı Devleti'nin kökenine yaraşır muhteşem bir imaj çizebilme gayretlerinden kaynaklanmış olma ihtimaline bağlanmaktadır. Hakikaten de XVII.yy ın ünlü gezginlerinden Evliya Çelebi'nin, Şeyh Ede-Bâlî'yi peygamber soyuna bağlaması bir nevi bunun kanıtıdır. Büyük oranda Şakayık'ı referans olarak kullanan ancak ondan daha nesnel sayılabilecek yorumlarla eserini yazan Mehmed Süreyya, Ede-Bâlî için Şakayık'ın verdiği bilgileri tekrar etmesine rağmen ilaveten, onun tarikat ehli bir ermiş olduğu bilgisini de aktarmaktadır. bk. Ahmet Yaşar Ocak, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Dervişlerin Rolü" **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Efsaneler Ve Gerçekler**, (Ankara: İmge Yay., 2000) s. 80; Ocak, Ahilik Ve Şeyh Edebalı..., s. 227-228; Mehmed Süreyya, c/I, s. 312; Mehmed Süreyya, (Kahraman-Akbayar), c/II, s. 440; Evliya Çelebi, c/II, s. 396. Ocak konu ile ilgili üzerinde durduğu bir başka husus ise Ede-Bâlî'nin kuruluş yıllarında Osmân Gazî'nin kuruluş yıllarında Ede-Bâlî'den hukuk danışmanı noktasında yararlandığıdır. Hukuk danışmanlığını da senaryo olarak yorumlayan Ocak, Vefâî kökenli bir Türkmen'in bu kadar yetkinlik gerektirecek bir işi yapamayacağıdır. Düşüncelerine büyük oranda katıldığımız Ocak'a tek itirazımız, Ede-Bâlî'den azda olsa hukuk alanında Osmân Gazî'nin yararlanabileceğidir. Çünkü uçlarda sayıları bir hayli kalabalık olan ve pek çoğu da Bâbâî hareketine mensup olan başıbozuk dervişlerin ancak Bâbâî hareketi içinde ön plana çıkan Ede-Bâlî vasıtasıyla kontrol altına alınabileceğidir. Belkide bundan hareket eden Şakayık yazarı, biraz kibar bir ifade olan "hukuk danışmanı" tabirini kullandı. Bunun yanında Ede-Bâlî tamamen olmasa da kısmen Osmân Gazî'nin hukuk danışmanlığını yapmış olabilir. Çünkü olayların geçtiği XIII. yy. ın sonlarında Osmânlı Devleti'nin kurulduğu bölge Türkmen menşeilî Bâbâ ya da Abdal adı verilen dervişlerden geçilmiyor, halkın büyük çoğunluğu da göçebe ya da yarı göçebe hayat tarzına uygun olarak yaşıyordu. Türkmenlerin eski inançlarının yaygın olduğu bir ortamda zaten Sünni akaidine uygun bir hukuk danışmanının olması da beklenemez, çünkü ortada böyle bir ihtiyaç yoktu. Dikkat edilecek olursa kuruluş aşamasında dini vazifelerini yerine getirenler ya da Osmân Bey adına ilk hutbeyi okuyan Fakihlerdi. Nitekim Osmân Bey adına ilk hutbeyi okuyan Ede-Bâlî'nin müridi ve yakın arkadaşı olan Tursun Fakih'di. bk. Ocak, a.g.m., s. 79-80. Tursun Fakih için bk. Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 103; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 72.

⁶⁵² Âşık Paşa-zâde, (Ali), s.6; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 93; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 325.

⁶⁵³ Neşri, (Taeschner) c/I, s. 72; Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 171.

⁶⁵⁴ İ.Ü.N., vr. 38/b-40/b; A.N., vr. 25/a-26/a; M.B.N., vr. 27/b-28/b.

⁶⁵⁵ İbn-i Bibi, (Öztürk), c/II, s. 49; İbn-i Bibi, (Erzi), s. 500; Münecimbaşı, (Öngül), c/II, s. 86.

Menâkıb-nâme’de Osmanlı kuruluş tarihi ve Şeyh Ede-Bâlî ile ilgili verilen ikinci bilgi ise, Osmân Gazi’nin Şeyh Ede-Bâlî’nin evinde gördüğü meşhur rüyadır. Tarihçi ve Derviş Âşık-Paşa-zâde tarihinden ihtisar edilerek menâkıb-nâme’ye iktibas edildiği anlaşılan bu hikaye diğer pekçok menâkıb-nâme’de geçmektedir. Menâkıb-nâme müellifinin bu hikayeyi Âşık Paşa-zâde’den iktibas etmesinin temel nedeni Âşık Paşa-zâde’nin Osmânlı dönemi Vefâî hareketi içerisinde yer alması ve Âşık Paşa-zâde’nin Seyyid Velâyet’in kayınpederi olmasından kaynaklanmaktadır. Âşık Paşa-zâde⁶⁵⁶, Neşri⁶⁵⁷, Oruç Bey⁶⁵⁸ ve Anonim kronikler⁶⁵⁹ ve onu kendisine referans alan diğer pekçok Osmânlı kroniğinde⁶⁶⁰ yer alan bu hikayenin orijinal kaynağının Yahşi Fakih mi;⁶⁶¹ yoksa Âşık Paşa-zâde’nin belirttiği gibi yüz yıldan fazla yaşamış olan Şeyh Ede Bâlî’nin torunu Mahmud Paşa mı olduğu belli değildir⁶⁶².

Menâkıb-nâme’de rüya görme olayını aktaran hikaye şu şekildedir: “*Ol gice anda olub Şeyhün hân-gâhında yatdı. Âlemi rüya da görür kim bu azîzin koynunda bir ay doğar kimi nûrî âleme toğar. Andan gelüb kendinün koynuna girür hemân kim bu ay kendinün koynuna girdi. Göbeğinde bir agac bitüb gölgesi âlemi tutdı ve ol agacın altunda tağlar var. Her tağın dibinde su çıkar. Ol sulardan halkın kimi içer ve kimisi bağçeler suvarır ve kimisi çeşmeler akıdır. Osmân Gazî uykudan uyanub Allahü-te’âlâ’ya yâd idiüb biraz düşüni fikr ider. Sabâh durur, Şeyh huzurına gelüb vâkıasını Şeyhe arz ider. Şeyh eydür; oğul Osmân sana ve senün nesline pâd-şâhlık mübârek olsun ve benim kızım Mal-Hun Hâtun helâlün oldı diyüb, hemân dem-ü nikâh ider çünkim Şeyh Ede-Bâlî Hazretleri Osmân Gazî’nin düşüni bu vechile ta’bir idiüb kızını tezvic eyledi. Osmân Gazî kayın-âtâsıyla muânaka idiüb mesâfaha eyledi andan sonra i’timâd-ı küllî birle ervâh-ı meşâyihden istimdâd idiüb Allahü-te’âlâ’ya tevekkül eyledi.”⁶⁶³. Menâkıb-nâme nüshasında, bu hikayenin kimden referans alındığı*

⁶⁵⁶ Âşık Paşa-zâde, (Ali), s.6-8; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 95-96; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç), s. 325-327.

⁶⁵⁷ Neşri, (Taeschner), I, s. 22-23; Neşri, (Unat-Köymen), I, s. 83.

⁶⁵⁸ Oruç Beğ, (Babinger), s. 8-9; Oruç Beğ, (Atsız), s. 24-25.

⁶⁵⁹ Anonim, (Yazma), vr. 3/a-4/a; Anonim, (Giese), s. 10; Anonim, (Öztürk), s. 11.

⁶⁶⁰ Münecimbaşı, c/III, s. 267; Münecimbaşı, (Ağırakça), s. 55-56; Münecimbaşı, c/I, (Erünsal), s. 60.

⁶⁶¹ Halil İnalçık, “Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu” **Söğütten İstanbul’a**, (Yyn.O. Özel-M. Öz), (Ankara: İmge Yay., 2000) s. 94, 97. İnalçık bu makalesinde Osmânlı kroniklerinin; Yahşi Fakih, Ahmedî’nin İskender-nâmesi ve çeşitli menkıbelere dayanılarak oluşturulmuş olduğu hususunu sistemli bir analize tabi tutmuştur.

⁶⁶² Âşık Paşa-zâde, (Ali) s. 8; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 96; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 327.

⁶⁶³ İ.Ü.N., vr. 4/a; A.N., vr. 4/b; M.B.N., vr. 2/a. Âşık Paşa-zâde tarihinde ise: “*Ve Osmân Gazi gâh gâh gelirdi, bu azîze konuk olurdu. Osmân Gazi kim uyudu, düşünde görür kim bu azîzin koynundan bir ay toğar, gelür Osmân Gazi’nün koynuna girür. Bu ay kim Osmân Gazi’nün koynuna girdüğü demde göbeğinden bir ağaç biter, kölgesi âlemi tutar. Kölgesinün altında tağlar var ve hem tağın dibinden sular çıkar. Ve bu çıkan sulardan kim içer ve bağçalar suvarır ve kim çeşmeler akıdır. Andan uyhudan uyandı, sürdi geldi Şeyhe haber virdi. Şeyh eydür; Oğul Osmân Gazi, sana muştuluk olsun kim Hakk ta’âlâ sana ve senün nesline padşahlık virdi, mübarek olsun, didi. Ve benim kızım Malhun senün helâlün oldı. Dir ve heman-dem nikâh idiüb kızını Osmân Gazi’ye virdi. Şeyh Edebalı kim Osmân Gazi’nün düşüni tabir itdi ve padşahlığı kendüye ve neseb ü nesline muştuladı; yanında Şeyh’ün bir müridi var-ıdı, adına Derviş Tururoğlı dirler-ıdı. O derviş eydür: İy Osmân Gazi Hakk*

bildirilmemişse hikayenin ana kaynağının ise Âşık Paşa-zâde olduğu kesindir. Âşık Paşa-zâde'nin ana kaynağının Mahmud Paşa olma ihtimali bir hayli zayıftır. Çünkü Âşık Paşa-zâde'nin kroniğinde geçen önemli simalar nedense hep yüz yıldan fazla yaşamaktadırlar. Âşık Paşa-zâde'nin böyle bir yola başvurmasının temel nedeni ise; anlattığı olayın inandırıcılığını artırmak istemesi olabilir⁶⁶⁴.

Yukarıda değindiğimiz gibi anlatılan bu hikaye diğer Osmânlı kroniklerinde de bazı farklılıklarla beraber tekrarlanmaktadır. Gerçi tarih araştırmalarında bir olayın birden fazla kaynaktan geçmesi o olayın gerçek olduğu anlamına gelmez; ama olayın doğasının anlaşılmasında son derece etkili olurlar⁶⁶⁵.

Zikr edilen kroniklerden Giese, Öztürk ve Yazma Anonimlerle birlikte Oruç Bey, rüyanın Ertuğrul Gazi tarafından görüldüğünü belirtir. Giese ve karşılaştırmalı Öztürk Anonimleri, rüyaları yorumlayan kişiler noktasında iki farklı rivayeti dile getirmektedirler. Bu kaynakların öncelikli rivayeti rüyayı Anadolu Selçuklu Sultanı Alaeddîn'in veziri Abdül-azîz'in; ikincisi ise Şeyh Ede Bâlfî'nin yorumladığıdır. Her üç kronikte, Osmân Gazi'nin evlendiği kişinin adını zikr etmeden bu evlilikten Orhan Bey'in dünyaya geldiğini beyan

ta'âlâ sana padişahlık virdi bize dahı şükranе gerek, didi. Osmân Gazi eydür: Her ne vakt kim padişah olam sana bir şehir vireyüm, didi. dervîş eydür: Bize şu köyceğiz yiter, şehirden vaz geldük dir. Osmân Gazi eydür: Ben mektubu yazabilür miyim ki, benden mektub istersin, didi. Osmân Gazi eydür: Uşda bir kılıcum var atamdan ve dedemden kalmışdur, anı sana vireyüm. Bile seniün eliünde olsunlar ve bu nişanı saklasunlar. Ve eger Hak ta'âlâ beni bu hizmete kabul idicek olursa, benim benim neseb ü neslüm dahı bu alâmeti göreler kabul ideler. Şimdiki hinde o kılıç o dervîşün nesli elindedür. Osmân Gazi padişahun neslinden o kılıcı eski kanını tekrar yinelediler. Edebalı yüz yigirmi biş yaşadı iki avrat aldı. Biri yiğitliğinde ve biri pîrliğinde. Ve evvelki hatununun kızını Osmân'a virdi ve pîrliğinde aldığı hatun Taceddîn-i Kürdî kıızıydı. Hayreddîn paçanak oldı. Bu menâkıb Edebalı oğlu Mahmud Paşa'dan işitdüm. Sultân Murâd'un babası Sultân Muhammed zamânında ve hem ol Mahmud Paşa yüz yaşından ziyâde yaşamış-ıdı. Hemân-dem bu ta'bîri kim işitdi def'î himmet kılıcını gönliniün biline muhkem bağladı." Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 325-327.

⁶⁶⁴ Divitçioğlu, hikayede geçen Ay'ın eski Türk destanlarına ve bazı menâkıb-nâmelere dayanarak kadını sembolize ettiği fikrindedir. Ona göre Ay, çevresel yani aybaşlarını, rüyanın da bir dönemin kapanıp yeni bir dönemin başladığını ve bu yeni dönemin aydınlık geleceği vaat ettiğini anlatma gayesini taşıdığını savunarak Osmân Gazi ve çocuklarının ulu çınar gibi dünyanın dört bir yanını kaplayacaklarını imgelediği görüşündedir. bk. Divitçioğlu, a.g.e., s. 44.

⁶⁶⁵ Osmânlı Devleti ile ilgili XX. Yy.ın başlarında bir çalışma yapan Herbert Gibbons, rüya olayını son derece enteresan yorumlamıştır. Gibbons'un nazariyesine göre; Hıristiyan olan Osmân Bey ve beraberindekilerin İslâmiyeti kabul edişini sembolize etmek için Osmânlı kroniklerinde böyle bir olayın anlatıldığını belirtmektedir. Bununla beraber, Şeyh Ede Bâlfî'yi de Osmân Bey'i ve beraberindekileri İslâmiyeti kabul etmelerini ve Anadolu'nun kuzey-batısında yaşayan muhtelif unsurları bir araya getirerek yeni bir ırkın oluşumunu sağlan bir din adamı olarak görülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. bk. Herbert Adams Gibbons, **Osmânlı İmparatorluğunun Kuruluşu**, (Çev. R. Hulusi) (İstanbul: Devlet Matbaası, 1928) s. 24; Eserin yeni harflerle yapılan neşri için bk. Herbert Adams Gibbons, **Osmânlı İmparatorluğunun Kuruluşu**, (Yyn. H. Dağ-B. Arı,) (Ankara: 21. Yüzyıl Yay., 1998) s. 23. Gibbons'un ortaya attığı nazariyenin haklı eleştirileri muhtelif tarihlerde yapılan çalışmalarla tenkit edilmiştir. Gereksiz tekrardan kaçınmak ve çalışmamızın mahiyetini aşmamak amacıyla bu konu hakkında yürütülen tartışmalara girmek istemiyoruz. Konu hakkında yürütülen başarılı bir eleştiri için bk. Fuat Köprülü, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, s. 1-14.

ederler⁶⁶⁶. Rivayeti bu şekilde konu edinen kaynaklardan sadece Oruç Beğ, kızın adını Rabîa olarak bildirmektedir⁶⁶⁷.

Âşık Paşa-zâde gibi bu rüyayı Osmân Gazi tarafından görüldüğünü ve tabirinin Şeyh Ede Bâlî tarafından yapılarak, yine Osmân Gazi'nin bu rüya aracılığıyla Şeyh Ede-Bâlî'nin kızıyla evlendiğini; Neşri⁶⁶⁸, Kemal Paşa-zâde⁶⁶⁹, Müneccimbaşı Ahmed⁶⁷⁰, Hoca Sade'd-dîn⁶⁷¹, Hadîdî⁶⁷², Lûtfî Paşa⁶⁷³, Solak-zâde Mehmed Hemdemî⁶⁷⁴ ve Kâtib Çelebi⁶⁷⁵ aktarmaktadır. Bu kaynaklardan Neşri ve Müneccimbaşı; Şeyh Ede Bâlî'nin kızının adını: Mal Hun; Kemal Paşa-zâde: Mal Hatun olarak aktarıırken; Lûtfî, Hoca Sade'd-dîn ve Kâtib Çelebi herhangi bir isim bildirmez. Hadîdî ise, Rabîa ismini aktarmaktadır⁶⁷⁶.

Bayatlı Mahmud oğlu Hasan eserinde, Osmân Gazi'nin gördüğü rüyanın mahiyetini açıklamadan bu rüyanın Şeyh Ede Bâlî tarafından yorumlandığını belirterek rüyanın içeriğinin diğer Osmânlı kroniklerinde yer aldığını anlatır⁶⁷⁷. Ancak bu noktada Osmân Gazi'nin anlattığı rüyanın bir benzerini bizlere aktaran, “Künhü'l-ahbâr” müellifi, Alî rüya ile ilgili bir başka versiyonu daha aktarır. Buna göre, Gazi'nin ocağında kaynayan bir su gittikçe çoğalır ve büyük bir deniz haline gelerek bütün yeryüzünü doldurur⁶⁷⁸. Yine Alî'nin aktardığına göre bu rüyayı gören Ertuğrul Gazi ve tabir edende Sultan Alae'd-dîn'in veziri Abdü'l-azîz'dir⁶⁷⁹.

Osmânlı kroniklerinde geçen bu rüya ve bu rüyanın hikayesinin neyi sembolize ettiği veya gerçekten bu hikayenin olup olmadığı tarihçiler arasında uzun uzadıya tartışılmıştır. Friedrich Giese'e göre, bu rüya daha çok; basit koşullarda Osmânlı hanedanının Anadolu'daki diğer Türk kabilelerinin üzerinde egemenlik kurabilmesi için Osmânlı hanedanına Tanrısal bir

⁶⁶⁶ Anonim, (Yazma), s. 2/b-4/a; Anonim, (Giese) s. 10-11; Anonim, (Öztürk) s. 10.

⁶⁶⁷ Oruç Beğ, (Babinger) s. 9, 12; Oruç Beğ, (Atsız) s. 25, 29.

⁶⁶⁸ Neşri, (Taeschner) c/I, s. 22-23; Neşri, (Köymen-Unat) c/I, s. 81, 83.

⁶⁶⁹ Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 92-93.

⁶⁷⁰ Müneccimbaşı, c/III, s.265-266; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 54-55; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 60-61.

⁶⁷¹ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s. 16-17; Hoca Sadeddin, (Parmaksızoğlu), c/I, s. 29-30.

⁶⁷² Hadîdî, s. 31-32.

⁶⁷³ Lûtfî Paşa, (Alî), s. 20-21; Lûtfî Paşa, (Atik), s. 154-155.

⁶⁷⁴ Solak-zâde, s. 8; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 15.

⁶⁷⁵ Kâtib Çelebi, s. 679.

⁶⁷⁶ Neşri, (Taeschner), c/I, s. 22-23; Neşri, (Köymen-Unat), c/I, s. 83; Müneccimbaşı, c/III, s. 266; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 55; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 60; Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 93; Lûtfî, (Alî) s. 20; Lûtfî, (Atik) s. 154-155; Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.16-17; Hoca Sade'd-dîn, (Parmaksızoğlu), c/I, s. 29-30; Hadîdî, s. 32; Kâtib Çelebi, s. 679.

⁶⁷⁷ Bayatlı, (Alî Emirî), s. 45; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 395.

⁶⁷⁸ Gelibolulu Alî, c/V, s. 24; Gelibolulu Alî, (Uğur-Çuhadar vd.), c/I, s. 40. Metinde aktarılan rüya şu şekildedir: “...âlemi rüya da kaşanesi ocağından bir mâ-i leziz cari ve peyda olduğunu ve aka aka âlemi tamam kaplayub, bâhr-i muhit gibi ihata kıldığını söyleyüb iltimas-ı tabir etmişler.” Bu rüyanın aynı içerikli bir diğer anlatımı da farklı rivayetleri ustalıkla aktaran Ahmed bin Lütfullah'da geçmektedir. bk. Müneccimbaşı, c/III, s. 266; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 54-55 Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 60

⁶⁷⁹ Gelibolulu Alî, c/V, s. 24; Gelibolulu Alî, (Uğur-Çuhadar vd.) c/I, s. 40.

meşruiyet kazandırma çabasıdır⁶⁸⁰. İnalıcık; bu ya da buna benzer hikayeleri hanedanların kökeni ve meşrulaştırılması hususunda ortaçağ edebiyatının bir topusu olarak görür. Buna ilaveten İnalıcık; yaratıcının bir insana hükümdarlık lütfetmesi ve bunu mübarek bir zat, bir saman veya aziz aracılığıyla bildirmesi inancının Orta Asya Türk-Moğol geleneğinde yaygın olarak görüldüğünü⁶⁸¹ ve Timurluların, Kadı Burhaneddin ve Karaman oğullarının meydan okumalarına muhatap olan Osmânlı sultanları, geleneğin gerektirdiği gibi, otoritelerinin ilahi kökenini vurgulamak zorunda hissedildiği için Âşık Paşa-zâde'nin bu görevin Ede Bâlî tarafından yerine getirildiğinin gösterilmek istenmesinden kaynaklandığı için böyle bir hikayenin dillendirilmiş olduğu tezini ileri sürmektedir⁶⁸². Gerek İnalıcık ve gerekse Ocak; Âşık Paşa-zâde menşeli bu hikayede anlatılan rüyayı ve evlilik olayını da gerçek dışı, en azından Mal Hatun'un Ede Bâlî'nin kızı olmadığını kabul eder. Âşık Paşa-zâde'nin böyle bir hikaye anlatmasının nedenini de; Bâbâiler çevresine mensup bir şeyhin devletin kuruluşundaki, katkısını anlatarak Âşık Paşa-zâde'nin kökleri olan Bâbâ İlyâs-ı Horasânî'nin isyanıyla oluşan genel kanıyı değiştirme gayretine bağlarlar⁶⁸³. Âşık Paşa-zâde'nin andığı bu rüya gerçektende ünlü tarihçilerin belirttiği gibi Osmânlı Devleti'nin kuruluşuna mistik ve ilahi bir hava katmak ve Âşık Paşa-zâde'nin dedesinin isyan hareketinin izlerini unutturmak için böyle bir hikayeyi kaleme almış olur. Bunun yanında unutulmaması gereken bir diğer önemli konuda, kroniklere akseden evlilik olayında Şeyh Ede Bâlî'nin kızı ile Osmân Gazi arasında gerçekten bir evliliğin olup olmadığıdır. Âşık Paşa-zâde'de: Malhun Hatun⁶⁸⁴; Neşri, Müneccimbaşı'nda: Mal Hun⁶⁸⁵; Kemal Paşa-zâde'de; Mal Hatun⁶⁸⁶ olarak geçen bu şahısların aynı kişi olması kuvvetle muhtemeldir. Kroniklere isimlerin farklı geçmesinin temel nedeni, müelliflerin isimleri aktarırken bağımsız davranmaları ya da isimlerin müellifler

⁶⁸⁰ Friedrich Giese, "Osmânlı İmparatorluğu'nun Teşkili Meselesi" **T.M. c/I**, İstanbul, 1925, s. 104-105. Bu makalenin günümüz diline uyarlanmış versiyonu için bk. Friedrich Giese, "Osmânlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Meselesi" **Söğütten İstanbul'a**, (Yyn. O. Özel-M. Öz), (Ankara: İmge Yay., 2000) s.153-154.

⁶⁸¹ Nitekim Osmân Gazi'nin göbeğinden bir ağaç çıkarak gölgesinin bütün aleme yayılması hikayesinin bir benzeri de Cuzcânî'nin Tabakat-ı Nasırî'sinde geçmektedir. Bu hikayede Hindistan'a büyük seferler düzenleyen Gazneli Mahmud'un babası Sebük Tigin'de oğlu dünyaya gelmeden bir saat önce rüyasında kendi evindeki bir ocaktan bir ağaç çıkarak bütün dünyaya saldığını görmüş ve bir tabirci bunu, onun fatih bir oğlu olacağı tarzında tefsir etmişti. Aslında ağaç ile ilgili anlatılan bu tarz hikayeler sadece Ortaçağ Şark edebiyatında ya da tarih yazımında kullanılmamıştır. Aynı ölçüde ortaçağ Batı edebiyat ve tarih yazımında da Krallık bir ağaçtır ve Kral ağacın gövdesini oluşturmakta olup bu ağaç dalları vasıtasıyla çevresinden ışık almaktadır. Cuzcânî'den naklen Köprülü, Osmanlı Devletinin Kuruluşu, s. 7; Jacq ve Perriere'de naklen Divitçioğlu, a.g.e., s. 75, dpnt. 75.

⁶⁸² Halil İnalıcık, "Âşık Paşazâde Tarihi Nasıl Okunmalı" **Söğütten İstanbul'a**, (Yyn. O. Özel-M. Öz), (Ankara: İmge Yay., 2000) s. 132.

⁶⁸³ İnalıcık, Âşık Paşazâde Tarihi Nasıl Okunmalı, s. 140-145; Ocak, Osmânlı Devleti'nin Kuruluşunda Dervişlerin Rolü, s. 77-78.

⁶⁸⁴ Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 92; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 325.

⁶⁸⁵ Neşri, (Taeschner) I, s. 22-23; Neşri, (Köymen-Unat) I, s. 83; Müneccimbaşı, c/III, s. 266; Müneccimbaşı, (Ağrakça) s. 55; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s.60.

⁶⁸⁶ Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 93.

tarafından bozulmasıdır. Şahsi kanaatimizce bu kişilerin ayrı insanlar olma ihtimali son derece azdır. Çünkü atıflarda bulunduğumuz kroniklerde bu kızlar Ede-Bâlf'nin kızı olarak gösterilmiştir. Bunun yanında bir insanın aynı ismin farklı versiyonlarına sahip kadınlarla evlenebilme ihtimali son derece düşüktür.

Âşık Paşa-zâde tarafından ortaya atılan bu rüya ve izdivaçta karşımıza çıkan ilk problem Mal Hatun'un gerçekten Ede Bâlf'nin kızı olup olmadığıdır. Uzunçarşılı tarafından yayınlanan ve ilim alemince kabul edilen Orhan Bey'e ait bir vakfiye'de; Mal Hatun; Mal Hatun bint-i Ömer Bey olarak zikr edilmiş ve bu suretle Mal Hatun'un babasının adının Ede Bâlf yerine Ömer isimli bir kişi olduğu anlaşılmıştır⁶⁸⁷. Sadece bu olay Âşık Paşa-zâde'nin aktarmış olduğu hikaye ve anlatım geleneğinin tereddütle karşılanması gerekliliğini ortaya çıkarır. Bunun yanında Uzunçarşılı vakfiye ile ilgili bilgi verdiği çalışmasında, bir mühimme defterinde ki kayıta, Osmân Bey'in eşlerinden birinin Ede Bâlf kızlarından olduğunu ve kendisine ait Kozağaç köyünü yaptırdığı zaviyeye vakfettiğini haber vermektedir⁶⁸⁸. Ede Bâlf'nin kızının ismini tarihi kaynaklarla ortaya koyamıyorsak da, Mal Hatun'un Ede Bâlf'nin kızı olmadığı açıktır. Belkide Ede Bâlf'nin kızının adı Hadîdî ve Oruç Beğ'de geçtiği üzere Rabia'dır⁶⁸⁹. Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi, incelemeye tabi tuttuğumuz kronikte yer alan ve zikr edilmediği halde ana kaynağı Âşık Paşa-zâde olan bu hikayede ki, bilgiler son derece müphemdir.

Menâkıb-nâme'de Osmânlı tarihi ile ilgili verilen bir diğer bilgede Osmân Gazi'nin İne-Göl tekfuruyla giriştiği nüfuz mücadelesidir. Söz konusu mücadele menâkıb-nâme metinlerinde şu şekilde aktarılmaktadır:

“Meger kim bir gün; Osmân Gazî, Eyne-Göl nevâhîsini gâret itmeñ kasd idüb yürüdi. Kâfirler bunların yürüyüşünden haberdar olub, derbend müntehasında pusı kurdular. Câsus pusıveti görüb Osmân Gazî'ye haber virdi. Hemân Allahu-te'âlâ'ya tevekkül idüb kâfirler bu Seyyid'e dururken üzerine yürüdiler mübâlâga cenk oldı bunlar yayagı idi. Kâfir başları kesildi, bunlar azidi ve kâfirün çerisi çoğdı. Osmân Gazî' nin kardaşı oğlunu şehid eylediler fethi müyesser olmayub geri döndiler. Osmân Gazî rahmetu'l-llahi aleyh gayetde melûl olub

⁶⁸⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Gazi Orhan Bey Vakfiyesi” **Belleten**, say./19, Ankara:T.T.K. Yay., 1954, s. 284.

⁶⁸⁸ Uzunçarşılı, a.g.m., s. 285, dpnt. 2. Mühimme defterindeki bu kayıt, Ziya Kazıcı tarafından tam metin olarak şu şekil özetlenmiştir: “Bilecik kadısına hüküm ki: ecdâd-ı izâmından merhum Sultan Osmân Han aleyhi'r-râhme ve'l-gufrân,meşâyih-i izâmından Edebâlf merhumun kerimesin tezevvüc eylediklerinde kaza-ı mezbûre tabi Kozağaç nâm karyeyi başmaklık şhsan itmeğın, müşarunileyha dahi karye-i mezbûrenin mahsûlun zaviyesine vakf edip âyende ve ravendeye sarf olunurken hâla karyey-i mezkûrede sakin olan...” bk. Ziya Kazıcı, “Bir Arşiv Belgesinin Işığında Osmân Bey'in Evliliği Ve Şahsiyeti” **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâlf Hazretlerinin Rolü Ve Mehmet Zahit Kotku Sempozyum Bildirileri**, (İstanbul: Seha Yay., 1999) s. 34.

⁶⁸⁹ Oruç Beğ, (Babinger) s. 9, 12; Oruç Beğ, (Atsız) s. 25, 29; Hadîdî, s. 32.

*bir lâhze-i tazarru' ile zârî kılub, ağladı Hakk-te'âlâ der-gâhına niyaz etdi andan sorub Şeyh Ede-Bâlî Hazretlerine yetişdi Hazret-i Şeyhiyle hayli nâsîhat idüb istimâlet idi.”*⁶⁹⁰

Âşık Paşa-zâde tarihinden istifade ve özetlenerek aktarılan bu metnin, Âşık Paşa-zâde tarafından da Yahşi Fakih'ten aktarıldığı son çalışmalarla sabittir⁶⁹¹. menâkıb-nâme ve Âşık Paşa-zâde metninde yer alan bu hikaye diğer Osmânlı kroniklerinde de benzer anlatımlarla yer almaktadır. Osmân Gazi'nin yaptığı gazalardan sadece İne-Göl gazasının menâkıb-nâme'de anılmasının nedeni muhtemelen onun bilinen ilk gazası olması⁶⁹² ve Osmân Gazi'nin bu mağlubiyetten sonra Şeyh Ede-Bâlî'nin yanına giderek meşhur rüyayı görmesinden kaynaklanmış olabilir.

Âşık Paşa-zâde metni ile menâkıb-nâme'deki, metin tamamlandığı vakit Osmân Gazi'nin İne-Göl tekfuru ile çarpışmasının nedeni temelde, bölgedeki, ekonomik rekabet olduğu anlaşılmaktadır. Yine, İnegöl Tekfuru'nun Osmân Gazi'nin yanında Aratun isimli bir casusu vardır ki, Rum kökenli bir kişinin Osmân Gazi'nin askeri faaliyetini bilecek kadar ona yakın olması o dönemde Osmân Gazi'nin Rumlarla olan yakın ilişkilerini göstermesi bakımından önemlidir. Bununla beraber Osmân Gazi'nin başarısızlıkla biten bu ilk gazasında askeri birliğinin sayısı yetmiş kişiden oluşmaktadır bu durum daha o dönemlerde Osmân Gazi'nin kendi bölgesinde askeri bir güç olarak belirmediğine delalet eder⁶⁹³. Menâkıb-nâme'de İne-Göl tekfuru ile yapılan savaşta Osmân Gazi'nin kardeşinin oğlu öldüğü vurgulanmışsa da kardeşi ve kardeşinin oğlunun kimlikleri hakkında bilgi verilmemiştir. Âşık

⁶⁹⁰ İ.Ü.N., vr. 3/b; A.N., vr. 3/b; M.B.N., vr. 1/b.

⁶⁹¹ İnalçık, Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu, s. 97. Nitekim Ahmedî'nin tarihinde Osmân Gazi'nin ilk gazası hakkında bilgi verilmeden sadece Bilecik, İne-göl ve Köprühisar'ı fethettiğini belirtir ki, bu bilgi Âşık Paşa-zâde'nin konuyla ilgili aktardığı pasajın ana kaynağının Yahşi Fakih olduğunu gösterir. bk. Ahmedî, (Ünver), s. 65/b; Ahmedî, (Banarlı), s. 115; Ahmedî, (Atsız), s. 11.

⁶⁹² İne-Göl savaşının Osmân Gazi'nin ilk savaşı olduğunu kaydeden başlıca kaynaklar için bk. Âşık Paşa-zâde, (Âli) s.5, Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 86.

⁶⁹³ Âşık Paşa-zâde tarihinde bu olay şu şekilde aktarılmaktadır: “Aya Nikola derler bir kafir vardı Göl'de Osmân Gazi yaylaya ve kışlaya gitudükleri yerde bunların göçünü üşendürürdi. Osmân Gazi Bilecük tekvürine bundan şikayet etdi. Bilecük tekvürine eyitdi: sizden dilegümüz budur kim bizim göçkünümüzi yaylaya gitudüğümüzde sizde emanet koyalım. Ol dahu kabul kabul etdi. Her vakt Osmân Gazi yaylaya gitse esbablarını öküzlere yükledürler idi. Bir nice hatun kişilerle varırlar kalada korlar idi. Kaçan kim gelseler peynir ve halı ve kılım ve kuzı getirürlerdi. Emanetlerini alurlar idi ve bu kafirler bunlara begayet-i ütimad iderleridi ve illa İnegöl Kâfiri Osmândan ihtiraz ederler idi. Meger bir gün Ermeni Belinden Osmân Gazi (yetmiş kişileyin) geldi kim İnegöli geceyilen oda ura. Bunların casusu var idi pusı kodular. Aratun dirler idi, Osmân Gazi'nin bir Martaluzı var idi geldi, habar bildürdi kim: bel dükendüğü yerde pusı kodular dedi. Gaziler dahu Hakka sığındılar. Toğrı pusıya vardılar. Cem'si yayağidi. Kafirler çoğ idi azim ceng eyitdileri. Osmân Gaziniün kardaşı oğlu Saru Yatunun oğlu şehit oldı kim ol Bay Hocadur. Ermeni Beliniün tükendüğü yerde Hazma Beg köyünü nevâhisindedür. Ve hem ziyaretiniün yanında bir harabca kârbansaray dahu vardur. Oradan döndüler. yine, Osmân yaylaya gitudi. Osmân Gazi niyaz etdi ve bir lahza ağladı.” Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 5-6; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 94; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 324-325.

Paşa-zâde ve Neşri tarihlerinde Osmân Gazi'nin kardeşi Saru Yatı (صارو ياتی) yeğenin ismide (خواجه) Hâce [Hoca] olarak anılmıştır⁶⁹⁴.

Âşık Paşa-zâde, Neşri ya da diğer pekçok Osmânlı kroniği bu olayın tarihini vermemelerine karşın Bitlisi⁶⁹⁵, Müneccimbaşı⁶⁹⁶ ve Gelibolulu Âli⁶⁹⁷; H.684 (M.1285), Kemal Paşa-zâde⁶⁹⁸; H.686 (M.1287), Hoca Sade'd-dîn⁶⁹⁹; H.687 (M.1288), Şükru'l-lâh H.700 (M.1300) tarihini vermektedirler⁷⁰⁰. Giese Anonimi⁷⁰¹; H.687 (M. 1288), Öztürk Anonimi⁷⁰²; H.699 (M.1299) Nişancı Mehmed Paşa H.699 (M.1299) tarihinden önce⁷⁰³, İne-Göl'ün fethedildiğini aktarırlar. Buna göre menâkıb-nâme metninde aktarılan ilk savaşın H.684-686 (M.1285-M.1287) tarihleri arasında gerçekleşmiş olması kuvvetle muhtemeldir⁷⁰⁴.

Menâkıb-nâme'nin Osmânlı tarihiyle ilgili bu anlatımından sonra yukarıda aktardığımız rüya olayına geçilmiştir, yani menâkıb-nâme'deki konu anlatım sırası Âşık Paşa-zâde tarihinde geçen konu sıralamasına tamamen uygundur.

Menâkıb-nâme'de Osmânlı tarihine ait diğer bilgi İne-Göl civarında yer alan bir kalenin fethedilmesidir. Menâkıb-nâme'de bu metin şu şekilde anlatılmaktadır: “*Himmet kılıcını belîne muhkem kuşanub hîcret-i nebeviye-i mutharrenün altı yüz seksen dördünde bir gice sorub Eyne-göl'e vardı. Anda Eyne-göl civârında bir hisârcık varidi anı feth itdi evvel fethü bu oldı andan sonra yevmen feyevmen evliyâ' himmetiyle fursatı ve nusreti tezâyüdde oldı.*”⁷⁰⁵

Yine Âşık Paşa-zâde'den istifade edilerek hazırlanan bu metinde İne-Göl civarında yer alan ve fethedilen hisarın adı aktarılmazken fethin tarihi karışık bir ifadeyle bildirilmiştir⁷⁰⁶. Menâkıb-nâme'de anılan ancak ismi verilmeyen bu fethin Kulaca Hisarı (قوله جه) olduğu

⁶⁹⁴ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 5; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 94; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 324; Neşri, (Teschner) s. 22; Neşri, (Unat-Köymen) s. 81; Kâtib Çelebi, s. 689.

⁶⁹⁵ M. Şükrü, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Bitlisli İdris'in Heşt Bihişt Adlı Eserine Göre**, (Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1934), s. 24.

⁶⁹⁶ Müneccimbaşı, c/III, s. 274; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 71; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 62-63.

⁶⁹⁷ Gelibolulu Âli, c/V, s. 26; Gelibolulu Âli, (Uğur-Çuhadar vd.), c/I, s.44.

⁶⁹⁸ Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 86.

⁶⁹⁹ Hoca Sadedin, s. 17; Hoca Sadedin, (Parmaksızoğlu), c/I, s. 31.

⁷⁰⁰ Şükru'llah, (Atsız, 1939), s. 28; Şükru'llah, (Atsız, 1949), s. 52.

⁷⁰¹ Anonim, (Giese) s. 9.

⁷⁰² Anonim, (Öztürk) s. 11. Yazma Anonim İne-Göl tekfuru ile yapılan ilk savaştan bahsetmeksizin sadece fethinden haber verir. Bunun yanında sadece “ol yıl” ifadesini kullanmaktadır. Ne var ki, bu olaydan önce hiçbir tarih zikr edilmemektedir. bk. Anonim, (Yazma), vr. 7/a .

⁷⁰³ Karamanî Nişancı Mehmed Paşa, **Tevârihü's-Selâtinü'l-Osmâniyye**, (Çev. İ. H. Konyalı) (İstanbul: Türkiye Yay., 1949) s. 345.

⁷⁰⁴ Oruç Beğ, Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, Lütfi Paşa, Hadîdî ve Solak-zâde İne-Göl tekfuru ile yapılan savaştan ya da İne-Göl'ün fethi ile ilgili herhangi bir bilgi vermezler.

⁷⁰⁵ İ.Ü.N., vr. 4/a-b; A.N., vr. 4/b; M.B.N., vr. 2/b.

⁷⁰⁶ Âşık Paşa-zâde tarihinde bu fetihle ilgili anlatım şu şekildedir: “...*himmet kılıcını muhkem gönlünde bağladı. Bir gice sürdi Eyne-Göl'e vardı. Yanında Kulaca dirlerdi bir hisar vardı. Onı yağmaladı, oda urdu ol gice kafirlerini kırdı ve bunun tarihi hicretin altı yüz seksen dördünde vaki' oldı. Osmân Gazi'nin evvel ki fethi bu oldı.*” Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 7; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 96

Âşık Paşa-zâde tarihinden açıkça öğrenilmektedir⁷⁰⁷. Metinde Kulaca Hisarı'nın fethi anlatılırken verilen H. 680 (M.1281) tarihinin Kulaca Hisarı'nın fetih tarihi mi olduğu yoksa Osmân Gazi'nin adına Karaca Hisar ve Eskişehir'de okunan Cuma ve Bayram Hutbelerini mi olduğu açık değildir⁷⁰⁸. Menâkıb-nâme'de: "*Anda Eyne-göl civârında bir hisârcık varidi anı feth itdi evvel fethü bu oldu andan sonra yevmen feyevmen evliyâ' himmetiyle fursatı ve nusreti tezâyüdde oldu. hîcret-i nebeviyenin altıyüz seksen beşinde Karaca-Hisâr'da Cum'a ikamet idüb Osmân Gazî adına Cuma'a hutbesi okundu ve bayrâm hutbesi Eski-Şehir'de okundu...*"⁷⁰⁹ geçen bu ifadeler hutbelerin okunduğu tarihi gösteriyor gibi görülmekte şahsi kanaatimizce bu tarih fethin tarihiyle ilgilidir. Gerçi Âşık Paşa-zâde tarihinde Kulaca Hisarın fethi H.684 (M.1285)⁷¹⁰ ve H.685 (M.1286)⁷¹¹ olarak iki farklı biçimde tarihlendirilmektedir. Aslında menâkıb-nâme müellifinin vermiş olduğu tarih Saraç ve Yavuz nüshasını destekler niteliktedir. Nitekim menâkıb-nâme'nin yazıldığı tarihte Âşık Paşa-zâde tarihini muhtemelen orijinal nüshasından; belkide Âşık Paşa-zâde'nin yazdığı nüshadan okuyan müellifimiz daha sonradan Âşık Paşa-zâde'nin etrafındakilerce ölümünden sonra genişletilerek tahrife uğrayacak olan metni bugün için en çok hangi nüshanın orijinale daha yakın olduğunu tespit etmemize yardımcı olacaktır. Diğer Osmanlı kroniklerinde de aynı Âşık Paşa-zâde tarihinin değişik nüshalarda olduğu gibi farklı tarihler yer almaktadır. Neşri⁷¹², Hoca Sade'd-dîn⁷¹³, Müneccimbaşı⁷¹⁴; H.687 (M.1288), Kemal Paşa-zâde⁷¹⁵, H.686 (M. 1289) tarihini vermektedir⁷¹⁶.

Menâkıb-nâme metnin haşiye kısmında Osmân Gaziyle ilgili verilen bir diğer anlatımda: "...*Karaca-Hisâr'da Cum'a ikamet idüb Osmân Gazî adına Cuma'a hutbesi okundu ve bayrâm hutbesi Eski-Şehir'de okundu. Ol vakt kırk üç yaşında idi yigirmi altı yıl pâd-şâhlık idüb, altmış dokuz yaşında civâr-ı râhmete vâsıl oldu.*" denilmektedir. Karaca Hisar

⁷⁰⁷ Solak-zâde ve Müneccimbaşı tarihlerinde bu yerin adı Kolca şekline geçmektedir. Solak-zâde, s. 8; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 15; Müneccimbaşı, c/III, s. 273; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 70; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 63.

⁷⁰⁸ Kulaca Hisarı ve Karaca Hisar'ın fethiyle ilgili kısa bir tahlil için bk. Fehamettin Başar, "Osmanlıların Karacahisar'ı Fethi Ve Eskişehir Civarına Hakim Olmaları" **Tarihte Eskişehir Sempozyumu-I**, (Eskişehir: Anadolu. Üniversitesi Yay., 2001) s. 119-122.

⁷⁰⁹ İ.Ü.N., vr. 4/b; A.N., vr. 4/b; M.B.N., vr. 2/b.

⁷¹⁰ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 7; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 96.

⁷¹¹ Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 327-328.

⁷¹² Neşri, (Taeschner) c/I, s.22-23; Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 85, 87.

⁷¹³ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.17; Hoca Sadeddin, (Parmaksızoğlu), c/I, s. 31.

⁷¹⁴ Müneccimbaşı, c/III, s. 273; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 70; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 64.

⁷¹⁵ Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 104.

⁷¹⁶ Çağdaş araştırmacılarımızdan Gökbilgin, bu fethin H.683 (M.1284) yılında olduğunu vurgularsa da, bu tarihi destekler bilgileri kroniklerden desteklemenin oldukça zor olması, bu tarihe şüpheyle yaklaşılmasını gerektirdiği kanaatindeyiz. M. Tayyib Gökbilgin, "Osman I" **İ.A.**, c/IX, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 435.

ve Eskişehir’de Cuma ve Bayram Hutbelerinin okunduğunun anlatımıdır⁷¹⁷. Başta Âşık Paşa-zâde tarihi olmak üzere, diğer Osmânî tarihleri konuyla ilgili farklı bilgi ve tarih vermektedirler. Hatta, başlı başına Âşık Paşa-zâde tarihinin nüshaları bile konuyla ilgili birbirinden farklı bilgiler vermektedir. Âşık Paşa-zâde’nin Âli Bey neşrinde Cuma Hutbesi Karaca Hisar’da, Bayram Hutbesi Eskişehir’de H.699 (M.1299-1300) tarihinde okunduğu bildirilirken⁷¹⁸; Atsız neşrinde ise, Cuma ve Bayram Hutbelerinin Karaca Hisar’da H.699 (M.1299-1300) tarihinde okunduğu aktarılır ancak Eskişehir’den bahsedilmez⁷¹⁹. Saraç ve Yavuz nüshası Âli Bey nüshasındaki bilgilerle paralel bilgiler vermekteyse tarih olarak H.689 (M.1289-1290) yılını vermektedir⁷²⁰. Oruç Beğ; cuma namazı’nın Karaca Hisar’da H.689 (M.1290) da okunduğunu zikr etmesine karşın bayram hutbesi ve tarihi hakkında herhangi bir malumat vermez⁷²¹. Neşri herhangi bir tarih vermeksizin ilk hutbenin Karaca Hisar’da okunduğunu söyler. Eğer Karaca Hisar’ın fethiyle beraber hutbenin hemen aynı tarihte okunduğunu kabul edersek tarih olarak H.688 (M.1289) yılını kabul etmemiz gerekecektir. Ancak hutbenin cuma mı yoksa bayram hutbesi mi olduğu belli değildir⁷²². Kemal Paşa-zâde ilk hutbenin cuma namazı’nda Karaca Hisar’da H.688 (M.1289) de okunduğunu bildirir. Ancak oda ilk bayram hutbesinin Eskişehir’de okunup okunmadığı hakkında bir bilgi vermez⁷²³. Müneccimbaşı’da ilk cuma hutbesinin Karaca Hisar’da okunduğunu bildirir. Ne var ki, oda kesin bir tarih bildirmeyerek Karaca Hisar’ın H. 688 (M.1289) yılında gerçekleştiğini bildirir⁷²⁴. Eskişehir’de okunan bayram hutbesi hakkında da Müneccimbaşı tarihinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Solak-zâde, H.690 (M.1291) tarihinde Tursun Fakih’in ilk hutbeyi okumuş olduğundan bahsetmekteyse de hutbenin nerede okunduğunu bildirmez⁷²⁵. Öztürk Anonimi ilk cuma ve bayram hutbelerinin Tursun Fakih tarafından Karaca Hisar’da⁷²⁶ H.699 (M.1299)⁷²⁷; Giese Anonimi aynı bilgiyi tekrar ederek H.689 (M.1289)⁷²⁸ tarihini aktarır; yazma Anonim ise, herhangi bir tarih vermeksizin ilk Cuma ve bayram hutbesinin İnönü’de Tursun Fakih tarafından okunduğunu bildirerek diğer

⁷¹⁷ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 218; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 248. *Âşık Paşa-zâde tarihinin bir nevi genel özet bölümünde bu kısım: “Osmân Gazinin ömri altmış tokuz yıl oldu ve otuz biş yaşında Karaca Hisarı feth itdi. yigirmi altı yıl: Osmân Gazi didiler. Vefatına sebep ayağında zahmat vardı, ol bahane oldu, Allah rahmetine vardı.”* şeklinde geçmektedir.

⁷¹⁸ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 18-19.

⁷¹⁹ Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 103-104.

⁷²⁰ Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 339-340.

⁷²¹ Oruç Beğ, (Babinger) s. 12; Oruç Beğ, (Atsız) s. 27.

⁷²² Neşri, (Taeschner) c/I, s. 44 Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 109.

⁷²³ Kemal Paşa-zâde, c/I, s. 113.

⁷²⁴ Müneccimbaşı, c/III, s. 274; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 72; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 64.

⁷²⁵ Solak-zâde, s. 10; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 17.

⁷²⁶ metinde Kara Hisar.

⁷²⁷ Anonim, (Öztürk) s. 11.

⁷²⁸ Anonim, (Giese) s. 10.

kaynaklardan farklı bir bilgi vermektedir⁷²⁹. İdris Bitlisî⁷³⁰ ve Nişancı Mehmet Paşa⁷³¹, Osmân Gazi adına okunan hutbenin H.699 (M.1299) yılına tesadüf ettiğini ortak olarak kaydederler. Nişancı, Osmân Gazi'nin H.720 (M.1320) yılında vefat ettiğini ve toplam yirmi bir yıl Bey olduğunu kaydederken⁷³²; Bitlisî, Osman Gazi'nin H.721 (M.1321) de öldüğünü ve toplam yirmi iki yıl beylik yaptığını aktarır⁷³³. Şükrullah, hutbe olayı hakkında bilgi vermeksizin Osmân Gazi'nin H.696 (M.1296) da beylik koltuğuna oturduğunu ve H.710 tarihinde (M.1311) öldüğünü kaydeder⁷³⁴. Bayatlı oğlu Mahmud, hutbe konusuna değinmeden Osmân Gazi'nin H.699 (M.1299) da bağımsızlığını kazandığını aktararak, H.726 (M.1326) yılında vefat ettiğini bildirir⁷³⁵.

Menâkıb-nâme müellifinin Osmân Gazi ile ilgili verdiği son bilgi onun yirmi altı yıllık beylik yaptığı ve altmış dokuz yaşında vefat ettiğidir⁷³⁶. Ne var ki, müellifimiz bu bilgiyi verirken herhangi bir tarih vermemektedir. Yukarıda bahsetmiş olduğumuz gibi menâkıb-nâme müellifinin ana kaynağı olan Âşık Paşa-zâde tarihinde bile buna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Âşık Paşa-zâde tarihinden kesin olarak öğrendiğimiz tek şey onun M.1326 tarihinde vefat ettiğidir. Eğer Osmân Gazi adına okunan ilk hutbeyi onun Beylik sürecinin başlangıcı olarak kabul edersek bu tarih Âli Bey ve Atsız neşrine göre M.1299-1300⁷³⁷, Yavuz-Saraç neşrine göre M.1289 tarihleri⁷³⁸ olarak kabul etmemiz gerekir. Menâkıb-nâme yazarının vermiş olduğu beylik müddeti tarihini hesaplarken Âli ve Atsız neşrini esas alırsak müellifin aktardığı bilgi doğru olmaktadır⁷³⁹.

⁷²⁹ Anonim, (Yazma) vr. 8/a.

⁷³⁰ M. Şükrü, a.g.e., s. 24.

⁷³¹ Nişancı Mehmet Paşa, s. 345.

⁷³² Nişancı Mehmet Paşa, s. 345.

⁷³³ Şükrü, a.g.e., s. 25.

⁷³⁴ Şükrullah, (Atsız, 1939), s. 28-29; Şükrullah, (Atsız, 1949), s. 52-53. Şükrullah, Osmân Gazi'nin on dört yıl hükümran olduğunu aktarır.

⁷³⁵ Bayatlı, (Âli Emirî), s. 44-45; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 395.

⁷³⁶ İ.Ü.N., vr. 4/a-b; A.N., vr. 4/b; M.B.N., vr. 2/b.

⁷³⁷ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 19; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 104.

⁷³⁸ Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 340.

⁷³⁹ Osmân Bey'in ne zaman beyliğini kurduğuna dair kronikler tarafından verilen tarihler farklıdır. Osmân Gazi'nin, beyliğin kuruluşunu sağlamasında baz alınması gereken tarihte dolayısıyla farklılıklar taşımaktadır. Bu tarihin tespitinde tartışılması gereken temel konu, Osmân Gazi'nin adına hutbe okutup para bastırmasının mı daha önemli olduğu yoksa onun kurduğu beyliğin çevre Türk devletçikleri, Bizans tekfurlukları ve Bizans devleti tarafından tanınmış olup olmadığıdır? Kanaatimiz, bir kişinin kurduğu devlet çevre siyasi yapılar tarafından muhatap alınmadığı sürece hutbe okutulmasının hiçbir anlamı olmadığı yönündedir. Bundan dolayı, Osmanlı Beyliğinin kuruluş tarihini, Osmânlı'nın kurulduğu Bitinya bölgesinin en büyük devleti olan Bizans Devleti'nin Osmân Gaziyi bir güç olarak kabul ettiğini gösteren M.1301 tarihli Bafeus (Koyunhisar) muharebesidir. Nitekim tarihçi Neşri, isim vermeden anlattığı bu savaşın bölümün başlığı: "Güftâr ender zikr-i istiklâl-i Osmân Gazi" dir. Neşri, bu savaşın anlatımından sonra: "*Osman'a tabl ve alem geldi, ol birle kasd itdi ki Konya'ya varup sultan Alaaddin saniye buluşup safayı himmetin alup veliahdı ola. Zira bu sultan Alaaddin Keykubad bin Feramürz oğlu yoğ idi. Osman'ı hemen oğlu yirine görüp tabl ve alem ve kılıç göndermişti. Osman dahi sultan Alaaddin zamanında eğerçi nev'a istiklal bulmuş idi; lakin edebe riayet idüben, hutbeyi ve sikkeyi yine sultan Alaaddin adına kılmuştu... o esnada haber geldi ki Sultan Alaaddin ahirete intikal etti. Oğlı kalmadığı ecilden*

Yazarın Osmân Gazi'nin faaliyetlerinin anlatımını tamamladıktan sonra Sultan II. Bayezîd dönemine kadar başta bulunan Osmanlı hükümdarlarının, sadece başta buldukları toplam yılı ve vefatlarında kaç yaşlarında olduğunu bildirir. Zaman zamanda toplam ömürlerini açıklar.

Müellifimiz Orhan Gaziyle ilgili: “*Andan sonra anun oğlu Orhan Gazî otuz sekiz yıl pâd-şâhlık eyledi seksen üç yaşında civâr-ı rahmete vâsıl oldu, tayyeb-Allahu serâhu.*” Bilgilerininide aktarmaktadır⁷⁴⁰. Âşık Paşa-zâde tarihine göre⁷⁴¹, Orhan Gazi H.726 (M.1326) tarihinde başa geçmiş ve H.758 (M.1357) tarihinde vefat etmiştir⁷⁴². Bu suretle bizim elimizde bulunan Âşık Paşa-zâde tarihi nüshalarına göre tarihlerde bir tutarsızlık mevcuttur⁷⁴³. Orhan Gazi'nin tahttan inişini yani vefatını: Âşık Paşa-zâde, Hadîdî⁷⁴⁴, gibi tarihçiler H.758 (M.1357); Oruç Beğ⁷⁴⁵, Lütî Paşa⁷⁴⁶: H.759 (M.1358) Neşri⁷⁴⁷, Enverî⁷⁴⁸, Kemal Paşa-zâde⁷⁴⁹, Solak-zâde⁷⁵⁰ ve Gelibolulu Âlî⁷⁵¹: H.760 (M.1359) olarak gösterirken yazma

yerine vezîri sahib geçti. Osman anı işidüp el hükmü lillah il-aliyy il-kebir deyüp heman dem buyurdu: Karacahisar'a Tursun Fakih'i hem kadı ve ham hatib idiler... evvel hutbe Osman Gazi adına ki Karaca hisar'da okundu....” bilgilerini aktarır. kısacası Osmân Gazi'nin mutlak güç olduğunun çevre devletlerce kabul edilmesinin akabinde kendi adına hutbe okutması tarihsel olarak daha çok uygunluk arz eder. Nitekim İnalçık'ta Bafeus muharebesini Osman Gazi'nin beyliğinin bağımsızlığını meşrulaştırdığı bir harp olarak telakki eder. bk. Neşri, (Taeschner) c/I, s. 41; Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 105-111; İnalçık, Osman Gazi'nin İznik Kuşatması Ve Bafeus Muharebesi” **Osmanlı Beyliği (1300-1389)** (Edt. E. A. Zachariadou) (2.bsk, İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000) s. 99-100.

⁷⁴⁰ İ.Ü.N., vr. 4/b; A.N., vr. 5/a; M.B.N., vr. 2/b.

⁷⁴¹ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 51, 218; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 126, 248; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 378. Âşık Paşa-zâde, Orhan Bey'in kaç yılında dünyaya geldiğini bildirmez. Âşık Paşa-zâde tarihinde bu bölüm: “*Bunun oğlu Orhan Gazi'nin ömri seksen iki yıl oldu. Atası vefatında yaşı kırk beşdi ve atası vefatından sonra otuz sekiz yıl hutbe okundu. Üç yıl dahi atası hayatında virmek almak hükm bunundi ve bunun dahi vefatına Sebeb ayağı zahmatı idi, Allah rahmetine vardı.*” Şekliyle geçmektedir.

⁷⁴² Âşık Paşa-zâde tarihinin bir başka bölümünde Orhan Gazi'nin seksen iki yıl yaşadığını, ve otuz sekiz yıl padişahlık yaptığını bildirir. Şahsi kanaatimizce menâkıb yazarı Âşık Paşa-zâde'nin bütününde yer alan tarihleri dikkate almadan son bölümlerde yer alan, Osmânlı padişahlarının genel bilgilerini olduğu gibi iktibas etmiştir. bk. Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 218.

⁷⁴³ Çağdaş araştırmacılardan Gökbilgin ve İnalçık; Orhan Gazi'nin M. 1362 yılında; Danişmend ve Uzunçarşılı M.1360 tarihlerinde Orhan Gazi'nin, öldüğünü belirtmektedirler. bk. M. Tayyib Gökbilgin, “Orhan” **İ.A.**, c/IX, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 407; İnalçık, *Klasik Çağ*, s. 213; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 159; Danişmend, a.g.e., s. 32.

⁷⁴⁴ Hadîdî, s. 81.

⁷⁴⁵ Oruç Beğ, (Babinger) s. 19; Oruç Beğ, (Atsız) s. 39. Oruç Beğ, Orhan Gazi'nin kırk yıl padişahlık yaparak seksen iki yıl yaşadığını belirtir.

⁷⁴⁶ Lütî Paşa, (Âli) s. 29, 31; Lütî Paşa, (Atik) s. 158-159. Lütî Paşa, Orhan Gazi'nin H.718 (M.1318) de başa geçtiğini ve H.759 (M.1357) tarihine kadar toplam otuz dokuz yıl başta kaldığını bildirir.

⁷⁴⁷ Neşri, (Taeschner) c/I, s. 78; Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 187.

⁷⁴⁸ Enverî, (Halil), s. 84; Enverî, (Öztürk), s. 28. Enverî, Orhan Bey'in toplam kırk yıl tahtta bulunduğunu belirtmektedir.

⁷⁴⁹ Kemal Paşa-zâde, c/II, s. 203-204. Kemal Paşa-zâde, otuz dokuz yıl hükümdarlık tahtında bulunduğunu yazmaktadır.

⁷⁵⁰ Solak-zâde, s. 27; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 39. Solak-zâde, Orhan Bey'in toplam otuz beş yıl saltanatta kaldığını ve toplam seksen bir yıl yaşadığını zikreder.

⁷⁵¹ Gelibolulu Âlî, c/V, s. 49; Gelibolulu Âlî, (Uğur-Çuhadar vd.), c/I, s. 82. Âlî, metinde Orhan Bey'in saltanat ve toplam ömür müddetini aktarmamıştır.

halindeki anonimimiz⁷⁵², H.755 (M.1354) Giese ve Öztürk Anonimi⁷⁵³, H.759 (M.1362); Hoca Sade'd-dîn⁷⁵⁴ ve Müneccimbaşı⁷⁵⁵, H.761 (M.1360) tarihlerini vermektedirler. Nişancı Mehmet Paşa H.720 (M.1320) senesinde başa geçtiğini, H.761 (M.1361) tarihinde vefat ettiğini bildirmektedir⁷⁵⁶. Şükrullah, Orhan Bey'in H.710 (M.1310) da iktidara geldiğini ve H.751 (M.1350) de vefat ettiğini aktararak öldüğünde altmış dört yaşında olduğunu söyler ki, bu da onun doğum tarihinin M.1284 olduğunu gösterir⁷⁵⁷. Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, Orhan Gazi'nin H.680 de dünyaya gelip H.726 (M. 1326) senesinde başa geçtiğini ve H.761 (M.1360) yılında vefat etmiştir⁷⁵⁸. Her ne kadar kroniklerimiz bizlere farklı bilgiler vermekteyse de Osman Turan tarafından yayınlanan tarih takvimler Orhan Gazi'nin vefat tarihini H.763 (M.1362) olarak verir⁷⁵⁹. Ancak bu takvimde ya da benzerlerinde Orhan Bey'in kaç yıl tahtta kaldığı ya da toplam kaç yıl yaşadığına dair bir malumata rastlanılamamaktadır⁷⁶⁰.

Menâkıb-nâme metninde Osmanlı Padişahlarından I.Murad'la ilgili olarak: “*Ve andan sonra oğlu Gazî Murâd Han otuz üç yıl sultânlık eyledi. Altmış sekiz yaşında vefât idüb şehâdet makamında vatan dutub civâr-ı rahmet-i rahmâna ulaştı, enâra'l-lâhu merkadehû.*” bilgisi yer alır. Âşık Paşa-zâde tarihine göre, H.758 (M.1357) yılında başa geçen I.Murad H.791 (M.1389) tarihine kadar başta kalmıştır. Yani Hicri takvime göre toplam otuz üç (miladi otuz iki yıl) yıllık saltanat müddeti vardır⁷⁶¹. Ancak Âşık Paşa-zâde tarihinin bir başka bölümünde menâkıb-nâme müellifinin kullandığı bölüm bir farklılıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde Âşık Paşa-zâde, I.Murad'ın altmış sekiz yıl yaşadığını, otuz beş yaşında tahta

⁷⁵² Anonim, (Yazma) vr. 14/a.

⁷⁵³ Anonim, (Giese) s. 21; Anonim, (Öztürk) s. 24. Her iki Anonim kaynağımız Orhan Bey'in toplam otuz dokuz yıl tahtta kaldığını aktarırlar.

⁷⁵⁴ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.65; Hoca Sade'd-dîn, (Parmaksızoğlu), c/I, s. 106. Hoca Sade'd-dîn, Orhan Gazi'nin otuz beş yıl tahtta kaldığını ve toplan seksen bir yıl yaşadığını belirtir.

⁷⁵⁵ Müneccimbaşı, c/III, s. 291; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 102; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 85; Müneccimbaşı; Orhan Bey'in seksen yıldan fazla yaşadığını zikreder.

⁷⁵⁶ Nişancı Mehmet Paşa, s. 345-346. Nişancı'nın kaydına göre Orhan Bey kırk bir yıl tahtta kalmıştır.

⁷⁵⁷ Şükrullah, (Atsız, 1939), s. 29-30; Şükrullah, (Atsız, 1949), s. 53-54. Şükrullah, Orhan Gazi'nin otuz yedi yıl savaştığını söyler. Ancak bu yargı onun Beylik döneminde mi yoksa Osmân Gazi'nin daha hayatayken başladığı cihat faaliyetlerini kast edip etmediğini açıkça göstermemektedir.

⁷⁵⁸ Bayatlı, (Âli Emirî), s. 45; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 395. Bayatlı Mahmud oğlu Hasan'ın, Orhan Gazi'nin yaşadığı ömür bakımından verdiği bilgi menâkıb yazarının verdiği bilgiyle örtüşmekteyse de tahtta kaldığı süreyle ilgili verilen bilgi menâkıb yazarının verdiği bilgiyle çelişkilidir.

⁷⁵⁹ Osman Turan, **İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler**, (2.bsk, İstanbul: T.T.K. Yay., 1984) s. 18-19. Metinde ki, anlatım: “*Orhan velâdetinden berü yüz seksen yıldır. Osman Beg vefatından ve Orhan Beg cülusundan berü yüz otuz yıldır.*”

⁷⁶⁰ Çağdaş kaynaklarımızdan: Uzunçarşılı; M.1326-1361, İnalçık, Öztuna, Gökbilgin; M.1324-1362, Danişmend ve Ahmed Rasim; M.1326-360. bk. Uzunçarşılı, a.g.e.,s. 117, 158; İnalçık, Klasik Çağ, s. 212; Yılmaz Öztuna, **Osmanlı Devleti Tarihi**, c/I, (Ankara: K.B Yay., 1998) s. 70; M. Tayyib Gökbilgin, “Orhan” **İ.A.**, c/IX, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 400, 405; Danişmend, a.g.e., s. 15, 32; Ahmed Rasim, **Osmanlı Tarihi**, c/I, (İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2000) s. 25.

⁷⁶¹ Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 134; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 393. Âşık Paşa-zâde'nin Âli Bey neşrinde tarih H.797 (M.1395) olarak görünmekteyse de bu tamamıyla yanlış bir bilgidir. bk. Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 64.

geçtiği ve otuz bir yıl başta kaldığıdır⁷⁶². Bu bilgilerin ışığında, menâkıb-nâme yazarının Âşık Paşa-zâde'nin elimizde olmayan farklı bir versiyonunu ve Âşık Paşa oğlu tarihinden hariç bir başka kaynağı da kullanmış olabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir.

Diğer Osmânlı kroniklerimiz ise bizlere şu tarihleri aktarmaktadır: yazma halindeki Anonim, I.Murad'ın H.727 (M.1327) yılında dünyaya geldiğini H.755 (M.1354) de tahta çıktığını ve H.791 (M.1389) yılında şehit düştüğünü kaydeder⁷⁶³. Giese ve Öztürk Anonimi doğum tarihini bildirmeden⁷⁶⁴; I.Murad'ın H.759 (M.1354) da tahta geçtiğini ve H.791 (M.1389) yılında şehit düştüğünü aktarır. Oruç Beğ, H.716 (M.1317) yılında dünyaya geldiğini, H.759 (M.1358) yılın da tahta geçtiğini ve H.788 (M.1387) yılında şehit düştüğünü açıklamaktadır⁷⁶⁵. Neşri, H.760 (M.1359) da I.Murad'ın tahta çıktığını ve H.791 (M.1389) de şehit düştüğünü belirtir⁷⁶⁶. Enverî, I.Murad'ın H.765 (M.1364) tarihinde başa geçtiğini H.792 (M.1391) tarihinde de vefat ettiğini aktarır⁷⁶⁷. Hadîdî; H.758 (M.1357) tarihinde tahta çıktığını; H.791 (M.1390) de şehit düştüğünü bildirir⁷⁶⁸. Müneccimbaşı, H.726 (M.1326) yılında dünyaya geldiğini, H.761 (M.1360) senesinde de tahta çıktığını ve H.791(1389) da veya H.792 de (M.1390) şehit düştüğünü zikr eder⁷⁶⁹. Hoca Sade'd-dîn Efendi, I.Murad'ın H.761'de (M.1360) tahta çıktığını; H.792 (M.1390) tarihinde şehit düştüğünü kaydeder⁷⁷⁰. Lütfi Paşa, I.Murad'ın H.759 (M.1357) da başa geçtiğini, H.791 (M.1389) de şehit olduğunu dillendirmektedir⁷⁷¹. Solak-zâde, I.Murad'ın tahta çıkışını H.760 (M.1359); vefatını ise, H.792 olarak gösterir⁷⁷². Gelibolulu Âli⁷⁷³, H.726 (M.1326) yılında I. Murad'ın dünyaya

⁷⁶² Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 218; Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 248. Âşık Paşa-zâde tarihinde bu anlatım: “*Bunun oğlu Murad Han Gazinin ömrü altmış sekiz yıl oldu. Atası vefatında otuz yedi yaşında idi. Bunun dahı otuz bir yıl hutbesi okundu. Vefatına sebep Las Kralı uğraşında şehid oldu, Allah rahmetine vardı.*” Şekliyle geçmektedir.

⁷⁶³ Anonim, (Yazma), vr. 14/a-b, 20/b. Anonim kroniğin vermiş olduğu tahta kalış ve toplam ömür süreleri, menâkıb müellifinin verdiği bilgiyle örtüşmemektedir.

⁷⁶⁴ Anonim, (Giese) s. 21, 30; Anonim, (Öztürk) s. 24, 34.

⁷⁶⁵ Oruç Beğ, (Babinger) s. 14, 19, 26; Oruç Beğ, (Atsız) s. 32, 39, 49. Oruç Beğ, I.Murad'ın yetmiş üç yıl yaşadığını ve otuz sene devleti yönettiğini izah etmektedir.

⁷⁶⁶ Neşri, (Taeschner) c/I, s. 132; Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 307. Neşri Murad Han'ın otuz bir yıl tahta kaldığını ve altmış sekiz yıl yaşadığını belirtir ki, bu yargı müellifimizin verdiği bilgiyle örtüşmektedir.

⁷⁶⁷ Enverî, (Halil), s. 84, 87; Enverî, (Öztürk), s. 28, 34. Enverî, metninde vermiş olduğu tarihlerle I.Murad'ın yirmi yedi yıl başta bulunduğunu bildirmekteyse de metin içerisinde Sultan I.Murad'ın otuz yıl padişahlık görevini sürdürdüğünü belirterek kendi içerisinde hataya düşmüştür.

⁷⁶⁸ Hadîdî, s. 81, 108. Hadîdî, menâkıb müellifi gibi I.Murad'ın toplam otuz üç yıl tahta kaldığını bildirir. Hadîdî gibi Kemal Paşa-zâde'de I. Murad'ın H.761 (M.1360) yılında tahta culüs ettiğini beyan eder. bk. Kemal Paşa-zâde, c/II, s. 201.

⁷⁶⁹ Müneccimbaşı, c/III, s. 291; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 102-103; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 101. Müneccimbaşı, I.Murad'ın otuz bir yıl Sultanlık görevini yürüttüğünü ileri sürer ki, bu bilgi menâkıb müellifinin verdiği süreyle uyuşmamaktadır.

⁷⁷⁰ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.124; Hoca Sadedin, (Parmaksızoğlu), c/I, s. 106, 191, 193. Hoca Sade'd-dîn, I.Murad'ın, altmış beş yıl yaşadığını ve otuz bir yıl tahta kaldığını bildirir.

⁷⁷¹ Lütfi Paşa, (Âli) s. 31, 44; Lütfi Paşa, (Atik) s. 159, 162. Lütfi Paşa, altmış iki yıllık bir saltanat müddetinden bahseder ki, bu bilgi menâkıb müellifinin vermiş olduğu bilgiyle uyuşmamaktadır.

⁷⁷² Solak-zâde, s. 27, 51; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 39, 70. Solak-zâde verdiği tarihe uygun olarak otuz yıllık bir saltanat süresinden bahsetmektedir.

geldiğini H.761 (M.1360) de tahta geçtiğini ve H.792 (M.1390) de vefat ettiğini kaydeder⁷⁷⁴. Nişancı Mehmet Paşa H.761 (M.1361) yılında başa geçtiğini, H.791 (M.1391) tarihinde vefat ettiğini aktarmaktadır⁷⁷⁵. Şükrullah I.Murad'ın H.751 (M.1350) yılında başa geçtiğini ve H.790 (M.1388) yılında da şehit olduğunu⁷⁷⁶; Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, H.726 (M.1326) tarihinde dünyaya geldiğini H.761 tarihinde de tahtta çıktığını ve H.791 (M.1391) yılında ise, vefat ettiğini aktarmaktadır⁷⁷⁷.

Menâkıb-nâme yazarının Osmânlı Sultanlarıyla ilgili verdiği bir diğer bilgide Sultan I.Beyazıd (Yıldırım)'a aittir. Menâkıb-nâme'de I.Beyazıd ile ilgili: “*Andan sonra ve bunun dahi oğlu Bayezıd Han kim ana Yıldırım Han dirlerdi, Sultân olub on altı yıl saltanat tahtında oturdu altmış yaşında vefât eyledi, nevvare'l-lâhu kabrehu.*” verilen bilgidir⁷⁷⁸. Âşık Paşa-zâde tarihinden birkaç değişiklik aynen alındığı görülen bu kısmın ana kaynağının Âşık Paşa-zâde olduğu açıktır⁷⁷⁹. Menâkıb-nâme metnindeki, bilgiler Âşık Paşa-zâde'nin verdiği bilgilerle paraleldir ve Âşık Paşa-zâde metninde dağınık olarak I.Bayezıd'ın H.791 (M.1388-1389) tarihinde başa geçtiğini H.804'de (M.1401-1402) öldüğünü bildirir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken temel husus; Âşık Paşa-zâde tarihinin sultanların başa geçiş ve inişleriyle ilgili verdikleri bilgilerle onların toplam tahtta kaldıkları sürenin ve toplam yaşam sürelerinin birbirine uymamasıdır. Yani Âşık Paşa-zâde tarihinin bir yerinde, I.Bayezıd'ın on üç yıl başta kaldığını bildirirken diğer başka bir yerinde on altı yıl tahtta kaldığını belirtir. Yazma Anonim, I.Bayezıd'ın H.727 (1326) tarihinde dünyaya geldiğini H.793 (M.1390)'de tahta geçerek H.805 (1402)'de vefat ettiğini ifade eder⁷⁸⁰. Giese ve Öztürk Anonimleri⁷⁸¹,

⁷⁷³ Gelibolulu Âli, c/V, s. 65; Gelibolulu Âli, (Uğur-Çuhadar vd.), c/I, s.108. Gelibolulu Âli, Sultanın otuz bir yıl tahtta kaldığını bildirir ki, bu kayıt da, menâkıb müellifinin verdiği bilgiyle uyuşmamaktadır.

⁷⁷⁴ Çağdaş kaynaklarımızdan Uzunçarşılı, Ahmed Rasim ve Danişmend; I.Murad'ın 1360-1389; Öztuna, 1362-1389 yılları arasında tahtta kaldığını belirtir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “I.Murad” İ.A., c/VIII, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 587; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 259; Ahmed Rasim, a.g.e., s. 34, 39; Danişmend, a.g.e., s. 15, 81; Öztuna, a.g.e., s. 74. İncalcık I.Murad'ın M.1362 yılında tahta çıktığını 1389 da şehit düştüğünü beyan ederek toplam yirmi yedi yıl tahtta kaldığını dolaylı olarak bildirir. bk. İncalcık, a.g.e., s. 213-214 .

⁷⁷⁵ Nişancı Mehmet Paşa, s. 346-347. Nişancı'nın verdiği bu bilgi Menâkıb yazarının verdiği bilgiyle örtüşmemektedir.

⁷⁷⁶ Şükrullah, (Atsız, 1939), s. 30, 32; Şükrullah, (Atsız 1949), s. 55-56. Şükrullah'ın I.Murad'ın toplam otuz sekiz yıl başta bulunduğunu kaydeder ki, bu ifade Menâkıb müellifinin vermiş olduğu bilgiyi destekler.

⁷⁷⁷ Bayatlı, (Âli Emiri), s. 45-46; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 395. Bayatlı'nın verdiği tarihler göz önüne alındığı vakit menâkıb müellifinin verdiği bilgilerle uyuşmamaktadır.

⁷⁷⁸ İ.Ü.N., vr. 4/b; A.N., vr. 5/a; M.B.N., vr. 2/b.

⁷⁷⁹ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 218; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 248. Âşık Paşa-zâde tarihinde metin: “*Bunu oğlu Bayezıd Han kim ana Yıldırım Han dirler. Bunun ömri altmış yıl oldu, atası vefatında kırk dört yaşında idi. Bunun dahi on altı yıl hutbesi okundu. Vefatına sebep Timür uğraşı oldu.*” şeklinde geçmektedir.

⁷⁸⁰ Anonim, (Yazman) vr. 14/b. Kaynağımızın verdiği tahtta kalış süresi ne menâkıb yazarının nede diğer Anonim kroniklerin verdiği bilgilerle uymaktadır.

⁷⁸¹ Anonim, (Giese) s. 30, 50; Anonim, (Öztürk) s. 34, 55. Anonim nüshaları ittifak halinde I.Bayezıd'ın on dört yıl tahtta kaldığını zikrederler.

Neşri⁷⁸²; I.Bayezid'in H.791 (M.1389) de başa geçtiğini ve H.805 de vefat ettiğini dolaylı olarak bildirirlerken Neşri vefat tarihini H.804 olarak verir. Oruç Beğ, I.Bayezid'in H.744 (M.1343-1344)'de⁷⁸³ dünyaya geldiğini H.788 (M.1387)'de tahta geçtiğini ve H.804 (M.1401-1402) de vefat ettiğini⁷⁸⁴; Hoca Sade'd-dîn Efendi, H.792 (M.1390) senesinde tahta cülus ettiğini ve H.17 Şaban 805 (M.12 Mart 1403) yılında vefat ettiğini kaydeder⁷⁸⁵. Fatih devrinin ünlü tarihçilerinden Enverî; I.Bayezid'in H.792 (M.1391)'de saltanat mevkiine geldiğini ve H.804 (M.1401-1402)'de vefat ettiğini⁷⁸⁶; Lütfi Paşa, H.791 (M.1389) tarihinde başa geçtiğini ve H.804 (M.1401-1402) öldüğünü⁷⁸⁷; Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, H.762 (M.1360) yılında dünyaya geldiğini, H.792 (M.1390) de başa geçtiğini ve H.807 (M.1404) tarihinde vefat ettiğini⁷⁸⁸; Hadîdî, H.791 (M.1390) senesinde devletin başına geçtiğini ve H.804 (M.1401) yılında öldüğünü zikrederken⁷⁸⁹; Münecimbaşı, H.791(1389) veya H.792 (M.1390) tarihinde tahta geçtiğini belirterek kesin bir tarih bildirmez. Buna mukabil vefat tarihini H.805 (M.1402-1403) olarak kaydeder⁷⁹⁰. Âli'ye göre I.Bayezid, H.792 (M.1390) senesinde tahta geçmiş ve H.804 (1402) yılında ölmüştür⁷⁹¹. Bayatlı Mahmut oğlu Hasan, sultanın doğum tarihini H.761, tahtta geçişini, H.791 vefat tarihini de H.806 senesi olarak göstermektedir⁷⁹². Nişancı Mehmed Paşa, H.791 (M.1391) yılında I.Bayezid'in tahta geçtiğini ve H.805 (1402-1403) tarihinde vefat ettiğini aktarır⁷⁹³. Şükrullah ise, I.Bayezid'in H.790 (M.1388); H.805 (1403) yılında vefat ettiğini açıklar⁷⁹⁴.

⁷⁸² Neşri, (Taeschner) c/I, s. 132, 150; Neşri, (Unat-Köymen) c/I, s. 307, 361.

⁷⁸³ Babinger neşrinde H.758 olarak geçer. bk. Oruç Beğ, (Babinger) s. 18.

⁷⁸⁴ Oruç Beğ, (Babinger) s. 26, 38; Oruç Beğ, (Atsız) s. 49, 65. Oruç Beğ, I.Bayezid'in altmış yıl yaşadığını ve on beş senede tahtta kaldığını belirtmektedir.

⁷⁸⁵ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.124, 209; Hoca Sadedin, (Parmaksızoğlu), c/I, s. 193, 329-330. Hoca Sade'd-dîn'in verdiği tarihlere göre I.Bayezid'in toplam saltanat müddetini on üç yıl olarak kaydederse de Menâkıbda ki bilgiyle uyuşmamaktadır.

⁷⁸⁶ Enverî, (Halil), s. 87, 90; Enverî, (Öztürk), s. 34, 41. Enverî, I.Bayezid'in on dört yıl tahtta kaldığını bildirerek menâkıb yazarından farklı bir süre sunmaktadır.

⁷⁸⁷ Lütfi Paşa, (Âli) s. 44, 60 Lütfi Paşa, (Atik) s. 159, 169-170. Lütfi Paşa; aynı Enver gibi I.Bayezid'in on dört yıl tahtta kaldığını ileri sürmektedir.

⁷⁸⁸ Solak-zâde, s. 51, 90; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 70, 122. Solak-zâde'de, Lütfi ve Enverî gibi I.Bayezid'in tahtta toplam on dört yıl bulunduğunu kaydetmiştir.

⁷⁸⁹ Hadîdî, s. 108, 132. Hadîdî, I.Bayezid'in altmış yıl yaşadığını ve otuz beş yıl hükümler olduğundan bahsederek kendi verdiği tarihleri çürütür.

⁷⁹⁰ Münecimbaşı, c/III, s. 306; Münecimbaşı, (Ağırakça) s. 127; Münecimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 133. Münecimbaşı, on dört yıl tahtta kaldığını zikrederek başa geçiş tarihi olarak H.791 yılının daha uygun olacağını düşünmüştür.

⁷⁹¹ Gelibolulu Âli, c/V, s. 65, 101; Gelibolulu Âli, (Uğur-Çuhadar vd.), c/I, s.108, 173. Gelibolulu'nun aktarımına göre I.Bayezid on iki yıl tahtta kalmıştır ki, bu da Âşık Paşa-zâde'nin anlatımına uymamıştır.

⁷⁹² Bayatlı, (Âli Emirî), s. 46; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 395-396. Bayatlı, I.Bayezid'in on beş yıl saltanat mevkiinde kaldığını belirtir.

⁷⁹³ Nişancı Mehmed Paşa, s. 347-348. Nişancı'nın tahta kalış süresi olarak verdiği on dört yıllık süre menâkıb yazarının verdiği bilgiyle örtüşmektedir.

⁷⁹⁴ Şükrullah, (Atsız, 1939), s. 34; Şükrullah, (Atsız, 1949), s. 57-58. On beş yıl tahtta kaldığını bildiren Şükrullah'ın verdiği tarihler Âşık Paşa-zâde ile toplam tahtta kalış zamanını verdiği tarihlerde menâkıb yazarıyla uyuşmamaktadır. Çağdaş kaynaklarımızdan M. Halil Yınanç ve Ahmed Rasim, I.Bayezid'in, 1360 tarihinde

Menâkıb-nâme'nin Osmânlı tarihiyle ilgili verdiği bir diğer bilgide I.Mehmed (Çelebi) ilgilidir. Menâkıb-nâme'de: “*Andan sonra oğlu Sultân Muhammed Han yigirmi bir yıl serîr-i saltanat tahtında vâîf olub kırk sekiz yaşında hakk âmirine ulaştı nevvare'l-lâhu kabrehu.*”⁷⁹⁵ bilgileri verilmektedir. Âşık Paşa-zâde tarihinde verilen bilgiyle örtüşen paragrafın, ana kaynağının Âşık Paşa-zâde olduğu son derece açıktır. Âşık Paşa-zâde tarihinde geniş olarak aktarılan değerlendirmenin, menâkıb-nâme müellifi tarafından özetlendiği anlaşılmaktadır⁷⁹⁶. Âşık Paşa-zâde, I.Mehmed'in Ankara Savaşı yenilgisinden sonra başlayan taht kavgalarının başlangıcıyla birlikte I.Mehmed'in tahta geçtiğini kabul ettiği için I.Mehmed'in tahtta H.804-824 (M.1401/2-1421/2) olarak geçmektedir. Âşık Paşa-zâde yine, I.Mehmed'in tahtta kalış süresini de toplamda yirmi bir sene olarak kabul etmiştir. Diğer Osmânlı kronikleri ise, Âşık Paşa-zâde'nin aktardığı bilgilerden daha farklı bilgileri vermektedir. Mesela yazma halindeki Anonim kaynağımız, fetret devrinin I.Mehmed tarafından kazanılmasıyla I.Mehmed'in tahta geçtiğini kaydederek H.816-823 (1413-1420) tarihini baz almıştır⁷⁹⁷. Giese ve Öztürk Anonimleri⁷⁹⁸, Neşri⁷⁹⁹, Oruç Beğ⁸⁰⁰, Enverî⁸⁰¹, Hoca Sade'd-dîn⁸⁰², Gelibolulu Âli⁸⁰³, Müneccimbaşı⁸⁰⁴, Solak-zâde⁸⁰⁵, saltanata geçiş tarihi olarak Yazma Anonim ile birleşirlerse de sultanın ölüm tarihi H.824 (M.1421) olarak kabul ederler. Lütfi Paşa, diğer tarihçilerimizden farklı olarak; I. Mehmed tahtta H.814-824 (M.1411-1421) tarihleri arasında

dünyaya geldiğini, 1389 da tahtta geçerek 1402 senesinde vefat ettiğini kaydeder. İnalçık Sultanın 1354 de dünyaya geldiğini ve 1389 ile 1403 yılları arasında devletin başında kaldığını bildirir. Danişmend ve Uzunçarşılı, 1389 ile 1403 tarihlerini verirler. Uzunçarşılı I.Bayezid'in H.763 (M.1362) senesinde dünyaya gelmiş olmasının da kuvvetle muhtemel olduğunu ileri sürer. bk. M. Halil Yınanç, “Bayezid I.” **İ.A.**, c/II, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 369; Halil İnalçık, “Bayezid I” **D.İ.A.**, c/V, (İstanbul: D.V. Yay., 1992), s. 231; Ahmed Rasim, a.g.e., s. 41, 49; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 320-321; Danişmend, a.g.e., s. 81, 143.

⁷⁹⁵ İ.Ü.N., vr. 5/a; A.N., vr. 5/a; M.B.N., vr. 2/b.

⁷⁹⁶ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 218-219. Âşık Paşa-zâde, (Atsız), s. 248. Âşık Paşa-zâde tarihinde: “*Bunun oğlu Mehmed Gazi'nin ömrü kırk sekiz yıl oldu. Atası vefatında on sekiz yaşında idi, bunun dahi yigirmi bir yıl hutbesi gâh Amasya vilayetinde ahir cümle vilayette hükm itdiği vaktin hutbesi yigirmi bir yıl tamam okundu. Bunun dahi vefatına Sebeb Edirne'de ishal oldu, tabibler ilac idemediler, Allah rahmetine verdi.*” Şeklinde geçmektedir.

⁷⁹⁷ Anonim, (Yazma) vr.26/b-27/b. Anonim kaynağımıza göre I.Mehmed toplam yedi yıl tahtta kalmıştır.

⁷⁹⁸ Anonim, (Giese) s. 56,59; Anonim, (Öztürk) s. 62, 65. Anonimler, Oruç Beğ ve Müneccimbaşı'nın verdiği tarihlere göre; I.Mehmed'in tahtta kalış müddeti sekiz yıldır.

⁷⁹⁹ Neşri, (Taschner), c/I, s. 216, 219 ;Neşri, (Unat-Köymen), c/II, s. 517, 551. Neşri tam ölüm tarihini 31 Temmuz 1413 olarak gösterir.

⁸⁰⁰ Oruç Beğ, (Babinger) s. 41, 45-46; Oruç, (Atsız) s. 72, 77.

⁸⁰¹ Enverî, (Halil), s. 92; Enverî, (Öztürk), s. 43. Enverî, I.Mehmed'in tahta çıkış tarihini açık olarak vermiyorsa da I.Mehmed'in ölüm tarihini H.824 ve tahtta sekiz sene kaldığını açıkça beyan etmesi tahta çıkış tarihini H.824 olarak kabul etmemizi sağlamıştır.

⁸⁰² Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.273, 300; Hoca Sadeddin, c/II, (Parmaksızoğlu) s. 76, 115, 121. Hoca Sadeddin, I.Mehmed'in H.781 (M.1379)dünyaya geldiğini ve kırk üç yıl yaşadığını savunur.

⁸⁰³ Gelibolulu Âli, c/V, s. 144, 194; Gelibolulu Âli, (Çuhadar-A.Uğur vd.), c/I, s. 244, 327. Gelibolulu Âli, I.Mehmed'in H.780 (M.1378) senesinde dünyaya geldiğini kaydeder.

⁸⁰⁴ Müneccimbaşı, c/III, s. 327; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 167-168; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 175.

⁸⁰⁵ Solak-zâde, s. 124, 136, 138; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s.168, 184, 188. Solak-zâde ve Hadîfî I.Mehmed'in H.781 (M.1379) senesinde doğduğunu ve kırk dokuz yıl yaşadığını, şehzâdelik iç savaş dahil hükümler olduğu toplam sürenin otuz bir yıl olduğunu kaydeder. bk. Hadîfî, s. 155.

kaldığını aktarır⁸⁰⁶. Şükrullah diğer müelliflerden farklı olarak H.815 de (M.1412) I.Mehmed'in tahta geçtiğini ve H.824 (M.1421) yılında vefat ettiğini belirtir⁸⁰⁷. Karamanî Mehmed Paşa ise, H.813-824 (1410-1421)⁸⁰⁸; Bayatlı Mahmud Oğlu Hasan⁸⁰⁹, H.806-825 (1403/4-1422) tarihlerini verir⁸¹⁰.

Menâkıb-nâme yazarının Osmânî tarihiyle ilgili verdiği bir diğer bilgi de: “*Andan sonra kabre oğlu Sultân Murâd Han otuz bir yıl pâd-şâh olub kırk dokuz yaşında vefât itdi, tabe serâhu.*” şeklindedir⁸¹¹. II. Murad ile verilen bu bilgi, Âşık Paşa-zâde tarihinde verilen bilgiyle örtüşmektedir. Bundan dolayı bu bilginin, ana kaynağının Âşık Paşa-zâde olduğu son derece açıktır⁸¹². Âşık Paşa-zâde'nin verdiği bilgiye göre Sultan II.Murad'ın birinci saltanat devri H.824-844 (M.1421-1440), ikinci saltanat devri H.847-855 (M.1443-1451) olmak üzere toplam yirmi sekiz yıldır. Âşık Paşa-zâde ve onu referans alan menâkıb-nâme müellifinin II.Murad'ın otuz bir yıl tahtta kaldığını belirtmesi muhtemelen üç yıla yakın tahtta kalan II.Mehmed'in saltanat devresini de hesaba katılmasıdır. Oruç Beğ⁸¹³, Sultan II.Murad'ın ilk saltanat devresi için; H.824-848 (1421-1444), ikinci saltanat devresi için; H.850-855 (M.1446-1451) tarihlerini verir. Neşri, Oruç Beğ gibi II.Murad'ın birinci saltanat devresi için H.824-848 (M.1421-1444) tarihini verirken, ikinci saltanat devresinin yine aynı yıl içerisinde başladığını zikrederek H.848-855 (1444-1451) tarihini verir⁸¹⁴. Yazma Anonim, Âşık Paşa-zâde, Oruç Beğ ve Neşri'den farklı olarak, birinci saltanat devresi için, H.823-846 (M.1420-1443) ikinci saltanat dönemi için de H.849-855 (1445-1451) tarihlerini kaydeder⁸¹⁵. Giese ve Öztürk Anonimleri; birinci saltanat devresi için H.824-847 (M.1421-1443), ikinci saltanat

⁸⁰⁶ Lütfi Paşa, (Âli), s. 69, 75; Lütfi Paşa, (Atik), s. 172, 174.

⁸⁰⁷ Şükrullah, (Atsız, 1939), s. 36-37; Şükrullah, (Atsız), s. 60, 62. Şükrullah'a göre, I. Mehmed'in tahta geçişinin tam tarihi 9 Eylül 1412'dir. Tahtta toplam yedi yıl, on bir ay, yirmi gün kalmıştır.

⁸⁰⁸ Nişancı Mehmed Paşa, s. 348.

⁸⁰⁹ Bayatlı, (Âli Emirî), s. 46-47; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 396. Bayatlı Mahmud, I.Mehmed'in, H.781 (M.1379) veya 791 (M.1389) yılında dünyaya geldiğini zikreder.

⁸¹⁰ Çağdaş kaynaklarımızdan Uzunçarşılı; I.Mehmed'in tahtta kalış süresini: M.1410-1421 (H.813-824), Ahmed Rasim, Danişmend, Öztuna ve İnalçık; M.1413-1421 tarihleri arasında gösterir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Mehmed I” İ.A., (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 500, 505; Öztuna, a.g.e., s. 87; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 372; Danişmend, a.g.e., s. 168; İnalçık, a.g.e., s.215; Ahmed Rasim, a.g.e., s. 56, 63.

⁸¹¹ İ.Ü.N., vr. 5/a; A.N., vr. 5/a; M.B.N., vr. 3/a.

⁸¹² Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 219; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 248. Âşık Paşa-zâde tarihinde menâkıb müellifinin aktardığı bölüm: “*Bunun oğlu Murâd Han Gazî'nin ömri kırk tokuz yıl oldı. Atası vefatında on sekiz yaşında idi. Bunun otuz bir yıl hutbesi okundu, bunun bunun dahi vefatına Sebeb; bir gün seyrane çıkmışdı, sıradan gelirken: başum ağrur didi. bir kac gün başı zahmed etdi, Allah rahmetine vardı.*” şekliyle geçmektedir.

⁸¹³ Oruç Beğ, /Babinger) s. 46, 58, 62; Oruç Beğ, (Atsız) s. 77, 97, 106. Oruç Beğ, Âşık Paşa-zâde gibi otuz bir yıllık saltanat müddetinden bahseder. Ancak onun verdiği tarihler otuz bir yıla ulaşılırken yukarıda da temas ettiğimiz gibi Âşık Paşa-zâde'nin verdiği tarihlerden bu sonuca ulaşamıyoruz.

⁸¹⁴ Neşri, (Taeschner), c/I, s. 219, 253, 257; Neşri, (Unat-Köymen), c/II, s. 551, 657, 681.

⁸¹⁵ Anonim, (Yazma) vr. 27/b, 31/a, 37/b. Yazma Anonim'e göre II.Murad toplam yirmi dokuz yıl tahtta kalmıştır.

dönemi için, H.850-855 (M.1446-1451) tarihlerini vermektedir⁸¹⁶. Hoca Sadeddin Efendi, H.824-847 (M.1421-1443) ve H.849-855 (1445-1451) tarihlerini vererek diğer tarihçilerden ayrılır⁸¹⁷. Münecimbaşı, II.Murad'ın H.824 (M.1421) tahta geçtiğini ancak ilk saltanat süresinin bitiş tarihi hakkında kesin bir yargı kullanmayarak; H.846 (M.1442) ve H.848 (M.1444) tarihlerinin rivayet edildiğini kaydeder. Münecimbaşı II.Murad'ın ikinci saltanat devresinin ise; H.848-855 (M.1444-1451) tarihleri arasında olduğunu kaydeder⁸¹⁸. Enverî ise H.824-850 (1421-1446) ile H.850-855 (M.1446-1451) tarihlerini vererek saltanat değişikliğinin Neşri'nin kaydettiği gibi aynı yıl içerisinde vuku bulunduğunu kaydeder⁸¹⁹. Lütfi Paşa, H.824-847 (M.1421-1443) ve H.850-855 (M.1446-1451) tarihlerini aktarır⁸²⁰. Solak-zâde, Sultan Murad'ın taht değişikliğinin aynı yıl içerisinde gerçekleştiğini düşünerek H.824-855 (M.1421-1451) tarihini vermektedir.⁸²¹ Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, II.Murad'ın gerçekleştirdiği saltanat değişikliğinden bahsetmeyerek H.824-855 (M.1421-1451) tarihini vermektedir⁸²². Saltanat değişikliğinden bahsetmeyen diğer tarihçilerimizin başında gelen Karamanî Nişancı Mehmed Paşa⁸²³ ve Şükrullah⁸²⁴, H.824-855 (M.1421-1451) tarihini Sultan II. Murad'ın tahtta kalış süresi olarak verirler. Gelibolulu Âli ise, birinci saltanat süresi için, H.824-848 (M.1421-1444) ve ikinci devresi saltanat için H.851-855 (M.1447-1451) tarihlerini verir⁸²⁵. Bizans devrinin son tarihçilerinden ve İstanbul'un fethini konu edinen bir tarih kitabı yazar Kritovulos M.1451 yılında vefat eden II.Murad'ın otuz bir yıl tahtta kaldığını

⁸¹⁶ Anonim, (Giese) s. 72, 74, 77; Anonim, (Öztürk) s. 66, 79, 84. Giese ve Öztürk Anonimleri, toplam yirmi sekiz yıl tahtta kalış süresi gösterir ki, bu tarih Âşık Paşa-zâde tarihiyle uygun düşmemektedir.

⁸¹⁷ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s. 300, 306, 376, 386; Hoca Sadeddin, c/II, (Parmaksızoğlu) s. 115, 215, 230, 254 Hoca Sade'd-dîn'in verdiği bilgilere göre, II.Murad H.806 (M.1403) yılında doğmuş ve on sekiz yaşında tahtta geçmiştir.

⁸¹⁸ Münecimbaşı, c/III, s. 336; Münecimbaşı, (Ağırakça) s. 184-185; Münecimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 197. Münecimbaşı, aynı Hoca Sade'd-dîn gibi II.Murad'ın; H.806 (M.1403) yılında dünyaya geldiğini kaydetmiştir.

⁸¹⁹ Enverî, (Halil), s. 92; Enverî, (Öztürk), s. 43-44.

⁸²⁰ Lütfi Paşa, (Âli), s.74, 147, 169; Lütfi Paşa, (Atik), s. 174, 180, 182. Lütfi Paşa'nın verdiği tahtta toplam kalma süresi yirmi sekiz senedir ki, bu süre Âşık Paşa-zâde ve onu kaynak alan Menâkıb yazarının verdiği süreyle örtüşmemektedir.

⁸²¹ Solak-zâde, s. 138, 187; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 189, 254. Solak-zâde, II.Murad'ın Hoca Sadeddin ve Münecimbaşı gibi H.806 (M.1403) senesinde doğduğunu belirtir. Solak-zâde'nin verdiği saltanat müddeti Âşık Paşa-zâde ve menâkıb müellifinin vermiş oldukları süreyle örtüşmektedir.

⁸²² Bayatlı, (Âli Emirî), s. 47; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 396. Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, II.Murad'ın H.806 yılında dünyaya gelerek kırk dokuz yıl yaşadığını ve otuz altı yıl sultanlık tahtında oturduğunu zikreder.

⁸²³ Nişancı Mehmed Paşa, s. 348. Karamanî Nişancı Mehmed Paşa, II.Murad'ın, hicri takvime göre otuz bir yıla yakın başta bulunduğunu kaydetmiştir ki, bu bilgi Âşık Paşa-zâde ve menâkıbın verdiği bilgiyle uyusmaktadır.

⁸²⁴ Şükrullah, (Atsız, 1939), s. 36-39; Şükrullah, (Atsız), s. 62-64. Âşık Paşa-zâde ve menâkıb yazarı ile aynı süreyi veren diğer tarihçimizde Şükrullah'dır.

⁸²⁵ Gelibolulu Âli, c/V, s. 194, 214, 218; Gelibolulu Âli, (Çuhadar-A.Uğur vd.) c/I, s. 327, 359, 363

bildirmiştir⁸²⁶. Bu kayıt, olaylara bizzat şahit olan Kritovulos tarafından verilmesi menâkıb-nâme yazarı ve Âşık Paşa-zâde'nin verdiği bilgileri desteklemesi bakımından önemlidir⁸²⁷.

Menâkıb-nâme'de Osmânlı sultanları ile ilgili verilen diğer bilgi de Sultan II.Mehmed'le ilgilidir. Menâkıb-nâme yazarı II.Mehmed'in iki kez saltanata gelişinden ve her gelişinde toplam kaç yıl tahtta kaldığı hususunda bir bilgi vermeden II.Mehmed'in toplam otuz bir yıl tahtta kaldığını zikreder. Menâkıb-nâme'de verilen bilgi: “*Andan sonra anun oğlu Sultân Muhammed Gazî otuz bir yıl serîr-i saltanatda kâim olub elli bir yâşında civâr-ı rahmet-i rahmâna vâsil oldı, nevvare'l-lâhu madcaahu.*” şeklindedir⁸²⁸. Menâkıb-nâme yazarının verdiği bu bilginin ana kaynağının yine diğer sultanlar için verilen bilgilerde de olduğu gibi Âşık Paşa-zâde'dir⁸²⁹. Osmânlı kroniklerinin neredeyse tamamında II.Mehmed'in tahta geçiş ve vefat tarihleri aynıdır. Âşık Paşazâde⁸³⁰, Neşri⁸³¹, Oruç Beğ⁸³², Anonim tarihler⁸³³, Kemal Paşa-zâde⁸³⁴, Tursun Beg⁸³⁵, Karamanî Nişancı Mehmed Paşa,⁸³⁶ Hoca Sade'd-dîn Efendi⁸³⁷, Münecimbaşı Ahmed⁸³⁸, Bayatlı Mahmud oğlu Hasan⁸³⁹, Hadîdî⁸⁴⁰,

⁸²⁶ Kritovulos, (Karolidi Efendi), s. 14; Kritovulos, (Gökman-Bildik), s. 31 Kritovulos, Sulatan II.Murad'ın elli iki yaşında vefat ettiğini yazar.

⁸²⁷ Çağdaş araştırmacılardan İnalçık, dönemin Bizans, Arab kaynaklarını da tetkik etmek suretiyle birinci II.Murad'ın saltanat süresi için M.1421-1444 ikinci saltanat devresi için M.1446-1450 tarihlerini kaydederek, M.1444-1446 tarihleri arasında tahtı oğlu II.Mehmed'e bıraktığını kaydeder. Danişmend, birinci saltanat devresi için, M.1421-1444 ikinci saltanat devresi için, M.1445-1451 tarihlerini kabul eder. Uzunçarşılı, M.1421-1444 ikinci saltanat devresi için, M.1445-1451, II.Mehmed'in ilk saltanat devresi için, M.1444-1445 tarihini verir. Öztuna, II.Murad'ın birinci saltanat devresi için 1421-1444 ikinci saltanat dönemi içinde 1444-1451 tarihlerini verir. Ahmed Rasim birinci saltanat devresi için, 1421-1443, ikinci saltanat dönemi içinde 1444-1451 tarihini vererek II.Mehmed'in ilk saltanat döneminin 1443-1444 yıllarında gerçekleştiğini öne sürmüştür. Öztuna II.Mehmed'in ilk saltanat süresinin 1444 yılı içinde gerçekleştiğini ifade eder. II.Mehmed üzerine çekici bir üslupla değerlendirme yazan Yalçın Küçük, Alderson'a dayanarak II.Mehmed'in M.1444-1446 tarihleri arasında ilk saltanatını icra ettiğini kaydetmiştir. Konu ile ilgili bk. Halil İnalçık, **Fatih Devri Üzerine Tetkikler Ve Vesikalar**, I, (3.bsk, Ankara: T.T.K Yay., 1995) s.55-67; Halil İnalçık, “Murad II” **İ.A.**, c/VIII, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997), s. 598, 608, 610; Yalçın Küçük, **21 Yaşında Fatih**, (Ankara: Elips Yay., 2005), s. 73; İnalçık, Klasik Çağ, s. 216; Öztuna, a.g.e., s. 90,94; Ahmed Rasim, a.g.e., s. 62, 71, 75; Danişmend, a.g.e., s.185, 215; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 372, 430, 439.

⁸²⁸ İ.Ü.N, vr. 5/a; A.N., vr. 3/a; M.B.N., vr. 3/a .

⁸²⁹ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 219. Âşık Paşa-zâde tarihinde bu kısım: “*Bunun oğlu Sultan Mehmed Han Gazinin ömri elli bir yıl oldı. Atası vefatında on yedi yaşında idi. bunun dahu otuz yıl hutbesi okundu. Vefatına sebeb ayağında zahmat vardı, tabibler ilacdan aciz oldılar. Ahir tabibler cem' oldılar, ittîfak ettiler, ayağından kan aldılar, zahmat ziyade oldı. Şarab-ı fariğ virdiler, Allah rahmetine vardı.*” Şekliyle geçmektedir. Bu anlatımda, Menâkıb yazarının anlatımında Âşık Paşa-zâde'nin verdiği bilgiyi özetlediğini gösterir. Atsız neşri Âşık Paşa-zâde tarihinde II.Mehmed'in otuz dört yıl hutbesinin okunduğu zikr edilir. bk. Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 248.

⁸³⁰ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 139; Âşık Paşa-zâde, (Atsız) s. 190; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 483.

⁸³¹ Neşri, (Taeschner), c/I, s. 257; Neşri, (Unat-Köymen), c/II, s. 258.

⁸³² Oruç Beğ, (Babinger) s. 64; Oruç Beğ, (Atsız) s. 106.

⁸³³ Anonim, (Yazma) vr. 37/b; Anonim, (Giese) s. 77; Anonim, (Öztürk) s. 85.

⁸³⁴ Kemal Paşa-zâde, c/VII, s. 2-3.

⁸³⁵ Tursun Bey, (Arif), s. 33; Tursun Bey, (Tulum), s. 36.

⁸³⁶ Karamanî Nişancı Mehmed Paşa, s. 349. Metinde baskı hatasından dolayı H.855 yerine H.885 olarak geçer.

⁸³⁷ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.413; Hoca Sadeddin, (Parmaksızoğlu), c/II, s.258.

⁸³⁸ Münecimbaşı, c/III, s. 365; Münecimbaşı, (Ağırakça) s. 234; Münecimbaşı, (Erünsal), c/I, s. 253.

⁸³⁹ Bayatlı, (Âli Emirî), s. 47; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 396.

⁸⁴⁰ Hadîdî, s. 225.

Lütfi Paşa⁸⁴¹, Enverî⁸⁴², Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi⁸⁴³, Gelibolulu Âli⁸⁴⁴ ve Kritovulos'ta⁸⁴⁵ II.Mehmed'in tahta geçişi H.855 (M.1451) olarak zikredilir.

II.Mehmed'in vefat tarihi kaynaklara farklı sirayet etmiştir. Bundan dolayı tahtta toplam kalış süresi kaynaklar arasında ortalama bir yıllık fark hasıl olmuştur. Hadîdî⁸⁴⁶, Lütfi Paşa, Anonim kaynaklar⁸⁴⁷ II.Mehmed'in ölüm tarihini; H.885 (M.1480)⁸⁴⁸; Âşık Paşa-zâde⁸⁴⁹, Tursun Bey⁸⁵⁰, Neşri⁸⁵¹, Oruç Beğ⁸⁵², Kemal Paşa-zâde⁸⁵³, Hoca Sade'd-dîn Efendi⁸⁵⁴, Müneccimbaşı Ahmed⁸⁵⁵, Bayatlı Mahmud oğlu Hasan⁸⁵⁶, Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi⁸⁵⁷, H.886 (M.1481) tarihlerini bildirirler⁸⁵⁸.

Menâkıb-nâme yazarının, Sultan II.Bayezid hakkında verdiği bilgi ise, daha çok onun sahip olduğu manevi hasletlerinin ve yönettiği devletin gücünün övülmesidir. Aslında enâkıb-nâme'nin Türkçe çevirisini yapan ve ona bir giriş yazan müellifin takındığı bu tutum son derece normaldir. Çünkü Anadolu Türk-İslâm kültür ve medeniyetinde yazılan bir eserin bir devlet yöneticisine ithaf edilmesi ya da müellifimizin yaptığı gibi eserin yazıldığı tarihte başta bulunan hükümdar veya bürokratlara övgü dolu sözlerin sarf edilmesi bir nevi adetti. Örneğin Anadolu Selçukluları devrinde bir ahlak ve siyaset kitabı yazan Ravendi, yaşadığı dönemin sultanı I.Gıyase'd-dîn Keyhüsrev'e⁸⁵⁹; siyaset-nâme kaleme alan Zencanî, Sultan I.Alaed'd-dîn Keykubad'a⁸⁶⁰; Anadolu'nun Moğol genel valisi Timurtaş Noyan döneminde vakayı-

⁸⁴¹ Lütfi Paşa, (Âli), s. 170; Lütfi Paşa, (Atik), s. 183.

⁸⁴² Enverî, (Halil), s. 94; Enverî, (Öztürk), s. 46.

⁸⁴³ Solak-zâde, s. 189; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 257.

⁸⁴⁴ Gelibolulu Âli, c/V, s. 246; Gelibolulu Âli, (Çuhadar-A.Uğur vd.) c/I, s. 418.

⁸⁴⁵ Kritovulos, (Karolidi Efendi) s. 14; Kritovulos, (Bildik-Gökman) s. 31.

⁸⁴⁶ Hadîdî, s. 312.

⁸⁴⁷ Anonim, (Yazma) vr. 44/b; Anonim, (Giese) s. 118; Anonim, (Öztürk) s. 130.

⁸⁴⁸ Lütfi Paşa, (Âli), s. 190; Lütfi Paşa, (Atik), s. 189.

⁸⁴⁹ Âşık Paşa-zâde, (Âli) s. 213 ; Âşık Paşa-zâde, (Yavuz-Saraç) s. 545.

⁸⁵⁰ Tursun Bey, (Arif) s. 174; Tursun Bey, (Tulum) s. 184.

⁸⁵¹ Neşri, (Taeschner), c/I, s. 309; Neşri, (Unat-Köymen), c/II, s. 841-843.

⁸⁵² Oruç Beğ, (Babinger) s. 131; Oruç Beğ, (Atsız) s. 129.

⁸⁵³ Kemal Paşa-zâde, c/VII, s. 527.

⁸⁵⁴ Hoca Sade'd-dîn, c/I, s.413; Hoca Sadeddin, (Parmaksızoğlu), c/III, s.177.

⁸⁵⁵ Müneccimbaşı, c/III, s. 400; Müneccimbaşı, (Ağırakça) s. 299; Müneccimbaşı, (Erünsal), c/II, s. 369.

⁸⁵⁶ Bayatlı, (Âli Emirî), s. 47-48; Bayatlı, (Kırzioğlu), s. 396.

⁸⁵⁷ Solak-zâde, s. 266; Solak-zâde, (Çabuk), c/I, s. 361.

⁸⁵⁸ Karamanî Nişancı Mehmed Paşa ve Enverî eserlerini tamamladıkları tarihlerde II.Mehmed hayatta olduğu için II.Mehmed'in vefatının yani saltanatının bitişi tarihi hakkında bilgi verememektedirler. Çağdaş kaynaklarımızdan; İnalçık, Danişmend, Ahmed Rasim, Öztuna ve Uzunçarşılı II.Mehmed'in saltanat müddeti için M.1451-1481 tarihlerini kabul etmektedirler. İnalçık, Mehmed II, s.509, 518; İnalçık, Klasik Çağ, s. 216, 218; Ahmed Rasim, a.g.e., s. 76, 98; Öztuna, a.g.e., s. 97, 126; Danişmend, a.g.e., s. 226, 357; Uzunçarşılı, a.g.e., c/I-II, s. 451, 144.

⁸⁵⁹ Süleyman Râvendî, **Râhatü's-Sudur Ve Âyetü's-Sürûr**, c/I, (Haz. A. Ateş), (2.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1999), s. 19-32.

⁸⁶⁰ Abdi's-Samed el-Osmânî ez-Zencanî, **El-Letâifü'l-Alâiyye fi'l-Fedâili's-Seniyye-Sultana Öğütler**, (Haz. H. H. Adaloğlu), (İstanbul: Yeditepe Yay, 2005) s. 75-79.

nâme yazan Aksarayî, Timurtaş'a ve devletlerine karşı övgü dolu sözler kaleme almışlardır⁸⁶¹. Müellifin, II.Bayezıd hakkında vermiş olduğu bir diğer bilgi ise, onun H.886 yılında başa geçtiğidir. II.Bayezıd'ın, II.Mehmed'in vefatının hemen akabinde Osmanlı tahtına oturduğu için ve yukarıda II.Mehmed'in vefat tarihini irdedeğimiz için tekrardan kaçınmak amacıyla yeniden incelemeyeceğiz⁸⁶². Ancak şunu da belirtmeliyiz ki, verilen tarihin ana kaynağının, menâkıb-nâme müellifinin bizzat kendisi olması son derece kuvvetli bir ihtimaldir. Çünkü menâkıb-nâme'nin Türkçe çevirisi II.Bayezıd döneminde yapılmış ve çeviriyi yapan kişi II.Bayezıd dönemde hayatta olduğunu tarih vermeksizin bizzat kendisi Menâkıb-nâme'nin giriş kısmında dile getirmiştir.

2. KARŞILAŞTIRMALI MUHTEVA ANALİZİ

Halkın günlük dini ve kültürel yaşamlarına dair pek kıymetli malumat edinebildiğimiz menâkıb-nâmeler bazen birbirine son derece benzer anlatım ve muhtevaya sahip iken bazen de birbirinden son derece farklı özelliklere sahip olmaktadır.

İncelemeye tabi tuttuğumuz menâkıb-nâmeler içerisinde göçebe bir muhitte yazılan menâkıb-nâmelerde ana karakterlere Tanrısal özellikler yüklenirken yerleşik bir kültürde şekillenen menkıbeler de böyle bir durumla karşılaşmamaktadır. Nitekim Otman Baba Menâkıb-nâmesi detaylı bir şekilde incelendiği vakit bu durum açıkça gözlenmektedir. Ebû'l-Vefâ hakkında bilgi veren menâkıb-nâme'de ise, olaylar abartılı olarak aktarılmasına rağmen Ebû'l-Vefâ'ya Tanrısal özellikler yüklenmemektedir. Bunun yerine, onun gösterdiği belirtilen kerametlerin daha çok manen en üstün derecede olan evliyâların gösterebildiği noktası üzerinde durulmaktadır.

Menâkıb-nâmelerin üzerinde ortak olarak durduğu konuların başında menkıbelerin konusunu teşkil eden kişilere yöneltilen suçlamaların dile getirilmesidir. Ancak bu suçlamalara yanıt Ebû'l-Vefâ menkıbeleri de dahil olmak üzere evliyâların gösterdiği kerametlerle ret edilmeye çalışılmıştır. Bundan dolayı menâkıb-nâmelerde dile getirilen menkıbeler bir nevi savunma psikolojisinin doğal bir sonucu ve savunmanın aracı olarak okuyucuya sunulmaktadır. Ancak İbnû'l-Arabî'nin konu edinildiği menkıbelerde de Arabî'ye yöneltilen eleştirilere menâkıb-nâme yazarı tarafından Arabî'nin eserlerinden ya da mektuplarından iktibaslar yapılarak yanıt verilmeye çalışılmıştır⁸⁶³. Gerçi bazı menâkıb-nâmelerde yazar ortaya atılan suçlamalara karşı herhangi bir belge ya da kitaba dayanmadan

⁸⁶¹ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, **Müsâmeretü'l-Ahbâr**, (Haz. M. Öztürk), (Ankara: T.T.K. Yay., 2000) s. 1-2.

⁸⁶² İ.Ü.N., vr. 5/b-6/b; A.N., vr. 5/a; M.B.N., vr. 3/b.

⁸⁶³ Bağdadî, s. 37.

suçlamalara kendi dünya görüşüne uygun bir savunmada sunmaktadır. Bu tür menkıbeler daha çok menkıbe kahramanının yakın akrabaları tarafından yazılmıştır⁸⁶⁴.

Menâkıb-nâmeler vasıtasıyla menkıbe kahramanlarına yöneltilen eleştirilerin öğrenilmesi aslında dönemin hakim İslâm anlayışı ve bu anlayışa alternatif olarak bazen spontane bezende dönemin koşullarından beliren siyasi, tasavvufi ve sosyal düşünceleri öğrenebilmekteyiz. Menâkıb-nâmelerden belki de öğrenemediğimiz en önemli konu; aynı düşünce ortamı etrafında beliren bilimsel ve entelektüel tartışmalardır. Gerçi Bağdadî'nin eseri⁸⁶⁵ sayesinde dönemin entelektüel tartışmaları hakkında bilgi bulabilmek mümkünse de Ebû'l-Vefâ menâkıbın da ya da bizim inceleyebildiğimiz diğer menâkıb-nâmelerde yeterli bir bilgiye ulaşmak mümkün değildir.

Evliyaların savunduğu düşüncelerle ilgili yapılan örneklendirmeli anlatımlar Ebû'l-Vefâ ve Arabî'de sıklıkla görülen bir diğer önemli husustur. Ancak diğer menâkıb-nâmelerde daha ziyade kerametler ile ilgili örneklendirmeli anlatımlara başvurulmuştur.

Velâyet-nâmelerin tamamında evliyaların hareket alanlarının yani yaşadıkları ya da ilişkiye girdikleri bölgelerin isimleri köy adları dahi belirtilmek üzere zikr edilmektedir. Bu bilgiler ışığında bahsi geçen yerleşim yerlerinin demografik, coğrafi, sosyal yaşantı ve etnik yapıları hakkında zengin malumat edinilmektedir. Mesela Ebû'l-Vefâ, menâkıb-nâmesi vasıtasıyla Irak'ta hangi etnik grupların ne şekilde yaşadıkları ve devletin bu gruplara olan bakış açısı ya da Şeyh Şücae'd-dîn Menâkıb-nâmesi vasıtasıyla orta Anadolu'da hangi etnik kökenden geldiğini tespit edebildiğimiz Babaların kimlikleri güzel bir şekilde tasvir edilmektedir. Menkıbelerde ki, anlatımlarda birbirine zıt olan tasavvufi grupların birbirlerinin tasavvufi fikirlerini anlatmak yerine daha çok onları Rafizi olarak nitelemiştir. Ancak bu Rafiziliğin sınırı anlatımlardan çıkarılamamaktadır.

Menâkıb-nâmelerin en belirgin özelliklerinin başında anlatılan kişilerin ya da tasavvufi akımların zaman zaman merkezi hükümetlerle bozuşmalarıdır. Ancak bu anlaşmazlıkların hepsi anlatılan evliyaların zaferleri ile sonuçlanmış ve merkezi otoriteyi temsil eden Halifeler, Sultanlar ya da güçlü emirler menâkıb-nâme kahramanının elini öperek ondan afv dilemişler veya ona mürid olmuşlardır⁸⁶⁶. Sadece İbn-i Arabî menâkıb-nâmesinde, İbn-i Arabî'nin düşüncelerinin zamanı geldiğinde haklılığının ortaya çıkacağı iddiasında bulunmuştur.

⁸⁶⁴ Elvan Çelebi, a.g.e.; Halil bin İsmail, **Menâkıb-ı Şeyh Bedreddîn**, (Yyn. A. Gölpinarlı-İ. Sungurbey), (İstanbul: Eti Yay., 1967) Menâkıb-ı Şeyh Bedreddîn'in kısmi bir değerlendirme ve analizi için bk. Ocak, *Zındıklar Ve Mülhidler*, s. 136-138.

⁸⁶⁵ Bağdadî, s. 24-25.

⁸⁶⁶ Örnek olarak: Ebû'l-Vefâ için bk., İ.Ü.N., s. 38/a-41/b, 110/a; Abdal Musa için bk., *Vilâyetnâme*, s. 141; Kaygusuz Abdal için bk., *Vilâyetnâme*, 110; Şücae'd-dîn Veli için bk., *Vilâyetnâme*, s. 211.

Evliyaların, sahip oldukları manevi gücün bazen halk bazen ise devlet tarafından kabullenildiği yine vilâyet-nâmelerin ortak işledikleri konuların başında gelir. Menkıbelerden anlaşıldığı kadarıyla evliyaların gösterdiğine inanılan keramet bazen de mucizeleri onların hem yaşamları sırasında hem de ölümlerinin akabinde kült kimliklerinin etraflarında şekillenen tasavvufi oluşumda otoritelerini kurmada ve korumada kullanılan bir araçtır. Menkıbelerde evliyaların manevi otoritelerinin tartışıldığı veya evliyalara muhalefet edildiğinde manevi güçleri ile çevrelerine karşı yaptırımlarda buldukları işlenen konulardan bir diğeridir. Bu yaptırımlar genellikle meclislerde ya da kalabalık topluluklar içerisinde yapılmıştır. Mesela Ebû'l-Vefâ müridlerinden birini, sohbet meclisi esnasında paramparça ederken⁸⁶⁷; Otman Baba kendisine muhalefet eden bir dervişin kalabalık içerisinde çenesini kırmıştır⁸⁶⁸.

Menâkıb-nâmeler'de dikkat çeken bir diğer önemli özellik de çevre-merkez karşıtlığının açıkça dillendirilmesidir. Merkez, çevreyi şeriatî ihlal etmekle suçlarken menâkıb-nâme yazarları bu noktada merkezin algıladığı şeriatın çerçevesini sunmamaktadır. Ancak menâkıb-nâme yazarları bazı noktalarda kendi algıladıkları şeriat hakkında bazı ipuçları sunmaktadırlar. Mesela yazarların şeriatîten algıladıkları temel düşünce; namaz kılma, oruç tutma, hacca gitme, mal ve para temininde haram kazanç elde edilmemesi konusunda dar çerçeveli bir yaklaşımla karşımıza çıkarlar. Menâkıb-nâme yazarları bu gibi durumlarda savunmacı bir yaklaşımla yarattıkları kahramanları şeriat içinde gösterme kaygısına düşerler ve namaz kılmayan insanları şeriatî ihlal etmekle suçlarlar. Menâkıb-nâme yazarlarının evliyaların sadece şeriatî yerine getiren değil ve aynı zamanda onu koruyan insan olarak takdimleri işlenir. Yukarıda da temas ettiğimiz gibi bu husus da menâkıb-nâme yazarlarının kullandıkları araç evliyaların gerçekleştirdiklerine inanılan kerametlerdir. Kısacası Menâkıb-nâmelerde kullanılan kerametler, merkez-çevre karşıtlığından kaynaklanan tartışmalarda evliyaların meşruiyet kaynağı olarak telakki edilen bir yöntemdir.

Menâkıb-nâme yazarlarının şeriat konusunda takıldıkları en büyük konu tasavvufta karşımıza sıklıkla çıkan “sema” törenidir. Yazarlar Sema'yı bir ibadet olarak kabul ederek onu şeriatî içerisinde göstermeye çalışmışlardır.

Bu noktada dikkat edilmesi gereken temel noktaların başında anlatılan menkıbelerin çevre-merkez karşıtlığını çok güzel bir biçimde gözler önüne serebilmesidir. Merkezden anlaşılması gereken siyasi hükümetler ve onu temsil eden ulema'dır. Çevre ise göçebe, yarı göçebe ve bazen de cahil köylüler ile şehirli'dir. Her Menâkıb-nâme'nin kendi dokusu

⁸⁶⁷ İ.Ü.N., vr. 73/b-74/a.

⁸⁶⁸ Vilâyetnâme, s. 26.

içerisinde, merkezi ve çevreyi oluşturan unsurlar farklılaşmaktadır. Mesela Ebû'l-Vefâ'da merkez Abbâsi halîfesi ve onun etrafında ki dört hak mezhebinin ulemasıdır. Çevre ise, az sayıda yarı göçebe Kürt ve Arab aşiretleri ve yoğunlukta olarak Irak'ın yerleşik aristokratlarıdır.

Menâkıb-nâmeler'de anlatılan kerametleri kendi içerisinde iki farklı grupta tasnif edebiliriz. Birinci gruptaki menâkıb-nâmeler; muhatap oldukları kişi ya da muhiplerin akıllarından geçenleri bilmeleridir. İkinci tür kerametler ise, evliyaların muhatap oldukları topluluk tarafından kabullenilmelerini sağlama gayesini taşır. Bu tarz kerametler ise toplumun herhangi bir konudaki sıkıntısını gidermeye yöneliktir. Menkıbeleri yazıya aktaran müelliflerin bu tarz kerametleri sıkça zikr etmelerinin nedeni genel anlamda ise, yukarıda da değindiğimiz gibi sıradan insanların gösteremedikleri bu yeteneğin evliyaların gösterebildiklerini anlatarak onların güçlerini sergilemek ve böylelikle evliyaların maddi ve manevi nüfuslarını ispat etmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Binaenaleyh gösterildiğine inanılarak anlatılan kerametlerle ulaşılmak istenen bir diğer özel amaç ise, menâkıb-nâme kahramanlarının yaşadıkları dönemde hayatta olan en büyük kutup olduğunun gösterilmek istenmesidir. Hatta Ebû'l-Vefâ Menkıbeleri haricinde hiçbir menkıbede konu olunan evliya dan hariç hayatta başka bir evliyanın olmadığı anlatılmak istenmiştir. Ancak Ebû'l-Vefâ Menkıbeleri'nde, Ebû'l-Vefâ haricinde üç tane daha kutup olduğu kutupların isimleri anılmadan aktarılmaktadır. Ne var ki, menâkıb-nâme yazarı Ebû'l-Vefâ'nın bu üç kutuptan manen daha üstün ve seçkin olduklarını dile getirmektedir.

Velilerin dayanmış oldukları neseplerin ululuğu ve üstünlüğü yine Menâkıb-nâmelerde ortak işlenen konulardandır. Her menâkıb-nâme yazarı konu aldığı evliyanın geldiği soyun ne kadar asil olduğunu kanıtlamak için İslâm dünyasında ön plana çıkmış olan kişilere dayandırmaktadır. Genellikle dayandırılan kişi Hz. Alî ya da onun soyundan gelen kişilerdir.

Menâkıb-nâme yazarlarının en çok değindikleri konulardan biri de evliyaların Allah katında sahip oldukları derecenin ispatlanmaya çalışılmasıdır. Bu meyanda daha çok evliyaların mahşer gününde bazı insanları son anda cehenneme gitmekten nasıl kurtardıkları yolunda anlatılan hikayelerle aktarılmaya çalışılır.

Evliyaların sahip olduğu manevi güçler ve Allah katındaki manevi dereceleri hakkında bilgi veren menâkıb-nâmeler konu edindikleri kişilerin fiziksel özelliklerini çoğu kez hiçbir şekilde tasvir etmemektedirler. İncelemeye tabi tuttuğumuz menkıbeler içerisinde en detaylı tasvir Vilâyet-nâme-i Otman Bâbâ'dır⁸⁶⁹.

⁸⁶⁹ Otman Bâbâ Vilâyetnâmesi, s. 5.

Dikkat çeken bir diğer önemli husus da, evliyalara isnat edilen kerametlerin bazen aynı olmasıdır. Mesela Ebû'l-Vefâ ve Abdal Musa aynı kerameti göstermiştir. Ebû'l-Vefâ, Halife tarafından kendisine gönderilen şarabı⁸⁷⁰; Abdal Musa ise akan bir ırmağı yağa ve bala çevirmiştir⁸⁷¹. Şahsi kanaatimizce menâkıb-nâme yazarlarının, bal ve yağ mefhumlarını kullanmalarının temel nedeni, arıların çalışkanlığı ile dervişlerin ibadetlerindeki istekliliklerinin ve bir müridin halife olabilmesinin çalışkanlıktan geçtiğinin benzetilmek istenmesinden kaynaklanmış olabilir.

Ortak işlenen temalardan biri de olay kahramanlarının ister muhalifleri olsun ister olmasın kendilerine yapılan her türlü daveti kabul etmeleridir. Menâkıb-nâme yazarları bu yolla kendi tasavvufi gruplarına bağlı kişilere; diğer tasavvufi gruplara ve onların müridlerine karşı hoş görülü olmaları gerektiği mesajı verilmek istenmiş olması muhtemeldir.

Menâkıb-nâmeler'de yazarların mutlaka anlattıkları bir diğer önemli mevzuda, evliyaların Sultan, aşiret reisi ya da buldukları bölgenin yerel sivil veya askeri yöneticisinin ya da onların yakın akrabalarından birinin önemli bir hastalığının bulunması ve hastalıkların evliyalar tarafından iyileştirilmesidir. Mesela hem Ebû'l-Vefâ⁸⁷² hem Otman Baba⁸⁷³ gözleri görmeyen, ayakları tutmayan bazı kişileri tedavi etmişlerdi.

Olayların anlatımları esnasında Menâkıb-nâme yazarları ele aldıkları evliyalarla ilgili bir konuyu açıklarken onların okudukları kasidelerden ya da şiirlerden örneklendirmeler yaparlar⁸⁷⁴. Ebû'l-Vefâ menkıbelerinde ise, sadece iki şiir aktarılmıştır ve bu şiirler Ebû'l-Vefâ'dan daha ziyade menâkıb-nâme yazarı tarafından kaydedilmiştir⁸⁷⁵.

Menkıbelerin tamamında, evliyaların Hacc vazifesini yerine getirdikleri vurgulanmıştır. Ancak Hacc dönüşü esnasında müridlere alınan hediyeler hakkında Ebû'l-Vefâ menkıbeleri hariç diğer tüm menkıbelerde bilgi verilir.

Menâkıb-nâmelerde karşımıza çıkan bir diğer önemli ortak anlatımda evliyaların havada seyahat etmesi ya da uçabilmesidir. Ancak bu kavram Ebû'l-Vefâ'da sadece havada seccade üzerinde namaz kılmak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ana karakterlerin Abdal Musa, Kaygusuz Abdal ya da Şeyh Şücae'd-dîn'in olduğu Anadolu merkezli menkıbelerde Babaların merkezi otorite temsilcileriyle silahlı çatışmalara girdikleri görülürken Ebû'l-Vefâ'nın merkezi otoritenin temsilcisi olan Halife ile hiçbir şekilde silahlı bir çatışmaya girmedeği görülür.

⁸⁷⁰ İ.Ü.N., vr. 126/b.

⁸⁷¹ Abdal Musa Vilâyetnâmesi, s. 146.

⁸⁷² İ.Ü.N., vr. 113/b.

⁸⁷³ Otman Baba Vilâyetnâmesi, s. 19.

⁸⁷⁴ Menâkıb-ı Şabân-ı Velî, s. 158.

⁸⁷⁵ İ.Ü.N., vr. 7/a.

Anadolu menşei menâkıb-nâmelerde sıklıkla görülen bir diğer önemli olguda don değiştirmedir. Abdal Musa⁸⁷⁶; Şeyh Şüca'e'd-dîn⁸⁷⁷ ve Alae'd-dîn Gaybi geyik kılığına girerlerken Ebû'l-Vefâ'da böyle bir olgu görülmemektedir.

Kullanılan dil ve anlatımda takip edilen usul bakımından en ciddi ve elit yapı İbn-i Arabî, Menâkıb-ı Çehar-Yar-i Güzin ve Ebû'l-Vefâ'da görülmektedir. En basit ve avami anlatım ise Otman Baba Menâkıb-nâmesin'de de gözlenmektedir. Böyle bir farklılığın olmasının temel nedeni hitap edilen ve ulaşılmaya çalışılan çevrenin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim; Ebû'l-Vefâ, İbn-i Arabî ve dört Halifenin menkıbelerinin anlatıldığı menâkıb-nâmelerde sıkça ayet ve hadislerle başvurulurken diğer menâkıb-nâmelerde böyle bir durumla karşılaşmamaktadır.

Ortak işlenen keramet motiflerinden biri de; ölen bir kişiyle diyalog kurulabilmedir. Ancak incelenen menâkıb-nâmeler içinde, İbn-i Arabî ve Ebû'l-Vefâ'da böyle bir motif yoktur. Sadece Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra yerine geçen kardeşi Şeyh Matar üvey abisi olan Ebû'l-Vefâ ile mezarı başında konuşmuştur. Bunun yanında Ebû'l-Vefâ ölümünden sonra bir başka kişinin bedeninde sevenlerinin karşısına çıkmamıştır.

Kahraman olarak da kabul edilen evliyalara menkıbelerde yüklenen bir başka ödev de sevenlerine ya da müridlerine zor anlarında sürekli yardım etmeleridir. Bu yardımlarda ulaşılmak istenen temel hedeflerden birincisi, müridinin şeyhin sözünü dinlememesinden dolayı düştüğü zor durumdan kurtararak şeyhine karşı sadakatsizlik yapmaması ve şeyhine daha da sıkı bağlanması gerektiğini vurgulamaktır. Şeyhin yaptığı ikinci tür yardımlar ise, savaşlarda müridlere yardım edilmesidir. Bu suretle şeyhlerin gazilik özelliğine vurgu yapılmış ve bahsi geçen tasavvufi akımın cihat kavramına ne kadar sıcak baktığının ve gazilerin desteklendiği mesajını kamuoyuna duyurulmak istenmiştir⁸⁷⁸.

Vilâyet-nâmeler'de kültür tarihimiz hakkında zengin bilgiler bulunmakla beraber siyasi tarih hakkında da azda olsa birtakım bilgi kırıntısına rastlanılmaktadır. Özellikle menâkıb-nâmeler'deki, abartılı bilgileri bir tarafa kenara koyacak olursak yaşadıkları tarihleri tespit edebildiğimiz evliyalar döneminde devletin başında bulunan sultanlar, vezirler, üst düzey askeri yöneticiler, yapılan fetihler ve fetih esnasında gerçekleşen olaylar hakkında bilgi edinilebilir. Nitekim Menâkıbu'l-Ebû'l-Vefâ'dan Suriye'nin⁸⁷⁹, Otman Baba Vilâyet-nâmesi'nden İstanbul'un fethi hakkında⁸⁸⁰; Abdal Musa⁸⁸¹ ve Kaygusuz Abdal menâkıb-

⁸⁷⁶ Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi, s. 92.

⁸⁷⁷ Şecâe'd-dîn Veli Menâkıbnâmesi, s. 205.

⁸⁷⁸ İ.Ü.N., vr. 98/b-102/b; Abdal Musa Vilâyetnâmesi, s. 148.

⁸⁷⁹ İ.Ü.N., vr. 72/a-73/a.

⁸⁸⁰ Otman Baba Vilâyetnâmesi, s. 12.

nâmeleri'nden Teke Beyliği ve beylik organizasyonu, beyliğin yöneticileriyle ilgili; Şücae'd-dîn Veli Menkıbeleri'nden Osmanlı Devleti'nin Eskişehir ve çevresindeki yöneticileri hakkında bilgi edinmek mümkündür⁸⁸².

Menâkıb-nâmeler'de evliyalarla yüklenen bir diğer önemli özellik de, canavarlarla mücadele etmeleridir. Mücadele edilen bu canavarlar genellikle doğal hayatta yaşayan –aslan, arı gibi- yırtıcı hayvan ya da böceklerdir. Evliyalar bu canavarlara sözlerini dinletebilme yeteneklerine sahip oldukları gibi kendilerine inanmayan ya da kendilerini sorgulamak isteyen kişilere de güçlerini göstermek için kullandıkları masalımsı bir araçtır. Mesela Ebû'l-Vefâ, insanlara zarar veren yırtıcı hayvanları insanlara zarar vermemesi ve gücünü ispatlamak için etkisiz hale getirmek için kullanırken⁸⁸³; Şeyh Şücae'd-dîn Veli kendisine inanmayanları inandırarak mürid yapmak için kullandığı bir araçtır. Şunu da vurgulayalım ki, Şücae'd-dîn Veli yırtıcı hayvanları canavar olarak kullanmaktansa “Meftuli” adı verilen bir cismi ejderhaya çevirmiştir⁸⁸⁴. Buna benzer bir menkıbe, Hacı Bektaş Vilâyet-nâmesinde geçmektedir⁸⁸⁵. Kaygusuz Baba Menâkıb-nâmesi'nde bahsedilen canavar motifi; daha çok babanın savaşlarda yararlandığı bir silah olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁸⁶.

Hacı Bektaş'ın menkıbeleri ile Ebû'l-Vefâ menkıbeleri arasında benzerliği görülen bir diğer menkıbe ise; iki liderin türbelerinin yapılıırken mimarların düşerken liderlerine seslenmeleri ve mimarların düşerken liderlerin manen onların düşmesini engellemesidir⁸⁸⁷.

Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi'nde diğer tasavvufi gruplar eleştirilmezken, Otman Baba vilâyet-nâmesinde hem aralarında itilaf olan tasavvufi gruplar hakkında bilgi verilir hem de çok sayıda mala sahip olan tarikatları açıktan eleştirir⁸⁸⁸.

Vilâyet-nâmelerde ortak kullanılan imgelerden biri de ateştir. Ebû'l-Vefâ imtihan edileceği bölgede ateş içinde kızdırılmış demir bir iskemleye otururken⁸⁸⁹, Abdal Musa ateş içerisinde sema etmiştir⁸⁹⁰. Menâkıb-nâme yazarlarınca takdis edilen bu iki evliyaya da hiçbir zarar gelmemiştir.

Menâkıb-nâme yazarlarının anlatımda kullandıkları bir diğer önemli özellik de, evliyaların katıldıkları toplantı ya da münazaralarda kendi üstünlüklerini kanıtlamalarıdır. Bu

⁸⁸¹ Abdal Musa Vilâyetnâmesi, s. 148.

⁸⁸² Şücae'd-dîn Veli Vilâyetnâmesi, s. 211-212 .

⁸⁸³ İ.Ü.N., vr. 22/b, 27/a.

⁸⁸⁴ Şücae'd-dîn Veli Vilâyetnâmesi, s. 209.

⁸⁸⁵ Vilâyet-nâme-i Hacı Bektaş Veli, s. 43.

⁸⁸⁶ Kaygusuz Baba Vilâyetnâmesi, s. 97.

⁸⁸⁷ Vilâyet-nâme-i Hacı Bektaş Veli, s. 95-96; İ.Ü.N., 93/a-b; M.B.N., vr. 73/a.

⁸⁸⁸ Otman Baba Vilâyetnâmesi, s. 19.

⁸⁸⁹ İ.Ü.N., vr. 130/b.

⁸⁹⁰ Abdal Musa Vilâyetnâmesi, s. 143.

sayede o toplantılara katılan çeşitli mezhep ya da tasavvufi ekollere bağlı kişilere karşı kurulan üstünlük çok canlı bir şekilde dile getirilir.

Ebû'l-Vefâ ve Otman Baba'yı konu edinen menâkıb-nâmelerin işlediği konulardan biri de, her iki evliyanın da imar faaliyetlerine katılmasıdır. Mesela hem Ebû'l-Vefâ⁸⁹¹ hem de Otman Baba⁸⁹² yol ve kervansaray yapımı faaliyetlerine katılmışlardır.

Abartılı tasvirler çizmek ya da anlatımlarda bulunmak menâkıbnâmelerin ruhunda varsa da Otman Baba menkıbelerinde abartılarda dahi daha da aşırılıklara gidilmiştir. Mesela menâkıb-nâme'de yer alan: “Ben bu dünyaya gökten bin yılda bir kere inerim ve Tanrı'nın bütün yarattıklarına, yine Tanrı'nın emriyle rahmet eylerim”⁸⁹³ anlatımı bunun en güzel örneğidir.

Bazı menâkıb-nâmelerin en belirgin ortak özelliklerinin başında belki de, yaratıcının Hz. Mûsâ ile Tûr Dağı'nda konuştuğu gibi evliyalarla görünmeden konuşmasıdır, yaratıcının evliyalara seslenerek; onları uyarmaları ya da kalben çektikleri sıkıntıları giderdiği görülmektedir⁸⁹⁴.

Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi'nde görülen ve Vilâyet-nâme-i Hacı Bektaş-ı Velî Menâkıb-nâmesi'nde işlenen konulardan biri de, şeyhin abdest alırken ağzına aldığı ve bıraktığı suyu içen insanların eksik oldukları bir mevzuda kendilerini tamamlamalarıdır. Ebû'l-Vefâ menkıbelerine göre Ebû'l-Vefâ'nın ağzından çıkan abdest suyunu içen Adî bin Müsafir işlediği suçtan affedilir ve Hekara Melîkliği kendisine verilir⁸⁹⁵. Vilâyet-nâme-i Hacı Bektaş Velî'deki anlatıma göre ise, Hacı Bektaş'ın evinde misafir kaldığı Kadıncık Ana'nın Hacı Bektaş-ı Velî'nin abdest aldığı suyu ya da yine abdest alırken ellerini yıkadığı suyu düzenli olarak içerdi. Bununla birlikte çocuğu olmayan Kadıncık Ana, Velî'nin burnundan çıkan kanlı abdest suyunu içmesi üzerine hamile kalır⁸⁹⁶. Doğan üç çocuktan sadece ikisi hayatta kalmış ve çocuklara Habîb ve Hızır Lâle isimleri verilmiştir⁸⁹⁷.

3. YAZIM VE İMLA ÖZELLİKLERİ

İncelemeye tabi tuttuğumuz Menâkıb-nâme nüshalarının her biri nesih yazı ile yazılmalarına rağmen İ.Ü.N hariç diğer metinleri istinsah edenlerin kimlikleri belli değildir.

⁸⁹¹ İ.Ü.N., vr. 19/a.

⁸⁹² Otman Baba Vilâyetnâmesi, s. 13.

⁸⁹³ Otman Baba Vilâyetnâmesi, s. 30.

⁸⁹⁴ İ.Ü.N., vr. 57/a; Menâkıb-ı Çehar-Yar-i Güzin, s. 213; Otman Baba Velâyet-nâmesi, s. 47.

⁸⁹⁵ İ.Ü.N., vr. 110/b; A.N., vr. 72/b; M.B.N., vr. 90/a.

⁸⁹⁶ Vilâyet-Nâme-i Hünkar Hacı Bektaş-ı Velî, s. 63-64.

⁸⁹⁷ Çocukların isimleri Hacı Bektaş tarafından konulduğu gibi bugün için Hacı Bektaş'ın soyundan geldiğini iddia eden Aleviler arasında Çelebiler adıyla anılan zümre kendilerinin Habîb ve Hızır Lâle soyundan geldiğini iddia etmektedirler. bk. Melikoff, Efsaneden Gerçeğe, s. 121; Dede Baba, a.g.e., s. 101-139.

Bunun yanında yine İ.Ü.N. hariç diğer metinlerin hangi tarihte ya da hangi tarihler arasında yazılmış olduğu belirsizdir.

Ancak metinlerin tertip, düzen ve kullanılan kağıdın yapısına göre birtakım tahminlerde bulunmak mümkündür. Buna göre İ.Ü. nüshası H. Cemaziyyel-evvel 995 (M.Nisan1586) tarihinde Abdullah oğlu Yusuf isimli biri tarafından tamamlanmıştır. Elimizde en eski nüsha olarak kabul ettiğimiz İ.Ü.N. şahsi kanaatimize göre, yazımının diğer nüshalara oranla daha düzgün ve anlaşılır olması, konu başlıklarının, ayet, hadis ve şiirlerin kırmızı mürekkepli kalemle yazılmış olması kitabın daha elit bir tabaka için yazılmış olduğunu düşündürmektedir. Bunun yanında İ.Ü.N.'nin Arapça kelimelerin; çoğu kez Türkçe karşılıklarının kullanılmamış olması bu ihtimali güçlendirmektedir. Şayet kitabın yazımında hitap edilen çevre avam olsaydı okumuş tabaka için anlaşılması son derece kolay olan Arapça kelimelerin Türkçe karşılıkları verilmezdi.

Murat Buhari ve Ayasofya Nüshaları'nda ise, İ.Ü.N.'a oranla yazımda daha karmaşık ve tertibsiz bir yol tutulmuştur. A.N.'da konu başlıkları, ayet ve hadisler hiçbir şekilde kırmızı mürekkeple yazılmamışken M.B.N.'de konu başlıkları, ayet ve hadisler kırmızı mürekkepli kalemle yazılmaya çalışılmıştır. A.N.'nın, M.B.N.'ya oranla imlası daha bozuk ve yazım yanlışlıkları da son derece fazladır. Ayasofya ve Murat Buhari Nüshaları sanki bozulmaların Osmânlı Devleti'nin bozulduğu XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yazılmış gibidir.

3.1. İstanbul Üniversitesi Nüshası

İki yüz varaktan oluşan İ.Ü.N. ihtiva etmiş olduğu hacim bakımından imla yanlışlıklarının en az olduğu nüshadır. Harekeli nesih yazıyla ve dönemin Türkçe dil yazımının özelliklerini barındıran nüshanın iki farklı kişi tarafından yazılmış olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim metnin 74/b ile 76/a arasındaki toplam dört sayfalık kısmında el yazısı farklılaşmaktadır. Metinden anlaşıldığı kadarıyla 74/b-76/a varakları haricindeki diğer kısımlar, Abdullah oğlu Yusuf isimli bir derviş tarafından istinsah edilmiştir. Bu dört sayfalık kısımda yazı, yine harekeli nesihdir. Ancak burada metni istinsah eden ikinci müellif, yazıyı çok sıkışık ve içice yazmayı tercih ederek metnin görünüş bütünlüğünü zedelemiştir.

Her varakta toplam yirmi altı, her sayfada ise on üç satırı barındıran menâkıb-nâme; Sultan II. Bayezıd'a övgü içeren Arapça bir methiye ile başlamış ve bir varak süren, son derece arkaik Türkçe ve Farsça kelimelerle süslenmiş yirmi altı satırdan oluşan bir münacatla son bulmuştur. Gerek M.B.N. ve gerekse de A.N.'da yer almayan bu şiir kuvvetle muhtemel ki, metni istinsah eden müellif tarafından Menâkıb-nâme'nin sonuna eklenmiştir.

Bazı kelimelerin iki farklı yazımının da kullanıldığı Menâkıb-nâme’de orijinal metinde yer alan anlatımlar anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

İ.Ü.N. da bazı kelimelerin sistematik bir şekilde yanlış yazıldığı da göze çarpmaktadır. Mesela زلالت kelimesi aynı varakta iki kez ضلالت şekliyle yanlış yazılmıştır⁸⁹⁸. Bunun yanında metin içerisinde bazı kelimelerin yanlış yazıldığını fark eden müellif bu yanlışlıkları, yanlış yazdığı kelimelerin üzerini çizerek yanına veya üzerine doğrusunu yazarak telafi etmeye çalışmıştır.

Bunun yanında müellif metin içerisinde zaman zaman aynı kelimeyi ya da cümleyi yan yana iki kez yazmıştır. Metin içerisinde yanlışlıkla tekrar edilen bazı kelime ve cümleler şunlardır: “Ve Şeyh Mansur anda ola”⁸⁹⁹, “Matar”⁹⁰⁰, “yokdur”⁹⁰¹, “yedi”⁹⁰², “neden bildün”⁹⁰³, “kendü”⁹⁰⁴, “içün”⁹⁰⁵, “Hazret”⁹⁰⁶, “hicâb”⁹⁰⁷, “imdi”⁹⁰⁸, “eyitdi ki”⁹⁰⁹.

Müellifin düşmüş olduğu hatalardan biri de aynı anlama gelen sözcüklerin yan yana kullanılmasıdır. Bu neviden hatalar umumiyetle bir kelimenin Türkçe anlamının yanında Arapçasının ya da Arapça bir sözcüğün Farsça karşılığının verilmek istenmesinden kaynaklanmıştır. Metinde bu türden hatalardan bazıları ise şunlardır: “zîrâ=çünkü”⁹¹⁰, pâyân=nihâyet⁹¹¹, oğlan=erkek⁹¹², envâ=dürlü⁹¹³, cemâat=topluluk⁹¹⁴, girîv=feryâd⁹¹⁵”.

Metin nüshalarında anlatıma uygun olmayan kelime seçiminden kaynaklanan muhtelif yanlışlıklarda bulunmaktadır. Mesela metinde “halîfe’nin huzurunda”⁹¹⁶ demesi gerekirken “Seyyid’in huzurunda” denilmiştir. Buna benzer bir başka yanlışlık ise “Kesriyye’ye uğradı. Kesriyye demekle mâruf şârk diyârında bir kâryeye uğradı.”⁹¹⁷ Burada müellif bir başka metinde yer alan cümleyi kısaltmak isterken yanlışlıkla kısalttığı cümleyi tekrar yazmıştır.

⁸⁹⁸ İ.Ü.N., vr. 46/b, str. 4, 13.

⁸⁹⁹ İ.Ü.N., vr. 48/a, str. 6-7.

⁹⁰⁰ İ.Ü.N., vr. 48/b, str. 12.

⁹⁰¹ İ.Ü.N., vr. 53/b, str. 6.

⁹⁰² İ.Ü.N., vr. 22/a, str. 3.

⁹⁰³ İ.Ü.N., vr. 23/a, str. 12-13.

⁹⁰⁴ İ.Ü.N., vr. 25/a, str. 4.

⁹⁰⁵ İ.Ü.N., vr. 58/a, str. 11.

⁹⁰⁶ İ.Ü.N., vr. 128/a, str. 10-11.

⁹⁰⁷ İ.Ü.N., vr. 152/b, str. 8.

⁹⁰⁸ İ.Ü.N., vr. 179/a, str. 9.

⁹⁰⁹ İ.Ü.N., vr. 19/b, str. 7.

⁹¹⁰ İ.Ü.N., vr. 145/a, str. 7.

⁹¹¹ İ.Ü.N., vr. 175/b, str. 9.

⁹¹² İ.Ü.N., vr. 197/b, str. 12.

⁹¹³ İ.Ü.N., vr. 28/b, 29/b, str. 5.

⁹¹⁴ İ.Ü.N., vr. 90/a, str. 6.

⁹¹⁵ İ.Ü.N., vr. 168/b, str. 4.

⁹¹⁶ İ.Ü.N., vr. 72/b, str. 2.

⁹¹⁷ İ.Ü.N., vr. 28/a, str. 11.

Buna benzer bir başka anlatım bozukluğu da; “Ebû Ebû Bekr’den Ebû Bekr’dur.” cümlesidir. Bu cümle diğer metinlerle karşılaştırılarak “Erenlerden Ebû Bekr’dur” şekliyle tadil edilmiştir⁹¹⁸.

Metinde yer alan bir diğer özel durum ise müellifin daha geniş durumları kapsayan sözcükler yerine daha dar anlamlı kelimeleri kullanmış olmasıdır. İstinsahı gerçekleştiren müellifin takındığı bu tavidan dolayı metinde yer yer anlatım bozuklukları meydana gelmiştir. Bunun en güzel örneklerinden biri de anne ve babanın kastedilmesi esnasında bânî kelimesi kullanılması gerekirken vâlîde sözcüğünün tercih edilmesidir⁹¹⁹.

İ.Ü.N. da yazımını yanlış olarak tespit edebildiğimiz bazı kelimeler şunlardır:

Y	D
عفونات	920 عفونت
طرو	921 طروب
ضلالات	922 زلالت
كاربان سرايلر	923 كروانسرايلر
اسپايالر	924 اسپابل
اتفاقا	925 اتفاقا
مارد	926 ماردين
اسپايكزى	927 اسپابكزى
اتمك	928 اقمك
نچپه	929 نچه
قزلق	930 قتلوق
رانده	931 انده
وصلم	932 وصلام
بانئشى	933 بلمش
اتفاقا	934 اتفاقا
اشتمدم	935 اشتهدم

⁹¹⁸ İ.Ü.N., vr. 106/b, str. 11.

⁹¹⁹ İ.Ü.N., vr. 23/a, str. 3.

⁹²⁰ İ.Ü.N., vr. 38/a, str. 6.

⁹²¹ İ.Ü.N., vr. 42/b, str. 5.

⁹²² İ.Ü.N., vr. 46/b, str. 4, 13.

⁹²³ İ.Ü.N., vr. 47/b, str. 7.

⁹²⁴ İ.Ü.N., vr. 22/b, str. 3.

⁹²⁵ İ.Ü.N., vr. 22/b, str. 13.

⁹²⁶ İ.Ü.N., vr. 81/a, str. 12.

⁹²⁷ İ.Ü.N., vr. 23/a, str. 9, 11.

⁹²⁸ İ.Ü.N., vr. 90/b, str. 9.

⁹²⁹ İ.Ü.N., vr. 23/b, str. 10.

⁹³⁰ İ.Ü.N., vr. 56, str. 4.

⁹³¹ İ.Ü.N., vr. 57/b, str. 11.

⁹³² İ.Ü.N., vr. 59/b, str. 8.

⁹³³ İ.Ü.N., vr. 65/a, str. 1.

⁹³⁴ İ.Ü.N., vr. 66/b, str. 2.

غضه	936 غم
الله	937 الله
چار	938 چهار
چومبو	939 چقميوب
ترکمانی	940 ترکمانی
سیاحتی	941 سیاحت
کاه کاه	942 ناکاه
المقدار	943 المقدر
اتفاقا	944 اتفاقا
حرم	945 حرم
انساندر لر	946 انساندر لر
حربه	947 جزبه
بو	948 ابو
طاس	949 طاش
بنون	950 بنون
یجیک	951 یجیک
وریوب	952 یوریوب
استداد	953 استادات
بسرک	954 یشرک
فصن	955 فیض
کوج	956 کون
عشق	957 اش
دور لر	958 دور لر
رعیت	959 رعیت

⁹³⁵ İ.Ü.N., vr. 71, str. 13.

⁹³⁶ İ.Ü.N., vr. 68/a, str. 2.

⁹³⁷ İ.Ü.N., vr. 76/a, str. 9.

⁹³⁸ İ.Ü.N., vr. 78/b, str. 1.

⁹³⁹ İ.Ü.N., vr. 79/a, str. 11.

⁹⁴⁰ İ.Ü.N., vr. 25/a, str. 10.

⁹⁴¹ İ.Ü.N., vr. 25/a, str. 12.

⁹⁴² İ.Ü.N., vr. 25/b, str. 1.

⁹⁴³ İ.Ü.N., vr. 26/a, str. 1.

⁹⁴⁴ İ.Ü.N., vr. 28/a, str. 11.

⁹⁴⁵ İ.Ü.N., vr. 32/a, str. 4.

⁹⁴⁶ İ.Ü.N., vr. 33/a, str. 2.

⁹⁴⁷ İ.Ü.N., vr. 102/a, str. 1.

⁹⁴⁸ İ.Ü.N., vr. 104/a, str. 2.

⁹⁴⁹ İ.Ü.N., vr. 105/b, str. 6.

⁹⁵⁰ İ.Ü.N., vr. 113/b, str. 6.

⁹⁵¹ İ.Ü.N., vr. 118/b, str. 13.

⁹⁵² İ.Ü.N., vr. 122/a, str. 8.

⁹⁵³ İ.Ü.N., vr. 124/a, str. 8.

⁹⁵⁴ İ.Ü.N., vr. 146/a, str. 7.

⁹⁵⁵ İ.Ü.N., vr. 146, str. 9.

⁹⁵⁶ İ.Ü.N., vr. 180/b, str. 5.

⁹⁵⁷ İ.Ü.N., vr. 25/b, str. 3.

⁹⁵⁸ İ.Ü.N., vr. 32/a, str. 9.

3.2 Ayasofya Nüshası

Yüz yirmi altı varaktan oluşan Ayasofya nüshasında her sayfada on üç satır yazılmıştır. Harekeli nesih yazıyla yazılan menâkıb-nâme, incelemeye tabi tuttuğumuz nüshalar içerisinde en fazla yazım ve imla yanlışına sahip olan nüshadır.

Harekelendirme konusunda sıklıkla yanlış yapan müellif, harekeleri yanlış harflerin üzerine koymuştur. Diğer nüshalara oranla tertip ve düzen açısından Ayasofya nüshası daha karışıktır. Müellifin, metni istinsah etme esnasında kullandığı yöntemden olsa gerek, metin içerisinde çok fazla okunamayan sözcük vardır. Metin kritiği esnasında okunamayan bu sözcükleri, İ.Ü. ve M.B. nüshaları ile tadil etmeye çalıştık. Bunun yanında müellif metin üzerinde yanlış yazdığını fark ettiği bazı sözcükleri kalemle düzeltmeye çalışmıştır. Bunu yapamadığı bazı durumlarda ise mevcut sözcüğün üzerini çizerek üstüne doğrusunu yazmaya çalışmıştır⁹⁶⁰.

Bu nüsha tek bir kişi tarafından istinsah edilmiştir. Nitekim yazı, menâkıb-nâme'nin başından sonuna kadar hiçbir şekilde farklılık göstermemektedir. Konu başlıkları, ayet ya da hadisler diğer nüshalarda görüldüğü gibi renkli kalemle yazılmamış ya da altı çizilmemiştir. Ayet veya hadislerin Arapçaları verilmeden direkt Türkçe mealleri verilmiştir ki, bu da metnin sıradan halk tabakaları için hazırlandığına delalet eder. Özellikle M.B. ve İ.Ü. nüshalarında sıkça görülen anlamı aydın çevrelerce bilinen Arapça kelimelerin dahi Türkçe karşılıklarının verilmesi bu görüşümüzü destekler mahiyettedir.

İçerik açısından İ.Ü. ya da M.B. nüshaları gibi detaylı ve kapsamlı değildir. Olay ya da kıssalara ve özellik de, Ebû'l-Vefâ'nın en yakınında ki kişilerin hal tercümelerine yok denecek kadar az yer ayrılmıştır. Bununla beraber hal tercümelerine yer verilenler hareketin elit kanadına mensup kişilerdir. Diğer nüshalara oranla son derece amatörce istinsah edilen nüshada, müellifin yapmaya çalıştığı özetler anlatılan konunun karmaşık bir vaziyet almasına neden olmuştur. Anlatılan bir olayın sonucu verilmeden yeni bir olayın anlatılmaya başlanması metinde anlam kargaşalıklarına ve hatta cümle bazında anlatım bozukluklarına sebebiyet vermiştir. Bu ya da bu gibi nedenlerden dolayı Ayasofya nüshasının istinsahını gerçekleştiren müellif için akademik anlamda yetkin bir kişi olmadığı ve metni amatör bir ruhla istinsah etmeye çalıştığını söylemek mümkündür.

⁹⁵⁹ İ.Ü.N., vr. 145/a, str. 8.

⁹⁶⁰ A.N., vr. 55/b, str. 1.

Menâkıb-nâme'yi istinsah eden kişi tarafından yazılmış olan Sultan II. Beyazıt'a methiye kısmı üç satırla özetlenmiştir. Yine İ.Ü. nüshasının sonunda bulunan bir varaklık arkaik Türkçe ve Farsça cümle ve sözcüklerle yazılan şiir metinde yer almamaktadır.

Metinde dikkat çeken noktalardan biri İ.Ü. nüshasında olduğu gibi, aynı anlama gelen sözcükler yan yana kullanılmıştır. Metin içerisinde aynı anlamda olmasına rağmen kullanılan ve tespit edebildiğimiz sözcükler şunlardır: “envâ=dürlü”⁹⁶¹, “zürriyat=nesil”⁹⁶², “amma=fakat, kaçan ki=buna göre”⁹⁶³, “simsim=susam”⁹⁶⁴, çağırıcı ki=eyitdi ki”⁹⁶⁵, “karye=kûy”⁹⁶⁶.

Aynı kelimelerin ya da eklerin zaman zaman tekrarlanmasından kaynaklanan yanlışlıklara da tesadüf edilen metinde bu nedenden dolayı pekçok anlatım bozukluğu oluşmuştur. Metinde yanlış olarak iki kez tekrarlanan bazı kelimeler şunlardır: “ve Âlî”⁹⁶⁷, “bunları”⁹⁶⁸, “yedi”⁹⁶⁹, “ol makamda”⁹⁷⁰, “yokdur”⁹⁷¹, “de”⁹⁷², “hayret”⁹⁷³, “gah”⁹⁷⁴, “kum”⁹⁷⁵, “ziyade”⁹⁷⁶, “ben”⁹⁷⁷, “gelür”⁹⁷⁸, “bizi”⁹⁷⁹.

Ayasofya nüshasında göze çarpan hatalardan biri de, anlatımdan kaynaklı yanlışlıklardır. Bu hataların temel nedenlerinin başında, sözcüklerin yanlış yerde kullanılmasıdır. Bu neviden hatalar için; “Pes Seyyid dahı den sordular.”⁹⁸⁰, “Seyyid ki Muhammed”⁹⁸¹, “fânî beglikden bâkî beglikden bâkî beglige irişdi”⁹⁸², “Şehâbe'd-dîn'dur Serverî”⁹⁸³.

Metin içerisinde yanlış yazıldığını tespit edebildiğimiz sözcükler şunlardır:

Y

D

⁹⁶¹ A.N., vr. 21/a, 21/b, str. 2, 10.

⁹⁶² A.N., vr. 101/b, str. 7, 9.

⁹⁶³ A.N., vr. 113/a, str. 6-7.

⁹⁶⁴ A.N., vr. 24/a, str. 5.

⁹⁶⁵ A.N., vr. 89/a, str. 9.

⁹⁶⁶ A.N., vr. 127/a, str. 12.

⁹⁶⁷ A.N., vr. 31/a, 31/b, str. 13, 1.

⁹⁶⁸ A.N., vr. 33/b, str. 11.

⁹⁶⁹ A.N., vr. 17/a, str. 6.

⁹⁷⁰ A.N., vr. 40/b, str. 8.

⁹⁷¹ A.N., vr. 48/b, str. 1.

⁹⁷² A.N., v. 19/b, str. 2.

⁹⁷³ A.N., vr. 53/b, str. 11.

⁹⁷⁴ A.N., vr. 36/a, str. 10-11.

⁹⁷⁵ A.N., vr. 81/a, str. 6.

⁹⁷⁶ A.N., vr. 102/a, str. 13.

⁹⁷⁷ A.N., vr. 102/a, str. 12.

⁹⁷⁸ A.N., vr. 107/b, str. 1.

⁹⁷⁹ A.N., vr. 70/a, str. 11.

⁹⁸⁰ M.B.N., vr. 28/b, str. 5.

⁹⁸¹ A.N., vr. 12, str. 3.

⁹⁸² A.N., vr. 127/a.

⁹⁸³ A.N., vr. 7/a, str. 3.

خااصلضر	خاضر ⁹⁸⁴
ضالالت	زالالت ⁹⁸⁵
محرّد	مجرّد ⁹⁸⁶
هيوئا	هيوئا ⁹⁸⁷
ففق	قنغى ⁹⁸⁸
ايدى	اويدى ⁹⁸⁹
جاج	تاج ⁹⁹⁰
وضعه	وصفنده ⁹⁹¹
از	اد ⁹⁹²
كورلر	كوردلر ⁹⁹³
خوذ	خوذ ⁹⁹⁴
امارن	امارم ⁹⁹⁵
اتمام	تمام ⁹⁹⁶
اولا	اولام ⁹⁹⁷
وصلم	وصلام ⁹⁹⁸
برى	برى ⁹⁹⁹
دواوى	راوى ¹⁰⁰⁰
بر	بو ¹⁰⁰¹
كوردهلر	كوردلر ¹⁰⁰²
حالى جلنى	حاجتى ¹⁰⁰³
قغزى	قغردى ¹⁰⁰⁴
عمر ناكي	عمر تاكي ¹⁰⁰⁵
اولرلر	اولودر ¹⁰⁰⁶
نشالد	نثار ¹⁰⁰⁷

⁹⁸⁴ A.N., vr. 28/a, str. 3.
⁹⁸⁵ A.N., vr. 30/b, str. 4.
⁹⁸⁶ A.N., vr. 29/a, str. 2.
⁹⁸⁷ A.N., vr. 30/b, str. 8.
⁹⁸⁸ A.N., vr. 33/a, str. 12.
⁹⁸⁹ A.N., vr. 35/a, str. 5.
⁹⁹⁰ A.N., vr. 11/b, str. 2.
⁹⁹¹ A.N., vr. 12/a, str. 3.
⁹⁹² A.N., vr. 13/b, str. 12.
⁹⁹³ A.N., vr. 14/a, str. 14/a.
⁹⁹⁴ A.N., vr. 16/b, str. 7.
⁹⁹⁵ A.N., vr. 17/a, str. 4.
⁹⁹⁶ A.N., vr. 40/a, str. 10-11.
⁹⁹⁷ A.N., vr. 40/a, str. 10-11.
⁹⁹⁸ A.N., vr. 40/b, str. 9.
⁹⁹⁹ A.N., vr. 42/b, str. 8.
¹⁰⁰⁰ A.N., vr. 42/b, str. 9.
¹⁰⁰¹ A.N., vr. 46/b, str. 3.
¹⁰⁰² A.N., vr. 46/b, str. 7.
¹⁰⁰³ A.N., vr. 77/a, str. 3.
¹⁰⁰⁴ A.N., vr. 56/a, str. 1.
¹⁰⁰⁵ A.N., vr. 56/a, str. 11.
¹⁰⁰⁶ A.N., vr. 78/b, str. 13.

استغفار	1008 استغفار
سنت	1009 سنت
سلطان	1010 سلطان
طالب	1011 طالب
هنوز	1012 هنوز
بانا	1013 بانا
کبچدن	1014 کبچدن
یویاسن	1015 یویاسن
سکر	1016 سکر
سجاد	1017 سجاد
مجلسه	1018 مجلس
حصنور	1019 حصنور
کورد	1020 کورد
ضیجدی	1021 ضیجدی
سکر	1022 سکر
اراق	1023 عراق
حاجت	1024 حاجت
حمیله	1025 حمیله
قرداس	1026 قرداش
یاجد	1027 ماجد
قلفن	1028 قلقب
اد	1029 اود
حلاص	1030 خلاص
تقریر	1031 تکریر

¹⁰⁰⁷ A.N., vr. 18/a, str. 8.

¹⁰⁰⁸ A.N., vr. 19/b, str. 8.

¹⁰⁰⁹ A.N., vr. 23/a, str. 3.

¹⁰¹⁰ A.N., vr. 126/a, str. 10.

¹⁰¹¹ A.N., vr. 9/a, str. 12.

¹⁰¹² A.N., vr. 10/a, str. 9.

¹⁰¹³ A.N., vr. 6/b, str. 4.

¹⁰¹⁴ A.N., vr. 11/a, str. 8.

¹⁰¹⁵ A.N., vr. 31/a, str. 9.

¹⁰¹⁶ A.N., vr. 33/b, str. 9.

¹⁰¹⁷ A.N., vr. 33/b, str. 12.

¹⁰¹⁸ A.N., vr. 34/b, str. 2.

¹⁰¹⁹ A.N., vr. 34/b, str. 10.

¹⁰²⁰ A.N., vr. 35/a, str. 10.

¹⁰²¹ A.N., vr. 37/a, str. 2.

¹⁰²² A.N., vr. 37/a, str. 4.

¹⁰²³ A.N., vr. 38/a, str. 3.

¹⁰²⁴ A.N., vr. 47/a, str. 3.

¹⁰²⁵ A.N., vr. 53/b, str. 13.

¹⁰²⁶ A.N., vr. 54/a, str. 1.

¹⁰²⁷ A.N., vr. 60/a, str. 6.

¹⁰²⁸ A.N., vr. 60/b, str. 13.

¹⁰²⁹ A.N., vr. 84/b, str. 1.

¹⁰³⁰ A.N., vr. 85/a, str. 9.

نهان	1032 نهایت
بیربوزی	1033 بیربوزی
اوح	1034 اوح
سیخ	1035 شیخ
البتده	1036 البتده
کوج	1037 کون
از	1038 اد
دددی	1039 ددی
اراق	1040 عراق
باشعه	1041 باشمه
پش	1042 پس
استغفا	1043 استغفار
کور میاوز	1044 کور میوز
سنتکه	1045 سنکی
قونشولری	1046 قومشولری
فاضل	1047 فاضل
استمداد	1048 استمداد
نون	1049 نور
شا	1050 شام
دریم	1051 ددیم
کوچک	1052 کوچک
یک	1053 یکی
فاما	1054 اما
یتدم	1055 یاتدم

-
- ¹⁰³¹ A.N., vr. 88/a, str. 4.
¹⁰³² A.N., vr. 95/a, str. 11.
¹⁰³³ A.N., vr. 101/a, str. 3.
¹⁰³⁴ A.N., vr. 113;/a, str. 1.
¹⁰³⁵ A.N., vr. 114;/b, str. 4.
¹⁰³⁶ A.N., vr. 116/a, str. 8.
¹⁰³⁷ A.N., vr. 116/a, str. 11.
¹⁰³⁸ A.N., vr. 14/b, str. 11.
¹⁰³⁹ A.N., vr. 38/a, str. 11.
¹⁰⁴⁰ A.N., vr. 44/b, str. 1.
¹⁰⁴¹ A.N., vr. 45/a, str. 1.
¹⁰⁴² A.N., vr. 50/a, str. 5.
¹⁰⁴³ A.N., vr. 51/a, str. 9.
¹⁰⁴⁴ A.N., vr. 64/a, str. 1.
¹⁰⁴⁵ A.N., vr. 67/b, str. 5.
¹⁰⁴⁶ A.N., vr. 69/b, str. 4.
¹⁰⁴⁷ A.N., vr. 98/a, str. 3.
¹⁰⁴⁸ A.N., vr. 117/b, str. 8.
¹⁰⁴⁹ A.N., vr. 44/b, 121, str. 1, 10.
¹⁰⁵⁰ A.N., vr. 73/a, str. 10.
¹⁰⁵¹ A.N., vr. 60/a, str. 7.
¹⁰⁵² A.N., vr. 61/a, str. 5.
¹⁰⁵³ A.N., vr. 62/a, str. 12.
¹⁰⁵⁴ A.N., vr. 87/b, str. 13.

كوكالكره	كولكره ¹⁰⁵⁶
قور	قوار ¹⁰⁵⁷
برحلومك	برجكومك ¹⁰⁵⁸
طورلر	طولر ¹⁰⁵⁹
بابه	بابا ¹⁰⁶⁰
عرب	غرب ¹⁰⁶¹

3.3. Murat Buhari Nüshası

Yüz yirmi altı varaktan oluşan Murat Buhari nüshası harekesiz nesih yazı ile bir müstensih tarafından kaleme alınmıştır. Eserin hiçbir yerinde yazı ya da kullanılan mürekkep değişikliğe uğramamıştır. Her sayfa on altı; her varak da toplamda otuz iki satırdan oluşmaktadır.

İncelemeye tabi tuttuğumuz üç nüsha içerisinde en geç tarihli olan eser budur. Nitekim diğer iki menâkıb-nâme harekeli nesih ile yazılmıştı ve şunu da unutmamak gerekir ki, Osmanlı Devleti kültür tarihinde harekesiz nesih yazıyla eserler yazma geleneği daha çok XVII. yy.da başlayan bir uygulamaydı. Bu tarihe kadar yazılan eser umumiyetle harekeli nesih yazı ile yazılmıştır.

Menâkıb-nâme'nin hiçbir yerinde, eserin istinsah ediliş tarihi ve müstensihi hakkında herhangi bir kayıt yoktur. Ama az öncede vurguladığımız gibi eserin XVII. yy. veya daha sonraki bir dönemde yazılma ihtimali kuvvetle muhtemeldir.

Menâkıb-nâme'nin içerisinde yer alan ayet, hadis veya anlatımdaki konu başlıkları ya kırmızı mürekkepli kalemle yazılmış ya da kırmızı mürekkepli kalemle altı çizilmiştir. İstanbul Üniversitesi ve Ayasofya nüshalarından farklı olarak bağlaçlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Yazım esnasında bazı varaklarda yazı son derece bozulma göstermiştir. Hatta pekçok yerde yazı okunamayacak kadar bozuk yazılmıştır. Ancak buna rağmen müstensih Ayasofya nüshası müstensihi kadar yazım yanlışı yapmamıştır. Müstensih yer yer yanlış yazmış olduğu kelimelerin üzerini çizerek üzerine ya da yanına doğrusunu yazmaya çalışmıştır¹⁰⁶².

Nüshanın en belirgin özelliği, kopya ettiği metinde anlatılan olayların anlam kargaşalığına meydan vermeden özetlenebilmesidir. Müstensih bu konuda gerek İstanbul

¹⁰⁵⁵ A.N., vr. 88/b, str. 1.

¹⁰⁵⁶ A.N., vr. 90/b, str. 13.

¹⁰⁵⁷ A.N., vr. 102/b, str. 5.

¹⁰⁵⁸ A.N., vr. 165/a, str. 13.

¹⁰⁵⁹ A.N., vr. 114/a, str. 11.

¹⁰⁶⁰ A.N., vr. 127/b, str. 9.

¹⁰⁶¹ A.N., vr. 86/b, str. 10.

¹⁰⁶² M.B.N., vr. 37/a, 38-A/a, str. 3, 8.

Üniversitesi gereksede Ayasofya nüshalarının müstensihlerinden daha başarılı olmuştur denilebilir. Murat Buhari nüshası ihtiva ettiği hacim bakımından İstanbul Üniversitesi nüshasından daha az olmasına rağmen pekçok olayın anlatımında daha tafsilatlı bir ifade sunmuştur.

Eserde harekelendirme yoluna gidilmediği için imla hatası vardır ya da yoktur demek bizim için biraz güçtür. Müstensih hadis ya da ayet aktarımında Türkçe mealin yanında mutlaka orijinal Arapça kısmı da vermiştir.

Murat Buhari nüshasında yanlışlıklar genellikle kelimelerin yanlış yazımından kaynaklanmıştır. Ancak bunun yer yer aynı anlama gelen kelimelerin yan yana kullanılması, fazladan aynı kelimenin tekrar edilmesi gibi nedenlerden oluşmuştur.

Aynı kelimenin tekrarından kaynaklanan yazım yanlışlıkları şunlardır: “vakte”¹⁰⁶³, “itkad”¹⁰⁶⁴, “gibi”¹⁰⁶⁵, “benden”¹⁰⁶⁶, “zira ki”¹⁰⁶⁷, “ve dahı”¹⁰⁶⁸, “Hazret”¹⁰⁶⁹, “kabil”¹⁰⁷⁰, “olundı ki”¹⁰⁷¹, “müteallik”¹⁰⁷², “dahı”¹⁰⁷³, “ta gidince musahebet eyleyem”¹⁰⁷⁴.

Muadil anlamlara gelen kelimelerin yan yana kullanılmasından kaynaklanan bazı hatalar ise, şunlardır: “zira=nitekim”¹⁰⁷⁵, “Hazret-i Seyyid eyitdi=Hazret eyitdi”¹⁰⁷⁶.

Tetkik ettiğimiz üç nüshada Arapça’dan çevrilmiş ortak bir metinden müstensihinin inisiyatifiyle muhtasar hale getirilmeye çalışılmış metinlerdir. Bir metinde yer alan anlatım bir diğerinde daha detaylı ya da daha muhtasar olabilmektedir. Ancak üç metin yan yana getirilip eksik yerleri tadil edildiği vakit ortaya çıkan ortak metin daha detaylı ve anlamlı olaylar bütünüdür sunmaktadır.

Metin içerisinde müstensihinin yanlış yazdığı kelimeler şunlardır:

D

لوحهله

كه

وافر

Y

وجهله¹⁰⁷⁷

كى¹⁰⁷⁸

كافر¹⁰⁷⁹

¹⁰⁶³ M.B.N., vr. 27/a, str. 2.

¹⁰⁶⁴ M.B.N., vr. 27/b, str. 9-10.

¹⁰⁶⁵ M.B.N., vr. 30/a, str. 11.

¹⁰⁶⁶ M.B.N., vr. 34/b, str. 16.

¹⁰⁶⁷ M.B.N., vr. 39/b, str. 12-13.

¹⁰⁶⁸ M.B.N., vr. 41/a, 44/b, str. 6, 4.

¹⁰⁶⁹ M.B.N., vr. 49/b, str. 15-16.

¹⁰⁷⁰ M.B.N., vr. 57/a-b, str. 16, 1.

¹⁰⁷¹ M.B.N., vr. 62/b, str. 2.

¹⁰⁷² M.B.N., vr. 89/b, str. 1.

¹⁰⁷³ M.B.N., vr. 108/b, str. 4.

¹⁰⁷⁴ M.B.N., vr. 134/a, str. 7-8.

¹⁰⁷⁵ M.B.N., vr. 152/b, str. 7.

¹⁰⁷⁶ M.B.N., vr. 56/a, str. 4-5.

¹⁰⁷⁷ M.B.N., vr. 6/a, str. 5.

¹⁰⁷⁸ M.B.N., vr. 7/b, str. 1.

كوجده	1080 كونده
اندكجده	1081 اندكجه
سست	1082 مست
سلكدى	1083 سلكدى
بودقلىرى	1084 بودقلىرى
ملائكه	1085 ملايكلر
مخاوقادى	1086 مخلوقاتدن
هورتن	1087 اورتن
د	1088 دخى
ابند	1089 بندن
كيت	1090 يكد
سكر	1091 شكر
قش	1092 قيش
نعت	1093 نعمت
الفده	1094 اوكندن
قير	1095 كير
يكدى	1096 يكت
كسه لرى	1097 كسه لرى
بر	1098 بز
ن	1099 نه
پتنه	1100 نپتنه
طرزرسك	1101 طورسك
بعنن	1102 عزت
امپذ	1103 امد

¹⁰⁷⁹ M.B.N., vr. 1/b, str. 15.

¹⁰⁸⁰ M.B.N., vr. 13/a, str. 13.

¹⁰⁸¹ M.B.N., vr. 15/b, str. 11.

¹⁰⁸² M.B.N., vr. 15/b, str. 15/b, str. 13.

¹⁰⁸³ M.B.N., vr. 16/b, str. 8.

¹⁰⁸⁴ M.B.N., vr. 24/a, str. 1.

¹⁰⁸⁵ M.B.N., vr. 29/a, str. 11.

¹⁰⁸⁶ M.B.N., vr. 29/a, str. 15.

¹⁰⁸⁷ M.B.N., vr. 31/a, str. 12.

¹⁰⁸⁸ M.B.N., vr. 34/b, str. 16.

¹⁰⁸⁹ M.B.N., vr. 34/b, str. 16.

¹⁰⁹⁰ M.B.N., vr. 36/b, str. 10.

¹⁰⁹¹ M.B.N., vr. 36/b, str. 16.

¹⁰⁹² M.B.N., vr. 37/a, str. 1.

¹⁰⁹³ M.B.N., vr. 40/b, str. 6.

¹⁰⁹⁴ M.B.N., vr. 41/a, str. 3.

¹⁰⁹⁵ M.B.N., vr. 41/a, str. 10.

¹⁰⁹⁶ M.B.N., vr. 42/b, str. 1.

¹⁰⁹⁷ M.B.N., vr. 43/a, str. 3.

¹⁰⁹⁸ M.B.N., vr. 44/b, str. 4.

¹⁰⁹⁹ M.B.N., vr. 49/b, str. 10.

¹¹⁰⁰ M.B.N., vr. 50/a, str. 12.

¹¹⁰¹ M.B.N., vr. 51/a, str. 51/a, str. 8.

¹¹⁰² M.B.N., vr. 57/a, str. 2.

اولودلر	1104 اولودرلر
جالاب	1105 حاكات
اوقاق	1106 اوقاف
لوكه	1107 بويكه
يعنى	1108 يقين
قبه	1109 وقت
اومده	1110 اورمده
انسون	1111 ايتسون
اصلا	1112 اصلندن
اتسيلن	1113 استر
زكوت	1114 زكات
بسرک	1115 يشرك

4. NÜSHALARDA TESPİT EDİLEN TÜRKÇE ARKAİK KELİMELELER

Menâkıb-nâme'de tesadüf ettiğimiz Türkçe arkaik kelimeler¹¹¹⁶ ve metinde kazanmış

oldukları karşılıklar şunlardır:

Assı ¹¹¹⁷	: artmak, kar
Ayak ¹¹¹⁸	: derece, basamak
Arıtmak ¹¹¹⁹	: temizlemek
Ahi ¹¹²⁰	: kardeş
Ayruk ¹¹²¹	: başka
Anun ¹¹²²	: onun

¹¹⁰³ M.B.N., vr. 60/a, str. 4.

¹¹⁰⁴ M.B.N., vr. 60/a, str. 16.

¹¹⁰⁵ M.B.N., vr. 61/b, str. 3.

¹¹⁰⁶ M.B.N., vr. 94/b, str. 7.

¹¹⁰⁷ M.B.N., vr. 98/a, str. 2.

¹¹⁰⁸ M.B.N., vr. 66/b, str. 9.

¹¹⁰⁹ M.B.N., vr. 68/a, str. 15.

¹¹¹⁰ M.B.N., vr. 72/a, str. 4.

¹¹¹¹ M.B.N., vr. 72/a, str. 7.

¹¹¹² M.B.N., vr. 75/a, str. 8.

¹¹¹³ M.B.N., vr. 109/a, str. 14.

¹¹¹⁴ M.B.N., vr. 110/a, str. 4.

¹¹¹⁵ M.B.N., vr. 122/a, str. 10.

¹¹¹⁶ Metinde geçen arkaik kelimelerin tespitini gerçekleştirirken başlıca şu eserlerden istifade edilmiştir: Şeyhoğlu Mustafa, **Hurşîd-Nâme (Hurşîd ü Ferah-şâd)** (Yyn. H. Ayan) (Erzurum: A.Ü. Yay., 1979), s. 429-528; Anonim, **Nehcü'l-Ferâdis**, c/II, (Haz. A. Ata), (Ankara: T.D.K. Yay., 1998), s. 3-538; Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, c/II, (3.bsk, Ankara: T.D.K. Yay., 1987), s. 1-346; Komisyon, **Tarama Sözlüğü**, c/I-VI, (3.bsk. Ankara: T.D.K. Yay., 1995).

¹¹¹⁷ İ.Ü.N., vr. 108/a; A.N., vr. 70/a; M.B.N., vr. 87/a.

¹¹¹⁸ İ.Ü.N., vr. 63/a; A.N., vr. 108/a, M.B.N., vr. 140/b.

¹¹¹⁹ İ.Ü.N., vr. 38/b; A.N., vr. 24/a, M.B.N., vr. 26/a.

¹¹²⁰ İ.Ü.N., vr. 55/b, A.N., vr. 39/a; M.B.N., vr. 39/b.

¹¹²¹ İ.Ü.N., vr. 120/a; A.N., vr. 78/b; M.B.N., vr. 98/a.

Andan ¹¹²³	: ondan
Anda ¹¹²⁴	: orada
Ata ¹¹²⁵	: cet, baba
Artuk ¹¹²⁶	: fazla
Azuk ¹¹²⁷	: nimet
Beg ¹¹²⁸	: bey
Beglik ¹¹²⁹	: beylik, küçük devlet, dünya
Berk ¹¹³⁰	: sert
Bilgil ki ¹¹³¹	: unutma
Beyle ¹¹³²	: böyle
Busı ¹¹³³	: pusu
Çün ¹¹³⁴	: -den dolayı, için
Dahı ¹¹³⁵	: daha, ve
Düşevâr ¹¹³⁶	: hemen gelmek
Dirlemek ¹¹³⁷	: derlemek
Değirmek ¹¹³⁸	: yetiştirmek, ulaştırmak
Denlü ¹¹³⁹	: kadar
Deprenmek ¹¹⁴⁰	: hareket etmek
Dirlig ¹¹⁴¹	: hayat
Dürtünüb ¹¹⁴²	: giyinmek
Eğrilmek ¹¹⁴³	: eğilmek

¹¹²² İ.Ü.N., vr. 58/a; A.N., vr. 39/a; M.B.N., vr. 41/b.

¹¹²³ İ.Ü.N., vr. 71/b; A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 50/b.

¹¹²⁴ İ.Ü.N., vr. 75/b; A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 57/b.

¹¹²⁵ İ.Ü.N., vr. 11/a; A.N., vr. 7/b; M.B.N., vr. 6/a.

¹¹²⁶ İ.Ü.N., vr. 70/a; A.N., vr. 49/a; M.B.N., vr. 52/b.

¹¹²⁷ İ.Ü.N., vr. 44/b; A.N., vr. 29/a; M.B.N., vr. 32/a.

¹¹²⁸ İ.Ü.N., vr. 49/b; A.N., vr. 35/a; M.B.N., vr. 43/a.

¹¹²⁹ i.ü.n., VR. 197/A; A.N., vr. 127/a; M.B.N., vr. 163/a.

¹¹³⁰ İ.Ü.N., vr. 184/b; A.N., vr. 119/a; M.B.N., vr. 153/b.

¹¹³¹ İ.Ü.N., vr. 3/a; A.N., vr. 1/a; M.B.N., vr. 1/b.

¹¹³² İ.Ü.N., vr. 80/b; M.B.N., vr. 62/b.

¹¹³³ A.N., vr. 1/b, 3/b.

¹¹³⁴ İ.Ü.N., vr. 25/b; A.N., vr. 18/b; M.B.N., vr. 65/a.

¹¹³⁵ İ.Ü.N., vr. 5/a; A.N., vr. 11/a; M.B.N., vr. 2/b.

¹¹³⁶ A.N., vr. 43/a.

¹¹³⁷ İ.Ü.N., vr. 6/a.

¹¹³⁸ A.N., vr. 75/a.

¹¹³⁹ İ.Ü.N., vr. 132/a; M.B.N., vr. 109/b.

¹¹⁴⁰ İ.Ü.N., vr. 196/a; A.N., vr. 126/b; M.B.N., vr. 162/a.

¹¹⁴¹ İ.Ü.N., vr. 141/a; A.N., vr. 92/a; M.B.N., vr. 117/a.

¹¹⁴² İ.Ü.N., vr. 31/a.

Eğir ¹¹⁴⁴	: hastalıkları iyileştirmek kullanılan bir bitki kökü
Epsen ¹¹⁴⁵	: susan, ses çıkarmayan, susmuş
Eyitdü ¹¹⁴⁶	: söylemek
Eyü ¹¹⁴⁷	: iyi
Girü ¹¹⁴⁸	: geri
Gümür gümür ¹¹⁴⁹	: homurdanmak
Güreşmek ¹¹⁵⁰	: kucaklaşmak
Irak ¹¹⁵¹	: uzak
İçün ¹¹⁵²	: için
İrte ¹¹⁵³	: ertesi, gelecek
İmdi ¹¹⁵⁴	: artık, şimdi
İletmek ¹¹⁵⁵	: götürmek
Kaçan ¹¹⁵⁶	: ne zaman
Karındaş ¹¹⁵⁷	: kardeş
Katre ¹¹⁵⁸	: damla
Kesme ¹¹⁵⁹	: savaşlarda atlara giydirilen bir çeşit zırh
Kığırmak ¹¹⁶⁰	: davet etmek, çağırarak
Kığır ¹¹⁶¹	: mırıldanmak, ses çıkartmak
Kimesne ¹¹⁶²	: kimse
Kızlık ¹¹⁶³	: kıtlık
Kireved ¹¹⁶⁴	: çardak

¹¹⁴³ İ.Ü.N., vr. 38/b; A.N., vr. 24/b.

¹¹⁴⁴ A.N., vr. 38/a.

¹¹⁴⁵ İ.Ü.N., vr. 69/a; A.N., vr. 11/b; M.B.N., vr. 9/b.

¹¹⁴⁶ İ.Ü.N., vr. 141/b; A.N., vr. 93/a; M.B.N., vr. 118/a.

¹¹⁴⁷ İ.Ü.N., vr. 35/b; A.N., vr. 23/a; M.B.N., vr. 24/a.

¹¹⁴⁸ İ.Ü.N., vr. 108/b; A.N., vr. 90/b; M.B.N., vr. 87/b.

¹¹⁴⁹ İ.Ü.N., vr. 123/a; A.N., vr. 81/a; M.B.N., vr. 101/a.

¹¹⁵⁰ İ.Ü.N., vr. 26/a; A.N., vr. 19/a; M.B.N., vr. 16/a.

¹¹⁵¹ İ.Ü.N., vr. 35/a; A.N., vr. 23/a; M.B.N., vr. 24/a.

¹¹⁵² İ.Ü.N., vr. 85/a; A.N., vr. 60/a; M.B.N., vr. 66/a.

¹¹⁵³ İ.Ü.N., vr. 767/b; A.N., vr. 120/b; M.B.N., vr. 58/b.

¹¹⁵⁴ İ.Ü.N., vr. 13/b; A.N., vr. 9/a; M.B.N., vr. 7/b.

¹¹⁵⁵ İ.Ü.N., vr. 51/a; A.N., vr. 33/b; M.B.N., vr. 37/a.

¹¹⁵⁶ İ.Ü.N., vr. 34/b; A.N., vr. 23/a; M.B.N., vr. 24/b.

¹¹⁵⁷ İ.Ü.N., vr. 48/b; A.N., vr. 32/a; M.B.N., vr. 35/a.

¹¹⁵⁸ İ.Ü.N., vr. 110/b; A.N., vr. 72/a; M.B.N., vr. 89/b.

¹¹⁵⁹ A.N., vr. 38/a.

¹¹⁶⁰ İ.Ü.N., vr. 57/a; A.N., vr. 38/b; M.B.N., vr. 40/b.

¹¹⁶¹ İ.Ü.N., vr. 176/b; A.N., vr. 163/b; M.B.N., vr. 127/b.

¹¹⁶² İ.Ü.N., vr. 61/a; A.N., vr. 42/b; M.B.N., vr. 44/b.

¹¹⁶³ İ.Ü.N., vr. 56/b; M.B.N., vr. 40/a.

Kocd ¹¹⁶⁵	: kucaklamak, sarılmak
Kotarmak ¹¹⁶⁶	: tahliye etmek
Nesne ¹¹⁶⁷	: şey
Nece ¹¹⁶⁸	: nice
Nola ¹¹⁶⁹	: ne ola
Ol ¹¹⁷⁰	: o
Pusu ¹¹⁷¹	: pusu
Satu ¹¹⁷²	: satmak
Segir ¹¹⁷³	: gitmek
Suvarmak ¹¹⁷⁴	: büyütme, uzatma, yıkama
Sünü ¹¹⁷⁵	: mızrak
Süd ¹¹⁷⁶	: süt
Şol ¹¹⁷⁷	: şu
Tinmek ¹¹⁷⁸	: hareketsiz kalmak
Tinük ¹¹⁷⁹	: erkeğin avret bölgesi
Tengri ¹¹⁸⁰	: Tanrı
Tag ¹¹⁸¹	: dağ
Tam ¹¹⁸²	: dam
Tuş ¹¹⁸³	: yön, taraf
Turuk ¹¹⁸⁴	: duraklamak
Üzülmiş ¹¹⁸⁵	: koparılmak

¹¹⁶⁴ İ.Ü.N., vr. 97/a; A.N., vr. 63/b; M.B.N., vr. 77/b.

¹¹⁶⁵ İ.Ü.N., vr. 85/a; M.B.N., vr. 66/b.

¹¹⁶⁶ İ.Ü.N., vr. 120/a, M.B.N., vr. 98/a.

¹¹⁶⁷ İ.Ü.N., vr. 65/a; A.N., vr. 45/a; M.B.N., vr. 47/b.

¹¹⁶⁸ İ.Ü.N., vr. 13/b; M.B.N., vr. 114/b.

¹¹⁶⁹ İ.Ü.N., vr. 142/b; A.N., vr. 94/a; M.B.N., vr. 119/a.

¹¹⁷⁰ İ.Ü.N., vr. 53/a; A.N., vr. 35/a; M.B.N., vr. 38A/b.

¹¹⁷¹ İ.Ü.N., vr. 3/b; M.B.N., vr. 1/b.

¹¹⁷² İ.Ü.N., vr. 159/b; A.N., vr. 102/b; M.B.N., vr. 134/a.

¹¹⁷³ İ.Ü.N., vr. 55/a; A.N., vr. 37/a; M.B.N., vr. 134/a.

¹¹⁷⁴ İ.Ü.N., vr. 37/a; A.N., vr. 23/b; M.B.N., vr. 75/b.

¹¹⁷⁵ İ.Ü.N., vr. 103/a, A.N., vr. 66/b; M.B.N., vr. 82/b.

¹¹⁷⁶ İ.Ü.N., vr. 139/b; A.N., vr. 90/b; M.B.N., vr. 115/a.

¹¹⁷⁷ İ.Ü.N., vr. 64/b; A.N., vr. 44/b, M.B.N., vr. 47/a.

¹¹⁷⁸ İ.Ü.N., vr. 107/b; M.B.N., vr. 87/a.

¹¹⁷⁹ A.N., vr. 28/a.

¹¹⁸⁰ İ.Ü.N., vr. 157/b; A.N., vr. 16/a, M.B.N., vr. 13/b.

¹¹⁸¹ İ.Ü.N., vr. 4/a; A.N., vr. 4/a; M.B.N., vr. 2/a.

¹¹⁸² İ.Ü.N., vr. 102/b; A.N., vr. 82/b.

¹¹⁸³ İ.Ü.N., vr. 58/b, 94/b, 104/a; A.N., vr. 39/b, 67/a; M.B.N., vr. 42/a, 75/a, 83/b.

¹¹⁸⁴ İ.Ü.N., vr. 187/a; A.N., vr. 120/a; M.B.N., vr. 154/b.

- Üşmek¹¹⁸⁶ : toplanmak
 Yavlak¹¹⁸⁷ : pekçok, gayet
 Yavı¹¹⁸⁸ : yalnız, yitik, kaybolmuş
 Yun-mak¹¹⁸⁹ : yıkamak
 Yaraklanmak¹¹⁹⁰: hazırlanmak, silahlanmak
 Yalın¹¹⁹¹ : çıplak
 Yu pak¹¹⁹² : temiz
 Yil¹¹⁹³ : hafif esinti, yel
 Yavlak¹¹⁹⁴ : pek, çok, gayet
 Yayag¹¹⁹⁵ : yaya

¹¹⁸⁵ İ.Ü.N., vr. 112/b; A.N., vr. 74/a; M.B.N., vr. 91/b.

¹¹⁸⁶ İ.Ü.N., vr. 122/a; A.N., vr. 80/a; M.B.N., vr. 100/a.

¹¹⁸⁷ İ.Ü.N., vr. 170/a; A.N., vr. 109/a; M.B.N., vr. 142/b.

¹¹⁸⁸ İ.Ü.N., vr. 78/a; A.N., vr. 56/a; M.B.N., vr. 59/b.

¹¹⁸⁹ İ.Ü.N., vr. 37/a; A.N., vr. 23/b; M.B.N., vr. 25/b.

¹¹⁹⁰ İ.Ü.N., vr. 193/a; A.N., vr. 124/a; M.B.N., vr. 159/b.

¹¹⁹¹ İ.Ü.N., vr. 89/b; A.N., vr. 62/b; M.B.N., vr. 70/b.

¹¹⁹² İ.Ü.N., vr. 30/b; M.B.N., vr. 20/a.

¹¹⁹³ İ.Ü.N., vr. 90/b; A.N., vr. 76/a; M.B.N., vr. 71/b.

¹¹⁹⁴ İ.Ü.N., vr. 190/a; A.N., vr. 121/b; M.B.N., vr. 157/a.

¹¹⁹⁵ İ.Ü.N., vr. 3/b; A.N., vr. 3/b; M.B.N., vr. 1/b.

IV. BÖLÜM

TÂCU'L-ÂRİFİN SEYYİD EBÛ'L-VEFÂ MENÂKİB-NÂMESİ'NİN

EDİSYON-KRİTİK METNİ

1. METİN

Menâkīb-ı tâcu'l-ârifin rahmetu'l-İlahi te'âlâ rahmeten Vâsi'aten

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله مبدع الارواح والاجسام والمنعم علي العباد بالنعم الجسم ومقدر الاقدار والاقسام ومد بر الاطوار -و الاحكام لا يزيد في ملكه طاعة الكرام و الاينقص من عدته معصية الكيام و هو العذيق الغني العلام ذوالمجد و العظمة و الجلال و الاكرام الذي مهدي كان دولة هذه السلطنة المباركة بسبب اسلطان بايزيد خان على اهل الاسلام ومد ايام شوخته مقروناً بالفتح والظفر انا الملو بين بعنتيه الملك العلام (1/a) و اقام امور المسلمين باقامته في احسن النظام و انام في ظل معدلته كثيراً من الانام احمده على قهر اصحاب الفتنة و البغفاً و المكر و الحيل بسيفه القهرمان و اشكره شكراً و اجناً لاداً سلامة اولي الامر باحكم النبيان و اشهد ان لاله الاالله وحده لا شريك له خالق الانس و الجان و اشهد ان محمداً عبده و رسوله ارسله بالحجة و البرهان صلي الله عليه و على اله بعدد مايكون و ماقدكان روي عن النبي عليه السلام انه قال السلطان ظل الله في الارض ياوي اليه كل مظلوم و قال عليه السلام ما من مسلم اعظم اجراً من و ذير صالح مع امام يعظه و يامر به ذات الله و قال عليه السلام عدل في حكم ساعة خير من عبادة سبعين سنة و جور في حكم ساعة يحبط عبادة سبعين سنة و قال عليه السلام يقال للامام العادل في قبره ابتر (1/b) فانك رفيق محمدي عليه السلام و قال عليه السلام ان الامير العادل و العالم العامل اذ اماتالا تاكل الارض لحمهما ولا يبلى عظمهما بل يبقى لحمهما طرياً الي يوم القيمة و قال النبي عليه السلام من اراد ان يعظم ملكه فليعظم علا زمانه و من اراد ان ميكتر خذائنه فليكثر العدل علي رعيتيه و قال النبي عليه السلام يرفع للملك العادل المتواضع في كل يوم و ليلة عمل ستين صديقاً كلهم عابد مجتهد لنفسه و قال النبي عليه السلام الامرا لا يدخلون الجنة بكثرة صلاتهم و صيامهم و انما بد خلوها بالشفقة علي المظلوم صدق رسولما الله و صدق حبيبها الله و بحن علي ذلك من الشاهدين امامي¹¹⁹⁶

Çünkü bu kitâb içinde şeyh ve meşâyihü'l-i'zâm merca'-i afâzılı'l-kirâm¹¹⁹⁷ menba'-i yenâbi'ü'l-u'lûmü'd-dîniyye (2/a) medyan-u miyâhü'l-kerâmâtü'l-âliyyetü'l-celiyyet-i¹¹⁹⁸

¹¹⁹⁶ Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'a hamd olsun ki, bedenleri ve rûhları yaratan, kullarını ni'metlendiren, ölçü ve kısımları takdir eden, hâlleri ve hükümleri çevirmek Allah'a mahsustur. İyi kullarının ibâdeti onun mülkünü arttırmaz, kötü kullarının isyanlarında onun izzetinden bir şey eksiltmez. O azîzdir, ganidir, her şeyi bilendir. Büyük, celîl, ikrâm sâhibi, mecîd olan Sultân Bayezîd Han'ın hükümdarlığı sayesinde, saltanatı İslâm âlemine sığınmak olmuştur. (1/a) Bilgin Melîkimizin yardımcı ve şevketiyle uzakta olan feth ve zafer yakınlaşmıştır. Emîrül-mümînin en güzel adaletinin gölgesi altında yaşamaktadır. Kahraman kılıcıyla düşmanın hile ve desisesini yok edişine fitne ehlini kahredişine minnettarım. Ona teşekkürde ederim; çünkü tesis ettiği hükümlerle barışı getirmiştir. Ben şâhidim Allah'tan başka ilâh yoktur, o birdir, ortağında yoktur, insânları ve cinnileri yaratan odur. Ben şâhidim ki, Muhammed onun kulu ve Resûludur. Onun hüccet ve burhanıyla yollamıştır. Var olanların ve var olacakların sayısınca sâlât ve selâm ona ve onun ailesinin üzerine olsun. Nebi'den (a.s) rivâyet olundu ki, "Sultân yeryüzünde, Allah'ın gölgesidir, bütün mazlumları korur." Aleyhi's-selâm buyurdu ki, "Müslüman için daha büyük ecr yoktur. Pâd-şâhın (İmâm) yanında Allah adına ona emreden ve vaz eden vezir olsun. Aleyhi's-selâm buyurdu ki; adaletli bir hükümdarın bir sâ'ati yetmiş yıl ibadetden hayırlıdır. Adaletten ayrılması yetmiş yıllık ibadeti iptal eder. Aleyhi's-selâm dedi ki, (1/b) "adaletli Pâd-şâha (İmâm) kabrinde denir ki, "müjdeler olsun, sen Muhammed'in (a.s) arkadaşı oldun." Aleyhi's-selâm dedi ki; "adaletli emir ve ilmiyle amil olan alim ölünce onların cesetleri çürümez, bozulmaz, kıyâmete kadar korunur." Aleyhi's-selâm buyurdu ki; "kim hükümdarlığında mülkünde büyüme isterse zamanın alimlerini büyültün. Kim hazinelerini çoğaltmak isterse tebâasına adaletini yaysın çoğaltsın. Aleyhi's-selâm dedi ki; "mütevazi ve adil Melîk, müçtehid ve abid olan altmış yaşadığın amellerinin toplamı kadar her gece ve gündüz seviyece yükseltilir." Aleyhi's-selâm dedi ki, Emîrler cennete ne namâzlarının ne de envâ'larının çokluğuyla girebilecekler; ancak halka, yardımcılarına ve mazumlara karşı şefkatleriyle cennete girebileceklerdir." Allah'ın sevgilisi Resûlullâh doğruyu söyledi; "biz böylece şâhitlerden olduk."

¹¹⁹⁷ çünkü bu kitâb Şeyhü'l-meşâyihü'l-i'zâm mercii'l-efâzıl, M.B.N., vr. 1/a .

kutb-i dâiret-i¹¹⁹⁹ evliyâ‘ ve vâsıta-i kılâde-i etkiyâ sülâle-i silsile-i âlî Mustafâ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ'nun kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîzün¹²⁰⁰ deryâyı menâkıbından katre¹²⁰¹ şems-i kerâmât-ı celiyyesinden¹²⁰² zerre beyân olunmağa ikdâm olundu. Lâcerem sadr-ı kitâb da pâd-şâh zemânun hulidet-i hilâfet-ü cedd-i a'lası ki¹²⁰³ Osmân Han Gazî¹²⁰⁴ enâra'l-lâhu merkadehû be-nivârü'r-rahmete ve'r-rıdvân¹²⁰⁵ Hazret-i Seyyid'ün silsile-i şerîfesine teşebbüs idüb ol âlî der-gâhdan inâyet-i samedânîyye¹²⁰⁶ yetişmek sebebiyle serîr-i saltanata ve tâc-ı kerâmete vâsıl olduğını ve pâd-şâhlığının ibtidâsı ve intihâsı tarihini ve evlâdınınun pâd-şâhımız âtâl Allahu bekâhu¹²⁰⁷ ve mîn aynü'l-hayâtı sekâhu hazretlerine gelince müddet-i ömrlerini ve saltanatlarını âlî-i vech-i âlâ cemâl-i beyân itmeñ¹²⁰⁸ münâsib **(2/b)** görülüb teberrüken zikr olundu.

İmdi bilgil¹²⁰⁹ ey tâlib-i irfan, tahkiki ve ey râgıb-ı burhân-ı tasdîk, kim Osmân Han Gazî'yi tabe serâhu Hazretlerinün kavmi içinde Hazret-i Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ, kaddese'l-lâhu sırrehu, hulefasından bir azîz varidi. şeyhu'ş-şüyuh menba' yenâbi'ü'l-fütuh câmiü'l-kemâlât-ı hâvî el-kerâmât-ı mazharü'l-envâr¹²¹⁰ el-rabbâniyye menşe-i ilticaliyât-ı es'samedânîyye¹²¹¹ Hazret-i Şeyh Ede-Bâlî dirlerdi. Kerâmâtı zâhir ve saâdet-i bahîr olub halkın mu'tekadı ve ol diyârın mu'temedi olmuşdı mâlî ve ni'meti firâvânidi, hân-gâh şerîfi misafürden hâlî değildi. Osmân Gazî dahı bu şeyhin muhibbi olub ahyânâ gelüb Şeyh Hazretlerinin¹²¹² devlet-hânesinde konub ve konuk olub Şeyhi ziyâret ederdi.

Meger kim bir gün; Osmân Gazî, Eyne-Göl nevâhîsini¹²¹³ **(3/a)** gâret¹²¹⁴ itmeñ kâsd idüb yürüdi. Kâfirler bunların yürüyüşünden haberdar olub, derbend müntehasında pusı¹²¹⁵ kurdular.¹²¹⁶ Câsus pusıveti görüb¹²¹⁷ Osmân Gazî'ye haber virdi. Hemân Allahu-te'âlâ'ya

¹¹⁹⁸ kutbü'l-aktâb, M.B.N., vr. 1/a.

¹¹⁹⁹ dâire, A.N., vr. 3/a.

¹²⁰⁰ kaddese sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 1/a.

¹²⁰¹ kutbu, A.N., vr. 3/a.

¹²⁰² celinden, A.N., 3/a.

¹²⁰³ A.Ü, vr. 2/b lâcerem kitâb da Pâd-şâh zemânın halledet-i hilâfete sadr-ı cedd-i âlâsına, M.B.N., vr. 1/a.

¹²⁰⁴ M.B.N., vr. 1/a.

¹²⁰⁵ enâra'l-lâhu-te'âlâ merkadehû, M.B.N., vr. 1/a.

¹²⁰⁶ gayet, M.B.N., vr. 1/a.

¹²⁰⁷ âtâl Allahu-te'âlâ, M.B.N., vr. 1/a.

¹²⁰⁸ olunmak, M.B.N., vr. 1/b.

¹²⁰⁹ bilgil ki, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹⁰ mazhar-ı envâr, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹¹ masdar-ı âsârü'l-sübhâniyye, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹² hazretinin, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹³ nâhiyesini, A.N., vr. 3/b, nevâhiyeni, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹⁴ igâret, A.N., vr. 3/b, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹⁵ busı, A.N., 3/b, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹⁶ kurub, A.N., vr. 3/b, kurdılar, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹⁷ câsusı pusı görüb, M.B.N., vr. 1/b.

tevekkül idüb¹²¹⁸ kâfirler bu Seyyid'e dururken üzerine¹²¹⁹ yürüdiler mübâlâga cenk oldı¹²²⁰ bunları yayagı idi. *Kâfir başları kesildi, bunlar azidi*¹²²¹ ve kâfirün çerisi çoğdı. Osmân Gazî'nin kardaşı¹²²² oğlını şehid eylediler fethi müyesser olmayub geri döndiler. Osmân Gazî rahmetu'l-İlahi aleyh gayetde melûl olub bir lâhze-i tazarru' ile zârî kılub¹²²³ ağladı, Hakk-te'âlâ der-gâhına niyaz etdi andan sorub Şeyh Ede-Bâlî Hazretlerine¹²²⁴ yetişdi Hazret-i şeyhiyle *hayli*¹²²⁵ nâsîhat idüb istimâlet¹²²⁶ itdi.

Ol gice anda¹²²⁷ olub şeyhün hân-gâhında yatdı. Âlemi rüyada görür kim bu azîzin koynunda¹²²⁸ bir ay doğar kimi nûrî âleme toğar.¹²²⁹ Andan gelüb kendinün koynuna girür¹²³⁰ **(3/b)** hemân kim bu ay kendinün koynuna girdi. Göbeğinde¹²³¹ bir ağac bitüb¹²³² gölgesi âlemi tutdı¹²³³ ve ol ağacın altunda taşlar var. Her taşın dibinde¹²³⁴ su çıkar.

Ol sulardan halkın kimi içer ve kimisi bağçeler suvarır¹²³⁵ ve kimisi¹²³⁶ çeşmeler akıdur. Osmân Gazî uykudan¹²³⁷ uyanub Allahü-te'âlâ'ya¹²³⁸ yâd idüb biraz düşüni fikr ider.¹²³⁹ Sabâh durur,¹²⁴⁰ şeyh huzurına gelüb vâkıasını şeyhe arz ider. şeyh eydür; oğul Osmân sana ve senün nesline pâd-şâhlık mübârek olsun ve benüm kızım Mal-Hun Hâtun helâlün oldı¹²⁴¹ diyüb, hemân dem-ü nikâh ider¹²⁴² çünkim Şeyh Ede-Bâlî Hazretleri Osmân Gazî'nin düşüni¹²⁴³ bu vechile ta'bir idüb¹²⁴⁴ kızını tezvic eyledi. Osmân Gazî kayın-âtâsıyla

¹²¹⁸ kılub, M.B.N., vr. 1/b.

¹²¹⁹ üzerilerine, M.B.N., vr. 1/b.

¹²²⁰ idüb, M.B.N., vr. 1/b.

¹²²¹ M.B.N., vr. 1/b.

¹²²² karındaşı, M.B.N., vr. 1/b.

¹²²³ kıldı, A.N., vr. 3/b.

¹²²⁴ Hazretine, M.B.N., vr. 2/a.

¹²²⁵ M.B.N., vr. 2/a.

¹²²⁶ istimâletler, M.B.N., vr. 2/a.

¹²²⁷ onun, A.N., vr. 3/b.

¹²²⁸ katından, M.B.N., vr. 2/a.

¹²²⁹ âlemi tutar, M.B.N., vr. 2/a.

¹²³⁰ gider, A.N., vr. 3/b.

¹²³¹ göbeginden, M.B.N., vr. 2/a.

¹²³² bitdi, A.N., vr. 4/a.

¹²³³ tutdı, A.N., vr. 4/a.

¹²³⁴ dibinden, M.B.N., vr. 2/a.

¹²³⁵ kimi bahçeler sıvarur, A.Ü, vr. 4/a, kimi bağçeler suvarur, M.B.N., vr. 2/a.

¹²³⁶ kimi, A.N., vr. 4/a.

¹²³⁷ uyhudan, M.B.N., vr. 2/a.

¹²³⁸ Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 2/a.

¹²³⁹ itdi, M.B.N., vr. 2/a.

¹²⁴⁰ turub, M.B.N., vr. 2/a.

¹²⁴¹ olsun, A.N., vr. 4/b.

¹²⁴² itdi, A.N., vr. 4/b.

¹²⁴³ vâkıasını, M.B.N., vr. 2/a.

¹²⁴⁴ eyleyüb, M.B.N., vr. 2/a.

muânaka idüb mesâfaha eyledi andan sonra i'timâd-ı küllî birle ervâh-ı meşâyihden istimdâd idüb Allahü-te'âlâ'ya tevekkül eyledi.¹²⁴⁵

Himmet kılıcını belîne¹²⁴⁶ **(4/a)** muhkem kuşanub hîcret-i nebeviye-i mutharrenün altı yüz seksen dördünde¹²⁴⁷ bir gece sorub Eyne-göl'e vardı.¹²⁴⁸ Anda¹²⁴⁹ Eyne-göl¹²⁵⁰ civârında bir hisârcık¹²⁵¹ varidi anı feth itdi¹²⁵² evvel fethü bu¹²⁵³ oldu andan sonra yevmen feyevmen evliyâ' himmetiyle fırsatı ve nusreti tezâyüdde¹²⁵⁴ oldu. Hîcret-i nebeviyenin altı yüz seksen beşinde¹²⁵⁵ Karaca-Hisâr'da Cum'a¹²⁵⁶ ikamet idüb Osmân Gazî adına¹²⁵⁷ Cuma'a¹²⁵⁸ hutbesi¹²⁵⁹ okundu ve bayrâm hutbesi Eski-Şehir'de okundu. Ol vakt kırk üç yaşında idi yigirmi altı yıl pâd-şâhlık idüb, altmış dokuz yaşında civâr-ı râhmete vâsıl oldu, rûhu pâk firdevs-i a'lâyâ tayerân idüb makam-ı şühedâ' da karar eyledi.

Andan sonra¹²⁶⁰ onun¹²⁶¹ oğlu Orhan Gazî otuz sekiz yıl pâd-şâhlık¹²⁶² eyledi¹²⁶³ seksen üç¹²⁶⁴ yaşında civâr-ı rahmete vâsıl oldu,¹²⁶⁵ tayyeb-Allahu serâhu.¹²⁶⁶

Ve andan sonra¹²⁶⁷ oğlu Gazî Murâd Han¹²⁶⁸ otuz üç yıl sultânlık eyledi.¹²⁶⁹ **(4/b)** Altmış sekiz yaşında vefât idüb şehâdet makamında vatan dutub civâr-ı rahmet-i¹²⁷⁰ rahmâna ulaştı, enâra'l-lâhu merkadhû.

Andan sonra¹²⁷¹ ve bunun¹²⁷² dahi¹²⁷³ oğlu Bayezîd Han kim ana Yıldırım Han dirlirdi,¹²⁷⁴ Sultân olub on altı yıl saltanat tahtında oturdu¹²⁷⁵ altmış yaşında vefât eyledi¹²⁷⁶ nevvare'l-lâhu kabrehu.

¹²⁴⁵ idüb, M.B.N., vr. 2/a.

¹²⁴⁶ biline, A.Ü, vr. 4/b.

¹²⁴⁷ altıyüzseksandördünün, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁴⁸ geldi, A.N., vr. 4/b.

¹²⁴⁹ onun, A.Ü, vr. 4/b.

¹²⁵⁰ Eyne-göl, A.N., vr. 4/b - .

¹²⁵¹ hisâr, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁵² idüb, A.N., vr. 4/b; eyledi, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁵³ ol, A.N., vr. 4/b.

¹²⁵⁴ mütezâyid, A.N., vr. 4/b.

¹²⁵⁵ altıyüzseksanbeşinde, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁵⁶ cum'a'ya, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁵⁷ nâmına, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁵⁸ Cuma'a, A.N., vr. 4/b - .

¹²⁵⁹ hutbe, A.N., vr. 4/b.

¹²⁶⁰ andan sonra, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁶¹ onun, A.N., vr. 5/a -, M.B.N., vr. 2/b - .

¹²⁶² pâd-şâh, A.N., vr. 5/a.

¹²⁶³ oldu, A.N., vr. 5/a; sultânlık idüb, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁶⁴ seksanüç, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁶⁵ vefât itdi, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁶⁶ Tabe serâhu, A.N., vr. 5/a.

¹²⁶⁷ onun, A.N., vr. 5/a.

¹²⁶⁸ Murâd Han Gazî, A.N., vr. 5/a.

¹²⁶⁹ idüb, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁷⁰ şehâdet...râhmet, A.N., vr. 5/b - .

¹²⁷¹ andan sonra, A.N., vr. 5/a - .

Andan sonra¹²⁷⁷ oğlu Sultân Muhammed Han¹²⁷⁸ yigirmi bir yıl serîr-i saltanat tahtında¹²⁷⁹ vâlî olup kırk sekiz yâşında hakk emrine ulaştı, nevvare'l-lâhu kabrehu.¹²⁸⁰

Andan sonra¹²⁸¹ kabre¹²⁸² oğlu Sultân Murâd Han otuz bir yıl pâd-şâh olup kırk dokuz yâşında vefât itdi,¹²⁸³ tabe serâhu.

Andan sonra¹²⁸⁴ anun¹²⁸⁵ oğlu Sultân¹²⁸⁶ Muhammed¹²⁸⁷ Gazî otuz bir yıl serîr-i saltanatta¹²⁸⁸ kâim olup elli bir yâşında civâr-ı rahmet-i rahmâna¹²⁸⁹ vâsıl oldu, nevvare'l-lâhu madcaahu.

Andan sonra¹²⁹⁰ oğlu sultânımız pâd-şâhî zemân-u zillu'llah fi'l-devrân **(5/a)** * ناشر العدل و الاحسان الذي روح نقاد طبعه العلوم الشرعية اصولاً و فروعاً و نفذ المعارف كلها معقولاً و منقولاً شمس الضحى و بدر الدجى خير الوري و علم الهدي هيهات من اين للشمس بد كا السحاب الماطر واني للبدر كف كالجر الذ اجذ ظل الله تعالى على العالمين مغنياً لاسلام و المسلمين الختص بعناية الحق المعين السلطان بن سلطان ابو الفتح باينيد خان خلدالله تعالى سلطانه و اوضح على العالمين برهانه و جعل ظلال افته Bayezid Han hallede Allahu-te'âlâ¹²⁹² hîcret-i nebevviyenin sekiz yüz seksen altısında serîr-i saltanata¹²⁹³ pâd-şâh cülûs idüb¹²⁹⁴ { mübârek cemâlinden taht ve tâc revnak ve revâc bulub¹²⁹⁵ zill-i himâyetinde kalub âdemiyân âsâyiş ve rahtde vaki' oldu. **(5/b)** Bir vechile rızay-ı ilahî cânibinden hevây-ı pâd-şâhî üzerine takdim

¹²⁷² anun, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁷³ dahu, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁷⁴ Yıldırım Han'dur, A.N., vr. 5/a, dirler, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁷⁵ cülûs idüb, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁷⁶ itdi, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁷⁷ andan sonra, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁷⁸ Mehemmed Han, A.N., vr. 5/a, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁷⁹ saltanata, A.N., vr. 5/a.

¹²⁸⁰ nevvare'l-lâhu, A.N., vr. 5/a.

¹²⁸¹ andan sonra, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁸² anun, M.B.N., vr. 2/b.

¹²⁸³ Kırk tokuz yâşında da' vet-i hakka icâbet itdi, M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁸⁴ andan sonra, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁸⁵ M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁸⁶ M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁸⁷ Mehemmed, A.N., vr. 5/a, M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁸⁸ saltanata, A.N., vr. 5/a.

¹²⁸⁹ rahmâna, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁹⁰ andan sonra, A.N., vr. 5/a - .

* O güvenliği yayan, adalet ve iyiliği yaygınlaştıran, asli ve fer'i din ilimlerinin basımlarını kritik etmede uzman olanların kritiğine bir değer kazandıran, akli ve nakli bilgilerin tatamını geçerli hale getiren, kuşluk vaktinin güneşi, gecenin dolunaydır. O yaratılmışların hayırlısı, hidayet yolunun göstericisidir. Yazık yazık! Güneş nerede, yağmur saçan bulut nerede? Dolunay nerede dalgalı deniz nerede? O Âlemler üzerinde Allah'ın gölgesidir. İslâmiyet'in ve Müslümanların yardımcısı; yardımcı olan Hakk-teâlânın özel inayetine nail olmuş olan Sultan oğlu Sultan Fetih babası Bayezid Han'dır. Allah onun saltanatını ebedi kılsın. Alemlere onun burhanını açık eylesin. Onun iyilik gölgesini tüm insanlar üzerine kıyamete kadar uzatsın.

¹²⁹¹ ناشر... الكرام, A.N., vr. 5/a - .

¹²⁹² M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁹³ A.N., vr. 5/b - .

¹²⁹⁴ oldu, A.N., vr. 5/b.

¹²⁹⁵ buldı, M.B.N., vr. 3/a.

eyleyüb ve * و تَخْلُقُوا ابا خلاق الله * müktezasınca selefi mülük-i iza'mın sireti üzerine ahlâk-ı rabbâniyle mutehallik olması sebebiyle bâzar-ı fisku kücurı temâm-ı kesâde ve füturda vâki' olub ümerâ ve reâyâ * علي دين ملوكهم * fehvası üzerine etemm-i selâhiyyet ve kemâl-i ibâdet üzre müdâvim oldılar ve hâyrate ma'ideleri kâffeten mahlûkata mebsût ve peyveste ve bâb-ı mutâlebe-i müveccehe ammehi reâyâyâ mesdûd ve peyveste görünüb zulm defterleri dirlidi. Lâcerem ol kadimi bid'adlerde fâtırdı yevâniyyesi saifelerinden mazrubu'l-kâlem şuhud olundu. Husûsâ ol sultânı bî-kerân ihsânun eyyam-ı devleti ve henkâmı hümayûn saâdetinde merkufat-ı mesacid ve mezâret-i müşahid bâtıl tesatürfelerden memnu' olub **(6/a)** ve niçe azîm kâryeler çok zamân idigim ahvâl-i vakfiyyet ve mülkiyyetden ezâmı şübhe ile mütehavvil olmışdı. Misâl-i cihâna metâ'i kim netice-i mesûbe tadrine aslına ercâ' idüb eslâf-ı izâm ve ecdâd-ı kirâmın zimmetlerini evzar-ı girân mizan-ı tahammülünden sebük-bâr gösterdi.

Şiir¹²⁹⁶

Âlâ ey şehri-yârı tâc-dârân	Ki senden buldı kuvvet âlî Ahmed
Gelüb gül-zâr-ı hüsnünden cihânın	Olubdur taze rûhsarı zemânın
Niçe kim bu sipehr-i ercûvânı	Şebih ide cinâna bu cihânı
Yeşersün daimân bâğ-ı celâlün	Hemişe gül gibi gülsün cemâlin ¹²⁹⁷

Ender-i Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb }¹²⁹⁸

Bilün ey âşıklar ve dîn yolunda sadıklar kim bu evrâk da ketb olunan Hazret-i şeyhu'ş-şüyuhü'l-islâm kutbü'l-aktab ve el-evtad-ı hüccet-ullahi¹²⁹⁹ ale'l-îbadi **(6/b)** sultân-ı ashâb¹³⁰⁰ ve bürhân-ı erbâb-ı et'tedkik-i silsile-i Seyyidü'l-mürselîn¹³⁰¹ Ebû'l-Vefâ Muhammed Tâcu'l-Ârifin'nün kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz menâkıbı bahrından katre ve kerâmet-i şemmesinden¹³⁰² zerre *beyân ve şemme*¹³⁰³ tesvîd olunduğuna sebep oldur. Oldur ki,¹³⁰⁴ bu bend-i köhne-kâr ve perîşân rüzgâr-ı kalîlü'l-âmel ve kesîrü'l-âmel bî-çâreye inâyet-i ilâhiyye ve lûtf-i pâd-şâhı irişüb Kostantiniyye hemâhâ Allahu-te'âlâ a'niü'l-afâtı¹³⁰⁵ ve el-belîyyete

* Allah'ın ahlakı ile ahlaklanımız.

* İnsanlar yöneticilerinin dini üzeridir.

¹²⁹⁶ beyt, M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁹⁷ Âlâ ey şehri-yârı tâc-dârâ/ /Ki senden buldı kuvvet âlî Osmân

Gelüb gül-zâr-ı hüsnünden cihânın /Ol budur taze rûhsarı zemânın

Yeşersün daimân bâğ-ı celâlün/ Heyişe gül gibi gülsün cemâlin, M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁹⁸ mübârek...kitâb, A.N., vr. 5/b -, Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb, M.B.N., vr. 3/a.

¹²⁹⁹ hüccet-ullahi te'âlâ, M.B.N., vr. 3/a.

¹³⁰⁰ erbâb, M.B.N., vr. 3/a.

¹³⁰¹ sultân-ı ashâb et-tahkik ve bürhân-ı ebvâh et-tedkik-i silsile-i Seyyid-ül-mürselin, A.N., vr. 5/b.

¹³⁰² kerâmetinden, A.N., vr. 5/b.

¹³⁰³ M.B.N., vr. 3/a.

¹³⁰⁴ kim, A.N., vr. 5/b.

¹³⁰⁵ an-ı el-afâkı, A.N., vr. 5/b.

şehirinde merhum mağfûrla kutbu'l-evliyâ¹³⁰⁶ ve Tâcu'l esfâ-i Hazret-i Âşık-Paşa kuddise sırrehu'l-azîz¹³⁰⁷ oğlu Hazret-i Şeyh Ahmed Aşıkî dâmet-u berekât-ı enfâsı eş'şerîfet kaygusu şeyhu'ş-şüyuh menba'-i fütûh-u merkezû's-saâde-i¹³⁰⁸ menşe'-i es'siyâde¹³⁰⁹ masdar-ı esrâr-ı la-hütiyeti ve mezahirü'l-envârü'l-kayyümiyye zuvâü'l-hasîbi'n-nesîb Hazret-i Seyyid Velâyet bin Hazret-i Seyyid Ahmed el-Vefâ'yı dâmet-i atnâb ömre (7/a) ve ömr-i evlâda ve gîrkat fi-bihar rahmetu'l-llahi¹³¹⁰ ervâh-ı ebâih'i ve ecdâd hizmetlerine irişdüm.

Ve¹³¹¹ sohbet-i şerîfleri birle müşerref olub mükedder gönlüm Hazretlerinin musâhebeti nûruyla münevver olub huzur-ı ebedi ve hubur-u sermedi hâsıl kıldum ve ekser evkâtta kitâblarına mütâlaa kılub bî-nihâyeye istifâde iderdüm ve Hazretleri beyt-ullahı tavâf itmege giderken Mısır'dan iki mücellid *kitâb*¹³¹² Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun menâkıbını getürmüşler bu fakîre virdiler, ba'zına vakt de mütâlaa kılub ol sultânun menâkıb-ı ahvâlinden ba'zına muttali' olub mürde-i gönlüm hayât buldı.¹³¹³ Bir gün Hazretlerinden şöyle işâret oldu ki,¹³¹⁴ ol menâkıbın ba'zını tercüme¹³¹⁵ idem ta kim Arabî bilmeyenlere dahı fehm-î âsân olub fâidesi âmm ola bu¹³¹⁶ fakîrde hâdol kadar tâkat yoğidi¹³¹⁷ çünkim Hazretleri emr eylediler¹³¹⁸ imtisâl vâcib ve lazım olmağın (7/b) emirlerine imtisâl idüb ol iki mahalden¹³¹⁹ *kitâb*¹³²⁰ birisinden ba'zı¹³²¹ tâkat yetdükçe terceme itdüm.¹³²²

Egerçe kusurunun nihâyeti yogdur;¹³²³ ammâ ehl-i keremden mercûdür ki ma'zûr dutalar * قیول للناسنه کرام ve dahı bu kitâbın evvelinde¹³²⁴ Hazret-i Seyyid Velâyet'in ve ecdâdının Tâcü'd-dînî Radaviyye'ye varınca ki, Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun Hazret-i Resûl aleyhi's-salâtü ve's-selâm emriyle oğludur nitekim¹³²⁵ bâb-ı evvelün âhirinde beyân iderüz¹³²⁶

¹³⁰⁶ mağfûr-u kutb-ul-evliyâ', A.N., vr. 5/b.

¹³⁰⁷ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 5/b.

¹³⁰⁸ saâdât, M.B.N., vr. 3/b.

¹³⁰⁹ siyâdât, M.B.N., vr. 3/b.

¹³¹⁰ rahmetu'l-llahi te'âlâ, M.B.N., vr. 3/b.

¹³¹¹ M.B.N., vr. 3/b.

¹³¹² M.B.N., vr. 3/b.

¹³¹³ bulurdu, M.B.N., vr. 3/b.

¹³¹⁴ kim, A.N., vr. 6/a.

¹³¹⁵ terceme, A.N., vr. 6/a.

¹³¹⁶ A.Ü, vr. 6/a.

¹³¹⁷ hâdolub akder-i tâkat yogdı, A.N., vr. 6/a, hâdol kadar kudret yogdı, M.B.N., vr. 4/a.

¹³¹⁸ eyledi, A.N., vr. 6/a, itdi, M.B.N., vr. 4/a.

¹³¹⁹ mecellde, M.B.N., vr. 4/a.

¹³²⁰ M.B.N., vr. 4/a.

¹³²¹ ba'zını, M.B.N., vr. 4/a.

¹³²² olundu, M.B.N., vr. 4/a.

¹³²³ bu kadar, A.N., vr. 6/a.

* özürü büyük insanlar kabul ederler.

¹³²⁴ ...evvelinde, A.N., vr. 6/b -, M.B.N., vr. 4/a - .

¹³²⁵ Niteküm, A.N., vr. 6/b.

¹³²⁶ olunsa gerkdür, M.B.N., vr. 4/a.

ve hem *Hazret-i*¹³²⁷ Ebû'l-Vefâ'yla iki kardaş ıyâlleridür, beyân idelüm ve dahı kendünün ve evlâdınun velâdetinün ve mevtinin tarihini bildirür.¹³²⁸

Beyân idelüm; icmâl-i tarîkî¹³²⁹ üzre arz oldur ki bu kitâbı okuyanlar¹³³⁰ ol azîzin¹³³¹ dirilerinün tûl-ı hayâtına ve ölülerinin¹³³² rûh-ı revânına duâ' ideler¹³³³ ta ki¹³³⁴ sevâbı dü cihâmı hâsıl kılarlar ve dahı bir arz oldur ki; çünkim¹³³⁵ bu kitâb terceme olmak **(8/a)** anlarun¹³³⁶ işâreti birle oldı. Pes anlarun ve ecdâdınun ve *evlâdınun*¹³³⁷ ve meşâyihinin esâmisini bu kitâbın evvelinde zikr itmeğe begâyet-i mübârek gördüm. Pes¹³³⁸ bu zikr olunanları bu mukaddemada idelüm,¹³³⁹ be-lillahi'l-tevkîk.¹³⁴⁰

¹³²⁷ M.B.N., vr. 4/a.

¹³²⁸ bildirür, M.B.N., vr. 4/a - .

¹³²⁹ icmâl-i tarîk, A.N., vr. 6/b.

¹³³⁰ okuyanlar, A.N., vr. 6/b - .

¹³³¹ azîzlerün, M.B.N., vr. 4/a.

¹³³² emvâtın, A.N., vr. 6/b.

¹³³³ ide, A.N., vr. 6/b.

¹³³⁴ kim, M.B.N., vr. 4/a.

¹³³⁵ çün, A.N., vr. 6/b, çünki, M.B.N., vr. 4/a.

¹³³⁶ onlarun, M.B.N., vr. 4/a.

¹³³⁷ M.B.N., vr. 4/a.

¹³³⁸ Pes, A.N., vr. 6/b - .

¹³³⁹ bu mezkûr bu mukaddimede beyân idelüm, A.N., vr. 6/b.

¹³⁴⁰ Bâ-tevkîk-ı Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 6/b, vr. 8/b.

Mukaddime:

Hazret-i Seyyid Velâyet'in bâbâsı Seyyid Ahmed ibn-i Seyyid' dur, nevvare'l-lâhu merkadehû ve anun bâbâsı Seyyid İshâk'dur, nevvare'l-lâhu merkadehû ve anun bâbâsı Hazret-i Seyyid Alâme'd-dîn'dur, nevvare'l-lâhu merkadehû ve anun bâbâsı Hazret-i Seyyid Halîl'dur, nevvare'l-lâhu merkadehû ve anun bâbâsı Hazret-i Seyyid Cihân-gîr'dur, nevvare'l-lâhu merkadehû ve anun bâbâsı Hazret-i Seyyid Muhammed'dur, nevvare'l-lâhu merkadehû, ve anun bâbâsı Hazret-i Seyyid Pîr Hayâte'd-dîn'dur, nevvare'l-lâhu merkadehû ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin ile iki kardaş ıyâllerdür. Tâcu'l-Ârifin Hayâte'd-dîn oğul idinmişdur ve Hayâte'd-dîn'den yekâru Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm varıca bahrû'l-ensâbda **(8/b)** mestûr ve mezkûrdur. Eger zikr idersüz kelâmı tavîl olur ve Hayâte'd-dîn'in menâkıbı çokdur. Ba'zını Hazret-i Seyyid Velâyet'i Fârisî'den Türkiye terceme eylemişdür. Ama velâdeti ve tahhulî Seyyid-i Velâyet Bursa'da Timur-tâş mahallesinde tarihin¹ hîcretin sekiz yüz elli beşinde vücûd geldiler. Medd-ullah² atnâb-ı ömrü³ ile yevmü'l-kıyâmeti⁴ tarihünün muharrem sekiz yüz yetmiş dördünde⁵ şehr-i Kostantiniyye şehrine⁶ Şeyh Ahmed Aşıkî⁷ ki, Aşık Paşa nevvare'l-lâhu merkadehû oğlıdur. Lillâhi ve be-lillahi⁸ kızını virüb tehhül eyledi ve sekiz yüz seksende⁹ İmâd adlu bir oğlı vücûda geldi yedi yıl ömr sürüb Allah emrine vardı, nevvare'l-lâhu merkadehû ve hem tarihin ya'nî binhi yılda¹⁰ hacc seferin idüb giderken Mısır'a uğrayıb¹¹ Seyyid¹² Ebû-Bekr oğlu Seyyid Vefâ'dan bu terceme olunan menâkıbı getürdi ve dahı o seferde Ebû'l-Vefâ; Seyyid Velâyete¹³ irşâda ve telkine **(9/a)** icâzet virdi¹⁴ *ve bu menâkıbı dahı anlara getirdi ve ka'be-i şerefullâh Abdü'l-mu'ti dahı esma-i hasîbi tilavetine itme huzurunda mezâr-ı âlîde icâzet virdi.*

¹ nevvar...tarihin, A.N., vr. 6/b - .

² tevvul-ullah, A.N., vr. 7/a.

³ ömrü, A.N., vr. 7/a.

⁴ ile yevmü'l-kıyâmeti, A.N., vr. 7/a - .

⁵ sekizyüzyetmişsekiz, A.N., vr. 7/a.

⁶ şehrine, A.N., vr. 7/a - .

⁷ Aşıkî-ullah, A.N., 7/a.

⁸ Âşık Paşa...be-lillahi, A.N., vr. 7/a - .

⁹ sekizyüzseksenbeş,A.N., vr. 7/a.

¹⁰ İmâd...yılda, A.N., vr. 7/a - .

¹¹ hacc seferinde Mısır'a uğrayıb, A.N vr. 7/a.

¹² Seyyid, A.N., vr. 7/a - .

¹³ bu...velâyete, A.N., vr. 7/a - .

¹⁴ alub, A.N., vr. 7/a.

*Cemâat-ı kesire duâ' itdiler.*¹⁵ Kânûn-ı meşâyih-i âzime tarîk üzre bu tarihte kendüleri ol hacca iken arefe günü Sis-i Bint-i Halîl ki, Hazret-i Seyyid Velâyetin vâlidesidur¹⁶ fenâ-dârdan bekâ-dârına rihlet eyleyüb civâr-ı rahmetde vatan tutdı,¹⁷ nevvare'l-lâhu merkadehû.¹⁸

Ve tarihin¹⁹ muharrem sekiz yüz seksen ikisinde²⁰ de Seyyid Velâyetin Kerâmet adlu bir²¹ oğlu ber-u hayât vücuda gelüb²² hem ol yıl içinde rûhı cennet bağçesine tizân²³ itdi, nevvare'l-lâhu merkadehû ve tarihin sekiz yüz seksen üçünde Zeynü'l-âbidîn adlu bir oğlu vücuda gelüb ol dahı hem ol yıl içinde civâr-ı rahmete irişdüm,²⁴ nevvare'l-lâhu merkadehû ve tarihin sekiz yüz seksen dörde *Şa'bânında*²⁵ Pîr Hayât adlu bir oğlu vücuda geldi,²⁶ tevve-ullah. Hayâtı bi'l-ilm ve'l-amil ile yevmü'l kıyâm (?) ve tarihin sekiz yüz seksen yedisinde rebû'l-evvel yirmi ikinci günü cum'a gününde Cemâle'd-dîn adlu bir oğlu **(9/b)** vücuda geldi. On iki yıl²⁷ ömr sürüb Allah emrine vâsıl oldu, nevvare'l-lâhu merkadehû. Ve Hazret-i Seyyid Velâyetin bâbâsı Seyyid Ahmed tarihin sekiz yüz kırk birinde Rum'a geldi ve tarihün²⁸ sekiz yüz seksen altısında muharrem ayının yigirmi ikisinde cum'a²⁹ gününde ikindi vaktın de³⁰ bâbâsı Seyyid Ahmed, Allah'ın emrine ölmüşdi,³¹ * *عندمليك صدق في* civârında vatan tutdı,³² nevvare'l-lâhu merkadehû.³³

* *وسقي مشهده بالرحمة* meşâyihde ve anun akabince kırk iki günden sonra³⁴ rebû'l-evvel ayının üçüncü gün penç-şenbe ikindi vaktinde Sultân Muhammed bin Murâd³⁵ Han tabe Allahu serâhu³⁶ âhirete intikal³⁷ itdi.³⁸

¹⁵ A.N., vr. 7/a.

¹⁶ kânûn-ı... vâlidesidur, A.N., vr. 7/a - .

¹⁷ yevm-i a'raf da vâlideleri civâr-ı rahmete intikal itdi, A.N., vr. 7/a.

¹⁸ Rahmetullâhi te'âlâ, A.N., vr. 7/a.

¹⁹ ve tarihin, A.N., vr. 7/a - .

²⁰ seksensekiz, A.N., vr. 7/a.

²¹ Seyyid...bir, A.N., vr. 7/a - .

²² geldi, A.N., 7/a.

²³ intikâl, M.B.N., vr. 5/a.

²⁴ rihlet etdi, M.B.N., vr. 5/a.

²⁵ M.B.N., vr. 5/a.

²⁶ hem...geldi, A.N., vr. 7/a - .

²⁷ hayâtı...yıl, A.N., vr. 7/a - .

²⁸ sürüb...tarihün, A.N., vr. 7/a - .

²⁹ cum'a, A.N., vr. 7/a - .

³⁰ ikindi vaktın de, A.N., vr. 7/a - .

³¹ âhirete intikal eyledi, A.N., vr. 7/a.

* Doğruluk Kralın yanında oturmaktır.

³² ...tutdı, A.N., vr. 7/a - .

³³ rûhuna fâtiha, vr. 7/a.

* Rahmet suyuyla sulandı.

Ve hîcretin sekiz yüz doksan dokuzuncu yılında aşırız ilhâh'da Mekke hareminded mezdad-ı âliye Abdü'l-mutî Mağribî Seyyid Velâyete esmâ-yı Hüsna tilâvetine icâzet virdi, esmâ huzurunda cemâât-ı kesire duâ' itdiler.

Ammâ Beyân-ı Silsile-i Meşâyihî,³⁹ Hazret-i Seyyid Velâyet'in şeyhi,⁴⁰ *kayınatası (10/a) Hazret-i Aşıkî'dur*,⁴¹ Aşık Paşa nevvar'e'l-lâhu merkadehü⁴² oğlu⁴³ Ahmed Aşıkî'dir ve *anun*⁴⁴ şeyhu's-şüyuhı Hazret-i Şeyh⁴⁵ Abdü'l-latif Mukaddesî'dir, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve⁴⁶ *anun şeyhi*⁴⁷ Hazret-i Şeyhi⁴⁸ Zeynü'd-dîn Hevâfî'dur,⁴⁹ kaddese Allahu sırrehu'l-azîz⁵⁰ ve *anun şeyhi*⁵¹ Hazret-i Şeyh⁵² Abdu'r-rahmân Şibrîsî 'dur⁵³ kaddes Allahu sırrehu'l-azîz⁵⁴ ve *anun şeyhi*⁵⁵ Hazret-i Şeyh⁵⁶ Yusuf Acemî'dir, kaddes Allahu sırrehu'l-azîz⁵⁷ ve *anun şeyhi* Hazret-i Şeyh⁵⁸ Hasan Şimşirî'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁵⁹ ve *anun şeyhi*⁶⁰ Mahmud İsfahanî'dir, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁶¹ ve *anun şeyhi*⁶² Hazret-i Şeyh⁶³ Nûre'd-dîn Nazuterî'dir,⁶⁴ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁶⁵ ve *anun şeyhi*⁶⁶ Hazret-i Şeyh⁶⁷ Şehabe'd-dîn

³⁴ kendüden sonra, A.N., vr. 7/a.

³⁵ rebü'l-evvel...Murâd, A.N., vr. 7/a - .

³⁶ tabe serâhu, A.N., vr. 7/a.

³⁷ âhirete intikal, A.N., vr. 7/a - .

³⁸ eyledi, A.N., vr. 7/a.

³⁹ ve... meşâyihî, A.N., vr. 7/a - .

⁴⁰ Şeyhu's-şüyuhı, A.N., vr. 7/a.

⁴¹ M.B.N., vr. 5/a.

⁴² nevver Allahu-te'âlâ, M.B.N., vr. 5/a.

⁴³ oğlu, A.N., vr. 7/a -, ibn-i Aşık Paşa, M.B.N., vr. 5/a.

⁴⁴ Ahmed Aşıkî'nun, M.B.N., vr. 5/a.

⁴⁵ Hazret-i Şeyh, A.N., vr. 7/a.

⁴⁶ kaddes...ve, A.N., vr. 7/a.

⁴⁷ şeyhu's-şüyuhı, A.N., vr. 7/a, A.N., vr. 7/a.

⁴⁸ Hazret-i Şeyhi, A.N., vr. 7/a.

⁴⁹ Zeynü'd-dîn Hefa, M.B.N., vr. 5/b.

⁵⁰ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 7/a.

⁵¹ Şeyhu's-şüyuhı, A.N., vr. 7/a .

⁵² Hazret-i Şeyh, A.N., vr. 7/a - .

⁵³ Abdu'r-rahmân Şeperîsi, A.N., vr. 7/b, Abdu'r-rahmân Şirasî, M.B.N., vr. 5/b.

⁵⁴ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 7/b - .

⁵⁵ Şeyhu's-şüyuhı, A.N., vr. 7/b.

⁵⁶ Hazret-i Şeyh, A.N., vr. 7/b - .

⁵⁷ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 7/b - .

⁵⁸ Hazret-i Şeyh, A.N., vr. 7/b - .

⁵⁹ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 7/b - .

⁶⁰ Şeyhu's-şüyuhı, A.N., vr. 7/b.

⁶¹ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 7/b - .

⁶² Şeyhu's-şüyuhı, A.N., vr. 7/b.

⁶³ Hazret-i Şeyh, A.N., vr. 7/a - .

⁶⁴ Nûre'd-dîn Nevrî, M.B.N., vr. 5/b.

⁶⁵ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 7/b - .

⁶⁶ Şeyhu's-şüyuhı, A.N., vr. 7/b.

Sühreverdî'dür,⁶⁸ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁶⁹ { ve anun şeyhi Ebî Necib Sühreverdî'dür, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Ebû Alî el-Nisacî'dur,⁷⁰ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Alî Gurkanî'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Ebî Osmân Mağribî'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz **(10/b)** ve anun şeyhi Hazret-i Şeyh Ebî Alî Kâtibi Rûd-bârî'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i Şeyh Cüneyd Bağdâdî'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i Serîrî Mustâfa'dur,⁷¹ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i Şeyh Ma'rûf Kervî'dur,⁷² kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i İmâm Alî bin Mûsâ Rızâ'dur,⁷³ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i İmâm Mûsâ Kâzım'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i İmâm Ca'ferî Sâdık'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i İmâm Muhammed Bâkir'dur⁷⁴ ve anun şeyhi Hazret-i Şeyh İmâm Zeynü'l-Âbidîn'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve anun şeyhi Hazret-i İmâm Hüseyin bin Alî'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁷⁵ ve anun şeyhi Hazret-i İmâm Alî bin Ebî Tâlib'dur, keremullâh-i, }⁷⁶ **(11/a)** *veche ve radiyallahü anhüm, ecmaîn.*⁷⁷ Ve anun şeyhi Resûl-u Hazret-i Muhammed Mustâfa'dur,⁷⁸ aleyhi's-salâtü ve's-selâm.⁷⁹

Hazret-i Resûl⁸⁰dahî Cebrâil'den⁸¹ telkîn aldı ve Cebrâil⁸² dahî Hazret-i İzzet'den celle celâlühü ve ame nevâle-u saâdet⁸³ anun kim bu silsileye⁸⁴ yapışa ve⁸⁵ Hazret-i Hakka irişe.

Ve dahî⁸⁶ bilgil kim⁸⁷ bu kitâb dört bâb ve bir mukaddime ve bir hâtîme' müstemildir.

⁶⁷ Hazret-i Şeyh, A.N., vr. 7/b - .

⁶⁸ Şehabe'd-dîn Serverî, A.N., vr. 7/b.

⁶⁹ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 7/b - .

⁷⁰ Alî el-Nâcî, M.B.N., vr. 5/b.

⁷¹ Sırrî Sıkâtî, M.B.N., vr. 5/b.

⁷² Ma'rûf Kerhî, M.B.N., vr. 5/b.

⁷³ Alî Ebû Mûsâ Rızâ, M.B.N., vr. 5/b.

⁷⁴ Bâkir, M.B.N., vr. 5/b - .

⁷⁵ radiyallahü anhüm, M.B.N., vr. 5/b.

⁷⁶ ve anun...ullah, A.N., vr. 7/b - .

⁷⁷ M.B.N., vr. 5/b.

⁷⁸ Resûl-u Ekrem, M.B.N., vr. 5/b.

⁷⁹ ve cümle'nün Şeyhi Hazret-i Resûl'dur, salla'llahu aleyhi ve selem, A.N., vr. 7/b.

⁸⁰ Resûl, A.N., vr. 7/b.

⁸¹ Cibrîl-i Emîn'den, A.N., vr. 7/b.

⁸² ol, A.N., vr. 7/b.

⁸³ saâdet, A.N., vr. 7/b - .

⁸⁴ silsile-i şerîfe, M.B.N., vr. 6/a.

⁸⁵ M.B.N., vr. 6/a.

⁸⁶ ba'de, M.B.N., vr. 6/a.

⁸⁷ ve...kim, A.N., vr. 7/b -.

Mukaddime:

Hazret-i Seyyid Ebû'l-Vefâ'nun¹ ism-i şerîfini ve künyetini ve lâkabını ve künyetün² sebebi³ ve lâkabının sebebi⁴ ve dahı ömr-u azîzi⁵ ne mikdâr idüğini⁶ nedür ve dahı⁷ atasına nesebeti nedür,⁸ dahı Benî Nercis Kürdler ne nesebeti ve dahı Şeyh Şenbekî Hazretlerine mülakât⁹ olduğunu ve¹⁰ dahı silsilesini, mezhebini¹¹ anı beyân ider.

Rivâyet olundı ki;¹² ism-i şerîfi Muhammed'idi ve künyeti Ebû'l-Vefâ'idi¹³ ve lâkabı Tâcu'l-Ârifin'idi¹⁴ ve Ekrâd¹⁵ ortasında Kâkisi¹⁶ dimekle ma'rûfidi. Ma'nası erenler atası dimekdür. Vilâyet-i Irâk'da diyâr-ı Kûsan'dandır. Receb (11/b) ayınun on ikinci gününde Hazret-i Resûl sallallahü aleyhi ve sellem hîcretin dört yüz on birinde vücûda geldi.¹⁷ Rebû'l-evvelin yigirmisinde hîcretin beş yüz birinde müteveffâ oldı¹⁸ *rûhu çün fâtiha*.¹⁹ Rivâyet-i sahîhe üzre,²⁰ cümle ömrü; sekse nüç yıl ve yedi ay ve sekiz gün²¹ ömr²² sürdi, kaddese'l-lâhu sırrehu.²³

Ammâ;²⁴ Ebû'l-Vefâ didükleri ne sebep oldur ki; şeyhi Şenbekî kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²⁵ vaktı ki, Kalmînaya geldi. Ehl-i Kalmîna'dan Hazret-i Seyyid'ün²⁶ ba'zı evsâfını işitdi. Buluşmak murâd idindi. Ol vakit Seyyid-i Hazret²⁷ on yaşında idi. Ekser

¹ Hazret-i Ebî el-Vefâ, M.B.N., vr. 6/a.

² künyetünün, M.B.N., vr. 6/a, künyetün, A.N., 7/b - .

³ sebepleri, A.N., vr.7/b.

⁴ ve...sebebi, A.N., vr. 7/b - .

⁵ ömrine, M.B.N., vr. 6/a.

⁶ ne...idüğini, A.N., vr. 7/b - .

⁷ dahı A.N., vr. 7/b - .

⁸ ne vechile, M.B.N., vr. 6/a.

⁹ mülâkî, M.B.N., vr. 6/a.

¹⁰ M.B.N., vr. 6/a.

¹¹ dahı...mezhebini, A.N., vr. 7/b.

¹² Pes, A.N., vr. 7/b, Bâb-ı rivâyet olundı ki, M.B.N., vr. 6/a.

¹³ Vefâ'dur, M.B.N., vr. 6/a.

¹⁴ Tâcu'l-Ârifin idi, A.N., vr. 7/b.

¹⁵ Kürdler, A.N., vr. 7/b.

¹⁶ Kâlis, A.N., vr. 7/b, Kâkis, M.B.N., vr. 6/a.

¹⁷ Hîcretin dört yüz onbirinde Receb ayının ikinci gününde vücuda geldi, A.N., vr. 7/b, Hîcretin dört yüz onyedisinde, Recebün onikinci gününde vücuda geldi, M.B.N., vr. 6/a.

¹⁸ Vefâti ellidört dür, A.N., vr. 7/b, hîcretin beş yüz birinde vefât itdi, M.B.N., vr. 6/a.

¹⁹ M.B.N., vr. 6/a.

²⁰ rivâyet...üzre, A.N., vr. 7/b - .

²¹ ve...gün, A.N., vr. 7/b - .

²² M.B.N., vr. 6/a.

²³ nevzare'l-lâh-u te'âlâ merkadehû, M.B.N., vr. 6/a.

²⁴ ammâ, A.N., vr. 8/a - , M.B.N., vr. 6/a - .

²⁵ rahmetu'llahi, A.N., vr. 8/a, kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu, M.B.N., vr. 6/a.

²⁶ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 8/a - .

²⁷ Seyyid, A.N., vr. 8/a, Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 6/a.

evkatda Kalmîna'dan taşra²⁸ Hakka niyâzı²⁹ bir mişe arasında tenhâ hakkıla niyâz iderdi.³⁰ şeyh geldiği vakt gine³¹ Seyyid-i Hazret³² ol mişeye gitmişidi. şeyh ashâbını Kalmîna'da koyub kendi³³ tenhâ³⁴ bir kulavuz alub ol mişe kenarına geldi. *Kılavuzu anda koyub kendü*³⁵ mişeye girdi. Vakti ki, **(12/a)** ol yire irişdüm ki Hazret-i Seyyid anda ibâdet iderdi.³⁶ İttifâk Seyyid'ün ardından geldi,³⁷ gördü ki kıbleye karşı oturmuşdu.³⁸ Nûra müstağırık olmuş³⁹ kalbi⁴⁰ muhabbetullâh ile⁴¹ tolmış. Önünde bir arslan ile bir kelb birbirile⁴² oynarlar. Şeyh bu hâleti müşâhede idüb⁴³ mütehayyir oldi⁴⁴ dahı⁴⁵ *şeyh Hazret-i Seyyid'ün ardundan*⁴⁶ yakın gelüb eyitdi; es'selâmu aleyke.⁴⁷ Hazret-i Seyyid⁴⁸ dahı ardına bakub eyitdi ki, ve aleyke es'selâm yâ Şenbekî ve rahmetu'l-İlahi ve berekâtühü didi.⁴⁹ şeyh eyitdi; sana bir suâl itsem gerekdi şimdi, iki suâl itmeñ isterim didi.⁵⁰ Seyyid eyitdi; kac idersen eyit⁵¹. şeyh eyitdi; arslan kelb ile adû iken sebep nedür ki, senün kelbün arslan ile oynar? Seyyid eyitdi; لما صفت بدالعناية قلبى * تالف الاسد مع كلبى ya'ni; *vakti ki*⁵² Hakk-te'âlâ⁵³ kudreti ve inâyeti kelbi sâfî kıldı⁵⁴ ise kelbüm arslan ile üns tutub ülfet eyledi.⁵⁵ Ve bir dahı şeyh eyitdi; her kişünün mikdârı ve mertebesi vardur. **(12/b)** Benüm selâmum redd idecek⁵⁶ niçün dorı gelmedün?

²⁸ Kalmîna'dan taşra, A.N., vr. 8/a - .

²⁹ niyâz iderdi, M.B.N., vr. 6/b.

³⁰ bir mişe arasında idi, A.N., vr. 8/a.

³¹ yine, M.B.N., vr. 6/b.

³² Seyyid, A.N., vr. 8/a.

³³ kendüsi, M.B.N., vr. 6/b.

³⁴ tenhâ, A.N., vr. 8/a - .

³⁵ kendüsi, M.B.N., vr. 6/b.

³⁶ mişeye...iderdi, A.N., vr. 8/a - .

³⁷ ardından geldi, A.N., vr. 8/a - .

³⁸ ibâdet iderken görür, kıbleye karşı oturmuş , A.N., vr. 8/a.

³⁹ kılub, A.N., vr. 8/a, olub, M.B.N., vr. 6/b.

⁴⁰ kalbi, A.N., vr. 8/a - .

⁴¹ M.B.N., vr. 6/b.

⁴² birbirile, A.N., vr. 8/a - .

⁴³ müşâhede idüb, A.N., vr. 8/a - .

⁴⁴ olub, A.N., vr. 8/a - .

⁴⁵ ittifâk, M.B.N., vr. 6/b.

⁴⁶ M.B.N., vr. 6/b.

⁴⁷ selâm virdi, A.N., vr. 8/a.

⁴⁸ Seyyid, A.N., vr. 8/a .

⁴⁹ Seyyid dahı ardına bakıb eyitdiği; aleyñ aldı, merhabâ yâ Şenbekî didi, A.N., vr. 8/a.

⁵⁰ lazım geldi, M.B.N., vr. 6/b.

⁵¹ kac suâl idersen it, A.N., vr. 8/A.

* Allah'ın saf yardımını olursa köpeğim gibi aslanın kalbide yumuşar.

⁵² M.B.N., vr. 6/b.

⁵³ Hakk-te'âlâ'nun, M.B.N., vr. 6/b.

⁵⁴ sakladım, M.B.N., vr. 6/b.

⁵⁵ bağladı, M.B.N., vr. 7/a.

⁵⁶ reddinde, A.N., vr. 8/b.

Seyyid eyitdi; hakk söylersin yâ Seyyidî. Üç kerre böyle didi ve⁵⁷ lâkin Hakk-te'âlâ; kur'an da⁵⁸ buyurur ki;⁵⁹ *واتو البيوت مذ ابو ابها* ya'nî⁶⁰ evlere kapulardan giriniz.

*İmdi*⁶¹ sen dahı eger karşumdan gelsen tururdum. Kemâl-i hizmeti⁶² yerine getirürdüm. Lâkin⁶³ sen ardumdan geldün⁶⁴ hilâf-ı âdet itdün. Ben dahı hilâf-ı âdet itdün. Pes ol sebebden ben dahı hilâf-ı âdet itdüm.⁶⁵ şeyh bu cevâbı kabul idüb⁶⁶ yakını dahı ziyâde oldu. Gördüm ki gayet kabillerdendir, hîç bunun fevkinde kimse olmasa geri gedür didi, muhabbeti ziyâde oldı.⁶⁷ Seyyid dahı turdı, şeyhi alub Kalmîna'ya geldi.⁶⁸ Üç gün şeyhi cemî' ashâbıyla ziyâfet eyledi. Vaktı ki, şeyh gütmek istedi. Seyyid Hazretiyle *böyle*⁶⁹ halvet olub eyitdi ki;⁷⁰ yâ Muhammed sende Hakk-te'âlâ nûrundan bî-nihâye nûr-u pertev-i müşâhede iderüm ve dahı başun üzerinde Hakk nûrundan bir âlem gördüm ki *ol âlemîn*⁷¹ ucları Mağrib'e ermiş⁷² ve Maşrık'a irişir,⁷³ senün dahı vilâyetün **(13/a)** ve kerâmetin⁷⁴ ve zürriyyâtın Mağrib'e ve Maşrık'a irisse⁷⁵ gerek ta kıyâmete degin senün evlâdunun vilâyeti ve kerâmete zâhir⁷⁶ olub dillerde söylene gerek.⁷⁷

İmdi ben dahı geldüm ki bu beşâreti sana bildürem⁷⁸ ve tarîki Hakka sülûkuna sebep olam didi.⁷⁹ Seyyid-i Hazret bu sözden gayet ferâh⁸⁰ olub eyitdi ki; ne buyurursan

⁵⁷ üç...ve, A.N., vr. 8/b - .

⁵⁸ kur'an da, A.N., vr. 8/b - .

⁵⁹ ki, A.N., vr. 8/b -, buyurdı kim, M.B.N., vr. 7/a.

* evlere kapılardan giriniz.

⁶⁰ ...ya'nî, A.N., vr. 8/b - .

⁶¹ A.N., vr. 8/b.

⁶² kemâl-i hizmeti, M.B.N., vr. 7/a.

⁶³ çünkü, A.N., vr. 8/b.

⁶⁴ ardumdan geldün, A.N., vr. 8/b - .

⁶⁵ pes...itdüm, A.N., vr. 8/b - .

⁶⁶ itdi, A.N., vr. 8/B.

⁶⁷ gördüm...oldı, A.N., vr. 8/b - .

⁶⁸ getürdi, M.B.N., vr. 7/a.

⁶⁹ M.B.N., vr. 7/a.

⁷⁰ eyitdi kim, M.B.N., vr. 7/a.

⁷¹ M.B.N., vr. 7/a.

⁷² ermiş, A.N., vr. 8/b - .

⁷³ Maşrık'a ve Mağrib'e irişmiş, M.B.N., vr. 7/a.

⁷⁴ ve kerâmetin, A.N., vr. 9/a - .

⁷⁵ irişse, M.B.N., vr. 7/a.

⁷⁶ tâlib, A.N., vr. 9/a.

⁷⁷ söylense gerek, M.B.N., vr. 7/a.

⁷⁸ imdi ben gel demekle sana bu beşâreti bildürem, A.N., vr. 9/a, ben geldüm ki bu beşâreti sana bildürdüm, M.B.N., vr. 7/b.

⁷⁹ ve tarîk-i sülûkuna ile sebep oldur ki kim didi, A.N., vr. 9/a, sebep olam didi, M.B.N., vr. 7/b.

⁸⁰ ferah-nâk, M.B.N., vr. 7/b.

* والعين الرأس الي lakin vâlide ile müşâvere idüb destûr alayım ve hem kat’-ı alâka ideyim didi. Şeyh, hazretine bu söz gayetde⁸¹ müvecceh gelüb istihsân itdi⁸² vedâ’ idüb revân oldı. Hazret-i Seyyid dahı bir kac gün⁸³ sonra validesinden destûr diledi. Şeyhin beşâretini ana bildürdi⁸⁴ vâlidesi eyitdi; şeyh sana nece⁸⁵ eyleye⁸⁶, didi. Seyyid eyitdi ki;⁸⁷ sen beni Allah’a hibe idesin dahı biz Haddâdiyye’ki makam-ı şeyhî’dür gönderesin. Vâlidesi eyitdi ki; yâ kuzum nûr-ı Hakk-te’âlâ azîm pâd-şâhîdir degme nesne anun Hazretine lâyıık değıldür yûri var⁸⁸ halvetüne gir eger **(13/b)** senden Allah’a⁸⁹ lâyıık olmaga alâmet gördüm⁹⁰ seni Allaha hibe ideyüm⁹¹ didi. *Hazret-i*⁹² Seyyid halvetine girdi ol gice⁹³ *sabâhında*⁹⁴ vâlidesi sabâh namâzına çıkdı. Gördi ki bir nûr Seyyid’ün halvet kapusundan çıkub göge direk olmuş. Anı⁹⁵ görüb gayet⁹⁶ ferâh⁹⁷ oldı çıkub⁹⁸ eyitdi ki; yâ Muhammed müştülük olsun sana Hakk-te’âlâ seni kendüye lâyıık kullarından⁹⁹ itdi. Ben dahı seni Allah’a hibe itdüm var, şeyhe git gel didi.

Seyyid-i Hazret¹⁰⁰ vâlidesine vedâ’ idüb azm-i Haddâdiyye kıldı. Ol günki Kalmînadan çıkdı, cemî’ hayvanatın ve cemî’ cemâdâtın tesbîhlerini işitdi ve dahı gönüllerde ne kadar melâike var ise tesbîhini¹⁰¹ işitdi ve dahı kudret kâlemi levha-i mahfûza ne yazarsa âvâzın işitdi Hakk-te’âlâ kudretiyle ve vahşî tag cân-âverları gelüb selâm verürlerdi¹⁰² ve sularda balıklar beşâret olsun dirlerdı dahı ve cinnîler gelüb selâm iderlerdi.¹⁰³ Haddâdiyye’ye varmadan cemî’ makamât ve merâtib hâsıl **(14/a)** olub emri

* emrin başım ve gözüm üstüne.

⁸¹ gayet, A.N., vr. 9/a.

⁸² eyledi, M.B.N., vr. 7/b.

⁸³ günden, M.B.N., vr. 7/b.

⁸⁴ bildirüb, A.N., vr. 9/a, M.B.N., vr. 7/b.

⁸⁵ ne, A.N., vr. 9/a.

⁸⁶ eyleye, A.N. 9/a - .

⁸⁷ eyitdi ki, A.N., vr. 9/a - .

⁸⁸ M.B.N., vr. 7/b.

⁸⁹ sende Allahu-te’âlâ’ya, M.B.N., vr. 7/b.

⁹⁰ gördüsem, A.N., vr. 9/b, görürüsem, M.B.N., vr. 7/b.

⁹¹ ideyün, M.B.N., vr. 7/b.

⁹² M.B.N., vr. 7/b.

⁹³ gicenün, M.B.N., vr. 7/b.

⁹⁴ M.B.N., vr. 7/b.

⁹⁵ bunu, A.N., vr. 9/b.

⁹⁶ gayetle, M.B.N., vr. 7/b.

⁹⁷ mesrûd, M.B.N., vr. 7/b.

⁹⁸ kığırub, A.N., vr. 9/b, çağırub, M.B.N., vr. 7/b.

⁹⁹ kullardan, M.B.N., vr. 8/a.

¹⁰⁰ Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 8/a.

¹⁰¹ tesbihlerini, A.N., vr. 9/b.

¹⁰² verirler, A.N., vr. 9/b, virürdi, M.B.N., vr. 8/a.

¹⁰³ virirlerdi, M.B.N., vr. 8/a.

temâm oldu, nefsi bildi ve makamını buldı. Bu cümle hâlât ki vâki' oldu, bunlara gönül bağlamadı şeyh cânibinden gönli gözin¹⁰⁴ irmedi. Sür'atle revâne olub Haddâdiyye'ye irişdüm. Şeyh, Seyyid'ün râyiha-i tayyibesi olub¹⁰⁵ ba'zı mâkbûl mürîdlerine emr itdi ki;¹⁰⁶ *kim*¹⁰⁷ karşı çıkalar, cemaât-ı kesire karşı çıkub *Hazret-i*¹⁰⁸ Seyyidî; şeyh huzurına getürdiler. Şeyh eyitdi ki; * اهلا بابى الوفا الذي بعهدہ الكرتم وفا¹⁰⁹ ya'nî; merhabâ Ebû'l-Vefâ'ya ki,¹¹⁰ ahd-ı kerîmine¹¹¹ vefâ eyledi. Hemân ol¹¹² sâ'ate¹¹³ cemî' mesâlihini ve emrini¹¹⁴ temâm gördiler.¹¹⁵ Ebû'l-Vefâ deyü künyete¹¹⁶ sebep budur.

Şeyhe geldüğü vakt; kuşluk¹¹⁷ vaktı idi hem ol¹¹⁸ günde öyle vaktinde müezzin ezân okumağa turdı. Hazret-i Seyyid eyitdi ki; sabr it yâ müezzin ki, henüz vakt olmadı. Hâzır olan kavm bu söze¹¹⁹ râzı olmayub¹²⁰ eyitdiler; henüz bu gün geldi bir¹²¹ oğlan bu nevi' kelimât itmeñ devâ' değıldür bunca azîzler tururken; **(14/b)** bunlardan ba'zı şeyhe varub şikâyet idüb güstâhlık eyledi,¹²² didiler. Şeyh,¹²³ Hazret-i Seyyid'i kığırub ol¹²⁴ kavmün kelimâtını didi. Seyyid eyitdi; yâ şeyh bu kavm ma'zûrlardur; zîrâ hakikat hâli bilmezler,¹²⁵ ben dahı ma'zûrum zîrâ kendümden söylemedim¹²⁶ yakın bilürem ki; henüz vakt olmadı eger bilmek dilerseniz hakikat hâli size dahı ma'lûm ola,¹²⁷ bana yakın gelün deyüb şeyhi yanına getürdi. Eyitdi ki; göge nazar eyle, şeyh göge nazar itdi¹²⁸ gördi ki;¹²⁹ ol melek¹³⁰ ki;¹³¹ akadın el-arş dirler ya'nî arş-ı Hudûsî

¹⁰⁴ gözin, A.N., vr. 10/a - .

¹⁰⁵ alub, M.B.N., vr. 8/a.

¹⁰⁶ eyitdi, M.B.N., vr. 8/a.

¹⁰⁷ M.B.N., vr. 8/a.

¹⁰⁸ M.B.N., vr. 8/a.

* Hoş geldin sözünü yerine getiren baba dostu.

¹⁰⁹ اهلا...وفا, A.N., vr. 10/a - .

¹¹⁰ Ebû'l-Vefâ ki, A.N., vr. 10/a.

¹¹¹ kerîmesine, A.N., vr. 10/a.

¹¹² M.B.N., vr. 8/a.

¹¹³ sâ'at, M.B.N., vr. 8/a.

¹¹⁴ ve emrini, A.N., vr. 10/a - .

¹¹⁵ gördi, M.B.N., vr. 8/a.

¹¹⁶ künyet verilmesine, M.B.N., vr. 8/a.

¹¹⁷ vakt; kuşluk, A.N., vr. 10/a - .

¹¹⁸ ol, A.N., vr. 10/a - .

¹¹⁹ sözden, M.B.N., vr. 8/b.

¹²⁰ olmadılar, M.B.N., vr. 8/b.

¹²¹ bu, A.N., vr. 10/a.

¹²² itdi, A.N., vr. 10/a.

¹²³ Şeyh, A.N., vr. 10/a - .

¹²⁴ bu, M.B.N., vr. 8/b.

¹²⁵ bildürmege henüz vakt olmadı, M.B.N., vr. 8/b.

¹²⁶ söylemem, A.N., vr. 10/b.

¹²⁷ hakikat...ola, A.N., vr. 10/b - .

¹²⁸ eyledi, M.B.N., vr. 8/b.

dimekle meşhurdur, kanadlarını¹³² görmüş ötmek ister; bir lâhze-i ârâm itdükten sonra sayha urub eyitdi ki; اذكروا الله يا غافلين¹³³ ya'ni yâ gafiller Allahu zikr idin.¹³³ Vakt ki;¹³⁴ şeyh bu hâleti gördi mi ki?¹³⁵ Tahkik bildi ki; Hazret-i Seyyid'ün sözi hakk'dur, kavmi men' itdi, *Seyyid'e*¹³⁶ muhabbeti dahı ziyâde oldı. Hiç¹³⁷ huzurundan irmedi rahmetu'l-İlahi aleyhüm, ecmaîn. **(15/a)** Ammâ¹³⁸ Tâcu'l-Ârifin¹³⁹ deyü lâkab virildüğüne sebep oldur ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu¹⁴⁰ Şeyh Şenbekî Hazretlerine geldükten sonra üç gün üç gice¹⁴¹ şeyhle halvet olub maârif-i ilâhiyye'den sohbet idüb kelimât itdiler. Dördüncü gice ki,¹⁴² âşûre gicesi idi. Şeyh eyitdi; yâ Âbâ'l-Vefâ her yılda bir gice cemî' gayb erenleri¹⁴³ hâzır olub, *kalan yerde bir sahrâ vardur*,¹⁴⁴ ol sahrâya cem' olurlar *Hazret-i*¹⁴⁵ Hızır aleyhi's-selâm¹⁴⁶ dahı anlarla¹⁴⁷ bile olur eger sefân varısa; bu gice andan varalum didi Hazret-i Seyyid¹⁴⁸ hoş ola didi. Vaktı ki giceden ba'zısı¹⁴⁹ geçdi her muhibb mahbûb ile ve âşık ma'şûkıyla halvet olub naz ve niyâze meşgul oldılar. Şeyh dahı Seyyid ile sahrâ'ya çıkdılar, gördüler cemî' gayb erenleri hâzır olub her biri bir nev'¹⁵⁰ ibâdete meşgul olmışlar; kimi namâz da ve kimi murâkabe ve kimi ağlamakda ve kimi¹⁵¹ eğilmekte ve kimi nâzda ve kimi niyâzda. Hazret-i Seyyid dahı şeyh ile bunların arasında girüb¹⁵² ibâdete meşgul oldular. Sahrây-ı âzim¹⁵³ bu azîzlerün nûriyla

¹²⁹ gördi ki, A.N., vr. 10/b - .

¹³⁰ melâuke, A.N., vr. 10/b.

¹³¹ ki, A.N., vr. 10/b - .

¹³² kanatlarını, A.N., vr. 10/b.

¹³³ eylen, A.N., vr. 10/b.

¹³⁴ ki, A.N., vr. 10/b.

¹³⁵ gördi, A.N., vr. 10/b, görüb, M.B.N., vr. 8/b.

¹³⁶ M.B.N., vr. 9/a.

¹³⁷ hîc, M.B.N., vr. 9/a.

¹³⁸ ammâ, A.N., vr. 10/b - .

¹³⁹ Şeyh Şenbekî, A.N., vr. 10/b.

¹⁴⁰ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 10/b, M.B.N., vr. 9/a.

¹⁴¹ üç gün üç gice, A.N., vr. 10/b, M.B.N., vr. 9/a.

¹⁴² M.B.N., vr. 9/a.

¹⁴³ ricâl-i gayb, M.B.N., vr. 9/a.

¹⁴⁴ M.B.N., vr. 9/a.

¹⁴⁵ M.B.N., vr. 9/a.

¹⁴⁶ Hızır-i âmm, A.N., vr. 11/a.

¹⁴⁷ anlarınla, A.N., vr. 11/a.

¹⁴⁸ Seyyid, A.N., vr. 11/a.

¹⁴⁹ ba'zı, A.N., vr. 11/a.

¹⁵⁰ bir dürlü, M.B.N., vr. 9/a.

¹⁵¹ kimi, A.N., vr. 11/a - .

¹⁵² girüb, A.N., vr. 11/a - .

¹⁵³ sahrâ, M.B.N., vr. 9/a.

(15/b) tobtolu¹⁵⁴ olmuşidi andan sonra cemî' kavm¹⁵⁵ murâkabeye varub mütefekkir oldılar.

Nâ-gâh bir sayha peydâ oldu gök gürlemesi gibi bir nûr dahı zâhir oldu¹⁵⁶ eyle sandılar ki, güneş toğdı başlarını kaldurdılar,¹⁵⁷ *gök tarafına nazar itdiler*¹⁵⁸ gördiler¹⁵⁹ ki, gökden bir nesne indi tâc vasfında cemî' cevahûrlerin ve yakutların rengi¹⁶⁰ anda¹⁶¹ lemeân iderdi. Ammâ asıl rengi¹⁶² kavî kızıl gün karışmış nûrdanidi. Cemî' halk ana bir ve asâgır-ı tâcdan¹⁶³ yana¹⁶⁴ meyl itdiler.¹⁶⁵ Her kişi elini uzatdı, hîç kimesnenün eli irişmedi halk taaccüb itdiler,¹⁶⁶ mütehayyir kaldılar Hazret-i Ebû'l-Vefâ¹⁶⁷ hîç kimesneye söylemezidi kimesne dahı ana söylemezidi epsem oturmuşidi. Âhirü'l-emr bunı tedbir itdiler ki, murâkıb olalar göreler ki, hâli nice olur. Cemî'¹⁶⁸ sâkit olup¹⁶⁹ muntazır oldular âheste âheste Tâcu'l Ebû'l-Vefâ Hazretlerinden yana gelüb mübârek başına indi cemî' kavm dahı¹⁷⁰ gördiler. Şeyh çağırub eyitdi ki; * *الهناء بما اوتيت يا تاج العارفين* (16/a) ya'ni¹⁷¹ sana mübârek olsun, cânib-i Hakk'dan gelen¹⁷² nesne yâ Tâcu'l-Ârifin cemî' kavm dahı¹⁷³ böyle didiler, Tâcu'l Ârifîn dimege sebeb bu oldu.

Dahı rivâyetdür ki, tâc başına indügi sâ'atde gökden bir âvâz geldi ki; *لك الهنا يا تا* * *الهناء بما اوتيت يا تاج العارفين بتاج العذ و الكرامة* ya'nî,¹⁷⁴ sana mübârek ola¹⁷⁵ yâ Tâcu'l-Ârifin. İzzet ve kerâmet

¹⁵⁴ toptolu, M.B.N., vr. 9/a.

¹⁵⁵ cemî' anda olan ulûlar, M.B.N., vr. 9/b.

¹⁵⁶ andan sonra bir nûr zâhir oldu, M.B.N., vr. 9/b.

¹⁵⁷ kaldurdurdılar, A.N., vr. 11/b.

¹⁵⁸ M.B.N., vr. 9/b.

¹⁵⁹ gördiler, .N, vr. 11/b - .

¹⁶⁰ renkleri, M.B.N., vr. 9/b.

¹⁶¹ anda, A.N.,vr. 11/b - .

¹⁶² ammâ...rengi, A.N.,vr. 11/b - .

¹⁶³ ana... asâgır, A.N.,vr. 11/b - .

¹⁶⁴ yana, A.N.,vr. 11/b - .

¹⁶⁵ cemî' anda olan ulûlar tâcdan yana meyl itdiler, M.B.N., vr. 9/b.

¹⁶⁶ idüb, M.B.N., vr. 9/b.

¹⁶⁷ Ebû'l-Vefâ, A.N.,vr. 11/b - .

¹⁶⁸ cemî'an, M.B.N., vr. 9/b.

¹⁶⁹ olup, M.B.N., vr. 9/b.

¹⁷⁰ cemî' hâzır olanlar, M.B.N., vr. 9/b.

* Ey Âriflerin tacı bize zenginlik getirdin.

¹⁷¹ *الهناء...ya'ni*, A.N.,vr. 11/b - .

¹⁷² gelen, A.N.,vr. 11/b - .

¹⁷³ cemî' anda hâzır olanlar, M.B.N., vr. 9/b.

* Ey Âriflerin tacı; cömertlik ve şeref zenginliği senindir.

¹⁷⁴ ki... ya'ni, A.N., vr. 11/b - .

¹⁷⁵ ola, A.N., vr. 11/b - ; olsun, M.B.N., vr. 10/a.

tâcî¹⁷⁶ andan¹⁷⁷ anda olan cemî'¹⁷⁸ kavme gürûh gürûh gelüb¹⁷⁹ mübârek olsun didiler, rahmetu'l-İlahi aleyhüm, ecmaîn.

Ammâ¹⁸⁰ atasına¹⁸¹ nisbeti; Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ; Tâcu'l-Ârifin Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ el-kebîr ki,¹⁸² Arîzî demekle meşhurdur, anun oğlıdur Seyyid Muhammed Seyyid Zeyd oğlıdur Seyyid Zeyd Seyyid Hasan oğlıdur Seyyid Hasan Seyyid Murtazâ oğlıdur ki;¹⁸³ ana Arîzî Ekber dirlerdi¹⁸⁴ Ebû'l-Vefâ Hazretlerinin bâbâsına dahı Arîzî deyü, anun içün didiler kim bu Arîzî Ekber'e mensubidi.¹⁸⁵ Arîzî Ekber Seyyid Zeyd oğlıdur **(16/b)** Seyyid Zeyd, Seyyid Alî ki; Zeynü'l-âbidîn demekle meşhurdur, anun oğlıdur Zeynü'l-âbidîn Hazret-i İmâm Hüseyin oğlıdur.¹⁸⁶ İmâm Hüseyin İmâm-ı Müttekîn Esedu'llah el-Gâlib Alî bin Ebî Tâlib oğlıdur.¹⁸⁷ *Keremullâh-i veche ve radiyallahü te'âlâ anhü ve an-islâk ve ahlâfihü bu neseb ki, zikr olundı. Gayetde sahîhdür.*¹⁸⁸

Râvî eydür, Seyyid Bedr ki, Vâdî-i Sûr'da¹⁸⁹ defn olunmuşdur,¹⁹⁰ nevvare'l-lâhu merkadehü¹⁹¹ anun dahı nesebünde bu vechile yazılmışdur. Ravza-i Ulâ es'safâ fi Menâkıb-ı Ebû'l-Vefâ adlu kitâbda dahı buna mutâbıkdur ve Kitâb-ı Ünsü'l-Mürîdin'de ve Risâle-i Azîyye¹⁹² de dahı böyledür.¹⁹³

Ammâ silsilesi;¹⁹⁴ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹⁹⁵ Hazret-i Şeyh Şenbekî'den¹⁹⁶ el eldi,¹⁹⁷ Şeyh Şenbekî dahı Tâcu'l-Ârifin, Şeyh Ebî Bekr

¹⁷⁶ izzet tâcî ve kerâmet tâcî, A.N., vr. 11/b; gökten inen kerâmet tâcî, M.B.N., vr. 10/a.

¹⁷⁷ andan, M.B.N., vr. 10/a - .

¹⁷⁸ cemî', A.N., vr. 12/a - .

¹⁷⁹ gelüb, M.B.N., vr. 10/a - .

¹⁸⁰ Pes, A.N., vr. 12/a.

¹⁸¹ atasına, A.N., vr. 12/a - .

¹⁸² Muhammed Kebîr, M.B.N., vr. 10/a.

¹⁸³ ki, M.B.N., vr. 10/a - .

¹⁸⁴ dirler, M.B.N., vr. 10/a .

¹⁸⁵ Ebû'l-Vefâ Hazretlerinin Arîzî dirler didikleri, bu Arîzî Ekber'e mensub olduğu çündür, M.B.N., vr. 10/a.

¹⁸⁶ Hazret-i İmâm Zeynü'l-âbidîn, Hazret-i İmâm Hüseyin oğlıdur, M.B.N., vr. 10/a.

¹⁸⁷ Alî bin Ebi Tâlib keremullâh-i vecihu ecmaîn. Bu neseb ki zikr olundı gayet sahîh nesebdur, A.N., vr. 12/a.

¹⁸⁸ M.B.N., vr. 10/a.

¹⁸⁹ Vâdî-i Nûr'da, A.N., vr. 12/a; Vâdî-i Nesûr'da, M.B.N., vr. 10/a.

¹⁹⁰ olundı, A.N., vr. 12/a.

¹⁹¹ never Allahu-merkadehü, A.N., vr. 12/a - .

¹⁹² Risâle-i Azi, A.N., vr. 12/a.

¹⁹³ bu vechiledur, A.N., vr. 12/a; M.B.N., vr. 10/b.

¹⁹⁴ Pes, A.N., vr. 12/a.

¹⁹⁵ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 12/a - ; M.B.N., vr. 10/b - .

¹⁹⁶ Şeyh Şenbekî, A.N., vr. 12/a M.B.N., vr. 10/b - .

¹⁹⁷ Şeyh Şenbekî'dir, A.N., vr. 12/a; M.B.N., vr. 10/b.

bin Hevârâ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz'den el aldı,¹⁹⁸ anun şeyhi bir zâhir yüzünden ve bir bâtın yüzünden ahz itmişdür¹⁹⁹ bâtın yüzünden oldur ki²⁰⁰ Hazret-i Resûlullâh²⁰¹ (17/a) sallallahü aleyhi ve selem'dur²⁰². Vâkıasında gördi eyitdi ki; yâ Resûlullâh bana tevbe vir gil. Hazret-i Resûl²⁰³ aleyhi's-selâm²⁰⁴ ana²⁰⁵ eyitdi ki; yâ Âbâ Bekr ben النانيك * هذا ابوبكر شيخك صدقا²⁰⁶ ya'ni²⁰⁶ yâ Âbâ Bekr²⁰⁷ ben senün hakk peygamberinüm ve Ebû Bekr radiyallahü anhu²⁰⁸ senün gercek²⁰⁹ şeyhündür deyüb Hazret-i²¹⁰ Ebû-Bekr'e işâret itdi bu dahı Hazret-i Ebû-Bekr'den²¹¹ el alub tevbe itdi. Hazret-i Ebû-Bekr buna bir tâc ve bir hırka bir arakıyye giydirdi²¹² ve gögsünü mübârek eliyle sığadı. Gövdesinde kabarcıklar vardı cemâsi²¹³ zâil oldı.²¹⁴ Vaktı ki²¹⁵ uyanub²¹⁶ gördi ki; hırka geymiş ve tâc ve arakıyye başında ve gövdesinde olan kabarcıklarsa gitmiş buldı.²¹⁷ Pes zâhir²¹⁸ yüzünden oldur ki; Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ Şeyh Muhammed²¹⁹ Şenbekî'den el aldı, Şenbekî; Şeyh Ebû-Bekr Hevârâ'dan el aldı²²⁰, Şeyh Ebû-Bekr Şeyh Ebî Abdu'l-İlah Sehl Tüstûrî'den el aldı²²¹, Sehl Tüstûrî rahmetu'l-İlahi aleyh²²² Şeyh Ebî (17/b) Abdu'l-İlah Muhammed Suvâra'dan el aldı²²³, Muhammed Suvâra, Zü'n-nûn Mısırî'den

¹⁹⁸ anun Şeyhi Tâcu'l-Ârifin Şeyh Ebû-Bekr bin Hevârâ'dur, A.N., vr. 12/a; Şeyh Şenbekî'nün Şeyhi Tâcu'l-Ârifin Ebî Bekr bin Hevârâ'dur, M.B.N., vr. 10/b.

¹⁹⁹ bir...itmişdür, A.N., vr. 12/a - ; Şeyh Ebû Bekr'ün iki tarîki vardır, biri zâhir yüzünden ve biri bâtın yüzünden, M.B.N., vr. 10/b .

²⁰⁰ oldur ki, A.N., vr. 12/a - ; Şeyh Hazret-i Ebû Bekr Sıddık'dur, tafsîli budur ki, M.B.N., vr. 10/b.

²⁰¹ Resûlullâh, A.N., vr. 12/a.

²⁰² sallallahu te'âlâ aleyhi ve sellem, M.B.N., vr. 10/b.

²⁰³ Resûl, A.N., vr. 12/a .

²⁰⁴ Resûl'um, A.N., vr. 10/b.

²⁰⁵ ana, A.N., vr. 12/a - .

* Ben sizin hakk elçinizim ve bu doğru büyük Ebû Bekir'dir.

²⁰⁶ yâ...ya'nî, A.N., vr. 12/a - .

²⁰⁷ yâ Âbâ Bekr, M.B.N., vr. 10/b - .

²⁰⁸ radiyallahü anh, A.N., vr. 12/a - .

²⁰⁹ gercek, A.N., vr. 12/a - ; gerçek, M.B.N., vr. 10/b.

²¹⁰ M.B.N., vr. 10/b.

²¹¹ Ebû Bekr, A.N., vr. 12/b - .

²¹² Hazret-i Ebû Bekr buna bir hırka ve bir tâc ve bir arakıyye giydürdü, A.N., vr. 12/b; M.B.N., vr. 10/b.

²¹³ M.B.N., vr. 10/b.

²¹⁴ gitdi, A.N., vr. 12/b.

²¹⁵ vaktı ki, A.N., vr. 12/b - .

²¹⁶ uyandı, M.B.N., vr. 10/b.

²¹⁷ hırka ve tâc ve arakıyye geymiş ve gövdesindekilerde getmiş buldı, A.N., vr. 12/b; gövdesinde olanlar, M.B.N., vr. 10/b.

²¹⁸ zâhir, A.N., vr. 12/b - .

²¹⁹ Muhammed, A.N., vr. 12/b - .

²²⁰ Şeyhi Ebû Bekr Hevârâ'dur, A.N., vr. 12/b; Seyyid...aldı, M.B.N., vr. 10/b - .

²²¹ almışdur, M.B.N., vr. 11/a.

²²² Şeyh Ebû Bekr... rahmetullâh-i aleyh, A.N., vr. 12/b - ; rahmetullâh-i aleyh, M.B.N., vr. 10/b - .

²²³ Şeyhi Abdu'l-İlah Muhammed Sevâra'dur, A.N., vr. 12/b .

rahmetu'l-llahi aleyh²²⁴ el aldı²²⁵, Zü'n-nûn Mısırî, şeyhi Ebû Abdu'l-llah Muhammed bin Haye'dan el aldı²²⁶, Muhammed bin Haye²²⁷, Câbir Ensârî'den radiyallahü anhu el aldı²²⁸, Câbir; Hazret-i İmâm Alî'den el aldı,²²⁹ İmâm Alî Hazret-i Seyyidü'l-mürselîn²³⁰ ve hâtemü'n-nebiyyîn Muhammed Mustafâ salla'llahu aleyhi ifdâl-u es'salâtü ve ekmel-i et'tehhiyâtü Cebrâil'den el aldı.²³¹ *Cebrâil Emîn*²³² { Hazret-i Hakk'un celle celâlühû emri bu zikr olunan neseb ve silsile-i siyâkat-i tarîk üzere beyân idelüm. Takım-ı fehmi-âsân ola.

Silsile-i derece-i evveli; Hazret-i Cebrâil aleyhi's-selâm derecen evveli, Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm sâniye, Hazret-i Alî keremullâh veche sâlise, Hazret-i Alî bin Ebû Tâlib radiyallahü anhu sâlise, Hazret-i İmâm Hüseyin radiyallahü anhu, **(18/a)** râbia Câbir Ensârî radiyallahü anhu, râbia Hazret-i Zeynü'l-âbidîn radiyallahü anhu, hâmise, Muhammed bin Haye radiyallahü anhu, hâmise, Hazret-i Zeyd radiyallahü anhu, sâdis, Hazret-i Seyyid murtekizü'l-kebîr radiye Allahu anhu, sâbia, Hazret-i Muhammed bin Suvâra radiyallahü anhu, sâbia, Hazret-i Hasan radiyallahü anhu, sâmine, Hazret-i Sehl Tüstürî radiyallahü anhu, sâmine, Hazret-i Zeyd radiyallahü anhu, tâsi'a, Ebû Bekr Hevârâ radiyallahü anhu, tâsi'a Hazret-i Seyyid Muhammed Razî radiyallahü anhu, âşire, Hazret-i Ebû Muhammed Şenbekî radiyallahü anhu, âşire Hazret-i Muhammed Arîzî radiyallahü anhu, hâdî aşer Hazret-i Seyyid Ebû'l-Vefâ radiyallahü anhu, hâdî aşer Hazret-i Seyyid Ebû'l-Vefâ radiyallahü anhu,²³³ saâdet ve devlet iki cihânda ol kimesneye²³⁴ ki dünyâda bir ağac gölgesinde ola ki; aslı Muhammed Mustafâ ve fer'î Ebû'l-Vefâ ola her kimesne²³⁵ kim ol agacın bedağına yapışa iki cihânda necâte hâsil ider.²³⁶ İlâhi lûtfun ve keremünle bu fikirleri dahı ol ağac gölgesinde sâlim olan

²²⁴ rahmetullâh-i aleyh, M.B.N., vr. 11/a - .

²²⁵ anun Şeyhi Zü'n-nûn Mısırî'dir, A.N., vr. 12/b.

²²⁶ anun Şeyhi Ebû Abdu'l-llah bin Heyya'dur, A.N., vr. 12/b; el aldı, M.B.N., vr. 11/a - .

²²⁷ Muhammed dahı, M.B.N., vr. 11/a.

²²⁸ ol dahı Câbir Ensârî'den aldı, A.N., vr. 12/b.

²²⁹ ol dahı İmâm Alî'den aldı, A.N., vr. 12/b; el aldı, M.B.N., vr. 11/a - .

²³⁰ Alî dahı, M.B.N., vr. 11/a.

²³¹ ol dahı Hazret-i Resûl' salla'llahu aleyhi den el aldı, A.N., vr. 12/b; salla'llah-u te'âlâ aleyhi ve sellem Hazret-i Resûl salla'llah-u aleyhi ve sellem Hazret-i Cebrâil Emîn'den, M.B.N., vr. 11/a.

²³² M.B.N., vr. 11/a.

²³³ Hazret-i Hakk... radiyallahü anhu, A.N., vr. 12/b - .

²³⁴ kişün, A.N., vr. 12/b.

²³⁵ aslı...kimesne, A.N., vr. 12/b - .

²³⁶ ola, A.N., vr. 12/b.

bendelerden kılı vir²³⁷ ve Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun silsilesinden **(18/b)** ve zürriyâtının ve âlî himmetlerinden²³⁸ bu kullarını²³⁹ mahrûm eyleme, âmin, yâ rabbü'l-âlemîn.²⁴⁰ }²⁴¹

Ammâ²⁴² Mezheb-i Şerifî;²⁴³ ba'zıları eyitdi; fukahâ' ehl-i hâdis mezhebi üzre idi;²⁴⁴ ammâ ba'zıları Şâfiî rahmetullâh mezhebidür didiler,²⁴⁵ ba'zıları Hanbelî'dür dirler.

Ammâ râvî eydür; essah²⁴⁶ budur ki mezâhib-i erbaa'dan cem' olmaga mümkün olanı iderdi.²⁴⁷ Mümkün olmayını²⁴⁸ her kankısının delili kavî ise anunla amel iderdi.

Râvî eydür; Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ²⁴⁹ kaddese'l-lâhu sırrehu meşâyih-i i'zâmın â'yânından idi. Ol asrda { sâhib-i kerâmât ve sâhibi vilâyetidi²⁵⁰ anun fevkinde kimesne yogdı havâssun ve avâmun makbûlidi kurb ve temkîn hâsıl itmişdi ilm-i zâhirde ve ilm-i bâtında²⁵¹ kâmilidi her kimesne' Hakka da'vet eylese itâat iderdi ve dahı mürîdleriyle niçe; imâretler ve kervan-saraylar ve köprüler ve medreseler ve mescidler bina itmişdi²⁵² ve cemî' mürîdlerine cemî' makamât ve menâzil göstermişdi. Her kimesne ki, **(19/a)** hizmetine irişse mahrum olmazdı²⁵³ tasarrufda ve nüfûzda misli gelmiş değildi bî-nihâyet şâkirdleri vardı erbâb-ı hâlden²⁵⁴ kırk hâdimi vardı in-şâ'-Allahü'l-azîz adlarıla aşağıda²⁵⁵ tafsîli zıkr oluna.

Ve Şeyh Abdü'l-kadîr Geylanî rahmetu'l-llahi ekser evkatde eydürdi. Yene²⁵⁶ Evliyâ'-ullah'dan Seyyid Ebû'l-Vefâ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²⁵⁷ kadar kimesne yogdur diyüb²⁵⁸ bir gün meclisde eyitdi; ana Tâcu'l-Ârifin ن تاج العارفين قدلبس الحلل و اللخيلي و اطلع

²³⁷ kullardan kıl, A.N., vr. 12/b.

²³⁸ himmetinden, A.N., vr. 12/b.

²³⁹ fakîrleri, A.N., vr. 13/a.

²⁴⁰ yâ rabbü'l-âlemîn, A.N., vr. 13/a - .

²⁴¹ Hazret-i Hakk'un...âlemîn, M.B.N., vr. 11/a - .

²⁴² Pes, A.N., vr. 13/a.

²⁴³ mezheb-i şerifî, A.N., vr. 13/a - .

²⁴⁴ ba'zı eyitdi; fukahâ' ehl-i hâdis mezheb üzeredür dirler, A.N., 13/a.

²⁴⁵ didiler, A.N., vr. 13/a - ; ammâ ba'zıları Şâfiî idi didiler, M.B.N., vr. 11/a.

²⁴⁶ sahîh, M.B.N., vr. 11/a.

²⁴⁷ iderdi, A.N., vr. 13/a - ; cem' mümkün olanı cem' iderdi, M.B.N., vr. 11/a.

²⁴⁸ Cem' ve illâ, A.N., vr. 13/a.

²⁴⁹ Seyyid Muhammed Ebûl Vefâ Tâcu'l-Ârifin, M.B.N., vr. 11/b.

²⁵⁰ sâhib-i vilâyet ve sâhib-i kerâmât idi, A.N., vr. 13/a.

²⁵¹ bâtında, A.N., vr. 13/a.

²⁵² niçe; kervan-saraylar ve küyriyer ve imâret ve medreseler ve mescidler bina etmişlerdi, A.N., vr. 13/a.

²⁵³ hürmetine her kimesne irişse mahrûm olmazdı, A.N., vr. 13/a.

²⁵⁴ erbâb-ı hâlde, A.N., vr. 13/a.

²⁵⁵ adlarıla aşağıda, AN, vr. 13/b - .

²⁵⁶ yene, A.N., vr. 13/b - .

²⁵⁷ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 13/b - .

²⁵⁸ dirdi, A.N., vr. 13/b.

* على الملا الا علي و ارتقى الي المقام الاغذالا علي²⁵⁹ ya'ni Tâcu'l-Ârifin Ebû'l-Vefâ²⁵⁹ cânib-i Hakk'dan vilâyet ve kerâmet hâllerine giyüb cemî' mugayyebâta matla' olmuştur. Dahı Hakka vâsıl olmuştur ve dahı eydürdi ki andan²⁶⁰ ondan ve ondan sonra ana mânende kimesne gelmeye ve dahı eyitdi ki; kim Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm kıyâmet gününde Seyyid Ebû'l-Vefâ'ya kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²⁶¹ iftihâr itse gerekdür²⁶² sayir enbiyâ'ya ki,²⁶³ sizün ümmetünüzde²⁶⁴ **(19/b)** Ebû'l-Vefâ gibi yogdur benüm ümmetimden²⁶⁵ dise gerek Allahu-tebâreke ve te'âlâ²⁶⁶ lûtfı ve keremile cemî' ümmet-i Muhammedî Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun²⁶⁷ zürriyât-ı zâhirinün ve bâtınınun âlî²⁶⁸ himmetlerinden mahrûm kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.²⁶⁹

* Şerefliilerin en yücesi cennet elbiselerini giydirir istersen alırsın ve melekler derecesine yükseltirsin ve yüksek makamlara ulaştırırsın.

²⁵⁹ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 13/b.

²⁶⁰ ondan, A.N., vr. 13/b.

²⁶¹ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 13/b - .

²⁶² gerek, A.N., vr. 13/b.

²⁶³ ki, A.N., vr. 13/b - .

²⁶⁴ ümmetünüzden, A.N., vr. 13/b.

²⁶⁵ benüm ümmetimden, A.N., vr. 13/b - .

²⁶⁶ Allah-u Te'âlâ, A.N., vr. 13/b.

²⁶⁷ lûtfı... Vefâ'nun, A.N., vr. 13/b - .

²⁶⁸ âlî, A.N., vr. 13/b - .

²⁶⁹ yâ rabbü'l-âlemîn, A.N., vr. 13/b - .

Pes Evvelki Bab;¹

Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun kaddese'l-lâhu sırrehu }² anası râhminde³ iken olan kerâmâtı ve dahı vâlidesi Kürdlerden olduğunun vechini⁴ ve kimin kızı idüğünü ve ismini⁵ ve dahı Tâcu'l-Ârifin'nin rihletlerini ya'ni⁶ seferlerine ve dahı⁷ evlendigünü⁸ beyân ider.

Pes, rivâyet olundı ki;⁹ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün atası *Seyyid*¹⁰ Muhammed Arîzî'dur, rahmetu'l-İlahi¹¹ meşâyih-i kibârdandur menâkıb-ı şerîfinde¹² niçe mücelled kitâblar¹³ yazılmışdır. Eger ba'zısını zikr idersüz kitâb maksûd kalur¹⁴; zîrâ murâdumuz Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun menâkıbı¹⁵ zikridür, ihtisâr veche üzre.¹⁶

Bilgil kim, Irâk memleketinde iki kûy vardı biri birine yakın,¹⁷ birine Zebâle ve birine (20/a) Hebâtum¹⁸ dirlerdi. Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun atası kah Zebâle'de ve kah Hebâtum'da¹⁹ olurdu. Ol memleketin pâd-şâhı²⁰ sâdâta kasd itdi.²¹ Her kande evlâd-ı Hüseyin'den kimesne²² bulsalardu tutarlardı.²³ Ol havfdan Seyyid Muhammed Arîzî *dahı*²⁴ terk-i diyâr itdi. Kimesne kande gitdigini bilmedi. Seyr iderken Benî Nercis Kürdlerine uğradı anlarun makamı gayet hoş gelüb anda sâkin oldı ammâ; ol Kürdler içünde²⁵ ba'zı vardı, ömri geçmiş bir rek'at namâz kılmamışidi Hazret-i Seyyid Muhammed Arîzî²⁶ ol gice ki, anda yatdı ahşamı ve yatsuyu ve sabâhı ezân okuyub

¹ evvelki bab, A.N., vr. 13/b - .

² M.B.N., vr. 11/b - .

³ karnunda, A.N., vr. 13/b.

⁴ vechi, A.N. vr. 13/b.

⁵ ve adı ne idüğünü, A.N., vr. 13/b.

⁶ dahı...ya'nî, A.N., vr. 13/b - .

⁷ dahı, AN, vr. 13/b - .

⁸ nikâhlandüğünü, A.N., vr. 13/b.

⁹ rivâyet olundı ki, A.N., vr. 14/a - .

¹⁰ M.B.N., vr. 11/b.

¹¹ rahmetullâhi, A.N., vr. 14/a - ; rahmetullâh-i aleyh, M.B.N., vr. 11/b.

¹² menâkıb-ı şerîfesinde, M.B.N., vr. 11/b.

¹³ kitâb, A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 11/b.

¹⁴ tavîl olur, A.N., vr. 14/a.

¹⁵ menâkıbı, M.B.N., vr. 11/b - .

¹⁶ zîrâ...üzre, A.N. vr. 14/a - ; âlî veche ihtisâr, M.B.N., vr. 11/b.

¹⁷ bir birine yakın, M.B.N., vr. 11/b.

¹⁸ Heyâsım, A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 11/b.

¹⁹ Heyâsım, A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 11/b.

²⁰ ol memleketde hâkim olan kimesne, M.B.N., vr. 11/b.

²¹ îzâ' itmege başladı, A.N., vr. 14/a.

²² kimse, A.N., vr. 14/a.

²³ dutarlardı, A.N., vr. 14/a; bulsa tutub haber iderdi, M.B.N., vr. 11/b.

²⁴ M.B.N., vr. 11/b.

²⁵ içünde, M.B.N., vr. 11/b - .

²⁶ Hazret-i Seyyid Muhammed, M.B.N., vr. 12/a.

namâz kıldı. Vakti ki,²⁷ bunlar bunun ezânını²⁸ işitdüler²⁹ Hakk'un inâyetüle kalblerine lînet gelüb cemî'sini namâza hâzır oldılar.³⁰ Seyyidî gayet hoş görüb cân-ı gönülden muhabbet idüb³¹ gitmesine³² râzı olmadılar. Seyyid dahı anda ol vakte degin³³ Zebâle ile Heyâsım'dan fitne gitdi³⁴ ol diyâr emîn oldı³⁵ evvelcik³⁶ arzu itdiği vatan-ı aslisine **(20/b)** rücû' eyleye Kürdler râzı olmadılar. Eytidiler; Hakk-te'âlâ'dan sen bize râhmetsün kıblemiz içünden³⁷ gitmeñ olmaz eger murâd ol tarafdán haber bilmek ise bir kac mu'temed-i âlîye³⁸ adamlar³⁹ gönderelüm varsunlar⁴⁰ haber⁴¹ bilsünler; zîrâ ki, Seyyid'ün bir küçük oğlu vardı. Sâlim adlu, anı anda komış⁴² gitmişidi ana gayet müştâkidi.

Pes eyle olsa Seyyid istihâre eyledi⁴³ cânib-i Hakk'dan şöyle⁴⁴ beşâret⁴⁵ olundığı⁴⁶ andan gitmege eyle⁴⁷ olsa⁴⁸ birkaç Kürd gönderüb⁴⁹ varub oğlu Sâlim'i buldular. Dahı atasınun⁵⁰ haberinü⁵¹ virdiler Sâlim dahı bâliğ olmuş büyyüüb⁵² evlenmiş gerü⁵³ bu haberi Hazret-i Seyyid'e⁵⁴ bildirdüler⁵⁵ gayet şâd ve hurrem oldı.

Pes bu kavmün ulûlarına Ömer bin Şir-Gûh bin Ebî Ammâre Nercisî dirlerdi. anun bir cemîle-i sâliha⁵⁶ kızı vardı. Adına Fâtıma dirlerdi ba'zıları Ümmü Gülsüm

²⁷ Vakti ki, A.N., vr. 14/a - ; M.B.N., vr. 12/a - .

²⁸ ezân, A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 12/a - .

²⁹ işidicek, A.N., vr. 14/a; M.B.N., vr. 12/a.

³⁰ Hakk'un inâyet-i birle yumuşayub cemî'si namâza hâzır oldular, M.B.N., vr. 12/a.

³¹ cân-ı...idüb, M.B.N., vr. 12/a.

³² gitmesine, A.N., vr. 14/b - .

³³ ol vaktde durdı ki, A.N., vr. 14/b.

³⁴ görüb, M.B.N., vr. 12/a.

³⁵ oldı, A.N., vr. 14/b - .

³⁶ evvelcik, M.B.N., vr. 12/a - .

³⁷ içünde, A.N., vr. 14/b.

³⁸ M.B.N., vr. 12/a.

³⁹ adam, M.B.N., vr. 12/a.

⁴⁰ varub, A.N., vr. 14/b; M.B.N., vr. 12/a.

⁴¹ haber, A.N., vr. 14/b - .

⁴² koyub, M.B.N., vr. 12/a.

⁴³ itdi, A.N., vr. 14/b; M.B.N., vr. 12/a.

⁴⁴ şöyle. A.N., vr. 14/b - .

⁴⁵ işâret, M.B.N., vr. 12/a.

⁴⁶ oldığı, A.N., vr. 14/b.

⁴⁷ öyle, A.N., vr. 14/b.

⁴⁸ olıcak, M.B.N., vr. 12/a.

⁴⁹ M.B.N., vr. 12/a.

⁵⁰ atasınun, A.N., vr. 14/b - .

⁵¹ haberi, A.N., vr. 14/b.

⁵² M.B.N., vr. 12/a.

⁵³ bülendi, M.B.N., vr. 12/a.

⁵⁴ Seyyid'e, A.N., vr. 14/b.

⁵⁵ bildiler, A.N., vr. 14/b.

⁵⁶ cemîle ve Sâliha, M.B.N., vr. 12/b.

dirlerdi⁵⁷ ve ba'zıları Gülsüm'idi dir;⁵⁸ ammâ Ravzaü'l-safâ'da adı Fâtıma, künyeti Ümmü Gülsüm'idi, rivâyet-i sahîh⁵⁹ budur.⁶⁰

Ol kızı Hazret-i Seyyid'e nikâh itdiler. Bir zemân bile oldılar, Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya⁶¹ hâmile oldu. **(21/a)** Dahı vaz' haml itmedün. Allah emri irişüb⁶² Seyyid-i Muhammed Arîzî'ye⁶³ *Bi-Emri'l-lâh*⁶⁴ hasta oldu.⁶⁵ Bildi ki; maraz-ı mevtdur. Ol kavmi⁶⁶ cem' idüb vasiyyet itdi ki, tarîk-i Hakk'dan taşra olmayub ol yola ki, kendü irşâd⁶⁷ itmişidi.

İstikamet üzre sülûk idüb sâbit-i kadem olalar ve hâtûnına dahi⁶⁸ vasiyyet itdi ki; karnındaki⁶⁹ erkekdür, gayet ulûlardan olsa gerekdür ve çok kerâmeti zâhir olup bî-nihâye⁷⁰ kimesneleri irşâd itse gerekdür. Dahı toğmadan ba'zı kerâmetleri zâhir olsa gerekdür, gafil olmayasun didi ve dahi nesebeti ve hasbını⁷¹ bunlara temâm bildürdi. Ta kim kendüden sonra nesebi zâyi' olmaya andan sonra kendü, *Hakk emrile*⁷² darü'l-fenâ'dan⁷³ darü'l-bekâ'ya rihlet itdi, nevvare'l-lâhu merkadehû,⁷⁴ *rûhuçün fâtiha*.⁷⁵ Ricâl-i gaybden ve evliyâ'-ullah'dan çok kimesne cenâzesine hâzır olub namâzını kıldılar⁷⁶ ve bir makam-ı âlî'de defn itdiler. Şimdi ki hâlde kabr-i mübâreki⁷⁷ âlî ziyâret-gâh'dur. Allahu-te'âlâ anların⁷⁸ zürriyyâtının ki zâhirdedür, **(21/b)** rûhlarından cemî' ümmet-i Muhammed'e⁷⁹ himmetinden bizi, meded irişdüre⁸⁰ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

⁵⁷ dir, A.N., vr. 14/b.

⁵⁸ ba'zıları hemân nâm Gülsüm idi dirler, M.B.N., vr. 12/b.

⁵⁹ sahîh, A.N., vr. 14/b - .

⁶⁰ sahîhdur, M.B.N., vr. 12/b.

⁶¹ Ebû'l-Vefâ'ya, A.N., vr. 15/a.

⁶² Allah...irışüb, A.N., vr. 15/a - .

⁶³ Seyyid Arîzî, A.N., vr. 15/a.

⁶⁴ A.N., vr. 15/a.

⁶⁵ hastalık irişdü, A.N. vr. 15/a.

⁶⁶ kavm, A.N., vr. 15/a.

⁶⁷ irşâret, M.B.N., vr. 15/a.

⁶⁸ dahi, M.B.N., vr. 12/b - .

⁶⁹ bu cümle'nün hamilün, A.N., vr. 15/a; bu hamilen erkekdür, M.B.N., vr. 15/a.

⁷⁰ bî-nihâyet, A.N., vr. 15/a.

⁷¹ nesebi, A.N., vr. 15/a; hasb ve nesebi, M.B.N., vr. 12/b.

⁷² M.B.N., vr. 12/b.

⁷³ darü'l-fenâ'dan, M.B.N., vr. 12/b - .

⁷⁴ nevvare-ullahi te'âlâ merkadehû, M.B.N., vr. 12/b.

⁷⁵ M.B.N., vr. 12/b.

⁷⁶ kılub, M.B.N., vr. 12/b.

⁷⁷ mezâr-ı şerîfi, A.N., vr. 15/a.

⁷⁸ anun, A.N., vr. 15/a; M.B.N., vr. 13/a.

⁷⁹ zâhirdedür...Muhammed'e, A.N., vr. 15/b - .

⁸⁰ mahrum eylemeye, A.N., vr. 15/b; zürriyât-ı tâhiresinün himmetlerinden mahrum itmeye, M.B.N., vr. 13/a.

Pes Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun bâbâsı⁸¹ âhirete intikal itidüğü vakt anası karnında⁸² yedi aylıkidi. Gördüler içinde âdet oldu ki; bir kimesne ölse anı defn itdükden⁸³ sonra ol diyârdan göç iderler. Anlar dahı⁸⁴ yine göçdiler gıtdiler.⁸⁵ Nâ-gâh⁸⁶ yolları bir bostâna uğradı ba'zı kimesneler varub ol bostândan issi icâzetsüz birkaç kavun alub yine kavmi içine geldiler⁸⁷ kesdiler yediler. Bu kavundan bir pâre dahı Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun⁸⁸ vâlidesine de virdiler gafletle⁸⁹ ol dahı bir lokma alub ağzına koydı⁹⁰ hemân ol⁹¹ sâ'at ki yutdı karnında bir ıztırab vâki' olub⁹² bir garîb hâlet geldi bî-ihdiyâr istifrâg eyledi⁹³ bu hâdis'e ana⁹⁴ bir kavme didi⁹⁵ yakın bildiler ki, ol kerâmet ki, atası söyledi idi budur *ki zâhir oldı*.⁹⁶ Andan sonra ikinci günde harâmîler zâhir olub ol kavmin yolını basub⁹⁷ cemî' mâllarını aldılar bu kavm melûl ve mahzûn ağlaşub mütehayyir **(22/a)** kaldılar. Nâ-gâh bu harâmîler yoluna karşı⁹⁸ yırtıcı⁹⁹ cân-âverlar ve arslanlar çıkdılar¹⁰⁰ bunlara hamle kıldılar harâmîler çâre bulmayub cemî' aldıkları esbâbı bıragub kaçdılar. Pes bu kavm varub esbâblarını bî-kusur aldılar, Allahu-te'âlâ'nun inâyeti birle.¹⁰¹

Râvî eydür; vakti ki,¹⁰² Tâcu'l-Ârifin Hazretlerinün¹⁰³ vâlidesi toğurdı. Her gâh ki, zikir¹⁰⁴ olunsa başı hareket¹⁰⁵ itdürürdü¹⁰⁶ ve dilini deper durdı ve dahı¹⁰⁷ Ramazân

⁸¹ atası, A.N., vr. 15/b.

⁸² râhminde, M.B.N., vr. 13/a.

⁸³ itdüğünden, A.N., vr. 15/b.

⁸⁴ anlar dahı, A.N., vr. 15/b - ; M.B.N., vr. 13/a - .

⁸⁵ göçerlerken, A.N., vr. 15/b; göç iderken, M.B.N., vr. 13/a.

⁸⁶ nâ-gâh, A.N., vr. 15/b - ; M.B.N., vr. 13/a.

⁸⁷ geldi, A.N., vr. 15/b.

⁸⁸ Ebû'l-Vefâ'nun, A.N., vr. 15/b - .

⁸⁹ gafletle, A.N., vr. 15/b - .

⁹⁰ kodı, M.B.N., vr. 13/a.

⁹¹ M.B.N., vr. 13/a.

⁹² oldu, M.B.N., vr. 13/a.

⁹³ idüb, M.B.N., vr. 13/a.

⁹⁴ ana, A.N., vr. 15/b - .

⁹⁵ didiler, M.B.N., vr. 13/a.

⁹⁶ M.B.N., vr. 13/a.

⁹⁷ yolını basıb, M.B.N., vr. 13/a - .

⁹⁸ karşıdan, M.B.N., vr. 13/a.

⁹⁹ irtıcı, A.N., vr. 15/b.

¹⁰⁰ cân-âverler gimî kaplan kimi kurt kimi ayu, M.B.N., vr. 13/a.

¹⁰¹ Allahu Te'âlâ'nun avnile, A.N., vr. 16/a.

¹⁰² râvî...vakti ki, A.N., vr. 16/a - .

¹⁰³ Hazretinin, A.N., 16/a.

¹⁰⁴ zikir-ullah, M.B.N., vr. 13/b.

¹⁰⁵ tahrik, M.B.N., vr. 13/b.

¹⁰⁶ iderdı, A.N., vr. 16/a.

¹⁰⁷ ve dahı, A.N., vr. 16/a.

ayı geldi, gündüz asla meme ağzına almadı¹⁰⁸ anası her çend ki, sa'y itdi¹⁰⁹ çare olmadı.¹¹⁰ Hemân ki gice olsa emerdi gündüz asla emmezdi, anası¹¹¹ hasta oldu sanurdi; ammâ gice memeye yapışduğundan bildiler ki hasta değıldür¹¹² ve dahı hemân ki vücuda geldi.¹¹³ Ol kavmün ekinleri ve koyunları ve *davarları*¹¹⁴ ve cemî' terekeleri undı, hîç âfet görmediler,¹¹⁵ ganîler oldılar.¹¹⁶ Anun vücud-u berekâtına ve şol vakti ki yürür ve söyler oldu. İttifâken¹¹⁷ ol kavm yine geldikleri makama göçdiler¹¹⁸ yolda giderken¹¹⁹ ol kavun **(22/b)** aldıkları makama¹²⁰ ve ol harâmî¹²¹ geldiği yere uğradılar. Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun¹²² kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz anasına eyitdi; yâ ana hîc bilur misün bu makam ne makamdur? Vâlidesi eyitdi;¹²³ yâ oğul ol Tengri hakkı için hâtırımında değıldür,¹²⁴ ben bu makama uğramış olam.¹²⁵ Eyitdi; yâ ana bu ol makamdur ki bânîmi¹²⁶ defn itdükten sonra ki,¹²⁷ göc itdünüz gelüb bu makam da kavun aldılaridi, sâhib-i icâzetsiz¹²⁸ sana dahı bir lokma *virdüler*¹²⁹ yutdun¹³⁰ ben senün karnında idüm içëruden ıztırâb itdüm ta kim¹³¹ bî-ihdiyâr istifrâg eyledük.¹³² Andan sonra siz *yolda giderken*¹³³ harâmîler gelüb¹³⁴ cemî' esbâbımızı aldılar siz de gayet bî-huzur oldunuz. Hakk-te'âlâ melâikeler gönderdi¹³⁵ arslanlar¹³⁶ ve yırtıcı cân-âverler¹³⁷ sûretinde

¹⁰⁸ ramazân ayında gündüz asla emmezdi, A.N., vr. 16/a; Ramazân ayı girdüğü günden asla ağzına meme almazdı, M.B.N., vr. 13/b.

¹⁰⁹ ıderdi, A.N., vr. 16/a; anası ne kadar ki, sa'y iderse çare bulmazdı, M.B.N., vr. 13/b.

¹¹⁰ çâre olub emmezdi, A.N., vr. 16/a.

¹¹¹ gündüz...anası, M.B.N., vr. 13/b - .

¹¹² ammâ gice emdü çün gördüler, bildiler ki, hasta değıldür, M.B.N., vr. 13/b.

¹¹³ anası şöyle sanurdi ki hastadur ammâ gice emdiğinden bildiler ki hasta değıldür ve dahı hemân ki vücuda geldi, A.N., vr. 16/a.

¹¹⁴ M.B.N., vr. 13/b.

¹¹⁵ hîç...görmediler, A.N., vr. 16/a - .

¹¹⁶ günden güne ziyâde olub undı, hîç birisi afet görmediler, cümlesi gâni oldılar, M.B.N., vr. 13/b.

¹¹⁷ ittifâken, M.B.N., vr. 13/b - .

¹¹⁸ geldiler, A.N., vr. 16/a.

¹¹⁹ geldikleri yolda giderken, M.B.N., vr. 13/b.

¹²⁰ makama, M.B.N., vr. 13/b - .

¹²¹ harâmîler, A.N., vr. 16/a.

¹²² Ebû'l-Vefâ'nun, A.N., vr. 16/a.

¹²³ eydür, A.N., vr. 16/a.

¹²⁴ değıldü, A.N., vr. 16/a.

¹²⁵ yâ oğul yog bilmezem bu makama uğraduğum dahı bilmezem, M.B.N., vr. 13/b.

¹²⁶ bâbâmi, M.B.N., vr. 13/b.

¹²⁷ ki, A.N., vr. 16/b - .

¹²⁸ bu makamdan sâhib-i destûrsuz kavun aldılar, A.N., vr. 16/b; M.B.N., vr. 13/b.

¹²⁹ M.B.N., vr. 13/b.

¹³⁰ yedün, A.N., vr. 16/b; M.B.N., vr. 13/b.

¹³¹ zîrâ ki, harâm lokma idi, M.B.N., vr. 14/a.

¹³² iterdüm, M.B.N., vr. 14/a.

¹³³ M.B.N., vr. 14/a.

¹³⁴ gelüb, A.N., vr. 16/b - .

¹³⁵ viribdi, A.N., vr. 16/b.

harâmîlere hamle idüb kaçurdılar. Esbâbınızı gine¹³⁸ aldugunuz değil mi? didi.¹³⁹ Anası eyitdi; yâ oğul sen hâdol vakt dünyâya gelmiş idün¹⁴⁰ bu kazıyyeleri neden bildün ve *kim bildürdi;?*¹⁴¹ didi. Eyitdi; yâ ana bana Hakk-te'âlâ bildürdi ve dahı yâ ana **(23/a)** sen bana Ramazân gününde meme virürdün hîc ağzuma almazdum; zîrâ Hakk-te'âlâ'ya¹⁴² envâr-ı hidâyeti birle bana konukluk iderdi.¹⁴³ Seni¹⁴⁴ memeye ihtiyac komazdı; ammâ¹⁴⁵ sen sanurdın ki, *ben*¹⁴⁶ hasta oldum¹⁴⁷ andan ötürü emmezim, hasta degildüm¹⁴⁸ ben hod¹⁴⁹ iftar vaktünde emerdüm, *andan*¹⁵⁰ bilürdük hasta değilim.

Pes¹⁵¹ anası eyitdi; yâ oğul bâbân senün için çok kerâmetler zâhiritse gerek didi idi bunlar ol kerâmetlerden ola.¹⁵² Hazret-i Ebû'l-Vefâ dahı eyitdi; yâ ana hakk söylersin eyledür,¹⁵³ *in-şâ'-Allah deyüb*¹⁵⁴ yevmen fe yevmen kerâmeti ve vilâyeti¹⁵⁵ artub her gün terakkide oldı.¹⁵⁶

Ammâ¹⁵⁷ gördüler ki içinde toğub büyümege Arabî bilmezdi. Bir gice Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm¹⁵⁸ düşünde gördi *ki*¹⁵⁹ Hazret-i Ebû'l-Vefâ¹⁶⁰ ol¹⁶¹ ağzuna mübârek ağzı yarından kodı. Sabâh ki oldı, Hazret-i *Ebû'l-Vefâ*¹⁶² *Hazret-i Arab dilince fasîh söylediği ki, Arabî gerekdür ki ol kadar fasîh söyleye idi.*¹⁶³ Niçe yıllar Arab'da toğub

¹³⁶ arslanlar, M.B.N., vr. 14/a - .

¹³⁷ ve...cân-âverler, A.N., vr. 16/b - .

¹³⁸ yine, M.B.N., vr. 14/a.

¹³⁹ gine aldunuz, M.B.N., vr. 14/a.

¹⁴⁰ dünyâ dahı gelmemiş idük, M.B.N., vr. 14/a.

¹⁴¹ M.B.N., vr. 14/a.

¹⁴² Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 14/a.

¹⁴³ eylerdi, A.N., vr. 16/b.

¹⁴⁴ sen, A.N., vr. 16/b - ; M.B.N., vr. 14/a - .

¹⁴⁵ M.B.N., vr. 14/a.

¹⁴⁶ M.B.N., vr. 14/a.

¹⁴⁷ hastadur, A.N., vr. 16/b.

¹⁴⁸ andan...degildüm, A.N., vr. 16/b - .

¹⁴⁹ andan...hod, M.B.N., vr. 14/a - .

¹⁵⁰ M.B.N., vr. 14/a.

¹⁵¹ pes, M.B.N., vr. 14/a - .

¹⁵² yâ oğul bâbânun senünçün deyüb tururdi ki hakk kerâmetlere izhâritse gerekdür. İmdi bunlarda ol kerâmetlerden ola didi, A.N., vr. 17/a; yâ oğul bâbân senünçün çok kerâmetler izhâritse gerekdür deyüb tururdu, bunlarda ol kerâmetlerden ola didi, M.B.N., vr. 14/a.

¹⁵³ belî deyüb, A.N., vr. 17/a.

¹⁵⁴ M.B.N., vr. 14/a.

¹⁵⁵ vilâyeti ve kerâmeti, M.B.N., vr. 14/a.

¹⁵⁶ terakki idi, A.N., vr. 17/a.

¹⁵⁷ Pes, A.N., vr. 17/a.

¹⁵⁸ sallallahü te'âlâ aleyhi's-selâm, M.B.N., vr. 14/a.

¹⁵⁹ M.B.N., vr. 14/b.

¹⁶⁰ Seyyid, A.N., vr. 17/a.

¹⁶¹ ol, M.B.N., vr. 14/b - .

¹⁶² Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 17/a - .

¹⁶³ A.N., vr. 17/a.

büyüyen kimesne ol kadar söylemezdi. Ol¹⁶⁴ sebebdendir ki; Hazret-i Ebû'l-Vefâ eydürdi; * امسيت كرديا و اصحبت عربيا¹⁶⁵ ya'ni; ahşamladum Kürd olduğum¹⁶⁶ hâlde ve¹⁶⁷ sabâhladum Arabî olduğum¹⁶⁸ hâlde ve ba'zı kimesneler¹⁶⁹ **(23/b)** Nercisü'l-asl'dur dirler,¹⁷⁰ galatdur.¹⁷¹ Sahîh budur ki; anası Nercisî'dur, andan¹⁷² toğmuş, büyümüşdür¹⁷³ illâ¹⁷⁴ aslı Irâk Arabından'dur nitekim yukaruda geçdi¹⁷⁵; ammâ irtihâleti¹⁷⁶ ya'ni; seferleri¹⁷⁷ Haddâdiyye'ye Şeyh Şenbekî Hazretine idi. Nitekim yukaruda zikr olundı¹⁷⁸

Andan sonra, Şeyh Şenbekî Hazretine¹⁷⁹ iznile ziyâret-i sâliha kasdına¹⁸⁰ ve ahz-ı ulûm için Buhara'ya rihlet itdi.¹⁸¹ Bu rihletle¹⁸² turub ilm-i zâhiri tekmi l itdi¹⁸³ hîç¹⁸⁴ kimesneye nesebinü ve hasbını bildürmedi. Vakti ki cemî' maksûdını gördi. Tâlib-i ulemâ' bundan ziyâfet istediler. Fakîrem didi; gadrini kabul itmediler. Vardı, Buhara¹⁸⁵ Pâd-şâhına eyitdi ki; ben evlâd-ı Hüseyin'den ve garîb ve fakîrem, tahsil-i ilme geldüm dersüm temâm itdüm, yarın¹⁸⁶ anlara¹⁸⁷ şükrân için ziyâfet eylemege nesnem yogdur¹⁸⁸ didi.¹⁸⁹ Senden umarım ki,¹⁹⁰ bana muâvin olasın ecrini,¹⁹¹ Allah vire didi.¹⁹² Pâd-şâh

¹⁶⁴ bu, A.N., vr. 17/a.

* Arabla sabahladum Kürtle ahşamladum.

¹⁶⁵ Hazret-i...ya'nî, A.N., vr. 17/a.

¹⁶⁶ oldum, A.N., vr. 17/a.

¹⁶⁷ ve, A.N., vr. 17/a - ; M.B.N., vr. 14/b - .

¹⁶⁸ oldum, A.N., vr. 17/a.

¹⁶⁹ ba'zıları, A.N., vr. 17/a; ba'zı kimesne didiklerine, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁷⁰ ammâ bu söz, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁷¹ galatdur, A.N., vr. 17/a - .

¹⁷² anda, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁷³ büyümüş, A.N., vr. 17/a.

¹⁷⁴ ammâ, A.N., vr. 17/a; ammâ, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁷⁵ nitekim...geçdi, A.N., vr. 17/a - ; nitekim zikr olundı, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁷⁶ rihletleri, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁷⁷ Kemâ zikre pes seferleri evvel seferi, A.N., vr. 17/a.

¹⁷⁸ Kemâ zikre, A.N., vr. 17/a.

¹⁷⁹ Şeyhi, A.N., vr. 17/a; Şeyh, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁸⁰ kasdına, M.B.N., vr. 14/b - .

¹⁸¹ gitdi, A.N., vr. 17/a; M.B.N., vr. 14/b.

¹⁸² anda, A.N., vr. 17/a; M.B.N., vr. 14/b.

¹⁸³ eyledi, A.N., vr. 17/a.

¹⁸⁴ hîç, A.N., vr. 17/a - ; hîç, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁸⁵ Buhara, A.N., vr. 17/b - .

¹⁸⁶ yarın, A.N., vr. 17/b - ; yarına, M.B.N., vr. 14/b.

¹⁸⁷ anlara, M.B.N., vr. 14/b - .

¹⁸⁸ yog M.B.N., vr. 15/a.

¹⁸⁹ didi, M.B.N., vr. 15/a - .

¹⁹⁰ ki, A.N., vr. 17/b - .

¹⁹¹ ecrini, M.B.N., vr. 15/a.

¹⁹² Allahu-Te'âlâ'ya vire didi, A.N., vr. 17/b; Allahu-Te'âlâ âhirin vire didi, M.B.N., vr. 15/a.

bunun sözüne iltifât etmeyüb bunda şerîf çok olurundan **(24/a)** ma'lûm didi. Hazret-i Ebû'l-Vefâ¹⁹³ incinmek birle çıkub gitdi.

O gice pâd-şâh düşünde¹⁹⁴ gördi ki; kıyâmet kopmuş kendüye bir susuzluk ârız olmuş ki¹⁹⁵ kabil-i vasf¹⁹⁶ değül. Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm görmüş ki¹⁹⁷ havz-ı kevser¹⁹⁸ kenarında turmuş nas¹⁹⁹ bölük bölük *ümme*²⁰⁰ gelüb şarâben tahüren²⁰¹ iççerler. Ol²⁰² Pâd-şâh dahı anda varub²⁰³ şarâben tahüren²⁰⁴ istedi,²⁰⁵ men' itdiler. Çağırub Pâd-şâh²⁰⁶ eyitdi,²⁰⁷ yâ Resûlullâh *bende senün ümmetindenüm*²⁰⁸ bana dahı meded eyle ki gayet susuzum²⁰⁹ didi. Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm eyitdi; sen kimsin? Bu²¹⁰ Pâd-şâh eyitdi; ben²¹¹ senün ümmetündenem.²¹² Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm²¹³ eyitdi; bunda bana ümmetinüm deyüci çok olur,²¹⁴ beyyine gerekdür. Ol²¹⁵ Pâd-şâh eyitdi; beyyine *şimdi*²¹⁶ kande bulayım? Resûlullâhım²¹⁷ eyitdi; sana²¹⁸ benüm neslümnden Ebû'l-Vefâ varub kendüvi benüm neslümnden idüğünü bildürdigi vaktün i'timâd itmedün,²¹⁹ benüm gercek ümmetüm olan kimesne benüm evlâduma husûsâ Hazret-i Ebû'l-Vefâ²²⁰ *ola*²²¹ Ebû'l-Vefâ'ya ve zürriyyâtına inkâr idüb,²²² nazar-ı

¹⁹³ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 17/b; M.B.N., vr. 15/a.

¹⁹⁴ vâkıâsında, M.B.N., vr. 15/a.

¹⁹⁵ ki, A.N., vr. 17/b - .

¹⁹⁶ kabil, A.N., vr. 17/b.

¹⁹⁷ Görür kim Resûl, A.N., vr. 17/b; gördüki, M.B.N., vr. 15/a.

¹⁹⁸ havz, M.B.N., vr. 15/a.

¹⁹⁹ halaık, A.N., vr. 17/b; nas, M.B.N., vr. 15/a - .

²⁰⁰ M.B.N., vr. 15/a.

²⁰¹ şarâb-ı zehür, A.N., vr. 17/b; şarâb-ı kevser, M.B.N., vr. 15/a.

²⁰² ol, A.N., vr. 17/b - .

²⁰³ anda varub, A.N., vr. 17/b - .

²⁰⁴ şarâbdan, A.N., vr. 17/b.

²⁰⁵ Pâd-şâh dahı varub şarâb-ı kevser istedi kanmak için istedi, M.B.N., vr. 15/a.

²⁰⁶ Pâd-şâh, M.B.N., vr. 15/a - .

²⁰⁷ eyitdi, A.N., vr. 17/b - .

²⁰⁸ M.B.N., vr. 15/a.

²⁰⁹ susuzlukdan gayet zebûn oldum, M.B.N., vr. 15/a.

²¹⁰ bu, A.N., vr. 17/b - .

²¹¹ ben, A.N., vr. 17/b - .

²¹² Hazret-i... ümmetündenem, M.B.N., vr. 15/a - .

²¹³ aleyhi's-selâm, A.N., vr. 17/b - .

²¹⁴ çok olur, A.N., vr. 17/b - .

²¹⁵ ol, A.N., vr. 17/b - .

²¹⁶ M.B.N., vr. 15/a.

²¹⁷ Resûl aleyhi's-selâm, M.B.N., vr. 15/a.

²¹⁸ eyitdi; sana, A.N., vr. 18/a - .

²¹⁹ benüm neslümnden Ebû'l-Vefâ kendüvi sana bildürdigi vakt i'timâd itmedün, M.B.N., vr. 15/a.

²²⁰ Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 18/a.

²²¹ M.B.N., vr. 15/a.

²²² ola, A.N., vr. 18/a; Ebû'l-Vefâ...idüb, M.B.N., vr. 15/a - .

hakaretle bakmamak gerekdür didi.²²³ **(24/b)** Hemân sâ'atı Pâd-şâh uyandı gördi ki;²²⁴ kalbine bir korku düşmiş ki, *tiril tiril titrerdi*²²⁵ kabil-i vasf²²⁶ değıldür. Her tarafa adamlar gönderüb Seyyidi taleb iderdi, hîç²²⁷ kimesne bulamadı.²²⁸ Âhirü'l-emr²²⁹ kendü saltanatını terk idüb çıkub Buhara'dan yana gitdi.²³⁰ Seyr iderek²³¹ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya irişdüm²³² tevbe idüb kırk²³³ yük mâl âbile olmuşdı cemî'sini Hazret-i²³⁴ Seyyid'ün yoluna nisâr²³⁵ itdi, fukarâ'ya tasadduk itdi.

Râvî eydür; Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun ilmi dibinde on yedi ulû pâd-şâh vardı ki²³⁶ saltanatı terk idüb Seyyid'ün²³⁷ hizmetini iderlerdi²³⁸ mürîd-i sâdık olmuşlaridi²³⁹ birisi adı Şeyh Muhammed²⁴⁰ Buhara pâd-şâhıdır ki, Kûsan'da Kalmîna da *yatur*²⁴¹ kabri ulû mezârdur adı Şeyh Muhammed Türkmânî demekle ma'rûfdur, rahmetu'l-İlahi aleyh rahmeten vâsi'aten.²⁴²

İkinci seyahâti²⁴³ cemî'²⁴⁴ halkdan uzlet idüb tağlara ve yebânlara gitdi vahşîlerle üns tutdı kalbinde Hazret-i Hakk'dan gayrı nesne **(25/a)** yogdı.²⁴⁵ Nâ-gâh şevki galebe itdikçe²⁴⁶ iderdi ki; *هل من سبيل الي وصل اعيشبه²⁴⁷ ya'ni,²⁴⁷ hîc bana²⁴⁸ bir yol varmıdırki vâsıl olub iş'ü ebedi hâsıl kılam muhabbet-i Hakkla kalb tolu olub²⁴⁹ ve iş'ü

²²³ gerek idi, A.N., vr. 18/a; bakar mı didi, M.B.N., vr. 15/a.

²²⁴ gördi ki, A.N., vr. 18/a - ; M.B.N., vr. 15/a - .

²²⁵ M.B.N., vr. 15/a.

²²⁶ vasfa kabil değil, M.B.N., vr. 15/a.

²²⁷ hîc, A.N., vr. 18/a.

²²⁸ adamlar gönderüb aradı, dermân olun nâm ve nişânın bulmadılar vaktde gitdüğün kimesne bilmedi, M.B.N., vr. 15/b.

²²⁹ Bil'âhire, A.N., vr. 18/a.

²³⁰ Buhara'dan çıktdı, M.B.N., vr. 15/b.

²³¹ iderken, A.N., vr. 18/a.

²³² Ebû'l-Vefâ'nun ardundan irişdi, M.B.N., vr. 15/b.

²³³ kırk, A.N., vr. 18/a - .

²³⁴ âbile...Hazret-i A.N., vr. 18/a - .

²³⁵ âbile... nisâr, M.B.N., vr. 15/b - .

²³⁶ ki, A.N., vr. 18/a - ; M.B.N., vr. 15/b - .

²³⁷ Seyyid'ün, A.N., vr. 18/a - .

²³⁸ iderlerdi, A.N., vr. 18/a - .

²³⁹ saltanatını terk idüb, hizmetlerinde mürîd-i sâdık oldılar, M.B.N., vr. 15/b.

²⁴⁰ M.B.N., vr. 15/b - ; cümleden biri, M.B.N., vr. 15/b.

²⁴¹ M.B.N., vr. 15/b.

²⁴² rahmet... vâsi'aten, A.N., vr. 18/a - ; aleyh...vâsi'aten, M.B.N., vr. 15/b - .

²⁴³ rihlet, M.B.N., vr. 15/b.

²⁴⁴ cemî', A.N., vr. 18/a - .

²⁴⁵ yog idi, A.N., vr. 18/b.

²⁴⁶ itdıkce, A.N., vr. 18/b.

* Yaşamak için bir yol varmı ?

²⁴⁷ اعيشبه...ya'ni, A.N., vr. 18/b - .

²⁴⁸ bana, A.N., vr. 18/b - ; M.B.N., vr. 15/b - .

²⁴⁹ olub, A.N., vr. 18/b - ; M.B.N., vr. 15/b - .

hezâyyla mestidi. Hazret-i rübûbiyyetün ahvâlinde hayrân olub,²⁵⁰ dostları ve akrabayı²⁵¹ terk itmişdi,²⁵² hemân²⁵³ muâmelesi Rabb²⁵⁴ ile idi²⁵⁵ ve hîç²⁵⁶ vâhşi²⁵⁷ cân-âverlar andan kaçmazlaridi *ve ol dahı anlardan kaçmazdı.*²⁵⁸ Gayb erenleri gelüb sohbet iderleridi hizmet ve²⁵⁹ ziyâret idüb giderleridi, hîc bir yerde karar itmezdi dahı²⁶⁰ kelimâtını kimesne fehm itmezdi.²⁶¹ Meger kim²⁶² evliyâ'-ullah'dan evlâ' idi kim ol fehmle didi,²⁶³ bu seyahâtun âhirinde vatan-ı asliyesinde²⁶⁴ yâ'ni makam-ı feyz ki, Şeyh Şenbekî Hazretini gayet müştâk²⁶⁵ ziyâretine kâsd itdi.²⁶⁶ Ricâl-i gaybden çok kimesne²⁶⁷ belisine ol tarafa müteveccih oldılar vakti ki yakın geldiler. Şeyh va'z iderdi rayîha-i tayyibesini alub; eyitdi ki²⁶⁸ azîzler evliyâ'-i kibârdan **(25/b)** bir gayet azîm almakdur kimesne bizüm çün²⁶⁹ ziyârete geldi ana karşı açıkun²⁷⁰ didi. Mukarrebler cemî'²⁷¹ karşı çıkub Seyyid'i, *Hazret-i*²⁷² şeyhin meclisine getürdüler. Şeyh²⁷³ minberden inüb,²⁷⁴ Ebû'l-Vefâ ile koca koca güreşdi²⁷⁵ gayetde ta'zim²⁷⁶ itdi anda²⁷⁷ hâzır²⁷⁸ olan *ba'zı*²⁷⁹ kimesneler gayret idüb şeyh'den²⁸⁰ suâl idüb²⁸¹ ki; bu izzet ki, bu

²⁵⁰ Hazret-i...olub, A.N., vr. 18/b - ; müşâhide cümle Allah ile hayran olub, M.B.N., vr. 15/b.

²⁵¹ akrabaları, M.B.N., vr. 15/b.

²⁵² idüb, A.N., vr. 18/b; M.B.N., vr. 15/b.

²⁵³ hemân, A.N., vr. 18/b - .

²⁵⁴ dâim-ullah, A.N., vr. 18/b.

²⁵⁵ muâmelesi dâim rabbile idi, M.B.N., vr. 15/b.

²⁵⁶ cemî', A.N., vr. 18/b.

²⁵⁷ vâhşi, A.N., vr. 18/b - .

²⁵⁸ M.B.N., vr. 15/b.

²⁵⁹ Hizmet ve, A.N., vr. 18/b - .

²⁶⁰ ve, M.B.N., vr. 16/a.

²⁶¹ dahı...itmezdi, A.N., vr. 18/b - .

²⁶² kim, A.N., vr. 18/b - .

²⁶³ kim...didi, A.N., vr. 18/b - .

²⁶⁴ vatan-ı aslı, A.N., vr. 18/b; M.B.N., vr. 16/a.

²⁶⁵ akub, A.N., vr. 18/b.

²⁶⁶ bir mikdâr iştiyâk arzu itmeñle ziyâretine kâsd itdi, M.B.N., vr. 16/a.

²⁶⁷ çok kimesne, A.N., vr. 18/b - .

²⁶⁸ didi ki, A.N., vr. 18/b; M.B.N., vr. 16/a.

²⁶⁹ için, M.B.N., vr. 16/a.

²⁷⁰ çıkun, M.B.N., vr. 16/a.

²⁷¹ cemî'an, M.B.N., vr. 16/a.

²⁷² M.B.N., vr. 16/a.

²⁷³ Şeyh, A.N., vr. 18/b - .

²⁷⁴ itüşüb, A.N., vr. 18/b.

²⁷⁵ güreşdiler, A.N., vr. 19/a.

²⁷⁶ ta'zimler, M.B.N., vr. 16/a.

²⁷⁷ anda, A.N., vr. 19/a - .

²⁷⁸ hâzır, M.B.N., vr. 16/a - .

²⁷⁹ M.B.N., vr. 16/a.

²⁸⁰ Şeyh'den, A.N., vr. 19/a - ; Şeyhinden, M.B.N., vr. 16/a.

²⁸¹ itdiler, A.N., vr. 19/a; M.B.N., vr. 16/a.

oğlana kaldunuz meşâyih-i azîme münâsibdi²⁸² zîrâ ki,²⁸³ mahcûblaridi,²⁸⁴ hakikat hâlîf bilmezleridi. Pes şeyh eyitdi; in-şâ‘-Allahü’l-azîz bu bir kimesne olsa gerekdür ki, cemî‘ âleme vilâyeti ve kerâmâtı²⁸⁵ tolub ve nesl-i tâhirinden ta kıyâmete deġin²⁸⁶ vilâyet ve kerâmet münkatı’ olmasa gerekdür şimdi ki hâlde dahı nâzırnı yogdur; ammâ²⁸⁷ siz bilmezsiniz mahcûblarsız²⁸⁸ didi. Andan sonra; Hazret-i Ebû’l-Vefâ’ya²⁸⁹ şeyh bir âlf ziyâfet eyleyüb²⁹⁰ bir sahrâya su kenarına²⁹¹ çıkdılar bî-nihâye halk vardı ve ol münkirler ve²⁹² mahcûblarda belî idi.²⁹³

Şeyh, Ebû’l-Vefâ’yı²⁹⁴ yanuna alub oturdular andan kelimât-ı (26/a) ilmiyye söylendi. Şeyh eyitdi; Hakk-te’âlâ’nun kullarında kimesne²⁹⁵ vardur ki, ridâ’sını su üzre²⁹⁶ bıraksa batmaya ve su alub gitmeye şöylece²⁹⁷ deyüb mübârek ridâ’sını su üzerine saldı hîç batmadı ve su dahı²⁹⁸ alub gitmedi.²⁹⁹ Dahı eyitdi ki;³⁰⁰ varub ol ridâ’ üzere³⁰¹ namâz kılsa³⁰² hîç ridâ’³⁰³ yâş olmaya³⁰⁴ deyüb³⁰⁵ ridâ’yı sudan alub silkeledi, toz çıkdı, hîç³⁰⁶ yâş olmadı³⁰⁷ Hazret-i Seyyid dahı cûşe gelüb eyitdi ki; ويقع ك سيدي نعم و يلمه بلغ منزل يا* neam bu didiġün olur dahı ziyâde olurdu.³⁰⁹ Tâcun Şeyh³¹⁰ eyitdi; yâ Ebû’l-Vefâ³¹¹ görelüm ziyâde³¹² nice olur? Maksûdı böyle didiġünden

²⁸² bu oğlana itdügünüz izzet meşâyih-i azîme münâsibimdur didiler, A.N., vr. 19/a; M.B.N., vr. 16/a.

²⁸³ ki, A.N., vr. 19/a - .

²⁸⁴ mahcûb, A.N., vr. 19/a.

²⁸⁵ kerâmeti ve vilâyeti, A.N., vr. 19/a.

²⁸⁶ kıyâmete deġin nesl-i tâhiri, M.B.N., vr. 16/a.

²⁸⁷ ammâ, A.N., vr. 19/a - .

²⁸⁸ M.B.N., vr. 16/a.

²⁸⁹ Seyyid, A.N., vr. 19/a.

²⁹⁰ idüb, A.N., vr. 19/a.

²⁹¹ kenarında, M.B.N., vr. 16/b.

²⁹² münkirler ve, A.N., vr. 19/a - .

²⁹³ ol münkir olan mahcûblar dahı belî idiler, M.B.N., vr. 16/b.

²⁹⁴ Seyyid’i, A.N., vr. 19/a; M.B.N., vr. 16/b.

²⁹⁵ kullarından kimesneler, M.B.N., vr. 16/b.

²⁹⁶ üzerine, A.N., vr. 19/a; M.B.N., vr. 16/b.

²⁹⁷ şöylece, A.N., vr. 19/a - ; M.B.N., vr. 16/b - .

²⁹⁸ M.B.N., vr. 16/b.

²⁹⁹ hîç...gitmedi, A.N., vr. 19/a - .

³⁰⁰ eyitdi ki, M.B.N., vr. 16/b - .

³⁰¹ üzerinde, A.N., vr. 19/a; M.B.N., vr. 16/b.

³⁰² kıldı, M.B.N., vr. 16/b.

³⁰³ hîç ridâ’, A.N., vr. 19/a - .

³⁰⁴ olmadı, M.B.N., vr. 16/b.

³⁰⁵ deyüb, M.B.N., vr. 16/b - .

³⁰⁶ hîç, A.N., vr. 19/a - ; M.B.N., vr. 16/b - .

³⁰⁷ olmayub, A.N., vr. 19/a; olmamış, M.B.N., vr. 16/b.

* Evet ey efendim; onlar için bundan daha açık ne olur.

³⁰⁸ نعم...Seyyidî, A.N., vr. 19/b.

³⁰⁹ ya’ni yâ Seyyidüm bu didiġün oldu, in-şâ‘-Allahu-te’âlâ dahı ziyâde olur, M.B.N., vr. 16/b.

³¹⁰ M.B.N., vr. 16/b - .

münkirlere hakikatü'l-hâl bildürmekidi ve illâ kendinün i'tikadı³¹³ vardı ki, Hazret-i Seyyid dahı ziyâdeye kadîrdür. Pes Hazret-i Seyyid³¹⁴ mübârek ridâ'sını hava üzerine musallîdi hava üzre *itdi*,³¹⁵ yatdı³¹⁶ turdı üstine çıkub³¹⁷ iki rek'at namâz kıldı.

Rivâyet olundu ki; yüz arşın yerden yukaru idi. Cemî' ehl-i meclis müşâhede (26/b) iderlerdi.³¹⁸ Andan sonra³¹⁹ gerü ve makâmına gelüb³²⁰ şeyh yanına oturdu. Ma'ruf-u ilâhiyye'den kelimât itdi.³²¹ Münkirler³²² gelüb istiğfâr idüb tevbe³²³ itdiler. Bu kerâmet niçe kişileri şühelendirdi, niçe kişileri halâs itdi.³²⁴ Andan sonra³²⁵ şeyh eyitdi; yâ kavm zinhâr bir kimesnenün³²⁶ ki, hakikâtı ma'lûm³²⁷ olsa³²⁸ ana³²⁹ inkâr eylemeñüz Hakk-te'âlâ'nun kudretine havâle eylen ki; Hakk-te'âlâ su-i zann iden kimesne³³⁰ hakkında vaîd³³¹ buyurmuşdur:³³² ان بعض الظن اثم Pes³³³ eyle olsa her mü'mine vâcibdür ki, bir³³⁴ mü'min kardaşı hakkında yaramaz zann idüb³³⁵ inkâr itmeye.³³⁶ Ve dahı şeyh eyitdi; size icmâlen Ebû'l-Vefâ'nun³³⁷ mertebesinden haber vireyim didi.³³⁸ Eyitdi ki; yâ kavm * كل مرید سعد بشيخه و اما اذا انى سعتت بياى الوفا مریدی هذا * yâ kavm her mürîdün saâdeti şeyhündendür;³³⁹ ammâ benüm saâdetüm mürîdüm Ebû'l-Vefâ'dandur;

³¹¹ yâ Seyyidî, A.N., vr. 19/b.

³¹² ziyâdesi, M.B.N., vr. 16/b.

³¹³ i'timâdı, A.N., vr. 19/b.

³¹⁴ Seyyid, A.N., vr. 19/b.

³¹⁵ M.B.N., vr. 16/b.

³¹⁶ mua'llak, A.N., vr. 19/b; M.B.N., vr. 16/b.

³¹⁷ hîç kimesne görmedi ki, niçe çıkıdı, M.B.N., vr. 16/b.

³¹⁸ itdiler, A.N., vr. 27/b.

³¹⁹ sonra, A.N., vr. 19/b - ; inüb, M.B.N., vr. 17/a.

³²⁰ gerü...gelüb, M.B.N., vr. 17/a - .

³²¹ ma'ruf-u...itdi, A.N., vr. 19/b - .

³²² münkir, A.N., vr. 19/b.

³²³ idüb tevbe, M.B.N., vr. 17/a - .

³²⁴ Meded-i halâs itdi, A.N., vr. 19/a; bu kerâmet nice kişileri şüheden halas itdi, M.B.N., vr. 17/a.

³²⁵ sonra, A.N., vr. 19/a - .

³²⁶ kişinün, A.N., vr. 19/b; nesnenün, M.B.N., vr. 17/a.

³²⁷ ma'lûmunuz, M.B.N., vr. 17/a.

³²⁸ olmaya, A.N., vr. 19/b; M.B.N., vr. 17/a.

³²⁹ ana, M.B.N., vr. 17/a - .

³³⁰ kimesne, A.N., vr. 19/b - ; M.B.N., vr. 17/a - .

³³¹ vaîd, M.B.N., vr. 17/a - .

³³² vardır, A.N., vr. 19/b.

³³³ ان اتمم... ان A.N., vr. 19/b - .

³³⁴ bir, A.N., vr. 19/b - .

³³⁵ eylemeye, A.N., vr. 19/a.

³³⁶ inkâr itmeye, A.N., vr. 19/b - .

³³⁷ Seyyidin, A.N., vr. 19/b.

³³⁸ deyüb, A.N., vr. 19/b; M.B.N., vr. 17/a.

* Her mürîr Şeyhiyle mutludur; ama ben ise baba dostu mürîtlerle mutluyum, işte bu.

³³⁹ kavm-ü mürîdün saâdeti Şeyhindendür, A.N., vr. 20/a.

çünkü şeyh bu kelâmı itdi. Cemî' kavme gelüb³⁴⁰ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun³⁴¹ ayagina düşüb, önünde yüz sürdiler,³⁴² küstâhlık (27/a) idenler istiğfâr idüb egilin tevbe itdüler. Andan şeyh, Hazret-i Ebû'l-Vefâ³⁴³ üç³⁴⁴ gün ve üç³⁴⁵ gice sohbet itdiler. Ba'de şeyh icâzetiyle³⁴⁶ yine rihlet kasd eylediler.³⁴⁷ Bu zikir olunan rihlet Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya on iki yıl vâki' oldı. Allahu-tebâreke ve te'âlâ³⁴⁸ bizi³⁴⁹ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun³⁵⁰ zürriyyât-ı tayyibesinün³⁵¹ âlî himmetlerinden bu bendeleri³⁵² mahrûm; bırakmaya,³⁵³ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Üçüncü Rihlet:³⁵⁴ Râvî eydür; vakti ki, Ebû'l-Vefâ kaddese'l-lâhu sırrahu'l-azîz şeyhinden³⁵⁵ vedâ' idüb üçüncü sefere kasd eyledi ki, sefere³⁵⁶ temkindür ve bu³⁵⁷ makam kemâldur. Allah'a³⁵⁸ tevekkül idüb çıkdı *gidti*.³⁵⁹ Hakk-te'âlâ'nun *acayib*³⁶⁰ mahlûkatı seyr idüb,³⁶¹ ibret ve hikmet nazarıyla her diyâra³⁶² nazar iderdi. Her kankı vâdîye ki varsa ol makamun yırtıcı cân-âverleri gelüb kâdemine yüz sürerlerdi kavîsinden ve zaîfün³⁶³ dâden eli verürdi.³⁶⁴ Dahı sâhib-i hatve olan azîzlerle musâhabet iderdi ve dahı cemî' mugayyebâta³⁶⁵ muttali' olan kimesneler gelüb (27/b) ziyâret iderlerdi. Hâsıl-ı kelâm bu seferde Seyyd'ün³⁶⁶ cemî' hâlâtı temâm olub çok dürlü esrâr-

³⁴⁰ cemî'an gelüb, M.B.N., vr. 17/a.

³⁴¹ Seyyid'ün, A.N., vr. 20/a; Hazret-i Seyyid'ün, M.B.N., vr. 17/a.

³⁴² önünde...sürdüler, A.N., vr. 20/a - ; M.B.N., vr. 17/a - .

³⁴³ Seyyid'le, A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. Seyyid ile, M.B.N., vr. 17/a.

³⁴⁴ üç, A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. 17/a.

³⁴⁵ üç, A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. 17/a.

³⁴⁶ icâzet-i birle, M.B.N., vr. 17/a.

³⁴⁷ eyledi, M.B.N., vr. 17/a.

³⁴⁸ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. 17/b.

³⁴⁹ bizi, M.B.N., vr. 17/b - .

³⁵⁰ anun, A.N., vr. 20/a.

³⁵¹ tayyibesinün, A.N., vr. 20/a; M.B.N., vr. 17/b.

³⁵² bu bendeleri, A.N., vr. 20/a - ; M.B.N., vr. 17/b.

³⁵³ eylemeye, A.N., vr. 20/a; kılmaya, M.B.N., vr. 17/b.

³⁵⁴ üçüncü rihlet, A.N., vr. 20/a - ; üçüncü rihletleri, M.B.N., vr. 17/b.

³⁵⁵ Şeyhine, M.B.N., vr. 17/b.

³⁵⁶ seferlere, A.N., vr. 20/a - ; bu sefer, M.B.N., vr. 17/b.

³⁵⁷ bu, A.N., vr. 20/a - ; M.B.N., vr. 17/b - .

³⁵⁸ Allahu-te'âlâ'ya, M.B.N., vr. 17/b.

³⁵⁹ M.B.N., vr. 17/b.

³⁶⁰ M.B.N., vr. 17/b.

³⁶¹ çıkdı...idüb, A.N., vr. 20/a - .

³⁶² yire ki, M.B.N., vr. 17/b.

³⁶³ za'findan, A.N., vr. 20/a.

³⁶⁴ kâdemine...verürdi, M.B.N., vr. 17/b - .

³⁶⁵ sâhib-i...mugayyebâta, A.N., vr. 20/b - .

³⁶⁶ Seyyd'ün, A.N., vr. 20/b - .

ı ilâhiyye³⁶⁷ muttali' oldu. Şeytân fitnelerinden³⁶⁸ bî'l-küllîyye³⁶⁹ halas olub hizb-i merde-i şeyâtîn-i gam'³⁷⁰ kâhir kıldı. Vaktı ki³⁷¹ oniki yıl dahı³⁷² bu resme seyr eyledi.

Âhirü'l-emr Allahu-te'âlâ'nun kudreti birle yolu Kesîriyye'ye dimekle ma'rûf şark diyârında bir karyeye uğradı. Meger ol karyede ekâbir-i meşâyihden bir kimesne vardı,³⁷³ Şeyh Acemî dimekle meşhurdu.³⁷⁴ Sâhib-i kerâmet ve sâhib-i velâyetidi.³⁷⁵ Ol diyârın ekâbiri ve asâgırî ana cânla hizmet iderdi.³⁷⁶ Kapısı önünde mescid vardı. Anda gelen konuğu elbedde³⁷⁷ taâm yedirmeyince göndermezdi³⁷⁸ muttasıl konuk için yemekler hâzır itdiriridi. İttifâken *Hazret-i*³⁷⁹ Ebû'l-Vefâ o mescid önüne uğradı halk namâza turmuşidi.³⁸⁰ Seyyid dahı girüb namâza meşgul oldu; çünkü namâzdan fârig oldılar.³⁸¹ Seyyid diledüki; gide. **(28/a)** Şeyh Acemî hâzır olub eyitdi ki; lûtf idün *ey Allah'un dostu*³⁸² bende hâneye gelün³⁸³ *bir mikdâr sizünle müşerref olalum*³⁸⁴ bir pâre³⁸⁵ taâm yiyelüm. *Seyyid*³⁸⁶ çünkü *da'veti işitdi*,³⁸⁷ *da'vete icâbet sünnetdir* Seyyid dahı kabul idüb, Şeyh Acemî'nün evine vardılar. Şeyh Acemî gayet ferâh³⁸⁸ olub, envâ' taâmlar ihzâr itdi ikisi oturub taâm yediler muvâsenet³⁸⁹ hâsıl itdiler. Andan Şeyh Acemî,³⁹⁰ *Seyyid ne mertebede idüğüni anlayub*³⁹¹ Ebû'l-Vefâ Hazretlerine and virdi ki;³⁹² *be-lillâh bu gice bunda yatasun deyüb*,³⁹³ *minnet etti*.³⁹⁴ Hazret-i Seyyid dahı

³⁶⁷ isrâr-ı ilâhîyye'ye, A.N., vr. 20/b.

³⁶⁸ Fitne-i şeyâtînden, A.N., vr. 20/b; şeyâtîn fitnessinden, M.B.N., vr. 17/b.

³⁶⁹ bî'l-küllîyye, A.N., vr. 20/b - .

³⁷⁰ gam', A.N., vr. 20/b - ; M.B.N., vr. 17/b - .

³⁷¹ çün, A.N., vr. 20/b.

³⁷² dahı, A.N., vr. 20/b.

³⁷³ meşâyih içinde, A.N., vr. 20/b; M.B.N., vr. 18/a - .

³⁷⁴ dirlerdi, A.N., vr. 20/b; meşhur bir kimesne vardı, M.B.N., vr. 18/a.

³⁷⁵ ve... vilâyet, A.N., vr. 20/b - ; Sâhib-i kerâmet ehli idi, M.B.N., vr. 18/a.

³⁷⁶ iderlerdi, A.N., vr. 20/b; M.B.N., vr. 18/a - .

³⁷⁷ elbedde, A.N., vr. 20/b.

³⁷⁸ taâm yedürürdi, A.N., vr. 20/b.

³⁷⁹ M.B.N., vr. 18/a.

³⁸⁰ durmuş, M.B.N., vr. 18/b.

³⁸¹ namâzdan sonra, A.N., vr. 20/b.

³⁸² M.B.N., vr. 18/a.

³⁸³ varalum, A.N., vr. 20/b; buyurun, M.B.N., vr. 18/a.

³⁸⁴ M.B.N., vr. 18/a.

³⁸⁵ bir pâre, A.N., vr. 20/b - ; biraz, M.B.N., vr. 18/a.

³⁸⁶ M.B.N., vr. 18/a.

³⁸⁷ M.B.N., vr. 18/a.

³⁸⁸ mesrûr, M.B.N., vr. 18/a.

³⁸⁹ üns, M.B.N., vr. 18/a.

³⁹⁰ Şeyh, A.N., vr. 20/b - .

³⁹¹ M.B.N., vr. 18/a.

³⁹² Seyyid'e eyitdi, A.N., vr. 21/a.

³⁹³ bunda mihmân olasız didi, A.N., vr. 21/a; deyü, M.B.N., vr. 18/a.

³⁹⁴ M.B.N., vr. 18/a.

muhâlefet etmeyüb ol gice anda yatdı,³⁹⁵ esrâr-ı ilâhiyye'den kelimât itdiler. Sabâh oldı Hazret-i Seyyid³⁹⁶ diledi ki; gide şeyh icâzet virmedi³⁹⁷ ta üç gün temâm-ı³⁹⁸ Şeyh Hazret-i Seyyid'e gitmeği³⁹⁹ komadı.⁴⁰⁰ Dördüncü gün şeyh cemî' ehl-i karye' cem' idüb eyitdiler ki; sizden iltimâs iderüz ki, bunda vatan tudasız⁴⁰¹ ve tezvûc idesis ta kim⁴⁰² âmme-i müslimine⁴⁰³ nef'nüz irişe nice kişilere hidâyete idesiz.⁴⁰⁴ Allahu-te'âlâ size atâ' itdüğü ni'metinden kullarına⁴⁰⁵ dahı irişdüresiz ve hem size münâsib **(28/b)** olan oldur. Nef' hâsdan nef' âm evlâdur⁴⁰⁶ deyü⁴⁰⁷ çıkub çok⁴⁰⁸ ilhâh itdiler ve dahı⁴⁰⁹ hem ceddinün sünnetine muvâfakatı itmem⁴¹⁰ vechedür⁴¹¹ didiler. Hazret-i Seyyid⁴¹² eyitdi; istihâre ideyüm⁴¹³ cânib-i Hakk'dan ne buyurulursa anunla amel idelüm didi. Şeyh bu sözi gayet sevâb görüb istihsân eyledi⁴¹⁴ ve eyitdi ki; yâ Seyyidî⁴¹⁵ kim bir murâdım var mıdır ki,⁴¹⁶ bin fakîrün kızını almaga istihâre idesüz. Seyyid eyitdi ki; * انما امره اذا اراد شيئاً ان
يقول له كن فيكون⁴¹⁷ andan sonra şeyh bu cevâba muntazır oldı. Bade'l-istihâre Hazret-i Seyyid⁴¹⁸ eyitdi ki;⁴¹⁹ bana şöyle emr olundu ki; ceddüm Hazret-i Alî *keremullâh-i vech*⁴²⁰ kabrine bile varavuz ana müşâvere idevüz ol⁴²¹ ne emr iderse,⁴²² ana göre amel idevüz şeyh sem'an ve tââten deyüb Hazret-i Seyyid'le mezâr-ı Hazret-i Alî'ye vardılar.

³⁹⁵ yatdı, A.N., vr. 21/a - ; yatub, M.B.N., vr. 18/a.

³⁹⁶ Seyyid, A.N., vr. 21/a - .

³⁹⁷ virmeyüb, M.B.N., vr. 18/b.

³⁹⁸ değin, M.B.N., vr. 18/b.

³⁹⁹ temâm...gitmeği, A.N., vr. 21/a - .

⁴⁰⁰ değin, A.N., vr. 21/a.

⁴⁰¹ dutasız, A.N., vr. 21/a.

⁴⁰² ta kim, M.B.N., vr. 21/a - .

⁴⁰³ müslimine, M.B.N., vr. 18/b - .

⁴⁰⁴ nice...idesiz, A.N., vr. 21/a - ; tutub, M.B.N., vr. 18/b.

⁴⁰⁵ kullara, A.N., vr. 2/a.

⁴⁰⁶ hem... evlâdur, A.N., vr. 21/a - ; ve...evlâdur, M.B.N., vr. 18/b - .

⁴⁰⁷ deyüb, M.B.N., vr. 18/b.

⁴⁰⁸ çok, A.N., 21/a - .

⁴⁰⁹ ve dahı, A.N., vr. 21/a - .

⁴¹⁰ itmem, A.N., vr. 21/a - ; itmeñ, M.B.N., vr. 18/b.

⁴¹¹ vâcibdür, M.B.N., vr. 18/b.

⁴¹² Seyyid-i Hazret, A.N., vr. 21/a.

⁴¹³ idin, A.N., vr. 21/a.

⁴¹⁴ itdi, M.B.N., vr. 18/b.

⁴¹⁵ ki yâ Seyyidî, A.N., vr. 21/a - .

⁴¹⁶ murâdım oldur ki, M.B.N., vr. 18/b.

* Allah bir şey dilerse ol dediği zaman oluverir.

⁴¹⁷ انم كن... A.N., vr. 21/a - .

⁴¹⁸ Seyyid, A.N., vr. 21/b - .

⁴¹⁹ ki, A.N., vr. 21/b - .

⁴²⁰ M.B.N., vr. 18/b.

⁴²¹ anlar, M.B.N., vr. 18/b.

⁴²² iderlerse, M.B.N., vr. 18/b.

Bu meşhûr mezârun⁴²³ gayrudur ol gice anda ârâm itdiler. Âlemi vâkıada⁴²⁴ Hazret-i (29/a) Seyyid⁴²⁵ cediti Hazret-i Alî ile buluşub temâm bu kazıyye‘ ana bildürdi. Hazret-i Alî radiyallahu te‘âlâ anhu⁴²⁶ destûr virdi çünkü sabâh oldu vâkıa Şeyh Acemî‘ye⁴²⁷ didi. Şeyh bir mertebede⁴²⁸ begâyet-i ferâh⁴²⁹ olduğı⁴³⁰ kabil-i vasf değıldür.⁴³¹ Gelüb Kesîriyye ehlini cem‘ itdi⁴³² ve etrafdan⁴³³ olan ulemâ‘ ve sâliha‘ ve zühhâdi ve ibâdını bî-nihâye⁴³⁴ cem‘ idüb ve etrafda olanlara⁴³⁵ bir azîm meclis eyledi. Envâ‘ ni‘metler pişirüb⁴³⁶ bunlara⁴³⁷ ziyâfetler eyledi⁴³⁸ andan sonra⁴³⁹ Şeyh Acemî yerinden turub⁴⁴⁰ bir belîğ ve fasîh hutbe okudu. Hutbe⁴⁴¹ içinde *Hazret-i*⁴⁴² Seyyid‘le mülâkat olduğı ve Hakk-te‘âlâ *Hazretleri Seyyid*⁴⁴³ Ebû‘l-Vefâ‘ya⁴⁴⁴ kendünün kızını almaga⁴⁴⁵ izin virdiğini bildürdi andan sonra kızını Seyyid‘e⁴⁴⁶ nikâh idüb duâ‘ kıldı kızın adı Hüsniyye‘idi. Gayetde zâhîde ve âbîde idi ve cemile idi ve nısf-ı mâlını *Hazret-i*⁴⁴⁷ Seyyid‘e bildürdi. Bir yıla kalmadı yine Hakk-te‘âlâ⁴⁴⁸ Şeyh Acemî⁴⁴⁹ mâlına *Hakk-te‘âlâ*⁴⁵⁰ ol kadar berekât virdi ki, Seyyid‘e virdüğünden dahı ziyâde oldu.⁴⁵¹ (29/b) لا يعدو لايحصي⁴⁵² Andan sonra Hazret-i Seyyid⁴⁵³ hâtunıyla Kalmînaya geldi⁴⁵⁴ anda makamı dutdı. Hâtunı ibâdete meşgul olub Seyyid‘ün hizmetini iderdi.

⁴²³ deyüb...mezârun, A.N., vr. 21/b - .

⁴²⁴ rü‘yâda, M.B.N., vr. 19/a.

⁴²⁵ Seyyid, A.N., vr. 21/b - ; M.B.N., vr. 19/a - .

⁴²⁶ keremullâh-i veche, M.B.N., vr. 19/a.

⁴²⁷ Şeyhe, A.N., vr. 21/b.

⁴²⁸ bir mertebede, A.N., vr. 21/b - ; M.B.N., vr. 19/a.

⁴²⁹ begâyet-i şâd, M.B.N., vr. 19/a.

⁴³⁰ bulub, A.N., vr. 21/b; olub, M.B.N., vr. 19/a.

⁴³¹ kabil-i...değıldür, A.N., vr. 21/b - ; M.B.N., vr. 19/a - .

⁴³² idüb, A.N., vr. 21/b; M.B.N., vr. 19/a.

⁴³³ etrafda, A.N., vr. 21/b; M.B.N., vr. 19/a.

⁴³⁴ bî-nihâye, M.B.N., vr. 19/a - .

⁴³⁵ ve...olanlara, M.B.N., vr. 19/a - .

⁴³⁶ pişirüb, A.N., vr. 21/b; M.B.N., vr. 19/a.

⁴³⁷ bunları konuklara, AN, vr. 21/b; bunları, M.B.N., vr. 19/a.

⁴³⁸ ziyâfetler eyledi, A.N., vr. 21/b - .

⁴³⁹ sonra, A.N., vr. 21/b - .

⁴⁴⁰ durub, A.N., vr. 21/b.

⁴⁴¹ hutbe, M.B.N., vr. 19/a - .

⁴⁴² M.B.N., vr. 19/a.

⁴⁴³ M.B.N., vr. 19/a.

⁴⁴⁴ Seyyid‘e, A.N., vr. 21/b.

⁴⁴⁵ kızını virmege, A.N., vr. 21/b.

⁴⁴⁶ sonra...Seyyid‘e, A.N., vr. 21/b - ; andan...Seyyid‘e, M.B.N., vr. 19/a - .

⁴⁴⁷ M.B.N., vr. 19/a.

⁴⁴⁸ yine...te‘âlâ, M.B.N., vr. 19/a - .

⁴⁴⁹ Şeyhin, A.N., vr. 22/a.

⁴⁵⁰ M.B.N., vr. 19/a.

⁴⁵¹ Seyyid‘e...A.N., vr. 22/a - ; M.B.N., vr. 19/a - .

⁴⁵² A.N., vr. 22/a; M.B.N., vr. 19/a.

{ Ve dahı bikridi kavm ana Sittü'l-fakr ezerlerdi.⁴⁵⁵ Bir niçe müddet bu hâl üzere geçdi. Kavmi ve kabîlesi ol hâtunı görmege gayet⁴⁵⁶ müştâkdı⁴⁵⁷ ricâlden ve nisâdan, akrabâdan ol hâtunun ziyâretine geldiler. Gördiler ki; bir âleme dahı⁴⁵⁸ sülûk itmiş⁴⁵⁹ hayli ehl-i hâlden olub merâtib-i kesîre⁴⁶⁰ kat' itmiş ammâ Hazret-i Seyyid⁴⁶¹ dahı el yukmamışidi, bikridi. Bunlara bu hâlet gayet meşgul geldi ser-zeniş birle kınadılar. Eyitdiler ki; kendüni tezyîn idüb Hazret-i Seyyid'e arz itmezsin, anun⁴⁶² için sana meyl itmez didiler. Hâtun eyitdi; yâ kavm Hazret-i Seyyid fârigdür ol asl nesne murâdı degildür. Bu kavm ilhâh ve⁴⁶³ ibrâm itdiler. Elbette sana bir veled gerekdür, ta kim⁴⁶⁴ **(30/a)** bu azîzin nesli münkatı' olmaya didiler.

Pes hâtun bunların sözünden çıkmayub nefis libâslar giyüb kendüvi envâ' ziyetle ârâste kılub dürlü dürlü râyihalar dürtünüb⁴⁶⁵ Hazret-i Seyyid'ün halvetine girdi. Hazret-i Seyyid'e hâtunun murâdı ma'lûm oldu; ammâ cimâ' izin virilmemişidi.

Pes Hazret-i Seyyid⁴⁶⁶ Hâtuna bir kaftân virdi. Eyitdi ki; bu kaftânda bir katre menî vardır, yu pâk olsun, hâtun kaftânı alub bir bakır legen içine⁴⁶⁷ koyub ol menî yudı.⁴⁶⁸ Hemân sâ'at ki, menî suyu legenün içine düşdi. Lâkin delindi pâre pâre oldu. Ol su karar itmeyüb gitdi çünkü hâtun bu hâleti gördi⁴⁶⁹ hâl nice idüğün fehm itdi⁴⁷⁰ kendüye bundan cevâb ve teselli hâsıl oldu. Andan sonra *Hazret-i Seyyid*⁴⁷¹ Hâtuna emr itdi ki, bir çanak süd içüne etmek toğraya ba'zıları eydür,⁴⁷² emr itdigü südlü birinc püşü vire.⁴⁷³ Her hâl ne buyurdıysa itdi⁴⁷⁴ **(30/b)** ve eyitdi ki; yâ Hâtun sen ve ehlün veled

⁴⁵³ Seyyid-i Hazret, A.N., vr. 22/a.

⁴⁵⁴ gelüb, M.B.N., vr. 19/a.

⁴⁵⁵ ve...ezerlerdi, M.B.N., vr. 19/a - .

⁴⁵⁶ begâyet, M.B.N., vr. 19/a.

⁴⁵⁷ müştâk olub, M.B.N., vr. 19/a.

⁴⁵⁸ Hüsniyye dahı, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁵⁹ sülûk itmiş, M.B.N., vr. 19/b - .

⁴⁶⁰ merâtib-i âlfıye, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁶¹ Seyyid, M.B.N., vr. 19/b - .

⁴⁶² anun, M.B.N., vr. 19/b - .

⁴⁶³ ilhâh ve, M.B.N., vr. 19/b - .

⁴⁶⁴ ta neslinüzden, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁶⁵ râyihalar ile, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁶⁶ pes...Seyyid, M.B.N., vr. 19/b - .

⁴⁶⁷ legene, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁶⁸ yumaga başladı, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁶⁹ görüb, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁷⁰ hâl nidüğünü bildi, M.B.N., vr. 19/b.

⁴⁷¹ M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁷² eyitdi, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁷³ büşi vire, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁷⁴ her kankısı ise, M.B.N., vr. 20/a .

taleb idersiz imdi, bilürsüz ki; Allahu-te'âlâ ve Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm⁴⁷⁵ emrinsiz nesne işlemezem, istihâre idelüm⁴⁷⁶ kabil-i rahmândan ve Hazret-i Resûl'den her⁴⁷⁷ ne emr olunursa ana göre amel iderem⁴⁷⁸ ve her kimesne ki; Hakk-te'âlâ gönderüb bu taâmı ana müyesser kılı vire anı oğul idinelüm didi.

*Pes*⁴⁷⁹ Hazret-i Seyyid baş murâkabeye çıkub cânib-i Hakka teveccüh eyledi. Âlemi ervâhe seyr eyleyüb gördi ki, Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm⁴⁸⁰ bir âlf makamda oturur, ashâb-ı kibâr *hep*⁴⁸¹ tertib üzre her biri⁴⁸² yerlü yeründe karar itmişler. Hazret-i Seyyid *bu*⁴⁸³ cem'iyeti göricek hâdimlerin⁴⁸⁴ birisine sorduğı; bu ne cem'iyetdür? Ol Hâdim⁴⁸⁵ eydür; Seyyid Ebû'l-Vefâ'ya kabil-i rahmândan yedi oğul virdiler. Arz bu cem'iyetden anları ta'yîn eylemekdür.⁴⁸⁶ Hazret-i Seyyid eydür; bu haberi işidecek varub bir köşede, **(31/a)** edebile⁴⁸⁷ oturdum, temâşâ iderem⁴⁸⁸ ta kim ol ta'yîn olacak kimesneler, kimler olalar.⁴⁸⁹

Pes Hazret-i Resûl aleyhi's-salâtü ve's-selâm,⁴⁹⁰ İmâm Hasan'a ve İmâm Hüseyin'e ve İmâm Zeynü'l-âbidîn'e radiyallahü anhum⁴⁹¹ emr eyledi ki, varun Tâcu'l-Ârifin'ün kırklarından yedi kimesne adlu adıyla getirün deyüb emr eyledi; varub yedisini dahı getürdiler ve ol yedi azîzün birisi Seyyid Matara'dur ki; Seyyid Sâlim oğlıdur ki, Seyyid Ebû'l-Vefâ'nun kardaşidur. Birisi Seyyid Gânim'dur ki, erbainde Ebû'l-Abbâs deyü zikr olunur ki, Seyyid Minhac oğlıdur, Seyyid Minhac *Muhammed bin Zeyd'dür ki, Ebû'l-Vefâ'nun dedesidür,*⁴⁹² ve birisi Seyyid Muhammed Seyyid Kemâl Hayât bin Seyyid Rızâ bin Seyyid Muhammed bin Seyyid Zeyd'dür⁴⁹³ ve birisi Seyyid Alî bin Seyyid Hamîs'dür ki, Seyyid Zeyd oğlıdur erbainde Alî bin Üstâd deyü

⁴⁷⁵ aleyhi's-selâm, M.B.N., vr. 20/a - .

⁴⁷⁶ ideyüm, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁷⁷ ve...her, M.B.N., vr. 20/a - .

⁴⁷⁸ idelüm, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁷⁹ M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸⁰ sallallahü aleyhi ve sellem, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸¹ M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸² her biri, M.B.N., vr. 20/a - .

⁴⁸³ M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸⁴ ashâbun, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸⁵ ashâb, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸⁶ bu cemî'yetden arz onları yakın eylemekdür, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸⁷ sinüb, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁸⁸ temâşâ iderem, M.B.N., vr. 20/a - .

⁴⁸⁹ kimlerdür gördüm, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁹⁰ aleyhi's-salâvât ve's-selâm, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁹¹ radiyallahü te'âlâ anhum, M.B.N., vr. 20/a.

⁴⁹² M.B.N., vr. 20/b.

⁴⁹³ ve birisi Seyyid Muhammed Seyyid Kemâl Hayât ibn-i Seyyid Muhammed bin Zeyd'dür, M.B.N., vr. 20/b.

zikir olunur hamîs deyü (31/b) anun için didiler Seyyid Zeyd'ün şeyhi oğlıdır. Ve birisi Abdu'r-rahmân Tafsuncî'dur ve birisi Alî bin Heytî'dur ve birisi Şeyh Askerî Şûlî'dür ki; nesebi İmâm Hasan Askerî'ye çıkar.

Hazret-i Seyyid bu azîzleri göricek şâd ve hurrem oldu. Andan sonra Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm eyitdi; yâ Hasan ve yâ Hüseyin ve yâ Zeynü'l-âbidîn varun oğlunuz Ebû'l-Vefâ'yı getirün. Bunlar gelüb Hazret-i Seyyidi ta'zîmle Resûl'un huzurına el itdiler. Hazret-i Resûle selâm virdi. Hazret-i Resûl selâmını alub eyitdi; merhabâ yâ Âbâ'l-Vefâ⁴⁹⁴ Hakk-te'âlâ sana yedi oğul virdi. Hem dünyâ da ve hem âhîret de oğlundurlar. Hazret-i Seyyidî eyitdi; yâ Resûlullâh bu kişiler ne mertebe de olalar? Hazret-i Resûl⁴⁹⁵ eyitdi; Âbâ'l-Vefâ bu yedi kişi ki; senün oğlundur, dünyâ da ve âhîret de saâdlerdür ve kıyâmete degin bunların nesli kesilmeye ve yedi oğluma bunların nesli (32/a) kime yetiçe saâdet anun ki, bunların silsilesine dâhil ola ve Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm bunlara emr ider ki; birer ellerini Hazret-i Seyyid'ün arkasına kodılar ve birer ellerini dahı Hazret-i Resûlün mübârek elinün altına koyub bey'at-ı hâs idüb oğul olmak üzerine ahd iderler. Andan Hazret-i Resûl eydür; yâ Âbâ'l-Vefâ sana yedi oğul virdük, kıyâmet de bunları dahı bunlara mürfid olub silsilesine sıdk ve ihlâsıla giden⁴⁹⁶ kimesne ve bî-riyâ muhabbet iden kimesne benüm âlemüm dibinde haşır olsa gerekdür ve her kimesne ki; benüm evlâduma⁴⁹⁷ hürmet ide. Allaha hürmet itmişdür ve her kimesne ki; Allaha hürmet ide, cennetü'l-firdevs anun⁴⁹⁸ makâmıdır ve dahı her kimesne ki, benüm evlâduma hürmet itmez *hemân bana hürmet itmez Allah'a hürmet itmez*⁴⁹⁹ ve her kimesne kim Allah hürmet itmez, (32/b) cehennem anun makâmıdır. Husûsen⁵⁰⁰ bu yedi oğluna hürmet vâcibdür ki; izzet ve eşref insân dururlar ki ve dahı yâ Âbâ'l-Vefâ; sana ve evlâduna vasiyyet olsun ki kıyâmete degin kimesneyle cidâl ve nizâ' itmeyeler zîrâ her silsileye ki, nizâ' ve cidâl karışdı ol nesle hatar ve helâk irişdi. Ve dahı Âbâ'l-Vefâ her kim benüm şerâatüm ihyâ idüb bu yedi oğlunun etegine yapışa, saâdet anun ve her kim bunlardan i'râz eyleye ben andan bîzârum didi.

Pes Hazret-i Tâcu'l-Ârifin bu ahde ikrâr ve i'tirâf idüb ol yedi azîz cân ve dille ferzendliği kabul itdi. Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm el getirüb duâ kıldı cemî' ashâb

⁴⁹⁴ Ebû'l-Vefâ, M.B.N., vr. 21/a.

⁴⁹⁵ Hazret, M.B.N., vr. 21/a .

⁴⁹⁶ giren, M.B.N., vr. 21/b.

⁴⁹⁷ bana, M.B.N., vr. 21/b.

⁴⁹⁸ anun, M.B.N., vr. 21/b - .

⁴⁹⁹ M.B.N., vr. 21/b.

⁵⁰⁰ husûsâ, M.B.N., vr. 21/b.

dahı belî duâ kıldılar. Vaktı ki; Tâcu'l-Ârifin âlemi hisse gelüb murâkabeden fâriğ oldı. Nâ-gâh kapu kakıldı, Hâtuna eyitdi; var, gör kimdür? Hâtun çıkub kapuyı açdı, bu yedi azîz⁵⁰¹ cemî'si kapuda hâzır dururlar. Hâtun **(33/a)** gelüb Seyyid'e i'lâm eyledi. Hazret-i Seyyid eyitdi; sadak Resûlullâh gelsünler didi. Hazret-i Seyyid bunların önüne ol südlü taâmı getürdi, yediler. Eyitdi; gelmene sebep nedür? Eyitdiler; vâkıâ da Hazret-i Resûlî aleyhi's-salâtü ve's-selâm gördük, bize eyitdi ki; varun oğlum Ebû'l-Vefâ'ya ki, size zâhiren ve bâtinen âtâ oldı didiler. Hazret-i Seyyid dahı kazıyye bunlara bildürdi. Zâhir yüzünden dahı bey'at eylediler ve sâdât-ı necefden mervidür ki, Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun erbâinde beş sahîhü'n-neseb Seyyid vardur ki; bu yedide dâhıldür. Saâdet o kimesnenün ki, bunlara sıdk ve ihlâsı birle iktidâ' kılub iki cihânda saâdet ehlinden evlâ Hakk-te'âlâ cemî' ümmet-i Muhammedî Ebû'l-Vefâ Hazretlerinün silsile-i tâhiresine girüb saîd-i abdî olmaga müyesser kılı vire, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Andan sonra Tâcu'l-Ârifin oturub terbiyet-i mürîdine meşgul olub **(33/b)** niçe azmışları böyle götürüb niçe dermânelere⁵⁰² dest-gîr oldı. Hakk-te'âlâ cemî' ümmet-i Muhammedî togrı yoldan irmiyüb. Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun kaddese'l-lâhu sırrehu⁵⁰³ ve zürriyyât-ı tâhiriyenün âlî himmetinden mahrum kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn. }⁵⁰⁴

⁵⁰¹ azîziin, M.B.N., vr. 22/a.

⁵⁰² dermânde, M.B.N., vr. 22/b.

⁵⁰³ kaddese'l-lâhu esrârı, M.B.N., vr. 22/b.

⁵⁰⁴ ve dahı...âlemîn, A.N., vr. 22/a - .

İkinci Bâb: Vasiyyetini ve Ba'zı Kelimât-ı Tayyibesini Beyân ider:

İcmâlen Şeyh Ebû'l-Hasan Alî bin Heytî'den kaddese'l-lâhu sırrehu¹ rivâyet olundu ki; Hazret-i² Ebû'l-Vefâ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz³ va'z idüb kelimât itdügi vakt sözlerinden bazı⁴ cemî⁵ avâm⁶ ve havâss⁷ fehm iderdi⁸ ve ba'zını ancak havâssı fehm iderdi⁹ ve ba'zın ancak¹⁰ ba'zın sözlerini ne havâss ve ne avâm fehm iderdi.¹¹ Bir gün hazreti şeyh halvet bulub bu kelimâtdan¹² suâl itmeñ¹³ ve bunun sırrına vâkıf olmak murâdumidi; ammâ cür'et idemezdüm âhir hırs galebe itdi. Şeyh'den suâl itdüm, eyitdi ki;¹⁴ ol sözlerki avâm ve hâvas fehm iderdi¹⁵ ol zâhirdür ya'nî nasâyih-i dîniyye'ye zâhire ve dahı ahkâm-ı (34/a) şer'iyye zâhirdür.¹⁶ Ve dahı¹⁷ ol sözler ki havâssı fehm ider, avâm fehm itmez ahkâmü'd-dünyâ ve işârât-ı hakikiyyedür. Ol sözlerki ne avâm ve ne havâss fehm ider.¹⁸ Ol eyyime-i ârifîyye'nün, ervâhınun ve melâikeler¹⁹ ki meclise hâzır olur²⁰ anların hitâbdur. Âriflerün rûhları ve hâzır olan melâikelerden²¹ gayri kimesne ol sözlerden²² fehm itmez didi.

Râvî eydür;²³ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün kelimât-ı mübârekesinden dür; من هيمه اثر

* ya'nî;²⁴ her kimesne²⁵ eser-i nazar

¹ rahmetullâh, A.N., vr. 22/a.

² Heytî'de...Hazret-i, M.B.N., vr. 22/b - .

³ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 22/a - .

⁴ va'z itdügi vakit kelimâtınun ba'zını, A.N., vr. 22/a.

⁵ cemî', A.N., vr. 22/a - .

⁶ halk, A.N., vr. 22/a; M.B.N., vr. 22/b.

⁷ havâss, A.N., vr. 22/a - .

⁸ ider, A.N., vr. 22/a.

⁹ ider, A.N., vr. 22/a.

¹⁰ ancak, A.N., vr. 22/a - ; M.B.N., vr. 22/a - .

¹¹ havâss ve avâm fehm itmezdi, A.N., vr. 22/a.

¹² bu kelimâtdan, M.B.N., vr. 23/a - .

¹³ itdigi, A.N., vr. 22/a.

¹⁴ ve...eyitdiki, A.N., vr. 22/a - .

¹⁵ ider, A.N., vr. 22/a.

¹⁶ ya'nî...zâhirdür, A.N., vr. 22/a - .

¹⁷ dahı, A.N., vr. 22/a - .

¹⁸ avâm...ider, A.N., vr. 22/a - .

¹⁹ eyyime-i ârifîyye ve ervâh ve melâike, A.N., vr. 22/a.

²⁰ olurlar, A.N., vr. 22/a.

²¹ anlardan, A.N., vr. 22/a; meleklerden, M.B.N., vr. 23/a.

²² sözleri, A.N., vr. 22/b; M.B.N., vr. 23/a.

²³ Hazret-i Resûl eydür, A.N., vr. 22/b.

* Özlemler yükseklere iltifat etmez.

²⁴ Hazret-i...yâ'nî, A.N., vr. 22/b - .

²⁵ kimse, A.N., vr. 22/b.

hayrân eylese ve dahı²⁶ gönlünü dost haberin işitmek koparsa ol kimesne şevkile beyâbânlarında²⁷ seyrân idüb Hakk'un gayrına nazar idüb²⁸ iltifât itmez.

Ve dahı²⁹ suâl itdiler ki,³⁰ ma'nâ-i zikr³¹ nedür? Eyitdi ki; الذكر شهود الحقيقة و حمود * الذكر شهود الحقيقة و حمود * ya'nî³² zikri kendü varlığını mahv idüb soyundurub³³ hakikât (34/b) makamını müşâhede itmeñdür. Ve dahı kelimât-ı mübârekesindendür; من اخلص الله في معاملة تخلص الدعوى * من اخلص الله في معاملة تخلص الدعوى * ya'ni her kimesnenün hakkıla³⁴ muâmelesi hâlis³⁵ olsa riyâ karışmasa ol kimesne yalan da'vilerden³⁶ halâs olur³⁷ ve dahı kelimât-ı tayyibesindendür; من ضيع حكم * وقته فهو جاهل و من قصر فيه فهو غافل و من اهله فهو عاخذ * ya'ni her kimesne kim evkatının hükmini zayı' itse ol câhildür ve her kimesne kim³⁸ andan³⁹ taksîrlük ide⁴⁰ gafildür ve her kimesne ki,⁴¹ ihmal eylese⁴² ya'nî⁴³ sütlik eylese⁴⁴ âcizdir.

Ve dahı Hazret-i Seyyid'den⁴⁵ suâl olundu ki; teslim ne nesnedür? Eyitdi; التسليم * ya'ni teslim nefsi-i ahkâm meydânında salı virmekdür ve dahı ol meydânda nefse gelen belâlardan nefsinı esirgemekdür ve dahı mürîdleri eyitdiler ki; bir vasiyyet eylen ki (35/a) ehl-i tarîke gayet fâide⁴⁶ ola.⁴⁷ Cevâb şöyle⁴⁸ eyitdi ki;⁴⁹ evvelâ⁵⁰ mürîde lazım olan gönlünü ve sırrını zâhîren ve bâtunen⁵¹

²⁶ dahı, A.N., vr. 22/b - .

²⁷ beyâbânlara, A.N., vr. 22/b.

²⁸ eyleyüb, A.N., vr. 22/b.

²⁹ ve dahı, A.N., vr. 22/b - .

³⁰ iderler ki, M.B.N., vr. 23/a.

³¹ maâni, A.N., vr. 22/b.

* Zikir hakikatın şahidi ve Ahlakın övgüsüdür.

³² eyitdi ki...ya'nî, A.N., vr. 22/b - .

³³ soyundurandur, A.N., vr. 22/b.

* Kim ki, işlerini Allah için yaparsa Allah onun duasını kabul eder.

³⁴ hakkla, A.N., vr. 22/b.

³⁵ hâlis, A.N., vr. 22/b - .

³⁶ duâ', M.B.N., vr. 23/b.

³⁷ olsada, A.N., vr. 22/b.

* Cahilin zamanını boşa geçirmesi güzelliğindendir. Gafilin zamanını kısılması, işte bu acizliğindendir.

³⁸ her...kim, A.N., vr. 22/b - .

³⁹ anda, M.B.N., vr. 23/b.

⁴⁰ eyleyen, A.N., vr. 22/b.

⁴¹ her kimesne ki, A.N., vr. 22/b - .

⁴² idüb, A.N., vr. 22/b.

⁴³ ya'nî, A.N., vr. 22/b - .

⁴⁴ eyleyen, A.N., vr. 22/b.

⁴⁵ Seyyid'den A.N., vr. 22/b.

* Ve şefkati terk etmek tehlikeye gitmektir. Müslümanlık nefsi dinin hükümlerine tabi kılmaktır.

⁴⁶ fâidelü, A.N., vr. 23/a.

⁴⁷ olalar, A.N., vr. 23/a.

⁴⁸ cevâb şöyle, M.B.N., vr. 24/a - .

⁴⁹ verdi ki, A.N., vr. 23/a.

⁵⁰ evvel, A.N., vr. 23/a.

⁵¹ zâhîren...bâtunen A.N., vr. 23/a - .

pâk itmeñdür ve dahı ferâizi ve sünneti edâ' itmege⁵² gayet harîs olmakdur ve bid'atlerden fitnelerden ve muhdes işlerden ırağ olmakdur ve ehl-i halk ve ehl-i tevâzu' olmakdur⁵³ ve dahı hâtırından eyü fikirler gecürüb⁵⁴ yaramaz fikirleri⁵⁵ terk-i nefy idüb,⁵⁶ dâimen eyü fikre meşgul olmakdur⁵⁷ ve kendü nefesine va'z ve nasîhat idüb Allahü-te'âlâ'nun mahlûkatını esirgemekdür ta⁵⁸ ki Allahu-te'âlâ⁵⁹ anı dahı⁶⁰ esirgeye ve dahı kendü kendüne yedigünde pâk olub hudûd-u şer'iden bir zerre taşra olmamakdur ve dahı ahdına vefâ idüb yalan dâ'vîler itmemekdür. Pes ve'l-hâsıl Allahu-te'âlâ'nun geri gördüğünden ictibâb itmeñdür.⁶¹

{ Zîrâ yalan dâ'vî iden kimesnenün ameli merdûddur ve dahı ehl-i ucb olmamakdur ve tâatına mağrûr olmamakdur; zîrâ mağrûr olursa Hakk-te'âlâ amelini habt idüb merdûd kılur ve dahı eyitdi ki, asl küllî bu tarîk de Hazret-i **(35/b)** Resûl'un sünnetine ittibâ' itmeñdür. Andan bu âyeti okudu ki; * و ما اتیکم الرسول فحذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا * ve dahı eyitdi ki; takvâ cemî' umûrun bâşı takvâdan azîm elem kadar nesne yogdur. Ve bu takvâ bir ağacdur köki ya'nî aslı Hazret-i Resûl'dur. Bildükleri sahâbe ve tâbîñdür ve yemşî a'mâl-ı sâlihâdur. Pes takvâ azugunuz olursa kıyâmet gününde selâmet olursız ve dahı Hakk-te'âlâ nehy itdüğü yerlerde bulunmak ki, sizi görür ve emr itdüğü yerde hâzır olun ki, sizi yükler ve dahı nâ-münâsib ve ehl-i fitneye ve dünyâyâ⁶² mağrûr olmuş kimesnelere ihtilât idüb anlar olduğu yere olmamak gerekdür ve her kangı mürîd ki; bu zıkr olan sözlerle amel itdi. Cennete vâsıl olub nârdan halâs oldı ve dahı anun kelâm-ı mübârekindendür; * و اعلم انّ الحق غيب لا يدرك و القلب غيب لا يملك فاذا اتصل الغيب با لغيب شاهد الغيب الغيب * **(36/a)** ya'nî bilgil ki; Hakk-te'âlâ⁶³ gaybdur, idrâk olunmaz ve gönül dahı gaybdur, temlîk olunmaz. Pes kaçan gayb, gaybe ulaşsa gayb gaybî görür. Bu söz gayet dakik sözdür zâhir ma'nâsı budur.

⁵² idüb, A.N., vr. 23/a.

⁵³ bu tevâzu' ehli olub halkı güncek olmakdur, M.B.N., vr. 24/a.

⁵⁴ eyü...gecürüb, M.B.N., vr. 24/a - .

⁵⁵ yaramazı, A.N., vr. 23/a.

⁵⁶ itmeñdür, A.N., vr. 23/a; nefy idüb, M.B.N., vr. 24/a.

⁵⁷ dâimen...olmakdur, A.N., vr. 23/a - .

⁵⁸ ta, A.N., vr. 23/a - ; M.B.N., vr. 24/a - .

⁵⁹ Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 24/a.

⁶⁰ dahı, A.N., vr. 23/a - .

⁶¹ pes...itmekdür, M.B.N., vr. 24/a - .

* Peygamberin getirdiklerini alır, nehy ettiklerinden sakınınız.

⁶² ve dünyâyâ, M.B.N., vr. 24/b - .

* Bil ki, Hakk-teâlâ gaybdır. Tam olarak idrak olunamaz. Kalpde gaybdır. Tam olarak idrak olunamaz. Kalpde gaybdır ki, malik olunamaz. Gayb, gayb ile iletişim halinde olursa; gayb gayba müşahede eder.

⁶³ Hakk sübhâne ve te'âlâ, M.B.N., vr. 24/b.

Ve dahı kelâm-ı şerîfinden *القلوب اذا تلقت ترقفت و اذا ارتقت التفت* * bu dahı gayet⁶⁴ gamız sözdür. Ehl-i hâl olmayan bunun hakikat ma'nâsını bilmez; ammâ ma'nâyı zâhiri budur ki, kaçan gönüller ulaşırsa terk ider ve kaçan terakki itse ulaşur. }⁶⁵

Ve dahı⁶⁶ bir gün Hazret-i Ebû'l-Vefâ kaddese'l-lâhu sırrehu meclisde va'z iderdi⁶⁷ makam-ı irşâddan söylerdi⁶⁸ suâl itdiler ki,⁶⁹ mürîdine vakt-i kâmil olur eyitdi ki;⁷⁰ اذا صار شيرجاً خالصاً⁷¹ kaçan sâfîşirliğin⁷² yağı⁷³ olsa bu işâret-i fehm idemediler⁷⁴ ta ol vakte değin ki,⁷⁵ bir yağ satıcı⁷⁶ çağırub eyitdi ki; eyü sâfîşirliğin yağı kim olur hemân ki bu sözi işitdüler ba'zı mürîdler şeyh'ün işâretine fehm itdiler ve ba'zı itmediler. Şeyh Alî bin Heytî diledi ki, bu ba'zı *anlamayanlarda*⁷⁷ dahı fehm ide **(36/b)** Hazret-i Seyyid'den⁷⁸ bu ma'nânun keşfin taleb itdi.⁷⁹ Hazret-i Seyyid eyitdi ki; bu yağ simsimden olur kaçan anı ekmek isteseler evvela⁸⁰ bir⁸¹ pâk yer bulub birkaç kerre anı⁸² sürerler⁸³ taşını ve yaramaz nesnelərini⁸⁴ ârıldurlar⁸⁵ andan⁸⁶ bir muâyyen⁸⁷ vaktde⁸⁸ anı ekerler. Ol simsim yerün nem-naglığından rutûbet hâsıl idüb bir hâlete dahı varur. Allahu-tebâreke ve te'âlâ⁸⁹ yağmur virüb anı suvarur, kuvvet bulub,⁹⁰ yeryüzüne çıkar. Vakti ki, biter ikinci dahı gelüb buna⁹¹ sâhi⁹² yardım ider,⁹³ otun ve⁹⁴ yaramaz

* Kalpler birbiriyle kavuşunca incelir. İncelince yönelir.

⁶⁴ gayet, M.B.N., vr. 25/a - .

⁶⁵ zîrâ...ulaşur, A.N., vr. 23/a - .

⁶⁶ Pes, A.N., vr. 23/a.

⁶⁷ idüb, A.N., vr. 23/a.

⁶⁸ söylerken, A.N., vr. 23/a.

⁶⁹ ki, A.N., vr. 23/a - .

⁷⁰ olur idi ki, A.N., vr. 23/a.

⁷¹ رشيرجاً... ذاص , A.N., vr.23/a -; Halis tahin olunca.

⁷² sâfî sözlüğün, A.N., vr. 23/a.

⁷³ bağı, A.N., vr. 23/a.

⁷⁴ idemeyenler, A.N., vr. 23/a.

⁷⁵ ki, A.N., vr. 23/a - .

⁷⁶ satıcı, A.N., vr. 23/a.

⁷⁷ A.N., vr. 23/b.

⁷⁸ Hazret-i Seyyid'den, A.N., vr. 23/b - .

⁷⁹ eyledi, M.B.N., vr. 25/a.

⁸⁰ ol, A.N., vr. 23/b.

⁸¹ bir, M.B.N., vr. 25/a - .

⁸² anı, A.N., vr. 23/b -..

⁸³ sürüb, A.N., vr. 23/b.

⁸⁴ yaramazını, A.N., vr. 23/b.

⁸⁵ ârıldub, A.N., vr. 23/b.

⁸⁶ andan, A.N., vr. 23/b - .

⁸⁷ eyü, A.N., vr. 23/b.

⁸⁸ vaktde, M.B.N., vr. 25/b - .

⁸⁹ Allahü-Te'âlâ, A.N., vr. 23/b.

⁹⁰ bulur, A.N., vr. 23/b.

⁹¹ vakti ki...buna, A.N., vr. 23/b - .

⁹² sâhi, M.B.N., vr. 25/b - .

nesnelerini âridür. Temâmı ayırışur⁹⁵ sonra⁹⁶ bunu yerinden koparur ve vatanından ayırışturub⁹⁷ belînden bağlar⁹⁸ güneşe bıragur. Bir müddet andan issi ve suvuk-ı zahmetin çeker. Ol⁹⁹ ufûnetleri¹⁰⁰ gider kurur andan sonra anı¹⁰¹ bir pâk makama koyub¹⁰² a'sâyyla urur, karışdurur¹⁰³ ta kim¹⁰⁴ hîcâb olan nesneleri gidüb kısırlardan halâs olur; ammâ zâhir hîcâbı gider bâtın hîcâbı bâkî kalur¹⁰⁵ ki; pes¹⁰⁶ bunu pâk¹⁰⁷ yuyub yumuşak (37/a) döger ve¹⁰⁸ andan evde koyub¹⁰⁹ kaynadur andan çıkarur hamır gibi yoğurur ki; hîç evvelki şeklinden nesne kalmaz andan ayak¹¹⁰ altuna alub sıkır ne kadar ki ayaklar ol kadar hîcâbdan halâs olur.

Pes bu hâllerden sonra sâfîşîrlîğün yağı olub hîcâbdan, *hîcâblardan*¹¹¹ halâs olur. Kara nu larda¹¹² nûr olur, mü'minlere gıdâ' olur taâmlara lezzet ve ziynet verür cemî' âleme nef'i irişür.¹¹³ Pes ol meşakkatlerden¹¹⁴ ki, bu tarîkde çekdi. Sonı rahat oldı ve kudretten¹¹⁵ ve zulmetden kurtuldu, nûr oldı.¹¹⁶

İmdi eger mürîd dahı kendüyi şeyh'e teslim ider¹¹⁷ şol simsimi kendüvi ikinceye teslim itduğı gibi *ol dahı*¹¹⁸ zulmetden kurtulub nûra irişür.¹¹⁹ Eger teslim itmeyüb uc b iderse ebedi zulmetde kala.¹²⁰

⁹³ itdüm, vr. 23/b.

⁹⁴ otun ve, A.N., vr. 23/b - .

⁹⁵ ayırışdıkdan, A.N., vr. 23/b.

⁹⁶ andan, M.B.N., vr. 25/b.

⁹⁷ ayurur kalur, M.B.N., vr. 25/b.

⁹⁸ yerinden...bağlar, A.N., vr. 23/b - .

⁹⁹ bir...ol, A.N., vr. 23/b - .

¹⁰⁰ ufûneti, A.N., vr. 23/b.

¹⁰¹ sonra anı, A.N., vr. 23/b - .

¹⁰² pâk...koyub, A.N., vr. 23/b - .

¹⁰³ karışdurur, M.B.N., vr. 25/b - .

¹⁰⁴ ta kim, A.N., vr. 23/b - .

¹⁰⁵ kışrundan çıkarur ki ol zâhiri hîcâbdur. Bâtını hîcâb gidermek budur, A.N., vr. 23/b.

¹⁰⁶ pes, A.N., vr. 23/b - .

¹⁰⁷ pâk, A.N., vr. 23/b - .

¹⁰⁸ ve, A.N., vr. 23/b - .

¹⁰⁹ bıragub, A.N., vr. 23/b.

¹¹⁰ ayag, A.N., vr. 23/b.

¹¹¹ M.B.N., vr. 25/b.

¹¹² kargulardan, A.N., vr. 24/a.

¹¹³ irişir, A.N., vr. 24/a.

¹¹⁴ meşakkatler, A.N., vr. 24/a.

¹¹⁵ kederden, A.N., vr. 24/a; kudretten, M.B.N., vr. 26/a.

¹¹⁶ nûr oldı, A.N., vr. 24/a - .

¹¹⁷ iderse, A.N., vr. 24/a; idüb, M.B.N., vr. 26/a.

¹¹⁸ A.N., vr. 24/a.

¹¹⁹ irişe, M.B.N., vr. 26/a - .

¹²⁰ eger uc b idüb teslim itmezse ebedi zulmetten kurtulub nûra irişemez., A.N., vr. 24/a.

Pes Hazret-i Ebû'l-Vefâ kaddese'l-lâhu sırrehu bu kelâmda işâret itdigü; mürîdün evvelâ kalbi pâk olmak gerekdür¹²¹ ve râhmet suyu ile¹²² suvarmak¹²³ gerek. Andan sonra vera' eli birle¹²⁴ gıdâ'landurmak gerek ve zühd **(37/b)** orağıyla riyâ' ve ucb¹²⁵ otlarını kesmek gerek ve şirk diğêrlerini arıtmak gerek. Kaçan isti'dâd bulsa vatanından ayırub tahâret-i kalb ve sırr sahrâsına iletüb¹²⁶ biline azm ve¹²⁷ sâbit-i kadem olmak¹²⁸ kuşağın kuşadub¹²⁹ hizmet ve müşâhede¹³⁰ komak gerek, ta kim mücâhedenün issi¹³¹ ve sovuğı ana irişüb ve şevk yılları tokunub ufûnetin zâil eyleye. Andan riyâzet-i a'sâs ile¹³² döğüb¹³³ hîcâbdan¹³⁴ halâs idüb¹³⁵ kışrundan kurtarmak gerek. Andan fenâ ayacı altına alub sıkamak gerek; ta kim cemî' hîcâbdan halâs olub nûr olâ.

Ve dahı¹³⁶ rivâyet olundu ki; Hazret-i Ebû'l-Vefâ kaddese'l-lâhu sırrehu mürîdi kettâne teşbîh eyleyüb buyurmuşdı ki;¹³⁷ her kimesne kim mevlâsına vâsıl olmak dilese târikde olan râhmetlere ve meşakatlere sabr eyleye. Nitekim kettâne zahmetler ve belâlara sabr idüb âhirü'l-emr kâğaz olur. Üzerine Allah adı yazılır,¹³⁸ muazzir ve mükerrem olur, Allah adı¹³⁹ **(38/a)** *berekâtında*¹⁴⁰ görmez misin? Kettân ol yerde yatub habîs çeker yeryüzüne çıkub tamamı bitdükden sonra yerinden koparurlar, gurbet belâsını çeker andan issilere karşı yatub harâret-i şems belâsını çeker¹⁴¹ andan dökülmek zahmet ve kabından halâs olmak belasını çeker¹⁴² andan fezâlâtdan ve kendüye mülâyim olmayın, nesnelere ayırtlanınca¹⁴³ ve tarak ve fırça¹⁴⁴ zâhmetini

¹²¹ olmakdur, A.N., vr. 24/a.

¹²² suyuyla, M.B.N., vr. 26/a.

¹²³ sıvarılmak, A.N., vr. 24/a.

¹²⁴ bir ki, A.N., vr. 24/a.

¹²⁵ riyâ' ve ucb, M.B.N., vr. 26/a.

¹²⁶ eyilüb, A.N., vr. 24/a.

¹²⁷ azm ve, A.N., vr. 24/a - .

¹²⁸ olmak, M.B.N., vr. 26/a - .

¹²⁹ kuşanub, A.N., vr. 24/a.

¹³⁰ hizmet-i müşâhide, A.N., vr. 24/a.

¹³¹ itse, M.B.N., vr. 26/a.

¹³² a'sâyıla, A.N., vr. 24/b; M.B.N., vr. 26/a.

¹³³ dokunub, A.N., vr. 24/b.

¹³⁴ hîcâbdan, A.N., vr. 24/b.

¹³⁵ idüb, M.B.N., vr. 26/a - .

¹³⁶ ve dahı, A.N., vr. 24/b - .

¹³⁷ buyurmuş ki, M.B.N., vr. 26/b .

¹³⁸ Allahu-Te'âlâ kelâmı yazılır, A.N., vr. 24/b.

¹³⁹ Allah adı, A.N., vr. 24/b - .

¹⁴⁰ M.B.N., vr. 26/b.

¹⁴¹ çeker, M.B.N., vr. 26/b - .

¹⁴² andan...çeker, M.B.N., vr. 26/b - .

¹⁴³ andan... ayırtlanınca, A.N., vr. 24/b - .

¹⁴⁴ fırça, A.N., vr. 24/b.

çeker.¹⁴⁵ Andan egrilmekte¹⁴⁶ tokununca ol kadar zâhmet çeker ki, hadsiz.¹⁴⁷ Andan derzinün sındusu ve inisi belâsını çeker. Âhir insâna irişüb sâtir olur. Yine ol makamda dahı kimi oldukça¹⁴⁸ ol kimi¹⁴⁹ giderince depmek ve taşu dökme ve sıkmak belâsını çeker. Bu âlemden hâli olmaz,¹⁵⁰ âhir pâre pâre olub halk bunı nazardan¹⁵¹ bıragub mezbeleye atarlar,¹⁵² ayıklar¹⁵³ altında topraklara bulaşub mühmelâtda yatur¹⁵⁴ ta şol vakte değin ki, kâgaz¹⁵⁵ (38/b) düzici¹⁵⁶ bunı bu hâlde görüb şefkat ider ıslaha getürmekçün alub pâk suyuyla yur andan ol kadar¹⁵⁷ meşakkat anda dahı hâdsiz¹⁵⁸ çeker ki,¹⁵⁹ ta ol kadar ki,¹⁶⁰ kâgaz¹⁶¹ olur mehre urub mücellâ ve müseykal idüb¹⁶² üzerine Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm yazmaga ve¹⁶³ kur'ân¹⁶⁴ yazmaga¹⁶⁵ ve hâdis-i şerfi¹⁶⁶ ve maârif-i ledüni yazmaga kâbil olur Hakk-te'âlâ'nun avn-ı birle.¹⁶⁷

Ve dahı¹⁶⁸ rivâyet olundı ki; Hazret-i Seyyidî ol zemânun halîfesine kulâdılar; zîrâ meclisine nihâyetsüz azîm¹⁶⁹ halk cem' olurdu. halîfe memleketden¹⁷⁰ korkub Seyyidî'î hâzır itdürdi,¹⁷¹ imtihân itmeñ istedi. *Pûlâd gerisi; kızdurub hâzır itdiler.*¹⁷² Ve dahı¹⁷³ Bağdâd'da ne kadar ulemâ' ve ehl-i cidâl var ise ve nacâs var ise ihzâr idüb her bir müşkil meseleleri yâd kıldılar¹⁷⁴ Hazret-i Seyyidî'î aciz kılalar.¹⁷⁵ Hazret-i Seyyidî¹⁷⁶

¹⁴⁵ belâsız çeker, A.N., vr. 24/b.

¹⁴⁶ el-hâsıl, M.B.N., vr. 26/b.

¹⁴⁷ bî-nihâyedür, A.N., vr. 24/b; hadsizdür, M.B.N., vr. 26/b.

¹⁴⁸ oldukça, A.N., vr. 24/b; M.B.N., vr. 26/b.

¹⁴⁹ giren, A.N., vr. 24/b.

¹⁵⁰ bu...olmaz, A.N., vr. 25/a - .

¹⁵¹ nazardan, A.N., vr. 25/a - .

¹⁵² bıragurlar, A.N., vr. 25/a .

¹⁵³ ayıklarlar, A.N., vr. 25/a .

¹⁵⁴ altında...yatur, A.N., vr. 25/a - .

¹⁵⁵ kağıd, A.N., vr. 25/a.

¹⁵⁶ yapucu, M.B.N., vr. 27/a.

¹⁵⁷ pâk yogdan sonra şol kadar , A.N., vr. 25/a.

¹⁵⁸ hâdsiz, A.N., vr. 25/a - .

¹⁵⁹ ki, A.N., vr. 25/a - .

¹⁶⁰ ol kadar ki, A.N., vr. 25/a - .

¹⁶¹ kağıd, A.N., vr. 25/a.

¹⁶² alub, A.N., vr. 25/a.

¹⁶³ Bismillâh...ve, A.N., vr. 25/a - .

¹⁶⁴ kur'ân-ı kerîm, M.B.N., vr. 27/a.

¹⁶⁵ yazmaga, A.N., vr. 25/a - .

¹⁶⁶ hâdis, A.N., vr. 25/a; hâdis-i nebevî, M.B.N., vr. 27/a.

¹⁶⁷ Allah avn ile, A.N., vr. 25/a.

¹⁶⁸ pes, A.N., vr. 25/a.

¹⁶⁹ azîm, A.N., vr. 25/a - .

¹⁷⁰ saltanatından, M.B.N., vr. 27/a.

¹⁷¹ da'vet idüb, A.N., vr. 25/a.

¹⁷² M.B.N., vr. 27/a.

¹⁷³ ve dahı, A.N., vr. 25/a - .

¹⁷⁴ Bağdâd ehlinin ulemâ'sından ehl-i cidâl ulemâ'lar cem' idüb muhabbet iderdi r, A.N., vr. 25/a.

geldi ol kürsünün üzerinde oturdu¹⁷⁷ bunlara selâm virdi.¹⁷⁸ Bunlar hemân ki Hazret-i Seyyid'i gördiler¹⁷⁹ *mütehayyir oldular*.¹⁸⁰ Hakk-te'âlâ¹⁸¹ (39/a) ol mes'leleri ve dahı ne kadar nesne bilürler ise bunlara unutturdu.¹⁸² Hîç¹⁸³ kimesnenün nesne söylemege mecâli olmadı;¹⁸⁴ ammâ icünden¹⁸⁵ birisi bu kadar kelâm söyledi ki; İslâm ne nesnedür yâ şeyh? *didî*.¹⁸⁶ Hazret-i şeyh¹⁸⁷ eyitdi ki; sizün İslâmınız mı sorarsun yohsa benüm İslâmı mu? Sâil eyitdi;¹⁸⁸ senün İslâmın benüm İslâmumun gayri midür?¹⁸⁹ Seyyid eyitdi;¹⁹⁰ neam. Sâil eyitdi,¹⁹¹ beyân eyle¹⁹² görelüm. Seyyid eyitdi;¹⁹³ İslâm kâmiliniz aynı îmândur ki, dille¹⁹⁴ Hakk-te'âlâ'nun birliğine¹⁹⁵ inanub¹⁹⁶ ikrâr idüb gönülle¹⁹⁷ i'tikad idüb a'zayla amel itmeñdür¹⁹⁸ و اما اسلامنا فمحو الذات و تبديل الصفات و استقرار الاوقات بالطاعات¹⁹⁸ *
ya'ni benüm İslâmum varlığını mahv idüb gidermek¹⁹⁹ ve sıfâtlarımı tebdîl eylemek²⁰⁰ ve cemî'²⁰¹ evkâtımı Hakk-te'âlâ'nun²⁰² kullığına sarf eylemekdür. Ve dahı sizün orucunuz Ramazân ve ayında eger sâir orucda gündüz yemeği ve suyu içmeği ve *cimağı terkdi*.²⁰³ و اما صيامنا فعنكل مافي لكائبات خلا مالا بدمنه معيناً على الطاعات و التخلي عن ساير الرذائل و انا
* (39/b) ya'ni benüm orucum cemî' kâinâtdan beri olmakdur. Yiyecekden

¹⁷⁵ Hazret-i...kılalar, A.N., vr. 25/a - .

¹⁷⁶ Seyyid, A.N., vr. 25/a.

¹⁷⁷ Seyyid bir pülâ pülâ ol kürsünün üzerinde oturdu, M.B.N., vr. 27/a.

¹⁷⁸ kürsî kurdurub ol kürsünün üzerine çıkub bunlara selâm virdi, A.N., vr. 25/a.

¹⁷⁹ bu hâlî görüb, A.N., vr. 25/a.

¹⁸⁰ A.N., vr. 25/a.

¹⁸¹ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 25/a - .

¹⁸² bildiklerini unuttular, A.N., vr. 25/a.

¹⁸³ hîç, M.B.N., vr. 27/b.

¹⁸⁴ hîç...olmadı, A.N., vr. 25/a - .

¹⁸⁵ içünde, A.N., vr. 25/a.

¹⁸⁶ A.N., vr. 25/b.

¹⁸⁷ Seyyid, A.N., vr. 27/b.

¹⁸⁸ eydür, A.N., vr. 27/b.

¹⁸⁹ İslâm iki dürlü olur mu?, A.N., vr. 25/b.

¹⁹⁰ eydür, A.N., vr. 25/b.

¹⁹¹ eydür, A.N., vr. 25/b.

¹⁹² itgil, A.N., vr. 25/b.

¹⁹³ eydür, A.N., vr. 25/b.

¹⁹⁴ didile, A.N., vr. 25/b.

¹⁹⁵ birline, M.B.N., vr. 27/b.

¹⁹⁶ inanub, A.N., vr. 25/b - .

¹⁹⁷ gönle ile, A.N., vr. 25/b.

¹⁹⁸ itmeñ, A.N., vr. 25/b.

* Bizim Müslümanlığımıza gelince: zâtı yok etmek, sıfatı bolca ortaya koymak ve vakitleri ibadetlerle kapsamaktır. Orucumuza gelince: her şeyden.

¹⁹⁹ giderüb, A.N., vr. 25/b.

²⁰⁰ eyleyüb, A.N., vr. 25/b.

²⁰¹ cemî', A.N., vr. 25/b.

²⁰² Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 25/b.

²⁰³ A.N., vr. 25/b.

* Kainatda Allah'a itaat ve onun yardımı olmasaydı noksanlıklar ve rezillikler eksik olmazdı.

giyecekden meger şol²⁰⁴ ibâdete kuvvet virdüm²⁰⁵ ve idecek kadar²⁰⁶ ola ve²⁰⁷ dahı cemî' yaramaz sıfâtlardan noksân virür nesnelere hâli²⁰⁸ olmakdur ve dahı²⁰⁹ sizün zekâtınız altundan bu kadar ve gümüşden bu kadar²¹⁰ ve davardan bu kadar deyüb; ne kadar var ise temâm-ı tafsîl üzere şol²¹¹ kütüb-i fıkıhda geldiği gibi beyân itdi.²¹² *Ve ammâ tafsilîyle dahı eyitdi;*²¹³ * اما ذكاتنا فيدل الموجود و التغمي بما عند المعبود و ساير الوجود و ما في الوجود *
ya'ni benüm zekâtum cemî' mevcûdı bezl itmeñdür, ya'ni mâ-melekî îsâr²¹⁴ ve itâr²¹⁵ itmeñdür. Allahu-te'âlâ katında olan nesnelere ki; gınâ' hâsıl idüb cemî' varlıktan el çekmekdür²¹⁶ ve dahı sizün haccınız²¹⁷ ömrünüzde bir kerredür²¹⁸ ve şerâyihi ve²¹⁹ ahkâmını beyân itdi.²²⁰ Tafsiliyle dahı eyitdi;²²¹ * اما حجا ادا الصلوات المفروضات بمكته المشرفة علي *
ya'ni (40/a) bizüm haccumuz biş vakt namâzı kâ'be-i Mekke-i şerîfe²²² de kılmakdur ve vaktleri geçenincede²²³ ve dahı her yıl sâdâtula haccda bile bulunmakdur.²²⁴ Sâdık ve muhlis olanlarla²²⁵ bu ahvâl ma'lûmdur ve mahcûblar bundan gafildür²²⁶ didi. Andan sonra eyitdi; yâ Ulemâ-i Bağdâd söylen eger²²⁷ suâlünüz var ise sorun. Hîç²²⁸ kimesnenün nutka mecâli olmadı; zîrâ Hakk-te'âlâ bildüklerini unutturmuşdı andan Hazret-i Seyyid ol yarakladıkları cemî' müşkil meseleleri bunlara Allah emriyle tekrîr idüb cemî' sine cevâb virdi. Ve dahı eyitdi ki; bu İslâm ki, zikr

²⁰⁴ şol, A.N., vr. 25/b - .

²⁰⁵ virecek, A.N., vr. 25/b.

²⁰⁶ mukâdder, A.N., vr. 25/b.

²⁰⁷ ve, A.N., vr. 25/b - .

²⁰⁸ cemî' ...hâli, A.N., vr. 25/b - .

²⁰⁹ ve dahı, M.B.N., vr. 28/a - .

²¹⁰ kadardur, A.N., vr. 25/b.

²¹¹ ne...şol, A.N., vr. 26/a - .

²¹² kitâb mücibince itdi, A.N., vr. 26/a.

²¹³ A.N., vr. 26/a.

* Mabudun yanında var olanların, olmayanların yanında zekatı çalışıp kazananlar ve zenginler verir.

²¹⁴ ihzâr, A.N., vr. 26/a.

²¹⁵ itâr, M.B.N., vr. 28/a - .

²¹⁶ Allahu...çekmekdür, A.N., vr. 26/a - .

²¹⁷ haccınız, A.N., vr. 26/a.

²¹⁸ kerrede, M.B.N., vr. 28/a.

²¹⁹ âyetini ve, A.N., vr. 26/a - .

²²⁰ tâkat yeterse, A.N., vr. 26/a.

²²¹ tafsilîyle...eyitdi, A.N., vr. 26/a - .

* Bizim Haccımız farz namazlarını eda etmektir. Her yıl şerefli Mekke'de zamanı geçirmek ve her yıl haccda hazır olmak şerefli kişilerden olmaktadır.

²²² Mekke-i şerîfe, A.N., vr. 26/a; M.B.N., vr. 28/a.

²²³ ve...geçenincede, A.N., vr. 26/a - .

²²⁴ Sâdık-ı muhlis, A.N., vr. 26/a.

²²⁵ olanlara, A.N., vr. 26/a.

²²⁶ gafilidür, A.N., vr. 26/a.

²²⁷ eger, M.B.N., vr. 28/b - .

²²⁸ hîç, A.N., vr. 26/a; M.B.N., vr. 28/b.

itdüm,²²⁹ kimün sefâsı var ise gelsün didi,²³⁰ kankınızda bunun gibi İslâm vardır,²³¹ gelüb beyân itsün didi.²³² Hiç kimesne cevâb virmedi²³³ kadîd oldılar²³⁴ Hazret-i Seyyid²³⁵ duâ'yla²³⁶ meclisini temâm idüb kürsüden aşağıya²³⁷ indi.

Pes ibn-i Ukayl ile Şeyh Ebû'l-Hasan bin Cevzî ki, Ebû'l-Ferec bin Cevzî'nün bâbâsıdır, ekâbir-i müfessirindendir,²³⁸ (40/b) gelüb Hazret-i Seyyid'i²³⁹ ziyâret itdiler. *Seyyid'e nesne bilmez deyüb*²⁴⁰ inkâr²⁴¹ edenlerin²⁴² reîsi bunlar idi. Seyyid'ün bu hâletini Seyyid'den²⁴³ müşâde idecek²⁴⁴ hayrân olub,²⁴⁵ inkârlarına²⁴⁶ pişmân oldılar. Dahı tafsîl-i bâb, râbî de beyân oluna.²⁴⁷

Vakti gelüb Seyyid'i ziyâret itdiler. Seyyid eyitdi; siz beni kelimâta kadir degildür deyü ta'n iderdünüz bilemedünüz ki; ceddüm Hazret-i Muhammed Mustafâ aleyhi's-selâm²⁴⁸ bana düşimde gelüb mübârek ağzı yarini ağzuma koydı; فامسيت عجميا و يا'nî ahşâmladum Acemî idüm, sâbahladum Arabî oldum, andan bu şi'ri okudı.

Şi'ir; *سر الفصاحة كامن في المعنر ; بسرا برالا رواح لا في الالس* ya'nî: fasâhât ve belâgatun sırrı rûhda gizlidür, dillerde değöldür i'tibâr zâhire degildür bâtınadır. Bu şi'riün kalan beytlerini getürmedük ihtisâr itdük. Hakk-te'âlâ ümîddürki bu bendeleri zâhirde komayub bâtın tarîkine sülûk itmegi müyesser idivere, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.²⁴⁹

²²⁹ İslâmınız zikr itdüm, A.N., vr. 26/a.

²³⁰ andan...didi, A.N., vr. 26/a -

²³¹ var, A.N., vr. 26/a.

²³² kankınız...didi, M.B.N., vr. 28/b - .

²³³ virmeyüb, A.N., vr. 26/a.

²³⁴ kadîd oldılar, M.B.N., vr. 28/b - .

²³⁵ Seyyid, A.N., vr. 26/a - .

²³⁶ duâ'yla, M.B.N., vr. 28/b - .

²³⁷ aşağıya, A.N., vr. 26/a - .

²³⁸ bin Cevzî... müfessirindendir, A.N., vr. 26/a - .

²³⁹ Seyyid, A.N., vr. 26/a - .

²⁴⁰ M.B.N., vr. 28/b.

²⁴¹ inkâr, M.B.N., vr. 28/b - .

²⁴² münkirlerin, A.N., vr. 26/a.

²⁴³ hâletlerini, A.N., vr. 26/a .

²⁴⁴ görüb, A.N., vr. 26/a.

²⁴⁵ hayrân olub, A.N., vr. 26/a - .

²⁴⁶ inkârlarına, M.B.N., vr. 28/b - .

²⁴⁷ dahı...oluna, M.B.N., vr. 28/b - .

²⁴⁸ Mustafâm, A.N., vr. 26/a.

* Arapla sabahladum Acemle ahşâmladum.

* Fesahatın /edebiyatın sırrı sözde değil ruhlar aleminde özürsüz mükemmeldir.

²⁴⁹ vakti... yâ rabbü'l-âlemîn, A.N., vr. 26/a - .

Rivâyet olundu ki;²⁵⁰ Şeyh Mâcid Kervî eydür ki;²⁵¹ Seyyid'ün hizmetinde (41/a) olurdu.²⁵² *Bir gün*²⁵³ Hazret-i Seyyid ile Şeyh Ma'ruf-u Kerhî'nun radiyallahü anhunun kâbrine ziyâret itmege varduk. Kabr üzerinde²⁵⁴ Seyyid'e bir hâlet vâki' oldı ve²⁵⁵ şevk galebe idüb,²⁵⁶ Hakk-te'âlâ'ya söylerim rabbü'l-âlemîn matla'dur, melâikeler²⁵⁷ görürler ve yazarlar, biz cemî'müz ve dahı bu kâbirlerde²⁵⁸ olan²⁵⁹ Hakk-te'âlâ'nun²⁶⁰ huzurında tururlar ve Hakk sübhâne ve te'âlâ elhamdülillâh kalbimi muhabbetle toldurdı ve dahı anda mükâşefâtunun sırlarını indürdi.²⁶¹ Hakk-te'âlâ'nun nûruyla gördüm. Mahlûkatdan bu zemâne değın gelenleri²⁶² ve kıyâmete değın gelecekleri dahı gördüm ve Hakk-te'âlâ benüm hâlimün nûruyla müeyyed ya'nî;²⁶³ kavî kılur kavî kıldığını kulunı²⁶⁴ ve benüm ikrâmuma ikrâm ider, ikrâm itdügi kulına hemân ki; Hazret-i Seyyid bu kelimâtı didi. Ma'ruf-u Kerhî'nün aleyhi rahmeten²⁶⁵ kâbrinden bir bülend-i âvâz geldi ki; * صدقت يا تاج العارفين و انت سيد الا قطاب ya'nî gerçeksın²⁶⁶ (41/b) yâ Tâcu'l Ârifin sen Seyyid-i aktâbsın üç²⁶⁷ kerre böyle deyü²⁶⁸ âvâz kıldı. Cemî anda olanlar işitdi.²⁶⁹ Hazret-i Seyyid²⁷⁰ bu sözünden ma'lûm oldu ki; ol vakt de kutb-ı gavs mertebesine irişmiş zîrâ ki; kutb olanları Hakk-te'âlâ kutb-ı gavs nûruyla ve anun

²⁵⁰ Pes, A.N., vr. 26/a.

²⁵¹ eydür ki, M.B.N., vr. 29/a - .

²⁵² Seyyid[ün...olurdu, A.N., vr. 26/a - .

²⁵³ M.B.N., vr. 29/a.

²⁵⁴ Kabr üzerinde, A.N., vr. 26/b - .

²⁵⁵ ve, A.N., vr. 26/b - .

²⁵⁶ eydür, M.B.N., vr. 29/a.

²⁵⁷ melâike, A.N., vr. 26/b.

²⁵⁸ kabre, A.N., vr. 26/b; kabrde, M.B.N., vr. 29/a.

²⁵⁹ olanlar, M.B.N., vr. 29/a.

²⁶⁰ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 26/b.

²⁶¹ sırlarından indi, A.N., vr. 26/b.

²⁶² gelenleri, A.N., vr. 26/b - .

²⁶³ müeyyed ya'nî, A.N., vr. 26/b - .

²⁶⁴ kulunı, A.N., vr. 26/b - .

²⁶⁵ rahmetullâh-i aleyh, A.N., vr. 26/b.

* Ey Âriflerin taci ve kutupların efendisi sen doğrusun.

²⁶⁶ صدقت ... gerçeksın, A.N., vr. 26/b - .

²⁶⁷ üç, M.B.N., vr. 29/b.

²⁶⁸ deyü, M.B.N., vr. 29/b - .

²⁶⁹ anda olanlar cemî' bu sözi işitdi, A.N., vr. 26/b.

²⁷⁰ Seyyid Hazretinün, A.N., vr. 26/b.

ikrâmıyla kavî ve mükerrem kılır.²⁷¹ Hazret-i Ma'ruf-u Kerhî²⁷² rahmetullâh;²⁷³ dahî²⁷⁴ sen kutbü'l-aktabsın deyü, anun için²⁷⁵ didi, kaddese'l-lâhu sırreh'ul-azîz.²⁷⁶

Rivâyet olundu ki;²⁷⁷ ehl-i Bağdâd Hazret-i Seyyid'ün hâss hizmet-kârından iltimâs itdiler ki;²⁷⁸ Seyyid'e söyleye ki; bir²⁷⁹ sohbet eyleyüb bir nasâyih-i nâfi'²⁸⁰ eyleye. Ta kim nice marîz kalblere mübârek nefesi berekâtında şifâ hâsıl ola.²⁸¹ Ol²⁸² Hadîm dahî Hazret-i Seyyid'den iltimâs eyledi ki; halka va'z ve nasîhat eyleye. Pes²⁸³ Hazret-i Seyyid²⁸⁴ dahî icâbet eyleyüb²⁸⁵ sahrâya çıkdı. Bî-nihâye adam cem'²⁸⁶ olub²⁸⁷ azîm meclis oldı nice azmışlar yola gelüb hidâyet buldı²⁸⁸ vuhüş u tuyür dahî²⁸⁹ bî-nihâye (42/a) hâzır oldı.²⁹⁰

Râvî eydür; kuşçağuzların²⁹¹ ba'zı gelüb Seyyid'ün üzerine kanatçuğunu²⁹² gerüb ve boyuncugunu²⁹³ uzadub, kelimât-ı mübârekisini²⁹⁴ dinlerlerdi ve ba'zısı gelüb Seyyid'ün üzerine kanadçuğunu gerüb ve boyuncuğunu uzadub kelimât-ı mübârekisini dinlerdi ve²⁹⁵ ba'zı hayrân olub düşerdi. Vakti ki, sohbet kerem oldı ashâb Seyyid'den Ebû Gamâme adlı bir kimesne doru gelüb²⁹⁶ eyitdi ki; yâ Seyyidî semâ' hakkında ne buyursın helâl midür, yohsa harâm mıdur? Seyyid eyitdi; *هو مختلف باختلاف السامع ya'nî;²⁹⁷

²⁷¹ kavî kılır, A.N., vr. 27/a.

²⁷² Ma'ruf-u Kerhî, A.N., vr. 27/a.

²⁷³ A.N., vr. 27/a.

²⁷⁴ dahî, M.B.N., vr. 29/b - .

²⁷⁵ çün, A.N., vr. 27/a.

²⁷⁶ kaddese'l-lâhu sırreh'ul-azîz, A.N., vr. 27/a - .

²⁷⁷ Pes, A.N., vr. 27/a.

²⁷⁸ ki, M.B.N., vr. 29/b - .

²⁷⁹ bir, A.N., vr. 27/a - .

²⁸⁰ nâsîhat, A.N., vr. 27/a.

²⁸¹ Ta kim mübârek nefesi berekâtında marîz kalblere, A.N., vr. 27/a.

²⁸² ol, A.N., vr. 27/a - .

²⁸³ halka...pes, A.N., vr. 27/a - .

²⁸⁴ Seyyid, A.N., vr. 27/a - .

²⁸⁵ idüb, A.N., vr. 27/a.

²⁸⁶ cemî', A.N., vr. 27/a.

²⁸⁷ oldı, M.B.N., vr. 29/a.

²⁸⁸ nice...buldı, A.N., vr. 27/a - .

²⁸⁹ dahî, A.N., vr. 27/a - .

²⁹⁰ oldılar, A.N., vr. 27/a.

²⁹¹ kuşçağuzların, A.N., vr. 27/a.

²⁹² kanatcugunu, A.N., vr. 27/a.

²⁹³ boyun, A.N., vr. 27/a.

²⁹⁴ kelimât-ı tayyibesinü, A.N., vr. 27/a.

²⁹⁵ ba'zısı...ve, A.N., vr. 27/a - .

²⁹⁶ gelüb, A.N., vr. 27/a - .

* O işitene göre farklıdır.

²⁹⁷ هو مختلف باختلاف السامع ...ya'nî, A.N., vr. 27/a - .

bu semâ' iden²⁹⁸ kimesnenün hâline göre olur.²⁹⁹ Bu semâ' bir od gibidür, gönüller odun gibidür, şol gönül ki, pâkdur,³⁰⁰ rayihâ'-i tayyibesi vardır. O şol eyü köklü³⁰¹ ağaçlar gibidür ki, oda yaksalar eyü râyihâsı çıkar ve şol gönül ki, pâk değüldür şol yaramaz râyiha'lu ağaç gibidür, oda yaksalar râyiha'-i habîsesi³⁰² çukar. Semâ' dahı ba'zı³⁰³ kalblere cilâ' virür ve şevkin ziyâde kılır ve ba'zı kalblere inkâr virür ve zulmetini arturur va ba'zı ağac vardır ki, râyiha'-i tayyibesi ve geriyesi yokdur **(42/b)** hâlfidür anı o da kosalar eyü kokusu çıkar ve ne yaramaz kokusu çıkar hemân yenâr mahv olur, ba'zı gönüller dahı vardır ki,³⁰⁴ semâ'dan ne şevk³⁰⁵ hâsıl ider ve ne inkâr ve ne zulmet hâsıl ider³⁰⁶ belki kendü âlemînden tecâvüz itmez. Pes eyle olsa bu semâ' ba'zı kavme mubâhdur ve ba'zısına³⁰⁷ mendûbdur ve ba'zına vâcibdür ve ba'zına mekrûhdur ve ba'zı kavme³⁰⁸ hatarludur. Her birinün ehli vardır, zinhâr her kişi mertebesinden tecâvüz itmesün gayet³⁰⁹ muhâtaradır.

Ve dahı³¹⁰ kelimât-ı mübârekesindendür ki eyitdi;³¹¹ Allahu-tebâreke ve te'âlâ'nun ârif kulları için bir şarâb vardır, kaçan³¹² içseler gayet ferâh olurlar; kaçan³¹³ ferâh olsalar mest olurlar ve kaçan mest olsalar vaktleri hoş olur kaçan vaktleri hoş olsa gayb olurlar ve kaçan gayb olsalar hâzır olurlar ve kaçan hâzır olsalar nazar iderler ve kaçan nazar itseler taleb iderler ve kaçan taleb itseler bulurlar ve kaçan bulsalar andan gayreti yitürürler kaçan yitürseler ulaşırlar, ulaşırsalar muttasıl olub müşâhede idüb bir münâdîden **(43/a)** bu sûreti işidürler ki; *يبشرهم ربهم برحمة منه و رضوان لهم فيها نعيم مقيم خالدين فيها ابدًا ان الله* * *عنده اجر عظيم* ve dahı Hazret-i Seyyid'den sordular ki;³¹⁴ şeyh ne vakt şeyh-i kâmil olur?

²⁹⁸ idenün, A.N., vr. 27/a.

²⁹⁹ göredür, A.N., vr. 27/a.

³⁰⁰ pâk turur, A.N., vr. 27/a.

³⁰¹ kök, A.N., vr. 27/b.

³⁰² habîs râyihâsı, A.N., vr. 27/b.

³⁰³ ba'zı, A.N., vr. 27/b - .

³⁰⁴ ki, A.N., vr. 27/b - .

³⁰⁵ havk, A.N., vr. 27/b.

³⁰⁶ inkâr ...ider, A.N., vr. 27/b - .

³⁰⁷ ba'zına, A.N., vr. 27/b.

³⁰⁸ ba'zına, A.N., vr. 27/b.

³⁰⁹ gayet, A.N., vr. 27/b - .

³¹⁰ pes anun, A.N., vr. 27/b.

³¹¹ eydür, A.N., vr. 27/b - .

³¹² kaçan, A.N., vr. 27/b - .

³¹³ çün, A.N., vr. 27/b; kaçan, M.B.N., vr. 30/b - .

* Rabbi onları orada Rıdvan cennetiyle müjdeler ve naim cennetinde ebedi kalıcılardır. Şüphesiz Allah'dan; büyük mükafat vardır.

³¹⁴ pes Seyyid dahı den sordular ki, A.N., vr. 28/a.

Eyitdi ki; * لا يصر الشيخ شيخاً حتى يعرف من كافٍ الي كافٍ * ya'ni şeyh olmaz kimesne ta kafdan kafa deġin. Bilmeyince³¹⁵ eyitdiler ki; kaf nedür? Eyitdi ki;³¹⁶ Allahu-te'âlâ'nun كن didigünden berü ta Hakkun * وقضوهم انهم مسولون *³¹⁷ dedigünü³¹⁸ deġin³¹⁹ bilmekdür, ya'nî şeyh ol vakt kâmil olur ki; Hakk-te'âlâ'dan hitâb gelüb كن deyüb âlemi halk idelden berü ta kıyâmete deġin ne olursa ma'lûmı ola.³²⁰

Ve dahı³²¹ suâl itdiler ki; mürîdün şeyh üzerine hakkı nedür? Eyitdi ki; mürîdün şeyh üzerine hakkı oldur ki;³²² şeyhün³²³ mürîdünün avreti³²⁴ ve mürîdünün fakîresinün avretinü³²⁵ eger yil açsa mürîd helâliyle uyur olsa, Şeyh el uzadub anlarun avretini örte eger Kaf taġı ardında dahı olursa işde şöyle deyüb (43/b) elini uzatdı. Ba'zı ehl-i keşf kimesneler hâzıridi. Seyyid'ün eli kande³²⁶ gider deyüb³²⁷ gözüyle nazar idüb, gördiler ki;³²⁸ bir agac dibinde bir kişi hâtûnıyla yatub uyurlar anlarun yil avretlerini açmış Seyyid³²⁹ anı setr itdi. Pes Seyyid bunlarun muttali' olduğunu bilür³³⁰ eyitdi ki;³³¹ Hakk-te'âlâ'nun izzeti ve azîmeti³³² hakkıçün eger bu erile avretde bir kıl kadar hakka mâni' nesne görsem başlarını alurdum didi. Pes bu sözden mâ'lûm oldı ki; şeyhin hîçbir vakte nazar-ı mürîdden³³³ eksik olmazmış. Hakk-te'âlâ anlarun ve zürriyyât-ı tâhirinün nazar-ı³³⁴ inâyetinden³³⁵ ümmet-i Muhammedi³³⁶ mahrûm kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

* Kaftan Kefi ayıramayan büyük alim olamaz.

³¹⁵ bilmeyince, A.N., vr. 28/a - .

³¹⁶ eyitdi ki, A.N., vr. 28/a - .

* Sorumlu kişiler yaptıkları işin ardında dururlar.

³¹⁷ مسولون...هم , A.N., vr. 28/a - .

³¹⁸ getürdüğün, A.N., vr. 28/a.

³¹⁹ deġin, A.N., vr. 28/a - .

³²⁰ ya'nî...ola, A.N., vr. 28/a - .

³²¹ pes, A.N., vr. 28/a.

³²² Şeyh...oldur ki, A.N., vr. 28/a - .

³²³ Şeyh, A.N., vr. 28/a.

³²⁴ avretinün, A.N., vr. 28/a.

³²⁵ tinük, A.N., vr. 28/a.

³²⁶ kâhbe, A.N., vr. 28/a.

³²⁷ deyü, A.N., vr. 28/a.

³²⁸ ki, A.N., vr. 28/b - .

³²⁹ Seyyid, A.N., vr. 28/b - .

³³⁰ bilüb, A.N., vr. 28/b; bilürdi, M.B.N., vr. 31/a.

³³¹ ki, A.N., vr. 28/b - .

³³² ve azîmeti, A.N., vr. 28/b - .

³³³ nazar, A.N., vr. 28/b.

³³⁴ mürîdden nazar, A.N., vr. 28/b - .

³³⁵ himmetlerinden, A.N., vr. 28/b.

³³⁶ bizi, A.N., vr. 28/b.

Ve dahı Hazret-i Ebû'l-Vefâ³³⁷ kaddese sırrehu'l-azîz³³⁸ iltimâs itdiler ki; bir vasiyyet câmia kıla³³⁹ mürîdler³⁴⁰ ki bu târikün mübtedîlerine³⁴¹ gayet fâidelü ola.³⁴² Eyitdi ki,³⁴³ sizün üzerinize vâcibdür³⁴⁴ az yemek ve az uyumak ve çok fikr ve çok murâkabe itmeñ ve gicelerde çok³⁴⁵ kaim olmak; zîrâ çok yemek çok uyudur **(44/a)** ve süst ider. Süst olan gafil olur ve gafil olan melûl olur, melûl olan kimesnenün nefsi azar³⁴⁶ ve kaçan nefsi tok olsa şerîr olur, şerîr olursa³⁴⁷ câhil olur,³⁴⁸ câhil olsa unudur, unutsa şaşar, şaşsa³⁴⁹ inkâr ider, inkâr³⁵⁰ itse tebdîl-i vâf ider ve tebdil-i vâf itse kesilür, kesilse döner, dönse kendüvi yetürür, kendüvi yitürse magbûn olur, bî-saâdet olub³⁵¹ mahrûm olur.

Kaçan nefsinı tarîk-i selâmete selûl itmeñ istese Hakka da'vet idene³⁵² ne cevâb virürse uyanur, uyansa mücerred olur, mücerred olsa kâsd ider, kâsd itse uyar, uysa delîle ve âsâra iktidâ' kılar, iktidâ' kılacak üstâd vasıtasıyla³⁵³ hidâyet bulub envâ'-i hidmeti³⁵⁴ ciddü gedile isti'mal ider. Pes kaçan³⁵⁵ ol kimesneye himmet irişür. Zîrâ himmet takvâsıyladır. Her kimesnenün bidâyeti temâm olsa nihâyeti dahı temâm olmaz. Bu dünyâ serây-ı âhirete azuk dürmek çündür³⁵⁶ ve dahı dar-ı bekânun yoludur didi. Bu âyeti okudu; **(44/b)** وتذ و دوافان خير الذاد التقوي يا ايها الذين امنوا اتقوا الله حق تقاته الايته ve³⁵⁷ dahı hazer idün bu dünyâyı gaddardan ki,³⁵⁸ imâret-i harâb ve lezzât-ı zehürdür naîm-i cahîm ve râhatı gussa ve şarâb-ı serâbdur; zîrâ ki;³⁵⁹ ma'lûmdur, dünyâda her ne var ise geçse

³³⁷ Seyyid'den, A.N., vr. 28/b.

³³⁸ kaddese sırreh'ul-azîz, A.N., vr. 28/b - .

³³⁹ kıla, A.N., vr. 28/b.

³⁴⁰ mürîdler, A.N., vr. 28/b - .

³⁴¹ mürîdlerine, A.N., vr. 28/b.

³⁴² olsa, A.N., vr. 28/b.

³⁴³ eyitdi ki, A.N., vr. 28/b - .

³⁴⁴ olsun, A.N., vr. 28/b.

³⁴⁵ çok, A.N., vr. 28/b - .

³⁴⁶ melûl...azar, A.N., vr. 28/b - .

³⁴⁷ olsa, A.N., vr. 28/b; M.B.N., vr. 31/b.

³⁴⁸ olur, A.N., vr. 28/b - .

³⁴⁹ şaşar şaşsa, A.N., vr. 28/b - .

³⁵⁰ ider inkâr, A.N., vr. 28/b - .

³⁵¹ kesilür...olub, A.N., vr. 28/b - .

³⁵² ider, A.N., vr. 29/a.

³⁵³ Bil-cümle, A.N., vr. 29/a.

³⁵⁴ hizmeti, A.N., vr. 29/a; M.B.N., vr. 32/a.

³⁵⁵ kaçan, A.N., vr. 29/a - .

³⁵⁶ azuk dürmek içündür, A.N., vr. 29/a; M.B.N., vr. 32/a.

³⁵⁷ bu...افان, A.N., vr. 29/a - .

³⁵⁸ A.N., vr. 29/a.

³⁵⁹ zîrâ ki, A.N., vr. 29/a - .

ve zâil olsa³⁶⁰ gerek necât ve selâmet³⁶¹ ol kimse bulur ki; dünyâyı terk idüb kendüvi helâk olmuş i'tikad eyleye ve dahı sizün üzerinüze vâcib olsun, fakr zîrâ gınâ' fakrdendür.³⁶² Eyitdiler ki; fakr nedür? Eyitdi ki; هوس مشهود وظله ممدود و بحر مورود و عظيم الهيبة³⁶² Eyitdi ki; هوس مشهود وظله ممدود و بحر مورود و عظيم الهيبة³⁶² fakr esrâr-ı ilâhiyyeden bir sırrdur ki, sâlik-i müşâhede ider. Ol makama irişecek ve dahı bir zâil olmaz gölgedür ve bir bahrdur ki, gayet heybetlüdür, ne nihâyeti var ve ne kenarı var ne haddıla³⁶⁴ ve ne resmile³⁶⁵ ta'rif olunur, ne gedile ve ne ciddile hâsıl olur. Bil ki; Allahu-te'âlâ nasîb itdüğü kulına i'tâ' ider.³⁶⁶ (45/a) Andan eyitdi ki; اللهم لا مانع لما اعطيت و لا معيطة لمانعت و لا اراد لما قضيت و لا مبدل لما حكمت و لا ينفذ الجدمنك الجد*³⁶⁶ ilâhî lûtfun ve kereminle fikr i'tâ' itdügün³⁶⁷ kullardan kılı vire,³⁶⁸ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.³⁶⁹

Râvî³⁷⁰ eydür; ol meclisde ki Şeyh Ebû'l-Vefâ Hazreti³⁷¹ bu kelimâtı buyurdi³⁷² ani³⁷³ iki yüz kişiden ziyâde kimesne gelüb tevbe itdi, cemî'si ehl-i hâl oldılar.

Allahu-te'âlâ inâyeti³⁷⁴ ve Hazret-i Seyyid'ün³⁷⁵ âlî³⁷⁶ himmet-i berekâtında ilâhî bu bendeleri Hazret-i Seyyid'ün âlî³⁷⁷ himmetinden ve zürriyât-ı tâhirinün âlî nazarlarından mahrûm itme, tevbe ve zühd ve salâh erzâmı kılı vir, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.³⁷⁸

Hazret-i Seyyid³⁷⁹ kelimât-ı tayyibesi çokdur *ammâ*³⁸⁰ biz bu kadar³⁸¹ ihtisâr itdük, ve ba'lillâh-i et'tevfik.

³⁶⁰ ve...olsa, A.N., vr. 29/a - .

³⁶¹ ve selâmet, A.N., vr. 29/a - .

³⁶² fakrdedür, A.N., vr. 29/a.

³⁶³ هوس...ya'nî, A.N., vr. 29/a - .

³⁶⁴ hadd'la, A.N., vr. 29/a.

³⁶⁵ resm'le, A.N., vr. 29/a.

³⁶⁶ ne...ider, A.N., vr. 29/a - .

* Allah'ın senin verdiğine kimse mani olamaz. Senin vermediğini kimse veremez. Senin geri döndüremez, hükmettiğin şeyi kimse değitiremez, kimse fayda veremez.

³⁶⁷ اللهم ...itdügün, A.N., vr. 29/a - .

³⁶⁸ eyle, A.N., vr. 29/b.

³⁶⁹ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn, A.N., vr. 29/b - .

³⁷⁰ râvî, A.N., vr. 29/b - .

³⁷¹ Şeyh Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 29/b.

³⁷² didi, A.N., vr. 29/b.

³⁷³ A.N., vr. 29/b .

³⁷⁴ inâyet-i birle, A.N., vr. 29/b.

³⁷⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 29/b - .

³⁷⁶ âlî, A.N., vr. 29/b - .

³⁷⁷ âlî, M.B.N., vr. 32/b - .

³⁷⁸ ilâhî... yâ rabbü'l-âlemîn, A.N., vr. 29/b - .

³⁷⁹ Seyyid Hazretinün, A.N., vr. 29/b.

³⁸⁰ A.N., vr. 29/b.

³⁸¹ bu kadar, A.N., vr. 29/b - .

Fasl.³⁸²

Bu fasl; Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz maraz-ı mevtinde itdüği vassiyet ve dahı ana mertebe olan nesneleri³⁸³ beyân ider.

Rivâyet olundu ki;³⁸⁴ Hazret-i Seyyid³⁸⁵ tarih-i **(45/b)** hîcretin beşyüzbirinde marîz olub cemî' ashâbınun gelmesine emr eyledi. Pes ashâb cem' olub Kur'ân okudılar Hakk-te'âlâ'dan Hazret-i Seyyid'ün sıhhatini taleb eylediler. Seyyid eyitdi; sıhhat yakındur ki, Allahu-te'âlâ'nun lika'sıdır³⁸⁶ ve vusûlidür ammâ murâdım oldur ki, size bir vassiyet idem andan tarîkinüzde fâide tutasız ve dahı her birinüz benden hissenüz alasız. Allahu-te'âlâ hisse itdüğünden ammâ³⁸⁷ vassiyet oldur ki, bilün ve âgâh olunki, her nesneki;³⁸⁸ yogdan var olmuştur. Elbet de anun bir var idicisi vardır ve ol adamdan vücuda gelen nesne gene adama varub gene vücuda gelse gerekdür. قوله تعالى كما ابد اذ اكم اول * خلق تعودون نعيده * ve dahı bu vücuddur, cennete ve nâra giren her kimesne kim diler cennete gire, anun cennete giden³⁸⁹ yola gitsin³⁹⁰ ve her kim diler, cehenneme gire³⁹¹ ana³⁹² giden yola gitsün ve her kim diler Hakka vâsıl ola anun yolına gitsün, * الا الى الله تصير الامور *³⁹³ **(46/a)** dahı Hazret-i Ebû'l-Vefâ eydür;³⁹⁴ yâ kavm size ben ceddüm Muhammed Mustafâ'nun aleyhi's salâtu ve's-selâm³⁹⁵ şer'ini gösterdüm ve³⁹⁶ rûşen-u delîl-i birle hakkı³⁹⁷ beyân itdüm.³⁹⁸ İmdi ben³⁹⁹ gösterdügüm bu târik ile gidesiz. Her nesneki bu bu târikden taşradur, bid'atdur; zinhâr bid'ate tâbi' olmak ta ki,⁴⁰⁰ helâk olub zelâletde kalmayasız ve dahı takvâyı elden komañuz⁴⁰¹ cemî' nesnenün nûri takvâdandır⁴⁰² ve

³⁸² fasl, A.N., vr. 29/b - .

³⁸³ ve...nesneleri, A.N., vr. 29/b - .

³⁸⁴ Pes, A.N., vr. 29/b .

³⁸⁵ Hazret-i Seyyid'ün, A.N., vr. 29/b.

³⁸⁶ lika'sı, A.N., vr. 29/b.

³⁸⁷ minnare vasiyyet itdum ki târikinizünde fâidesiz ve dahı her birünüz benden hisseniz alsa Allahu-te'âlâ virdüğü kadar amid-i vasiyyet, A.N., vr. 29/b.

³⁸⁸ ki, A.N., vr. 30/a - .

* İlk önce nasıl yarattıysam öylece geri döndürürüz.

³⁸⁹ cennete giden, A.N., vr. 30/a - .

³⁹⁰ yolını veresün, A.N., vr. 30/a.

³⁹¹ giden, M.B.N., vr. 33/a.

³⁹² ana, M.B.N., vr. 33/a - .

* Bütün olayları Allah oluşturmaz mı?

³⁹³ الامود...الى, A.N., vr. 30/a - .

³⁹⁴ A.N., vr. 30/a.

³⁹⁵ aleyhi salâvât ve's-selâm, A.N., vr. 30/a - .

³⁹⁶ ve, A.N., vr. 30/a - .

³⁹⁷ hakkı, A.N., vr. 30/a - .

³⁹⁸ eyledüm, A.N., vr. 30/a.

³⁹⁹ A.N., vr. 30/a.

⁴⁰⁰ A.N., vr. 30/a.

⁴⁰¹ komayasız, A.N., vr. 30/a.

dahı Hakk-te'âlâ'dan gice ve gündüz tazarru' eylesen ki; toğrı yoldan ırmeye ve benüm nâsîhatum size; azı eylemez eger Hakk-te'âlâ sizi azgunlardan kılursa benüm gitdügüm size ziyân eylemez eger Hakk-te'âlâ sizi okumuşlardan kılub⁴⁰³ yoldan çıkarmazsa eger ben içinüzden gayb oldumsa⁴⁰⁴ Allah hâzırdur eger ben sizün hâlinüzi bilmezsem Allah⁴⁰⁵ bilür. Pes Allah'la olasız, gönlünüzi Allah muhabbetinden azmayasız⁴⁰⁶ ve toğrı yol budur ki didüm size ve gösterdüm⁴⁰⁷ magbûndur ol kimesne ki, Allah unutdı, kendü nefsine zulm idüb zelâletde kaldı,⁴⁰⁸ zînhar cehd idesiz. Allah'ı unıdan **(46/b)** tâifeden olmayasız daimâ Hakk'la⁴⁰⁹ olub iki cihânda⁴¹⁰ saâdet bulasız. Andan sonra emr itdi ki; esbâb-ı dünyâvîyeden⁴¹¹ nesi⁴¹² var ise getüreler ta kim ashâba ulaşduralar, Allahu-te'âlâ emri birle.

Pes a'sâsını Şeyh Ebû'l-Hasan Alî bin Heytî'ye viridi ve çenağına Şeyh Heyûnâ'ya viridi bir günden⁴¹³ geçecek⁴¹⁴ bardağı vardı Şeyh Mâcid Kervî'ye verdi. Kılıcını Şeyh Ramazân Mecnûn'a viridi. Bir demürden a'sâsı vardı⁴¹⁵ anı Şeyh Bâvelîne viridi ve giydügi libâsını⁴¹⁶ Şeyh Adî bin Müsâfir'e viridi, gelicek viresiz didi.⁴¹⁷ Ve beni ol yusun⁴¹⁸ ve ol kefenlesün ve ol defn itsün, andan gayri kimesne itmesün didi. Ba'zı hâzır olanlardan eyitdiler ki;⁴¹⁹ Şeyh Adî, Hekâre'de, biz Kûsan'da bundan anda varınca çok mesâfe vardur,⁴²⁰ ol kaçan gelür bunda⁴²¹ irişür, *didiler*.⁴²² Hazret-i şeyh⁴²³ gazabla nazar idüb eyitd ki;⁴²⁴ Allahu-te'âlâ'nun izzeti ve⁴²⁵ azameti hakkıçün eger bilsem ki, ol

⁴⁰² takvâdur, A.N., vr. 30/a.

⁴⁰³ eyleyüb, A.N., vr. 30/a.

⁴⁰⁴ olursam, A.N., vr. 30/b.

⁴⁰⁵ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 30/b.

⁴⁰⁶ ırmeyasız, A.N., vr. 30/b.

⁴⁰⁷ dahı, A.N., vr. 30/b.

⁴⁰⁸ kıldı, A.N., vr. 30/b.

⁴⁰⁹ hâim-i hakk'la, A.N., vr. 30/b.

⁴¹⁰ iki cihânda, M.B.N., vr. 33/b - .

⁴¹¹ dünyevîyeden, A.N., vr. 30/b.

⁴¹² ne, A.N., vr. 30/b.

⁴¹³ ve, A.N., vr. 30/b.

⁴¹⁴ gecücek, A.N., vr. 30/b.

⁴¹⁵ var idi, A.N., vr. 30/b.

⁴¹⁶ libâsı, A.N., vr. 30/b.

⁴¹⁷ virün didi, A.N., vr. 30/b.

⁴¹⁸ yusin, A.N., vr. 30/b.

⁴¹⁹ ki, A.N., vr. 30/b - .

⁴²⁰ vardu, A.N., vr. 30/b.

⁴²¹ bunda, A.N., vr. 31/a - .

⁴²² A.N., vr. 31/a.

⁴²³ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 31/a.

⁴²⁴ ki, A.N., vr. 31/a - .

⁴²⁵ izzeti ve, A.N., vr. 31/a - .

(47/a) bunda irişmez⁴²⁶ bu emri anmazdum, âgâh olun, ârif olan kimesnenün sözine i'tirâz itmeyesiz;⁴²⁷ zîrâ kendü kolayından⁴²⁸ söylemez Hakk-te'âlâ'ya asandur. Anı bunda⁴²⁹ irişdürmek egerçe⁴³⁰ size nazar-ı müşkil ise didi.⁴³¹ Pes⁴³² sâkit oldılar⁴³³ bunlar bu hâlde iken⁴³⁴ nâ-gâh gördiler ki,⁴³⁵ Şeyh Adî hayrân ve mütehayyir⁴³⁶ gözlerinün yâşı akar⁴³⁷ içeri girüb eyitdi ki;⁴³⁸ lebbeyk yâ Seyyidî, yâ benüm iki cihânda ümmîdüm. Seyyid eyitdi ki;⁴³⁹ yâ Adî, Hakk-te'âlâ'nun emri geldi, anun emrine muhâlefet olmaz elhamdülillâh ki, Allah'a irişürem, dost dosta kavuşmak ister fürkat-ı nihâyete irişdi,⁴⁴⁰ şimdiden⁴⁴¹ sonra vuslatdur bu muhibblere ulû saâdet ve mertebe-i şehâdetdür ve Hakk buyurdu ki; beni sen yuyasın ve kefenleyüb kâbrime koyasın hâmid-ullah ki, geldün didi ki; ba'zı yâranlar senün kelâmını gayet baîd zann itdüler didi⁴⁴² ve dahı seccâdesini ve na'lını bu dört şeyh ki; biri⁴⁴³ Şeyh Adî'dür ve biri⁴⁴⁴ Alî bin Heyti'dür biri⁴⁴⁵ Şeyh Mataraki, (47/b) kardaşı oğludur biri⁴⁴⁶ Şeyh Heyûnâ'dur. Bunların katında emânet kodı ve eyitdi ki; bu seccâde ve bu na'lını nehr-i Dekâle'de iki şeyh'e viresüz seccâde Şeyh Mansûr'un ola⁴⁴⁷ ve na'lını Şeyh Ahmed bin Ebû'l-Hasan Rifâiyye'nün ola⁴⁴⁸ didi.⁴⁴⁹ Bunlar eyitdi; biz nehr-i Dekâle nedür bilmezüz? Ve ol kişiler kimdür bilmezüz⁴⁵⁰ didiler.⁴⁵¹ Seyyid eyitdi; Betâyuh'un denizi yere batub

⁴²⁶ irgemez, A.N., vr. 31/a.

⁴²⁷ eylemez, A.N., vr. 31/a.

⁴²⁸ kolayında, A.N., vr. 31/a.

⁴²⁹ bunda, A.N., vr. 31/a.

⁴³⁰ egerçe, M.B.N., vr. 31/a - .

⁴³¹ deyüb, A.N., vr. 31/a.

⁴³² pes, A.N., vr. 31/a.

⁴³³ oldı, A.N., vr. 31/a.

⁴³⁴ iken, A.N., vr. 31/a - .

⁴³⁵ ki, A.N., vr. 31/a - .

⁴³⁶ mütehayyir, A.N., vr. 31/a - .

⁴³⁷ göz yâşı akıtdı, A.N., vr. 31/a..

⁴³⁸ eyitdi ki, A.N., vr. 31/a - .

⁴³⁹ ki, A.N., vr. 31/a - .

⁴⁴⁰ irişdüm, A.N., vr. 31/a.

⁴⁴¹ şimden, A.N., vr. 31/a.

⁴⁴² yâranlar...didi, A.N., vr. 31/a - .

⁴⁴³ biri, M.B.N., vr. 34/b - .

⁴⁴⁴ biri, A.N., vr. 31/a - .

⁴⁴⁵ ve, A.N., vr. 31/a.

⁴⁴⁶ ve, A.N., vr. 31/a.

⁴⁴⁷ Mansûr'a, A.N., vr. 31/b.

⁴⁴⁸ Şeyh Ahmed bin Ebû'l-Hasan Rifâiyye'ye, A.N., vr. 31/b.

⁴⁴⁹ A.N., vr. 31/b.

⁴⁵⁰ bilmezüz, A.N., vr. 31/b - .

⁴⁵¹ A.N., vr. 31/b.

yerine kûy olsa gerek adı; nehr-i Dekâle ola⁴⁵² ve Şeyh Mansûr anda⁴⁵³ ola ve Şeyh Ahmed bin Hasan bin el-Rifâiyye anun kardaşı⁴⁵⁴ oğlu ola. Eyitdiler ki; bize anların alâmetini bildürün. Eyitdi; evvela alâmeti bu ola ki,⁴⁵⁵ sizi kimesne dimeden bile ve ikinci alâmeti bu ola ki,⁴⁵⁶ kim sizün katınızda bir ölmüş hayvanı Allah emriyle diri kıla göresüz ve üçüncü alâmeti oldur ki; size hurma vakti degil iken taze hurma yedüre ve ashâb vaktendür. Bundan sonra umûr-u hârîka andan sâdır olsa gerek her nesne ki; andan vâki' ola **(48/a)** inkâr itmeñ zîrâ her kişünün bir meşrebi ve bir târiki vardır. Eyitdiler ki; Mansûr'ı⁴⁵⁷ bildük Ahmed bin el-Rifâî neden⁴⁵⁸ bilelüm? Eyitdi ki;⁴⁵⁹ ol Şeyh Mansûr'un kızkardaşı⁴⁶⁰ oğludur.⁴⁶¹ Eyitdiler ki; anun mertebesi ne kadar ola? Eyitdi ki;⁴⁶² anun ismi Kudret Hânına koyulub yarısı havayıla ve yarısı suyıla karışdırıldı. Pes anun muhabbeti su içüb hava da teneffüs iden kimesnenün kalbine düşdi, ya'ni âleme halkı ana muhibb olalar cemî' kalbinde mahbûb ola.⁴⁶³

Râvî eydür;⁴⁶⁴ Seyyid-i Hazret her kişiye⁴⁶⁵ nesne virüb karındaşı oğlu Seyyid Matara⁴⁶⁶ nesne ta'yîn itmedüğünden Seyyid Matar'un kalbine ıztırâb geldi. Ba'zı hâzır olanların gönlünden geçdi ki; acaba bunu red mi eyledi ki; hiç⁴⁶⁷ nesne vasiyyet eylemedi.

Pes Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya bunların kalbine gelen nesne⁴⁶⁸ ma'lûm olub eyitdi ki;⁴⁶⁹ yâ Matar. Matar eyitdi ki;⁴⁷⁰ lebbeyk yâ Seyyidî deyüb ayag üzere turdu.⁴⁷¹ Seyyid eyitdi ki; yâ Matar egerçe sana esbâbdan bir nesne ta'yîn **(48/b)** itmedüm; ammâ senün hissen oldur ki, benden sonra Hakk-te'âlâ benüm tesirimü sana virdi. Mertebe-i

⁴⁵² ola, A.N., vr. 31/b - .

⁴⁵³ andan , A.N., vr. 31/b.

⁴⁵⁴ karındaşı, A.N., vr. 31/b.

⁴⁵⁵ ki, M.B.N., vr. 34/b - .

⁴⁵⁶ ki, A.N., vr. 31/b - .

⁴⁵⁷ Mansûrî, A.N., vr. 31/b.

⁴⁵⁸ neden, M.B.N., vr. 35/a - .

⁴⁵⁹ ki, A.N., vr. 31/b - .

⁴⁶⁰ karındaşı, A.N., vr. 32/a.

⁴⁶¹ olıdır, A.N., vr. 32/a.

⁴⁶² ki, A.N., vr. 32/a - .

⁴⁶³ cemî' halk halka kalbde mahbûb ola, A.N., vr. 32/a - .

⁴⁶⁴ Pes eyitdi, A.N., vr. 32/a .

⁴⁶⁵ kimesneye, A.N., vr. 32/a.

⁴⁶⁶ Matara, M.B.N., vr. 35/a.

⁴⁶⁷ hiç, A.N., vr. 32/a.

⁴⁶⁸ fehmi, A.N., vr. 32/a.

⁴⁶⁹ ki, A.N., vr. 32/a - .

⁴⁷⁰ Matar eyitdi ki, A.N., vr. 32/a - .

⁴⁷¹ geldi, A.N., vr. 32/a.

âlîye erzânı kıldı, râzı olmazmısın ki benüm vâris-i hâlüm olasın?⁴⁷² Matar; râzıyum⁴⁷³ yâ Seyyidî⁴⁷⁴ didi, üç kerre.⁴⁷⁵ Pes hâzırlar⁴⁷⁶ ferâh olub eyitdiler⁴⁷⁷ ki; الحمد لله الذي لم يورث *
*السيد اجنياً ya'nî⁴⁷⁸ şükr ol Allaha ki; Ebû'l-Vefâ'ya⁴⁷⁹ ecnebî kimesne vâris itmedi.⁴⁸⁰

Andan sonra Hazret-i Tâcu'l-Ârifin; fâiz-i bâsıta bî'l-küllîyye teveccüh idüb⁴⁸¹ zikr-ullaha meşgul oldu. Bir saat geçmedi ki, rûh-u mukaddesi beden-i lâtifden cânib-i Hakk'a ve⁴⁸² makam-ı âlîsine⁴⁸³ urûc itdi. Hepimiz Allah'dan geldik ve ona döneceğiz. *
انا لله وانا اليه رعون⁴⁸⁴ rahmetu'l-İlahi aleyhi rahmeten vâsi'aten.⁴⁸⁵ Tarihün beşyüzbirinde nitekim zikr itdük. Bu hâlete cemî' mahlûkat cez ü feza' idüb sineler çak idüb başlarına hâl koyub gözlerinden yaş yerine kan revân itdiler.⁴⁸⁶

Râvî eydür,⁴⁸⁷ cenâzesine, ol kadar kimesne hâzır oldu ki, kabil-i vasf degildür,⁴⁸⁸ bilmedüğümüz kimesne hadsizidi. **(49/a)** Beglerden ve ulemâ'dan ve zühhâdan ve sâlihlerden ve gayb erenleri⁴⁸⁹ makam-ı baîd'den cem' oldılar;⁴⁹⁰ ammâ Şeyh Adî⁴⁹¹ bin Müsâfür eydür; melâikeden⁴⁹² bir nice tâife⁴⁹³ ve cinnilerden bir tâife⁴⁹⁴ ve vâhşi cân-âverlerden ve kuşlardan⁴⁹⁵ bî-nihâye cenâzesine hâzır oldılar. Kaçan defn olub kavm gitdiler.⁴⁹⁶ Kâbri üzerine⁴⁹⁷ ol gün ol gice adamlar vardı ki, hîç⁴⁹⁸ kimesne⁴⁹⁹ bilmezdi,⁵⁰⁰ nice kimesne idüğünü.⁵⁰¹

⁴⁷² halime vârisin, A.N., vr. 32/a.

⁴⁷³ râzı oldum, A.N., vr. 32/a.

⁴⁷⁴ yâ Seyyidî, A.N., vr. 32/a - .

⁴⁷⁵ üç kerre, A.N., vr. 32/a - .

⁴⁷⁶ hâtırları, A.N., vr. 32/a.

⁴⁷⁷ eyitdi, A.N., vr. 32/a.

* Allah'a hamd olsun. Bizi yabancıların reisine el açtırmayın.

⁴⁷⁸ الحمد لله ...ya'nî, A.N., vr. 32/a - .

⁴⁷⁹ Seyyid'e, A.N., vr. 32/b.

⁴⁸⁰ olmadı, A.N., vr. 32/b.

⁴⁸¹ fâiz...idüb, A.N., vr. 32/b - .

⁴⁸² beden-i...ve, A.N., vr. 32/b - .

⁴⁸³ âlîsine, A.N., vr. 32/b .

*

⁴⁸⁴ رجعون اناللهوانا اليه , A.N., vr. 32/b - .

⁴⁸⁵ Rahmî rahmeten, A.N., vr. 32/b .

⁴⁸⁶ tarihün...itdiler, A.N., vr. 32/b - .

⁴⁸⁷ Pes eydür, A.N., vr. 32/b.

⁴⁸⁸ ol kadar kimesne cem' oldu ki nihâyetin Allah bilür, A.N., vr. 32/b.

⁴⁸⁹ erenlerinden, A.N., vr. 35/b.

⁴⁹⁰ bilmedüğümüz...oldılar, A.N., vr. 32/b - .

⁴⁹¹ Şeyh Alî, A.N., vr. 32/b.

⁴⁹² meleklerden, A.N., vr. 32/b.

⁴⁹³ bir... tâife, A.N., vr. 32/b - .

⁴⁹⁴ bir tâife, A.N., vr. 32/b - .

⁴⁹⁵ tayurdan, A.N., vr. 32/b.

⁴⁹⁶ Kaçan kavm defn idüb gitdiler, A.N., vr. 32/b.

⁴⁹⁷ üzerinde, A.N., vr. 32/b.

Pes ashâb Seyyid'ün⁵⁰² cem'olub Seyyid'ün vasiyetini yerine getürmege kasd itdiler, ba'zı kimesne⁵⁰³ Seyyid'ün libâslarun cümlesini Şeyh Adî'ye virmege revâ görmeyüb ba'zını ana virelüm⁵⁰⁴ ve ba'zını biz alalum didiler. Şeyh Adî eyitdi; Hazret-i Seyyid⁵⁰⁵ bana cemî'sini virdi,⁵⁰⁶ eger cemî'sini⁵⁰⁷ ehl değılimişsem virmezdi⁵⁰⁸ *didi*.⁵⁰⁹ Seyyid Matara *dahi*⁵¹⁰ kavme eyitdi;⁵¹¹ fârig olun, cemî'si⁵¹² bu nedür,⁵¹³ bunlar bu sözde idi⁵¹⁴ libâs dahi⁵¹⁵ ortada idi. Bir katı⁵¹⁶ yıl gelüb⁵¹⁷ libâs-ı Seyyidi⁵¹⁸ götürüb Şeyh Adî'nün üzerine kodı ol makam da gayrı nesne depretmedi.⁵¹⁹ **(49/b)** Şeyh Adî dahi turub ol libâsun üzerinde⁵²⁰ iki rek'at namâz kıldı.⁵²¹ Andan Seyyid Matar'la ve *bu*⁵²² kavmle musâfaha etdi kavm istiğfâr itdiler. Pes Seyyid Matara emr itdi; a'sâyı *Şeyh*⁵²³ Alî bin Heytî'ye virdiler, çanagı⁵²⁴ Şeyh Heyûnâ'ya virdiler⁵²⁵ gönden bardağı Şeyh Mâcid Kervî'ye virdiler kılıcı Şeyh Ramazân Mecnûn'a virdiler demür a'sâyı Şeyh Bâvelîn'e virdiler, *Rahim-ullah*.⁵²⁶

Râvî eydür;⁵²⁷ her vakt ki, Şeyh Alî bin Heytî ol a'sâya yapuşmak istese a'sâ kalkub eline gelürdi ve Şeyh Heyûnâ sıhhatunde ol çanakdan⁵²⁸ gayri kimesne intifâ'

⁴⁹⁸ nice, A.N., vr. 32/b.

⁴⁹⁹ kimesneler, A.N., vr. 32/b.

⁵⁰⁰ bilmez, A.N., vr. 32/b.

⁵⁰¹ nice... idüğünü, A.N., vr. 32/b - .

⁵⁰² Seyyid'ün, A.N., vr. 32/b - .

⁵⁰³ kimesneler, A.N., vr. 32/b.

⁵⁰⁴ vireler, A.N., vr. 32/b.

⁵⁰⁵ Hazret, A.N., vr. 32/b.

⁵⁰⁶ cemî'sini bana bildürdi, A.N., vr. 32/b.

⁵⁰⁷ cemî'sini, A.N., vr. 32/b - .

⁵⁰⁸ verür midi?, A.N., vr. 32/b.

⁵⁰⁹ A.N., vr. 32/b.

⁵¹⁰ A.N., vr. 32/b.

⁵¹¹ eyitdi, A.N., vr. 32/b - .

⁵¹² cümle, A.N., vr. 32/b

⁵¹³ bunundur deyü, A.N., vr. 32/b.

⁵¹⁴ iken, A.N., vr. 32/b.

⁵¹⁵ dahi, M.B.N., vr. 36/a - .

⁵¹⁶ katı, A.N., vr. 32/b -

⁵¹⁷ çıkub, A.N., vr. 32/b.

⁵¹⁸ libâsı, A.N., vr. 32/b -

⁵¹⁹ ol... depretmedi, A.N., vr. 32/b - .

⁵²⁰ libâsun üzerinde, A.N., vr. 33/a - .

⁵²¹ kılub, A.N., vr. 33/a.

⁵²² A.N., vr. 33/a.

⁵²³ A.N., vr. 33/a.

⁵²⁴ çanagı, M.B.N., vr. 36/a.

⁵²⁵ çanagı... virdiler, A.N., vr. 33/a - .

⁵²⁶ A.N., vr. 33/a.

⁵²⁷ Pes, Hazret-i Seyyid eydür, A.N., vr. 33/a.

⁵²⁸ canakdan, M.B.N., vr. 36/a.

idemedi. Şeyh Mâcid Kervî ol günden bardaktan kendüçün⁵²⁹ ve konuğuçün⁵³⁰ taâm⁵³¹ taleb itse kavut çıkardı âb-dest için su taleb itse⁵³² su çıkardı.⁵³³ Şeyh Ramazân Mecnûn ol kılıcla niçe gazalar itdi ve niçe harâmîler başını kesdi kuvvet ve nusret buldı. Şeyh Heyûnâ ol demürden a'sâyı götürüb her kangı hâcete kâsd eylese revâ olurdu. Andan mürfidler ve yâr-ı sâdıklar⁵³⁴ **(50/a)** Seyyid Matara cem' olub geldiler, *iktidâ' itdiler*,⁵³⁵ Seyyid Matara⁵³⁶ halkı⁵³⁷ irşâd eyledi⁵³⁸ ta ki Hazret-i Ebû'l-Vefâ buyurmuşdı.⁵³⁹

Râvî eydür;⁵⁴⁰ şol vakte ki, Şeyh Mansûr'a seccâde ve Ahmed el-Rifâiyye'ye na'lını viricek⁵⁴¹ zemân geldi. Şeyh Matara adam gönderüb Mansûr'a ve Ahmed'e rahmetu'l-İlahi aleyhuma gel didirdi,⁵⁴² ta kim nehr-i Dekâle'ye varub emâneti issine vireler.⁵⁴³ Pes bunlar nehr-i Dekâle'ye⁵⁴⁴ yakın varıcak yolda birine sataşdılar. Vakti ki, ol yigit bunları gördi⁵⁴⁵ gelüb *bunlara*⁵⁴⁶ selâm virdi⁵⁴⁷ eyitdi ki; merhâba ehlen ve sehlen yâ ashâb.⁵⁴⁸ Tâcu'l-Ârifin bunların hâtırına *bu*⁵⁴⁹ geldi ki, Mansûr bu mı ola? ammâ bâkî alâmetini görmemegin yakın hâsıl itmediler.

Pes bu yigit bunlarla bile gidüb⁵⁵⁰ ve *ba'zî*⁵⁵¹ kelimât iderken gördüler ki, yol üzerinde bir kelb ölüsi yatur, bunun râyahasından incindiler. Pes ol yigit Hakk'a teveccüh eyledi ol kelb ölüsi dirilüb turdı, şükr etdi, yoldan ırak bir yere⁵⁵² varub düşdi

⁵²⁹ kendü için, M.B.N., vr. 36/a.

⁵³⁰ veya konuk için, A.N., vr. 33/a.

⁵³¹ ihvân-ı taâm, A.N., vr. 33/a.

⁵³² kavut...itse, A.N., vr. 33/a - .

⁵³³ çıkardı, M.B.N., vr. 36/b.

⁵³⁴ ve...sâdıklar, A.N., vr. 33/a - .

⁵³⁵ A.N., vr. 33/a.

⁵³⁶ ol dahı, A.N., vr. 33/a.

⁵³⁷ halkı, A.N., vr. 33/a - .

⁵³⁸ irşâda meşgul oldu, A.N., vr. 33/a.

⁵³⁹ ta...buyurmuşdı, A.N., vr. 33/a - .

⁵⁴⁰ pes, Hazret-i Seyyid eydür, A.N., vr. 33/b.

⁵⁴¹ virilecek, A.N., vr. 33/b.

⁵⁴² azîzlerin cem' idüb, A.N., vr. 33/b; gel didirdi, M.B.N., vr. 36/b - .

⁵⁴³ virdiler, M.B.N., vr. 36/b.

⁵⁴⁴ ol makama, A.N., vr. 33/b.

⁵⁴⁵ vakti...gördi, A.N., vr. 33/b - .

⁵⁴⁶ A.N., vr. 33/b.

⁵⁴⁷ virüb, M.B.N., vr. 36/b.

⁵⁴⁸ ashâb, A.N., vr. 33/b - .

⁵⁴⁹ A.N., vr. 33/b.

⁵⁵⁰ geldi, A.N., vr. 33/b.

⁵⁵¹ A.N., vr. 33/b.

⁵⁵² yerde, A.N., vr. 33/b .

öldi. **(50/b)** Bunlar bu hâlî göricek bildiler ki, Şeyh Mansûr budur andan bunları *kendi*⁵⁵³ evine iletti.

Kış eyyâmî idi, kurı hurma ağacından emr itdi, salınub taze hurma getürdiler.⁵⁵⁴ Bunlar bu hurmadan yediler ve doydular.⁵⁵⁵ Pes seccâde‘ teslim itdiler Şeyh Mansûr⁵⁵⁶ *gayetde*⁵⁵⁷ ferâh olub turub, seccâde üzerinde iki rek’at namâz kılub⁵⁵⁸ oturdu. Seccâde berekâtında dahı ziyâde⁵⁵⁹ keşfler hâsıl itdi. Andan Hakk’a hamd idüb ve⁵⁶⁰ Resûline salâvât virdükden⁵⁶¹ sonra Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün ba'zı menâkıbından zikr itdi. Andan sonra⁵⁶² halkı da'vet itdi, çok kimesne gelüb tevbe itdi bir âzim meclis oldı ziyâde vecd ve hâlet⁵⁶³ oldı.

Vakti ki,⁵⁶⁴ halkun vecdi ziyâde oldı. Şeyh Mansûr'un bir hâdimi vardı turub su ulaşırdı; safâsı olub⁵⁶⁵ içen içdi ammâ Şeyh Ebû'l-Vefâ târiki⁵⁶⁶ bu muhâlif⁵⁶⁷ olmağın Şeyh Adî kalbine nev'a inkâr gelüb.⁵⁶⁸ Vakti ki, meclis temâm oldı. **(51/a)** Şeyh Mansûra Şeyh Adî'nin kalbine gelen nesne ma'lûm olub eyitdi ki; yâ Şeyh Adî ma'zûr dut kim⁵⁶⁹ bu meclis Tâcu'l-Ârifin meclisi gibi kaçan olsa gerekdür; zîrâ Tâcu'l-Ârifin'ün ashâbı üç kısımidi, bir kısmı mücâhideden sonra kaçan zikr itseler⁵⁷⁰ müşâhede iderlerdi. Müstağrak olub tayyibü'l-vakt olub hisden gâyb olurlardı bu safâ' ile kanarlardı⁵⁷¹ hiç⁵⁷² suya ihtiyacları olmazdı ve bir bölüki dahı zikr itseler kurb kadehden bunlara şerbet içürürlerdi. Pes suya ihtiyacları olmazdı ve bir kısmı dahı Hazret-i Seyyid vâsıtasıyla kurb bulub inâyeti rahmânîyeye irişmişlerdi. Taâmlardan⁵⁷³

⁵⁵³ M.B.N., vr. 37/a.

⁵⁵⁴ taze hurma salındılar, A.N., vr. 33/b.

⁵⁵⁵ bunlar...doydular, A.N., vr. 33/b - .

⁵⁵⁶ Mansûr, A.N., vr. 33/b.

⁵⁵⁷ M.B.N., vr. 37/a.

⁵⁵⁸ kıldı, A.N., vr. 33/b.

⁵⁵⁹ ziyâde, A.N., vr. 33/b - .

⁵⁶⁰ ve, A.N., vr. 33/b - .

⁵⁶¹ getürdükden, A.N., vr. 34/a .

⁵⁶² sonra, A.N., vr. 34/a - .

⁵⁶³ hâlât, A.N., vr. 34/a.

⁵⁶⁴ ki, A.N., vr. 34/a - .

⁵⁶⁵ safâ' oldı, A.N., vr. 34/a.

⁵⁶⁶ târik-i Şeyh Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 34/a.

⁵⁶⁷ bu muhâlif, A.N., vr. 34/a - .

⁵⁶⁸ geldi, A.N., vr. 34/a.

⁵⁶⁹ dut ki, A.N., vr. 34/a.

⁵⁷⁰ itse, A.N., vr. 34/a; M.B.N., vr. 37/a.

⁵⁷¹ katlanurlar idi, A.N., vr. 34/a.

⁵⁷² hiç, A.N., vr. 34/a; M.B.N., vr. 37/b.

⁵⁷³ taâmdan, A.N., vr. 34/a.

ve şarâblardan⁵⁷⁴ ve istignâ‘ları⁵⁷⁵ vardı. Bizüm meclisimizin nâr-î gönülleri, yandurmasun⁵⁷⁶ deyü⁵⁷⁷ su verirüz gayri nesneyle⁵⁷⁸ def’ itmege mecâlimiz yogdur didi. Şeyh Adî bu kelâmı kabul kılub kalbinden şübhe def’ eyledi. Andan sonra Şeyh Adî na’lını Şeyh Mansûra emanet virdi; zîrâ Şeyh Ahmed el-Rifâî **(51/b)** küçükidi. Büyük olub kabil olmayınca virmek Hazret-i Tâcu'l-Ârifin vassiyet itmişdür didiler⁵⁷⁹ andan vedâ’ idüb gitdiler.

Andan Şeyh Adî,⁵⁸⁰ Hekâra’ya geldi, sâkin oldı. Nebâtatun ve cemâdâtun ve agaçlarun ve⁵⁸¹ behâmîn cemî’sinün tesbîhinü işüdürdi ve cemî’sini⁵⁸² gelüb selâm iderleridi, Tâcu'l-Ârifin’nün⁵⁸³ libâsı mübârek olsun dilerdi.

Râvî eydür;⁵⁸⁴ vakti ki, Şeyh Ahmed el-Rifâiyyî kendüye na’lını vassiyet olduğini işitdi. Şeyh Mansûr huzurına gelüb na’lını taleb eyledi. Şeyh Mansûr diledi ki; bunı tecrîbe ide, göre ki,⁵⁸⁵ lâyük mıdır, yohsa henüz vakti olmadı mı? Zîrâ dahı küçükidi.⁵⁸⁶

Pes emr itdi ki bir tavuk yavrısını tutub bir kimesne olmadıği yerde boğazlayub getüre ve kendü oğluna dahı bu neceleyi buyurdi.⁵⁸⁷ *İkisi dahı alub tenhâ yere gitdiler.*⁵⁸⁸ Şeyh Ahmed el-Rifâiyye⁵⁸⁹ kendü oğlı ikisi iki yavru tutub gitdiler. Kendi oğlı geldi boğazlamış getürdi. Şeyh Ahmed el-Rifâiyye boğazlamış getürdi⁵⁹⁰. **(52/a)** Eyitdi; yatanı halvet yir bulamadum, her yere ki vardum, Allah hâzur u nazur gördüm. Pes Şeyh Mansûr gördi⁵⁹¹ ki; salâhiyeti vardur nal’ını teslim itdi Tâcu'l-Ârifin’ün mübârek kademinin eserine v’Allahi sen layıksın didi. Pes Ahmed el-Rifâiyye dahı nal’ını alub gözlerine sürdi ve öpdü ve başı üzerine kodı. Teberrüken ve teyemmünen

⁵⁷⁴ şarâbdan, A.N., vr. 34/a.

⁵⁷⁵ istiğrâkları, A.N., vr. 34/a.

⁵⁷⁶ yandurur, A.N., vr. 34/b.

⁵⁷⁷ deyü, A.N., vr. 34/b - .

⁵⁷⁸ gaye-i nesne, A.N., vr. 34/b.

⁵⁷⁹ büyük...didiler, A.N., vr. 34/b - .

⁵⁸⁰ Şeyh, A.N., vr. 34/b.

⁵⁸¹ agaçlarun ve, A.N., vr. 34/b - .

⁵⁸² cemî’an, A.N., vr. 34/b; cemî’si, M.B.N., vr. 37/b.

⁵⁸³ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 34/b.

⁵⁸⁴ Pes, Seyyid eydür, A.N., vr. 34/b.

⁵⁸⁵ kim, A.N., vr. 34/b.

⁵⁸⁶ küçük, A.N., vr. 34/b.

⁵⁸⁷ birine dahı kendü oğlını virdi, A.N., vr. 34/b.

⁵⁸⁸ A.N., vr. 35/a.

⁵⁸⁹ Şeyh...Rifâiyye, A.N., vr. 35/a - .

⁵⁹⁰ getürdi, A.N., vr. 35/a - .

⁵⁹¹ bildi, A.N., vr. 35/a.

Tâcu'l-Ârifin'ün⁵⁹² bu işâretinü fehm idüb⁵⁹³ bildi ki, ya'nî kutbiyyet ya'nî benden sonra kutb olmak mertebesi senün ola⁵⁹⁴; zîrâ nal'ını virmek benüm üzimle izle ve benüm vardugum⁵⁹⁵ makama var dimekdür⁵⁹⁶. Şeyh Ahmed dahı nal'ını başına koduğu işâretdür ki benüm başım Tâcu'l-Ârifin'ün ayagı altına olmak revâdur. Gayet tevâzu'ndan⁵⁹⁷ Hakk sübhâne ve te'âlâ anlarun ve zürriyât-ı tâhirünün⁵⁹⁸ ayakları⁵⁹⁹ altına yüz sürenlerden⁶⁰⁰ kılı virsün,⁶⁰¹ lûtfıla ve keremile,⁶⁰² âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Bunda kelimât çokdur, ammâ biz Hazret-i Seyyid'ün bir sözüyle temâm idüb ihtisâr idelüm.⁶⁰³ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya⁶⁰⁴ (52/b) bir kimesne sordı ki;⁶⁰⁵ bir kimesne tevhîdine ne nesnedür? Eyitdi ki; senün tevhîdün oldur ki, Allahla⁶⁰⁶ hîç⁶⁰⁷ bir kimesne⁶⁰⁸ görmeyesin, yine ol meclisde bir kimesne turub eyitdi ki; tevhîde ne nesnedür? Eyitdi ki; senün tevhîdün oldur ki, her fi'lünde hareketden sükûndan Allah'dan gayriye⁶⁰⁹ kasd itmeyesin. Bir kimesne dahı turub eyitdi ki; tevhîd ne nesnedür? Eyitdi ki; Allah'a ibâdet idüb şirk getürmeyesin. Eyitdiler ki; yâ Seyyidî birkaç dürlü söyledünüz kangısına i'timâd ziyâde idelüm. Eyitdi ki; كل انا لايع اكسر منلمبسه * فليفهم كل بقدر وسعة* ya'nî⁶¹⁰ her kab içine sığandan artuk nesns almaz, her kişi kendü mertebesine ve mikdârına göre fehm ider ve her sözün ehli vardur. Allahu-te'âlâ fehm itdüğü⁶¹¹ mikdârı fehm idüb isti'dâdına göre hâlet kesb iderdi. Ümmîddür ki, Allahu-te'âlâ bu bendeleri fehm ihsân itdiği kullardan kılub Tâcu'l-Ârifin'ün⁶¹² ve zürriyât-ı

⁵⁹² Seyyid' in, A.N., vr. 35/a.

⁵⁹³ idüb, A.N., vr. 35/a - .

⁵⁹⁴ bildi ki Seyyid'den sonra meretebe-i kutbiyyet bunun ola., A.N., vr. 35/a.

⁵⁹⁵ aradugum, A.N., vr. 35/a.

⁵⁹⁶ erdemin olur, A.N., vr. 35/a.

⁵⁹⁷ gayet tevâzu'ndan, A.N., vr. 35/a - .

⁵⁹⁸ Hakk-te'âlâ ehl-i illahun, A.N., vr. 35/a.

⁵⁹⁹ ayagı, A.N., vr. 35/a.

⁶⁰⁰ sürmekmegi, A.N., vr. 35/a.

⁶⁰¹ müyesser ide, A.N., vr. 35/a.

⁶⁰² lûtfıla...keremile, A.N., vr. 35/a - .

⁶⁰³ bunda...idelüm, A.N., vr. 35/a - .

⁶⁰⁴ Hazret-i Seyyid'e, A.N., vr. 35/a .

⁶⁰⁵ sordılar ki, A.N., vr. 35/a.

⁶⁰⁶ Allah ile, A.N., vr. 35/a.

⁶⁰⁷ hîç, A.N., vr. 35/a; M.B.N., vr. 38A/a.

⁶⁰⁸ nesne, A.N., vr. 35/a.

⁶⁰⁹ gayri, A.N., vr. 35/b.

* Hiç kimse giydiği elbiseden daha geniş değildir, herkes gücü kadar anlar.

⁶¹⁰ yâ... ya'nî, A.N., vr. 35/b - .

⁶¹¹ itdürür ki, A.N., vr. 35/b.

⁶¹² Seyyid'ün, A.N., vr. 35/b.

tâhirinün⁶¹³ ve ecdâdınun⁶¹⁴ âsâr-ı mübârekelerinden⁶¹⁵ mahrûm kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn**(53/a)**

⁶¹³ evlâdınun, A.N., vr. 35/b.

⁶¹⁴ ecdâdınun, M.B.N., vr. 38A/b - .

⁶¹⁵ himmet-i âlfyelerinden, A.N., vr. 35/b.

Üçüncü Bab:¹

Ya'nî² menâkıbını ve kerâmatını ve mekârim-i ahlâkını beyân ider:

Rivâyet olundu; Şeyh Âbâ³ Muhammed Abdu'r-rahmân el-Tafsuncî'den rahmetu'l-İlahi aleyh⁴ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun makbûl müridlerindenidi,⁵ eyitdi ki; bir gün bana bir hâlet galebe itdi. Kendümi zabt idemedüm ve eyitdüm ki; şimdiden sonra bana⁶ Kalmîna'ya varmaga ihtiyac kalmadı ve anda olan kimesneye⁷ ya'nî Hazret-i Seyyid'e şimdiden sonra ihtiyacum yogdur.⁸ Andan sonra⁹ istigfâr itdüm, şeyh'e geldüm, Hazret-i Seyyid'den benü görüb eyitdi ki; yâ Abdu'r-rahmân şöyle mi didün? Eyitdüm;¹⁰ yâ Seyyidî neam; ammâ kendümi bilmezdüm, istigfâr itdüm. Eyitdi; şimdi ve vaktür? Eyitdüm, kar anu gicedür; nitekim görürsüz. Pes Hazret-i Seyyid barmağından yüzüğünü çıkarub seccâdesinin bir tarafına¹¹ kaldurub yüzüğü¹² bıraktı. Bana eyitdi, gel, gör bu yüzük kande gider. Nazar itdüm, gördüm ki; yüzük yer altında bir çukura gitdi ki, yeraltında ol çukurun¹³ içi od ile tobtoblu idi. **(53/b)** Andan sonra bana eyitdi; yâ Abdu'r-rahmân eger sana atanun¹⁴ öğle şefkati gibi şefkatim olmasaydı¹⁵ ol yüzük güdüğü yere giderdük didi.

Ve dahı rivâyet olundu; Şeyh Alî bin Heytî'den radiyallahü anhu¹⁶ eyitdi; ricâl-i gaybden on kimesne ile Tâcu'l-Ârifin zemânında mülâkat olub cümlemizin makamı biridi. Gâh gâh bize¹⁷ bir nesne müşkil olub¹⁸ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin gelüb¹⁹ teselli hâsıl kıluerdük. Bir gün cem' olub geldük, gördük ki; Hazret-i Seyyid uyur, her uzvî şeyh'e

¹ Dahı bu bab, A.N., vr. 35/b.

² Seyyid'ün ba'zı, A.N., vr. 35/b.

³ Ebî, A.N., vr. 35/b.

⁴ te'âlâ, A.N., vr. 35/b.

⁵ Hazret-i... müridlerindenidi, A.N., vr. 35/b - .

⁶ bana, A.N., vr. 35/b - .

⁷ kimesneyede, A.N., vr. 35/b.

⁸ şimdiden sonra ihtiyacum yogdur. Ya'ni Seyyid'e dedüm, A.N., vr. 35/b - .

⁹ sonra, A.N., vr. 35/b.

¹⁰ ne eyitdüm, A.N., vr. 36/a.

¹¹ yanına, A.N., vr. 36/a.

¹² yüzüğünü, A.N., vr. 36/a.

¹³ yeraltında...çukurun, A.N., vr. 36/a - .

¹⁴ ananun, A.N., vr. 36/a.

¹⁵ olmayaydı, A.N., vr. 36/a.

¹⁶ radiyallahü anh, A.N., vr. 36/a - .

¹⁷ bize, A.N., vr. 36/a - .

¹⁸ cümlemizin...olub, M.B.N., vr. 38B/a - .

¹⁹ Hazret-i...gelüb, A.N., vr. 36/a - .

tesbîh ider. Pes oturduk²⁰ her uzvî²¹ bize suâl ideceğimiz nesne‘ söyleyüb cemî’ müşkilimiz hâl oldu. Hazret-i Seyyid henüz uyurdu, bir maksûdumuzu görüb gitdük.

Ve dahı rivâyet kıldılar ki; sâdât-ı Irâk, Hazret-i Seyyid’den bir gün Hazret-i Tâcu’l-Ârifin²², kalmîna sâhrâsında tenhâ ibâdete meşgul eyledi.²³ Eyitdi ki; nâ-gâh gözüme iki gükçük²⁴ kişi göründü. Bir depecük üzerinde birbiriyle lâtfeye idüb (54/a) soyulmuşlardı.²⁵ Hazret-i Ebû’l-Vefâ eydür;²⁶ bunlara nazar iderdüm. Nâ-gâh ikisinün ortasından²⁷ bir kimesne²⁸ peydâ olub bir bıçak çıkarub biri birisini urdu,²⁹ öldürdi. Bıçagını³⁰ ol birinün eline virdi. Bunlar bu hâlde iken, ol kimesnenün kavmine ve kûyına haber oldu. Filan, filan yerde depelediler. Pes³¹ kavmi³² gelüb gördiler ki, adamları depelenmiş bir kimesne üzerinde turur.³³ Elinde kanlu bıçak tutmuş hîç³⁴ tevkif etmeyüb anı tutdılar,³⁵ benüm katıma getürdüler. Pes nazar iderüm³⁶ gördüm ol³⁷ öldüren kimesne³⁸ bunların içinde³⁹ turur;⁴⁰ ammâ bunlar bilmezler. Andan bu⁴¹ öleni gusl idüb kefenlemek istediler. Bu⁴² öldüren kimesne gelüb buni⁴³ yudu ve kefenlendi imâmlik idüb namâzını kıldı, kabrine koyub toprak yumdı bu kavm buni bilmezler, ben nazar iderüm vakti ki emr-i defn temâm oldu.⁴⁴ Çün⁴⁵ kavm tağıldı, bu öldüren kişi⁴⁶ gitmeyüb kabrden bir avuç⁴⁷ toprak aldı⁴⁸ üzerine⁴⁹ bir nesne söyleyüb bu giden (54/b)

²⁰ pes oturduk, A.N., vr. 36/a - .

²¹ mübârek a’zâsı, A.N., vr. 36/a.

²² Hazret-i Tâcu’l-Ârifin, A.N., vr. 36/b - .

²³ meşgulidi, A.N., vr. 36/a.

²⁴ küçük, A.N., vr. 36/a.

²⁵ soyulmuşlardı, A.N., vr. 36/a; soyulmuşlar, M.B.N., vr. 38B/b.

²⁶ Hazret-i...eydür, A.N., vr. 36/b.

²⁷ gördüm bunların ortalarından, A.N., vr. 36/b.

²⁸ adam, A.N., vr. 36/b.

²⁹ urub, A.N., vr. 36/b.

³⁰ bıçağı, A.N., vr. 36/b.

³¹ pes, M.B.N., vr. 38B/b - .

³² pes ol kavm, A.N., vr. 36/b.

³³ durur, A.N., vr. 36/b.

³⁴ tutmuş hîç, A.N., vr. 36/b - .

³⁵ tutdılar, A.N., vr. 36/b.

³⁶ eyledüm, A.N., vr. 36/b.

³⁷ A.N., vr. 36/b.

³⁸ adam, M.B.N., vr. 38B/b.

³⁹ arasında, A.N., vr. 36/b.

⁴⁰ durur, A.N., vr. 36/b.

⁴¹ A.N., vr. 36/b.

⁴² gusl...bu, A.N., vr. 36/b - .

⁴³ buni, A.N., vr. 36/b - .

⁴⁴ vakti...oldı, A.N., vr. 36/b - .

⁴⁵ A.N., vr. 36/b.

⁴⁶ kişi, A.N., vr. 36/b - .

⁴⁷ avuç, A.N., vr. 37/a.

kavmün ardınca saçdı⁵⁰ yine bir avuc dahı alub üzerine bir nesne⁵¹ söyleyüb gökden yana saçdı⁵² ve bir avuc dahı alub üzerine nesne okuyub kabr üzerine saçdı.⁵³

Hazret-i Seyyid eydür; bunun hakikâtını bilmek için segirdi⁵⁴ vardum, eyütdüm ki, es's-selâm'un aleyküm.⁵⁵ Aleyke es's-selâm yâ Tâcu'l-Ârifin⁵⁶ deyüb cevâb virdi.⁵⁷ Seyyid eyitdi;⁵⁸ ben eyitdüm; yâ karındaş geldüm ki, sana bir nesne soram şimdi iki nesne sorarum. Eyitdi ki; sor yâ Âbâ'l-Vefâ.⁵⁹ Seyyid eydür; sen benüm adum kande işitdün⁶⁰ ve neden bildün?⁶¹ didüm. Eyitdi ki;⁶² yâ Âbâ'l-Vefâ ben senün adını ve lâkabını sen dahı yaradılmadan levh-i mahfûzada gördümidi.⁶³ Seyyid eyitdi; yâ ahî⁶⁴ bildüm ki⁶⁵ mukarreblerdenimişsin pes ne fa'ildür bunı işledün? Ol yigidi, öldürdün⁶⁶ Eyitdi ki;⁶⁷ yâ Âbâ'l-Vefâ ben Azrâilün Hakk-te'âlâ'nun⁶⁸ emriyle gelüb böyle itdüm hikmet-i ilâhî böyle⁶⁹ iktizâ' itdi,⁷⁰ ezel-i âzâlde ol⁷¹ kimesne şehîd (**55/a**) olsa⁷² gerekidi. Pes Seyyid eyitdi; yâ ahî ol avuç avuc toprak ki, kabrden alub saçdun,⁷³ murâd ne idi? Eyitdi; yâ Tâcu'l-Ârifin ol bir avuç toprakla⁷⁴ kavm ardınca saçdum.⁷⁵ Allah emriylediki,⁷⁶ ol dövükleri⁷⁷ kimesneye merhamet ve şefkât ideler; zîrâ hakikatde anun

⁴⁸ alub, A.N., vr. 37/a.

⁴⁹ üzerine, A.N., vr. 37/a - .

⁵⁰ sacdı, A.N., vr. 37/a.

⁵¹ bir nesne, A.N., vr. 37/a - .

⁵² sacdı, A.N., vr. 37/a.

⁵³ sacdı, A.N., vr. 37/a.

⁵⁴ segir idüb, A.N., vr. 37/a.

⁵⁵ Es'selâmun aleyke, dedüm, A.N., vr. 37/a.

⁵⁶ aleyke...Ârifin, A.N., vr. 37/a - .

⁵⁷ deyüb...virdi, M.B.N., vr. 39/a - .

⁵⁸ Seyyid eyitdi, A.N., vr. 37/a - .

⁵⁹ ne sorarsın Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 37/a.

⁶⁰ kande işitdün, A.N., vr. 37/a - .

⁶¹ bilürsin, A.N., vr. 37/a.

⁶² eydür, A.N., vr. 37/a.

⁶³ gördüm, A.N., vr. 37/a; M.B.N., vr. 39/a.

⁶⁴ yâ Ahî, A.N., vr. 37/a - .

⁶⁵ bilmedüm ki, A.N., vr. 37/a.

⁶⁶ ol yigidi, öldürdün, A.N., vr. 37/a - .

⁶⁷ eydürdi, A.N., vr. 37/a.

⁶⁸ Allah, A.N., vr. 37/a.

⁶⁹ bu ki, A.N., vr. 37/a.

⁷⁰ iktizâ' itdi, A.N., vr. 37/a - .

⁷¹ bu, A.N., vr. 37/a.

⁷² olsa, A.N., vr. 37/a - .

⁷³ sacdun, A.N., vr. 39/a.

⁷⁴ yâ... toprakla, A.N., vr. 37/a - .

⁷⁵ saçdugum, A.N., vr. 37/a.

⁷⁶ budur ki, A.N., vr. 37/a; Allahu-te'âlâ'nun emriyle idi, ta ki , M.B.N., vr. 39/b.

⁷⁷ dutdukları, A.N., vr. 37/a.

suçı⁷⁸ yogdur ve ol⁷⁹ ikinci avuc toprakki,⁸⁰ gökden yana saçduğum⁸¹ Allah emreyledi,⁸² ta ki gökde ölenün⁸³ namâzına gelen ferîşteler ve sâlihlerün⁸⁴ rûhları makamlu makamına vara⁸⁵ ve ol⁸⁶ üçüncü avuç⁸⁷ toprak ki, kabr üzerine saçdum⁸⁸ *ol dahi*⁸⁹ Allah emriyle idi ta kim ol meyyit gazab-ı kabri görmeye. Hazret-i Seyyid⁹⁰ eydür; hakikat hâlî bildüm; ammâ senden murâdım oldur ki, Hakk-te'âlâ'dan destûr dileyessin ki;⁹¹ benüm ile karındaş olasın. Eytidi; yâ Tâcu'l-Ârifin ben senünle nice karındaş olmaga senün⁹² atanun ve ananun ve *ehlinün*⁹³ cânlarını⁹⁴ aldum ve senün dahi rûhun kabz⁹⁵ itsem⁹⁶ gerek. Hazret-i Seyyid⁹⁷ eytidi; yâ Azrâil benüm **(55/b)** rûhum kabz olunmaktan ben incimezem;⁹⁸ zîrâ ki, dosta⁹⁹ ulaşmak *bana*¹⁰⁰ bayrâm günüdür¹⁰¹ anı¹⁰² isterim ki, benüm ecelüm yakın gelecek bana bildiresin didi¹⁰³ *ta kim, gâfil bulunmayam*.¹⁰⁴ Pes Azrâil *eytidi*;¹⁰⁵ Hakk-te'âlâ'dan destûr olursa¹⁰⁶ hoş ola deyüb *gayb olub*¹⁰⁷ gitdi.

⁷⁸ suçı, M.B.N., vr. 39/b.

⁷⁹ ol, M.B.N., vr. 39/b - .

⁸⁰ ol...ki, A.N., vr. 37/a - .

⁸¹ göge saçdum, M.B.N., vr. 39/b

⁸² Allah...idi, A.N., vr. 37/b - ; Allahu-te'âlâ'nun emriyle, M.B.N., vr. 39/b.

⁸³ budur ki, A.N., vr. 37/b; meyyit, M.B.N., vr. 39/b.

⁸⁴ sâlihlu, A.N., vr. 37/b.

⁸⁵ varalar, A.N., vr. 37/b; M.B.N., vr. 39/b.

⁸⁶ ol, M.B.N., vr. 39/b - .

⁸⁷ üçüncü avuç, A.N., vr. 37/b - .

⁸⁸ saçdum, A.N., vr. 39/b.

⁸⁹ M.B.N., vr. 39/b.

⁹⁰ Seyyid, A.N., vr. 37/b; M.B.N., vr. 39/b.

⁹¹ ki, A.N., vr. 37/b - .

⁹² nice...senün, A.N., vr. 37/b - ; nice karındaş olayın ki, M.B.N., vr. 39/b.

⁹³ M.B.N., vr. 39/b.

⁹⁴ cânını, M.B.N., vr. 39/b.

⁹⁵ rûhun kabz, A.N., vr. 37/b - ; M.B.N., vr. 39/b - .

⁹⁶ alsam, A.N., vr. 37/b; M.B.N., vr. 39/b .

⁹⁷ Seyyid, A.N., vr. 37/b.

⁹⁸ yâ Azrâil kabz-ı rûhdan ben incinmezem, M.B.N., vr. 39/b.

⁹⁹ dosda, A.N., vr. 37/b.

¹⁰⁰ A.N., vr. 37/b.

¹⁰¹ saâdetdir, M.B.N., vr. 39/b.

¹⁰² ammâ, M.B.N., vr. 39/b.

¹⁰³ didi, M.B.N., vr. 39/b - .

¹⁰⁴ M.B.N., vr. 39/b.

¹⁰⁵ M.B.N., vr. 39/b.

¹⁰⁶ varsa, A.N., vr. 39/b.

¹⁰⁷ M.B.N., vr. 39/b.

Râvî eydür; Seyyidî Hazret vasiyyet itdüğü¹⁰⁸ vakt¹⁰⁹ ölecegin bildüğü¹¹⁰ delâlet ider ki; Azrâil cânib-i Hakk'dan destûr alub eceli yakın geldüğini¹¹¹ bildirmiş ola kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz.¹¹²

Ve dahı rivâyet olundı ki; bir gün Kûsan'da Hazret-i Seyyid ashâbıyla hurma agacını¹¹³ dikerlerdi. Ashâb *dahu*¹¹⁴ çok dikerler;¹¹⁵ ammâ Hazret-i Seyyid¹¹⁶ kendü¹¹⁷ mübârek eliyle dikdüğü kırk fidanidi,¹¹⁸ her fidanu¹¹⁹ dikdüğü vakt eydür ki; الر اسخات فى المحلّ ya'nî¹²⁰ muhkem olsun göği balçıkda ve dahı gayet mahal olan kimesnelere taâm olsun.¹²¹ Ve her mürîd dahı¹²² kırk fidanı dikdi¹²³ ve fidan dikicek¹²⁴ Hazret-i Seyyid ol kelime' düzdi.¹²⁵ *Her mürîd başlu başuna kırk fidan dikdi.*¹²⁶ Vakti ki, yedi yıl bunun üzerine geçdi,¹²⁷ cemî' fidanlar tutub¹²⁸ hurma virdi (**56/a**) ve ol yıl gayet kıdık¹²⁹ vâki' olub Irâk'dan ve yakından halk Hazret-i Seyyid'ün¹³⁰ hurmasına cem' oldılar. Gündüz temâm düşürürlerdi, yarindesi güya sabâh bir hurma alınmamışidi.¹³¹ Pes kavm muttasıl hurma düşürüb intifâ' iderlerdi,¹³² çünkim kıdık¹³³ gitmeyüb müstemir oldı. Hazret-i Seyyid¹³⁴ gayet bî-huzur olub halvete girdi cemî' himmet idüb kalbini¹³⁵ Hakka müteveccih kılub¹³⁶ tazarru'¹³⁷ idüb¹³⁸ eyitdi ki; yâ ilâhî

¹⁰⁸ idüb, M.B.N., vr. 40/a.

¹⁰⁹ idüb, A.N., vr. 37/b.

¹¹⁰ didüğü, M.B.N., vr. 40/a.

¹¹¹ olduğini, A.N., vr. 37/b.

¹¹² kaddese'l-lâhu sırrahu, A.N., vr. 37/b; kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 40/a.

¹¹³ hurma ağacı fidanları, M.B.N., vr. 40/a.

¹¹⁴ A.N., vr. 37/b.

¹¹⁵ dikdi, A.N., vr. 37/b.

¹¹⁶ Seyyid, A.N., vr. 37/b - .

¹¹⁷ kendü, A.N., vr. 37/b - ; M.B.N., vr. 40/a - .

¹¹⁸ fidandi, A.N., vr. 37/b.

¹¹⁹ fidan, M.B.N., vr. 40/a.

¹²⁰ ki...ya'nî, A.N., vr. 37/b - .

¹²¹ taâmlansun dirdi, A.N., vr. 38/a.

¹²² ki, M.B.N., vr. 40/a.

¹²³ dikerdi, M.B.N., vr. 40/a .

¹²⁴ ve...dikicek, M.B.N., vr. 40/a - .

¹²⁵ ve...düzdi, A.N., vr. 38/a - ; Hazret-i Seyyid her fidan başına bu kelimâtı düzdi, M.B.N., vr. 40/a.

¹²⁶ M.B.N., vr. 40/a.

¹²⁷ vakti ki yedi yıl bunun üzerine geçdi, A.N., vr. 38/a.

¹²⁸ dutub, A.N., vr. 38/a.

¹²⁹ kıtlık, A.N., vr. 38/a.

¹³⁰ Seyyid'ün, A.N., vr. 38/a - .

¹³¹ sabâh kemâ-kân düşürülmemüş gibi bulurlardı, A.N., vr. 38/a; M.B.N., vr. 40/a.

¹³² pes...iderlerdi, A.N., vr. 38/a - .

¹³³ kıtlık, A.N., vr. 38/a.

¹³⁴ Seyyid, A.N., vr. 38/a - .

¹³⁵ kalbini, A.N., vr. 38/a - .

¹³⁶ olub, A.N., vr. 38/a; cemî' himmet idüb cenâb-ı Hakk'a müteveccih olub, M.B.N., vr. 40/b.

¹³⁷ birle, A.N., vr. 38/a.

eger senün yolunda egri vardum ise sen toğrult¹³⁹ ve eger hata kıldumsa sen afv eyle eger güstâhlık itdüm ise sen kınama eger gayriye meşgul oldumsa sen afv eyle eger zerre kadar¹⁴⁰ muhâlefet itdümse gönlümden¹⁴¹ sen afv ve¹⁴² mahv eyle¹⁴³ eger gözüm veya gönlüm senden¹⁴⁴ gayruna¹⁴⁵ bir lâhze-i mültefit oldımsa¹⁴⁶ sen men' eyle eger ihlâsum var ise beni gayre¹⁴⁷ muhtâc kılma ilâhî kullarını ni'met ve refâhiyyetler birle ugratduk ol ni'metleri anlardan kesme, ilâhî bu halka virdüğün belâ benüm taksîr itmeden¹⁴⁸ ise ve mertebemün kusurundan ise¹⁴⁹ ilâhî¹⁵⁰ sana tevbe **(56/b)** itdüm ve taksirüme¹⁵¹ i'tirâf itdüm deyüb¹⁵² teveccüh-i tamm idüb müntezir oldı. Sırrına cânib-i Hakk'dan nidâ' geldi ki; yâ Âbâ'l-Vefâ¹⁵³ senün noksanlugundan¹⁵⁴ vilâyetünün ve mertebenün eksikliginden¹⁵⁵ degüldür¹⁵⁶ zîrâ sen ibâdet-i sahîh olub vilâyet-i kâmil olmuş kimesnelerdensin,¹⁵⁷ ammâ hurma dikdiğin vakt senün diline bu geldi,¹⁵⁸ الر اسخات فى الوحله المطاعم فى المحل Pes duâ'nı icâbet kılub hurmanı mahalline sarf itdük; ammâ şimdiden sonra¹⁵⁹ eyyâm vüs'atdur çünkü¹⁶⁰ bu kadar¹⁶¹ tazarru' itdün,¹⁶² halâs¹⁶³ deyü. Pes sırrına ilhâm olundu ki; ol hurmaları keseler. Emr itdi; cemî' ol ağaçları kesdiler,¹⁶⁴ *andan sonra*¹⁶⁵ ucuzluk olub halk refahiyyetde olundu.¹⁶⁶

¹³⁸ birle, M.B.N., vr. 40/b.

¹³⁹ doğrudı vir, A.N., vr. 38/a.

¹⁴⁰ güstâhlık...kadar, A.N., vr. 38/a - ; eger güstahluk itdüm ise sen mahv eyle, M.B.N., vr. 40/b.

¹⁴¹ gönlümden, A.N., vr. 38/a - .

¹⁴² afv ve, A.N., vr. 38/a - .

¹⁴³ muhâlefet...eyle, M.B.N., vr. 40/b - .

¹⁴⁴ senün, M.B.N., vr. 40/b.

¹⁴⁵ gayriye, A.N., vr. 38/a.

¹⁴⁶ oldısa, A.N., vr. 38/a.

¹⁴⁷ gayriye, A.N., vr. 38/a.

¹⁴⁸ taksîrleğmeden, M.B.N., vr. 40/b.

¹⁴⁹ ilâhî...ise, A.N., vr. 38/a - .

¹⁵⁰ ilâhî, M.B.N., vr. 40/b - .

¹⁵¹ taksirlüğüme, M.B.N., vr. 40/b.

¹⁵² deyü, A.N., vr. 38/a.

¹⁵³ Âbâ'l-Vefâ, A.N., vr. 38/b.

¹⁵⁴ noksanundan, A.N., vr. 38/b.

¹⁵⁵ vilâyetünün...eksikliginden, A.N., vr. 38/b - ; taksirlüğünden, M.B.N., vr. 40/b.

¹⁵⁶ degül, A.N., vr. 38/b.

¹⁵⁷ zîrâ...kimesnelerdensin, A.N., vr. 38/b - ; M.B.N., vr. 40/b - .

¹⁵⁸ bu ki, A.N., vr. 38/b.

¹⁵⁹ gerü, A.N., vr. 38/b; M.B.N., vr. 40/b.

¹⁶⁰ çünkü, A.N., vr. 38/b - ; M.B.N., vr. 40/b - .

¹⁶¹ kadar, A.N., vr. 38/b - ; M.B.N., vr. 40/b - .

¹⁶² berekâtında, A.N., vr. 38/b; M.B.N., vr. 40/b.

¹⁶³ halâs, A.N., vr. 38/b - .

¹⁶⁴ ol ağaçları cemî'an kesdiler, A.N., vr. 38/b - .

¹⁶⁵ A.N., vr. 40/b.

¹⁶⁶ refahiyyetden, A.N., vr. 38/b; olundılar, M.B.N., vr. 41/a.

Ve dahı rivâyet olundu ki;¹⁶⁷ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin bir gün bir¹⁶⁸ dellâkı kığırub¹⁶⁹ mübârek başını tıraş itdürdi. Nısf-ı mikdârı traş olmuş iken¹⁷⁰ dellâk önünden¹⁷¹ gayb oldu. Dellâk mütehayyir olub ustra elinden düşdi. Gayet dehşet geldi, bir sâ'atden sonra *Hazret-i*¹⁷² Seyyid hâzır olub emr itdi ki; traş (57/a) eyle.¹⁷³ Pes¹⁷⁴ dellâk temâm idüb *Seyyid'e*¹⁷⁵ sordım ki; bu ne hâletidi? didi.¹⁷⁶ *Hazret-i*¹⁷⁷ Seyyid eyitdi ki; Irâk memleketinde Behendik şehrine yakın Vâdîü'n-nûr dirler bir yere vardur. Anda var ol makama irişicek¹⁷⁸ bir azîm kâfileye sataşsak gerekdür.¹⁷⁹ Anlarun içünde bir Pîr vardur yeşil sof giyer, bir kır katıra binmiş ana *benden*¹⁸⁰ selâm idüb eyit ki; ol itdüğü nezri sana virsün ki, on bin dînâr'dur, neye sarf eylersen eyle. Dellâk eyitdi; yâ Seyyidî ihtimâl var ki, benden nişân taleb ide ki¹⁸¹ ben sâdıkam.¹⁸² *Hazret-i*¹⁸³ Seyyid eyitdi; nişâna ihtiyac yogdur.¹⁸⁴ Dellâk eyitdi; yâ Seyyidî nişân olıcak gönüm mütmain olur. Seyyid eyitdi; ana eyitgil ki; Ebû'l-Vefâ eydür;¹⁸⁵ vaktı ki, deniz yüzinde sizün geminüzü bir büyük balık helâk itmeñ istedi. Siz feryâd figan itdünüz. Başınun nısfı traş olmuş bir kimesne gelüb ol balığı pâre pâre idüb¹⁸⁶ sizün¹⁸⁷ gemünüzü *ve cânınız*¹⁸⁸ halâs itdü *mi?*¹⁸⁹ Eger *itdi*¹⁹⁰ derse neâm eyit,¹⁹¹ itdüğün nezri *vir imdi*¹⁹² ki, on bin

¹⁶⁷ Râvî rivâyet ider ki, A.N., vr. 38/b.

¹⁶⁸ bir, A.N., vr. 38/b - .

¹⁶⁹ kığırub, A.N., vr. 38/b.

¹⁷⁰ olmuşken, A.N., vr. 38/b.

¹⁷¹ dellâk önünden, A.N., vr. 38/b - .

¹⁷² M.B.N., vr. 41/a.

¹⁷³ it, A.N., vr. 38/b; M.B.N., vr. 41/a.

¹⁷⁴ pes, A.N., vr. 38/b - .

¹⁷⁵ M.B.N., vr. 41/a.

¹⁷⁶ hâletdür ki, A.N., vr. 38/b; didi, M.B.N., vr. 41/a - .

¹⁷⁷ M.B.N., vr. 41/a.

¹⁷⁸ irişir, A.N., vr. 38/b; anda var iriş ol makama varıcak, M.B.N., vr. 41/a.

¹⁷⁹ gerek, A.N., vr. 38/b; M.B.N., vr. 41/a.

¹⁸⁰ M.B.N., vr. 41/a.

¹⁸¹ eyleye, M.B.N., vr. 41/a.

¹⁸² sâdik olduğuma, M.B.N., vr. 41/a.

¹⁸³ M.B.N., vr. 41/a.

¹⁸⁴ olmaya, M.B.N., vr. 41/a.

¹⁸⁵ Ebû'l...eydür, M.B.N., vr. 41/a - .

¹⁸⁶ iki pâre itdi, M.B.N., vr. 41/b.

¹⁸⁷ sizün, M.B.N., vr. 41/b - .

¹⁸⁸ M.B.N., vr. 41/b.

¹⁸⁹ M.B.N., vr. 41/b.

¹⁹⁰ M.B.N., vr. 41/b.

¹⁹¹ eger neam dirse eyit, A.N., vr. 39/a.

¹⁹² M.B.N., vr. 41/b.

dînârdur, Ebû'l-Vefâ elinden sarf (57/b) olsa gerekdi,¹⁹³ vir ki, ben Ebû'l-Vefâliyum zîrâ¹⁹⁴ anun cânibinden¹⁹⁵ vekilim sana nişân bu ola didi.

Pes dellâk turub *Hazret-i*¹⁹⁶ Seyyid'e vedâ' idüb¹⁹⁷ ve yol budur deyü işâret itdi, yola düşüb¹⁹⁸ ol tarafa revân oldu. Anı vaktün içünde¹⁹⁹ Hazret-i Seyyid'ün didügi gibi²⁰⁰ ol sâhrâya varub²⁰¹ ol kâfilede²⁰² ve ol pîre sataşdı. Kıssa(yı) bir bir²⁰³ beyân itdi. Pîr dahı²⁰⁴ sem'an ve tâa'ten deyüb onbin dînârı dellâka teslim eyledi.²⁰⁵ Dahı Behendik şehründe bir mescid yapub Seyfî kûyunda²⁰⁶ şu hân kârbân-serâyında²⁰⁷ bir çeşme getürdi, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz.²⁰⁸

Ve dahı²⁰⁹ rivâyet olundu ki; Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun bir hizmet-kârı vardı. Adına; Muhammed Mısrî dirleridi. Ekser vaktde şeyh'den sorardı ki; şeyhün üzerine mürîd için²¹⁰ vâcib olan nedür ve mürîdün üzerine şeyh²¹¹ için vâcib²¹² olan nedür? Hazret-i Seyyid ana eydürdi ki;²¹³ cidd ü sa'yile şeyhine²¹⁴ hidmet²¹⁵ eyleye sıdk ve ihlâsıyla²¹⁶ kendüni şeyhe teslim eyleye²¹⁷ ta kim²¹⁸ göresiz, görmek işitmekden ihsândur.²¹⁹ Muhammed Mısrî dahı leylen ve nehâren (58/a) cân-u gönül birle Hazret-i Seyyid'e hidmet²²⁰ iderdi. Ümmîd iderdi ki; bir gün Hazret-i Seyyid'ün²²¹ bir vaktine tuş

¹⁹³ gerek, A.N., vr. 39/a.

¹⁹⁴ ve dahı, A.N., vr. 39/a; elinden...zîrâ, M.B.N., vr. 41/b - .

¹⁹⁵ anun cânibinden, A.N., vr. 39/a - .

¹⁹⁶ M.B.N., vr. 41/b.

¹⁹⁷ itdi, M.B.N., vr. 41/b.

¹⁹⁸ M.B.N., vr. 41/b.

¹⁹⁹ M.B.N., vr. 41/b.

²⁰⁰ Hazret-i...gibi, A.N., vr. 39/a - .

²⁰¹ irişüb, M.B.N., vr. 41/b.

²⁰² kâfileye, A.N., vr. 39/a.

²⁰³ M.B.N., vr. 41/b.

²⁰⁴ M.B.N., vr. 41/b.

²⁰⁵ onbindînârı usta bir bir teslim eyledi, M.B.N., vr. 41/b.

²⁰⁶ kûy-ı Sayf'da, A.N., vr. 39/a.

²⁰⁷ şu...kârbân-serâyında, A.N., vr. 39/a - .

²⁰⁸ rahmetullâh-i te'âlâ, A.N., vr. 39/b.

²⁰⁹ Pes, A.N., vr. 39/b.

²¹⁰ lazım, A.N., vr. 39/b.

²¹¹ Şeyhi, A.N., vr. 39/b.

²¹² lazım, A.N., vr. 39/b.

²¹³ eyitdi ki, M.B.N., vr. 41/b.

²¹⁴ M.B.N., vr. 42/a.

²¹⁵ hizmet, A.N., vr. 39/b.

²¹⁶ sıdk-ı ihlâsı birle, A.N., vr. 39/b.

²¹⁷ eyleye, A.N., vr. 39/b - .

²¹⁸ nitekim, M.B.N., vr. 42/a.

²¹⁹ ta kim göresün görmek ve işitmek ihsândur, A.N., vr. 39/b.

²²⁰ hizmet, A.N., vr. 39/b.

²²¹ Seyyid'ün, A.N., vr. 39/b - .

olub²²² bir safâ‘ nazara irişüb,²²³ gönli ve gözü rûşen olaydı.²²⁴ Bunun üzerine bir zamân²²⁵ geçdi. Bir gün Alî el-Gafil’e Hazret-i Seyyid ana eyitdi ki;²²⁶ yâ Muhammed Mısırî, var Mısır’a bana bin dînâr neyr olunmuşdur, tiz getir *didi*.²²⁷ Muhammed Mısırî hemân sâ’at²²⁸ hiç tevkif itmeyüb²²⁹ a’ sâsını ve ibriğini alub²³⁰ Mısır’a revân oldı. Hiç²³¹ yol bilmez ve azuğı dahı yog. Yolda eşide yog muhabbetden²³² gayri ve dahı bilmez ki,²³³ ol bin dînâr neyr iden nice kimesnedür ve ne yerde olur,²³⁴ sıdk ve ihlâsı birle²³⁵ bir yolu tutub gitdi.²³⁶ Allahu-te’âlâ sıdk-ı berekâtında anı sağ ve sâlim²³⁷ Mısır’a irişdüirdi;²³⁸ çünkü şehir yakınına geldi, Muhammed Mısırî’ye hayret galebe itdi. *Eyitdi* ki;²³⁹ nereye varayın ve ol kimesne neden bileyüm ve kande bulayın deyü bu fikirde iken bir Bâzir-gân yigit kükçük sûretlü lâtf libâslar giyinmiş²⁴⁰ bir katura binmiş karşudan²⁴¹ Muhammed Mısırî’ye selâm virdi. **(58/b)** Muhammed Mısırî redd-i selâmını redd itdi²⁴² ve²⁴³ andan Muhammed Mısırî’ye sordu ki;²⁴⁴ kanden gelürsin? Eyitdi; Irâk diyârından gelürem. Bâzir-gân eyitdi; hiç Ebû’l-Vefâ mürîdlerinden kimesne bilür misün? Muhammed Mısırî eyitdi;²⁴⁵ *belî*,²⁴⁶ ben anun hizmet-kârlarundanım.²⁴⁷ Pes²⁴⁸ Tâcir bu söze gayet ferâh olub adını sordı? Ol dahı eyitdi; adum Muhammed’dür.²⁴⁹ Pes

²²² vaktine...olub, A.N., vr. 39/b - .

²²³ vâsıl ola, A.N., vr. 39/b; nazar-ı âlfyesine irişüb, M.B.N., vr. 42/a.

²²⁴ olay, A.N., vr. 39/b.

²²⁵ müddet, M.B.N., vr. 42/a.

²²⁶ ki, A.N., vr. 39/b - ; M.B.N., vr. 42/a - .

²²⁷ A.N., vr. 42/a.

²²⁸ lâhze, M.B.N., vr. 42/a.

²²⁹ hiç...itmeyüb, A.N., vr. 39/b - .

²³⁰ a’ sâsını eline ve ibriğini belîne bağlayub, M.B.N., vr. 42/a.

²³¹ hiç, A.N., vr. 39/b.

²³² muhabbeti Şeyhden, M.B.N., vr. 42/a.

²³³ gayri nesne bilmez, M.B.N., vr. 42/a.

²³⁴ vaktde sâkin olur, A.N., vr. 39/b; nürde sâkin olur, M.B.N., vr. 42/a.

²³⁵ sıdk-ı ihlâsla, A.N., vr. 39/b.

²³⁶ yola girdi, M.B.N., vr. 39/b.

²³⁷ sağ ve sâlim, A.N., vr. 40/a - .

²³⁸ Mısır’a sağ ve salim irişdüirdi, M.B.N., vr. 42/a.

²³⁹ M.B.N., vr. 42/a.

²⁴⁰ libâslu, A.N., vr. 40/a.

²⁴¹ karşudan, M.B.N., vr. 42/b - .

²⁴² selâm itdi, A.N., vr. 40/a; selâm men aldı, M.B.N., vr. 42/b.

²⁴³ ve, A.N., vr. 40/a - .

²⁴⁴ andan ol yigit sordu ki, M.B.N., vr. 42/b.

²⁴⁵ hiç...eyitdi, A.N., vr. 40/a - .

²⁴⁶ M.B.N., vr. 42/b.

²⁴⁷ hizmet-kârlarındanım, A.N., vr. 40/b.

²⁴⁸ pes, A.N., vr. 40/b - ; M.B.N., vr. 42/b - .

²⁴⁹ ol dahı eydi, virdi, A.N., vr. 40/b.

Tâcir eyitdi; yâ Muhammed, Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya bin dînâr nezr itmişdüm²⁵⁰ ki,²⁵¹ bir azîm mühimm²⁵² vardı mübârek himmetinde tamam *hâsıl*²⁵³ oldu ben dahı ol niyete²⁵⁴ bir adam bulub,²⁵⁵ ki ol dînârı teslim ideyim deyü sâhrâya çıkdum²⁵⁶ elhamdülillâh²⁵⁷ ki sana tuş oldum ve hem²⁵⁸ gönlüm tanıklık virdi ki, bu gün Irâk tarafından bir²⁵⁹ kimesne gele şükr ki,²⁶⁰ murâduma irdüm yâ Muhammed sen lûtf idüb ol dînârı Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya teslim idersin misin?²⁶¹ didi. Muhammed Mısırî dahı kaziyeye' temâm didi. Ol²⁶² Tâcir taaccüb eyledi, Muhammed Mısırî alub evine iletđi üç gün **(59/a)** ziyâfet eyledi,²⁶³ çok dürlü lûtflar eyledi²⁶⁴ Lûtflarla ol *bin*²⁶⁵ dînârı²⁶⁶ ana teslim itdi,²⁶⁷ vedâ' eyledi;²⁶⁸ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun bu kimesneden ötürü²⁶⁹ mübârek ayagını öb²⁷⁰ didi.

Pes Muhammed Mısırî evliyâ'-ullah'dan ziyâret idecek kimesneleri ziyâret eyleyüb²⁷¹ şehrden çıkmaga kasd eyledi. Nâ-gâh bir sokakdan geçerken bir âlî²⁷² çardak pençeresinden gözi bir cemîle sûrete tuş oldu.²⁷³ Sabr²⁷⁴ ve kararı küllîyen²⁷⁵ elinden giderüb²⁷⁶ bî-ihyâr olub,²⁷⁷ ol makamda hayrân olub²⁷⁸ üç²⁷⁹ gün üç²⁸⁰ gice *andan*²⁸¹ kaldı.

²⁵⁰ itmişem, A.N., vr. 40/b; itmişidim, M.B.N., vr. 42/b.

²⁵¹ ki, A.N., vr. 40/b - .

²⁵² mühimmim, A.N., vr. 40/b; M.B.N., vr. 42/b.

²⁵³ M.B.N., vr. 42/b.

²⁵⁴ ol niyete, A.N., vr. 40/b - .

²⁵⁵ bulam, A.N., vr. 40/b.

²⁵⁶ ol dînârı teslim itmeñ niyetine sâhrâya çıkdum idi, A.N., vr. 40/b.

²⁵⁷ elhamdülillâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 42/b.

²⁵⁸ hem, M.B.N., vr. 42/b - .

²⁵⁹ bir, M.B.N., vr. 42/b - .

²⁶⁰ şükr ki, A.N., vr. 40/b - .

²⁶¹ M.B.N., vr. 42/b.

²⁶² ol, M.B.N., vr. 42/b - .

²⁶³ eyleyüb, M.B.N., vr. 42/b.

²⁶⁴ eyleyüb, M.B.N., vr. 42/b.

²⁶⁵ M.B.N., vr. 42/b.

²⁶⁶ ol dinarı, A.N., vr. 40/b.

²⁶⁷ eyledi, A.N., vr. 40/b; eyleyüb, M.B.N., vr. 43/a.

²⁶⁸ idüb, A.N., vr. 40/b.

²⁶⁹ kimesneden ötüri Seyyid'ün, A.N., vr. 40/b; ötüri, M.B.N., vr. 43/a - .

²⁷⁰ öp, M.B.N., vr. 43/a.

²⁷¹ idüb, A.N., vr. 40/b.

²⁷² âlî, A.N., vr. 40/b.

²⁷³ geldi, M.B.N., vr. 43/a.

²⁷⁴ sabrı, A.N., vr. 40/b.

²⁷⁵ bi'l-küllîyye, M.B.N., vr. 43/a.

²⁷⁶ ve kararı kalmadı, A.N., vr. 40/b; gidüb, M.B.N., vr. 43/a.

²⁷⁷ olub, M.B.N., vr. 43/a - .

²⁷⁸ hayrân olub, A.N., vr. 40/b - .

²⁷⁹ üç, A.N., vr. 40/b; M.B.N., vr. 43/a.

²⁸⁰ üç, A.N., vr. 40/b; M.B.N., vr. 43/a.

²⁸¹ M.B.N., vr. 43/a.

Pes ol hâtûn adam gönderüb eyitdi ki; durmakdan²⁸² murâd eger benüm visalümse diledüğümü virsün didi. Vasluma irsin eger vermege kudreti yoğsa²⁸³ bunda turmasun.²⁸⁴ *Gelüb Muhammed Mısırî'ye hâtûn sözün didiler*²⁸⁵. Pes Muhammed Mısırî eyitdi; gözüm²⁸⁶ gördi, gönülüm sevdi, mecâlim yogdur ki, bir kadem ilerü gidem²⁸⁷ bana çâre kılusun didi. Ol kimesne varub hâtûna kaziyye²⁸⁸ bildürdi bir sâ'atden sonra gelüb eyitdi ki; yâ Dervîş var fârig ol ki, sana müyesser *değil*,²⁸⁹ olmaz; zîrâ bir gice²⁹⁰ **(59/b)** sohbeti bin dînâradur. Beglerden ve ekâbirlerden gayri kimesne ol kadar nesne virmege ikdâm idemez.²⁹¹ Pes Muhammed Mısırî; *bir gice begligi beglikdür*²⁹² deyüb bu bin dînârı ol kimesneye viridi. Gönline bu geldi ki; şeyh'e²⁹³ varıcak ol nezr iden kişiyi²⁹⁴ bulamadum diye²⁹⁵ ol kimesne dahi²⁹⁶ dînârı alub elitdi, ol²⁹⁷ hâtûna²⁹⁸ teslim eyledi. Ba'de Muhammed Mısırî;²⁹⁹ kığırub ol³⁰⁰ çardağa³⁰¹ çıkıdı,³⁰² envâ' taâmlar ihzâr olunmuşdı,³⁰³ Hâtûn'la ikisi³⁰⁴ halvete oturdılar. Ol taâmlardan³⁰⁵ yediler, ba'de hîcâbı ortadan getürdüler hemân sâ'at³⁰⁶ gaybden bir el gelüb³⁰⁷ bunların göğüslerine tokundu. İkisi bile bî-hod olub düşdiler. *Bir zemân bî-akl yatdılar*³⁰⁸ Hâtûn ol kendüye geldi, gördi ki, Muhammed Mısırî henüz³⁰⁹ dahi yatur³¹⁰ başını dizine alub lûtf ile ovdi³¹¹ ta

²⁸² turmakdan, M.B.N., vr. 43/a.

²⁸³ yog ise, M.B.N., vr. 43/a.

²⁸⁴ Pes ol Hâtûn adam gönderüb eyitdi ki; murâdu büdürmekden eger benüm vasalumsa bin dînâr virsün didi. Vasluma irsin eger vermege kudreti yogsa bunda durmasun didi, A.N., vr. 40/b.

²⁸⁵ A.N., vr. 40/b.

²⁸⁶ göz, A.N., vr. 40/b.

²⁸⁷ varam, M.B.N., vr. 43/a.

²⁸⁸ kaziyye hâtûna, M.B.N., vr. 43/a.

²⁸⁹ M.B.N., vr. 43/a.

²⁹⁰ gicesinün, M.B.N., vr. 43/a.

²⁹¹ pes...idemez, A.N., vr. 40/b - ; ol kadar nesne virmege kimesne kadîr olmaz, M.B.N., vr. 43/a.

²⁹² M.B.N., vr. 43/a.

²⁹³ Şeyhine, M.B.N., vr. 43/a.

²⁹⁴ kimesne', M.B.N., vr. 43/b.

²⁹⁵ diye, A.N., vr. 40/b - ; diyem, M.B.N., vr. 43/b.

²⁹⁶ dahi, A.N., vr. 40/b - .

²⁹⁷ elitdi ol, A.N., vr. 40/b - .

²⁹⁸ âleme götürüb, M.B.N., vr. 43/b.

²⁹⁹ Muhammed, A.N., vr. 41/a.

³⁰⁰ ol, A.N., vr. 41/a - ; kığırub ol, M.B.N., vr. 43/b - .

³⁰¹ çartaka, M.B.N., vr. 43/b.

³⁰² çıkardılar, A.N., vr. 41/a.

³⁰³ idüb, A.N., vr. 41/a.

³⁰⁴ ikisi, A.N., vr. 41/a - .

³⁰⁵ taâmdan, M.B.N., vr. 43/b.

³⁰⁶ dem, M.B.N., vr. 43/b.

³⁰⁷ peydâ olub, M.B.N., vr. 43/b.

³⁰⁸ M.B.N., vr. 43/b.

³⁰⁹ henüz, A.N., vr. 41/a - .

³¹⁰ henüz Muhammed Mısırî dahi yatur, M.B.N., vr. 43/b.

ki, akli başına geldi.³¹² *Aklı başına geldikten sonra*³¹³ turdı hâtûna mukayyed olamayub kapudan yana gitdi.³¹⁴ Hâtûn arduca varub ol³¹⁵ dînârı iletđi³¹⁶ Muhammed Mısırî;³¹⁷ dînâra *dahi*³¹⁸ mukayyed (**60/a**) olmayub gitdi. Pes hâtûn ardundan iriřdüm³¹⁹ eyitdi ki; bu ne hâletdür ki, bize vâki' oldı. Muhammed Mısırî eyitdi;³²⁰ yâ Hâtûn³²¹ ol bize tokınan el³²² benüm şeyhümün eli idi³²³ deyüb acele ile çıkdı³²⁴ gitdi. Hâtûn ana and virđi ki; beni dahi³²⁵ yoldaşlığa kabul idesin³²⁶ ta kim,³²⁷ ben dahi varub anun mübârek elinden tevbe idem.³²⁸ Muhammed Mısırî râzı oldı. Hâtûn mâlı ve³²⁹ mülki terk idüb yola çıkub³³⁰ gitdiler.

Hakk-te'âlâ avnile Kalmîna'ya yetdiler³³¹ makam-ı şeyhe irişecek.³³² Muhammed Mısırî mütereddid³³³ oldu ki,³³⁴ Hâtûn bile iltimâs gerek mi³³⁵ yohsa ol ben buluşam³³⁶ andan icâzet alub anı dahi buluşduram mı?³³⁷ Bu³³⁸ fikrde iken *hazret-i*³³⁹ şeyh'e geldikleri ma'lum olub adam gönderüb³⁴⁰ ikisi bile gelsünler deyü buyurđı.³⁴¹ Pes Muhammed Mısırî,³⁴² Hâtûnla³⁴³ havf-ı vahşiyet birle ditreşerek³⁴⁴ şeyhin huzuruna geldiler.³⁴⁵

³¹¹ ovarđı, M.B.N., vr. 43/b.

³¹² gelince, M.B.N., vr. 43/b.

³¹³ M.B.N., vr. 43/b.

³¹⁴ kapuya tođrulđı, M.B.N., vr. 43/b.

³¹⁵ ol, M.B.N., vr. 43/b - .

³¹⁶ vire, A.N., vr. 41/a.

³¹⁷ Muhammed, A.N., vr. 41/a - .

³¹⁸ M.B.N., vr. 43/b.

³¹⁹ irişüb, A.N., vr. 41/a; M.B.N., vr. 43/b.

³²⁰ eydür, A.N., vr. 41/a.

³²¹ yâ Hâtûn, M.B.N., vr. 43/b - .

³²² el, M.B.N., vr. 43/b - .

³²³ Şeyhüm elidür, A.N., vr. 41/a; M.B.N., vr. 43/b.

³²⁴ çıkdı, A.N., vr. 41/a - ; M.B.N., vr. 43/b - .

³²⁵ dahi, M.B.N., vr. 43/b - .

³²⁶ eyle, A.N., vr. 41/a; M.B.N., vr. 43/b .

³²⁷ ta kim, A.N., vr. 41/a - .

³²⁸ kılam, M.B.N., vr. 43/b.

³²⁹ ve, A.N., vr. 41/a - .

³³⁰ çıkdı, A.N., vr. 41/a

³³¹ irdiler, A.N., vr. 41/a; Hakk-te'âlâ'nun emriyle tiz zemânda Kâlmîna'ya yetdiler, M.B.N., vr. 43/b.

³³² irdiler, A.N., vr. 41/a.

³³³ müterettid, M.B.N., vr. 44/a.

³³⁴ olub, A.N., vr. 41/a.

³³⁵ Hâtunı bile mi iltimâs gerek, M.B.N., vr. 44/a.

³³⁶ buluşub, M.B.N., vr. 44/a.

³³⁷ buluşdurmak mı, M.B.N., vr. 44/a.

³³⁸ gerek...bu, A.N., vr. 41/b - .

³³⁹ M.B.N., vr. 44/a.

³⁴⁰ adam gönderüb, M.B.N., vr. 44/a - .

³⁴¹ emr itdi, M.B.N., vr. 44/a.

³⁴² Muhammed, A.N., vr. 41/b - .

Şeyh beşâşet-i birle bunlara nazar idüb eyitdi ki; yâ Muhammed daima bana sorardun ki: mürîdün **(60/b)** şeyh üzerinde³⁴⁶ ve şeyhün mürîd üzerinde hakkı nedür?³⁴⁷ deyü. Şimdi zâhir olub gözünle gördün, bilgil ki, şeyhün mürîd üzerinde hakkı oldur ki, kaçan şeyh mürîde emr itse ki; Mısır'a var, yahud bir gayri yere³⁴⁸ sefer eyle³⁴⁹ mürîd³⁵⁰ hîç tevakkuf çekmeyüb³⁵¹ yola çıka, azık yoldaş taleb kılmaya³⁵² ve maksûd³⁵³ ol seferden ne nesnedür³⁵⁴ bilmeye ve mürîdün şeyh üzerinde hakkı oldur ki, şeyh³⁵⁵ anı toğrı yoldan idmeye³⁵⁶ müzâyaka vaktlerinde ana meded kılub³⁵⁷ maksûd emr itdügi hizmetden ne ise ana ma'lûm ide ve dahı ana bir megir irişse andan halâs eyleye.³⁵⁸

İmdi sen dahı bize ihlâsı birle mürîd oldun,³⁵⁹ sana; Mısır'a³⁶⁰ var bize nezr olunmuş dînâr vardur³⁶¹ getür dedük. Hîç³⁶² tevakkuf itmeyüb yola girdün, yoldaş ve azık taleb itmedün ve nezr iden nice kimesnedür³⁶³ ve ne makamda sâkin olur, hîç³⁶⁴ teftîş itmedün.³⁶⁵ Allah'a³⁶⁶ tevekkül idüb revân oldun. Pes biz dahı Allahu-te'âlâ'nun inâyeti birle seni³⁶⁷ toğrı³⁶⁸ yoldan **(61/a)** irmeyüb ta Mısır'a değin sağ ve sâlim irişdürdük ve nezr iden kişiyi buldun³⁶⁹ ve yolda sana bir megir geldi ki,³⁷⁰ bu Hâtunı

³⁴³ Muhammed Mısırî ve Hâtun, M.B.N., vr. 44/a.

³⁴⁴ ditreşerek, M.B.N., vr. 44/a - .

³⁴⁵ vardılar, A.N., vr. 41/b.

³⁴⁶ üzerine, A.N., vr. 41/b.

³⁴⁷ Şeyhün...nedür, A.N., vr. 41/b - .

³⁴⁸ M.B.N., vr. 44/a.

³⁴⁹ yahud...eyle, A.N., vr. 41/b - .

³⁵⁰ A.N., vr. 41/b.

³⁵¹ itmeyüb, M.B.N., vr. 44/a.

³⁵² itmeye, M.B.N., vr. 44/a.

³⁵³ murâd, A.N., vr. 41/b.

³⁵⁴ seferden nedür, M.B.N., vr. 44/a.

³⁵⁵ Şeyh, M.B.N., vr. 44/a - .

³⁵⁶ ayırmaya, M.B.N., vr. 44/a.

³⁵⁷ dermânidi vire, M.B.N., vr. 44/a.

³⁵⁸ müzâyaka...eyleye, A.N., vr. 41/b - ; bir megir irişse andan halâs eyleye emr itdügi hizmetden maksûd ne ana ma'lum ide, M.B.N., vr. 44/a.

³⁵⁹ ihlâsı birle bize mürîd oldun, M.B.N., vr. 44/a.

³⁶⁰ Mısır'a, M.B.N., vr. 44/a - .

³⁶¹ var, A.N., vr. 41/b; M.B.N., vr. 44/b.

³⁶² hîç, A.N., vr. 41/b; M.B.N., vr. 44/b.

³⁶³ kimdür, M.B.N., vr. 44/b.

³⁶⁴ hîç, A.N., vr. 41/b; M.B.N., vr. 44/b.

³⁶⁵ sormadun, A.N., vr. 41/b.

³⁶⁶ M.B.N., vr. 44/b.

³⁶⁷ M.B.N., vr. 44/b.

³⁶⁸ toğrı, A.N., vr. 42/a - .

³⁶⁹ bulu virdin, M.B.N., vr. 44/b.

³⁷⁰ ve...ki, M.B.N., vr. 44/b - .

gördün pes³⁷¹ seni men' idüb zinâ itmeñden³⁷² halas eyledük³⁷³ bâzen Allahu-te'âlâ³⁷⁴ deyüb pes³⁷⁵ ol meclisde ol hâtûnı Muhammed Mısrî'ye nikâh eyledi.

Rivâyet olundı ki,³⁷⁶ ol Hâtûn tevbe eyleyüb³⁷⁷ mücâhede eyledi.³⁷⁸ Hayli makamat kat' idüb merâtib-i âlîye irişdi, adı; Ayına Hâtûn'dur kerâmeti meşhurdur, Rahmetu'l-İlahi aleyh ve âlî cemî' ecmaîn.³⁷⁹

Ve dahı³⁸⁰ rivâyet olundı ki; Şeyh Hamidu'l-dîn Sûfî³⁸¹ eydür; bir gün Hazret-i Seyyid ile halvet dururdum,³⁸² eytdüm ki; yâ Seyyidî senden bir³⁸³ nesne sormak isterüm; çok zemândur ki,³⁸⁴ gönlüme gelür; ammâ sizi gazb ide³⁸⁵ deyü³⁸⁶ korkarum eger icâzet olursa diyem³⁸⁷ didi. Hazret-i Seyyid eytdi,³⁸⁸ yâ Hamid³⁸⁹ ne dirsen³⁹⁰ destûrdur.³⁹¹ Ben eytdüm;³⁹² yâ Seyyidî sizi meclisde görürüm edna ve âlâ dimezsiz her kişiyile taâm sunarsız ve dahı her kişi sohbetinüze³⁹³ korsuz, ehl olsun ve nâ-ehl olsun, **(61/b)** sâlih olsun, fasık olsun, hîc men' itmezsiz. Pes Hazret-i Ebû'l-Vefâ eytdi; yâ Hamidî³⁹⁴ sözün temâm oldu mı? Eytdüm;³⁹⁵ belî. Eytdi,³⁹⁶ imdi, fâtiha suresini okı. İşde yine okudum ki:³⁹⁷ elhamdülillâh-i rabbü'l-âlemîn *diyecik*.³⁹⁸

³⁷¹ pes, A.N., vr. 42/a - .

³⁷² men' ... itmekden, A.N., vr. 42/a - .

³⁷³ bu Hâtun ile gelen megirden seni halâs eyledük, M.B.N., vr. 44/b.

³⁷⁴ M.B.N., vr. 44/b.

³⁷⁵ pes, A.N., vr. 42/a - .

³⁷⁶ râvî eydür, A.N., vr. 42/a; M.B.N., vr. 44/b.

³⁷⁷ idüb, A.N., vr. 42/a.

³⁷⁸ ile, A.N., vr. 42/a.

³⁷⁹ rahmet...ecmaîn, A.N., vr. 42/a - .

³⁸⁰ pes, A.N., vr. 42/a.

³⁸¹ Hamidî Sûfî, A.N., vr. 42/a; Abdü'l-hamid Sûfî, M.B.N., vr. 44/b.

³⁸² oturdum, A.N., vr. 42/a; otururdum, M.B.N., vr. 44/b.

³⁸³ ba'zı, M.B.N., vr. 44/b.

³⁸⁴ ki, A.N., vr. 42/a - .

³⁸⁵ ıderüm, M.B.N., vr. 44/b.

³⁸⁶ deyü, A.N., vr. 42/a - .

³⁸⁷ diyeyüm, M.B.N., vr. 44/b.

³⁸⁸ eydür, A.N., vr. 42/a.

³⁸⁹ yâ Hamid, A.N., vr. 42/a - ; M.B.N., vr. 44/b - .

³⁹⁰ diyesün di, M.B.N., vr. 44/b.

³⁹¹ destûrdur, A.N., vr. 42/a - .

³⁹² eytdi, A.N., vr. 42/a.

³⁹³ sohbetinüzde, A.N., vr. 42/a.

³⁹⁴ Abdü'l-hamid, M.B.N., vr. 45/a.

³⁹⁵ eytdi, A.N., vr. 42/a.

³⁹⁶ eytdi, A.N., vr. 42/a - .

³⁹⁷ göreyim ben dahı okudum, A.N., vr. 42/a; işdeyim ben dahı okudum, M.B.N., vr. 45/a.

³⁹⁸ M.B.N., vr. 45/a .

*Hazret-i*³⁹⁹ şeyh eyitdi; *yâ Hamidî*⁴⁰⁰ rabbü'l-âlemîn midür yohsa rabbü'l-sâlihûn midür? Ben hemân bu sözden⁴⁰¹ fehm itdüm ki; murâd-ı şeyhün nedir? İ'tirâz itdügüme pişman oldum ve tevbe itdüm ki, *Hazret-i Seyyid'e*⁴⁰² artuk i'tirâz⁴⁰³ itmeyem. Andan *Hazret-i Seyyid* eyitdi; *yâ Hamidî*⁴⁰⁴ çünkü *Hakk-te'âlâ* âlemlerin rabbi⁴⁰⁵ ve hâlikidir.⁴⁰⁶ Beni dahı âleme gönderdi ki; bunları *Hakk'a* da'vet idem, ceddüm *Hazret-i Resûl'un*⁴⁰⁷ şerîfatı üzre ol⁴⁰⁸ da'vet itdügüm kişiler eger sâlihler⁴⁰⁹ ise⁴¹⁰ salâhı ziyâde ola, eger fasık ise *Allahu-te'âlâ* tevbe-i tevfiğ vire, *rûzî kıla*, ben sebeb olam.⁴¹¹

Pes bana revâ degüldür ki; hiçbir kimesne⁴¹² *sohbetimizden*⁴¹³ men' idüb,⁴¹⁴ redd idem, cemî'si *yanımda ya'nî zâhirde*⁴¹⁵ beraberdür ammâ sâlihlerün yeri gönlümdedir. Benden⁴¹⁶ gayrı kimesne bilmezler⁴¹⁷ anlarun için biriniz lev-i makam⁴¹⁸ itmişimdür. (62/a)

Râvî eydür; bu vâkıâ delâlet ider ki, *Hazret-i Seyyid* ol zemânın kutbı ola zîrâ cemî'⁴¹⁹ mahlûkata mürebbe olmak kutbun⁴²⁰ hâlidür. *Hakk-tebâreke* ve te'âlâ⁴²¹ *Hazret-i Seyyid* ve zürriyât-ı tâhirenin⁴²² âlî⁴²³ himmetlerini, cemî' ümmet-i Muhammedî mahrum kılmaya⁴²⁴ âmîn, *yâ rabbü'l-âlemîn*.⁴²⁵

³⁹⁹ M.B.N., vr. 45/a.

⁴⁰⁰ *yâ Hamidî*, M.B.N., vr. 45/a - .

⁴⁰¹ bu sözden, A.N., vr. 42/a - .

⁴⁰² *Seyyid'e*, A.N., vr. 42/b - .

⁴⁰³ i'tirâz, A.N., vr. 42/b - .

⁴⁰⁴ *yâ Hamidî*, M.B.N., vr. 45/a - .

⁴⁰⁵ rabbisi, A.N., vr. 42/b.

⁴⁰⁶ hâlikidir, A.N., vr. 42/b - .

⁴⁰⁷ *Hazret-i Resûl aleyh's-salâvât ve's-selâm*, M.B.N., vr. 45/a.

⁴⁰⁸ ol, A.N., vr. 42/b - .

⁴⁰⁹ sâlih, M.B.N., vr. 45/a.

⁴¹⁰ sâlihler ise, M.B.N., vr. 45/a - .

⁴¹¹ M.B.N., vr. 45/a.

⁴¹² hiçbir kimesne, A.N., vr. 42/b - .

⁴¹³ M.B.N., vr. 45/a.

⁴¹⁴ idem, A.N., vr. 42/b.

⁴¹⁵ M.B.N., vr. 45/a.

⁴¹⁶ ben, A.N., vr. 42/b.

⁴¹⁷ bilmez, A.N., vr. 42/b.

⁴¹⁸ güzel, M.B.N., vr. 45/b.

⁴¹⁹ cemî', A.N., vr. 42/b - .

⁴²⁰ kutb, A.N., vr. 42/b.

⁴²¹ *Hakk-te'âlâ*, A.N., vr. 42/b - .

⁴²² enbiyâ'nın, A.N., vr. 42/b.

⁴²³ âlî, A.N., vr. 42/b - .

⁴²⁴ üzerimizden yad kılmaya, A.N., vr. 42/b; âlfyelerinden mahrum kılmaya, M.B.N., vr. 45/b.

⁴²⁵ âmîn...âlemîn, A.N., vr. 42/b - .

Hakk-te'âlâ'nun enbiyâve evliyâ'sının himmet-i

Ve dahı rivâyet olundı ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁴²⁶ bir makbûl mürîdi vardı Şeyh Askerî Şûlî dirlerdi ve Sûrâh dimekle meşhuridi; zîrâ meclisde ziyâde⁴²⁷ haykırur⁴²⁸ na'ra ururdı bir gün Hazret-i Seyyid meclisde ma'rif-i ilâhiyyeden kelimât iderdi. Şeyh Askerî dahı bir pâre dinledükden sonra⁴²⁹ gine vecd olub⁴³⁰ haykırdı, bir tarafa nazar idüb ağladı. Andan bir sâ'at sâkin olub⁴³¹ yine⁴³² haykırdı andan sonra geldi.

Pes meclis âhir olub halk tağıldukdan sonra⁴³³ Hazret-i Seyyid'ün⁴³⁴ mürîdleri bunı ortaya alub eyitdiler ki;⁴³⁵ sen güstâhlık itdün, sana târikat te'dibini itmeñ gerekdür. **(62/b)** Şeyh Askerî eyitdi; azîzler bu işde benüm ihtiyârım yogdur,⁴³⁶ bana bir hâl vâki' oldı, size diyeyüm. Vakti ki, vecd olduğım vaktde⁴³⁷ rûhum seyr itdi,⁴³⁸ ol tarafa ki, nazar iderdüm⁴³⁹ gördüm ki,⁴⁴⁰ küffâr leşkeri saf saf turmuşlar, Müslüman leşkerine galebe itmişler, bana bu hâl⁴⁴¹ gayet düşvâr geldi, haykırub ağladum. Andan Hazret-i Seyyid bir kimesne⁴⁴² gönderdi ki, varub Müslümanlara⁴⁴³ yardım eyleye. Hîç⁴⁴⁴ ol kişi sizün içinüzde gördüğüm yogdur.⁴⁴⁵ Pes ol dahı varub hamle itdi, bî-nihâye kâfir kırdı; ammâ ardından kâfir leşkerine muttasıl meded⁴⁴⁶ yardım gelürdi. Bu kişi gördi ki kâfir leşkeri turmayub ziyâde olmakda Müslümanlara galib ola⁴⁴⁷ deyü korkub çağırdı ki; yâ Tâcu'l-Ârifin bana nusret eyle deyince Hazret-i Seyyidî gördüm. Demir kırata binmiş gelüb küffâr leşkerine irişüb Kağan Arslan gibi hamle kıldı bölük bölük leşker-i küffâr⁴⁴⁸ dağıtdı, ba'zısını öldürdi ve ba'zısını esir eyledi⁴⁴⁹ ve ba'zını

⁴²⁶ kaddes...azîz, A.N., vr. 42/b - .

⁴²⁷ ziyâde, A.N., vr. 42/b - .

⁴²⁸ zîrâ meclisde ol kadar şevke gelüb haykırurudı, M.B.N., vr. 45/b.

⁴²⁹ Şeyh...sonra, A.N., vr. 43/a - ; M.B.N., vr. 45/b - .

⁴³⁰ galebe idüb, M.B.N., vr. 45/b.

⁴³¹ oldı, M.B.N., vr. 45/b.

⁴³² gine, A.N., vr. 43/a; M.B.N., vr. 45/b.

⁴³³ dağıldı, A.N., vr. 43/a.

⁴³⁴ Seyyid'ün, A.N., vr. 43/a - .

⁴³⁵ itdiler ki, A.N., vr. 43/a.

⁴³⁶ azîzler benüm bu işde bu kadar ihtiyârım yogdur, A.N., vr. 43/a.

⁴³⁷ vaktde, M.B.N., vr. 45/b - .

⁴³⁸ vecd oldum rûhum seyr itdi, A.N., vr. 43/a.

⁴³⁹ dedüm, A.N., vr. 43/a.

⁴⁴⁰ gördüm ki, A.N., vr. 43/a - .

⁴⁴¹ hâlet, M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁴² adam, A.N., vr. 43/a.

⁴⁴³ anlara, A.N., vr. 43/a.

⁴⁴⁴ hîç, A.N., vr. 43/a; M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁴⁵ yog, A.N., vr. 43/a; M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁴⁶ meded, A.N., vr. 43/a - ; M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁴⁷ olalar, M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁴⁸ kâfir leşkeri, M.B.N., vr. 46/a.

(63/a) denizde⁴⁵⁰ gark eyledi,⁴⁵¹ ammâ bir kâfir Hazret-i Seyyid'e bir ok atub sol belinde urdı; ammâ tesir itmedi çünkü Hazret-i Seyyid⁴⁵² kâfir leşkerini sıyub İslâm'a⁴⁵³ nusret kıldı. Bu ferâhdan sıvanub⁴⁵⁴ haykurдум ve güldüm estağfirullahü'l-a'zim ki, ben kendü ihtiyârumla olam, dahı edebsizlik idem didi. Pes bunlar şöyle ittifak itdiler⁴⁵⁵ ki; Hazret-i Seyyid âb-dest alurken *nazar ideler*⁴⁵⁶ göreler eger *sol*⁴⁵⁷ belinde ok pâresi⁴⁵⁸ varısa Şeyh Askerî'nün vecdine inanalar ve eger *ok yarası*⁴⁵⁹ yogsa târikatta dibinu uralar. Vaktı ki, Hazret-i Seyyid âb-dest aldı, *mübârek kollarını sığadı*⁴⁶⁰ gördiler ki, sol belinde *taze*⁴⁶¹ cerâhat var. Bildiler ki; Şeyh Askerî vecdinde sadıkdur bu kerâmet nihâyetsüz halkun tevbesine sebep oldı.

Râvî eydür; Şeyh Askerî'nün ziyâde haykırduğundan incinüb ba'zı kimesnelere⁴⁶² ana bildürüb⁴⁶³ taleb itdiler ki; artuk haykurmaya. Pes bir gün Hazret-i Seyyid'ün meclisinde yine Şeyh Askerî'ye bir hâlet geldi. Diledi ki; haykıra yarenlerün incindüğünü hâtırına getürüb (63/b) sabr itdi⁴⁶⁴ bir neçe def'a tahammül itdi. Âhir bir âzim hâlet vâki' olub bî-ihtiyâr eyle haykırdığı rûh-ı lâtfi a'lây-ı ilîyyine pervâz idüb⁴⁶⁵ civâr-ı rahmet-i Hakda vatan tutub⁴⁶⁶ şühedâ'yı aşkdan oldı. Rahmetü'l-İlahi aleyh ve âlî cemü'l-aşıkîn, el-sâdıkeyn.⁴⁶⁷

Râvî eydür; Hazret-i Seyyid ol haykurmaktan men' iden kimesnelere emr itdi ki,⁴⁶⁸ bunun⁴⁶⁹ vârislerine diyet vireler. Bunlardan diyet alub vârislerine virdiler.⁴⁷⁰

⁴⁴⁹ itdi, M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁵⁰ denize, A.N., vr. 43/b; M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁵¹ itdi, M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁵² bir...Seyyid, A.N., vr. 44/a - .

⁴⁵³ İslâm leşkerine, A.N., vr. 44/a.

⁴⁵⁴ ihtiyârum kalmayub, M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁵⁵ eylediler, M.B.N., vr. 46/a.

⁴⁵⁶ M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁵⁷ M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁵⁸ yarası, A.N., vr. 44/a; M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁵⁹ M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁶⁰ M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁶¹ M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁶² ba'zı kimesnelere incinüb, A.N., vr. 44/a; M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁶³ ana bildürüb, A.N., vr. 44/a - .

⁴⁶⁴ idüb, A.N., vr. 44/a.

⁴⁶⁵ urub, A.N., vr. 44/a.

⁴⁶⁶ civâr-ı...tutub, A.N., vr. 44/a - ; M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁶⁷ el-sâdıkeyn, A.N., vr. 44/a - .

⁴⁶⁸ Hazret-i Seyyid emr itdi ki; ol haykırmaktan men' iden kimesnelere, A.N., vr. 44/a.

⁴⁶⁹ bunun, M.B.N., vr. 46/b - .

⁴⁷⁰ bunlardan...virdiler, A.N., vr. 44/a - ; M.B.N., vr. 46/b - .

Hazret-i Seyyid'ün tevbesi kurbında defn olundılar⁴⁷¹ şimdi kabri⁴⁷² ulû⁴⁷³ ziyâret-gâh'dur.

Ve dahı⁴⁷⁴ rivâyet olundu ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz bir gün va'z ve nâsîhat idüb maârif-i ilâhiyye'den söylerdi. Ba'zı kavme vecd ve hâlet vâki' olub muztarib oldılar. Meclisde ba'zı münkirler vardı, mahcûblaridi. Dervîşlerin esrârına vâkıf olmamışlardı⁴⁷⁵ istihzâ' idüb⁴⁷⁶ birbirine eyitdiler ki;⁴⁷⁷ bunlar göge uçmak isterler,⁴⁷⁸ anun için kendülerini pertâv iderler ve muztarib olurlar. Hazret-i Seyyid'e bunların hâli⁴⁷⁹ (64/a) ilhâmla ma'lûm oldu. Eyitdi ki; yarın tekyenün⁴⁸⁰ taâmı üzerine⁴⁸¹ cem' olun, sohbet anda olsun.

Pes kavm dahı *sabâh*⁴⁸² tekye taâmına cem' oldılar, ol münkirler dahı bile geldiler.⁴⁸³ Pes⁴⁸⁴ Hazret-i Seyyid⁴⁸⁵ kelimâta şürû' itdi. Vakti ki; *va'z ve nâsîhat tamam oldu sohbet itmege başladılar*,⁴⁸⁶ sohbet kerîm oldu. Dervîşler sabr itmeyüb, vecd oldılar, sema' idüb kendülerini pertâv itdiler; *ammâ*⁴⁸⁷ tekye taâmı dar olmağın mua'llak hava üzerinde şol yiryüzünde turdılar,⁴⁸⁸ hîç⁴⁸⁹ birisi yire düşmedi çünkü münkirler bu hâleti gördüler, gelüb *Hazret-i*⁴⁹⁰ Seyyid'ün ayagina düşdiler sıdk ve ihlâsı⁴⁹¹ birle tevbe idüb fukarâ'dan oldılar. Bu kerâmeti görüb bî-nihâye kavm ol gün Hazret-i Seyyid'den⁴⁹² tevbe idüb hidâyet buldılar iki cihânda saîd oldılar.⁴⁹³ Hakk-

⁴⁷¹ olunmuşdur, A.N., vr. 44/a; itdiler, M.B.N., vr. 46/b.

⁴⁷² ol, A.N., vr. 44/a.

⁴⁷³ ulû, A.N., vr. 44/a - .

⁴⁷⁴ pes, A.N., vr. 44/a.

⁴⁷⁵ olmayub, A.N., vr. 44/a.

⁴⁷⁶ idüb, A.N., vr. 44/a - .

⁴⁷⁷ eydür, A.N., vr. 44/a.

⁴⁷⁸ ister, A.N., vr. 44/a.

⁴⁷⁹ gönüllerinde olan fikrler, M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁸⁰ tekke'nün, A.N., vr. 44/a.

⁴⁸¹ üzerinde, A.N., vr. 44/a; M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁸² M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁸³ münkirler dahı cem oldılar, A.N., vr. 44/b.

⁴⁸⁴ pes, M.B.N., vr. 47/a - .

⁴⁸⁵ Seyyid, M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁸⁶ M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁸⁷ M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁸⁸ yir üzerindedür, A.N., vr. 44/b.

⁴⁸⁹ hîç, A.N., vr. 44/b; M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁹⁰ M.B.N., vr. 47/a.

⁴⁹¹ sıdk-ı ihlâsla, A.N., vr. 44/b.

⁴⁹² Hazret-i Seyyid önünde, M.B.N., vr. 47/b.

⁴⁹³ iki...oldılar, A.N., vr. 44/b - ; M.B.N., vr. 47/b.

te'âlâ cemî' ümmet-i Muhammedî tevbe ve ihlâsı birle saîd ide, âmîn,⁴⁹⁴ yâ rabbü'l-âlemîn.

Ve dahi⁴⁹⁵ rivâyet olundu ki;⁴⁹⁶ Hazret-i Seyyid'ün Hâtûnı Sittü'l-fukarâ' Hüsniyye'den⁴⁹⁷ rahmetullâh⁴⁹⁸ eydür; bir gün Hazret-i Seyyid'ün katında⁴⁹⁹ gayet mühim maslahat oldu. **(64/b)** Hazret-i Seyyid'ün halvetine girdüm⁵⁰⁰ ve işitdüm ki, Hazret-i Seyyid'ün *mübârek*⁵⁰¹ dili Allah'a⁵⁰² tevhid ider ve dahi cemî' kayinat ana her tarafdandan⁵⁰³ cevâb virür. Ben eyitdüm; âvâzunı işitdüm,⁵⁰⁴ yüzünü dahi⁵⁰⁵ göreyüm. Nazar itdüm, gördüm ki; halvet⁵⁰⁶ mübârek cesedile toptolu olmuş. Şöyle ki;⁵⁰⁷ hiç⁵⁰⁸ zerre kadar yir halvetde boş kalmamış hemân ki, bu hâleti gördüm, aklım gitmiş düşmişem⁵⁰⁹ bilmezem ki, nice oldum. Bir zemândan sonra aklum başuma geldi, gördüm; Hazret-i Seyyid seccâde üzerinde oturur. Evvelki gibi ben eyitdüm; yâ Seyyidî demin gördüğüm ne hâlidî⁵¹⁰ ki, halvet toptolu olmuş idünüz.⁵¹¹ Eyitdi; yâ Hüsniyye⁵¹² bu nesne' sürme ki, sana dinlemez ve dahi benüm hayatumda bu sırrı⁵¹³ kimesneye keşf itme didi.⁵¹⁴ Hüsniyye eydür; *asla*⁵¹⁵ kimesneye dimedüm, ta kim, Hazret-i Seyyid âhirete intikal⁵¹⁶ itdikden⁵¹⁷ sonra karındaşı⁵¹⁸ oğlu *Seyyid*⁵¹⁹ Matara eyitdüm ki;⁵²⁰ be-

⁴⁹⁴ cemî' ümmet-i Muhammede tevbe ve tevfiik-i rûzî kılı vere; âmîn, A.N., vr. 44/b; cemî' ümmet-i Muhammede tevbe ve tevfiik-i rûzî kılub saâdet-i âhirete müyesser idi vire, M.B.N., vr. 47/b.

⁴⁹⁵ ve dahi, A.N., vr. 44/b - .

⁴⁹⁶ rivâyet ider, M.B.N., vr. 47/b.

⁴⁹⁷ Sittü'l-fukarâ'sına Hüsniyye Hâtûn'dan, A.N., vr. 44/b; sittü'l-fukarâ' Hüsniyye Hâtun'dur, M.B.N., vr. 47/b.

⁴⁹⁸ rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 47/b.

⁴⁹⁹ Hazret-i...katında, M.B.N., vr. 47/b.

⁵⁰⁰ girdi, A.N., vr. 44/b.

⁵⁰¹ M.B.N., vr. 47/b.

⁵⁰² Allahu-te'âlâ'ya, M.B.N., vr. 47/b.

⁵⁰³ her tarafdandan ana, M.B.N., vr. 47/b.

⁵⁰⁴ âvâzun işitdüm, M.B.N., vr. 47/b - .

⁵⁰⁵ dahi, A.N., vr. 44/b - .

⁵⁰⁶ halvet, M.B.N., vr. 47/b - .

⁵⁰⁷ şöyle ki, M.B.N., vr. 47/b - .

⁵⁰⁸ şöyle...hiç, A.N., vr. 44/b - .

⁵⁰⁹ düşmişem, A.N., vr. 45/a - ; M.B.N., vr. 47/b - .

⁵¹⁰ hâletdür, A.N., vr. 45/a.

⁵¹¹ olmuşsunuz, A.N., vr. 45/a.

⁵¹² yâ Hüsniyye, M.B.N., vr. 47/b - .

⁵¹³ sözü, M.B.N., vr. 47/b.

⁵¹⁴ didi, M.B.N., vr. 48/a - .

⁵¹⁵ M.B.N., vr. 48/a.

⁵¹⁶ gitdükten, A.N., vr. 45/a.

⁵¹⁷ itince, M.B.N., vr. 48/a.

⁵¹⁸ kardaşı, A.N., vr. 45/a.

⁵¹⁹ M.B.N., vr. 48/a.

⁵²⁰ didüm ki, M.B.N., vr. 48/a.

lillahi'l-azîm bana haber virgil ki;⁵²¹ Hazret-i Seyyidî, bir gün şu⁵²² hâlet üzere⁵²³ gördüm ki; halvete tobtolu⁵²⁴ olmuş idi. **(65/a)** *Seyyid Matara*⁵²⁵ eyitdi; yâ Hüsniyye bilmiş ol ki, Hakk-te'âlâ kaçan⁵²⁶ dostlarından birine⁵²⁷ feyz irişdürse eger sâhrây-ı azîmede dahı olursa tobtolu⁵²⁸ olur bu sır Allah'dan bir nesnedür, bunı keşf itmeñ olmaz dedi,⁵²⁹ Hakk-te'âlâ kendü esrârına vâkıf itdüğü; kullardan eyleye,⁵³⁰ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.⁵³¹

Ve dahı⁵³² rivâyet olundu ki; bilâd-ı Kûsan'da bir kişi vardı, adına Abdü'l-ahâd dirlerdi, anun bir azîm hâceti oldu. Nezr itdi⁵³³ ki; Allahu-te'âlâ hâcetini devâ iderse Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun müridlerine bin dînâr sadaka ide. Hakk-te'âlâ murâdını hâsıl itdi, ol dahı bin dînârı alub Hazret-i Seyyid'ün önine getürdi, *kodi*⁵³⁴ mâ-cerâyı söyledi. Hazret-i Seyyid dahı îstihâre idüb ol dînârı kabul etdi⁵³⁵ ve dahı⁵³⁶ dervîşlere üleşdirdi. Andan sonra ol kişi⁵³⁷ Hazret-i Seyyid'den bir yâd-gâr taleb itdi. Hazret-i Seyyid ana bir yünden *bükülmiş*⁵³⁸ iblik virüb boynunda bir tavk varidi, ana bağladı ve eyitdi ki; var git *cemî' gitdüğün yerlerde ve turduğun belâlarda götür*⁵³⁹ cemî' belâlardan; emîn olasun in-şâ'-Allah-u te'âlâ.⁵⁴⁰ **(65/b)**

Vakti ki Abdü'l-ahâd Hazret-i Seyyid'le⁵⁴¹ vedâ' idüb vatanına müteveccih oldu. Yolda *hemân ol gün*⁵⁴² giderken bir arslan *uğrina*⁵⁴³ uğradı ki, gözler görmüş değildi. Mütehayyir olub kaldı gayet havf itdi. Temâm-ı cezm⁵⁴⁴ eyledi ki, halas yogdur. Arslan

⁵²¹ ki, A.N., vr. 45/a - .

⁵²² şol, M.B.N., vr. 48/a.

⁵²³ hâletde, A.N., vr. 45/a.

⁵²⁴ toptolu, M.B.N., vr. 48/a.

⁵²⁵ M.B.N., vr. 48/a.

⁵²⁶ kaçan Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 48/a.

⁵²⁷ dostlarına, A.N., vr. 45/a.

⁵²⁸ toptolu, M.B.N., vr. 48/a.

⁵²⁹ bu...dedi, M.B.N., vr. 48/a - .

⁵³⁰ kılı vire, A.N., vr. 45/a; M.B.N., vr. 48/a.

⁵³¹ yâ...âlemîn, A.N., vr. 45/a - .

⁵³² Pes, A.N., vr. 45/a.

⁵³³ itmiş, M.B.N., vr. 48/a.

⁵³⁴ M.B.N., vr. 48/a.

⁵³⁵ idüb , M.B.N., vr. 48/a.

⁵³⁶ ve dahı, M.B.N., vr. 48/a - .

⁵³⁷ andan...kişi, M.B.N., vr. 48/b - .

⁵³⁸ M.B.N., vr. 48/b.

⁵³⁹ M.B.N., vr. 48/b.

⁵⁴⁰ in-şâ'-Allah-u te'âlâ, M.B.N., r. 48/b - .

⁵⁴¹ Seyyid'le, A.N., vr. 45/b; M.B.N., r. 48/b.

⁵⁴² M.B.N., vr. 48/b.

⁵⁴³ M.B.N., vr. 48/b.

⁵⁴⁴ cezm, M.B.N., vr. 48/b.

buna⁵⁴⁵ yakın olduğu vakt Seyyid'ün verdiği iplik⁵⁴⁶ hâtırına geldi, tavkdan⁵⁴⁷ çözüb arslana karşı tuttu,⁵⁴⁸ hemân ki,⁵⁴⁹ arslan ipliği⁵⁵⁰ gördi, yatub yüzünü yire sürdü,⁵⁵¹ miskinlikle *yine*⁵⁵² geldiği yere gitti. Abdü'l-ahâd hemân bu hâleti gördi. Dönüb Hazret-i Seyyid'e gelüb tevbe eyledi, sıdk ve ihlâsı birle mürîd oldu ve andan sonra cemî' emrâza ve mühimmâta ol iplik⁵⁵³ birle ilâc idüb dermân bulurdu ta âhir ömrine değin, rahmetu'l-llahi aleyh ve âlî cemî' ecmaîn.⁵⁵⁴

Ve dahı rivâyet olundu ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin⁵⁵⁵ kaddese sırrehu'l-azîz⁵⁵⁶ bir gün ashâbıyla Kûsan sâhrâsına çıkdı. Seyr eylediler⁵⁵⁷ ve *lâtîf makamlarda*⁵⁵⁸ envâ' dolu tâât ve ibâdet ve münâcât⁵⁵⁹ eylediler.⁵⁶⁰ Meger⁵⁶¹ ol sâhrâda⁵⁶² **(66/a)** bir azîm su varidi hiç⁵⁶³ geçid virmezdi, anun bir köprüsi vardı, harâb olmuş *yıkılmışıdi*.⁵⁶⁴ Hazret-i Seyyid⁵⁶⁵ ol köprü katına geldi. İttifak bir bölük Kürdler dahı ol makama geldiler, dilediler ki; suyu geçeler, gördiler *kim*⁵⁶⁶ köprü harâb olmuş, geçemeyüb⁵⁶⁷ a'ciz kaldular. Pes Hazret-i Seyyid ashâbına emr eyledi ki;⁵⁶⁸ kendüye⁵⁶⁹ taş ve kireç suyu vereler.⁵⁷⁰ *Anı vaktun içünde taş kireci hâzır idüb Seyyid kollarını sığayub sıdk ve ihlâsı birle Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm deyüb işe başladı*.⁵⁷¹ Ashâb taş ve kireç suyu virdiler.⁵⁷² Ol yıkılan⁵⁷³ yeri kendü mübârek eliyle yapmaga başladı. Allahu-te'âlâ'nun

⁵⁴⁵ buna, A.N., vr. 45/b - .

⁵⁴⁶ iblik, A.N., vr. 45/b.

⁵⁴⁷ tavkdan, A.N., vr. 45/b - ; M.B.N., vr. 48/b - .

⁵⁴⁸ tuttu, M.B.N., vr. 48/b.

⁵⁴⁹ ki, A.N., vr. 45/b - .

⁵⁵⁰ ibligi, A.N., vr. 45/b.

⁵⁵¹ yire yüzün sürdü, M.B.N., vr. 48/b.

⁵⁵² M.B.N., vr. 48/b.

⁵⁵³ iblik, A.N., vr. 46/a.

⁵⁵⁴ ve...ecmaîn, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁵⁵ Seyyid, M.B.N., vr. 48/b.

⁵⁵⁶ kaddese...azîz, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁵⁷ eyledi, M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁵⁸ M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁵⁹ ve münâcât, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁶⁰ eyledi, M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁶¹ meger, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁶² sâhrânun, M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁶³ hiç, A.N., vr. 46/a.

⁵⁶⁴ M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁶⁵ Seyyid, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁶⁶ M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁶⁷ geçemeyüb, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁶⁸ itdi, A.N., vr. 46/a.

⁵⁶⁹ kendüye, M.B.N., vr. 49/a - .

⁵⁷⁰ ihzâr ideler, M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁷¹ M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁷² virdilerdi, M.B.N., vr. 49/a.

kudret-i birle köpri temâm olub ıslaha getürdi.⁵⁷⁴ *Bil'küllîye*⁵⁷⁵ tamam olmayınca ol makamdan gitmedi.⁵⁷⁶

Râvî eydür; Şeyh Macîd Kervî rahmetu'l-İlahi aleyh⁵⁷⁷ eydür; ben ol gün anda bile eydüm. Hazret-i Seyyid köpriyi temâm itdi henüz gün tolunmamışidi; ammâ bir niçe yapucılar ve ırgadlar cem' olsalar hayli müddet gerekdi ki,⁵⁷⁸ temâm iderler. Evliyâ'-ullah'un kerâmetinden baîd değıldür ki; bir niçe günlük maslahatı bir günde belki bir sâ'atde temâm ideler ve bir niçe kişi işledüğü işi bir kişi işleye kudret Hakk'undur.

Şeyh Mâcid Kervî (66/b) eydür; cüret idüb şeyh'e söyledüm ki; bu köprüyi Kürdler geçmek için yapub⁵⁷⁹ zahmet çekmek⁵⁸⁰ münâsib değıldür; zîrâ ekser Kürdler⁵⁸¹ bî-namâzıdır ve umûr-u şer'iyye riâyet itmezler.⁵⁸² Hazret-i Seyyid bana⁵⁸³ eydür; yâ Mâcid gafil olma ki, bu köpri hemân Kürdler için değıldür belki âmm'dur her kişi geçer⁵⁸⁴ ve dahı bu Kürdeler'de kimesneler vardır ki, işbu köprüyi ne resme geçerse sıratı dahı eyle geçe gerekdür ve dahı⁵⁸⁵ bilmiş olasın; bu Kürdler'de fâsık yogdur. Şeyh⁵⁸⁶ Mâcid eydür; Hazret-i Seyyid bu sözi didikden sonra Kürdlerin ahvâline nazar eyledüm. Hîç⁵⁸⁷ hilâf-ı şer' nesne⁵⁸⁸ görmedüm ve iştihadum anun mübârek himmet-i berekâtında⁵⁸⁹ *Hakk-te'âlâ Hazretleri*⁵⁹⁰ cemî' ümmet-i Muhammedî anun⁵⁹¹ ve zürriyât-ı tâhirinün âlî⁵⁹² himmetinden⁵⁹³ Allahu-te'âlâ⁵⁹⁴ mahrûm kılmaya; âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

⁵⁷³ yıkık, A.N., vr. 46/a.

⁵⁷⁴ geldi, A.N., vr. 46/a; temâm-ı ıslah olundu, M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁷⁵ M.B.N., vr. 49/a.

⁵⁷⁶ tamam...gitmedi, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁷⁷ râhmet...aleyh, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁷⁸ ki, A.N., vr. 46/a - .

⁵⁷⁹ yapmak, A.N., vr. 46/b; M.B.N., vr. 49/b.

⁵⁸⁰ zahmet çekmek, A.N., vr. 46/b - ; M.B.N., vr. 49/b - .

⁵⁸¹ Kürdler, M.B.N., vr. 49/b - .

⁵⁸² itmezlerdür, A.N., vr. 46/b.

⁵⁸³ bana, M.B.N., vr. 49/b - .

⁵⁸⁴ geçmek içündür, M.B.N., vr. 49/b.

⁵⁸⁵ gerekdür...dahı, M.B.N., vr. 49/b - .

⁵⁸⁶ M.B.N., vr. 49/b - .

⁵⁸⁷ hîç, A.N., vr. 46/b; M.B.N., vr. 49/b.

⁵⁸⁸ hareketlerini, M.B.N., vr. 49/b.

⁵⁸⁹ âlî himmetinde, A.N., vr. 46/b.

⁵⁹⁰ M.B.N., vr. 49/b.

⁵⁹¹ anların, M.B.N., vr. 49/b.

⁵⁹² ve...âlî, A.N., vr. 46/b - .

⁵⁹³ himmet-i âlfyelerinden, M.B.N., vr. 49/b.

⁵⁹⁴ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 46/b - ; M.B.N., vr. 49/b - .

Ve dahı⁵⁹⁵ rivâyet olundu ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz hidmetine⁵⁹⁶ kalmîna⁵⁹⁷ tekyesinden üç karındaş gelüb konuk oldılar. Birisine Mikdâd ve birisine Mikdâm ve birisine (67/a) Mikdâr dirlerdi. Hazret-i Seyyid bunlara ikrâm ve i'zâz eyleyüb birkaç⁵⁹⁸ gün ziyâfet eyledi. Bunlar turdılar,⁵⁹⁹ ittifak şeyh'e⁶⁰⁰ birkaç akçe hâcet oldı. Dervîşlere ittifak itmeñ için pes Hâdimine kığırıp eyitdi; var birkaç akçe karz⁶⁰¹ eyle, mühim vardur didi. Pes ol hizmet-kâr dahı⁶⁰² akçe talep itmege gitdi. Pes ol müsâfirlerden birisi ki adı: Mikdâd'idi,⁶⁰³ ol⁶⁰⁴ hizmet-kârla müsafirlerden Mikdâd'la ziyâde üns tutmuşdı. Sordı ve⁶⁰⁵ and virdi ki; ne istersin? Eyitdi; şeyhe ba'zı⁶⁰⁶ akçe hâcet oldı.⁶⁰⁷ Bir kimesne isterim ki, ödünc akçe alam Mikdâd⁶⁰⁸ eyitdi; bende ba'zı⁶⁰⁹ akçe vardur, hacc niyetine komuşamdur,⁶¹⁰ hacc vaktinde yine bana viresin didi. Hizmet-kâr ol akçe' aldı Maksûd ne ise gördi, vakti ki,⁶¹¹ hacc vakti⁶¹² oldı. Akçe için⁶¹³ hizmet-kâra⁶¹⁴ söyledi. *Ol dahı Hazret-i Seyyid'e söyledi.*⁶¹⁵ Hazret-i Seyyid⁶¹⁶ eyitdi; biz mütekeffil olduk, anı haccdan komayauz. Pes⁶¹⁷ Hizmet-kâr gelüb⁶¹⁸ bu haberi Mikdâd'a söyledi. Mikdâd dahı râzı oldı, ol iki karındaş (67/b) *Mikdâd'a vedâ'idüb*⁶¹⁹ revân oldılar⁶²⁰ Mikdâd kaldı.⁶²¹ Emirini Hazret-i Seyyid'e tefvîz eyledi.⁶²² Ve

⁵⁹⁵ pes, A.N., vr. 46/b.

⁵⁹⁶ hizmetine, M.B.N., vr. 50/a.

⁵⁹⁷ hidmetine kalmîna, A.N., vr. 46/b - .

⁵⁹⁸ birkaç, M.B.N., vr. 50/a.

⁵⁹⁹ bunlar turdılar, A.N., vr. 47/a - ; M.B.N., vr. 50/a.

⁶⁰⁰ Şeyh Hazretlerine, M.B.N., vr. 50/a.

⁶⁰¹ istikrâz, M.B.N., vr. 50/a.

⁶⁰² dahı, A.N., vr. 47/a - .

⁶⁰³ ol...Mikdâd, A.N., vr. 47/a - ; Mikdâd adlu yiğit, M.B.N., vr. 50/a.

⁶⁰⁴ bu, M.B.N., vr. 50/a.

⁶⁰⁵ ve, A.N., vr. 47/a - .

⁶⁰⁶ bir mikdâr, M.B.N., vr. 50/a.

⁶⁰⁷ olmuş, M.B.N., vr. 50/a.

⁶⁰⁸ Mikdâd, M.B.N., vr. 50/a - .

⁶⁰⁹ bir mikdâr, M.B.N., vr. 50/a.

⁶¹⁰ komuşam, A.N., vr. 47/a; komuşdum, M.B.N., vr. 50/a.

⁶¹¹ çün, A.N., vr. 47/a; çün vakti ki, M.B.N., vr. 50/a.

⁶¹² vakt-i hacc, M.B.N., vr. 50/a.

⁶¹³ akçe için, A.N., vr. 47/a - .

⁶¹⁴ Seyyid'e, A.N., vr. 47/a.

⁶¹⁵ M.B.N., vr. 50/a.

⁶¹⁶ Seyyid-i Hazret, A.N., vr. 47/a.

⁶¹⁷ pes, A.N., vr. 47/a - .

⁶¹⁸ gelüb Hizmet-kâr, M.B.N., vr. 50/b.

⁶¹⁹ M.B.N., vr. 50/b.

⁶²⁰ hacc'a gitdiler, M.B.N., vr. 50/b.

⁶²¹ Mikdâd kaldı, A.N., vr. 47/a - .

⁶²² rdı, A.N., vr. 47/a; idüb, M.B.N., vr. 50/b.

sabr eyledi,⁶²³ ta şol vakte deĝin ki, arefe gicesi oldu. Mikdâd'a bir gussa⁶²⁴ geldi ki; *dillerle şerh olunmaz benüm*⁶²⁵ karındaşlarum şimdi hacca irişdüler, ben bunda mahrûm kaldum⁶²⁶ deyü muztarib oldu. Hazret-i Seyyid⁶²⁷ dahı cüret idüb dimedi ki, kanı benümle ve'da itdünüzdeki seni hacdan komayasuz⁶²⁸ deyü⁶²⁹ Mikdâd'ın bu endişesi *ve gussası Hazret-i Seyyid'e malûm olub*⁶³⁰ bir adam gönderüb Mikdâd'ı kığırdı. Pes Mikdâd Seyyid'ün huzurına geldi.⁶³¹ Seyyid bunun eline bir bardağıla⁶³² su virdi, ardumca gel deyü⁶³³ gıtdiler bir sâhrâya irişdüler, Hazret-i Seyyid ol sudan içdi ve âb-dest aldı, iki re'kat namâz kıldı andan sonra Mikdâd'a emr eyledi ki; kibleye karşı otura *ol dahı kibleye karşı oturdu*.⁶³⁴ Eyitdi ki,⁶³⁵ yâ Mikdâd işde⁶³⁶ arefe⁶³⁷ ve işde⁶³⁸ iki karındaşın. Mikdâd nazar itdi; Arefe ve iki karındaşın⁶³⁹ gördi. Andan sonra, buna bir cezbe irişdüm ki, kendüvi arefe de haccılar içünde ve iki karındaşınun yanında gördi⁶⁴⁰ ki, bir mertebede ferâh **(68/a)** ve sürûr hâsıl itdi ki vasufe kabil deĝil.

Râvî eydür; Mikdâd ka'be tavâfına geldünde Hazret-i Seyyidî anda⁶⁴¹ görüb ayagına düşdi ve şükrler eyledi. Vakti ki, emr-i hacc temâm oldu. Hazret-i Seyyid⁶⁴² Mikdâd'a eyitdi; yâ Mikdâd ihtiyâr elünde, eger sefâ'n vârise bizümle gidelüm⁶⁴³ ve eger bunda birkaç⁶⁴⁴ gün turursun, *görürsün, bilürsün; yohsa*⁶⁴⁵ kardaşlarunla musâhabet ve muvâneset idersün⁶⁴⁶ ve hem sefer-i zahmetini çekersin sevâbı ziyâde⁶⁴⁷

⁶²³ ve...eyledi, A.N., vr. 47/a - .

⁶²⁴ gam, A.N., vr. 47/a.

⁶²⁵ M.B.N., vr. 50/b.

⁶²⁶ kaldum, A.N., vr. 47/b - .

⁶²⁷ Seyyid, A.N., vr. 47/b - .

⁶²⁸ itdünüzdeki...komayasuz, A.N., vr. 47/b - .

⁶²⁹ diyüb, A.N., vr. 47/b; deyü, M.B.N., vr. 50/b - .

⁶³⁰ M.B.N., vr. 50/b.

⁶³¹ bir...geldi, A.N., vr. 47/b - .

⁶³² ibrik, A.N., vr. 47/b; bardak ile, M.B.N., vr. 50/b.

⁶³³ deyüb, M.B.N., vr. 50/b.

⁶³⁴ M.B.N., vr. 50/b.

⁶³⁵ ki, A.N., vr. 47/b - .

⁶³⁶ işte, M.B.N., vr. 51/a.

⁶³⁷ Arafât, A.N., vr. 47/b.

⁶³⁸ işte, M.B.N., vr. 51/a.

⁶³⁹ Arafât meydanında, A.N., vr. 47/b.

⁶⁴⁰ kendüvi...gördi, A.N., vr. 47/b - .

⁶⁴¹ anda, A.N., vr. 47/b - ; M.B.N., vr. 51/a - .

⁶⁴² Seyyid, M.B.N., vr. 51/a - .

⁶⁴³ dilersen gel böyle gidelüm, M.B.N., vr. 41/a.

⁶⁴⁴ birkac, M.B.N., vr. 51/a.

⁶⁴⁵ M.B.N., vr. 51/a.

⁶⁴⁶ ider misün, M.B.N., vr. 51/a.

⁶⁴⁷ ziyâde sefer, M.B.N., vr. 51/a.

hâsıl olur didi. Pes⁶⁴⁸ Mikdâd dahı turmağı ihtiyâr eyledi Seyyid ile vedâ' idüb gönderdi.⁶⁴⁹

Râvî eydür; Mikdâd'a ve karındaşlarına⁶⁵⁰ Hakk-te'âlâ *Hazreti*⁶⁵¹ feth-i bâb eyleyüb hâllerin irtifâ'da kılı virdi. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'nün aleyhü'l-râhmete⁶⁵² makbûl mürîdlerinden oldular hatta⁶⁵³ meşhur kimesneler olub ibâdet⁶⁵⁴ ve tâât⁶⁵⁵ darb-ı mesel iderlerdi.⁶⁵⁶ Hakk-te'âlâ cemî'mizi evliyâ'-ullah nazarı irişmiş saîd bendelerinden kılı vire;⁶⁵⁷ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Ve dahı rivâyet olundu ki; *Hazret-i*⁶⁵⁸ Tâcu'l-Ârifin **(68/b)** kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz da'vet-i halk için gâh-gâh sefer iderdi. Bir seferinde bir ulû kûye irişdi ki, ekser kavm havâricdenidi. Hazret-i Seyyid anda turub⁶⁵⁹ va'z ve nâsîhat eyledi. Bunların kalbine bir pâre yumuşatdı bu kavmün bir ulûsı vardı, İbn-i Kubeyle dirlerdi. Bir gün Hazret-i Seyyid'ün huzuruna gelüb eyitdi ki; benüm bir bâbâm vardur, kırk yıldur ki, ana bir maraz arîz olmuşdur ki, asla yerinden kalkmağa mecâlî yogdur, epsem⁶⁶⁰ bir ev bucağında oturur.⁶⁶¹ İmdi⁶⁶² senden⁶⁶³ dilek ider ki;⁶⁶⁴ icâzet viresün, bunda götüreler,⁶⁶⁵ ümmîddur ki; senün mübârek elinde⁶⁶⁶ ana şifâ hâsıl ola didi. Ve eger⁶⁶⁷ anun murâdı hâsıl olursa bu kavm cemî'⁶⁶⁸ sana⁶⁶⁹ tâbi' olurlar; zîrâ cemî'sünün ulûsıdur. Onun taht-ı yedinde tururlar,⁶⁷⁰ hîc kimesne ana muhâlefet idemez.⁶⁷¹ Şimdi

⁶⁴⁸ pes, A.N., vr. 48/a - .

⁶⁴⁹ vedâ'laşub kaldı, A.N., vr. 48/a; kaldı, M.B.N., vr. 51/a.

⁶⁵⁰ kardaşlarına, A.N., vr. 48/a.

⁶⁵¹ M.B.N., vr. 51/a.

⁶⁵² aleyhü'l-râhmete, A.N., vr. 48/a - ; M.B.N., vr. 51/a - .

⁶⁵³ hatta, A.N., vr. 48/a - ; M.B.N., vr. 51/a - .

⁶⁵⁴ ibâdete, A.N., vr. 48/a.

⁶⁵⁵ tââte, A.N., vr. 48/a; tâât ve ibâdete, M.B.N., vr. 51/a.

⁶⁵⁶ oldılar, A.N., vr. 48/a; M.B.N., vr. 51/a.

⁶⁵⁷ nazarından mahrûm kılmaya, A.N., vr. 48/a.

⁶⁵⁸ M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁵⁹ durub, A.N., vr. 48/a.

⁶⁶⁰ epsem, A.N., vr. 48/a - .

⁶⁶¹ bir ev bucağında epsem oturur, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁶² imdi, M.B.N., vr. 51/b - .

⁶⁶³ sizden, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁶⁴ eydir ki, A.N., vr. 48/a.

⁶⁶⁵ götürelüm, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁶⁶ elünüzde, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁶⁷ eger, A.N., vr. 48/b - .

⁶⁶⁸ cemî'an, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁶⁹ size, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁷⁰ yedindedür, A.N., vr. 48/b; anun emründen taşra olmazlar, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁷¹ itmez, M.B.N., vr. 51/b.

anı götürüb⁶⁷² kapuya getürmüşlerdür⁶⁷³ eger destûr virürsenüz⁶⁷⁴ içeri⁶⁷⁵ getürsünler⁶⁷⁶ didi. Hazret-i Seyyid bir pâre⁶⁷⁷ tefekkür itdi, andan izin⁶⁷⁸ virdi. **(69/a)** Seyyid'ün⁶⁷⁹ katına⁶⁸⁰ getürdiler. Pes *Hazret-i*⁶⁸¹ Seyyid ana⁶⁸² nazar eyledi⁶⁸³ eyitdi ki; yâ Pîr⁶⁸⁴ diler misin ki, Hakk-te'âlâ sana şifâ vire? Ol⁶⁸⁵ eyitdi; belî. *Hazret-i Seyyid eyitdi*;⁶⁸⁶ imdi gerekdür ki, sen bu habîs mezhebden rücû' idesin⁶⁸⁷ ve tevbe kılâsın. Döndü⁶⁸⁸ kibleye⁶⁸⁹ eyitdi;⁶⁹⁰ yâ Seyyidî eger Hakk-te'âlâ bana⁶⁹¹ şifâ virürse ben kulun hakkı pâyına ve dahı⁶⁹² bu diyârın kavmi yüz sürelüm ki; cemî⁶⁹³ bana tâbi'lerdür, tevbe kılalum didi.

*Pes*⁶⁹⁴ Hazret-i Ebû'l-Vefâ bununla⁶⁹⁵ ahd idüb cânib-i Hakka⁶⁹⁶ teveccüh eyledi. Andan turub, iki rek'at namâz kıldı, andan câr-i cinün eline yapışub eyitdi ki; tur, Allahu-te'âlâ'nun emriyle. Hemân Kubeyle yirinden turdı sahîh⁶⁹⁷ olmuş, gûyâ *ana*⁶⁹⁸ hiç⁶⁹⁹ maraz ana vâki' olmamışidi.

*Pes*⁷⁰⁰ bu halk⁷⁰¹ bunı görüb yog oldılar⁷⁰² cemî'si⁷⁰³ gelüb Hazret-i Seyyid'ün ayagina düşüb tevbe ve istigfâr itdiler *ve her taraftan işidenler gelüb tevbe eyitdiler*⁷⁰⁴

⁶⁷² anı götürüb, A.N., vr. 48/b - .

⁶⁷³ şimdi anı kapuya getürmüşlerdür, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁷⁴ varısa, A.N., vr. 48/b; M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁷⁵ içeri, A.N., vr. 48/b - .

⁶⁷⁶ girsünler, A.N., vr. 48/b.

⁶⁷⁷ mikdâr, M.B.N., vr. 51/b.

⁶⁷⁸ izin, A.N., vr. 48/b - .

⁶⁷⁹ Seyyid'ün, M.B.N., vr. 52/a - .

⁶⁸⁰ huzuruna, A.N., vr. 48/b.

⁶⁸¹ M.B.N., vr. 52/a - .

⁶⁸² ana, A.N., vr. 48/b - .

⁶⁸³ idüb, A.N., vr. 48/b; M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁸⁴ yâ Pîr, A.N., vr. 48/b - ; M.B.N., vr. 52/a - .

⁶⁸⁵ ol, M.B.N., vr. 52/a - .

⁶⁸⁶ M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁸⁷ idüb, M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁸⁸ dönüb, A.N., vr. 48/b.

⁶⁸⁹ döndü kibleye, M.B.N., vr. 52/a - .

⁶⁹⁰ eydür, A.N., vr. 48/b.

⁶⁹¹ bana, A.N., vr. 48/b - .

⁶⁹² ve dahı, A.N., vr. 48/b - .

⁶⁹³ cemî'si, A.N., vr. 48/b; cemî'an, M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁹⁴ M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁹⁵ pes Seyyid'le, A.N., vr. 48/b.

⁶⁹⁶ cenâb-ı hakka, M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁹⁷ sağ ve sâlim, M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁹⁸ M.B.N., vr. 52/a.

⁶⁹⁹ hiç, M.B.N., vr. 52/a.

⁷⁰⁰ M.B.N., vr. 52/a.

⁷⁰¹ kavm, M.B.N., vr. 52/a.

⁷⁰² guri kıldılar, A.N., vr. 48/b.

⁷⁰³ cemî'an, M.B.N., vr. 52/a.

andan Hazret-i Seyyid va'z ve nâsîhat itdi ve bu⁷⁰⁵ bâtil mezhebden halâs olub mezheb-i Hakka⁷⁰⁶ irişdüklerinün şükürini bildürdi **(69/b)** ve dahı mürtedd olmakdan sakınun didi. Ve⁷⁰⁷ dahı Kubeyle'ye eyitdi ki; ben senün kavmünde zelâlet eserini görürüm,⁷⁰⁸ sakın. Eger seni sonra⁷⁰⁹ izlâl idecek olurlarsa anlara⁷¹⁰ tâbi' olmayasun eger anlara mütâbaat idüb tevbeni sırsan gine⁷¹¹ ol maraz sana irişür, artuk halâs bulamazsın iki cihânda merdûd olursın, ve eger tevbe⁷¹² üzre mukarrer olursan, senündür saâdet⁷¹³ zînhâr sakın hazer üzre ol,⁷¹⁴ eger kalbün anlarun kelimâtına meyl iderse, Hakk-te'âlâ'nun bu kulını yâd eyle ki; وان عدتم عدنا*⁷¹⁵ zînhâr⁷¹⁶ eger ahdünden dönersen Hakk-te'âlâ dahı marazı dahı sana havâle eder⁷¹⁷ Pes, Kubeyle⁷¹⁸ bu ahd üzre turmağa râzı oldı. Ekser kavm dahı bu ahde râzı oldılar. Hazret-i Seyyid bunlarun içünden sefer eyledi.⁷¹⁹

Pes bu kavm dört yıl tevbeleri üzere⁷²⁰ mukarrer oldılar. Bunlarun tevbe idüb havâric mezhebenden rücû' itdükleri ol iklimin cemî'sine yayıldı. **(70/a)** Etrâfda olan⁷²¹ havâric işidüb gayet bî-huzur oldılar. Kubeyle'ye kasd itdiler ve⁷²² eyitdiler ki eger yine havâricden olmazsan⁷²³ seni öldürürüz, *tiz*⁷²⁴ gel tevbeden dön didiler. Kubeyle eyitdi; yâ kavm beni ma'zûr dutun⁷²⁵ ki bir azîm marazdan halâs olub, sağ oldum ve dahı ahd⁷²⁶ eyledüm ki eger tevbemi sirsem gene⁷²⁷ ol⁷²⁸ maraz bana gelse⁷²⁹ gerekdür

⁷⁰⁴ M.B.N., vr. 52/a.

⁷⁰⁵ bu, M.B.N., vr. 52/a - .

⁷⁰⁶ hakk mezhebe, A.N., vr. 48/b.

⁷⁰⁷ ve, A.N., vr. 49/a - .

⁷⁰⁸ müşâhede, M.B.N., vr. 52/a.

⁷⁰⁹ sonra seni, M.B.N., vr. 52/b.

⁷¹⁰ onlara, M.B.N., vr. 52/b.

⁷¹¹ yine, M.B.N., vr. 52/b.

⁷¹² tevben, M.B.N., vr. 52/b.

⁷¹³ saâdet senün, A.N., vr. 49/a; saâdet senündür, M.B.N., vr. 52/b.

⁷¹⁴ eyle, A.N., vr. 49/a.

* Siz dönerseniz bizde döneriz.

⁷¹⁵ عدنا عدتم وان, A.N., vr. 49/a - ; عدنا عدتم وان kulımı yâd eyle, M.B.N., vr. 52/b.

⁷¹⁶ zîrâ, A.N., vr. 49/a.

⁷¹⁷ sana maraz havâle ider, A.N., vr. 49/a.

⁷¹⁸ Kubeyle, A.N., vr. 49/a - .

⁷¹⁹ itdi, A.N., vr. 49/b.

⁷²⁰ sabit, A.N., vr. 49/b.

⁷²¹ olan, A.N., vr. 49/b - .

⁷²² ve, A.N., vr. 49/b - .

⁷²³ mezhebden dönmezsen, M.B.N., vr. 52/b.

⁷²⁴ M.B.N., vr. 52/b.

⁷²⁵ tutun, M.B.N., vr. 52/b.

⁷²⁶ ve...ahd, M.B.N., vr. 52/b - .

⁷²⁷ yine, M.B.N., vr. 53/a.

⁷²⁸ M.B.N., vr. 53/a.

⁷²⁹ gele, M.B.N., vr. 53/a.

Hazret-i Tâcu'l-Ârifin⁷³⁰ böyle buyurdu *didî*,⁷³¹ rücû' eylemezem dedi. Havâricler eyitdiler; ol Tâcu'l-Ârifin⁷³² didüğün kimesne şerîfidi; ammâ bir bölük Kürdler arasında büyümüşdür hakikat hâlini bilsün sana sıhhati Allahu-te'âlâ⁷³³ virdi, dört yıldır ki, sâğ ve sâlim oldun, şimdiden sonra ne olsa gerekdür anun elinden ne gelür⁷³⁴ *ol maraz sana gelmez*⁷³⁵ deyüb muttasıl igvâ virdiler; atan ve anun müteallikânun⁷³⁶ mezhebinden dönmek revâ değüldür didiler,⁷³⁷ muttasıl igvâ' virdiler. Âhirü'l-emr bunların sözüne uyub havâric oldı.⁷³⁸ Hemân ol gice ki;⁷³⁹ neüzü'b-illâh hemân ol gice ki, yatdı,⁷⁴⁰ sabâh uyandı⁷⁴¹ gördi ki, hîç⁷⁴² yerinden kalkmağa **(70/b)** mecâlî yogdur.⁷⁴³ Evvel ki gibi *beline dahi beter*⁷⁴⁴ marîz olmuş. Pes işine pişmân olub,⁷⁴⁵ oğlanlarını ve kavminün ekâbirlerini⁷⁴⁶ Hazret-i Seyyid'e gönderdi, bana meded eylesün didi. *Geldiler Hazret-i Seyyid'e didiler*.⁷⁴⁷ Hazret-i Seyyid eyitdi; ben ol vakt ana ısmarladumki, Hakk-te'âlâ'nun işbu⁷⁴⁸ kulını unutmasun ki; *وان عدتم عدنا ol avdet itdi,⁷⁴⁹ ahdi dutmadı. Hakk-te'âlâ dahi ana marazı gene virdi,⁷⁵⁰ şimdiden sonra⁷⁵¹ çâre⁷⁵² yogdur ki,⁷⁵³ yazıldı, gine bozulmaz, Erenlerün atduğı ok yine⁷⁵⁴ dönmez didi. *Hakk-te'âlâ cemî' mü'minleri eger Hakk ile ahdi üzerine sâbit ve dâim olan kullardan idivire, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn*.⁷⁵⁵

⁷³⁰ Seyyid, M.B.N., vr. 53/a.

⁷³¹ M.B.N., vr. 53/a.

⁷³² Seyyid, M.B.N., vr. 53/a.

⁷³³ Allah'a, A.N., vr. 49/b.

⁷³⁴ şimdiden sonra ne olsa gerekdür, M.B.N., vr. 53/a.

⁷³⁵ M.B.N., vr. 53/a.

⁷³⁶ M.B.N., vr. 53/a.

⁷³⁷ deyüb, A.N., vr. 50/a.

⁷³⁸ havâric mezhebine döndi, M.B.N., vr. 53/a.

⁷³⁹ ki, A.N., vr. 50/a - ; hemân...ki, M.B.N., vr. 53/a.

⁷⁴⁰ neüzü-b-illâh yatdı, A.N., vr. 50/a.

⁷⁴¹ uyandı, M.B.N., vr. 53/a - .

⁷⁴² A.N., vr. 50/a; M.B.N., vr. 53/a - .

⁷⁴³ yog, M.B.N., vr. 53/a.

⁷⁴⁴ M.B.N., vr. 53/a.

⁷⁴⁵ oldı, A.N., vr. 50/a.

⁷⁴⁶ ekâbirlerini, A.N., vr. 50/a - ; ekâbirini, M.B.N., vr. 53/a.

⁷⁴⁷ M.B.N., vr. 53/a.

⁷⁴⁸ bu, M.B.N., vr. 53/a.

* Siz dönerseniz bizde döneriz.

⁷⁴⁹ avdet itdi, A.N., vr. 50/a - .

⁷⁵⁰ çün marîz yine gelmiş, M.B.N., vr. 53/a.

⁷⁵¹ gerü, A.N., vr. 50/a.

⁷⁵² ana dermân yogdur, M.B.N., vr. 53/a.

⁷⁵³ ki, A.N., vr. 50/a - .

⁷⁵⁴ girü, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁵⁵ M.B.N., vr. 53/b.

Ve dahı⁷⁵⁶ rivâyet olundu ki; Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁷⁵⁷ Şeyh Sadru'd-dîn dimekle meşhur bir mürîdi vardı. *Ol mürîdi eydür;*⁷⁵⁸ bir gün Hazret-i Seyyid'den destûr diledüm⁷⁵⁹ ki; sefer-i⁷⁶⁰ ticâret eyleyem,⁷⁶¹ Hazret-i Seyyid⁷⁶² destûr virmedi. Re's mâlum dahı yigirmibeşbin⁷⁶³ dînârdı, muttasıl fırsat düşdükce Hazret-i Seyyid'den destûr taleb itdüm⁷⁶⁴ rızâ virmedi.⁷⁶⁵ Âhirü'l-emr benim ilhâhum acilinden ötürü rızâ gösterdi; ammâ temâm-ı gönülle destûr virmedi. **(71/a)**

Pes sefer itdüm,⁷⁶⁶ *âhir;*⁷⁶⁷ Basra'ya irişdüm, bir niçe gün Basra'da turdum. Bir gün hatırım arzu itdi ki; etraf-ı Basra'yı seyr idem. Ol dînârı bile getürmege korkdum,⁷⁶⁸ zayı' idem deyü⁷⁶⁹ bir halvet yirde defn itdüm ve bir alâmet dahı eyledüm ki, sonra gerü⁷⁷⁰ gelicek bulam. Andan sonra turub⁷⁷¹ Basra sokaklarında seyr ederken nâ-gâh bir taze serv-kad lâle-had-u mahbûbi ve cemî'le nâzenine gözüm tuş⁷⁷² oldı. Bî-ihitiyâr beni benden aldı, gönlüme muhabbeti toldı⁷⁷³ sabrum ve⁷⁷⁴ kararım kalmadı, ne kadar ki nefsümi döndürmek istedüm; çâre olmadı ol dil-ârâm⁷⁷⁵ dahı benim hâlimi görüb turdı. Eyitdi ki eger nakde kıyarsan visâl⁷⁷⁶ bulursun ve eger kıyamazsan firâkda kaldun didi. Ben eyitdüm; nakd nedür? Cân ve baş yoluna fedâ' olsun deyüb sura'tle dönüb⁷⁷⁷ ol dînârı gömdüğüm yire geldüm. Ol eyledüğüm alâmet turur⁷⁷⁸ hîç⁷⁷⁹ kimesne ol makama gelmemiş ve *ol makama*⁷⁸⁰ el yukamamış⁷⁸¹ el urdum, kazdum ki,⁷⁸² dînârı çıkaram

⁷⁵⁶ Pes, A.N., vr. 50/a.

⁷⁵⁷ kaddese'l-lâhu sırrehu Hazretlerinün, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁵⁸ M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁵⁹ istedüm, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶⁰ sefere çıkub, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶¹ sefere çıkub ticâret eyleyem, A.N., vr. 50/a.

⁷⁶² Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 50/a - .

⁷⁶³ yüzigirmibeşbin, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶⁴ eyledüm, A.N., vr. 50/a; eylerdüm, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶⁵ virmezdi, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶⁶ sefer yarağını görüb Basra cânibine revâne olub gıtdüm, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶⁷ M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶⁸ korkmaga, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁶⁹ deyüb, M.B.N., vr. 53/b.

⁷⁷⁰ gerü, M.B.N., vr. 54/a - .

⁷⁷¹ durub, A.N., vr. 50/b.

⁷⁷² gözüm tuş, M.B.N., vr. 54/a - .

⁷⁷³ bî-ihitiyâr...toldı, M.B.N., vr. 54/a - .

⁷⁷⁴ ve, A.N., vr. 50/b - .

⁷⁷⁵ dil-ârâ, A.N., vr. 50/b.

⁷⁷⁶ vusûl, A.N., vr. 50/b.

⁷⁷⁷ gelüb, A.N., vr. 50/b.

⁷⁷⁸ ol alâmet eyledüğüm nesne turur, M.B.N., vr. 54/a.

⁷⁷⁹ hîç, A.N., vr. 50/b; M.B.N., vr. 54/a.

⁷⁸⁰ M.B.N., vr. 54/a.

⁷⁸¹ ve...yokmamış, A.N., vr. 50/b - .

hîç⁷⁸³ nesne bulmadum.⁷⁸⁴ Ne kğadar ki, sa'y itdüm, **(71/b)** kazdum⁷⁸⁵ hîç⁷⁸⁶ nesne yog.⁷⁸⁷ Âhirü'l-emr âciz ve mütehayyir kaldum çıkub Basra'dan revâne oldum, Kalmînaya geldüm. Vakti ki, Hazret-i Seyyid beni gördi. Eyitdi ki; merhabâ yâ Tâcir ne kesb itdün getir görelüm ki; bizüm sohbetümüzü ihtiyâr itmeyüb ticâret ihtiyâr eyledün⁷⁸⁸ didi. Utandüğumdan başumı aşığa itdüm⁷⁸⁹ bir hacâlet vâki' oldı ki, kabil-i vasf⁷⁹⁰ değıldür. Andan sonra cemî' başuma gelen vâkıâ hîç⁷⁹¹ saklamayub *bir bir*⁷⁹² nakl itdüm. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Sadru'd-dîn ayagum altını kaz, şayed ki, bunda gömdün ola deyüb mübârek ayagını kaldurdi. *Bir gayri yire basdı, ol didiği*⁷⁹³ yire birkac kasma urdum bî-temâme⁷⁹⁴ niçe gömdümse⁷⁹⁵ çıkdı, bildüm hâl ne imiş. Hazret-i Seyyid'ün ayagina düşüb *tevbe ve*⁷⁹⁶ istiğfar itdüm⁷⁹⁷ didi. Hakk-te'âlâ cemî' tâlibleri mürşidlerinin kulu üzere müstakîm kılub mekrden emîn, kılıvere;⁷⁹⁸ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Ve dahı⁷⁹⁹ rivâyet olundı ki; ol zemânda Bağdâd'da halîfe olan kimesnenün oğlunun bir oğlancıgu⁸⁰⁰ vardı. İttifak ol oğlancuga **(72/a)** bir maraz arîz oldı iki eli ve iki ayagi hîç⁸⁰¹ tutmaz oldı hîç⁸⁰² etubba ilâcında âciz⁸⁰³ kaldılar.⁸⁰⁴ Hazret-i Seyyid'ün dahı halîfe huzurunda idi. Emr itdi ki; oğlancugi⁸⁰⁵ Hazret-i Seyyid'ün⁸⁰⁶ önüne getürdiler. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁸⁰⁷ cânib-i hakka teveccüh

⁷⁸² ki, A.N., vr. 50/b - .

⁷⁸³ hîç, M.B.N., vr. 54/a.

⁷⁸⁴ yog, A.N., vr. 50/b.

⁷⁸⁵ radum, A.N., vr. 51/a.

⁷⁸⁶ hîç, A.N., vr. 51/a - ; hîç, M.B.N., vr. 54/a.

⁷⁸⁷ bulamadım, A.N., vr. 51/a.

⁷⁸⁸ itdün, A.N., vr. 51/a; M.B.N., vr. 54/a.

⁷⁸⁹ eyledüm, M.B.N., vr. 54/b.

⁷⁹⁰ kabil, M.B.N., vr. 54/b.

⁷⁹¹ hîç, A.N., vr. 51/a - ; hîç, M.B.N., vr. 54/b.

⁷⁹² M.B.N., vr. 54/b.

⁷⁹³ M.B.N., vr. 54/b.

⁷⁹⁴ bî-temâme, M.B.N., vr. 54/b - .

⁷⁹⁵ gömdüyse, A.N., vr. 51/a.

⁷⁹⁶ M.B.N., vr. 54/b.

⁷⁹⁷ itdüm, A.N., vr. 51/a - .

⁷⁹⁸ emîn kılıvere, M.B.N., vr. 54/b - .

⁷⁹⁹ pes, A.N., vr. 51/a.

⁸⁰⁰ oğlı, A.N., vr. 51/a.

⁸⁰¹ hîç, A.N., vr. 51/a - ; M.B.N., vr. 54/b - .

⁸⁰² cemî, A.N., vr. 51/b; M.B.N., vr. 54/b.

⁸⁰³ âciz, M.B.N., vr. 54/b - .

⁸⁰⁴ oldılar, M.B.N., vr. 54/b.

⁸⁰⁵ oğlanı, A.N., vr. 51/b.

⁸⁰⁶ Seyyid'ün, A.N., vr. 51/b - .

⁸⁰⁷ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 51/b.

eyledi, bir sâ'at cem'-i himmet ve azm itdi. Andan sonra⁸⁰⁸ mürîdine emr itdi ki; Bismillâh-ir-rahmân-ir-rahîm deyüb ol oğlancığın⁸⁰⁹ eline ve ayagına tüküre. Andan ol tükürüğü ile⁸¹⁰ elini ve ayagını ova. Mürîd dahı Seyyid ne emr itdise⁸¹¹ eyle itdi. Andan sonra Seyyid-i Hazret⁸¹² ol⁸¹³ mürîde⁸¹⁴ yine⁸¹⁵ emr itdi ki; eline yapışub ide ki;⁸¹⁶ قم باذن الله⁸¹⁷ didi; ya'ni tur Allah izniyle⁸¹⁸ mürîd eyle, itdi⁸¹⁹ ve oğlanu Allahu-te'âlâ'nun inâyetiyle ve evliyâ' himmetiyle⁸²⁰ sağ ve sâlim olub derhal yerinden⁸²¹ turub Hazret-i Seyyid'ün mübârek elini⁸²² öpdü, sağ ve sâlim oldı⁸²³ derhal yerinden turub Hazret-i Seyyid'ün mübârek elini⁸²⁴ öpdü ve hizmetinden gitmedi, ta kim buydı; andan Hazret-i Seyyid emr itdi ki; dedesi halîfe hizmetine⁸²⁵ vara ve eyitdi ki; الذما بما وعدك الله يا ملك الشام و * العراق ya'nı⁸²⁶ (72/b) var dedene mülâzemet eyle; ta⁸²⁷ ki, Allah⁸²⁸ sana andan sonra va'de etmişdür ki,⁸²⁹ nesne gelince Allahu-te'âlâ andan sonra⁸³⁰ Şam ve Irâk pâd-şâhlığını va'de etmişdür,⁸³¹ vakti ki, dedesi halîfe, Hazret-i Seyyid'ün⁸³² bu kelimâtını işitdi. Ol vakt Şam anlarun degülidi. İn-şâ'-Allahu te'âlâ⁸³³ Şam memleketi⁸³⁴ bizüm oldı deyü ferâh oldı⁸³⁵ Şam'a yürüdi, feth itdi. Allahu-te'âlâ'nun avni birle⁸³⁶ andan

⁸⁰⁸ sonra, A.N., vr. 51/b - .

⁸⁰⁹ oğlanun, A.N., vr. 51/b.

⁸¹⁰ tükürükle, A.N., vr. 51/b.

⁸¹¹ Seyyid...itdise, A.N., vr. 51/b - ; M.B.N., vr. 55/a.

⁸¹² Seyyid, A.N., vr. 51/b; Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 55/a.

⁸¹³ ol, A.N., vr. 51/b - ; M.B.N., vr. 55/a - .

⁸¹⁴ mürîdine, M.B.N., vr. 55/a.

⁸¹⁵ yine, A.N., vr. 51/b - .

⁸¹⁶ ide ki, A.N., vr. 51/b - .

* Allah'ın izniyle kalk.

⁸¹⁷ الله تعالى باذن م , M.B.N., vr. 55/a.

⁸¹⁸ Allahu-te'âlâ izniyle tur, M.B.N., vr. 55/a.

⁸¹⁹ mürîd...itdi, A.N., vr. 51/b - .

⁸²⁰ himmetleriyle, M.B.N., vr. 55/a.

⁸²¹ evliyâ'...yerinden, A.N., vr. 51/b - .

⁸²² ellerin, A.N., vr. 51/b - .

⁸²³ olub, M.B.N., vr. 55/a.

⁸²⁴ ellerini, M.B.N., vr. 55/a.

⁸²⁵ hizmetine, M.B.N., vr. 55/a - .

* Ey Irak ve Şam Meliki, Allah'a vermiş olduğun vadi yerine getir.

⁸²⁶ ki...ya'nı, A.N., vr. 51/b - .

⁸²⁷ M.B.N., vr. 55/a.

⁸²⁸ Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 55/a.

⁸²⁹ eyledü ki, M.B.N., vr. 55/a.

⁸³⁰ M.B.N., vr. 55/a.

⁸³¹ M.B.N., vr. 55/a.

⁸³² Seyyid'ün, A.N., vr. 51/b - .

⁸³³ M.B.N., vr. 55/a.

⁸³⁴ memleketi, A.N., vr. 51/b - .

⁸³⁵ olub, M.B.N., vr. 55/a.

⁸³⁶ avnile, M.B.N., vr. 55/a.

cemî⁸³⁷ ef'âlînde ve harekâtında Ebû'l-Vefâ Hazretlerinin re'ÿ belî⁸³⁸ olmasa bir iş⁸³⁹ itmezdi ve ana tâbi' olmuştu. Pes iki cihânda saâdet bulub mansûr ve⁸⁴⁰ muzaffer oldu, ta ölünce ol halîfe,⁸⁴¹ Hazret-i Seyyid meşveretsüz iş işlemezdi. Andan sonra gelen halîfeler dahî Hazret-i Seyyid nesline müşâvere kılmayınca⁸⁴² bir ulû işe ikdâm kılub⁸⁴³ şürû' itmezlerdi⁸⁴⁴ Saâdet anlarun ki,⁸⁴⁵ silsilesine yapışub devleti ebedi buldı.⁸⁴⁶ Hakk-te'âlâ cemî' ümmet-i Muhammedî anlarun himmet-i âlîyesi berekâtıyla⁸⁴⁷ toğrı yoldan ırmeye, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.⁸⁴⁸

Ve dahî⁸⁴⁹ rivâyet olundu ki; Hazret-i Seyyid'ün (73/a) mürîdlerinden bir kimesne vardı; adına Şeyh Receb bin Umrân Vâstî dirlendi. Hazret-i Seyyid'ün makbûl mürîdlerindenidi.⁸⁵⁰ Meretebe-i hilâfete irişmişidi ve salâhıla gayet⁸⁵¹ şöhret tutmuştu.⁸⁵² Meger bir tâife Hazret-i Seyyid'ün ziyâretine kasd kıldılar, gelüb Şeyh Receb'e uğradılar. Şeyh Receb bunlara ikrâm idüb ziyâfetler eyledi. Vakti ki, bunlar gitmege kasd itdiler.⁸⁵³ Şeyh Receb bunları gönderüb vedâ' eyledi.⁸⁵⁴ Bunlar⁸⁵⁵ eyitdiler ki; gel Hazret-i Seyyid'e⁸⁵⁶ bile gidelüm. Şeyh Receb bunlara özür beyân idüb gitmedi. Pes bunlar *ve'da idüb*⁸⁵⁷ revâne olub⁸⁵⁸ Hazret-i Şeyyid'ün huzuruna irişdüler. Hazret-i Seyyid⁸⁵⁹ bunlara sordı ki; Receb'ün hâli nedür, neçün sizünle bile gelmedi?⁸⁶⁰ Bunlar eyitdiler;⁸⁶¹ yâ Seyyid Receb özr beyân itdi, biz dahî özrün kabul idüb ansuz geldük.

⁸³⁷ cemî'an, M.B.N., vr. 55/a.

⁸³⁸ re'ÿ-i birle, A.N., vr. 52/a; re'ÿ-i şerîfesiyle, M.B.N., vr. 55/b.

⁸³⁹ bir iş, A.N., vr. 52/a - .

⁸⁴⁰ mansûr ve, A.N., vr. 52/a - .

⁸⁴¹ ol halîfe, M.B.N., vr. 55/b - .

⁸⁴² itmeyünce, M.B.N., vr. 55/b.

⁸⁴³ ikdâm kılub, M.B.N., vr. 55/b - .

⁸⁴⁴ bir ulû işe şürû' idüb ikdâm itmezdi, A.N., vr. 52/a.

⁸⁴⁵ anun ki, anlarun, M.B.N., vr. 55/b.

⁸⁴⁶ saâdet...buldı, A.N., vr. 52/a - .

⁸⁴⁷ âlî himmetleri berekâtında, A.N., vr. 52/b.

⁸⁴⁸ âmîn...âlemîn, A.N., vr. 52/a - .

⁸⁴⁹ Pes, A.N., vr. 52/a .

⁸⁵⁰ makbûllerindenidi, M.B.N., vr. 55/b.

⁸⁵¹ M.B.N., vr. 55/b.

⁸⁵² ve...tutmuştu, A.N., vr. 52/a - ; bulmuştu, M.B.N., vr. 55/b.

⁸⁵³ gitmek istedi, A.N., vr. 52/a; kasd eylediler, M.B.N., vr. 55/b.

⁸⁵⁴ Şeyh...eyledi, A.N., vr. 52/a - .

⁸⁵⁵ Şeyh Receb'e, A.N., vr. 52/a.

⁸⁵⁶ Seyyid'e, A.N., vr. 52/a.

⁸⁵⁷ M.B.N., vr. 56/a.

⁸⁵⁸ oldılar, M.B.N., vr. 56/a.

⁸⁵⁹ Seyyid, A.N., vr. 52/a.

⁸⁶⁰ Receb'ün hâli ne, neçün gelmedi sizünle?, A.N., vr. 52/b.

⁸⁶¹ eyitdi, A.N., vr. 52/b.

Hazret-i Seyyid eyitdi; ⁸⁶² به الله فعل استحق لهد ya'nî; ⁸⁶³ Receb Hakk-te'âlâ'nun bir fi'iline müstahak olmuşdur, çünkü bu ⁸⁶⁴ kavm ⁸⁶⁵ Hazret-i Seyyid'ün gazabını gördiler, (73/b) başlarını aşığa salub sâkit oldılar. Andan sonra Hazret-i Seyyid ⁸⁶⁶ kelimâta ve va'z ve nâsîhata meşgul olub kavmi tâate ve su'lûka tahrîz itdi. Sohbet gayet gem oldı. Âhir meclisde kavme bir hâlet gelüb vecd oldılar. Âlemi gaybe süluk idüb şöyle müşahede itdiler ki; bunlar Hazret-i Seyyid'ün huzurunda imişler, nâ-gâh meclis ortasına ⁸⁶⁷ bir el düşdi, teemmül idüb gördiler ki; bu el Şeyh Receb Vâsıtî'nindür. ⁸⁶⁸ Andan bir el dahı düşdi, andan başı düşdi, andan bir ayagı düşdi, andan bir ayagı dahı düşdi, andan kalan gövdesi düşdi. Pâre pâre olmuş, andan Hazret-i Tâcu'l-Ârifin bu ⁸⁶⁹ iki eli ve ayagı ve başı ve kalan gövde pârelerini cem' idüb eyitdi ki; yâ Receb seni bizüm sohbetümize gelmege ⁸⁷⁰ da'vet itdiler, özür beyân idüb bizi ziyâret itmege ⁸⁷¹ gelen kavimle bile gelmedün, şimdi pâre pâre olub geldün. Bu kavm bu hâleti görüb gayet mahzûn olub hayrân kaldılar. Andan Hazret-i Seyyid (74/a) eyitdi; ⁸⁷² قم يا رجب بانن الله كماكنت و لاتعدالي مثلها* ya'ni; yâ Receb tur Allahu-destûr-ı birle ⁸⁷² niteküm, ol sağken ⁸⁷³ tururdun artuk bunun gibi güstâhlık itme. Andan Receb sağ olub turdı, bu kavm gayet ferâh oldılar.

Vakti ki, sohbet temâm oldı, zikr ⁸⁷⁴ dindi. Kavm dahı kendülere gelüb gördüler ki; Şeyh Receb, Hazret-i Seyyid'ün ⁸⁷⁵ karşusunda el bağlayub turur başını aşığa salmış, benzi saru ⁸⁷⁶ olmuş, gözlerinden yâş revân olmuş. Bu kavm; bunu görüb, hayrân oldılar ⁸⁷⁷ turub Hazret-i Seyyid'ün ⁸⁷⁸ mübârek ayagina düşdiler. Hazret-i Seyyid Receb'ün suçını afv itdi; ammâ sülûkında makam-ı bedayete ya'ni ibtidâ-i sülûkda hâsıl olan

* Muhakkak hak etti.....

⁸⁶² به الله فعل ...ya'nî, A.N., vr. 52/b - .

⁸⁶³ bir, M.B.N., vr. 56/a - .

⁸⁶⁴ bu, M.B.N., vr. 56/a - .

⁸⁶⁵ kavmü, A.N., vr. 52/b.

⁸⁶⁶ Seyyid, A.N., vr. 52/b.

⁸⁶⁷ ortasında, M.B.N., vr. 56/a.

⁸⁶⁸ ki... Vâsıtî'nindür, A.N., vr. 52/b - .

⁸⁶⁹ M.B.N., vr. 56/a.

⁸⁷⁰ gelmege, M.B.N., vr. 56/b - .

⁸⁷¹ ziyârete, A.N., vr. 52/b; M.B.N., vr. 56/b.

* Allah'ın izniyle olduğun gibi ol, bir daha ona dönme.

⁸⁷² Allahu-te'âlâ izniyle, M.B.N., vr. 56/b.

⁸⁷³ sağ iken, M.B.N., vr. 56/b.

⁸⁷⁴ zikr, A.N., vr. 53/a - .

⁸⁷⁵ Seyyid'ün, M.B.N., vr. 56/b - .

⁸⁷⁶ sararmış, M.B.N., vr. 56/b.

⁸⁷⁷ A.N., vr. 53/b.

⁸⁷⁸ M.B.N., vr. 56/b.

makama tenezzül itdi.⁸⁷⁹ Andan *sonra*⁸⁸⁰ niçe müddet ceddü cehd itdi, ta ki, evvelki makamını buldı. Âhirü'l-emr sülûkda *Şeyh Receb*⁸⁸¹ ol mertebeye irişmişdür ki;⁸⁸² anun hakkında Seyyid eyitdi; izzet-i hüda Hakkı için⁸⁸³ Receb bir makama irişmişdür ki, diledüğü kimesne **(74/b)** ol makama irişdürür ve dilediğini men' ider, Allahu-te'âlâ emri birle.⁸⁸⁴

Râvî eydür; Hazret-i Seyyid'ün ziyâretine gelen⁸⁸⁵ kimesnelerün birisi ol meclisde tecdîd-i akd idüb⁸⁸⁶ tevbe eyledi,⁸⁸⁷ gayet fakîridi⁸⁸⁸ Hazret-i Seyyid'ün velâyet-i berekâtında Hakk-te'âlâ ol kimesnenün⁸⁸⁹ muhabbeti Kûsan'da bir mâldar kişünün gönlüne⁸⁹⁰ bıraktı. Gelüb Seyyid'den diledi ki; ol kimesne ile karındaş ola Hazret-i Seyyid dahı getürdüb⁸⁹¹ ikisini karındaş eyledi.⁸⁹² Ol kişi cemî' mâlınun nısfını ol kimesneye bildürdi. İkisi dahı⁸⁹³ Hazret-i Seyyid'ün hizmetinde oldılar, rahmetullâhi-te'âlâ.

Ve dahı⁸⁹⁴ rivâyet olundu ki; Hazret-i Seyyid'ün makbûl hizmet-kârlarundan bir kimesne vardı, adına Kanber dirlerdi. Hazret-i Seyyid ana⁸⁹⁵ emr itdi⁸⁹⁶ ki; değirmene varub un⁸⁹⁷ öğüde. Kanber dahı buğdayı alub muhibblere, ögüddürdi⁸⁹⁸ ta ki, taşını arıdub öğütmeye kabil ideler.⁸⁹⁹ Zîrâ ol diyârda⁹⁰⁰ âdet **(75/a)** olmışidi ki, elbetde⁹⁰¹ Hazret-i Seyyid⁹⁰² zâviyesinde⁹⁰³ yınan itmeğün⁹⁰⁴ buğdayını ezdürürlerdi. Kendüleri bu

⁸⁷⁹ ibtida' sülûkdan olan makamdan tenezzül itdi, M.B.N., vr. 56/b.

⁸⁸⁰ A.N., vr. 56/b; M.B.N., vr. 56/b.

⁸⁸¹ M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁸² irişdüm ki, A.N., vr. 53/a - .

⁸⁸³ için, M.B.N., vr. 57/a - .

⁸⁸⁴ emrile, M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁸⁵ kalan, M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁸⁶ eyleyüb, A.N., vr. 53/b.

⁸⁸⁷ itdi, A.N., vr. 53/b.

⁸⁸⁸ gayet fakîridi, A.N., vr. 53/b - .

⁸⁸⁹ kişünün, M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁹⁰ kalbine, M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁹¹ kabul idüb, M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁹² Hazret-i Seyyid dahı kabul idüb, ikisi dahı olunca, A.N., vr. 53/b.

⁸⁹³ ol...dahı, A.N., vr. 53/b - .

⁸⁹⁴ pes, A.N., vr. 53/b.

⁸⁹⁵ ana, M.B.N., vr. 57/a - .

⁸⁹⁶ eyledi, M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁹⁷ buğday, M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁹⁸ üleşdürdi, A.N., vr. 53/b; M.B.N., vr. 57/a.

⁸⁹⁹ ola, M.B.N., vr. 57/b.

⁹⁰⁰ ol diyârda, A.N., vr. 53/b - ; M.B.N., vr. 57/b - .

⁹⁰¹ elbetde, M.B.N., vr. 57/b - .

⁹⁰² olmışidi...Seyyid, A.N., vr. 53/b - .

⁹⁰³ zâviyede, A.N., vr. 53/b.

⁹⁰⁴ itmeñ, M.B.N., vr. 57/b.

hidmeti⁹⁰⁵ bon⁹⁰⁶ görürlerdi. Şöyle ki; bir kimesneye buğdayı virmeseler artıtmaga gayet mütehayyir olub⁹⁰⁷ incinürdi. Pes Kanber dahi⁹⁰⁸ bunlara buğday virdi. Ol tâife⁹⁰⁹ içinde bir kimesnenün⁹¹⁰ bir cemile avret varidi, adına: Rızâ' dirlardi. Ol avretün gönli meyl eyledi ki; Kanber ile karındaş olalar. Ol⁹¹¹ dahi⁹¹² râzı oldı.⁹¹³ Eyitdi; Hazret-i Seyyid'den korkarım şayed ki, anun bu işe rızası olmaya, anun⁹¹⁴ hışmı kılıcı boynumuza uğraya. Avret eyitdi; Hazret-i Seyyid Kûsan'da bunda ve ol⁹¹⁵ ahvâl⁹¹⁶ niçe⁹¹⁷ malûmdur?⁹¹⁸ Kanber eyitdi; vay sana gelsün⁹¹⁹ ki, ana nûr-ı vilâyeti sebebiyle⁹²⁰ yakın ve ırak⁹²¹ birdür yakında⁹²² nice görürse ırak dahi⁹²³ eyle⁹²⁴ görür deyüb gitdi. Varub ana⁹²⁵ emrine meşgul oldı; ammâ Kanber'ün gönlinde⁹²⁶ meyl⁹²⁷ kendü çeker⁹²⁸ eger⁹²⁹ Hazret-i Seyyid'den korkmasa râzı olurdu. Vaktı ki,⁹³⁰ Kanber⁹³¹ değirmenden un cem' idüb (75/b) getürdi. Hazret-i Seyyid'ün gözi Kanber'e tuş oldı. Vilâyet-i nûri⁹³² birle⁹³³ ma'lûm eylediki⁹³⁴; Kanber⁹³⁵ ol avret ile kardaş⁹³⁶ olmağa⁹³⁷

⁹⁰⁵ hizmeti, A.N., vr. 54/a.

⁹⁰⁶ yümün, A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 57/b.

⁹⁰⁷ mütehayyir olub, A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 57/b - .

⁹⁰⁸ dahi, M.B.N., vr. 57/b - .

⁹⁰⁹ bunların, A.N., vr. 54/a.

⁹¹⁰ bir kimesnenün, M.B.N., vr. 57/b - .

⁹¹¹ Kanber, A.N., vr. 54/a.

⁹¹² dahi, A.N., vr. 54/a.

⁹¹³ olmadı, A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 57/b.

⁹¹⁴ onun, A.N., vr. 54/a; anun, M.B.N., vr. 57/b - .

⁹¹⁵ olan, A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 57/b.

⁹¹⁶ hâl, M.B.N., vr. 57/b.

⁹¹⁷ nice, A.N., vr. 54/a.

⁹¹⁸ malûm olur, M.B.N., vr. 57/b.

⁹¹⁹ gelsün, A.N., vr. 54/a - .

⁹²⁰ nûr-ı vilâyetiyle, A.N., vr. 54/a.

⁹²¹ ırak ve yakın, M.B.N., vr. 57/b.

⁹²² yakın değin, M.B.N., vr. 57/b.

⁹²³ ırak değin, M.B.N., vr. 57/b.

⁹²⁴ öyle, M.B.N., vr. 57/b.

⁹²⁵ un, A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 57/b.

⁹²⁶ gönline, M.B.N., vr. 57/b.

⁹²⁷ meyl, A.N., vr. 54/a - .

⁹²⁸ Kanber'in gönline meyl geldi, A.N., vr. 54/a.

⁹²⁹ eger, M.B.N., vr. 57/b - .

⁹³⁰ ki, A.N., vr. 54/a - .

⁹³¹ Kanber, M.B.N., vr. 57/b - .

⁹³² nûr-ı vilâyetile, M.B.N., vr. 58/a.

⁹³³ birle, A.N., vr. 54/a - ; M.B.N., vr. 58/a - .

⁹³⁴ oldı, M.B.N., vr. 58/a.

⁹³⁵ Kanber, M.B.N., vr. 58/a - .

⁹³⁶ karındaş, M.B.N., vr. 58/a.

⁹³⁷ ola, A.N., vr. 54/a.

meyl eylemişdir. Gayret eylediği kendüden gayri kimesneye meyl eylemeye ve bir⁹³⁸ gönül ki, anda Hazret-i Seyyid'ün muhabbeti ola *ömri*⁹³⁹ anda gayri kimesneye⁹⁴⁰ muhabbeti cem' olmaya.

Pes Kanber'e hiddetiyle bir nazar itdi.⁹⁴¹ Kanber bî-çâre takat getürmeyüb cânu teslim itdi. Hazret-i Seyyid hemân ol makamda yuyub kefenleyüb namâzını kılub⁹⁴² defn eyledi.⁹⁴³ Andan bu⁹⁴⁴ haberi Rızâ'ya irişdi Rızâ dahı Hazret-i Seyyid'ün huzurına gelüb ayagina düşdi ve istigfâr eyledi. Hazret-i Seyyid Rızâ'ya bakdı⁹⁴⁵ eyitdi; قهي لقا الله * ya'nî;⁹⁴⁶ yarak eyle Allah'a⁹⁴⁷ ulaşmak için andan emr eyledi. Kanber'ün kabri⁹⁴⁸ yanında Rızâ için⁹⁴⁹ kabr⁹⁵⁰ kazdılar. Hemân ki, kabr temâm oldı. Rızâ' dahı cânı⁹⁵¹ Hakka teslim eyledi, anda defn itdiler.

Râvî eydür; vaktı ki, defn itdiler. Hazret-i Seyyid, Rızâ ile Kanber'ün⁹⁵² makberesi⁹⁵³ üzerine turub ku'ran okudı. (76/a) Hakk-te'âlâ'dan⁹⁵⁴ bunlar için⁹⁵⁵ mağfiret⁹⁵⁶ taleb itdi⁹⁵⁷ dua itdi ve cümle duâ'sından⁹⁵⁸ biri budur ki; اللهم نسنلك العفو و الهنا * ya'nî; yâ İlâhi senden afv ve hoşnudluk taleb iderem, Kanber'le Rızâ için.⁹⁵⁹ Andan dönüb gitdi, kabrden irak⁹⁶⁰ oldı. Kabrden irak olduğu vakt eyitdi;⁹⁶¹ يا مدامته المفريطذ * ya'nî; yâ eksüklük⁹⁶² idenlere tevbe virici pâd-şâh ve müttekilere kerâmet ve

⁹³⁸ bir, M.B.N., vr. 58/a - .

⁹³⁹ A.N., vr. 54/a.

⁹⁴⁰ kimesne, A.N., vr. 54/a; M.B.N., vr. 58/a.

⁹⁴¹ bir hiddetle nazar itdi, A.N., vr. 54/a.

⁹⁴² namâzını kılub, A.N., vr. 54/b - .

⁹⁴³ itdi, M.B.N., vr. 58/a.

⁹⁴⁴ bu, M.B.N., vr. 58/a - .

⁹⁴⁵ bakdı, A.N., vr. 54/b - ; M.B.N., vr. 58/a - .

* Allah'a kavuşmaya hazırlan.

⁹⁴⁶ قهي لقا الله...ya'nî, A.N., vr. 54/b - .

⁹⁴⁷ Allahu-te'âlâ'ya, M.B.N., vr. 58/a.

⁹⁴⁸ Kabrini Kanber'in, A.N., vr. 54/b.

⁹⁴⁹ Rızâ için, A.N., vr. 54/b - .

⁹⁵⁰ kabr, A.N., vr. 54/b - .

⁹⁵¹ cânını, M.B.N., vr. 58/a.

⁹⁵² Kanber'le, A.N., vr. 54/b.

⁹⁵³ kabr, A.N., vr. 54/b; kabrleri, M.B.N., vr. 58/a.

⁹⁵⁴ Hakk-te'âlâ hazretinden, M.B.N., vr. 58/a.

⁹⁵⁵ Hakk...içün, A.N., vr. 54/b - .

⁹⁵⁶ mağfiretlerini, A.N., vr. 54/b.

⁹⁵⁷ idüb, A.N., vr. 54/b; eyledi, M.B.N., vr. 58/a.

⁹⁵⁸ duâ'larından, M.B.N., vr. 58/a.

* Ey Allahım senden affını, rızanı şükür edici olmayı isterim.

⁹⁵⁹ الله...içün, A.N., vr. 54/b - .

⁹⁶⁰ iraç, M.B.N., vr. 58/b.

⁹⁶¹ vakti ki eyitdi, A.N., vr. 54/b.

* Kötülükleri övmiyen, cömert insanlatı seven, ey Allahım.

⁹⁶² aksaklık, A.N., vr. 54/b.

atâ‘ idici Allah, ümmîdür ki, Hakk-te’âlâ cemî’ eksüklüklere tevbe erzânı kılub kerâmet-i müttekilerden mahrum kılmaya⁹⁶³ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.⁹⁶⁴

Ve dahı rivâyet olundu ki; evlâd-ı Alî'den bir kimesne Hazret-i Seyyid'ün evsâfını işidürdi,⁹⁶⁵ gayet⁹⁶⁶ müştâk olmuşdı ki; Hazret-i Seyyid'ün sohbetine irişüb kelimât-ı tayyibesini işide. Bir gün Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'in hizmetine geldi bir niçe gün turdu.⁹⁶⁷ Andan Hazret-i Seyyid'den destûr taleb eyledi, taki makamına vara. Hazret-i Seyyid ol gün destûr virmedi, irtesi yine destûr⁹⁶⁸ **(76/b)** diledi,⁹⁶⁹ yine icâzet⁹⁷⁰ virmedi *didi*.⁹⁷¹ Dahı ertesi yine istedi yine virmedi,⁹⁷² dördüncü gün bir kimesne geldi Hazret-i Seyyid'ün önünde⁹⁷³ otuz dînâr kodı. Meger bir hâceti vardı eger revâ olursa *Hazret-i*⁹⁷⁴ Seyyid Ebû'l-Vefâ'ya otuz dînârdan nezr olsun demişdi. Hâceti devâ'olub nezrün edâ' eyledi. Hazret-i Seyyid eyitdi; senün hâcetün bir kac gün olmuşdur ki,⁹⁷⁵ revâ oldı⁹⁷⁶ neçün nezrünü getürmekden te'hîr eyledün?⁹⁷⁷ Üç gündür ki, müsâfir olmaga⁹⁷⁸ konugumuzu komaduk⁹⁷⁹ sana koyduk⁹⁸⁰ var, ol dînârı anun önünde ko ki, anun hissesidür. Pes⁹⁸¹ ol dînârı ol⁹⁸² kimesneye virdiler, aldı ammâ kabul etmeyüb yine virdi. Hazret-i Seyyid her çend ki⁹⁸³ ilhâh itdi, *çare olub*⁹⁸⁴ kabul itmedi. Pes fukarâ'ya tevzî' idüb üleşdürdi. Hazret-i Seyyid eyitdi; seni üç⁹⁸⁵ gündür ki, seferünden men' eyledük, bir fânî nesne için sen dahı kabul etmeyüb bizüm sohbetimizi ihtiyâr itdün, dünyâ'yı⁹⁸⁶ redd itdün⁹⁸⁷ müştîlik olsun sana, kim iki cihânda saâdet senün ola, Hakk-

⁹⁶³ Hakk-te'âlâ en son tevbe erzânı kılı vire, A.N., vr. 54/b.

⁹⁶⁴ âmîn...âlemîn, A.N., vr. 54/b - .

⁹⁶⁵ işidüb, M.B.N., vr. 58/b.

⁹⁶⁶ gayet, M.B.N., vr. 58/b - .

⁹⁶⁷ turub, M.B.N., vr. 58/b.

⁹⁶⁸ destûr, M.B.N., vr. 58/b - .

⁹⁶⁹ istedi, M.B.N., vr. 58/b.

⁹⁷⁰ yine icâzet, M.B.N., vr. 58/b - .

⁹⁷¹ M.B.N., vr. 58/b - .

⁹⁷² dahı...virmedi, M.B.N., vr. 58/b - .

⁹⁷³ önüne, M.B.N., vr. 58/b.

⁹⁷⁴ MB.N, vr. 58/b.

⁹⁷⁵ ki, A.N., vr. 55/a - .

⁹⁷⁶ senün hâcetün revâ olalı kac gün olmuşdur, M.B.N., vr. 59/a.

⁹⁷⁷ getürmedün, A.N., vr. 55/a.

⁹⁷⁸ müsâfir olmaga, M.B.N., vr. 59/a - .

⁹⁷⁹ üç gündür ki konugumuzu, müsâfir olmaga komaduk, A.N., vr. 55/a.

⁹⁸⁰ giden, A.N., vr. 55/a.

⁹⁸¹ ol...pes, A.N., vr. 55/a - .

⁹⁸² ol, A.N., vr. 55/a - .

⁹⁸³ ki, A.N., vr. 55/a - ; her...ki, M.B.N., vr. 59/a - .

⁹⁸⁴ M.B.N., vr. 59/a.

⁹⁸⁵ üç, A.N., vr. 55/b; M.B.N., vr. 59/a.

⁹⁸⁶ dînârı, A.N., vr. 55/b.

tebâreke (77/a) ve te'âlâ⁹⁸⁸ cemî' ümmet-i Muhammedî *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*⁹⁸⁹ iki cihânda saîd kılıvire,⁹⁹⁰ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.⁹⁹¹

Ve dahı rivâyet olundı ki; Kusân vilâyetinde bir Râfızî zâhir olub ba'zı avâmdan ve cühhâladan⁹⁹² *niçe*⁹⁹³ kimesneler ana tâbi'oldılar. Pes ehl-i Kusân gelüb Hazret-i Seyyid'e şikâyet eylediler. Hazret-i Seyyid eyitdi; *سيصلع* in-şa'-Allah ya'ni yakın⁹⁹⁴ zemânde salâha gelse gerek Allahu-te'âlâ⁹⁹⁵ dilerse bunun üzerine bir müddet geçdi. Râfızî salâha gelmedi, yine kavmi şikâyet itdiler, yine Hazret-i Seyyid evvelki cevâbı virdi. Bir müddet bunun⁹⁹⁶ üzre geçdi,⁹⁹⁷ yine⁹⁹⁸ Râfızî yola⁹⁹⁹ gelmedi. Yine bu¹⁰⁰⁰ kavm şikâyet itdiler, Hazret-i Seyyid yine evvelki cevâbı virdi. Andan sonra Hazret-i Seyyid'ün yolu ol Râfızî oldugı karyeye ugradı. Cemî' ehl-i karye¹⁰⁰¹ Hazret-i Seyyid'e karşı çıkdılar. Ol¹⁰⁰² Râfızî dahı bunların içinde böyle idi. Hazret-i Seyyid'den dilek itdiler ki; anda kona ta ki, bir pâre¹⁰⁰³ mübârek cemâlîyle müşerref olalar. Hazret-i Seyyid da'vete icâbet idüb atdan¹⁰⁰⁴ indi, oturmadan kavmün içinde ol Râfızî nûr-ı velâyetiyle bilüb kığırdı eyitdi; ibrikle¹⁰⁰⁵ (77/b) su getürüb¹⁰⁰⁶ benüm ardumca gel. Pes Râfızî su getürüb¹⁰⁰⁷ Hazret-i Seyyid'ün arduca yürüdi, hemân ikisi bir sâhrâya çıkub, *girdiler*.¹⁰⁰⁸

Hazret-i Seyyid *bir yerde karar idüb*¹⁰⁰⁹ ol suyla âb-dest aldı. Vakti ki; âb-destden fârig oldı. Nâ-gâh bir kağan arslan çıka geldi. Hemân ki,¹⁰¹⁰ Râfızî arslanı gördi

⁹⁸⁷ dünyâ'yı...itdün, M.B.N., vr. 59/a - .

⁹⁸⁸ Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 59/a.

⁹⁸⁹ M.B.N., vr. 59/a.

⁹⁹⁰ saâdet dînârımı müyesser ide, M.B.N., vr. 59/a.

⁹⁹¹ iki...âlemîn, A.N., vr. 55/b - .

⁹⁹² ve cühhâladan, A.N., vr. 55/b - .

⁹⁹³ M.B.N., vr. 59/a.

⁹⁹⁴ yakın, A.N., vr. 55/b - ; M.B.N., vr. 59/b - .

⁹⁹⁵ Allah, A.N., vr. 55/b; in-şa'-Allahu-te'âlâ, M.B.N., vr. 59/b.

⁹⁹⁶ bunun, A.N., vr. 55/b - .

⁹⁹⁷ bunun üzerine bir müddet gecdi, M.B.N., vr. 59/b.

⁹⁹⁸ yine, M.B.N., vr. 59/b - .

⁹⁹⁹ salâha, M.B.N., vr. 59/b.

¹⁰⁰⁰ bu, M.B.N., vr. 59/b - .

¹⁰⁰¹ sonra...karye, A.N., vr. 55/b - .

¹⁰⁰² bu, A.N., vr. 55/b; M.B.N., vr. 59/b.

¹⁰⁰³ bir pâre, M.B.N., vr. 59/b - .

¹⁰⁰⁴ atından, A.N., vr. 55/b; M.B.N., vr. 59/b.

¹⁰⁰⁵ ibriğ ile, A.N., vr. 56/a.

¹⁰⁰⁶ getür, M.B.N., vr. 59/b.

¹⁰⁰⁷ ibriki getürüb, M.B.N., vr. 59/b.

¹⁰⁰⁸ M.B.N., vr. 59/b.

¹⁰⁰⁹ M.B.N., vr. 59/b.

¹⁰¹⁰ vakti ki...hemân ki, A.N., vr. 56/a - .

anda mini ditremek dutdı,¹⁰¹¹ kendüvi yavı kaldı gayet korkub¹⁰¹² diriliğinden ümmîdi kesdi,¹⁰¹³ kaçmak istedi. Hazret-i Seyyid dahı¹⁰¹⁴ eyitdi; korkma nesne olmazsın. Hemân ki, arslan yakın geldi Hazret-i Seyyid'ün ayagina yüz sürüb tevâzu' birle karşusunda turdı. Râfızî bu hâleti¹⁰¹⁵ görüb hayrân kaldı. Hazret-i Seyyid eyitdi; ey bî-çâre bu kesble ve hîleyle¹⁰¹⁶ olmaz bil ki; cânib-i Hakk'dan atâ'dur, feyz-i ilâhî'dür. Hazret-i Resûlün *sallallahü te'âlâ aleyhi ve's-selem*¹⁰¹⁷ sünnetine ittibâ idüb, eline¹⁰¹⁸ ve ashâbına muhabbet itmeğün semeresidür ve¹⁰¹⁹ Râfızî eyitdi; yâ Seyyidî efdâl-i sahâbe kimdür? *Hazret-i*¹⁰²⁰ Seyyid eyitdi; Ebû Bekr Takî¹⁰²¹ andan Ömer Takî andan sonra Osmân¹⁰²² ve Alî radi-Allahu-aleyhüm¹⁰²³ ecmaîn, altı sahâbe dahı ki,¹⁰²⁴ **(78/a)** tahtü'ş-şecere bîat itdiler ki; çehâr-ı yârile on ulûdurlar. Râfızî eyitdi; ne cevâb virür? Ol kimesne ki; Hazret-i Resûl'ün *aleyhi's-selâmun*¹⁰²⁵ ammîsi oğlının ve karındaşının üzerine gayri kimesneleri takdîm eyleye. Hazret-i Seyyid eyitdi; Allahu-te'âlâ ve Resûli katında cevâb oldur ki; şol kimesne ki, Allahu-te'âlâ¹⁰²⁶ ve Resûli aleyhi's-selâm¹⁰²⁷ eyitdi, takdîm ve tafdîl eyledi; biz dahı takdîm ve tafdîl eylerüz; zîrâ Tengri¹⁰²⁸ ve Resûl'nun emrine mu'tû olub¹⁰²⁹ kitâb-ullah ve kulı Resûl'e boyun virmek bize vâcibdür.¹⁰³⁰ Râfızî eyitdi; sen razı olur mısın ki, ceddinün üzerine birkaç ecnebi *kimesneler*¹⁰³¹ tafdîl oluna?¹⁰³² Hazret-i Seyyid eyitdi; Hakka tâbi' olmak evlâdur şundan ki; nefsum hevesine uyub¹⁰³³ zulm idem. Andan sonra Râfızîye bir hâlet gelüb

¹⁰¹¹ tutdı, M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰¹² gayet korkub, M.B.N., vr. 60/a - ; kendüvi...korkub, A.N., vr. 56/a - .

¹⁰¹³ kesüb, A.N., vr. 56/a; M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰¹⁴ dahı, A.N., vr. 56/a - .

¹⁰¹⁵ hâli, M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰¹⁶ hîle ile, A.N., vr. 56/a.

¹⁰¹⁷ M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰¹⁸ el, M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰¹⁹ ve, A.N., vr. 56/a - ; M.B.N., vr. 60/a - .

¹⁰²⁰ M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰²¹ Ebû Bekr es'sâdık, M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰²² Osmân Zî'n-nûrî, M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰²³ Rıdvan-ullahi aleyhim, A.N., vr. 56/a; M.B.N., vr. 60/a.

¹⁰²⁴ ki, A.N., vr. 56/a - .

¹⁰²⁵ M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰²⁶ tenr-i te'âlâ, A.N., vr. 56/b; M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰²⁷ aleyhi's-selâm, A.N., vr. 56/b - .

¹⁰²⁸ Tenri, M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰²⁹ Tengri...olub, A.N., vr. 56/b - .

¹⁰³⁰ farzdur, M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³¹ M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³² olunalar, M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³³ tabi' olub, M.B.N., vr. 60/b.

eyitdi ki; yâ Seyyidî tahkik bildüm ki; senün¹⁰³⁴ sözün hakk'dur *deyüb*¹⁰³⁵ eline yapışub tevbe ve istiğfâr eyledi. Pes dönüb kavme geldiler. Râfızî ol kendüve tâbi' olan kimesnelere, mâ-cerâyı bildürdi. *Anlar dahu*¹⁰³⁶ gelüb Hazret-i Seyyid'ün (78/b) *mübârek*¹⁰³⁷ ayagina düşüb tevbe itdiler, âhirü'l-emr ol Râfızî sulehâ-i kibârdan oldı,¹⁰³⁸ Hakka vâsıl oldı. اللهم ارتقا

1039

Ve dahı rivâyet olundı ki; bir Yahûdî Kalmîna'ya geldi.¹⁰⁴⁰ Kalmîna ehlerinden taâm taleb eyledi, hîç¹⁰⁴¹ kimesne ana taâm virmedi. Pes ol Yahûdî Kalmîna'dan çıkub revân¹⁰⁴² oldı. Hazret-i Seyyid'e nûr-ı vilâyetiyle ma'lûm olub *tiz ardundan*¹⁰⁴³ adam¹⁰⁴⁴ gönderdi Yahûdî'yi *yoldan*¹⁰⁴⁵ döndürdi. Yahûdî geldi; lâtif taâmlar getürüb karnunı toyurdu *özr diledi ma'zûr tut, tiz bilemedüm didi.*¹⁰⁴⁶ Temâm¹⁰⁴⁷ andan Yahûdî¹⁰⁴⁸ turub yola revâne oldı hemânki,¹⁰⁴⁹ Kalmîni'dan¹⁰⁵⁰ taşra çıkdı. Hakk-te'âlâ gözinden hîcâb-ı gafleti götürdi¹⁰⁵¹ gitdi,¹⁰⁵² gördi ki; Hazret-i Seyyid'ün zâviyesinden nûr¹⁰⁵³ *çıkub*¹⁰⁵⁴ göge direk olmuş hemân bu hâleti görüb döndi, geldi Hazret-i Seyyid'ün ayagina düşdi, Müslüman oldı. Kat'a zâviyeden çıkmayub anda kaldı¹⁰⁵⁵ ibâdete meşgul oldı ta ölünce Hazret-i Seyyid'ün hizmetinden¹⁰⁵⁶ gitmedi, rahmetu'l-lahi aleyh.

Pes rivâyet olundı ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu (79/a) sırrehu'l-azîz¹⁰⁵⁷ *bir gün*¹⁰⁵⁸ Bağdâd camii'nde va'z idüb kelâm-ı dürrer-bârından cevâhir-i neşâid iderdi.

¹⁰³⁴ sizün, M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³⁵ M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³⁶ M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³⁷ M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³⁸ olub, M.B.N., vr. 60/b.

¹⁰³⁹ M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴⁰ gelüb, M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴¹ hîç, A.N., vr. 57/a; M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴² revâne, M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴³ M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴⁴ bu iki dervîşi, M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴⁵ M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴⁶ M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁴⁷ karnunı temâm toyurdu, A.N., vr. 57/a.

¹⁰⁴⁸ Yahûdî, A.N., vr. 57/a - .

¹⁰⁴⁹ ki, A.N., vr. 57/a - ; M.B.N., vr. 61/a - .

¹⁰⁵⁰ şehirden, M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁵¹ hîcâbı götürdi gaflet, A.N., vr. 57/b.

¹⁰⁵² gitdi, M.B.N., vr. 61/a - .

¹⁰⁵³ bu nûr, M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁵⁴ M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁵⁵ anda kaldı, M.B.N., vr. 61/a - .

¹⁰⁵⁶ hizmet-i şerîfesinden, M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁵⁷ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 57/b.

Eksker Bağdâd'un¹⁰⁵⁹ halkı ve cemî' meşâyih-i kibâr ve ulemâ'-i âzim anda hâzır olmuşdu.¹⁰⁶⁰ Hazret-i Seyyid'e¹⁰⁶¹ kelimât arasında hâlât gelüb ilhâm-ı rabbanî'yeden ve vâridât-ı esmâ'niyeden muğlak söz söyledi, havâss ve avâm hayrân kaldılar. Deryây-ı ma'rifet çûşâ gelüb gırîv-i halk göge çıktı¹⁰⁶² ve meclisde çok müşkil ta'bîrât Hazret-i Seyyid'den sâdır oldu ve ol zemânun mu'teber âlimlerinden ibn-i Ukeyl ve ibn-i Hubeyde¹⁰⁶³ anda hâzırlaridi. Hâtırlarına bu geldi ki; Hazret-i Seyyid gayet¹⁰⁶⁴ müteveccih¹⁰⁶⁵ söyler eger bir pâre dahı ulûm-ı Arabiyyetî ziyâdece olsa dahı lâtîf olurdu¹⁰⁶⁶ ve¹⁰⁶⁷ *mübârek*¹⁰⁶⁸ dilinde nev'a gızet vardır, deyü hâtırlarından geçdi. Vakti ki meclis âhir oldu. Mescid de olan halk gelüb Hazret-i Seyyid'le¹⁰⁶⁹ musâfaha idüb mübârek elini öpdiler. İbn-i Ukeyl dahı gelüb Hazret-i Seyyid'le musâfaha idecek. Hazret-i Seyyid, ibn-i Ukeyl'ün elini tutub,¹⁰⁷⁰ (79/b) koyu virmedi ve eyitdi ki; اعقل يا بين عقيل الم تران اقواماً عقلو اعن ذاديب القلب بئاديب اللسان ya'nî¹⁰⁷¹ akıl edüb¹⁰⁷² fikr eyle,¹⁰⁷³ yâ ibn-i Ukeyl görmez misinki, bir kavm vardır gönül ıslahına meşgul olmuşlardır, dil ıslah itmeñden geçmişlerdür. Hazret-i Seyyid bu kelâmında işâret itdi ki; dervîş olan kimesne bâtını ma'mûr itmeñ¹⁰⁷⁴ gerek zâhire mukayyed¹⁰⁷⁵ olmamak gerek ve dahı Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹⁰⁷⁶ { bu beyti okudu; وما لقلوب المر نافع ; وما ضر ذا قلب لسان معوج } ya'nî; kişinün gönli pâk olmayub *niyeti*¹⁰⁷⁷ hâlis olmasa dille *gayet fasîh*¹⁰⁷⁸ söylemekligün fâidesi olmaz ve dahı gönli pâk olan kimesnenün dili togrı olsa zarar virmez. Hemân ki, ibn-i Ukeyl bu sözi işitdi, Hazret-i Seyyid'ün *mübârek*¹⁰⁷⁹ ayagina

¹⁰⁵⁸ M.B.N., vr. 61/a.

¹⁰⁵⁹ Bağdâd, A.N., vr. 57/b.

¹⁰⁶⁰ olmuşlardı, A.N., vr. 57/b; hâzır, M.B.N., vr. 61/b.

¹⁰⁶¹ Seyyid'e, M.B.N., vr. 61/b - .

¹⁰⁶² çıktı, A.N., vr. 57/b - .

¹⁰⁶³ Hubeyre, M.B.N., vr. 61/b.

¹⁰⁶⁴ gayet, A.N., vr. 57/b - .

¹⁰⁶⁵ müveccih, M.B.N., vr. 61/b.

¹⁰⁶⁶ ziyâdece görmüş olsa dahı lâtîf olurdu, A.N., vr. 57/b.

¹⁰⁶⁷ ve, A.N., vr. 57/b - .

¹⁰⁶⁸ M.B.N., vr. 61/b.

¹⁰⁶⁹ Hazret-i Seyyid'le, A.N., vr. 57/b - .

¹⁰⁷⁰ tuttu, A.N., vr. 57/b.

¹⁰⁷¹ اعقل ...ya'nî, A.N., vr. 57/b - .

¹⁰⁷² taakkul eyleyüb, A.N., vr. 57/b.

¹⁰⁷³ eyit, A.N., vr. 57/b.

¹⁰⁷⁴ idüb, M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁷⁵ mukayyed, A.N., vr. 58/a - ; meşgul, M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁷⁶ kaddes...azîz, M.B.N., vr. 62/a - .

¹⁰⁷⁷ M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁷⁸ M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁷⁹ M.B.N., vr. 62/a.

düşüdü,¹⁰⁸⁰ tevbe eyledi. Ol güstâhlik özrüni dileyüb Hazret-i Seyyid'ün sohbetinde olmağı iltimâs eyledi. Hazret-i Seyyid dahı ma'zûr dutub¹⁰⁸¹ hâcetine revâ eyledi¹⁰⁸² himmet-i **(80/a)** âlîyyesine dirîg itmedi. Âhir ibn-i Ukeyl bir mertebeye irişdi¹⁰⁸³ ki; Hazret-i Seyyid'ün makbûl ve¹⁰⁸⁴ mukarreb ashâbından oldu. Hakk-te'âlâ cemî' mü'minleri¹⁰⁸⁵ evliyâ' himmetinden¹⁰⁸⁶ mahrum kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Ve dahı rivâyet olundu ki; Nehr-i Râb katında bir âlî kubbe vardı. Ana¹⁰⁸⁷ mezâr-ı Hazret-i Âli dirlerdi. *Ol meşhur olan mezârdan gayridür.*¹⁰⁸⁸ Bir gün Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ol kubbeye varub, ol mezârı ziyâret itmege kasd eyledi. Şeyh Abdu'r-rahmân Tafsuncî eydür; ben dahı Hazret-i Seyyid ile beyle idem. Kaçan ki; Hazret-i Seyyid kubbeye girdi, iki rek'at namâz kılub¹⁰⁸⁹ kibleye karşı arkasını makbereye virüb oturdu.¹⁰⁹⁰ Ol mezâra hidmet iden kimesnenün hatruna inkâr geldi ki, Hazret-i Seyyid İmâm Âli'nin radiye Allahu anhu Hazretlerinin mezârına¹⁰⁹¹ arka virüb oturmak revâ degıldür. Hemân ki; Hâdim gönlinden bu nesne' geçirdi.¹⁰⁹² Hazret-i Seyyid'e ma'lûm olub Hâdimi yanına kıgırdı.¹⁰⁹³ Eyitdi; Allah aşkına togrı söyle ki, hatırından **(80/b)** şimdi¹⁰⁹⁴ ne geçdi. Hâdim gizlemedi, togrusını deyü virdi. Hazret-i Seyyid eyitdi; karşıma nazar eyle, karşıma nazar idüb gördi ki; Hazret-i İmâm Âli keremullâh-i veche¹⁰⁹⁵ kubbenün mihrâbına soyunmuş, yüzi Hazret-i Seyyid'den yana ol¹⁰⁹⁶ Hâdim'e dehşet gelüb mütehayyir oldu. Hazret-i Seyyid'ün *mübârek*¹⁰⁹⁷ ayagına düşüb eyitdi ki; yâ Seyyidî ceddün İmâm Âli'nün hürmetine¹⁰⁹⁸ benüm suçımı afv idesin

¹⁰⁸⁰ düşüb, M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁸¹ tutub, M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁸² kılub, M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁸³ irdi, M.B.N., vr. 62/a.

¹⁰⁸⁴ makbûl ve, M.B.N., vr. 62/a - .

¹⁰⁸⁵ mü'mini, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁸⁶ himmetlerinden, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁸⁷ M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁸⁸ M.B.N., vr. 62/b - .

¹⁰⁸⁹ kıldı, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁹⁰ arkasını makbereye virüb kibleye karşı oturdu, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁹¹ mezâr-ı şerîfine, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁹² Hâdimin gönlüne, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁹³ kıgırub, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁹⁴ şimdi hatırından, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁹⁵ radiyallahu anh, M.B.N., vr. 62/b.

¹⁰⁹⁶ ol, M.B.N., vr. 63/a - .

¹⁰⁹⁷ M.B.N., vr. 63/a.

¹⁰⁹⁸ rûhu için, M.B.N., vr. 63/a.

ve gûstahluguma kalmayasın. Hazret-i Seyyid dahı¹⁰⁹⁹ afv idüb tevbe virdi. Hâdim ta ölünce Hazret-i Seyyid'ün hizmetinden gitmedi, ashâb-ı Seyyid'den oldu.

Ve dahı rivâyet olundu ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹¹⁰⁰ âhirete intikal itdükden sonra¹¹⁰¹ bir niçe yıl geçüb¹¹⁰² iki kimesne Mârdin vilâyetinden¹¹⁰³ Hazret-i Seyyid'ün mezâr-ı şerîfini ziyâret itmege geldiler. Ol zemânda Hazret-i Seyyid'ün zâviyesinde ve türbe üzerinde¹¹⁰⁴ Seyyid Matara oğlu Seyyid Ya'kub mütevellî idi.

Vakti ki; bu iki kişi zâviye'-i Hazret-i Seyyid'e yakın geldiler. Meşhed-i Âli radiye Allahu anhu, **(81/a)** kubbesini arakdan gördiler. Birbiriyle¹¹⁰⁵ tanışdılar ki, ol mezârı Seyyid yakınumuzdadır ana mı varalum¹¹⁰⁶ sonra¹¹⁰⁷ Hazret-i Âli mezârına varub efdal ile hatm idelüm? Bunlar bu re'y üzere tururken,¹¹⁰⁸ *karşudan*¹¹⁰⁹ bir atlu azîm heybetlü kimesne zâhir oldu. Râst bunların üzerine togruldu yakın gelüb bunlara selâm virdi. Bunlar selâmını alduktan sonra ol atlu bunlara sordı ki; ne danışırdunuz? Bunlar dahı kazıyye' temâm idivirdiler.¹¹¹⁰ Ol atlu¹¹¹¹ eyitdi; iki dürlü zikr¹¹¹² itmişsiz. İki dahı sevâbdur, her kangı mezâra ki, evvel varsız, vech vardur,¹¹¹³ ammâ ben Âli ibn-i Ebî Tâlibem işde beni ziyâret itdünüz varun Tâcu'l-Ârifin'i dahı ziyâret eylen,¹¹¹⁴ ol benüm ciger köşemdür.

Pes bunlar bundan duâ' temenni itdiler. Duâ' idüb elini yüzine sürdi gayb oldu. }¹¹¹⁵ Gördiler ki; hiç kimesne yog, gayb olmuş andan sordılar. Hazret-i Seyyid' kubbesine geldiler. Vakti ki; Seyyid Ya'kub bunlara nazar itdi. **(81/b)** Eyitdi ki; merhabâ hayre makdam, dünden berü size muntazırım. Elhamdülillâh ki, ceddüm İmâm

¹⁰⁹⁹ dahı, M.B.N., vr. 63/a - .
¹¹⁰⁰ kaddese'l-lâhu sırrehu, M.B.N., vr. 63/a.
¹¹⁰¹ sonra, M.B.N., vr. 63/a - .
¹¹⁰² yıldan sonra, M.B.N., vr. 63/a.
¹¹⁰³ M.B.N., vr. 63/a.
¹¹⁰⁴ türbedâr, M.B.N., vr. 63/a.
¹¹⁰⁵ bir biri ile, M.B.N., vr. 63/a.
¹¹⁰⁶ ana varub, M.B.N., vr. 63/a.
¹¹⁰⁷ yohsa, M.B.N., vr. 63/a.
¹¹⁰⁸ tereddüde iken, M.B.N., vr. 63/b.
¹¹⁰⁹ M.B.N., vr. 63/b.
¹¹¹⁰ idivirdiler, M.B.N., vr. 63/b.
¹¹¹¹ ol atlu, M.B.N., vr. 63/b - .
¹¹¹² fikr, M.B.N., vr. 63/b.
¹¹¹³ her...vardur, M.B.N., vr. 63/b - .
¹¹¹⁴ idün, M.B.N., vr. 63/b.
¹¹¹⁵ bu beyti...oldı, M.B.N., vr. 63/b - .

Âli radiye Allahu anhu¹¹¹⁶ sizi¹¹¹⁷ bu tarafa delâlet eyledi ve tereddüden halâs eyledi. Bu kişiler, tahkik bildiler ki; ol atlu İmâm Âli'îmiş, radiye Allahu anhu ve¹¹¹⁸ keremullâh-i veche. Andan nezr itdiler ki; Hazret-i Seyyid'e her yıl geleler, mezârını¹¹¹⁹ tavâf ideler. Pes ta ölince her yıl gelüb ziyâret itdiler.

Ve dahı rivâyet olundı ki; Hazret-i Seyyid'ün¹¹²⁰ makkûl müridlerinden Şeyh¹¹²¹ Ebû'l-Fâzıl Vâsıtî dirlerdi bir kimesne vardı. Bir gün gönline geldi ki; kuds-u mübâreke¹¹²² varub Halîlullâhı ziyâret eyleye.¹¹²³ Hazret-i Seyyid'den destûr istedi, virmedi, bir niçe def'a izin taleb eyledi, izin¹¹²⁴ virmedi.¹¹²⁵ Âhir birkaç günden sonra¹¹²⁶ yine izin taleb itdi,¹¹²⁷ destûr alub¹¹²⁸ Kuds-ı şerîfe kâsd eyledi.¹¹²⁹ Hazret-i Seyyid ile vedâ' idüb yarenlerle¹¹³⁰ esenleşüb yola girdi¹¹³¹ **(82/a)**

Vakti ki; Nablus¹¹³² tağına ki Kudsdan iki üç beridür,¹¹³³ irişdüm, gördü ki; bir derecikde¹¹³⁴ bir heybetlü kişi; başı açık bir sof cübbeye sarınmış,¹¹³⁵ bir taşın üzerinde turub ibâdet ider. Ebû'l-Fâzıl ana yakın vardı. Ol dahı namâzını temâm itdi, selâm virdi.¹¹³⁶ Ebû'l-Fâzıl mukabelesinde¹¹³⁷ varub selâm virdi. Ol kişi Ebû'l-Fâzıl'un selâmını alub eyitdi ki ve ey sana gelsün yâ Âbâ'l-Fâzıl Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün sohbetünü terk idüb,¹¹³⁸ husûsân niçe¹¹³⁹ kerre seni men' eyledi¹¹⁴⁰ ve ey sana Âbâ'l-Fâzıl ki;¹¹⁴¹ Hazret-i Ebû'l-Vefâ sohbetini ki; gönül gözini açar, terk idüb ziyâret-i

¹¹¹⁶ radiyallahu te'âlâ anhu, M.B.N., vr. 63/b.

¹¹¹⁷ sizi, M.B.N., vr. 63/b - .

¹¹¹⁸ radiy-i...ve, M.B.N., vr. 63/b - .

¹¹¹⁹ mezâr-ı şerîfini, M.B.N., vr. 63/b.

¹¹²⁰ gayb...Seyyid'ün, A.N., vr. 58/a - .

¹¹²¹ Şeyh, M.B.N., vr. 64/a - .

¹¹²² mübâreke, A.N., vr. 58/a.

¹¹²³ ide, M.B.N., vr. 64/a.

¹¹²⁴ izin, M.B.N., vr. 64/a - .

¹¹²⁵ bir...virmedi, A.N., vr. 58/a - .

¹¹²⁶ gün geçüb, M.B.N., vr. 64/a.

¹¹²⁷ eyledi, M.B.N., vr. 64/a.

¹¹²⁸ virdi, A.N., vr. 58/a.

¹¹²⁹ kuds-ı...eyledi, A.N., vr. 58/a - .

¹¹³⁰ yarenle, M.B.N., vr. 64/a.

¹¹³¹ Seyyid'le ve yarenlerle vedâ' idüb esenleşüb yola girdi, A.N., vr. 58/a.

¹¹³² Trablus, M.B.N., vr. 64/a.

¹¹³³ günlük, A.N., vr. 58/a; konak, M.B.N., vr. 64/a.

¹¹³⁴ derede, A.N., vr. 58/a; M.B.N., vr. 64/a.

¹¹³⁵ cübbe sarulunmuş, A.N., vr. 58/a; M.B.N., vr. 64/a.

¹¹³⁶ selâm virdi, M.B.N., vr. 64/a - .

¹¹³⁷ mukabelesine, A.N., vr. 58/a.

¹¹³⁸ itdün, M.B.N., vr. 64/a.

¹¹³⁹ husûsâsını nice, A.N., vr. 58/a.

¹¹⁴⁰ itdi, M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁴¹ ki, A.N., vr. 58/a - .

Kudse kasd eyledün,¹¹⁴² bir kimesnede ki, himmet-i şeyh¹¹⁴³ olmasa¹¹⁴⁴ kudsun ana ne fâidesi ola yâ Âbâ'l-Fâzl himmet-i şeyh kesb eyle ki; Kuds seni ziyâret kıla, sen ana varmak hâcet olmaya. Ebû'l-Fâzl eyitdi; be-lillahi'l-azîm şeyhümün adını ve benüm adımı *neden bildün*¹¹⁴⁵ ve *bu*¹¹⁴⁶ mâ-cerâyı sana kim bildürdi¹¹⁴⁷ ve neden muttlali¹¹⁴⁸ oldun?¹¹⁴⁹ bana eyitgil.

Ol kişi eyitdi; yâ Âbâ'l-Fâzl **(82/b)** bir kimesnenün ki, gönline envâr-ı ilâhi tola, esrâr-ı gayb ana ma'lûm olsa aceb midür? ve dahı güneş ki, togsa gözi olan kimesne¹¹⁵⁰ elbetde görür. Tâcu'l-Ârifin *Hazretlerini*¹¹⁵¹ bilmez ârif yogdur cemî' ârifler¹¹⁵² belki vuhûş ve duyur Hazret-i Ebû'l-Vefâ'yı bilürler ve muhibblerdür, şimdi bir aceb nesne vâki' oldı. Sana diyem;¹¹⁵³ bu makamda tururdum,¹¹⁵⁴ iki hüdü hüdü birbiri ile döğüşdiler. Birisi galib ol¹¹⁵⁵ birini¹¹⁵⁶ yere düşürdi ve *üzerine şahin misâli*¹¹⁵⁷ düşdi¹¹⁵⁸ ve *dögmege başladı. Bir hayli zemân döğdi.*¹¹⁵⁹ Her çend¹¹⁶⁰ ki,¹¹⁶¹ ol bî-çâre sa'y itdi, anun altundan çıkamadı ve elinden çıkub halâs olamadı. Âhirü'l-emr¹¹⁶² galib olan hüdü hüde and virüb eyitdi ki; şimdi kutbü'l-vakt olan Hazret-i Şeyh¹¹⁶³ Ebû'l-Vefâ hakkıçün ve Hakk-te'âlâ¹¹⁶⁴ ana atâ' itdüğü kurb ve kerâmet hakkıçün, beni afv idüb azâd idesin.¹¹⁶⁵ Hemân ki galib olan hüdü hüdü mağlûb olan hüdü hüdü'den¹¹⁶⁶ bu kelâmı¹¹⁶⁷ ki, işitdi. Eyitdi

¹¹⁴² eyledi, A.N., vr. 58/a.

¹¹⁴³ Şeyh himmet, A.N., vr. 58/b.

¹¹⁴⁴ olmaya, M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁴⁵ M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁴⁶ M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁴⁷ Şeyhun adını ve benüm adımu ve bu mâ-cerâyı sana kim bildürdi, A.N., vr. 58/b.

¹¹⁴⁸ matla', A.N., vr. 58/b.

¹¹⁴⁹ muttlali' oldun, A.N., vr. 58/b - .

¹¹⁵⁰ kişi, M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁵¹ M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁵² cemî' ârifler, A.N., vr. 58/b - ; M.B.N., vr. 64/b - .

¹¹⁵³ sana diyem, A.N., vr. 58/b - .

¹¹⁵⁴ dururdum, A.N., vr. 58/b.

¹¹⁵⁵ olub, A.N., vr. 58/b; M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁵⁶ hasmını, M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁵⁷ M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁵⁸ çıkıdı, A.N., vr. 58/b; oturdu, M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁵⁹ M.B.N., vr. 64/b.

¹¹⁶⁰ cend, A.N., vr. 58/b.

¹¹⁶¹ ki, A.N., vr. 58/b - .

¹¹⁶² Âhir, A.N., vr. 58/b.

¹¹⁶³ Şeyh, A.N., vr. 58/b; Seyyid, M.B.N., vr. 65/a.

¹¹⁶⁴ Hakk celle ve âlâ, M.B.N., vr. 65/a.

¹¹⁶⁵ beni koyu vir deyub and virdi, A.N., vr. 59/a; eyle, M.B.N., vr. 65/a.

¹¹⁶⁶ mağlûb hüdü'den, A.N., vr. 59/a - .

¹¹⁶⁷ bunı, A.N., vr. 59/a.

ki; afv itdüm ve¹¹⁶⁸ Hazret-i Ebû'l-Vefâ başı sadakası¹¹⁶⁹ azâd itdüm deyüb salı virdi. Andan sonra eyitdi; **(83/a)** yâ Âbâ'l-Fâzıl benüm nâsîhatımı kabul eyle. Ebû'l-Fâzıl eyitdi; ne dirsən kabul itdüm. *Ol*¹¹⁷⁰ eyitdi;¹¹⁷¹ imdi var şeyhin hizmetine ol,¹¹⁷² anun huzurunda olmak sana ifzâldur ol kasd itdügün nesneden¹¹⁷³ ve şeyhün zâviyesinde iki rek'at namâz kılub sevâbını bana vir, ben dahı mescid-i Aksa'da iki rek'at namâz kılub ve Halîlullâh üzerinde iki rek'at namâz kılub sevâbını sana bağışlayayım ve dahı mescid-i Aksa'yı ziyâret idüb¹¹⁷⁴ ve Halîlullâh ve evlâdını ziyâret idüb sevâbını sana bağışlayayım ve dahı boynuma alayım ki, *Hakk-te'âlâ katında*¹¹⁷⁵ bu ameller kabul ola. Ebû'l-Fâzıl, gönlinde bu sözleri gönlünde eser eyledi¹¹⁷⁶ ve eyitdi ki; be-lillahi'l-azîm adun nedür ve nice¹¹⁷⁷ kimesnesün? Eyitdi; benüm adımı ve nice kimesne¹¹⁷⁸ idügümü¹¹⁷⁹ Tâcu'l-Ârifin bilür turma, anun hizmetine¹¹⁸⁰ iriş. Ebû'l-Fâzıl bu söze muhâlefet itmeyüb cebel-i Nablus'dan şarka teveccüh itdi.¹¹⁸¹ Vakti ki, Irâk'a düşdi,¹¹⁸² Hakk-te'âlâ yirün damarlarını düşirdi, anı vâhidde¹¹⁸³ Ebû'l-Fazl,¹¹⁸⁴ Hazret-i Seyyid'ün¹¹⁸⁵ zâviyesine **(83/b)** irişdi. Hazret-i Seyyid'le¹¹⁸⁶ buluşub mübârek elini öpdükten¹¹⁸⁷ sonra *Hazret-i Seyyid*¹¹⁸⁸ eyitdi ki; yâ Âbâ'l-Fâzıl tur, iki rek'at namâz kıl kardaşın¹¹⁸⁹ mescid-i Aksa'da ve Halîlullâh mezârında dört rek'at namâz kıldı. Ebû'l-Fâzıl eydür; turdum¹¹⁹⁰ iki rek'at namâz kıldum andan¹¹⁹¹ fârig olub,¹¹⁹² Hazret-i Seyyid

¹¹⁶⁸ eyitdi...ve, A.N., vr. 59/a - .

¹¹⁶⁹ başı sadakası afv etdüm, M.B.N., vr. 65/a.

¹¹⁷⁰ M.B.N., vr. 65/a.

¹¹⁷¹ eyitdi, A.N., vr. 59/a - .

¹¹⁷² var, A.N., vr. 59/a.

¹¹⁷³ itdügünden, A.N., vr. 59/a.

¹¹⁷⁴ ziyâret idüb, A.N., vr. 59/a - ; M.B.N., vr. 65/a - .

¹¹⁷⁵ M.B.N., vr. 65/a.

¹¹⁷⁶ bu sözler eser eyledi, A.N., vr. 59/a; bu sözleri Ebû'l-Fâzıl gönlünde eser eyledi, M.B.N., vr. 65/a.

¹¹⁷⁷ ne, A.N., vr. 59/a.

¹¹⁷⁸ eyitdi...kimesne, A.N., vr. 59/a - ; M.B.N., vr. 65/a - .

¹¹⁷⁹ beni, A.N., vr. 59/a.

¹¹⁸⁰ hidmetine, M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁸¹ eyledi, M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁸² irişdüm, A.N., vr. 59/b; irişdi, M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁸³ vaktde, M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁸⁴ Ebûl Fazl, A.N., vr. 59/b - .

¹¹⁸⁵ Seyyid, A.N., vr. 59/b.

¹¹⁸⁶ Seyyid'le, A.N., vr. 59/b - .

¹¹⁸⁷ öpdü, M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁸⁸ M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁸⁹ karındaşın, M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁹⁰ turub, A.N., vr. 59/b.

¹¹⁹¹ andan, M.B.N., vr. 65/b - .

¹¹⁹² fârig olub, A.N., vr. 59/b - .

huzuruna geldüm, Hazret-i Seyyid¹¹⁹³ eyitdi ki;¹¹⁹⁴ yâ Âbâ'l-Fâzîl anun namâzı¹¹⁹⁵ senün¹¹⁹⁶ hakkında¹¹⁹⁷ senün namâzun anun hakkında kabul oldu;¹¹⁹⁸ ve eyitdi ki; Âbâ'l-Fâzîl¹¹⁹⁹ bilür misünki ol kişünün adı nedür? Ebû'l-Fâzîl eyitdi; bilmezem yâ Seyyidî.¹²⁰⁰ Seyyid¹²⁰¹ eyitdi; ana¹²⁰² Dâvud dirler, Şam'da arpacılık eyler, ehl-i keşfdür; ammâ Şam'dan taşra çıkmaz¹²⁰³ bâtın yüzünden âlemi seyr eyler,¹²⁰⁴ hayır¹²⁰⁵ yüzünden bir lâhze Şam'dan ayrılmaz¹²⁰⁶ Hakk-te'âlâ ana cemî' kuşların ve hayvanatın dillerini bildürmişdür,¹²⁰⁷ ilm-i yakîn mertebesine irişmişdür, sâliha-i vaktendür ve evliyâ'-i kibârün himmetine irişmişdür. Hakk-te'âlâ ümmet-i Muhammedî himmet-i evliyâ'dan mahrum kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹²⁰⁸ (84/a)

Ve dahı¹²⁰⁹ rivâyet olunduki; Şeyh Muhammed Gamahânî rahmetu'l-İlahî aleyh¹²¹⁰ eydür; vakti ki, Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹²¹¹ dâru'l-bekâya intikâl¹²¹² eyledi. Macîd Kervî'ye bir mertebede elem hâsıl, eyledi ki¹²¹³ hîç kimesnede ol ıztırâb ve elem ve hüzn yogdı.¹²¹⁴ Kaçan ki; Hazret-i Seyyid'ün cenâzesi hâzır oldu. Gördüm ki; Mâcîd sâkit olmuş; ammâ cez' ve ferâğ' eylemez.¹²¹⁵ Ol kavimde anda fâriğ' ve¹²¹⁶ sâkin¹²¹⁷ kimesne yog taaccüb eyledüm ki; gayet mahzun olub sonra bir sâ'at geçmeden bu mertebede sâkin olmak neden vâki' oldu deyü Mâcîd'den bunun sırrını sordum.¹²¹⁸ Mâcîd eydür; Hazret-i Seyyid'ün mevtînden bir hâlet geldi ki; asla sabr ve

¹¹⁹³ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 59/b - ; M.B.N., vr. 65/b - .

¹¹⁹⁴ ki, A.N., vr. 59/b - .

¹¹⁹⁵ ikinüzün dahı, A.N., vr. 59/b.

¹¹⁹⁶ senün, A.N., vr. 59/b - .

¹¹⁹⁷ hakkında, A.N., vr. 59/b - .

¹¹⁹⁸ ikinüzün namâzıda kabul olundu, M.B.N., vr. 65/b.

¹¹⁹⁹ ammâ, A.N., vr. 59/b.

¹²⁰⁰ yâ Seyyidî, A.N., vr. 59/b - .

¹²⁰¹ ve...Seyyid, M.B.N., vr. 65/b - .

¹²⁰² kardaşunun adı, M.B.N., vr. 65/b.

¹²⁰³ ammâ...çıkma, M.B.N., vr. 65/b - .

¹²⁰⁴ ıder, M.B.N., vr. 65/b.

¹²⁰⁵ zâhir, M.B.N., vr. 65/b.

¹²⁰⁶ hayır...ayrılmaz, A.N., vr. 59/b - .

¹²⁰⁷ bildürdi, A.N., vr. 59/b.

¹²⁰⁸ sâliha'...âlemîn, A.N., vr. 59/b - .

¹²⁰⁹ pes, A.N., vr. 59/b

¹²¹⁰ rahmetullâh, A.N., vr. 59/b; M.B.N., vr. 65/b.

¹²¹¹ kaddes...azîz, A.N., vr. 59/b - .

¹²¹² irtihâl, M.B.N., vr. 66/a.

¹²¹³ oldu ki, A.N., vr. 59/b; M.B.N., vr. 66/a.

¹²¹⁴ gayrileri gibi değil, A.N., vr. 59/b; yogidi, M.B.N., vr. 66/a.

¹²¹⁵ ammâ...eylemez, A.N., vr. 60/a - .

¹²¹⁶ fâriğ' ve, A.N., vr. 60/a - .

¹²¹⁷ sâkin ve fâriğ, M.B.N., vr. 66/a.

¹²¹⁸ taaccüb eyledüm ki; ol hâl ile bu hâli sırrını sordum, A.N., vr. 60/a.

karar itmege mecalüm yoğdı, âlem-i hisden gıtdüm,¹²¹⁹ gördüm ki; Hazret-i Seyyid'ün huzurunda tururum,¹²²⁰ bana der ki;¹²²¹ yâ Mâcid dost dostına ziyârete varıcak gayet ferâh olmak gerek ve dahı¹²²² yâ Mâcid, benüm ferâh¹²²³ olduğuma ferâh olmaz mısın? Ben eyıtdüm; yâ Seyyidî sen oldun mı?¹²²⁴ Eyıtdı, yog olmadum¹²²⁵ ben diriyim; gâyet eyü makamda sâkinem ve gayet hob taâmlar yerim.¹²²⁶ Yâ Mâcid; **(84/b)** var âlem-i ecsâmda sana lazım olan nesne' eşile ve yarenleri teselli eyle, benüm için hiç gussalanma¹²²⁷ ben âlem-i ervâhdayım, civâr-ı rahmândayum ve her vakt ki, bir hâcetinüz olsa Allahu-te'âlâ'dan taleb idün ve bana virülen kurb ve kerâmet ve ma'rufet hakkıçün dîn-i Allahu-te'âlâ size hâcetinüzi atâ'ide, benüm vilâyetüm ve kerâmetüm sebebinde.¹²²⁸ Mâcid eydür; pes fâriğ olub¹²²⁹ hüznü¹²³⁰ gönlimden giderdüm, hiç¹²³¹ kalbime *dahu*¹²³² elem gelmedi ve bu hikâyet meselidür ki, ashâb-ı Hazret-i Seyyid'den bir fakîr Hazret-i Seyyid'ün mevtine ol kadar ağladı ve teessüf eyledi¹²³³ ki, kabil-i vasf degildür. Hazret-i Seyyid'ün mezâr-ı şerîfinden gitmedi çok kimesne ashâb-ı Seyyid'den¹²³⁴ gelüb nâsîhat itdiler, çâre olmadı kâbri üzerinden gitmedi. Bir gün melûl ve mahzûn kâbr-i dâiresinde tolanub¹²³⁵ ağlardı gördi ki, bir atlu kimesne zâhir oldu toğrı kâbrden yana yürüdü,¹²³⁶ yakın geldi. Dervîş gördi ki, bir heybetlü kimesnedür ki, adam yüzüne bakmağa tâkat getürmez ve bir demir **(85/a)** kır ata binmiş Dervîş'e selâm virdi. Dervîş selâmını alub nazar itdi, gördi ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'dür. Atınun ayagina düşdü ve yüzini atınun dırnagina sürüb, öpdü ve¹²³⁷ turub Hazret-i Seyyid ayagını öpdü. Andan Hazret-i Seyyid Dervîşi kocdı.¹²³⁸ Dervîş'ün elemi ve hüznü sâkin

¹²¹⁹ gıtdüm, M.B.N., vr. 66/a - .

¹²²⁰ huzurundayım, A.N., vr. 60/a.

¹²²¹ eydür, A.N., vr. 60/a; M.B.N., vr. 66/a.

¹²²² ve dahı, A.N., vr. 60/a - .

¹²²³ benüm dahı ferâh, M.B.N., vr. 66/a.

¹²²⁴ siz olmadunuz mı, M.B.N., vr. 66/a.

¹²²⁵ yog olmadum, A.N., vr. 60/a - .

¹²²⁶ ve...yerim, A.N., vr. 60/a - ; bî-nihâye râhmet ve ni'mete müstagrıkım, M.B.N., vr. 66/a.

¹²²⁷ benüm için gamm-ı hakkıma, A.N., vr. 60/a.

¹²²⁸ civâr-ı...sebebinde, A.N., vr. 60/a - ; sebebile, M.B.N., vr. 66/b.

¹²²⁹ pes...olub, A.N., vr. 60/a - .

¹²³⁰ hüznüni, A.N., vr. 60/a.

¹²³¹ hiç, A.N., vr. 60/a; M.B.N., vr. 66/b.

¹²³² M.B.N., vr. 66/b.

¹²³³ ve...eyledi, M.B.N., vr. 66/b - .

¹²³⁴ ashâb-ı Seyyid'den çok kimesne, M.B.N., vr. 66/b.

¹²³⁵ tolanurdu, M.B.N., vr. 66/b.

¹²³⁶ yürüyüb, M.B.N., vr. 66/b.

¹²³⁷ öpdü ve, M.B.N., vr. 66/b - .

¹²³⁸ koçdı, M.B.N., vr. 66/b.

olub eyitdi ki; yâ Seyyidî seni¹²³⁹ öldi deyü zu'm iderler. Seyyid eyitdi; yâ ogul gerçek dirler ecsâd olur, ervâh-ı bâkîdür, ölmez ve dahı eyitdi; yâ ogul yüri ve vatanına git, bu sırrı nâ-ehle dime, in-şâ'-Allahu sırrehu'l-azîz.¹²⁴⁰ *Ne vakt ki, beni taleb idesin, bulasun deyüb öldi, kaddese'l-lâhu rûhu'l-azîz.*¹²⁴¹

Ve dahı¹²⁴² rivâyet olundu ki; Şeyh Mâcid Kervî'den rahmetu'l-llahi aleyh eydür;¹²⁴³ bir gün *Hazret-i*¹²⁴⁴ Seyyid'ün meclisinde otururdum.¹²⁴⁵ Bayezîd Bistâmî'nin *rahmetu'l-llahi*¹²⁴⁶ ba'zı kerâmâtından Hazret-i Seyyid zıkr iderdi.¹²⁴⁷ Fukarâ'dan birisinin hâtırına¹²⁴⁸ Hazret-i Seyyid târikini terk idüb, Hazret-i Bayezîd Bistâmî¹²⁴⁹ târikine varmak meyli küllî¹²⁵⁰ geldi. **(85/b)** Nûr-ı vilâyetle Hazret-i Seyyid'e¹²⁵¹ anun gönline meyl geldü ki,¹²⁵² ma'lum olub,¹²⁵³ Dervîş'ün yüzine nazar eyledi; henüz dahı bu ma'nâ¹²⁵⁴ Dervîş'ün hâtırında idi. Dervîş; çünkü¹²⁵⁵ *Hazret-i*¹²⁵⁶ Seyyid nazarını gördi gönline bir¹²⁵⁷ korku galip¹²⁵⁸ olub bir sayha eyledi¹²⁵⁹ câmı teslim eyledi.¹²⁶⁰ Ashâb-ı ahvâl hâzır olub, Dervîş'in üzerine geldiler.¹²⁶¹ Hazret-i Seyyid¹²⁶² mürîdleri ile Hazret-i Bayezîd¹²⁶³ mürîdleri ortasında nizâ' oldu.¹²⁶⁴ Anlar eyitdiler ki;¹²⁶⁵ *ol*¹²⁶⁶ bizüm târikimize geldi idi.¹²⁶⁷ Bunu¹²⁶⁸ yumak¹²⁶⁹ ve kefenlemek ve *defn itmēñ*¹²⁷⁰ bizüm

¹²³⁹ sizi, M.B.N., vr. 66/b.

¹²⁴⁰ ve...sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 60/a - ; in-şâ'-Allah'ül-azîz, M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁴¹ M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁴² Ve dahı, A.N., vr. 60/a - .

¹²⁴³ rahmet...eydür, A.N., vr. 60/a - .

¹²⁴⁴ M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁴⁵ otururdum, A.N., vr. 60/a - .

¹²⁴⁶ M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁴⁷ eyledi, A.N., vr. 60/a; M.B.N., vr. 67/a - .

¹²⁴⁸ gönline, A.N., vr. 60/a.

¹²⁴⁹ Hazret-i Bayezîd, A.N., vr. 60/a - .

¹²⁵⁰ küllî, M.B.N., vr. 67/a - .

¹²⁵¹ Seyyid'de nûr-ı vilâyetle, A.N., vr. 60/b.

¹²⁵² anun...ki, A.N., vr. 60/b - ; M.B.N., vr. 67/a - .

¹²⁵³ öldi, A.N., vr. 60/b.

¹²⁵⁴ bu ma'nâ, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁵⁵ çünkü, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁵⁶ M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁵⁷ bir, A.N., vr. 60/b - ; M.B.N., vr. 67/a - .

¹²⁵⁸ gelüb, M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁵⁹ idüb, A.N., vr. 60/b; M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁶⁰ itdi, A.N., vr. 60/b.

¹²⁶¹ dervîş...geldiler, M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁶² Seyyid, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁶³ Bayezîd, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁶⁴ itdiler, M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁶⁵ ki, A.N., vr. 60/b - ; anlar...ki, M.B.N., vr. 67/a - .

¹²⁶⁶ M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁶⁷ geldi, A.N., vr. 60/b.

¹²⁶⁸ bunu, M.B.N., vr. 67/a - .

vazîfemizdür¹²⁷¹ didiler. Ashâb-ı Seyyid eyitdiler; ol ma'lûm degüldür¹²⁷² bizümdür. Âhir,¹²⁷³ Hazret-i Seyyid¹²⁷⁴ eyitdi; her kangı târikün kisvetinde ve hırkasında öldi¹²⁷⁵ ise ol târikdendür¹²⁷⁶ mücerred gönül meyl eylemekle¹²⁷⁷ ol târikden¹²⁷⁸ olmaz.¹²⁷⁹ Pes ashâb-ı Seyyid dervîşin yerağınu görüb,¹²⁸⁰ *yuyub*¹²⁸¹ defn itdiler.

Andan sonra bizüm ashâb¹²⁸² ve Bayezıd Bistâmî ashâbı¹²⁸³ otururken, nâ-gâh Irâk'dan bir deve gibi bir büyük¹²⁸⁴ nesne zâhir oldı. Yakın geldükçe küçük **(86/a)** oldı ta ki,¹²⁸⁵ Hazret-i Seyyid'e geldüğü vakt¹²⁸⁶ bir küçük serçe mikdârı *kadar nesne*¹²⁸⁷ oldı.¹²⁸⁸ Gelüb bir yüksekçe¹²⁸⁹ taş üzerinde oturdı ve boyununu uzadub Hazret-i Seyyid'ün kelimâtını dinledi. Hazret-i Seyyid dahı andan yana teveccüh idüb ba'zı nesne¹²⁹⁰ söyledi ki, beşer-i fehm itmezdi¹²⁹¹ ve nice lûgatdandır, nice dildendür hîç kimesne ve harf-i savt mümtâz olmazdı.¹²⁹²

Pes ol kuş Seyyid'ün meclisi temâm olunca¹²⁹³ oturdı. Sonra kalkub gitdi, yine gitdükçe büyüdi *kendünce büyüdi*,¹²⁹⁴ ta kim, yine deve gibi olub¹²⁹⁵ görünmez oldı.¹²⁹⁶ Andan sonra¹²⁹⁷ Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ kavm bilür misiz bu gelen kuş nice¹²⁹⁸

¹²⁶⁹ yuyub, A.N., vr. 60/b.

¹²⁷⁰ M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁷¹ bizümdür, A.N., vr. 60/b; M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁷² ol...degüldür, A.N., vr. 60/b - ; M.B.N., vr. 67/a.

¹²⁷³ âhirü'l-emr, A.N., vr. 60/b.

¹²⁷⁴ Seyyid, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁷⁵ ve...öldi, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁷⁶ târikdür, A.N., vr. 60/b.

¹²⁷⁷ itmeñle, M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁷⁸ ol târikden, M.B.N., vr. 67/b - .

¹²⁷⁹ mücerred...olmaz, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁸⁰ yerağınu görüb, M.B.N., vr. 67/b - .

¹²⁸¹ M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁸² ashâbumuz, M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁸³ andan bu cemaât, A.N., vr. 60/b.

¹²⁸⁴ bir büyük, A.N., vr. 60/b - .

¹²⁸⁵ meclise, M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁸⁶ âhir, A.N., vr. 60/b.

¹²⁸⁷ M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁸⁸ olub, M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁸⁹ yüksekçe, A.N., vr. 60/b.

¹²⁹⁰ kelimât, A.N., vr. 60/b; M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁹¹ itmez, A.N., vr. 60/b.

¹²⁹² ve...olmazdı, A.N., vr. 60/b - ; M.B.N., vr. 67/b - .

¹²⁹³ idince, M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁹⁴ M.B.N., vr. 67/b.

¹²⁹⁵ olunca, A.N., vr. 61/a.

¹²⁹⁶ görünmez...oldı, A.N., vr. 61/a - .

¹²⁹⁷ sonra, M.B.N., vr. 67/b - .

¹²⁹⁸ ne, M.B.N., vr. 67/b.

nesnedür? Eyitdiler; yâ Seyyidî v'Allahi¹²⁹⁹ bilmeziz. Eyitdi ki; Hazret-i Beyazîd'un rûhıdır, bizi ziyâret itmeye geldi ve bunca ulûlğıla¹³⁰⁰ bizüm huzurımıza gelecek nice küçücük¹³⁰¹ oldu, sâhib-i vaktın edebine hıfz eyledi ve her vaktün bir sâhibi ve bir ulûsı olur¹³⁰² ve dahı ta'lîm eylediği¹³⁰³ *sırra işâret*¹³⁰⁴ sâhibü'l-vakt huzurına gelecek edeble gelüb ve edeble deprenmek gerek.¹³⁰⁵

Andan sonra ashâb Hazret-i Beyazîd'un¹³⁰⁶ **(86/b)** mu'teberleri turub¹³⁰⁷ Hazret-i Seyyid'ün elinü öpüb istigfâr itdiler ve dahı iltimâs itdiler ki, bu silsilenün ashâbı Hazret-i Seyyid silsilesi¹³⁰⁸ ashâbıyla kardaş olalar. Hazret-i Seyyid bu iltimâsı kabul idüb yigirmi kişi ol taraftan ve yigirmi kişi bu taraftan akd-i muvâhât idüb âhîret karındaşı¹³⁰⁹ oldılar. Mâcid Kervî eydür; ol yigirmi kişünün birisi benidüm Abdu'l-İlah Bistâmî'le karındaş oldum *gayet*¹³¹⁰ ulûlardanidi ve ehl-i hâl ve sülûk *temâm*¹³¹¹ itmiş azîzidi. Ben anı ve ol beni ziyâret iderdün ve birbirimizi ziyâret idüb *birbirimize*¹³¹² mektûb gönderürdük ta ölünce bu üslûb üzerine geçdük, rahmetullâh.¹³¹³

Ve dahı¹³¹⁴ rivâyet olundu ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹³¹⁵ bir gün şeyhinün şeyhü Ebû Bekr Hevârâ türbesine ziyârete vardı, bir kişi dahı ziyârete geldi. Hâdim-i vakt¹³¹⁶ ol kişiye karşı vardı pes ol kişi Hâdim'e selâm virdi, bir taze balık hediye virdi, Hâdim ol balığı¹³¹⁷ alub kubbeye girdi.

Vakti ki,¹³¹⁸ Seyyid-i Hazret¹³¹⁹ ol Hâdim'ün elinde balığı gördi.¹³²⁰ **(87/a)** Eyitdi ki;¹³²¹ bir nesne ki, asla pişmeye.¹³²² Anı elüne alub ne dürsün? Hâdim bu

¹²⁹⁹ v'Allahi, A.N., vr. 61/a - ; yâ... v'Allahi, M.B.N., vr. 67/b - .

¹³⁰⁰ ulûluk ile, M.B.N., vr. 67/b.

¹³⁰¹ küçük, M.B.N., vr. 67/b.

¹³⁰² vardur, M.B.N., vr. 67/b.

¹³⁰³ idüb, M.B.N., vr. 68/a.

¹³⁰⁴ M.B.N., vr. 68/a.

¹³⁰⁵ ve...gerek, A.N., vr. 61/a - .

¹³⁰⁶ Beyazîd'un, A.N., vr. 61/a; M.B.N., vr. 68/a.

¹³⁰⁷ A.N., vr. 61/a - .

¹³⁰⁸ silsilesi, A.N., vr. 61/a - .

¹³⁰⁹ karındaşları, A.N., vr. 61/a; kardaşı, M.B.N., vr. 68/a.

¹³¹⁰ M.B.N., vr. 68/a.

¹³¹¹ M.B.N., vr. 68/a.

¹³¹² M.B.N., vr. 68/a .

¹³¹³ Mâcid... rahmetullâh, A.N., vr. 61/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 68/a.

¹³¹⁴ Pes, A.N., vr. 61/b.

¹³¹⁵ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, A.N., vr. 61/b - .

¹³¹⁶ Hâdime, A.N., vr. 61/a.

¹³¹⁷ balığı, A.N., vr. 61/a.

¹³¹⁸ çün, A.N., vr. 61/a.

¹³¹⁹ Seyyid-i Hazret, A.N., vr. 61/a - ; Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 68/b.

¹³²⁰ ol balığı hâdim elinde gördi, A.N., vr. 61/a.

¹³²¹ eydür, A.N., vr. 61/a.

kelâmın ma'nâsını fehm idemedi. *Ziyârete gelenler namâz kılub gitdikden sonra Hâdim dahı ona gelüb*¹³²³ balığı çömlege koydı, ne kadar ki,¹³²⁴ kaynatdı hîç¹³²⁵ eser etmeyüb¹³²⁶ balık hâlî üzere taze turdı.¹³²⁷ Andan tavaya koydı kaynatdı hîç¹³²⁸ eser itmedi. Andan od üzerine bıraktı *niçe zemân dahı od içünde kızıl kömür üzerinde turdı*¹³²⁹ hîç yanmadı.¹³³⁰ Andan tenüra bıraktı yine hîç od eser eylemedi.¹³³¹ Âhirü'l-emr âciz oldı¹³³² tefekküre¹³³³ vardı. Hazret-i Seyyid'ün sözünün ma'nâsı¹³³⁴ hâtırına geldi. Turub Hazret-i Seyyid'ün¹³³⁵ huzuruna geldi, istigfâr-ı tevbe eyledi.¹³³⁶ El kavuşub karşusunda baş asub turdı. Garazı evvelki baluk pişmege¹³³⁷ târik¹³³⁸ nedür, ma'lûm ola? Hazret-i Seyyid eyitdi; ben umarım ki, bir kimesne Müslüman olub pâk i'tikad-ı¹³³⁹ birle bu kubbeye gire,¹³⁴⁰ ana od eser eyleye ve her kimesne kim sıdk-ı ihlâsı birle¹³⁴¹ bu kubbeye gire ve bu azîzi ziyâret eyleye; Hakk-te'âlâ anun cismini tam- u odum harâm eyleye; ammâ ol şartla ki, Müslüman olub i'tikadı pâk ola.

Pes hâzır olanlar taaccüb itdiler andan Hazret-i **(87/b)** Seyyid eyitdi;¹³⁴² bu benüm üstâdumun üstâdıdır; ya'nî şeyhümün şeyhidür;¹³⁴³ ammâ ben Allah'dan umarım ki, her kimesne kim, Müslüman olub i'tikadı pâk oldukdan sonra gelüb veyahud benüm neslimün¹³⁴⁴ eline yapışub tevbe eylese,¹³⁴⁵ veyahud benüm¹³⁴⁶

¹³²² bişmeye, A.N., vr. 61/b.

¹³²³ M.B.N., vr. 68/a.

¹³²⁴ ki, A.N., vr. 61/b - .

¹³²⁵ hîç, A.N., vr. 61/b - ; hîc, M.B.N., vr. 68/b.

¹³²⁶ itmedi, M.B.N., vr. 68/b.

¹³²⁷ turur, A.N., vr. 61/b.

¹³²⁸ hîç, A.N., vr. 61/b - ; yine, M.B.N., vr. 68/b.

¹³²⁹ M.B.N., vr. 68/b.

¹³³⁰ Andan evde bıraktı hîc yenmedi, A.N., vr. 61/b.

¹³³¹ itmedi, A.N., vr. 61/b; yanmak değil rengi bile tenüra olmadı, değil ki, pişmek, M.B.N., vr. 68/b.

¹³³² olub, A.N., vr. 61/b; M.B.N., vr. 68/b.

¹³³³ fikre, M.B.N., vr. 68/b.

¹³³⁴ ma'nâsı, A.N., vr. 61/b - .

¹³³⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 61/b - .

¹³³⁶ idüb, M.B.N., vr. 68/b.

¹³³⁷ bişmege, A.N., vr. 61/b.

¹³³⁸ târik, A.N., vr. 61/b - ; sebeb, M.B.N., vr. 68/b.

¹³³⁹ i'tikad-ı pâk, M.B.N., vr. 68/b.

¹³⁴⁰ gele, M.B.N., vr. 68/b.

¹³⁴¹ sıdk ve ihlâs ile, M.B.N., vr. 68/b.

¹³⁴² eydür, A.N., 61/b.

¹³⁴³ ya'nî...Şeyhidür, A.N., vr. 61/b - .

¹³⁴⁴ veyahud...neslimün, M.B.N., vr. 69/a - .

¹³⁴⁵ eyleye, M.B.N., vr. 69/a .

¹³⁴⁶ benüm, M.B.N., vr. 69/a - .

neslimün ve silsilemüzin halîfelerinin eline yapışub tevbe eylese¹³⁴⁷ veyahud anun üzerine Kalmînânun ya'nî Hazret-i Seyyid'ün zâviyesi olduğu şehrin tevzî konsa¹³⁴⁸ Hakk-te'âlâ anun cemî'sini¹³⁴⁹ cehennem odundan halâs ide. { Ammâ Müslüman olub i'tikadı pâk olmak şartla.

Ve dahı eyitdiler ki; yâ Seyyidî her kimesne size ve¹³⁵⁰ sizün neslünüze ve sizün silsilenüzün¹³⁵¹ halîfelerine Kalmînaya¹³⁵² irişmek¹³⁵³ müyesser olmasa nice itsün? Hazret-i Seyyid eyitdi; her kimesne kim, beni zikr itse veyahud anun katında zikr olunsam ya'nî anun katında adum ansalar ve dahı ol kişi¹³⁵⁴ Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm deyüb ve Hazret-i Resûl aleyhi's-selâma salâvât getürüb¹³⁵⁵ eline yüzine sürse sıdk ve ihlâsı birle Hakk-te'âlâ'nun fazlından **(88/a)** umârum ki, tâmu odun ana harâm ide bunda bu sırr ola¹³⁵⁶ ki; bir kimesneye kim Hazret-i Seyyid'den ve elinden ve halîfelerinden tevbe itmeñ müyesser olmasa ammâ Hazret-i Seyyid'ün ism-i şerîfini işidicek; Bismillâh¹³⁵⁷ *deyüb*¹³⁵⁸ ve salâvât-ı birle elini yüzüne sürse ol *kişi*¹³⁵⁹ birkaç amel işlemiş olur. Evvela Hakk-te'âlâ'nun ism-i âzimini¹³⁶⁰ zikr itmiş olur, ikinci¹³⁶¹ Hazret-i Resûl'e duâ' itmiş olur, üçüncü¹³⁶² evliyâ'-ullah hususân evlâd-ı Resûl'e muhabbet itmiş olur.

Pes her kimesne ki; Allah ve Resûlünü ve ol Resûlî¹³⁶³ ve Allah'un evliyâ'sını¹³⁶⁴ sıdkla ve ihlâsanla seve. Hakk-te'âlâ *ana*¹³⁶⁵ cehennem odundan *haram kılssa aceb olmya Allahu-te'âlâ'dan umaruz ki, cân-u dil eylesün, kullarından idiüb cânümüzü nâr-ı cehennemden*¹³⁶⁶ âzâd ide, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn. }¹³⁶⁷

¹³⁴⁷ benüm elüme yapışub tevbe eylese veya silsile ile neslimin ve halifelerimin elinden tevbe eylese, A.N., vr. 62/a; elinden tevbe eyleye, M.B.N., vr. 69/a.

¹³⁴⁸ veyahud...konsa, A.N., vr. 62/a - ; M.B.N., vr. 69/a - .

¹³⁴⁹ ol kişi, A.N., vr. 62/a.

¹³⁵⁰ veyahud, M.B.N., vr. 69/a.

¹³⁵¹ silsilenüzün, M.B.N., vr. 69/a - .

¹³⁵² kalmînaya, M.B.N., vr. 69/a - .

¹³⁵³ irişmeye, M.B.N., vr. 69/a.

¹³⁵⁴ ya'nî...kişi, M.B.N., vr. 69/a - .

¹³⁵⁵ idüb, M.B.N., vr. 69/a.

¹³⁵⁶ sırr bu ola, M.B.N., vr. 69/a.

¹³⁵⁷ Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm, M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁵⁸ M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁵⁹ M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁶⁰ ism-i şerîfini, M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁶¹ sâniyen, M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁶² sâlisen, M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁶³ evlâd-ı Resûlî, M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁶⁴ evliyâ'-ullah, M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁶⁵ M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁶⁶ M.B.N., vr. 69/b.

Ve dahı¹³⁶⁸ rivâyet olundu ki; Mekke-i şerefullâh¹³⁶⁹ etrafının Arablarından Benî Übâde kabîlesinden bir Arab vardı. Kendü kavminün içinde bir ulû kimesne idi;¹³⁷⁰ ammâ bir gözü **(88/b)** yoğdı. Anun¹³⁷¹ bir gayet eyü devesi vardı, nâ-gâh zâyi' oldı. Ol Arab bâdîye düşdi, devesini istemege meşgul oldı. Hazret-i Seyyid dünyâdan gitdükden niçe yıl sonra idi.¹³⁷² Arab dahı¹³⁷³ devesinü isteyü,¹³⁷⁴ bir ulû¹³⁷⁵ sâhrâya düşüb¹³⁷⁶ yürüdi¹³⁷⁷ nâ-gâh karşusından¹³⁷⁸ bir atlu peydâ oldı, def'-i Arab'a irişdüm. Arab nazar itdi, gördüğü hîç bildüğü kimesne degil.¹³⁷⁹ Arab'a selâm virdikten¹³⁸⁰ sonra¹³⁸¹ sordu ki;¹³⁸² bu sâhrâda yalnız gezmekden murâdun nedir? Arab dahı nazar idüb gördi ki; bildüğü degil. Eyitdü; bir gayet nefis¹³⁸³ sevgülü¹³⁸⁴ devem vardı, zâyi' oldı, anı ararum. Bu atlu eyitdi;¹³⁸⁵ deveni bulmak mı yegdür; yohsa görmez¹³⁸⁶ gözün görür olmak mı yegdür?¹³⁸⁷ Arab eyitdi;¹³⁸⁸ bin devem giderse gitsün, tek gözçaguzum¹³⁸⁹ eyüce olsun.¹³⁹⁰ Atlu eyitdi; ben Ebû'l-Vefâ'yım¹³⁹¹ yüri, şeyhim Ebû-Bekr Hevârâ rahmetu'l-llahi aleyh¹³⁹² kubbesine var, Hakk-te'âlâ gözünü rûşen eyleye. Arab eyitdi; be-lilâhi'l-azîm sen kimsin ve ol kubbe nerededür? Atlu eyitdü;¹³⁹³ ben Ebû'l-Vefâ'yım ki; **(89/a)** lâkabum Tâcu'l-Ârifin'dür ve ol kubbeye Ebû Bekr Hevârâ'nundur, işde¹³⁹⁴ turur. Arab

¹³⁶⁷ ammâ Müslüman...âlemîn, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁶⁸ pes, A.N., vr. 62/a.

¹³⁶⁹ şerefullâh-ı te'âlâ, M.B.N., vr. 69/b.

¹³⁷⁰ ulûydı, A.N., vr. 62/a.

¹³⁷¹ anun, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁷² ol...idi, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁷³ dahı, M.B.N., vr. 70/a - .

¹³⁷⁴ istemekde, M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁷⁵ bir ulû, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁷⁶ sâhrâ içinde, M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁷⁷ çıkdı, A.N., vr. 62/a; yürürdi, M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁷⁸ karşudan, A.N., vr. 62/a; nâ-gâh karşusından, M.B.N., vr. 70/a - .

¹³⁷⁹ def'-i...degil, A.N., vr. 62/a - ; M.B.N., vr. 70/a - .

¹³⁸⁰ virdi, A.N., vr. 62/a.

¹³⁸¹ sonra, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁸² Arab'a eydür, A.N., vr. 62/a; M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁸³ güzel, A.N., vr. 62/a.

¹³⁸⁴ sevgülü, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁸⁵ eyütdü, A.N., vr. 62/a.

¹³⁸⁶ görmez, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁸⁷ mı yegdür, A.N., vr. 62/a - .

¹³⁸⁸ eydür, A.N.,vr. 62/a.

¹³⁸⁹ gözüm, M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁹⁰ bin devem varısa gitsün tek gözüm görür olsun, A.N., vr. 62/a ; görür olsun, M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁹¹ ben... Vefâ'yım, M.B.N., vr. 70/a - .

¹³⁹² rahmetullâh-i aleyh, A.N., vr. 62/b - .

¹³⁹³ eydür, M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁹⁴ işte, M.B.N., vr. 70/a.

nazar itdi;¹³⁹⁵ gördi ki, kubbe yanında turur.¹³⁹⁶ Pes Arab,¹³⁹⁷ Allahu-te'âlâ'ya şükr idüb kubbeden yana yürüdü.¹³⁹⁸ Vakti ki,¹³⁹⁹ içüne¹⁴⁰⁰ girdi, mezâr-ı şerîfeden nûrlar çıktığını gördi. Arab eydür; sandım ki, çıraklarındanmış. Hemân ki; Arab mezâr üzerine¹⁴⁰¹ vardı. Bir nesne Arab'ın yüzine¹⁴⁰² dokandı. Arab eydür;¹⁴⁰³ od yalnız gibi nesne idi.¹⁴⁰⁴ Bir pâre nefsüme ol dokunan nesneden müte'ellim oldu. Ben ana meşgul oldum¹⁴⁰⁵ kalbüme gözüme eyü olmak hâceti geldi. Hemân¹⁴⁰⁶ gözümü açdım gördüm ki, ol bana yolda¹⁴⁰⁷ sâhrâda¹⁴⁰⁸ buluşan atlu mihrâb içinde oturur. Hemân ki; anı gördüm bana bir hâlet geldi ki, *düşdüm*¹⁴⁰⁹ aklım şaşdı,¹⁴¹⁰ aklım gitmiş. Vakti ki,¹⁴¹¹ ifâkat buldum gözlerüm sahîh ve sâlim olmuş, evvelki gibi nûr ve gayri nesnesi ol sağ gözümden artuk olmuş¹⁴¹² Allahu-te'âlâ avni birle.

Pes Arab bu hâlete şükr idüb¹⁴¹³ sıdk ve ihlâsı birle Hazret-i Seyyid'ün târikine girüb¹⁴¹⁴ tevbe eyledi,¹⁴¹⁵ **(89/b)** âhirü'l-emr ulûlardan olub¹⁴¹⁶ { merâtib-i âlîye kat' eyledi; hatta Şeyh Şehâbe'd-dîn Sühreverdî rahmetu'l-İlahi aleyh ol Arab'un kaziyesini zikr idüb anun hâlâtını ve makamâtını dâimâ öğüb, medh iderdi. Allahu-te'âlâ cümle îmân ehline evliyâ' himmetile yetişüb¹⁴¹⁷ anların silsilesine ulaşmak müyesser kılıvire, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Ve dahı rivâyet olundu ki; *tâife-i Arabîden*¹⁴¹⁸ Benî Rabîa Kabîlesinden bir cemâat Hazret-i Seyyid'ün mezâr-ı şerîfi kurbundan geçdiler.¹⁴¹⁹ Zâviye yanında bir

¹³⁹⁵ idüb, M.B.N., vr. 70/a.

¹³⁹⁶ Arab...turur, A.N., vr. 62/b - .

¹³⁹⁷ pes Arab, M.B.N., vr. 70/a - .

¹³⁹⁸ kubbeye varub, A.N., vr. 62/b.

¹³⁹⁹ vakti ki, A.N., vr. 62/b - .

¹⁴⁰⁰ içinde, M.B.N., vr. 70/a.

¹⁴⁰¹ ilerü, M.B.N., vr. 70/a.

¹⁴⁰² yüzüme, A.N., vr. 62/b.

¹⁴⁰³ ki, A.N., vr. 62/b.

¹⁴⁰⁴ nesne idi, A.N., vr. 62/b - .

¹⁴⁰⁵ bu hâletde, A.N., vr. 62/b; M.B.N., vr. 70/b.

¹⁴⁰⁶ hemân, M.B.N., vr. 70/b - .

¹⁴⁰⁷ yolda, A.N., vr. 62/b - .

¹⁴⁰⁸ sâhrâda, M.B.N., vr. 70/b - .

¹⁴⁰⁹ M.B.N., vr. 70/b.

¹⁴¹⁰ şaşdı, A.N., vr. 62/b - ; M.B.N., vr. 70/b - .

¹⁴¹¹ çün, A.N., vr. 62/b; M.B.N., vr. 70/b.

¹⁴¹² nûrı...olmuş, A.N., vr. 62/b - ; evvelkinden artuk olmuş, M.B.N., vr. 70/b.

¹⁴¹³ ve bu Arab dahı, A.N., vr. 62/b.

¹⁴¹⁴ sıdk...girüb, A.N., vr. 62/b - .

¹⁴¹⁵ idüb, A.N., vr. 62/b.

¹⁴¹⁶ oldı, A.N., vr. 62/b.

¹⁴¹⁷ yetişdürüb, M.B.N., vr. 70/b.

¹⁴¹⁸ M.B.N., vr. 70/b.

büyük kazan¹⁴²⁰ vardı. Şöyle ki; bir bütün sığır içinde âşıyla bile pişirdi.¹⁴²¹ Bu Arablar bu kazanın büyüklüğünü¹⁴²² görüb taaccüb itdiler. Ba'zı cehelesi¹⁴²³ ba'zıla danışdılar ki; bu kazanı¹⁴²⁴ uğurlayalar. Âhir cehelesinin ve gafillerinin re'yi bunun üzerine oldu ki; uğurlayalar. *Re'yleri bunun üzerine karar itdi.*¹⁴²⁵ Pes iki kutlu kimesne bunlardan¹⁴²⁶ birisi beglerinün ammisi oğlu idi. Geldiler¹⁴²⁷ kazanı alub gitdiler, yolda ikisinin *dahi*¹⁴²⁸ kalbine bu geldi ki; kazanı¹⁴²⁹ kendü ala, yoldaşına virmeye.

Pes *bunlar nezâ' idüb*¹⁴³⁰ birisi (90/a) birini öldürdi. Ol, ölenün kavmi geldiler, gördiler ki, hâl böyle olmuş. Ol kimesne' dahı anun yerine öldürdiler.¹⁴³¹ Kazanı¹⁴³² yol üzerinde bıragub gitdiler. Andan Hazret-i Seyyid'ün dervîşlerinden birisi gelüb kazanı yol üzerinde bulub Hazret-i Seyyid'ün vilâyet-i kuvvetinde yalnız götürüb tekkeye getürdi.¹⁴³³ Andan ol iki öldürülen¹⁴³⁴ Arab'un kabîlesine katı' târik deyü töhmet itdiler. Ol diyârün Pâd-Şâhı¹⁴³⁵ bunları dutmak¹⁴³⁶ istedi.¹⁴³⁷ Her tarafda istediler, kaçan¹⁴³⁸ bu kabîle evlerine vardılar. Bunların evlerinin etrafını aldılar.¹⁴³⁹ Pes bunlar kaçub bir kamışlık vardı, *kûylaruna muttasıldi. Gice ile cümleten*¹⁴⁴⁰ anun içine girüb¹⁴⁴¹ gizlendiler. Hava şimâl tarafından hareket iderdi. Bir avret ekmek pişürmek¹⁴⁴² için od yakdı. Yıl cenûb tarafından esüb odı her tağıtdı,¹⁴⁴³ od kamışa düşüb bunlar¹⁴⁴⁴ avret ve

¹⁴¹⁹ geçer, M.B.N., vr. 70/b.

¹⁴²⁰ kazgan, M.B.N., vr. 70/b.

¹⁴²¹ bişirdi, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴²² bunı, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴²³ cehelesi, M.B.N., vr. 71/a - .

¹⁴²⁴ kazganı, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴²⁵ M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴²⁶ pes bunlardan kutlu iki kimesne, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴²⁷ gelüb, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴²⁸ M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴²⁹ kazganı, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³⁰ M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³¹ ol sâ'at o zâlimi tutdılar çün hâl böyle. Anı dahı öldürdüler, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³² kazganı, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³³ iletđi, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³⁴ ol ölenlerin, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³⁵ hâkim, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³⁶ tutmak, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³⁷ eyledi, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴³⁸ her...kaçan, M.B.N., vr. 71/a - .

¹⁴³⁹ bunların...aldılar, M.B.N., vr. 71/a - .

¹⁴⁴⁰ M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴⁴¹ girdiler, M.B.N., vr. 71/a.

¹⁴⁴² bişürmek, M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁴³ her tarafına dağıtdı, M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁴⁴ bu kamışlığa od irişüb, M.B.N., vr. 71/b.

oglan cemî'si yandılar, helâk oldılar. Birkaç kimesne beglerle kurtulub kaçdılar¹⁴⁴⁵ cümle mâlları ve davarları *bile*¹⁴⁴⁶ yandı. *Birkac kimesne beglerle kurtulub kaçdılar; ya'nî oddan kurtulduk sandular hemen bir iki sâ'at geçmeden*¹⁴⁴⁷ bunların beglerine¹⁴⁴⁸ kuduzluk hâleti âriz oldu eğer beklemeşer kendü **(90/b)** çikinleri atını yirdi. Pes bu hâletle gitdiler.

Arab'dan bir tâife vardı Benî Ubâde dirlerdi. Bunların beglerine Lûtfullâh dirlerdi. İ'tikadı pâk kimesne idi gördi ki; bir kimesne' deve üzerinde demürler ile ellerini ve ayaklarını bend itmişler. Hemân ki, bunu gördi deve üstünden çağırdı ki; yâ Lûtfullâh beni Tâcû'l Ârifin'ün elinden hâlas eyle ki; bana bir sukû havâle itmişdür¹⁴⁴⁹ eğer sen kurtarmazsan helâk oldum, deyüb cân virdi.

Pes Emîr Ubâde bunu bu hâletle bir deve üzerine bıraktub cemî' kavmi gezdürdi ve münâdîler nidâ' itdiler ki; bir kimesne ki, *Hazret-i*¹⁴⁵⁰ Tâcû'l-Ârifin'ün hânedanına ve esbâbına hiyânet eyleye, cezâsı budur. Andan sonra Lûtfullâh eyitdi; yâ kavm hazer eylesün ki; *Hazret-i*¹⁴⁵¹ Tâcû'l-Ârifin'ün hânedanına hiyânet eylemeyesiz¹⁴⁵² ki, ben Seyyid Minhac ki, Seyyid Ya'kub oğludur ki, ol dahı Seyyid Matara oğludur, anun mübârek lâfzından işitdüm ki; *ماعاد انا اهل بيت الاخرى و لا اكلب الاخرى ومن شك فليجرب (91/a)* ya'nî v'Allah hiçbir¹⁴⁵³ evün halkı bize adâvet itmedi illâ harâb oldu hiçbir gelüb *bizüm*¹⁴⁵⁴ hânedanumuza uramadı illâ ol uyuz oldu. Her kimesne *kim*¹⁴⁵⁵ bunda şek itse tecribe eylesün.¹⁴⁵⁶ Hakk-te'âlâ bu bendeleri ol hânedanda dost olan muhlislerden¹⁴⁵⁷ kılıvirsün,¹⁴⁵⁸ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Ve dahı rivâyet olundu ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz mezâr-ı şerîfinün kubbesi yıkıldı. Mütevellî ol zemânda *Seyyid Minhac oğullarundanidi ki*,¹⁴⁵⁹ Seyyid Minhac, Seyyid Ya'kub oğludur, Seyyid Ya'kub Seyyid Matara oğludur, Seyyid

¹⁴⁴⁵ birkaç...kaçdılar, M.B.N., vr. 71/b - .

¹⁴⁴⁶ M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁴⁷ M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁴⁸ bunlara dahı, M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁴⁹ eylemişdür, M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁵⁰ M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁵¹ M.B.N., vr. 71/b.

¹⁴⁵² itmeyesiz, M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁵³ hiç, M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁵⁴ M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁵⁵ M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁵⁶ itsün, M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁵⁷ olanlardan, M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁵⁸ kılısun, M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁵⁹ M.B.N., vr. 72/a.

Matara ki, Hazret-i Seyyid'ün karındaşı oğludur, radiye Allahu anhu.¹⁴⁶⁰ Hazret-i Seyyid'ün kubbesini yapmaga mukayyed olamadı. Dünyâ'ya mâil kimesne idi ve ol zemânda Hazret-i Seyyid üzerinde olan dervîşlerden Şeyh Cemâle'd-dîn Bedehşî dirlerdi, bir azîz vardı; Hazret-i Seyyidî vâkıasında gördi, ana eyitdi ki; yüri benden Minhac oğluna selâm eyle ve eyit ki; kubbe' ıslah eylesün eger kendünün dahı ahvâl-i ıslah olunmak isterse **(91/b)** ve dahı fukarâ'ya hakların irişdürsün¹⁴⁶¹ ve Hakk-te'âlâ'ya rüçû' eylesün, cemâ' umûrında Dervîş vâkıâ Minhac oğluna didi. Ol dahı kubbe' ıslah eyledi. Hakk-te'âlâ andan sonra ana bir hoş hâl virüb muhabbet-i dünyâyı kalbinden götürdi. Menâzil-i âlîye irişdüm ve merâtib-i kesire kat' eyledi makbûl ol duâ' bir kimesne oldu. Hazret-i Seyyid'ün vilâyet-i berekâtında ve birkaç¹⁴⁶² nükte vâki' oldu türbe kubbesi yıkılıb yapılmakda ol budur ki,¹⁴⁶³ ol vakıt ki,¹⁴⁶⁴ Hazret-i Seyyid'ün¹⁴⁶⁵ kubbesi yıkıldı evliyâ'-ullah'dan çok kimesnenün¹⁴⁶⁶ kubbesi yıkıldı. Şeyh Ahmed Rifâî gibi Şeyh Ahmed Bekalî Yemânî¹⁴⁶⁷ gibi.

Pes bu kubbelerin mütevellîleri ivüp Hazret-i Seyyid kubbesinden önden yaptılar hemân ki, temâm oldu,¹⁴⁶⁸ yine yıkıldı. Seyyid Ahmed Rifâî'nün halîfesi vâkıâ da gördüğü Seyyid Ahmed Rifâî gelüb melâmet eyledi ki, niçün benüm kubbemi Tâcu'l-Ârifin kubbesi yapılmazdan önden¹⁴⁶⁹ yapdunuz, edebi terk itdünüz, **(92/a)** anun için kubbe yine yıkıldı andan sonra yapasuz didi. İkinci budur ki, ol mi'mârına Hazret-i Seyyid'ün kubbesini *temâm*¹⁴⁷⁰ yaptı. İttifâken kubbe toruğundan ayagı şâşub¹⁴⁷¹ düşdi, yâ Tâcu'l-Ârifin tut beni¹⁴⁷² deyüb çağırdı, bir yerde ki, karınca dahı durmazdı, meger bağlayalardı¹⁴⁷³ *heman*¹⁴⁷⁴ mua'llâk turdı.

¹⁴⁶⁰ Rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 72/a.

¹⁴⁶¹ virsün, M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁶² birkaç, M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁶³ türbe...ki, M.B.N., vr. 72/b - .

¹⁴⁶⁴ evvela budur ki, M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁶⁵ Hazret-i Seyyid'ün, M.B.N., vr. 72/b - .

¹⁴⁶⁶ niçelerinin, M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁶⁷ Şeyh Bekalî Yemânî, M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁶⁸ itdiler, M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁶⁹ evvel yapdunuz, M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁷⁰ M.B.N., vr. 72/b.

¹⁴⁷¹ sürçüb, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁷² tut beni yâ Tâcu'l-Ârifin, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁷³ bir...bağlayalardı, M.B.N., vr. 73/a - .

¹⁴⁷⁴ M.B.N., vr. 73/a.

Pes kavm merduban getürüb indürdiler. Bu heybetden mi'mâr'un issi gitmiş ba'de zemân akli başuna geldikten¹⁴⁷⁵ sonra hâl nedür deyü sordılar?¹⁴⁷⁶ Eyitdi; hemân ki, ayagum kayıbdı,¹⁴⁷⁷ yâ Tâcu'l-Ârifin tut didüm, bir el gelüb beni tutdı didi. Üçüncü budur ki; bu vâkıâ da tenbîh oldığı evliyâ'-ullah niteküm hayâtlarında tertibiyyet iderler hâl memâtda dahı eyle tertibiyyet iderler nitekim Minhac oğluna¹⁴⁷⁸ kubbemizi ıslah itsün, biz dahı anun¹⁴⁷⁹ hâlini ıslah idelüm didi, hem vâkıâ ıslah itdi.¹⁴⁸⁰ Hakk-sübhâne ve te'âlâ *bizi ve*¹⁴⁸¹ cümle¹⁴⁸² Müslümanlara anların¹⁴⁸³ ölüsünün ve dirisinün himmetini irişdürüb toğrı yola irşâd eyleye, * *يمنه و كرمه امين ياهادي المضلين* }¹⁴⁸⁴.

Ve dahı rivâyet olundı ki; Arab¹⁴⁸⁵ azgunlarından **(92/b)** bir tâife vardı.¹⁴⁸⁶ İttifâk¹⁴⁸⁷ itdiler ki; Kûsan'ı uralar ve cemî' mâlını alub garet ideler. Pes bu fikr üzere¹⁴⁸⁸ kasd¹⁴⁸⁹ idüb Kûsan'a hücum ideler.¹⁴⁹⁰ Vasıtın bir begi vardı, adına Mercân Tevâşî dirlerdi. Gelen¹⁴⁹¹ leşkerler irişüb Arabları ba'zını kırıp¹⁴⁹² ba'zısını esir eyledi ve ba'zı¹⁴⁹³ dahı¹⁴⁹⁴ istiğfâr idüb mutî' ve¹⁴⁹⁵ fermân oldılar. Hakk-te'âlâ Kûsan halkını anların şerrinden halâs¹⁴⁹⁶ eyledi. Andan Mercân Tevâşî¹⁴⁹⁷ atdan inüb başu açık yalın ayak Hazret-i Seyyid'ün mezârını¹⁴⁹⁸ tavâfa geldi.¹⁴⁹⁹ Ekâbiri Kûsan'dan ba'zı kimesnelere sordılar ki; sizün gelmekliğünüze¹⁵⁰⁰ sebep ne oldı ve bu Arabları

¹⁴⁷⁵ gelüb, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁷⁶ hâlimden haber sordılar, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁷⁷ kayıbdı, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁷⁸ Minhac oğluna, M.B.N., vr. 73/a - .

¹⁴⁷⁹ biz...anun, M.B.N., vr. 73/a - .

¹⁴⁸⁰ olundı, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁸¹ M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁸² kâffe, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁸³ evliyâ'-i'zâm, M.B.N., vr. 73/a.

* Sapıkları hidayet erdiren Allahım, dilersen çok verirsin dilersen vermesin, duamı kabul et.

¹⁴⁸⁴ merâtib-i âliye...mudillîn, A.N., vr. 62/b.

¹⁴⁸⁵ Benî Rabîa, A.N., vr. 62/b.

¹⁴⁸⁶ bir azgun tâife vardı, A.N., vr. 62/b.

¹⁴⁸⁷ kasd, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁸⁸ bu...üzre, A.N., vr. 62/b - .

¹⁴⁸⁹ ittifâk, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁹⁰ hücum idüb Kûsan'a kasd itdiler, A.N., vr. 62/b; itdiler, M.B.N., vr. 73/a.

¹⁴⁹¹ gelen, M.B.N., vr. 73/a - .

¹⁴⁹² turuşub kırdı, A.N., vr. 62/b; kırdı, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁴⁹³ ba'zısı, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁴⁹⁴ dahı, M.B.N., vr. 73/b - .

¹⁴⁹⁵ mutî' ve, A.N., vr. 63/a - .

¹⁴⁹⁶ emîn, A.N., vr. 63/a.

¹⁴⁹⁷ Mercân, M.B.N., vr. 73/b - .

¹⁴⁹⁸ mezâr-ı şerîfini, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁴⁹⁹ itdi, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵⁰⁰ gelmenüze, A.N., vr. 63/a; M.B.N., vr. 73/b.

kanden¹⁵⁰¹ döydünüz? Size höd *biz*¹⁵⁰² adam göndermedük ve *def'ne*¹⁵⁰³ mecâlimizde¹⁵⁰⁴ yoğdı, gayet vaktinde irişdünüz.¹⁵⁰⁵ Eyitdi¹⁵⁰⁶ ki; Tâcu'l-Ârifin'i vâkıâ da gördüm. Eyitdi ki; yâ Mercân, tiz iriş ki, Kûsan'ı harâmî Arablar ihâta eylemişdür.¹⁵⁰⁷ Uyandum¹⁵⁰⁸ *hemân ata binüb ılgar ile*¹⁵⁰⁹ geldüm gördüm ki; Hazret-i Seyyid didiği gibi Arablar şehri ortaya almışlar. Pes tağıdub sizi halâs eyledüm andan Mercân Tevâşî emr eyledi ki; Hazret-i Seyyid'ün mezâr-ı şerîfine (93/a) yakın yirde bir âlî medrese yaptılar Mizâc adlu bir ulû ev¹⁵¹⁰ vardı, vakf itdi. Mezâr-ı şerîfe¹⁵¹¹ mütevellî olan ana dahı mütevellî olsun didi ve dahı¹⁵¹² Hazret-i Seyyid'ün üzerinde olan fukarâ' in'âm ve ihsân idüb yine Vâsıt'a gitdi.¹⁵¹³

Ve dahı¹⁵¹⁴ rivâyet olundı ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹⁵¹⁵ şeyhi, Şeyh¹⁵¹⁶ Şenbekî rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁵¹⁷ destûr virdi ki; halka va'z ve¹⁵¹⁸ nasîhat idüb,¹⁵¹⁹ maârif-i ilâhiyye'den söyleye.¹⁵²⁰ Hazret-i Seyyid tevakkuf itdi, bir kaç¹⁵²¹ kerre şeyh'den işâret oldı; ammâ¹⁵²² Hazret-i Seyyid tevakkuf itdi ta şol vakte değin ki; Hazret-i Resûl aleyhi's-salâtü ve's-selâm¹⁵²³ âlem-i rüyâda gelüb, Hazret-i Seyyid'ün¹⁵²⁴ ağzına mübârek¹⁵²⁵ ağzı yarini koyub va'z ve nâsîhat eylemege emr eyledi. Nitekim ikinci bâbda hikâyeti geçüp turur.

¹⁵⁰¹ neden, A.N., vr. 63/a; M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵⁰² M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵⁰³ M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵⁰⁴ mecâlimiz dahı, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵⁰⁵ gayet...irişdünüz, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵⁰⁶ eyitdiler, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵⁰⁷ harâmîleşmişlerdür, A.N., vr. 63/a.

¹⁵⁰⁸ uyandum, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵⁰⁹ M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵¹⁰ kûy, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵¹¹ türbe-i şerîfe, M.B.N., vr. 73/b.

¹⁵¹² dahı, M.B.N., vr. 73/b - .

¹⁵¹³ andan...gitdi, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵¹⁴ pes, A.N., vr. 63/a.

¹⁵¹⁵ kaddes...azîz, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵¹⁶ Şeyh, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵¹⁷ rahmetullâh-i aleyh, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵¹⁸ va'z ve, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵¹⁹ ide, A.N., vr. 63/a.

¹⁵²⁰ maârif-i...söyleye, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵²¹ kac, A.N., vr. 63/a.

¹⁵²² bir...ammâ, M.B.N., vr. 74/a - .

¹⁵²³ Hazret-i Resûlum, A.N., vr. 63/a.

¹⁵²⁴ Seyyid'ün, A.N., vr. 63/a - .

¹⁵²⁵ mübârek, A.N., vr. 63/b - .

Pes vakti ki,¹⁵²⁶ Hazret-i Seyyid minbere çıkdı, bir kişi Salfhler libâsını¹⁵²⁷ giymiş, başına imâme sarmış, turub eyitdi ki; yâ Âbâ'l-Vefâ ben işitdüm ki; ceddün¹⁵²⁸ Hazret-i Muhammed Mustafâ buyurmuşdur ki; انقو افراسة المومن * (93/b) ya'nî¹⁵²⁹ korkun mü'minin firâsetinden ki,¹⁵³⁰ ba'zı nef'i nesneler mü'mine zâhir olur.¹⁵³¹ Hazret-i Seyyid eyitdi; belî. Hazret-i Resûl bu hadîsi buyurmuşdur;¹⁵³² ammâ senün Müslüman olucak vaktün gelmiřdür¹⁵³³ Müslüman¹⁵³⁴ ol ki, cânın¹⁵³⁵ cehennem odunından âzâd ola.¹⁵³⁶ Pes ol kişi hemân eyitdi; اشهدان لاله الله و اشهدان مهذ ارسول الله و انك ولي الله حقًا * Pes o kavm nazar itdiler ki; bir nesr anı imiş, tebdîl-i sûret itmiş, ta kim göre. Hazret-i Seyyid niçe va'z ve nasîhat ider ve hem tecrîbe ider ki, sâhib-i vilâyet midür yohsa degil midür? Pes tebdîl-i sûret idüb geldi.¹⁵³⁷ Bu hadîsi birle Hazret-i Seyyid'e imtihân eyledi temâm bildi ki, vilâyetinde şek ve şübhe yogdur¹⁵³⁸ sıdk ve ihlâs birle Müslüman olub cân-u gönülle¹⁵³⁹ Hazret-i Seyyid'ün âsitânında hizmet eyleyüb âhirü'l-emr bir makama irişdüm ki,¹⁵⁴⁰ sulehâ-i kibâr¹⁵⁴¹ makamdur,¹⁵⁴² sâhib-i kerâmet kimesne oldı. Rahmetü'l-İlahi aleyh ve âlî cemî' es'sâdıkeyn.

{ Ve dahı rivâyet olundı ki; Hazret-i (94/a) Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz zâviyesinün hizmet-kârlarından bir kimesne vardı adına; Müslîm Sakkâ dirlerdi cemî' ömrinden iři zâviye'de olan dervîşlere su ulaşdurmakidi, Sîb¹⁵⁴³ şehrinde ana bir *mühim*¹⁵⁴⁴ hâcet dūřdı.

¹⁵²⁶ vakti ki, A.N., vr. 63/b - ; M.B.N., vr. 74/a - .

¹⁵²⁷ salfhlerden libâs, A.N., vr. 63/b.

¹⁵²⁸ ceddün, A.N., vr. 63/b - .

* Mü'minin ferâsetinden (sezgisinden) sakınınız.

¹⁵²⁹ انقو ...ya'nî, A.N., vr. 63/b - .

¹⁵³⁰ ki, A.N., vr. 63/b - .

¹⁵³¹ ba'zı nesne zâhir olur mü'mine, A.N., vr. 63/b.

¹⁵³² Hazret-i...buyurmuşdur, A.N., vr. 63/b - .

¹⁵³³ senün mü'min olucak vaktündür, A.N., vr. 63/b.

¹⁵³⁴ Müslüman, M.B.N., vr. 74/a - .

¹⁵³⁵ cânın, A.N., vr. 63/b - .

¹⁵³⁶ cehennemden kurtulasun, A.N., vr. 63/b.

* Şehadet ederim ki, Allah'dan başka toplanacak yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resûlüdür ve sen gerçekten Allah'ın velîsisin.

¹⁵³⁷ geldi, M.B.N., vr. 74/b - .

¹⁵³⁸ اشهدان ...yogdur, A.N., vr. 63/b - .

¹⁵³⁹ cân-u dille, M.B.N., vr. 74/b.

¹⁵⁴⁰ ol hâlde Müslüman oldı. Seyyidin hizmetinde olub Âhirü'l-emr ulû mertebeye irişdüm, A.N., vr. 63/b.

¹⁵⁴¹ sulehâ-i kibâr, A.N., vr. 63/b.

¹⁵⁴² sulehâ-i kibârdan olub, M.B.N., vr. 74/b.

¹⁵⁴³ Sîbe, M.B.N., vr. 74/b.

¹⁵⁴⁴ M.B.N., vr. 74/b.

Pes yola girüb revân oldı yolda giderken Hazret-i Üveysü'l-Karânî rahmetu'l-lahi aleyh mezârına yakın ugradı. Kasd eyledi ki; varub¹⁵⁴⁵ bir ziyâret eyleye meger ol tarafda bir göl vardı, ol gölden yana vardı ki, âb-dest ala gülün kenarına gelecek gördi ki; bir mahbûbe ve cemîle Hâtun uryân olmış¹⁵⁴⁶ gölde yunur hiç¹⁵⁴⁷ gözler görmüş degil gövdesinün şuâ'-i ay ve güneş gibi berk urur. Hemân ki, Müslîm Sakkâ'nun gözi Hâtuna tuş oldı. Sar' vâki' olub düşdi, ol diyârda adam¹⁵⁴⁸ aslından kimesne yogdı ki, kaldura idi; zîrâ ol sâhrâ gayet hâlî idi degme kerre¹⁵⁴⁹ ugramazdı iki günden sonra ba'zı müsâfirinden¹⁵⁵⁰ ol göl kenarına ugradılar. Müslîm Sakkâ'yı anda gördiler ki, ölü gibi yatur **(94/b)** kımıldamaga hiç mecâli yog,¹⁵⁵¹ bunlarun içünden birisi bildi ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'in¹⁵⁵² zâviyesinün sakkâsıdır, meger görmişidi. Pes bunı davara yükledüb mezâr-ı Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e getürdiler. Fukarâ'dan her kimesne kim geldi Müslüman hâlini sordı, aslâ¹⁵⁵³ söylemedi ve kudreti dahı yogdı¹⁵⁵⁴ ki, hâlini beyân ide.

Pes dervîşler bunun emrinde aciz kaldılar. Bu kez ne¹⁵⁵⁵ vechile ilâc ideceklerini bilmediler. Vaktı ki, cum'a gicesi oldı. Nısfü'l-leyl'de Müslîmî Sakkârî'nden turub zâviye içünde sağa ve sola segirdüb âlî savtla çağırub ba'zı nesnelere okudı. Dervîşler bunun âvâzından uyandılar. Bunı bu hâletle görüb nazar iderlerdi ta kim¹⁵⁵⁶ sâkin olub düşdi. Andan ifâkat bulıcak dervîşlere kazıye(yi) temâm söyledi. Göl kenarında ol Hâtunı görüb düşdigünü beyân eyledi. Andan *sonra*¹⁵⁵⁷ eyitdi; bu gice ki, hâlim budur ki, Nısfü'l-leyl'de gördüm ki; **(95/a)** Hazret-i Seyyid'ün mezârı¹⁵⁵⁸ nûrla tolmuş. Andan Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹⁵⁵⁹ kabrinden çıkub geldi mihrâbda oturdu. Cemî' yeryüzünde ne kadar sâhib-i vilâyet ve sâhib-i kerâmet var ise cem' olub Hazret-i Seyyid'ün huzuruna¹⁵⁶⁰ geldiler şol kadar geldiler ki; mezâr-ı şerîfün kubbesi toldı

¹⁵⁴⁵ vara, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁴⁶ olub, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁴⁷ hiç, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁴⁸ adam, M.B.N., vr. 75/a - .

¹⁵⁴⁹ degmede, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁵⁰ müsâfiründen ba'zı kimesne, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁵¹ yogdur, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁵² Hazret-i Seyyid'ün, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁵³ aslâ, M.B.N., vr. 75/a - .

¹⁵⁵⁴ yog idi, M.B.N., vr. 75/a.

¹⁵⁵⁵ bu gezene, M.B.N., vr. 75/b - .

¹⁵⁵⁶ âhir, M.B.N., vr. 75/b.

¹⁵⁵⁷ M.B.N., vr. 75/b.

¹⁵⁵⁸ mezâr-ı şerîfi, M.B.N., vr. 75/b.

¹⁵⁵⁹ kaddes...azîz, M.B.N., vr. 75/b - .

¹⁵⁶⁰ huzur-ı şerîfine, M.B.N., vr. 75/b.

hîç¹⁵⁶¹ yir kalmadı, *taşrasında dahı nihâyetsiz*¹⁵⁶² *gayet müsâma ve*¹⁵⁶³ müzâyaka oldu ben dahı yatduğum yirden nazar iderdüm; ammâ turmaga ve söylemege mecâlüm yogdı. Hazret-i Seyyid benüm cânuma iltifât idüb kardaşı oğlu Seyyid Matara eyitdi ki; yâ Matara şol yatan kimdür? Seyyid Matara gelüb nazar itdi, yüzüme bakdı. Andan varub eyitdi; *neam*¹⁵⁶⁴ yâ Seyyidî Müslîm Sakkâ'imiş. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Matara¹⁵⁶⁵ hâli nedür? Seyyid Matara eyitdi; bilmezem. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Matara var, gör ki hâli nedür?¹⁵⁶⁶

Pes Seyyid Matara gelüb benüm hâlimi teemmül eyledi. Varub Hazret-i Seyyid'e eyitdi; yâ Seyyidî ahvâlini teemmül eyledüm ana elem niyese şu şahısdan olmışdur deyü.¹⁵⁶⁷ Hazret-i (95/b) Seyyid'ün yanında bir kimesne oturdu. Ana işâret eyledi.¹⁵⁶⁸ Meger ol kimesne cinnî imiş.¹⁵⁶⁹ Andan Hazret-i Seyyid¹⁵⁷⁰ ana eyitdi ki; *bizün dervîşimize sızı, elem irişmişdür,*¹⁵⁷¹ niçün bizüm dervîşimizi incitdün?¹⁵⁷² Eyitdi, v'Allah yâ Seyyidî¹⁵⁷³ sizün dervîşiniz idüğünü bilmedüm bir amnum kızı vardı ve bir rivâyetde kızkarındaşum vardı¹⁵⁷⁴ *filan yirde bir göl vardur ol gölde kız*¹⁵⁷⁵ uryânı gusl iderken bu kişi¹⁵⁷⁶ üzerine geldi pes *ol nâ-mahremdür deyüb nazar itmesün deyü*¹⁵⁷⁷ ol vakt ben dahı gayret idüb¹⁵⁷⁸ bu hâlete bırakdum, sar' vâki' oldu,¹⁵⁷⁹ düşdi ve dilinden kesdük.¹⁵⁸⁰ Eyitdi; bendedür.¹⁵⁸¹ Hazret-i Seyyid eyitdi; getir. Pes ol pâre' getürdi.¹⁵⁸²

¹⁵⁶¹ hîç, M.B.N., vr. 75/b.

¹⁵⁶² M.B.N., vr. 75/b.

¹⁵⁶³ M.B.N., vr. 75/b.

¹⁵⁶⁴ M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁶⁵ yâ Matara, M.B.N., vr. 76/a - .

¹⁵⁶⁶ Seyyid...nedür, M.B.N., vr. 76/a - .

¹⁵⁶⁷ Seyyid Matara eyitdi, varayım hâlini teemmül ideyim deyüb yanuma gelüb gördi kim, cinn fi'line uğramış, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁶⁸ ana...eyledi, M.B.N., vr. 76/a - .

¹⁵⁶⁹ cinnler pâd-şâhı, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷⁰ andan...Seyyid, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷¹ M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷² incitdünüz, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷³ yâ Seyyidî v'Allah, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷⁴ ve...vardı, M.B.N., vr. 76/a - .

¹⁵⁷⁵ M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷⁶ dahı, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷⁷ M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁷⁸ ol...idüb, M.B.N., vr. 76/a - .

¹⁵⁷⁹ olub, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁸⁰ dilinün ucunu kesmişler, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁸¹ getürüb virdiler, böyle itdikleri için kasd eyledüm ki, anlara hakaret eyleyem. Kaçdılar, dutamadum zîrâ içümüzde gayet yekûnlüdür bâkî fermân âlî hazretünüzden, M.B.N., vr. 76/a.

¹⁵⁸² ol dahı pâre' getürüb, M.B.N., vr. 76/b.

*Hazret-i Seyyid'e virdi.*¹⁵⁸³ Andan¹⁵⁸⁴ Hazret-i Seyyid¹⁵⁸⁵ eyitdi; yâ Matara dur, bu pâre¹⁵⁸⁶ yirine ko ve ağzun yerinden *bir mikdâr*¹⁵⁸⁶ bile ko, Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm di¹⁵⁸⁷ ve Hazret-i Resûl aleyhi's-selâma salâvât vir.

Pes *Seyyid*¹⁵⁸⁸ Matara turub didigi şerâitle ol dil ve zelesini¹⁵⁸⁹ yirine kodı. Hakk-te'âlâ *hazretleriniün avnile ve Seyyidü'l-kevneyn Muhammed Mustafâ aleyhi's-salâtü ve's-selâmun mu'cizât-ı berekâtında ve*¹⁵⁹⁰ Hazret-i Seyyid'ün **(96/a)** vilâyeti¹⁵⁹¹ berekâtında dilim sağ idüb bana sohbet virdi. Pes turdum ki, Hazret-i Seyyid'ün *mübârek*¹⁵⁹² ayagına yüz sürüb bâri mübârek bedenine elüm irişe. Sağa sola segir tudgum oldı. Ol eyitdi; beni bir kimesne gelüb ivek eyledi ki, bildügüm kimesne degildür ve bana eyitdi; ashâb-ı *Hazret-i*¹⁵⁹³ Seyyid'den bana bir kimesne bir mikdâr mâl emânet komışdı ben *dahı*¹⁵⁹⁴ evüme çıkan merdübanın dördüncü ayagı altında gömdümidi ölice¹⁵⁹⁵ vasiyyet itmege unuttum. Şimdi mâl sâhibi gelüb oglancuklarımı incidür, bâbânuzda bu kadar nesne emânet kodum dir kerem¹⁵⁹⁶ idüb bu haberi evlâduma irişdüresin¹⁵⁹⁷ bana Ebû'l-Müslîm dirlerdi.

Vakti ki, ol kişi bu sözi temâm itdi kasd itdüm ki, Hazret-i Seyyid'e varub tavâf kılâm. Nazar itdüm, *gördüm ki,*¹⁵⁹⁸ hîç¹⁵⁹⁹ deyyâr¹⁶⁰⁰ yog. Ol sayha idüb çağırduğum olidi didi. Pes bu kavm eyitdiler; gelün Ebû'l-Müslîm'in evine varalum, evlâdına soralum ki; kimesne gelüb anlardan emânet taleb itdi mi? Eger vâki' ise Müslîm Sakkâ'nun kalan sözi dahı **(96/b)** vâkıadur diyüb turub¹⁶⁰¹ Ebû'l-Müslîm'in evine geldiler. Oğlanlarına sordılar ki; hîçbir kimesne sizden emânet taleb ider mi? Eyitdiler;

¹⁵⁸³ M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁸⁴ andan, M.B.N., vr. 76/b - .

¹⁵⁸⁵ Seyyid, M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁸⁶ M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁸⁷ deyüb, M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁸⁸ M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁸⁹ pâresini, M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹⁰ M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹¹ himmet-i vilâyeti, M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹² M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹³ M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹⁴ M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹⁵ ölmeden, M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹⁶ lûtf, M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹⁷ irişdür, M.B.N., vr. 76/b.

¹⁵⁹⁸ M.B.N., vr. 77/a.

¹⁵⁹⁹ hîç, M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰⁰ kimesne, M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰¹ turub, M.B.N., vr. 77/a - .

v'Allah bir niçe gündür ki, hîç bir kimesne havâle olmuşdur ki, bâbânuzda bu kadar mâl emânet komuşdum, virün dir.

Pes bunlar dahı bu haberi virdiler. Anlar dahı merdübenün dördüncü ayagını kaldurub altında¹⁶⁰² ol mâlı buldılar,¹⁶⁰³ sâhibine virdiler. Cemî' *hâzır olanlar*¹⁶⁰⁴ sıdk ve ihlâsı birle bildiler ki, evliyâ'nun kerâmeti münkâtı' olmazımış. Öldükden sonra dahı vâki' olurmuş Hakk sübhâne ve te'âlâ¹⁶⁰⁵ cemî' ümmet-i Muhammed'e *aleyhe's-salâtü ve's-selâma*¹⁶⁰⁶ himmet-i evliyâ' müyesser ide ve anların zümresinden kılı vire ve anlara i'tikad idüb iki cihânda¹⁶⁰⁷ ihlâs ehlerinden kılı vire, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn. }¹⁶⁰⁸

Ve dahı¹⁶⁰⁹ rivâyet olundu ki; Ebû Bekr Gâmehânî'den rahmetü'l-İlahi aleyh¹⁶¹⁰ eydür; bir gün kireved¹⁶¹¹ üzerinde oturdum nâ-gâh bir acemi kimesne geldi. Kıldan pelâslar giymiş gayet heybetlü kimesne idi benüm üzerime toğruldu. Vakti ki; kapuya irişdi, asâsını anda koyub içeri (97/a) girdi anun heybetinden bana bir hâlet geldi ki, kirevedden¹⁶¹² aşaga düşdüm. Pes turdum ana karşı yürüdüm, bana selâm virüb¹⁶¹³ eyitdi ki; yâ Âbâ Bekr şeyhün Tâcu'l-Ârifin Kalmînada mıdur? *Ben*¹⁶¹⁴ eyitdüm; neam. Eyitdi; benümle bile¹⁶¹⁵ gider misün ziyâret itmege? Ta kim yolda musın? Evlâsın meşakkat-i sefer göremeyüz. Ben eyitdüm; neam. Andan¹⁶¹⁶ çıkub yola girdük Kalmînaya irişdük. Hazret-i Seyyid'den haber sorduk; Mâverâünnehr'e gitmiş. Pes biz dahı ol tarafa revâne olduk. Vakti ki Şatt kenarına irişdük Acemî geçdi, ben kaldum. Bana eyitdi; yâ Âbâ Bekr gel ardumca geç.¹⁶¹⁷ Ben eyitdüm; yâ Seyyidî benüm kudretim yogdur,¹⁶¹⁸ su üzerine yürümege.¹⁶¹⁹ Andan suya¹⁶²⁰ nazar itdüm, gördüm şol

¹⁶⁰² kazub, M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰³ bulub, M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰⁴ M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰⁵ Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰⁶ M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰⁷ iki cihânda, M.B.N., vr. 77/a.

¹⁶⁰⁸ A.N., vr. 63/b - .

¹⁶⁰⁹ Pes, A.N., vr. 63/b.

¹⁶¹⁰ rahmet...aleyh, A.N., vr. 63/b - .

¹⁶¹¹ kirevet, M.B.N., vr. 77/b.

¹⁶¹² kirevetden, M.B.N., vr. 77/b.

¹⁶¹³ virdi, M.B.N., vr. 77/b.

¹⁶¹⁴ A.N., vr. 63/b; M.B.N., vr. 77/b.

¹⁶¹⁵ bile, A.N., vr. 63/b - .

¹⁶¹⁶ nola, deyüb, A.N., vr. 64/a.

¹⁶¹⁷ geç, A.N., vr. 64/a - ; ben...geç, M.B.N., vr. 77/b - .

¹⁶¹⁸ bu kadar, M.B.N., vr. 77/b.

¹⁶¹⁹ su...yürümege, A.N., vr. 64/a - .

¹⁶²⁰ suya, A.N., vr. 64/a - .

mücellâ âyîne gibi katı olmuş. Acemî'nün arduca girdüm, hîc ayagum yaş olmadı.¹⁶²¹ Vakti ki, suyu öte geçdük.¹⁶²² Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e buluşduk hemân ki Acemî; Hazret-i Seyyidî gördi. Benzi, mütegayyir olub,¹⁶²³ ditredi. Acemî benü korıcak bana gelen hâlet Hazret-i Seyyidî korıcak Acemî'ye geldi. **(97/b)** Hazret-i Seyyid beşâşetile¹⁶²⁴ karşı gelüb Acemî'ye *selâm viridi ve*¹⁶²⁵ ikrâm ve izâr¹⁶²⁶ eyledi; ammâ bî-çâre Acemî, Hazret-i Seyyid' ün huzurunda; şol şeh-bâz¹⁶²⁷ yanında serçe nice ise şöyle oldu. Vakti ki,¹⁶²⁸ Hazret-i Seyyid'ün¹⁶²⁹ dilinü azlığı sebebiyle kendüvi düşirdi. Eytidi ki; yâ Seyyidî gayet irâkdan geldüm, niçe tağlar ve sâhrâlar aşdum, senden¹⁶³⁰ hâcetim vardur. Hazret-i Seyyid eyitdi; seferinden issi itdük, cemî' murâdın¹⁶³¹ hâsıldur.¹⁶³² İn-şâ'-Allahü'l-âzîz¹⁶³³ andan ba'zı kelimât itdiler ki,¹⁶³⁴ beşer-i fehm itmezdi. Andan Hazret-i Seyyid'den izin alub turdı Hazret-i Seyyid¹⁶³⁵ bir tarafa işâret itdi.¹⁶³⁶ Acemî ol tarafa¹⁶³⁷ teveccüh eyledi *ve yir üzere yürüdi.*¹⁶³⁸ Andan Hazret-i Seyyid eyitdi; ترتفع اطرَح ya'nî¹⁶³⁹ kalbünden masivâyı tarh idüb,¹⁶⁴⁰ gider ta kim, havâda mürtefi' olasın. Hemân üç¹⁶⁴¹ adımda¹⁶⁴² urdıktan sonra¹⁶⁴³ havâyâ mürtefi' oldı. Ebû Bekr eydür, ben eyitdüm ki; yâ Seyyidî bu nice kişidür? Hazret-i Seyyid¹⁶⁴⁴ eyitdi; bu erbâb-ı ahvâlden bir kimesnedür, Kâf tağınun ardundan bizüm **(98/a)** ziyâretimize geldi buna Tumâü'l-Yezdî dirler havâda yürümek taleb eyledi, bizüm dilimizden¹⁶⁴⁵ izin virildi. Pes destûr virdük,

¹⁶²¹ hîc...olmadı, M.B.N., vr. 77/b - .

¹⁶²² geçdim, A.N., vr. 64/b.

¹⁶²³ olmuş, A.N., vr. 64/a.

¹⁶²⁴ şetile, A.N., vr. 64/a.

¹⁶²⁵ M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶²⁶ izâr ve ikrâm, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶²⁷ şâh-bâz, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶²⁸ ammâ, A.N., vr. 64/a; M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶²⁹ Seyyid'ün, A.N., nr. 64/a.

¹⁶³⁰ sizden, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶³¹ murâdatın, A.N., vr. 64/b; M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶³² hâsıl oldı, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶³³ İn-şâ'-Allah, A.N., vr. 64/b; İn-şâ'-Allahu-te'âlâ, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶³⁴ ki, A.N., vr. 64/b - .

¹⁶³⁵ Hazret, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶³⁶ eyledi, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶³⁷ işâret...tarafa, A.N., vr. 64/b - .

¹⁶³⁸ M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶³⁹ اطرَح ...ya'nî, A.N., vr. 64/b - .

¹⁶⁴⁰ eyit, A.N., vr. 64/b; M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶⁴¹ üç, A.N., vr. 64/b.

¹⁶⁴² adım dahı, M.B.N., vr. 78/a.

¹⁶⁴³ urdıktan sonra, A.N., vr. 64/b - .

¹⁶⁴⁴ Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 78/b - .

¹⁶⁴⁵ elimizden, M.B.N., vr. 78/b.

maksûdı hâsıl oldu. Ben eyitdüm; yâ Seyyidî Kâf tağının ardında *adamdan*¹⁶⁴⁶ kimesne var mudur? Eyitdi;¹⁶⁴⁷ neam, Kâf tağının ardında hayli kimesneler vardur, katından kaçub anda varmışlardur, ibâdet iderler, anlardan kimesneler vardır ki; her gice bizüm meclisimize hâzır olur.¹⁶⁴⁸ Ebû Bekr eydür; taaccübe kaldum ki,¹⁶⁴⁹ Hazret-i Seyyid'ün Kâf tağı ardında dahı mürîdleri varmış. Hakk-sübhâne ve te'âlâ ana sıdkla muhabbet¹⁶⁵⁰ mürîd¹⁶⁵¹ olanlardan kılı vire, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁶⁵²

Ve dahı¹⁶⁵³ rivâyet olundu ki,¹⁶⁵⁴ Şeyh Ebû'l-Bedr Hendericî'den radiye Allahu anhu eydür;¹⁶⁵⁵ bir gün Tâcu'l-Ârifin'nün, meclis-i va'zında otururdum¹⁶⁵⁶ kelimât idüb nâsîhat iderken¹⁶⁵⁷ *nâ-gâh*¹⁶⁵⁸ kelâmı kat' idüb garb tarafına nazar eyleyüb eliyle işâret eyledi; gûyâ ki bir kimesne urur gibi eyitdi ki; نعم قدار اكم النصره لعم انيت اها نعم ن الله قدنصر كم بقوله * (98/b) ya'nî¹⁶⁵⁹ belî size tahkik-i yardım geldi¹⁶⁶⁰ Belî ben ol yardım için geldüm belî Allahu-te'âlâ size tahkik-i yardım itdi¹⁶⁶¹ işbu kul sebebiyle ki; Kur'ân da¹⁶⁶² buyurdı; Müslümanlar mansûrlardur ve dahı bizüm leşkerimizi ya'ni mü'minler galiblerdür hîç¹⁶⁶³ kimesne Hazret-i Seyyid'ün bu işâretinün ve kelimâtınun¹⁶⁶⁴ ma'nasını fehm idemediler¹⁶⁶⁵ ol günden tarih yazdılar.

Pes bunun üzerinde *bir*¹⁶⁶⁶ niçe gün geçdi.¹⁶⁶⁷ Bir gün garb tarafından bir kimesne gelüb bana konuk oldu. Bir gice benüm evimde yatub,¹⁶⁶⁸ bana sordı;¹⁶⁶⁹ hîç¹⁶⁷⁰

¹⁶⁴⁶ M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁴⁷ Eydür, A.N., vr. 64/b.

¹⁶⁴⁸ hâzır olur kimesneler vardur, M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁴⁹ ki, A.N., vr. 64/b - ; vardum ki, M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁵⁰ ihlâsıla, A.N., vr. 64/b; sıdk ve ihlâsla, M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁵¹ muhibb, M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁵² âmîn...âlemîn, M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁵³ ve dahı, A.N., vr. 65/a - .

¹⁶⁵⁴ ki, A.N., vr. 65/a - .

¹⁶⁵⁵ radiy-i...eydür, A.N., vr. 65/a - ; rahmed-ullahi aleyh, M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁵⁶ va'z-ı meclisinde oturub, A.N., vr. 65/a; M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁵⁷ söylerdi, M.B.N., vr. 78/b.

¹⁶⁵⁸ M.B.N., vr. 78/b.

* Evet size zafer geldi. Evet sen o zafer için geldin, evet.

¹⁶⁵⁹ نعم ...ya'nî, A.N., vr. 65/a - .

¹⁶⁶⁰ belî tahkik size yardım geldi, M.B.N., vr. 79/a .

¹⁶⁶¹ tahkik size yardım itdi, M.B.N., vr. 79/a .

¹⁶⁶² M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁶³ hîç, A.N., vr. 65/a; M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁶⁴ kelimâtınun, A.N., vr. 65/a - .

¹⁶⁶⁵ idemedi, A.N., vr. 65/a.

¹⁶⁶⁶ M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁶⁷ bir niçe günden sonra, A.N., vr. 65/a.

¹⁶⁶⁸ bir...yatub, A.N., vr. 65/a - ; M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁶⁹ eydür, A.N., vr. 65/a.

¹⁶⁷⁰ hîç, A.N., vr. 65/a; M.B.N., vr. 79/a.

Tâcu'l-Ârifin¹⁶⁷¹ *hazretlerini*¹⁶⁷² bilür misin? Ben eyitdüm; belî. Ol kişi¹⁶⁷³ eyitdi;¹⁶⁷⁴ lûtf eylesün bana, Tâcu'l-Ârifin kandedür?¹⁶⁷⁵ kılavuz olub anı bana¹⁶⁷⁶ göstereyin deyüb¹⁶⁷⁷ ibrâm-ı ilhâh eyledi. *Ben dahî*¹⁶⁷⁸ gördüm ki, gayet efrâtıla taleb ider.¹⁶⁷⁹ Eyitdüm;¹⁶⁸⁰ bunda bir sır vardır, bunun aslı nedür?¹⁶⁸¹ Eyitdi; yâ şeyh bunun¹⁶⁸² hikâyeti uzundur¹⁶⁸³ şimdi mahal¹⁶⁸⁴ değildir;¹⁶⁸⁵ ammâ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'i¹⁶⁸⁶ bana gösterdikden¹⁶⁸⁷ **(99/a)** sonra *sana*¹⁶⁸⁸ *kaziyye bir bir*¹⁶⁸⁹ idem.¹⁶⁹⁰ Pes turdum, Mağribî, Hazret-i Seyyid'ün katına getürdüm.¹⁶⁹¹ Hazret-i Seyyid¹⁶⁹² anı görüb eyitdi ki; merhabâ yâ Mağribî; fülânun ve fülânun ve fülânun¹⁶⁹³ hâlleri nedür? deyüb ol¹⁶⁹⁴ kişiye adlu adıyla sordu. Mağribî dahî cevâb virdi. Andan *sonra bir kimesne dahî sordu*:¹⁶⁹⁵ Mağribî eyitdi; yâ Seyyidî ol mecrûh ölmüşdür,¹⁶⁹⁶ ne kadar ki,¹⁶⁹⁷ ilâc itdilerse hiç¹⁶⁹⁸ fâide eylemedi,¹⁶⁹⁹ *Hazretünüzden meded umar*.¹⁷⁰⁰ Pes Hazret-i Seyyid bir pâre hırka virdi. Eyitdi ki; bunu anun cirâhâtına sarasız, in-şâ'-Allahü'l-azîz¹⁷⁰¹ eyüce ola.

¹⁶⁷¹ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 65/a.

¹⁶⁷² M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁷³ ol kişi, M.B.N., vr. 79/a - .

¹⁶⁷⁴ eydür, A.N., vr. 65/a.

¹⁶⁷⁵ Tâcu'l...kandedür, A.N., vr. 65/a - ; M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁷⁶ anı bana, M.B.N., vr. 79/a - .

¹⁶⁷⁷ deyü, A.N., vr. 65/a.

¹⁶⁷⁸ A.N., vr. 65/b.

¹⁶⁷⁹ gördüm ki begâyet talebi var, A.N., vr. 65/b.

¹⁶⁸⁰ eyitdüm, A.N., vr. 65/b - .

¹⁶⁸¹ bunda bir sır vardır ki, nedür, bunun aslı? didi, A.N., vr. 65/b.

¹⁶⁸² bunun, A.N., vr. 65/b - .

¹⁶⁸³ tavıldur, A.N., vr. 65/b.

¹⁶⁸⁴ vakti, M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁸⁵ vakt değil, A.N., vr. 65/b.

¹⁶⁸⁶ Tâcu'l-Ârifin'i, A.N., vr. 65/b.

¹⁶⁸⁷ göster andan, A.N., vr. 65/a; M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁸⁸ M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁸⁹ M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁹⁰ idi virem, M.B.N., vr. 79/a.

¹⁶⁹¹ huzuruna iletüdüm, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁶⁹² Hazret, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁶⁹³ ve...fülânun, A.N., vr. 65/b - ; ve fülânun, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁶⁹⁴ on, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁶⁹⁵ M.B.N., vr. 79/b.

¹⁶⁹⁶ öldi, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁶⁹⁷ ki, A.N., vr. 65/b - .

¹⁶⁹⁸ hiç, A.N., vr. 65/b - .

¹⁶⁹⁹ virmedi, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁷⁰⁰ M.B.N., vr. 79/b.

¹⁷⁰¹ in-şâ'-Allah, A.N., vr. 65/b.

Pes Mağribî ol hırka pâresini alub Hazret-i Seyyid'den icâzet ve himmet taleb eyleyüb¹⁷⁰² vedâ'laşub¹⁷⁰³ revâne oldı. Ebû'l-Bedr eydür; ardından irdüm,¹⁷⁰⁴ ve eyitdüm; yâ Mağribî ahduna vefâ eyle bana kazıyye' nice oldı¹⁷⁰⁵ bildür kıl?¹⁷⁰⁶ didim. Eyitdi;¹⁷⁰⁷ bizüm şehrimize yakın firenk vardur, askeri azîmle gelüb¹⁷⁰⁸ üzerimize düşdi¹⁷⁰⁹ tahkik bildük ki, firenkün galibdür¹⁷¹⁰ cemî'mizi öldürürler¹⁷¹¹ ve avretimüzü ve oğlanlarımızı¹⁷¹² esir iderler.¹⁷¹³ Biz bu hâletde iken¹⁷¹⁴ **(99/b)** Hazret-i Seyyid sorduğı kimesnelerden birisini firenkin urub atdan yıkmışdı. Yatduğı yerden çağırub eyitdi; yâ Tâcu'l-Ârifin yâ gavs-ı ricâü'l-vakt¹⁷¹⁵ ağsını ya'nî Tâcu'l-Ârifin bize¹⁷¹⁶ feryâd¹⁷¹⁷ irişir.¹⁷¹⁸ Ol tarafa ki, bu kişi çağırdı gördüm, bir kişi gelüb eli birle bu askeri çaldı eli¹⁷¹⁹ kılıcdan artuk keserdi.¹⁷²⁰ Hemân sâ'at-u firenk askerini tağıdub kaçırdı. Biz dahı anları kovub kimini öldürdük, kimünü esir eyledük¹⁷²¹ mansûr ve muzaffer¹⁷²² olduk.

Pes ol cemâât ittifâk idüb, beni gönderdiler ki, gelüb *Hazret-i*¹⁷²³ Tâcu'l-Ârifin¹⁷²⁴ ziyâret eyleyem¹⁷²⁵ ve anlar için dahi ziyâret eyleyem.¹⁷²⁶ Hakk-te'âlâ müyesser itdi. Geldüm¹⁷²⁷ Hazret-i Seyyid'ün mübârek cemâlini gördüm ve ol yarenlerün selâmını degürdüm ve ol Hazret-i Seyyid'i çağırub¹⁷²⁸ kimesnenün

¹⁷⁰² himmetle icâzet taleb idüb, A.N., vr. 65/b; idüb, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁷⁰³ vedâ' idüb, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁷⁰⁴ yetdüm, A.N., vr. 65/b; M.B.N., vr. 79/b.

¹⁷⁰⁵ nicedur, A.N., vr. 65/b.

¹⁷⁰⁶ kazıyye bana bildür, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁷⁰⁷ eydür, A.N., vr. 65/b.

¹⁷⁰⁸ leşker-i azîm çıkub, A.N., vr. 65/b.

¹⁷⁰⁹ geldi, A.N., vr. 65/b.

¹⁷¹⁰ ehlimizü, A.N., vr. 66/a.

¹⁷¹¹ öldürürler, A.N., vr. 66/a - .

¹⁷¹² iyâlimızı, A.N., vr. 66/a.

¹⁷¹³ eyler, A.N., vr. 66/a.

¹⁷¹⁴ biz...iken, A.N., vr. 66/a - .

¹⁷¹⁵ ricâ'ül gayb, M.B.N., vr. 79/b.

¹⁷¹⁶ bizüm, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷¹⁷ feryadumuza, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷¹⁸ pes, A.N., vr. 66/a; ya'nî...irişir, M.B.N., vr. 80/a - .

¹⁷¹⁹ âli, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷²⁰ kesdi, A.N., vr. 66/a.

¹⁷²¹ eyleyüb, A.N., vr. 66/a.

¹⁷²² ve muzaffer, A.N., vr. 66/a - .

¹⁷²³ M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷²⁴ beni Tâcu'l-Ârifin'nun ziyâretine gönderdiler, A.N., vr. 66/a.

¹⁷²⁵ idem, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷²⁶ ziyâret...eyleyem, A.N., vr. 66/a - ; ve...eyleyem, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷²⁷ gelüb, A.N., vr. 66/a; M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷²⁸ Seyyid'e çağırub, M.B.N., vr. 80/a.

cirâhâtına bağlamaga hırka paresini virdiler *didî*.¹⁷²⁹ Ben eyitdüm; yâ Magribî¹⁷³⁰ adun nedür¹⁷³¹ bana¹⁷³² bildür gil ki, seni karşı duâ'da anam¹⁷³³ *didî*.¹⁷³⁴ Eyitdi; bana Kays Bedevî dirler ve *ol dahî*¹⁷³⁵ eyitdi ki; senün adun nedür?¹⁷³⁶ Eyütdüm; bana:¹⁷³⁷ Ebû'l-Bedr dirler¹⁷³⁸ **(100/a)** *didim*.¹⁷³⁹ Pes benümle kardaş okuşadı¹⁷⁴⁰ ve dahî eyitdi ki; Hazret-i Seyyid'ün huzurunda ana sen ta kim, Hazret-i Seyyid'ün¹⁷⁴¹ mübârek hâtırından¹⁷⁴² gitmeyem, eyle olsun didüm ve andan dilek itdüm ki; bizüm şehre uğraya, kabul idüb, şehrumize geldi. Eve iledüb ziyâfet eyledüm,¹⁷⁴³ gice anda yatub¹⁷⁴⁴ sabâh vedâ' idüb¹⁷⁴⁵ *yoluna*¹⁷⁴⁶ revâne oldu. Sûretâ gerçi ayrulduk, ma'nîde gönlümüz¹⁷⁴⁷ belîdür, daimâ mektub gelürdi. Hazret-i Seyyid'e selâm ve *du'a*¹⁷⁴⁸ iderdi. Ve ben dahî ana mektub gönderdüm ta ölünce bu hâl üzre geçdük, rahmetu'l-İlahi aleyh *rahmeten vâsi'aten*.¹⁷⁴⁹

Râvî eydür; ol Mağribî Hazret-i Seyyid'e mülakât¹⁷⁵⁰ olduğu berâkatında hayli¹⁷⁵¹ kalbi¹⁷⁵² sefâ' bulub ehl-i hâl¹⁷⁵³ dervîşlerden¹⁷⁵⁴ oldu¹⁷⁵⁵ { ve kerâmât ve makamâtı meşhur azîzlerlerden oldu.¹⁷⁵⁶ Ve karındaşınun oğlu oldu, Alî dirlerdi.¹⁷⁵⁷ Andan Alî'nün oğlu oldu, Ahmed dirlerdi, gayet sâlihlerden oldu kerâmât ve¹⁷⁵⁸ makamât

¹⁷²⁹ A.N., vr. 66/a.

¹⁷³⁰ yâ Magribî, A.N., vr. 66/a - .

¹⁷³¹ adun, A.N., vr. 66/a.

¹⁷³² bana, A.N., vr. 66/a - .

¹⁷³³ anayım, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷³⁴ A.N., vr. 66/a.

¹⁷³⁵ M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷³⁶ ol da benüm adum sordı, A.N., vr. 66/a ; benüm adumı sordı, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷³⁷ ben dahî adum, A.N., vr. 66/a.

¹⁷³⁸ dir, A.N., vr. 66/a.

¹⁷³⁹ A.N., vr. 66/a; eyitdüm...didim, M.B.N., vr. 80/a - .

¹⁷⁴⁰ oldu, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷⁴¹ Hazret-i Seyyid'ün, A.N., vr. 66/b - ; M.B.N., vr. 80/a - .

¹⁷⁴² hâtırlarından, M.B.N., vr. 80/a.

¹⁷⁴³ eyledük, A.N., vr. 66/b.

¹⁷⁴⁴ anda gece yatub, A.N., vr. 66/b.

¹⁷⁴⁵ vedâ' idüb, A.N., vr. 66/b - .

¹⁷⁴⁶ M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁴⁷ gönlüm anunla, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁴⁸ M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁴⁹ sûret...vâsi'aten, A.N., vr. 66/b - ; M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁵⁰ mülâkî, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁵¹ hayli, A.N., vr. 66/b - .

¹⁷⁵² kalbi hayli, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁵³ ehl-i hâlden, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁵⁴ dervîşlerden, M.B.N., vr. 80/b - .

¹⁷⁵⁵ ehl-i hâlden oldu, A.N., vr. 66/b.

¹⁷⁵⁶ meşhure sâhibi oldu, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁵⁷ Alî adlu bir oğlu oldu, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁵⁸ Alî...ve, M.B.N., vr. 80/b - .

kat' eyledi; hatta Mısır'da ve kendü vilâyetlerinde Ahmed Bedevî dimekle meşhurdur. Cezbesi galib azîzdür, **(100/b)** menâkıbı çokdur.¹⁷⁵⁹ Ol cezbe galib olmanın kimesne terbiyet eylemedi ve kimesne anun silsilesini bilmedi; ammâ hakikatde silsilesi Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e irişür; zîrâ târiki andan ahz itmişdür ve ba'zıları eydür;¹⁷⁶⁰ Ahmed Bedevî Şerîfdür, evlâd-ı Hüseyin'dendür.¹⁷⁶¹ Hakk-te'âlâ, *cümlemizü*¹⁷⁶² Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün ve anun silsile-i tâhirinün¹⁷⁶³ ve nesli âlîsinün himmetinden¹⁷⁶⁴ cemî' Müslümanları¹⁷⁶⁵ mahrum kılmaya âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁷⁶⁶

Râvî eydür;¹⁷⁶⁷ Kays Bedevî, Hazret-i Seyyid ile mülâkat-ı berekâtında cezbe irişüb bir yerde karar itmeyüb Sencâr vilâyetinde oniki yıl bu hâlet üzere seyr eyledi. Bir gün rüyâda gördüler ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz meclisde va'z eylemiş cemaât-ı kesire anda cem' olmuşlar. Hazret-i Alî bin Heytî kırk hâdiminün ulûsıdur ana emr eyledi ki; varub Kays Bedevî'ye terbiyet eyleyüb târike irşâd eyleye¹⁷⁶⁸ ve dahı elini cemî' cesedine sürüb sâkin ol diye.

Pes Şeyh Alî Kays Bedevî bulub elini cemî' cesedine sürüb eyitdi ki; sâkin ol **(101/a)** Hazret-i Seyyid'ün vilâyet-i berekâtında sâkin oldı.¹⁷⁶⁹ Pes şeyh, Alî Kays'a Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün hırkasını giydürdi. Şeyh Alî mâ-dâm ki hayâtda idi Kays sâkinidi. Vaktı ki, Şeyh Alî âhirete intikâl itdi.¹⁷⁷⁰ Kays yine hâlet-i evvele¹⁷⁷¹ rücû' eyledi kendüvi zabt idemeyüb yine seyr itmege başladı nihâyetsiz halk ardına uydılar. Meger ol¹⁷⁷² zemânda ekâbirlerden¹⁷⁷³ Mûsâ Zulî dirlerdi, bir azîz vardı. Kays Bedevî ol öldüğü vilâyete yakın varmışıdi anun icâzetsüz ol diyâra kadem basduğı için ashâb Şeyh Zulî gayret idüb şeyh'e, Kays'dan şikâyet eylediler.

¹⁷⁵⁹ çok azîzdür, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁶⁰ demişlerdür, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁶¹ evlâd-ı Hüseyin'dendür, A.N., vr. 66/b - ; Hazret-i Hüseyin evlâdındandur, M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁶² M.B.N., vr. 80/b.

¹⁷⁶³ silsile-i mübarekesinün, M.B.N., vr. 81/a - .

¹⁷⁶⁴ asâr-ı berekâtından, M.B.N., vr. 81/a .

¹⁷⁶⁵ cemî' Müslümanları, M.B.N., vr. 81/a - .

¹⁷⁶⁶ Hakk-ı tebâreke ve te'âlâ Müslümanları anların haimmetlerinden mahrûm eylemeye, A.N., vr. 66/b.

¹⁷⁶⁷ râvî eydür, M.B.N., vr. 81/a - .

¹⁷⁶⁸ ide, M.B.N., vr. 81/a.

¹⁷⁶⁹ pes Kays dahı sâkin oldı, M.B.N., vr. 81/a.

¹⁷⁷⁰ eyledi, M.B.N., vr. 81/a.

¹⁷⁷¹ evvelki hâlete, M.B.N., vr. 81/a.

¹⁷⁷² ol, M.B.N., vr. 81/b - .

¹⁷⁷³ ekâbirlerden, M.B.N., vr. 81/b - .

Pes bâtin yüzünden Şeyh Zülî¹⁷⁷⁴ ile Kays Bedevî arasında¹⁷⁷⁵ muhârebe vâki' oldu.¹⁷⁷⁶ Pes Kays Bedevî ashâbına eyitdi ki; yarenler gelün dönelim ki Şeyh Zülî ile muhârebe eyledük ol benü urdı, ben anı urdum benüm urduguma hatâ idüb râst geldi deyü ashâbla döndi. Kavmi içüne vardı eglenemedi, Hakka ulaşub¹⁷⁷⁷ şehîd (101/b) oldu. Şeyh Zülî'nün cezbesinden zîrâ taaddî idüb edebe riâyet eylememişdi; *ammâ*¹⁷⁷⁸ ashâb-ı Kays bu işe gayet müşkil geldi. Gice ve gündüz ağlamaga meşgûl oldılar hüzünden ve elemden ve ızdırâbdan hâli olmadılar. Bir gün bunların ulûlarından birisi vâkiâ da gördi ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün önünde Şeyh Alî bin Heytî turmuş Şeyh Mûsâ Zülî, Kays'ı¹⁷⁷⁹ öldürdüğinden şikâyet ider. Tâcu'l-Ârifin¹⁷⁸⁰ ve Şeyh Şenbekî kaddese'l-lâhu, rûhuma bu sözi işidecek etlendiler. Bunlar küllî asker-i âzim etlenüb Şam tarafına teveccüh itdiler Şeyh Mûsâ Zülî dahı cemî' ricâl-i Şam ile etlenüb Dicle kenarında iki asker *birbirine*¹⁷⁸¹ mukâbil oldular gördüm ki, Şeyh Alî bin Heytî bir demür kırata binmiş sağa ve sola atı sürüb Kays Bedevî'nün öldürdüğünü zikr iderdi. Nâ-gâh bir kimesne söylediği Şeyh Zülî'nün karadaşı¹⁷⁸² oğlını öldürdiler ve üç¹⁷⁸³ kişi dahı Zülî'nün makbûl halîfelerinden adlû adıyla zikr eyledi anları dahı (102/a) öldürdiler andan sonra ricâlü'l-vakt araya girüb sulh itmege meşgul oldılar hatta Hazret-i Resûlullâh aleyhi's-salâtü ve's-selâm¹⁷⁸⁴ gelüb Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya buluşub sulh kıldılar.

Pes bu vâkiâ gören kimesne uyanub nakl eyledi. Bunları tanış eylediler. Şeyh Zülî'nün karadaşı oğlını ki, kendünün makamına¹⁷⁸⁵ halîfe idi ve ol üç¹⁷⁸⁶ kimesne dahı sabâh döşeklerinde öli buldılar kimdendür bilemediler tahkik bildiler ki, dervîşün vâkiâsı hakkdur ashâb-ı Kays andan sonra sâkin oldular. *Rahmetu'llahi te'âlâ, rahmeten vâsi'aten.*¹⁷⁸⁷

¹⁷⁷⁴ M.B.N., vr. 81/b.

¹⁷⁷⁵ Kays...arasında, M.B.N., vr. 81/b - .

¹⁷⁷⁶ eyledük, M.B.N., vr. 81/b.

¹⁷⁷⁷ Hakka ulaşub, M.B.N., vr. 81/b - .

¹⁷⁷⁸ M.B.N., vr. 81/b.

¹⁷⁷⁹ Kays Bedevî'yi, M.B.N., vr. 81/b.

¹⁷⁸⁰ Şeyh Şenbekî ve Tâcu'l-Ârifin, M.B.N., vr. 81/b.

¹⁷⁸¹ M.B.N., vr. 81/b.

¹⁷⁸² karındaşı, M.B.N., vr. 82/a.

¹⁷⁸³ üç, M.B.N., vr. 82/a.

¹⁷⁸⁴ sallallahü aleyhi ve selem, M.B.N., vr. 82/a.

¹⁷⁸⁵ makamında, M.B.N., vr. 82/a.

¹⁷⁸⁶ üç, M.B.N., vr. 82/a.

¹⁷⁸⁷ M.B.N., vr. 82/b.

Ve bu hikâyete yakındur ki;¹⁷⁸⁸ Şeyh Sâlim Acemî eydür; bir gice Şeyh Ramazân Mecnûn'un ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün makbûl müridleründendür¹⁷⁸⁹ anun tamamı üzerinde yaturdum. Nâ-gâh Şeyh Ramazân havâyâ sıçradı Kalmîna'dan yana ve üç kerre; yâ Tâcu'l-Ârifin deyü çağırdı andan sonra yerine geld kendü kendüyle söyleşüb ve gelüb eydür ki; heyhat yâ Şeyh Mansûr. Vaktı ki, Şeyh Ramazân'dan bu¹⁷⁹⁰ hâleti gitdi¹⁷⁹¹ kendü âlemîne geldi. Bu kazıyye **(102/b)** nedür deyü sordum? Eyitdi; erenler ortasında gayret olur, Şeyh Mansûr ve Şeyh Sâlih ki, Şeyh Kantara'dur geldiler. İkinün elinde iki sünnü var. On altına sokdılar dilediler ki,¹⁷⁹² evi yerinden koparub denize atalar bunlardan korkub sıçradum. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e çağırdum. Pes Hazret-i Seyyid ile Şeyh Şenbekî gelüb bunları def' itdiler ve bana eyitdiler ki; korkma hîç¹⁷⁹³ kimesne sana zarar getürmez ve sana bunlar bir vechile yol bulmaz.¹⁷⁹⁴ Allah inâyeti birle anların himmet-i berekâtında halâs oldum,¹⁷⁹⁵ elhamdülillâh.¹⁷⁹⁶ } *Ümmîddür ki, Hakk-te'âlâ cümlemizi evliyâ' himmetinden mahrum itmeye, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.*¹⁷⁹⁷

Ve dahı rivâyet olundu ki; Ebû'l-Bedr'den, ol dahı rivâyet eyledi;¹⁷⁹⁸ Ebû Tâlib bin Necib'den¹⁷⁹⁹ eydür; Şeyh Ahmed bin Rifâî'nün ashâbı içüne¹⁸⁰⁰ meger Hazret-i Şeyh Ebû'l-Vefâ'nun müridlerinden bir kimesne vâki' olmuş. Vaktı ki; bunlar semâ' kaldılar¹⁸⁰¹ her taraftan devrân itmege başladılar; meger bunların içünde bir câhil varmış,¹⁸⁰² eyitdi ki;¹⁸⁰³ bu dönme¹⁸⁰⁴ nedür, bundan ne hâsıl olur, biz Kürd oğlanlarından¹⁸⁰⁵ degülüz ki turmadan¹⁸⁰⁶ dönevüz? **(103/a)** Bu söz ashâb-ı Tâcu'l-

¹⁷⁸⁸ nakl oludı ki, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁸⁹ makbûlleründendür, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹⁰ gerü evvelki, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹¹ hâle geldi, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹² dilediler ki, M.B.N., vr. 82/b - .

¹⁷⁹³ hîç, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹⁴ bulmazlar, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹⁵ buldum, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹⁶ A.N., vr. 66/b - ; Elhamdülillâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹⁷ M.B.N., vr. 83/a.

¹⁷⁹⁸ anı, A.N., vr. 66/b.

¹⁷⁹⁹ Ebû Tâlib ibn-i Necib, A.N., vr. 66/b.

¹⁸⁰⁰ içünde, A.N., vr. 66/b; M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸⁰¹ kaldılar, A.N., vr. 66/b.

¹⁸⁰² varidî, M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸⁰³ ki, A.N., vr.66/b - .

¹⁸⁰⁴ dutmak, A.N., vr. 66/b.

¹⁸⁰⁵ A.N., vr. 66/b; M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸⁰⁶ durmadn, A.N., vr. 66/b.

Ârifin'den olan kimesneye¹⁸⁰⁷ gayet düşvâr geldi; zîrâ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün anası Kürdidi. Sabr etmeyüb semâ' iderken ol kimesneye düş gelüb,¹⁸⁰⁸ eyitdi ki; ilâhi iş¹⁸⁰⁹ bu kişi söylediği¹⁸¹⁰ sözi benüm şeyhüm *Hazret-i*¹⁸¹¹ Ebû'l-Vefâ'ya istihzâ' idüb söylerse bu meclisde bunun cehlîni sen izhâr eyleyüb¹⁸¹² gözlerini çıkar didi. Meclis temâm olmadın târike muhâlif işin¹⁸¹³ bulub te'dib itdiler,¹⁸¹⁴ cemî' ehl-i meclis cehlin bildiler. Andan meclisden kalkub gidecek¹⁸¹⁵ yolda¹⁸¹⁶ giderken gözine bir harba tokunub gözi¹⁸¹⁷ çıkdı. Hakk-te'âlâ *cemî'*¹⁸¹⁸ ümmet-i Muhammedî *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹⁸¹⁹ evliyâ' hânedanına inkâr itmeñden saklasun, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁸²⁰

Ve dahı rivâyet olundu ki; Şeyh Mekkîyyü'l-Betamsânî dirlerdi bir azîz vardı anun şâkirdlerinden bir kimesne vardı, Ebû Turâb Mekkî dirlerdi¹⁸²¹ Vâsıt şehrinde olurdu. Hazret-i Seyyid'ün¹⁸²² kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹⁸²³ bir halîfesi vardı Vâsıt'da adına¹⁸²⁴ Şeyh Yusuf Esedî dirlerdi. Bir gün **(103/b)** *bu*¹⁸²⁵ şeyh mürîdleriyle Vasıt'dan çıkdı ki, varub Hazret-i¹⁸²⁶ Tâcu'l-Ârifin'ün mübârek cemâlîni görüb ziyâret eyleye. Yolda Ebû'l-Turabî tuş¹⁸²⁷ geldi. Eyitdi; kande gidersin? Eyitdi¹⁸²⁸ ki; Tâcu'l-Ârifin'i ziyâret itmege gideriz. Ebû Turab eyitdi;¹⁸²⁹ sübhân-Allah, doğanı terk idersiz, Kuzguna gidersiz ya'ni dogan'dan didigünden¹⁸³⁰ murâdı Şeyh Betamsânî'dir¹⁸³¹ ki; kendinün şeyhüdür ve Kuzgun didigünden¹⁸³² murâdı Hazret-i Ebû'l-Vefâ'dur.

¹⁸⁰⁷ kimesnelere, AN, vr. 66/b.

¹⁸⁰⁸ düş gelüb, A.N., vr. 67/a - .

¹⁸⁰⁹ iş, A.N., vr. 67/a - ; M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸¹⁰ söylediği, A.N., vr. 67/a - .

¹⁸¹¹ M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸¹² idüb, A.N., vr. 67/a; M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸¹³ iş, A.N., vr. 67/a.

¹⁸¹⁴ eylediler, A.N., vr. 67/a; M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸¹⁵ giderken, M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸¹⁶ yolca, A.N., vr. 67/a.

¹⁸¹⁷ gözleri, M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸¹⁸ M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸¹⁹ M.B.N., vr. 83/a.

¹⁸²⁰ Hakk...âlemîn, A.N., vr. 67/a - .

¹⁸²¹ bir...dirlerdi, A.N., vr. 67/a - .

¹⁸²² Ebû'l-Vefâ'nun, M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸²³ Hazret-i...azîz, A.N., vrt. 67/a - ; kaddes...azîz, M.B.N., vr. 83/b - .

¹⁸²⁴ Vâsıt'da adına, A.N., vr. 67/a - .

¹⁸²⁵ M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸²⁶ A.N., vr. 67/a.

¹⁸²⁷ rast, M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸²⁸ eyitdiler, A.N., vr. 67/a; M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸²⁹ eydür, A.N., vr. 67/a.

¹⁸³⁰ didigünden, A.N., vr. 67/a - ; M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸³¹ Mekkî, M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸³² Kuzgun'dan, A.N., vr. 67/a; M.B.N., vr. 83/b.

Râvî eydür, belî Kuzgun ıstılâh-ı Kümmel'de zait Kâmile dirler; egerçe Ebû Turab bu ma'nâ kasd¹⁸³³ itmedi,¹⁸³⁴ ammâ Allahu-te'âlâ *Hazret-i*¹⁸³⁵ diline¹⁸³⁶ bu lâfzı cârî kıldı. Pes¹⁸³⁷ dervîşler bu sözi işidüb bî-huzur oldılar. Bunlara hayli gayret geldi. Bunların içinde ba'zısı eyitdi;¹⁸³⁸ ve ey sana gelsün nice sözdür bunı söylersin, hîç ne dirsün bilür misün,¹⁸³⁹ Tâcu'l-Ârifin'den korkmaz mısın? ana hôdbu¹⁸⁴⁰ senün¹⁸⁴¹ sözün mahfî olmaz,¹⁸⁴² sakın¹⁸⁴³ ki, sana hışm ider deyüb gitdiler. **(104/a)** Ol gice Ebû Turab yatdı, gayet bî-huzur oldı, bir mertebede ıztrâb geldi¹⁸⁴⁴ ki, vasfa kabil değıldür,¹⁸⁴⁵ söyledüğü söze gayet pişman oldı. Bu nedâmetle uyudu, vâkıâ da gördü ki; Kalmîna'ya gelmiş,¹⁸⁴⁶ ol cemâât ki; *Hazret-i*¹⁸⁴⁷ Tâcu'l-Ârifin'in ziyâretine gitmişlerdi. Anlar dahı Kalmîna'ya gelmişler, Hazret-i Seyyid'e bunlar buluşacak şöyle gördüm¹⁸⁴⁸ ki; gûyâ bunlar benden¹⁸⁴⁹ şikayet ederler¹⁸⁵⁰ benüm¹⁸⁵¹ didüğüm,¹⁸⁵² sözi Hazret-i Seyyid'e¹⁸⁵³ dirler. Pes Hazret-i Seyyid bana gazab ile nazar idüb elini üzerime kodı, korkdum¹⁸⁵⁴ sandum ki;¹⁸⁵⁵ *cânum çıkar*¹⁸⁵⁶ ölürüm. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Âbâ Turab; منك الخطا ومنا العفو * ya'nî¹⁸⁵⁷ hata senden afv bizden deyüb gözi acıla göge, nazar eyledi. Hakk-sübhâne ve te'âlâ¹⁸⁵⁸ bir bulut virdi¹⁸⁵⁹ bu bulut yayıla andan bir¹⁸⁶⁰ muhkem yağmur¹⁸⁶¹

¹⁸³³ maksûd, M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸³⁴ Ebû Turab'ın kasdı buda değıl ise, A.N., vr. 67/b.

¹⁸³⁵ M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸³⁶ lîsânına, M.B.N., vr. 83/b.

¹⁸³⁷ pes, M.B.N., vr. 83/b - .

¹⁸³⁸ ba'zı eydür, A.N., vr. 67/b.

¹⁸³⁹ ne...bilürmisün, A.N., vr. 67/b - ; M.B.N., vr. 84/a - .

¹⁸⁴⁰ bu, M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁴¹ senün bu, A.N., vr. 67/b.

¹⁸⁴² değıldür, A.N., vr. 67/b; M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁴³ senün, A.N., vr. 67/b.

¹⁸⁴⁴ bir...geldi, A.N., vr. 67/b - .

¹⁸⁴⁵ değıl, M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁴⁶ varmış, M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁴⁷ M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁴⁸ görür, A.N., vr. 67/b.

¹⁸⁴⁹ anda, A.N., vr. 67/b.

¹⁸⁵⁰ idüb, M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁵¹ benüm, A.N., vr. 67/b - .

¹⁸⁵² didi ki, A.N., vr. 67/b.

¹⁸⁵³ ana, M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁵⁴ korkdum, M.B.N., vr. 84/a - .

¹⁸⁵⁵ korkumdan şöyle sandum ki, A.N., vr. 67/b.

¹⁸⁵⁶ M.B.N., vr. 84/a.

* Hata senden afv bizdendir.

¹⁸⁵⁷ منك الخطا ...ya'nî, A.N., vr. 67/b - .

¹⁸⁵⁸ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 68/a; M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁵⁹ virdiği, A.N., vr. 68/a.

¹⁸⁶⁰ bu...bir, A.N., vr. 68/a - ; M.B.N., vr. 84/a - .

¹⁸⁶¹ yağmurlar, M.B.N., vr. 84/a.

yağdı. Hazret-i Seyyid *ashâbıyla bu yağmurun altında azucuk karar itdikden sonra*¹⁸⁶² ashâbını alub zâviyeye gitdi. Ben kaldum; diledüm *ki*,¹⁸⁶³ bunların ardunca gidem balçığa düşdüm, *gömüldüm*,¹⁸⁶⁴ gidemedüm her çend¹⁸⁶⁵ ki, sa'y itdüm halâs olmadum, feryâd eyledüm, kimesne gelüb (104/b) halâs eylemedi. Âhirü'l-emr bin dürlü zâhmet çeküb hezar-ı zorla ol balçıktan *çıkub*¹⁸⁶⁶ düşe turı¹⁸⁶⁷ Kalmîna'ya irişdüm. Hazret-i Seyyid ile dahı buluşmadum, uyandum bana cemî' sinden bu müşkil geldi ki,¹⁸⁶⁸ Hazret-i Seyyid ile dahı buluşamadum. Düşümden¹⁸⁶⁹ turub *hemân*¹⁸⁷⁰ yola girdüm ol ziyâret-i Seyyid'e¹⁸⁷¹ giden kişilere yetişdim¹⁸⁷² onlarınla¹⁸⁷³ belî yola girdüm,¹⁸⁷⁴ vakti ki, Meşhed-i Kerhe irişdüm. Hazret-i Seyyid *ashâbıyla anda*¹⁸⁷⁵ geldi. Buluşdik ol vâkıâda nice gördüm ise bî-aynihî vâki' oldı lakin balçıktan hezar-ı zâhmetle halâs olub Kalmîna'ya irişecek¹⁸⁷⁶ Hazret-i Seyyid'e buluşmağa destûr istedüm, destûr oldı,¹⁸⁷⁷ gördüm Hazret-i Seyyid'ün ashâbı¹⁸⁷⁸ ber u ferâh ve sürûda¹⁸⁷⁹ mübârek cemâline karşı nûr-ı müstagrık olub otururlar.¹⁸⁸⁰ Ben dahı hecaletle başım aşaga *idüb*¹⁸⁸¹ bunların ardında turdum. Vâkıâda gördüğüm *nesneler*¹⁸⁸² bî-aynihî vâki' olduğuna taaccüb idüb turdum. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'i çağırub eyitdi ki; yâ Âbâ Turab (105/a) berü gel Vâsıtî'de benüm hakkımda ne didün ise didi. Ebû Turab eydür; Hazret-i Seyyid'den utandum ve ol kavmden korkdum, cevâb virmedüm.

*Pes*¹⁸⁸³ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün önünde bir taş vardı, eline alub sıkdı, ol taş¹⁸⁸⁴ balçık gibi oldı ve dahı¹⁸⁸⁵ eyitdi; yâ Âbâ Turab turdun didigünün kelâmını *yine*¹⁸⁸⁶ di,

¹⁸⁶² M.B.N., vr. 84/a.

¹⁸⁶³ A.N., vr. 68/a.

¹⁸⁶⁴ M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁶⁵ Ne kadar ki, A.N., vr. 68/a.

¹⁸⁶⁶ M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁶⁷ ol...turı, A.N., vr. 68/a - .

¹⁸⁶⁸ Hazret-i...geldiki, A.N., vr. 68/a - .

¹⁸⁶⁹ düşümden, M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁷⁰ A.N., vr. 68/a; M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁷¹ ziyarete, A.N., vr. 68/a; M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁷² yetdüm, M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁷³ onlarınla, A.N., vr. 68/a - .

¹⁸⁷⁴ onlarınla...girdüm, M.B.N., vr. 84/b - .

¹⁸⁷⁵ M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁷⁶ irişdük, A.N., vr. 68/a.

¹⁸⁷⁷ virdi, A.N., vr. 68/a.

¹⁸⁷⁸ ashâbı, A.N., vr. 68/a - .

¹⁸⁷⁹ sürû ile, M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁸⁰ oturdılar, A.N., vr. 68/a; M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁸¹ M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁸² M.B.N., vr. 84/b.

¹⁸⁸³ A.N., vr. 68/b.

¹⁸⁸⁴ ol taş, A.N., vr. 68/b - .

Hakk-te'âlâ'nun izzet-i azîmeti¹⁸⁸⁷ hakkı bu kavmden her kimesne¹⁸⁸⁸ kim, sana taârruz ve dâhil iderse¹⁸⁸⁹ *bâzen Allahu-te'âlâ amî*¹⁸⁹⁰ dahı bu taş gibi anı dahı yoğururam balçık iderem; kaçan ki¹⁸⁹¹ Seyyid bu sözi söyledi,¹⁸⁹² Ebû Turab eydür;¹⁸⁹³ gönlüm yumuşadı. Hazret-i Seyyid'e meyl eyledüm, andan istigfâr idüb¹⁸⁹⁴ ne didümse¹⁸⁹⁵ didim, Hazret-i Seyyid'ün önünde¹⁸⁹⁶ özr idüb yüz yire kodum. *Pes*¹⁸⁹⁷ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin mübârek eline arkama koyub eyitdi ki; و يا طعام الباذي منك الحظا و منا العفو و قدشيهقتى با لغراب و هولاً تفتت من التسبح و لا يوذى نفساً وفيه ذكا مفرط فانت *ya'nî*;¹⁸⁹⁸ *yâ Toğan yiyeceği senden hata bizden afv ve dahı tahkik, sen bizi kuzguna (105/b) benzetdün Kuzgun'da bir niçe hâssa vardur evvel budur ki, hîç*¹⁸⁹⁹ *tesbîh itmeñden hâli olmaz ve usanmaz*¹⁹⁰⁰ süst olmaz. İkinci budur ki; cânlu nesne incitmez *ya'nî* diri cânlu yimez.¹⁹⁰¹ Üçüncü budur ki; gayet zeyrekdür¹⁹⁰² sen beni sûretâ hîcv itmişsin; ammâ ma'nâ da medh itmişsün¹⁹⁰³ sözünün ma'nâsını bilememişsin¹⁹⁰⁴ ve dahı; *yâ Âbâ Turab şeyhüne deki; seni su-i zandan kurtara ve dahı*¹⁹⁰⁵ *gözünü aç, ta kim cemî' hakayıka muttalı olasın, necât-ı târikin müşâhede idesin.*¹⁹⁰⁶ Ebû Turab eydür, ben eyitdüm; *yâ Seyyidî bu nesnelereñ hâsıl olmasın hazretinüzden*¹⁹⁰⁷ *umarım. Pes*¹⁹⁰⁸ *Hazret-i Seyyid;*¹⁹⁰⁹ *lütf idüb icâbet eyledi. Andan sonra benden Mekkî sikkesini mahv idüb kendüsüne sen nakş eyledi.*¹⁹¹⁰

¹⁸⁸⁵ dahı, A.N., vr. 68/b - ; M.B.N., vr. 85/a.

¹⁸⁸⁶ A.N., vr. 68/b; M.B.N., vr. 85/a.

¹⁸⁸⁷ va'zâtı, A.N., vr. 68/b; izzeti ve azâmeti, M.B.N., vr. 85/a.

¹⁸⁸⁸ kim, A.N., vr. 68/b.

¹⁸⁸⁹ ide, M.B.N., vr. 85/a.

¹⁸⁹⁰ M.B.N., vr. 85/a.

¹⁸⁹¹ balçık idüb yoğuram; çünkü, A.N., vr. 68/b.

¹⁸⁹² çünkü Hazret-i Seyyid bu sözü söyledi, M.B.N., vr. 85/a.

¹⁸⁹³ A.N., vr. 68/b - .

¹⁸⁹⁴ itdüm, A.N., vr. 68/b.

¹⁸⁹⁵ kaziyye', A.N., vr. 68/b.

¹⁸⁹⁶ Hazret-i...önünde, A.N., vr. 68/b - ; M.B.N., vr. 85/a - .

¹⁸⁹⁷ A.N., vr. 68/b; M.B.N., vr. 85/a.

* Ey Şahin'in yemeği hata senden af bizdendir. Sen beni Kargaya benzettin. Halbuki o tesbihten geri durmaz, hiç bir canlıya eziyet etmez. Onda ileri derecede zeka vardır. Sen ise saldırgan bir arslansın.

¹⁸⁹⁸ طعام ...ya'nî, A.N., vr. 68/b - .

¹⁸⁹⁹ hîç, A.N., vr. 68/b; M.B.N., vr. 85/b.

¹⁹⁰⁰ M.B.N., vr. 85/b.

¹⁹⁰¹ ya'nî...yimez, A.N., vr. 68/b - ; M.B.N., vr. 85/b - .

¹⁹⁰² zeyrek olur, M.B.N., vr. 85/b.

¹⁹⁰³ medhidür, A.N., vr. 68/b.

¹⁹⁰⁴ sözünün...bilememişsin, A.N., vr. 68/b - .

¹⁹⁰⁵ A.N., vr. 68/b - ; M.B.N., vr. 85/b - .

¹⁹⁰⁶ necât-ı...idesin, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹⁰⁷ hazretinüzden, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹⁰⁸ pes, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹⁰⁹ Seyyid, A.N., vr. 69/a.

¹⁹¹⁰ andan...eyledi, A.N., vr. 69/a - ; mahv idüb Hazret-i Seyyid sikkesini urdurdı, M.B.N., vr. 85/b.

Râvî eydür; Ebû Turab halkı bu hâdiseden sonra târik-i Tâcu'l-Ârifin'e da'vet eyledi.¹⁹¹¹ Ölünce¹⁹¹² ol¹⁹¹³ silsileden hâric olmadı. Rahmetu'l-İlahi aleyh.

Ve dahı rivâyet olundu ki; Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹⁹¹⁴ bir gün va'z ve nâsîhat¹⁹¹⁵ iderdi.¹⁹¹⁶ Kelimât arasında **(106/a)** Hazret-i Hakkun Râfızîlere yarakladuğı azabı¹⁹¹⁷ ve ikabı ve anlara¹⁹¹⁸ âhiretde olacak¹⁹¹⁹ rüsvâlîğı söyledi ve dahı halkı men' eyledi ki, zinhâr râfze meyl eylemen; zîrâ ol zemânda ekser halk mezheb-i râfze meyl eylemişlerdi. Andan sonra¹⁹²⁰ Hazret-i Seyyid ađladı¹⁹²¹ eyitdi ki; yâ kavm ne müşkil hâldur bu kim sizden birinüz lâ-ilâhe illallah Muhammedün Resûlullâh¹⁹²² deye dahı cehenneme girmek ana¹⁹²³ vâcib ola. Hakk-te'âlâ'nun gazabına giriftâr ola. قال الله تعالى وما اتيكم الرسول فخذوه الايته*¹⁹²⁴ ya'nî¹⁹²⁵ her nesne ki; Hazret-i Resûl¹⁹²⁶ aleyhi's-selâm¹⁹²⁷ size¹⁹²⁸ cânib-i Hakk'dan getürdi anı dutub¹⁹²⁹ anla amel idün.¹⁹³⁰ Resûl sözine ittibâ itmeñ her mü'mine vâcib ve lüzümdür.¹⁹³¹ Hazret-i Resûl'den sordılar ki; salavât-ullahi aleyh ve's-selâma¹⁹³² yâ Resûlullâh sana sevgülü nice nesnedür?¹⁹³³ Eyitdi ki;¹⁹³⁴ erenlerden Ebû Bekr'dur ve hâtûnlardan Âişe'dur. Pes mü'min muvahhid olan kimesneye¹⁹³⁵ gerekdür ki, Hazret-i Resûl'ün sevdüğü kimesnelere seve bu kande

¹⁹¹¹ bundan sonra Ebû Turab niçe halkı Tâcu'l-Ârifin târikine da'vet eyledi, A.N., vr. 69/a.

¹⁹¹² ölünce, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹¹³ M.B.N., vr. 85/b.

¹⁹¹⁴ kaddes...azîz, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹¹⁵ ve nâsîhat, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹¹⁶ iderken, A.N., vr. 69/a.

¹⁹¹⁷ gazabı, A.N., vr. 69/a.

¹⁹¹⁸ anların, A.N., vr. 69/a.

¹⁹¹⁹ âhiretde ölecek, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹²⁰ sonra, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹²¹ ağlayub, M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹²² lâ-ilâhe...ullah, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹²³ ona, A.N., vr. 69/a.

* Muhacirlerden önce Medine'ye yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanları hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsisinin cimrilîğinden, hırsından korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. (Haşr Suresi, ayet/9)

¹⁹²⁴ قال... الايته, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹²⁵ Nitekim hakk-te'âlâ buyurdu ki, A.N., vr. 69/a.

¹⁹²⁶ Hazret-i Resûlullâh, M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹²⁷ M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹²⁸ size, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹²⁹ tutub, M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹³⁰ eylen, M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹³¹ Resûl sözine ittibâ itmeñ vâcibdür. Her mü'mine lazımdur, A.N., vr. 69/a - .

¹⁹³² salavât... selâma, A.N., vr. 69/a - ; salavât-ullahi te'âlâ aleyh ve's-selâma, M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹³³ kim ne nesnedür, A.N., vr. 69/a; yâ Resûlullâh erenlerden hazretünüze sevgülü kangı kimesnedür, M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹³⁴ eydür, A.N., vr. 69/a; buyurdılar, M.B.N., vr. 86/a.

¹⁹³⁵ kimesnelere, M.B.N., vr. 86/a.

kaldığı buğz ide (106/b) sakının. Müslümanlar ashâb-ı Resûlî *sevün*¹⁹³⁶ ve anlara buğz itmeñki, fitne‘-i azîmdür¹⁹³⁷ *didi*.¹⁹³⁸

Râvî eydür; Hazret-i Seyyid’ün hizmet-kârı Mukbil bu sözi işidecek gayet ağladı; zîrâ komşuları Râfızîlerdi anlara merhamed idüb ağladı.¹⁹³⁹ Hazret-i Seyyid anun ağladığını görüb eyitdi; yâ Mukbil niçün ağlarsun, cennete şevk mi var veya cehennemden havk mı var? Ben rica iderim ki, sen ve evlâdun ve zürriyâtun ehl-i cennetden olasız. Mukbil eyitdi; yâ Seyyidî cennete şevküm olub¹⁹⁴⁰ ve cehennemden korkum¹⁹⁴¹ olub ağlamazum, *belki*¹⁹⁴² ağladuğum şundan ötürüdür ki;¹⁹⁴³ komşularım vardur,¹⁹⁴⁴ râfızîlerdür ve Hakk-te’âlâ’dan umarım ki, anlara tevbe virüb azâba giriftar kılmaya.¹⁹⁴⁵ *Hazret-i Ebû'l-Vefâ eyitdi; nice kimesnelerden? Mukbil eyitdi; birkaç kimesnelerden?*¹⁹⁴⁶ Hazret-i Ebû'l-Vefâ¹⁹⁴⁷ eyitdi; yâ Mukbil bu gice anlar için teveccüh eyle, umarım ki; Allahu-tebâreke ve te’âlâ¹⁹⁴⁸ anlara tevbe ve *tevfik*¹⁹⁴⁹ vire, senün gözün yâşı berekâtında deyüb, duâ kıldı. Hakk-sübhâne ve te’âlâ¹⁹⁵⁰ Hazret-i Seyyid’ün *duâ’sı*¹⁹⁵¹ berekâtında anların gönlünü¹⁹⁵² yumuşatdı. (107/a) Ol gice kalblerine bir meyl geldi, sabâh turub¹⁹⁵³ Hazret-i Tâcu’l-Ârifin önüne geldiler, tevbe ve *istigfâr*¹⁹⁵⁴ eylediler. Mezheb-i Râfızî¹⁹⁵⁵ terk itdiler. Ol gün çok kimesne gelüb Hazret-i Seyyid¹⁹⁵⁶ önünde tevbe idüb *istigfâr* itdiler¹⁹⁵⁷ ve ol meclisde bir kimesne turub¹⁹⁵⁸

¹⁹³⁶ M.B.N., vr. 86/b.

¹⁹³⁷ Hazret-i Resûl’un sevdüğü kimesneleri seve ve sakının ki buğz itmeñ fitne-i âzîme dur, A.N., vr. 69/b.

¹⁹³⁸ M.B.N., vr. 86/b.

¹⁹³⁹ ağladı, A.N., vr. 69/b - .

¹⁹⁴⁰ olub, A.N., vr. 69/b - .

¹⁹⁴¹ havkum, A.N., vr. 69/b; M.B.N., vr. 86/b.

¹⁹⁴² M.B.N., vr. 86/b.

¹⁹⁴³ ağladuğum...ki, A.N., vr. 69/b - .

¹⁹⁴⁴ vardur, A.N., vr. 69/b - .

¹⁹⁴⁵ eylemeye, A.N., vr. 69/b.

¹⁹⁴⁶ M.B.N., vr. 86/b.

¹⁹⁴⁷ Seyyid, M.B.N., vr. 86/b.

¹⁹⁴⁸ Hakk-te’âlâ, A.N., vr. 69/b; M.B.N., vr. 86/b.

¹⁹⁴⁹ A.N., vr. 69/b.

¹⁹⁵⁰ Hakk-te’âlâ, A.N., vr. 69/b - .

¹⁹⁵¹ A.N., vr. 69/b.

¹⁹⁵² gönüllerini, M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁵³ durub, A.N., vr. 69/b.

¹⁹⁵⁴ M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁵⁵ Râfız mezhebini, A.N., vr. 70/a.

¹⁹⁵⁶ A.N., vr. 70/a.

¹⁹⁵⁷ *istigfâr* itdiler, M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁵⁸ durub, A.N., vr. 70/a.

eyitdi ki; yâ Seyyidî senden umarım ki, Seyfü'd-devle'ye dahi¹⁹⁵⁹ duâ idesin Râfız mezhebinden dönüb tevbe eyleye. Hazret-i Seyyid tinmedi, epsem oturdu. Pes ol kişi oturdu yine sabr itmeyüb turdu. Eyitdi ki; yâ Tâcu'l-Ârifin duâ eyle ki Seyfü'd-devle'ye tevbe eyleye. Hazret-i Seyyid *yine*¹⁹⁶⁰ cevâb virmeyüb oturdu¹⁹⁶¹ ol kişi yine oturdu. *Bir zemândan sonra*¹⁹⁶² bu kerre¹⁹⁶³ yine sabr itmeyüb *turub*¹⁹⁶⁴ yine söyledi. Pes¹⁹⁶⁵ Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ kişi ben nice duâ ideyim, bir kişinin hakkında ki, anun başı şimdi¹⁹⁶⁶ gövdesinden ayrılmışdur.

Pes halk taaccüb idüb meclisden çıkdılar, bunlar bu sözde idiki¹⁹⁶⁷ nâ-gâh haber geldi ki; Seyfü'd-devle'nün başını kesdiler deyü¹⁹⁶⁸ bu haberi işidüb **(107/b)** niçe kişi *dahi*¹⁹⁶⁹ tevbeye geldi, Hakk-te'âlâ anlarun ve silsilesinün¹⁹⁷⁰ ve zürriyâtınun¹⁹⁷¹ âlî himmetinden¹⁹⁷² bizi cümle ümmet-i Muhammedî mahrûm kılmaya,¹⁹⁷³ cümlemize tevbe ve tevfi̇k arzâbı kılıvire¹⁹⁷⁴ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁹⁷⁵

Ve dahi rivâyet olundu ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹⁹⁷⁶ bir kimesne gelüb ticâret itmeye¹⁹⁷⁷ destûr¹⁹⁷⁸ taleb itdi.¹⁹⁷⁹ Hazret-i Seyyid¹⁹⁸⁰ dahi destûr virdi.¹⁹⁸¹ *Buyurdılar ki;*¹⁹⁸² bu seferde çok assılar idüb *sağ ve*¹⁹⁸³ sâlim ve gânim¹⁹⁸⁴ gerü gelürsin didi.¹⁹⁸⁵ Ol kişi Hazret-i Seyyid'ün katından gitdikden¹⁹⁸⁶ sonra

¹⁹⁵⁹ Seyfü'd-devle dahi Râfızî mezhebinden dönüb, M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶⁰ M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶¹ oturdu, M.B.N., vr. 87/a - .

¹⁹⁶² M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶³ gerü, M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶⁴ M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶⁵ Hazret-i...pes, A.N., vr. 70/a - .

¹⁹⁶⁶ şimdi, A.N., vr. 70/a - ; M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶⁷ anlamayub, A.N., vr. 70/a; iken, M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶⁸ deyü, A.N., vr. 70/a - ; M.B.N., vr. 87/a.

¹⁹⁶⁹ M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷⁰ ve silsilesinün, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷¹ ve...zürriyâtınun, A.N., vr. 70/a - ; zürriyât-ı tâhirinün, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷² himmet-i âlîyelerinden, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷³ kılmayub, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷⁴ cümlemize...kılıvire, A.N., vr. 70/a - ; kıla, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷⁵ yâ...âlemîn, A.N., vr. 70/a - .

¹⁹⁷⁶ rahmetullâh-i, A.N., vr. 70/a; kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷⁷ ticârete gitmeye, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁷⁸ destûr, A.N., vr. 70/a - .

¹⁹⁷⁹ eyledi, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁸⁰ Seyyid, A.N., vr. 70/a - .

¹⁹⁸¹ icâzet virüb, A.N., vr. 70/a; virüb, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁸² M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁸³ M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁸⁴ ve gânim, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁸⁵ ol kişiye seferinden ziyâde fâide görürsün dedi, A.N., vr. 70/b; deyü buyurdular, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁸⁶ çıkdıktan, M.B.N., vr. 87/b.

meger bir azîz dahı vardı, varub andan dahı destûr diledi. Ol azîz eyitdi ki; gitme bu seferde hîç¹⁹⁸⁷ assı itmezsın belki asıl mâla¹⁹⁸⁸ dahı zarar gelür¹⁹⁸⁹ ve sen¹⁹⁹⁰ mecrûh dahı olursın dedi. Pes ol kişi mütereddî¹⁹⁹¹ oldu ki;¹⁹⁹² kangı sözle amel ideyin deyü âhirü'l-emr re'ÿ bunun üzerine oldu ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin sözüyle amel eyleye.¹⁹⁹³ *Pes*¹⁹⁹⁴ sefer idüb ol **(108/a)** ticâretten hayli assı eyleyüb¹⁹⁹⁵ sağ ve sâlim girü¹⁹⁹⁶ vatanına rücû¹⁹⁹⁷, eyleyüb,¹⁹⁹⁸ hemân ki evine¹⁹⁹⁹ bir menzil kaldı. Vâkıâsında *şöyle*²⁰⁰⁰ gördi ki, harâmîler gelüb bunun cem'î mâlını alub kendüvi mecrûh eylediler. Uyandı gördi, mâli turur; ammâ kendü mecrûh olmış²⁰⁰¹ mâl gitmedüğine²⁰⁰² *gayet*²⁰⁰³ ferâh olub turdı, makamına geldi.

Vakti ki; Hazret-i Seyyid ile buluşdı dahı kelimât itmedün. Seyyid eyitdi; yâ kişi hayli zahmet çekdün senün üçünden elhamdülillâh ki,²⁰⁰⁴ def' eyledün, bizden sonra meşveret itdügün kimesne²⁰⁰⁵ didigü gibi hele²⁰⁰⁶ sözi²⁰⁰⁷ düşde vâki' olmağla sâduk ol. azîzün didigü dahı rast oldu *ve*²⁰⁰⁸ dahı eyitdi ki; yâ kavm zinhâr kaçan bir kimesneye²⁰⁰⁹ meşveret itsenüz anun sözüyle amel idün, varub bir gayri kimesneye²⁰¹⁰ dahı meşveret itmeñki, şayet ki evvelki sözün hilâfına söyleye eyle olsa²⁰¹¹ iş müşkil olur; zîrâ Allahu-te'âlâ her nesne ki, ârifün diline gelse²⁰¹² ol nesne eylese **(108/b)** gerek.²⁰¹³ Zinhâr²⁰¹⁴

¹⁹⁸⁷ hîç, A.N., vr. 70/b; hîç, M.B.N., vr. 87/b - .

¹⁹⁸⁸ mâlina, A.N., vr. 70/b.

¹⁹⁸⁹ gelüb, A.N., vr. 70/b; M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁹⁰ sen, M.B.N., vr. 87/b - .

¹⁹⁹¹ mütehayyir, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁹² ki, A.N., vr. 70/b - .

¹⁹⁹³ ide, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁹⁴ A.N., vr. 70/b.

¹⁹⁹⁵ görüb, A.N., vr. 70/b; idüb, M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁹⁶ girü, A.N., vr. 70/b - .

¹⁹⁹⁷ rücû', A.N., vr. 70/b - .

¹⁹⁹⁸ geldi, A.N., vr. 70/b; M.B.N., vr. 87/b.

¹⁹⁹⁹ evine, A.N., vr. 70/b - .

²⁰⁰⁰ M.B.N., vr. 87/b.

²⁰⁰¹ ammâ...olmuş, M.B.N., vr. 88/a - .

²⁰⁰² durdı, A.N., vr. 70/b; dahı nesne olmamış, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰⁰³ M.B.N., vr. 88/a.

²⁰⁰⁴ ki, A.N., vr. 70/b - .

²⁰⁰⁵ kimesnenün, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰⁰⁶ gibi hele, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰⁰⁷ sözi hele, A.N., vr. 70/b.

²⁰⁰⁸ A.N., vr. 70/b - .

²⁰⁰⁹ kimesne ile, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹⁰ kimesne ile, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹¹ eyle olsa, A.N., vr. 71/a - .

²⁰¹² getirse, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹³ zîra...gerek, A.N., vr. 71/a - ; gerekdür, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹⁴ zinhâr ve zinhâr, A.N., vr. 71/a.

her kime kim, i'timâd ve i'tikad²⁰¹⁵ idersiniz ana²⁰¹⁶ meşveret idicek, gayri meşveret eylemek²⁰¹⁷ ta kim, ehl-i hüsrândan olmayasız didi, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz.²⁰¹⁸

Ve dahı rivâyet olundı ki; Şeyh Mâcid Kervî rahmetu'l-İlahi aleyh²⁰¹⁹ eydür, Şeyh Temâm dirlerdi bir azîz vardı. Kırk ehl-i hâl kimesne ile Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²⁰²⁰ ziyârete²⁰²¹ geldiler; ammâ kalbleri Hazret-i Seyyid'e²⁰²² temâm-ı mutmain olmamışdı, maksûdları tecrübe ide. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e²⁰²³ nûr-ı vilâyet ile bunların gönlünde olan nesne ma'lûm oldı. Diledi ki; bunları tedib eyleye. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Temâm. Eyitdi; lebbeyk yâ Seyyidî. Hazret-i Seyyid eyitdi;²⁰²⁴ bu ne vaktdür? deyüb²⁰²⁵ mübârek elini yire kodı. Temâm eyitdi; şimdi nazarımda gicedür. Andan Hazret-i Seyyid mübârek elini yirden kaldırub eyitdi, şimdi ne vaktdür yâ Temâm?²⁰²⁶ Temâm²⁰²⁷ eyitdi; şimdi²⁰²⁸ öyle vaktdür. Andan Hazret-i (109/a) Seyyid eyitdi; bir kimesne giceden gündüzi fark itmeye, erenlerin ahvâlinü tecrübe itmeñ ve onların esrârına dahil itmeñ ne işdür? didi.²⁰²⁹ Temâm bu sözi işidecek na'ra urdı,²⁰³⁰ aklı başından gitdi.

Vakti ki, aklı geldi. Hazret-i Seyyid'ün elinden tevbe idüb günâhına istigfâr itdi. Hazret-i Seyyid'den iltimâs eyledi ki, hizmet-i Seyyid'de²⁰³¹ ola. Pes Hazret-i Seyyid hizmete²⁰³² kabul eyledi ol kırk kişi dahı tevbe idüb²⁰³³ mürîd-i sâdıklardan olub saâdet-i ebedi²⁰³⁴ buldılar. Temâm dahı Hazret-i Seyyid'ün müsâhebet-i berekâtında menâzil-i âliye'ye irişüb merâtib²⁰³⁵ kat' eyledi²⁰³⁶ ta ölünce Hazret-i Tâcu'l-Ârifin hizmetinde²⁰³⁷ kaldı,²⁰³⁸ rahmetu'l-İlahi aleyh, *ecma'in*.²⁰³⁹

²⁰¹⁵ i'tikad ve i'timâd, A.N., vr. 71/a; M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹⁶ anunla, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹⁷ itmeñ, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹⁸ Rahmetullâh-i, A.N., vr. 71/a; kaddese'l-lâhu te'âlâ rûhî, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰¹⁹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 71/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 88/a.

²⁰²⁰ Hazret-i Seyyid'i, A.N., vr. 71/a.

²⁰²¹ ziyâret itmege, A.N., vr. 71/a; M.B.N., vr. 88/b.

²⁰²² Hazret-i Seyyid'e, A.N., vr. 71/a - .

²⁰²³ Tâcu'l-Ârifin'e, A.N., vr. 71/a.

²⁰²⁴ eyitdi...eyitdi, A.N., vr. 71/a - ; M.B.N., vr. 88/b - .

²⁰²⁵ deyü, A.N., vr. 71/a.

²⁰²⁶ yâ Temâm, M.B.N., vr. 88/b - .

²⁰²⁷ Temâm, A.N., vr. 71/a - .

²⁰²⁸ şimdi, A.N., vr. 71/a - .

²⁰²⁹ didi, M.B.N., vr. 88/b - .

²⁰³⁰ urub, M.B.N., vr. 88/b.

²⁰³¹ hizmetinde, A.N., vr. 71/b; hizmetlerinde, M.B.N., vr. 88/b.

²⁰³² dahı, A.N., vr. 71/b; hizmetine, M.B.N., vr. 88/b.

²⁰³³ ol dahı ve kırk mürîd, A.N., vr. 71/b.

²⁰³⁴ saâdet-i ebediye, M.B.N., vr. 89/a.

²⁰³⁵ merâtib-i kesire, M.B.N., vr. 89/a.

Ve dahı rivâyet olundı ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz bir gün ashâbıyla otururken eyitdi ki; bir gügercin yuvasından çıkdı, bir doğanlar *anı*²⁰⁴⁰ avlamak ister. Kimdür ki varub men' eyleye. Şeyh Abdu'r-râhman Tafsuncî²⁰⁴¹ eyitdi; yâ Seyyidî²⁰⁴² eger destûr **(109/b)** verürsenüz ben²⁰⁴³ varayım *didi*.²⁰⁴⁴ Hazret-i Seyyid destûr viridi.²⁰⁴⁵ Şeyh Abdu'r-râhman turub²⁰⁴⁶ *hemân*²⁰⁴⁷ a'sâsını eline alub²⁰⁴⁸ na'lını giydi dışarı çıkdı.²⁰⁴⁹ Bir zemândan sonra yine²⁰⁵⁰ geldi, ba'zı ârifler hâli bilüb bârek-Allah yâ Abdu'r-râhman didiler; ammâ ba'zıları hâli ne idügin bilmediler.

Pes Hazret-i Seyyid'ün has hizmet-kârlarından *birisi*²⁰⁵¹ sordı *ki*;²⁰⁵² yâ Seyyidî kaziyye neyidi didi? Hazret-i Seyyid eyitdi; Adî bin Müsâfir şehrinden çıkdı, ta ki ehl-i Irâk'ın ahvâlinden nesne ala, zîrâ târikinden ba'zı kimesneler hâric oldıardı. Pes²⁰⁵³ biz dahı Abdu'r-rahman'ı gönderdük, ta kim bize müteallik olanun ahvâlinden nesne almaya Abdu'r-râhman dahı²⁰⁵⁴ varub def' eyledi. Bu söz üzre bir vakt geçmedi ki, Adî Müsâfir²⁰⁵⁵ geldi gözleri giryân, tevbe ve istigfâr idüb Hazret-i Seyyid'ün ayagina düşdi.²⁰⁵⁶ Andan Hazret-i Seyyid²⁰⁵⁷ eyitdi; yâ Adî şol kimesneler ki, senden kaçdılar andan ötüri kaçdılar ki, sen bizüm Seyyidümüzün²⁰⁵⁸ ve senden **(110/a)** şiddet ve hiddet görünür anlarun ahvâline kasd itmeñ revâ değildi. Pes²⁰⁵⁹ biz dahı anları kurtarduk didi andan sonra Adî'ye emr eyledi ki; arkasına kırba bağlayıb,²⁰⁶⁰ su taşıya.

²⁰³⁶ Temâm...eyledi, A.N., vr. 71/b - .

²⁰³⁷ A.N., vr. 71/b.

²⁰³⁸ oldılar, A.N., vr. 71/b; M.B.N., vr. 89/a.

²⁰³⁹ A.N., vr. 71/b; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 89/a.

²⁰⁴⁰ A.N., vr. 71/b.

²⁰⁴¹ Şeyh Abdu'r-râhman, A.N., vr. 71/b.

²⁰⁴² yâ Seyyidî, A.N., vr. 71/b - .

²⁰⁴³ ben, A.N., vr. 71/b - .

²⁰⁴⁴ A.N., vr. 71/b.

²⁰⁴⁵ virüb, A.N., vr. 71/b.

²⁰⁴⁶ turub, A.N., vr. 71/b - .

²⁰⁴⁷ A.N., vr. 71/b.

²⁰⁴⁸ aldı, A.N., vr. 71/b.

²⁰⁴⁹ gitdi, A.N., vr. 71/b; çıkub, M.B.N., vr. 89/a.

²⁰⁵⁰ yine, A.N., vr. 71/b - ; M.B.N., vr. 89/a - .

²⁰⁵¹ A.N., vr. 72/a.

²⁰⁵² A.N., vr. 72/a.

²⁰⁵³ ba'zı, A.N., vr. 72/a.

²⁰⁵⁴ Abdu'r-râhman dahı, M.B.N., vr. 89/b - .

²⁰⁵⁵ Adî, A.N., vr. 72/a.

²⁰⁵⁶ Hazret-i Seyyid'ün ayagina düşüb tevbe ve istigfâr eyledi, A.N., vr. 72/a.

²⁰⁵⁷ Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 89/b - .

²⁰⁵⁸ Seyyidümüz olmağ için, M.B.N., vr. 89/b.

²⁰⁵⁹ pes, A.N., vr. 72/a - ; M.B.N., vr. 89/b - .

²⁰⁶⁰ bağlaya,, A.N., vr. 72/a.

Pes Adî dahı ol kadar su taşıdı ki; kırbanun ipi *arkasına*²⁰⁶¹ eser idüb mecrûh eyledi.²⁰⁶² Hatta kaftan üstünden kanı; katre katre damlardı. Yedi yıl bu hâlet üzere su taşıdı andan sonra Sittü'l-fukara' Hüsniyye Hâtûn ki, Hazret-i Seyyid'ün helâlüdür²⁰⁶³ *Adî ana*²⁰⁶⁴ haber gönderüb; benüm hâlim nice olur? didi. Hüsniye Hâtun²⁰⁶⁵ dahı haber gönderdi ki;²⁰⁶⁶ Hazret-i Seyyid âb-dest alduğı vakti gözleyüb vakt-i mazmazada ağzına su alduğı vakte ki,²⁰⁶⁷ ol suyu²⁰⁶⁸ döke, anı içmek gerek andan gayri *sana*²⁰⁶⁹ dermân yogdur didi. Adî bu sözi işidüb gayet ferâh oldu, fırsad gözledi. Bir gün Hazret-i Seyyid âb-dest almaga yarak eyledi Adî dahı hâzırıdi. Vakti ki Hazret-i Seyyid²⁰⁷⁰ mübârek ağzına su almak istedi,²⁰⁷¹ Adî yakın²⁰⁷² vardı, Hâdim; Adî'ye kakdı men' eyledi. **(110/b)** Hazret-i Seyyid eyitdi; men' eyleme nasîbine varur.²⁰⁷³ Pes Adî Hazret-i Seyyid'ün mübârek ağzından çıkan suyu kapup²⁰⁷⁴ Bismillâh²⁰⁷⁵ deyüb içdi, Hakk-sübhâne ve te'âlâ. Ol giden hâletini²⁰⁷⁶ gerü verdi Hazret-i Seyyid eyitdi; sana bunı kim öğretti? Adî eyitdi;²⁰⁷⁷ Sittü'l Fukarâ' *öğretti*.²⁰⁷⁸ Hazret-i Seyyid²⁰⁷⁹ eyitdi;²⁰⁸⁰ râst söylemiş, andan Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Adî sever misin ki; Hakk-te'âlâ *Hazreti*²⁰⁸¹ sana Hekârâ Melîkini vire ve dahı varduğun vakti melâikenün savtını nevbet urulur²⁰⁸² gibi işidesin. *Adî*²⁰⁸³ eyitdi; yâ Seyyidî²⁰⁸⁴ neam. Hazret-i Seyyid eyitdi; var yâ Adî Hekârâ Melîki sana mahsus olsun ve dahı esvât-ı melâike sana²⁰⁸⁵ nevbet olsun *didi*.²⁰⁸⁶

²⁰⁶¹ M.B.N., vr. 89/b.

²⁰⁶² kırbanun içi arkasına eser eyledi, mecrûh kıldı, A.N., vr. 72/a; kıldı, M.B.N., vr. 89/b.

²⁰⁶³ Hâtûn'ı, A.N., vr. 72/a.

²⁰⁶⁴ M.B.N., vr. 89/b.

²⁰⁶⁵ ol, A.N., vr. 72/b.

²⁰⁶⁶ eyitdi, A.N., vr. 72/b.

²⁰⁶⁷ ki, A.N., vr. 72/b - .

²⁰⁶⁸ ol suyu, M.B.N., vr. 90/a - .

²⁰⁶⁹ M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁷⁰ Seyyid'ün, A.N., vr. 72/b.

²⁰⁷¹ aldı, M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁷² yakın, A.N., vr. 72/b - .

²⁰⁷³ nasîbi vardur, M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁷⁴ kapub, AN, vr. 72/b; M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁷⁵ Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm, M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁷⁶ hâli, A.N., vr. 72/b.

²⁰⁷⁷ eydür, A.N., vr. 72/b.

²⁰⁷⁸ M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁷⁹ Seyyid, A.N., vr. 72/b - .

²⁰⁸⁰ eydür, A.N., vr. 72/b.

²⁰⁸¹ M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁸² ururlar, M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁸³ M.B.N., vr. 90/a.

²⁰⁸⁴ yâ Seyyidî, A.N., vr. 72/b - .

²⁰⁸⁵ sana, A.N., vr. 73/a - .

²⁰⁸⁶ M.B.N., vr. 90/b.

Râvî eydür; şimdi dahı esvât-ı melâike işidürler, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün işâret-i berekâtında ve dahı kazıyyede Hazret-i Seyyid'ün Hâtunı Hüsniyye'nün vilâyetine ve mugayyebâta muttali' olduğuna işâret vardır. Hakk-sübhâne ve te'âlâ *Hazreti*²⁰⁸⁷ anların²⁰⁸⁸ ve zürriyât-ı tâhirinün **(111/a)** ve *silsile-i mübârekesi*²⁰⁸⁹ âlî himmetlerini²⁰⁹⁰ bizi bendelerinden²⁰⁹¹ diriğ²⁰⁹² buyurmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.²⁰⁹³

Ve dahı²⁰⁹⁴ rivâyet olundu ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²⁰⁹⁵ mürîdlerinden bir kimesne vardı adına Receb Vasıtî dirlerdi gayetde mücâhide ehli idi Murtazâ idi,²⁰⁹⁶ nefesine ifrâtla zecr iderdi riyâzetde ol mertebede olduğu haftada bir kerre iftâr iderdi.²⁰⁹⁷ Birgün şeytan aleyhi'l-la'ne bunun gönline vesvese bıraktı ki; sen kadar ehl-i perhiz kande vardır ki, haftada bir kerre²⁰⁹⁸ iftâr idersin, mücâhede²⁰⁹⁹ ve zühd ise ancak olur deyü dimağına gurur virdi. Hakk-sübhâne ve te'âlâ²¹⁰⁰ *Hazreti*,²¹⁰¹ Receb'ün bu hâletini Hazret-i Seyyid'e²¹⁰² nûr-ı vilâyet ile²¹⁰³ ma'lum²¹⁰⁴ eyledi.²¹⁰⁵ Pes Hazret-i Seyyid²¹⁰⁶ diledi ki; Receb'ün dimağından bu vesvese' def' eyleye. Eyitdi ki; yâ Receb var,²¹⁰⁷ cebel-i Lübnan'a git, anda bizüm mürîdlerden bir kimesne vardır, adına; Muhammed Lübnanî dirler anı ziyâret eyle, cebel-i Lübnan Şam'da bir tağdur ekser ehl-i **(111/b)** hâl anda ibâdet iderler. Pes Receb, cebel-i Lübnan'a teveccüh eyledi. Tağa varduğu vakt bir kimesne ister ki; kılavuz ola nâ-gâh bakdı gördi ki; bir taşın ardında²¹⁰⁸ bir kimesne uryân ayagı üzre olmuş turmuş, yüzün göge tutmuş²¹⁰⁹ bir mertebede zâif ki, güya hilâle dönmüş ol günkü Receb ana buluşdı.

²⁰⁸⁷ M.B.N., vr. 90/b.

²⁰⁸⁸ anun, M.B.N., vr. 90/b.

²⁰⁸⁹ M.B.N., vr. 90/b.

²⁰⁹⁰ himmet-i âlîyelrinden, M.B.N., vr. 90/b.

²⁰⁹¹ kullarını, M.B.N., vr. 90/b.

²⁰⁹² diriğ, M.B.N., vr. 90/b.

²⁰⁹³ kaziyede...âlemîn, A.N., vr. 73/a - .

²⁰⁹⁴ ve dahı, A.N., vr. 73/a - .

²⁰⁹⁵ kaddes...azîz, A.N., vr. 73/a - .

²⁰⁹⁶ gayetde murtazâ ve mücâhide ehli idi, A.N., vr. 73/a; Murtazâ idi, M.B.N., vr. 90/b - .

²⁰⁹⁷ riyâzetde...iderdi, A.N., vr. 73/a - .

²⁰⁹⁸ kez, A.N., vr. 73/a.

²⁰⁹⁹ mücâhede, A.N., vr. 73/a - .

²¹⁰⁰ pes, A.N., vr. 73/a.

²¹⁰¹ M.B.N., vr. 90/b.

²¹⁰² Seyyid'e, A.N., vr. 73/a - .

²¹⁰³ nûr-ı...ile, A.N., vr. 73/a - .

²¹⁰⁴ nûr-ı...ma'lum, M.B.N., vr. 90/b - .

²¹⁰⁵ oldı, A.N., vr. 73/a; bildirdi, M.B.N., vr. 90/b.

²¹⁰⁶ Seyyid, M.B.N., vr. 91/a.

²¹⁰⁷ var, M.B.N., vr. 91/a.

²¹⁰⁸ üzerinde, M.B.N., vr. 91/a.

²¹⁰⁹ yüzün...tutmuş, A.N., vr. 73/b - .

Hafta temâm olmuştu iftâr idecek günidi.²¹¹⁰ Pes ilerü varub selâm virdi; ammâ hâtırına bu geldi ki, acaba selâm almaga kadîr mi ki deyü ola yahud olmaya mı? didi.²¹¹¹ Ol kimesne eyitdi;²¹¹² ve aleyke es'selâm ve rahmetü'l-İlahi ve berekatühü²¹¹³ yâ Receb merhabâ ve ehlen ve sehlen ne güncek ziyâret idicisin ki, ol sevenli sultândan geldün? dedi. Ben eyitdüm; belî,²¹¹⁴ gerçek söylersin; ammâ bana bildür gil²¹¹⁵ ki, benüm adımı ve kimden geldüğümü neden bildün?²¹¹⁶ Eyitdi; Rabbüm bildürdi ve senünle Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²¹¹⁷ arasında olan mâ-cerâ'yı dahı²¹¹⁸ rabbim bana²¹¹⁹ bildürdi ve Tâcu'l-Ârifin benüm üstâdum²¹²⁰ ve şeyhümdür **(112/a)** ve delilimdür.

Pes Receb eydür; anun katında tururdum²¹²¹ bir hafta oldu hîç²¹²² taâm yemedi ve bana dahı taâm virmedi. Andan üçüncü haftaya²¹²³ şürü' itdük, vakti ki,²¹²⁴ yigirmi gün temâm oldu, hîç²¹²⁵ taâm²¹²⁶ yimedi. Ben gayet zâif oldum; ammâ Muhammed Lübnanî hîç²¹²⁷ zâif olmadı, belki kuvveti dahı²¹²⁸ ziyâde oldu *ibâdeti dahı artuk oldı*.²¹²⁹ Andan bana eyitdi; yâ Receb sana zâif-i galebe itdi ne hâldur? Ben eyitdüm; nice zâif galebe itmişün ki, haftada bir kerre taam yerdüm;²¹³⁰ şimdi yigirmi gün oldu ki, taâm yemedüm. Pes Şeyh Muhammed²¹³¹ eyitdi;²¹³² yâ Receb²¹³³ dün himmetimişsin. Pes Şeyh Muhammed Lübnanî,²¹³⁴ benüm hâtırum için bir pâre su içdi andan önüne elini uzatdı dört²¹³⁵ enâr getirdü. Güya ki, agaçdan şimdi üzülmişidi, ikisini bana verdi, ikisini

²¹¹⁰ ol...günidi, A.N., vr. 73/b - .

²¹¹¹ deyü...didi, A.N., vr. 73/b - ; M.B.N., vr. 91/a - .

²¹¹² eyitdi, A.N., vr. 73/b - ; M.B.N., vr. 91/a - .

²¹¹³ aleyke aldı, es-selâm ve râhmet-ullah ve berekâtu, A.N., vr. 73/b.

²¹¹⁴ belî, M.B.N., vr. 91/a - .

²¹¹⁵ gil, A.N., vr. 73/b - ; M.B.N., vr. 91/a - .

²¹¹⁶ bana ve sana geldiğini kim bildürdi?, A.N., vr. 73/b.

²¹¹⁷ Tâcu'l-Ârifin, M.B.N., vr. 91/a.

²¹¹⁸ dahı, A.N., vr. 73/b - .

²¹¹⁹ dahı...bana, M.B.N., vr. 91/a - .

²¹²⁰ üstâdum, A.N., vr. 73/b - .

²¹²¹ turdum, M.B.N., vr. 91/b.

²¹²² hîç, A.N., vr. 73/b.

²¹²³ andan üçüncü hafta oldu, A.N., vr. 73/b; M.B.N., vr. 91/b.

²¹²⁴ şürü'...ki, A.N., vr. 73/b - ; M.B.N., vr. 91/b - .

²¹²⁵ hîç, A.N., vr. 73/b; M.B.N., vr. 91/b.

²¹²⁶ M.B.N., vr. 91/b.

²¹²⁷ hîç, A.N., vr. 73/b.

²¹²⁸ belki dahı kuvveti, A.N., vr. 73/b.

²¹²⁹ M.B.N., vr. 91/b.

²¹³⁰ nice galebe itsun ki haftada bir yerdim, A.N., vr. 73/b.

²¹³¹ pes...Muhammed, M.B.N., vr. 91/b - .

²¹³² Receb eydür, A.N., vr. 74/a.

²¹³³ yâ Receb, A.N., vr. 74/a - .

²¹³⁴ Şeyh Muhammed, M.B.N., vr. 91/b.

²¹³⁵ dört, M.B.N., vr. 91/b - .

kendü önüne kodı²¹³⁶ ve eyitdi; yâ Receb ben kırk günde bir *kerre*²¹³⁷ iftâr iderdüm²¹³⁸ iki enâr gelürdi, şimdi dört geldi, ikisi senünçündür konuk hatıru için Hakk-te'âlâ²¹³⁹ bu kerre dört virdi²¹⁴⁰ **(112/b)** ve Hazret-i Tâcu'l-Ârifin ki, seni bunda gönderdi²¹⁴¹ anun himmetidür²¹⁴² didi. Ve dahı²¹⁴³ seni bunda te'dib için gönderdiler²¹⁴⁴ ta kim haftada bir kerre *yemege*²¹⁴⁵ magrur olmayasun. Receb eydür; pes ol²¹⁴⁶ azîzle olub ibâdete meşgul oldum. Nâ-gâh havadan bir kuş gelüb²¹⁴⁷ üzerimize terenkebin (?) saçdı ki,²¹⁴⁸ ana Arab menndir.²¹⁴⁹ Pes Muhammed Lübnanî alub yedi bana dahı virdi, yedüm, toydum.²¹⁵⁰ Andan eyitdi; yâ Receb Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²¹⁵¹ seni²¹⁵² tedib eyledi, edebi mürîdile gözün aç²¹⁵³ şeytân vesvesesine mağrur olma. Ben eyitdüm; yâ Seyyidî,²¹⁵⁴ Hazret-i Seyyid'ün senden alâ²¹⁵⁵ mürîdi var mıdır ki *ben*²¹⁵⁶ ednâyum dîrsin? Eyitdi,²¹⁵⁷ *hey*²¹⁵⁸ bî-çâre gözün aç²¹⁵⁹ Hazret-i Seyyid'ün *bende âlâ*²¹⁶⁰ mürîdinin²¹⁶¹ nihâyeti yogtur ben gayet ez'af ve ahkarım. Ben eyitdüm; bu tağda senden gayri mürîdi var mudur? Eyitdi;²¹⁶² neam, bu tağda Hazret-i Seyyid'ün kırk ehl-i keşf ve kerâmat²¹⁶³ mürîdi vardur ben²¹⁶⁴ anlara nisbeti bahrdan **(113/a)** bir katreyim, inâyet-i ednâsı benüm. Receb eydür; bildüm ki, ben niçe²¹⁶⁵ kimesne imişim ol Şeytân²¹⁶⁶ vesvesesini dimâğımdan

²¹³⁶ kendü aldı, M.B.N., vr. 91/b.

²¹³⁷ M.B.N., vr. 91/b.

²¹³⁸ iderüm, A.N., vr. 74/a.

²¹³⁹ Hakk-te'âlâ konuk hâtıru için, A.N., vr. 74/a.

²¹⁴⁰ gönderdi, A.N., vr. 74/a; M.B.N., vr. 91/b.

²¹⁴¹ ve... gönderdi, M.B.N., vr. 91/b.

²¹⁴² Tâcu'l-Ârifin'ün himmetidür, M.B.N., vr. 91/b.

²¹⁴³ ammâ, A.N., vr. 74/a.

²¹⁴⁴ gönderdi, M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁴⁵ A.N., vr. 74/a.

²¹⁴⁶ ol, A.N., vr. 74/a - .

²¹⁴⁷ nâ-gâh... gelüb, A.N., vr. 74/a - .

²¹⁴⁸ ki, A.N., vr. 74/a - .

²¹⁴⁹ teredir, M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁵⁰ toydum, A.N., vr. 74/a - .

²¹⁵¹ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 74/a.

²¹⁵² seni, A.N., vr. 74/a - .

²¹⁵³ ac, M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁵⁴ Muhammed, M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁵⁵ âlî, A.N., vr. 74/a.

²¹⁵⁶ A.N., vr. 74/a; M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁵⁷ eydür, A.N., vr. 74/a.

²¹⁵⁸ A.N., vr. 74/a.

²¹⁵⁹ ac, A.N., vr. 74/b; M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁶⁰ M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁶¹ mürîdlerinün, M.B.N., vr. 92/a.

²¹⁶² eydür, A.N., vr. 74/b.

²¹⁶³ ehl-i kerâmet, A.N., vr. 74/b.

²¹⁶⁴ ben, M.B.N., vr. 92/a - .

²¹⁶⁵ nice, A.N., vr. 74/b; M.B.N., vr. 92/a.

çıkardum, istigfâr itdüm²¹⁶⁷ andan sonra vedâ' idüb gitmege kasd eyledüm. Bana eyitdi;²¹⁶⁸ yâ Receb sana bir emânet rum kerem eyle, anı yerine getir. Ben eyitdüm; başum üzre. Eyitdi; benüm *bir*²¹⁶⁹ kardaşum²¹⁷⁰ vardır *adına*;²¹⁷¹ Şeyh Mekkîyyü'l-Betamsânî dirler, benden²¹⁷² ana selâm eyle. Ana²¹⁷³ eyitdü ki;²¹⁷⁴ lütf idüb Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den benüm için himmet ve meded taleb itsün;²¹⁷⁵ zîrâ benüm ol mertebeye liyâkatim yogdur ki,²¹⁷⁶ bizzat Hazret-i Seyyid'i analar²¹⁷⁷ lütf idüb unutmayasız²¹⁷⁸ didi. Andan sonra Şeyh Muhammed benüm elimü alub bir iki adam gönderdi kendüsi döndi, gördüm ki,²¹⁷⁹ ol sâ'atde²¹⁸⁰ Vasît'ın köprisi üzerine *gördüm ki*,²¹⁸¹ gelmiş, andan nazar itdüm²¹⁸² gördüm. Şeyh Mekkîyyü'l-Betamsânî köprü üzerinde turur, selâm virdüm, redd-i selâm eyledi. Andan Muhammed Lübnanî'nün selâmını degirdüm *ya'nî*²¹⁸³ ne didiyse didüm. Şeyh Bestamsânî ağladı. (113/b) Eyitdüm; yâ Seyyidî neçün ağlarsun? Eyitdi; şimdi anun katında idüm, Hakk râhmetine ulaşdı; yudum, kefenledüm, defn eyledüm,²¹⁸⁴ geldüm²¹⁸⁵ ve benümle nihâyetsiz kimesne ricâl-i gaybden²¹⁸⁶ namâzını kıldılar. Receb eydür; kaçan bu²¹⁸⁷ sözi işitdüm, bir mertebede müte'ellim oldum ki; kabil-i vasf²¹⁸⁸ değıldür yakın²¹⁸⁹ kaldum elemden ve hüzünden rûhum çıka idi²¹⁹⁰ andan başım üzerine nazar itdüm, gördüm *ki*;²¹⁹¹ ol

²¹⁶⁶ Şeytân, A.N., vr. 74/b - ; M.B.N., vr. 92/a - .

²¹⁶⁷ idüb, A.N., vr. 74/b.

²¹⁶⁸ eyütdüm, A.N., vr. 74/b.

²¹⁶⁹ M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁷⁰ karındaşum, M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁷¹ A.N., vr. 74/b.

²¹⁷² benden, M.B.N., vr. 92/b - .

²¹⁷³ ana, A.N., vr. 74/b - .

²¹⁷⁴ eyütdü ki, A.N., vr. 74/b.

²¹⁷⁵ eylesün, A.N., vr. 74/b; M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁷⁶ ki, A.N., vr. 74/b - .

²¹⁷⁷ kendü kendüme anam, M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁷⁸ unutmayalar, A.N., vr. 74/b.

²¹⁷⁹ gördüm ki, M.B.N., vr. 92/b - .

²¹⁸⁰ ol sâ'atde, A.N., vr. 74/b - , hemân oldumda, M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁸¹ M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁸² idüb, A.N., vr. 74/b; M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁸³ M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁸⁴ idüb, M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁸⁵ geldüm, A.N., vr. 75/a - .

²¹⁸⁶ benümle üzerine ricâl-i gaybden nihâyetsiz kimesnele, M.B.N., vr. 92/b.

²¹⁸⁷ kaçan bu, A.N., vr. 75/a - .

²¹⁸⁸ vasfa kabil, M.B.N., vr. 93/a.

²¹⁸⁹ az, A.N., vr. 75/a; M.B.N., vr. 93/a.

²¹⁹⁰ çıka, M.B.N., vr. 93/a.

²¹⁹¹ A.N., vr. 75/a.

kuş²¹⁹² bizüm üzerimize terenkebin saçdı idi. Bunda²¹⁹³ geldi,²¹⁹⁴ ditredi ditredi Şeyh Betamsânî 'nin önüne düşdi, öldi. Şeyh²¹⁹⁵ eyitdi,²¹⁹⁶ yâ Receb bilür misün bu nice kuşdur?Eyitdi;²¹⁹⁷ belî. Mâ-cerayı eydi virdüm.²¹⁹⁸ Eyitdi; yâ Receb bana vâcib oldı ki; Şeyh Muhammed itdügüm gibi buna dahı idem; zîrâ Şeyh Muhammed'ün taâmını getürmek bunun hizmeti idi. Hakk-te'âlâ bunun andan sonra kalduğunu dilemedi. Bunun dahı ecelin anun eceline yakın eyledi didi, turdı. **(114/a)** Bu kuşı yudı, kefenledi önümde gömdi andan döndüm Kalmînaya geldüm.

Vakti ki Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e yetişdüm,²¹⁹⁹ selâm virdüm, selânum²²⁰⁰ alub eyitdi; yâ Receb dimâğunda tâat ucbi ve gururı gitmedi ta kim kardaşlarından bir ehl-i hâl öldürmeyince. Receb eydür; istigfâr idüb Hazret-i Seyyid'ün ayagina düşdüm, özür diledim.

Râvî eydür; Receb andan sonra terfi idüb²²⁰¹ makamı âlfiye'ye irişdüm kurb ve temkin hâsıl itdi. Hazret-i Seyyid'ün himmet-i berekâtında Hakk-te'âlâ *bizi ve*²²⁰² cemî' ümmet-i Muhammedî anun ve zürriyât-ı tâhirinün himmeti âlfiyesinden mahrum kılmaya, lûtfıla ve keremile,²²⁰³ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.²²⁰⁴

{ Ve dahı rivâyet olundu ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz bir gün Dicle kenarına çıkdı temâmı bin mukbil mürîdile çıkdı ve²²⁰⁵ girü kalan halkun hûdnhâyeti yoğdı gice dahı anda kaldılar. Vakti ki, yatsu namâzını kıldılar. Hazret-i Seyyid **(114/b)** her tâifeye mertebelü mertebesince ibâdet emr idüb bunları²²⁰⁶ cânib-i Hakka meşgul itdi.²²⁰⁷ Bunlar bu âleme meşgul iken gördiler²²⁰⁸ su üzere bir gemi geldi içünde envâ'²²⁰⁹ münkir etden ve envâ' menâhîden ne varsa²²¹⁰ tobtolu²²¹¹ eşgâre hiç²²¹²

²¹⁹² kuş, A.N., vr. 75/a - .

²¹⁹³ bunda, M.B.N., vr. 93/a - .

²¹⁹⁴ kuş bunda gelmiş ditredi, A.N., vr. 75/a.

²¹⁹⁵ Şeyh, M.B.N., vr. 93/a - .

²¹⁹⁶ eydür, A.N., vr. 75/a.

²¹⁹⁷ eyitdüm, M.B.N., vr. 93/a.

²¹⁹⁸ yâ...virdüm, A.N., vr. 75/a - .

²¹⁹⁹ irişdüm, M.B.N., vr. 93/a.

²²⁰⁰ selânum, A.N., vr. 75/a - .

²²⁰¹ idüb A.N., vr. 75/b - .

²²⁰² M.B.N., vr. 93/b.

²²⁰³ lûtfıla...keremile, M.B.N., vr. 93/b.

²²⁰⁴ bizi anların himmetlerini mahrum eylemeye, A.N., vr. 75/b.

²²⁰⁵ çıkdı ve, M.B.N., vr. 93/b.

²²⁰⁶ bunlar, M.B.N., vr. 93/b.

²²⁰⁷ oldılar, M.B.N., vr. 93/b.

²²⁰⁸ bunlar...gördiler, M.B.N., vr. 93/b - .

²²⁰⁹ envâ, M.B.N., vr. 93/b - .

²²¹⁰ ne varsa, M.B.N., vr. 93/b - .

kimesneden ictinâb itmeyüb mâziyye irtikâb iderler. Bu kavm bunları görüb Hazret-i Seyyid'e gelüb eyitdiler ki; yâ Seyyidî görün bu zulmleri ki; hîç²²¹³ Tanrıdan korkmazlar ve adamdan utanmazlar hususâ hazretinüz bunda olasız eşgâre fıskâ ve fücûra meşgul olmuşlardır; bize destûr virün varalum bunları te'dîb eyleyelüm²²¹⁴ veyahud siz duâ kılun, Hakk-te'âlâ bunları kahr eylesün didiler.

Pes²²¹⁵ Hazret-i Seyyid Hakk'a²²¹⁶ teveccüh eyleyüb mübârek ellerini kaldurub eyitdi; اللهم كما طيبت عيشهم في هذه الدار فطيب عيشهم في دار القرار * ya'nî be-lillahi nitekim bunların dirilklerini bu dünyâ da gökçek eyledük, âhiretde dahı gökçek eyle. **(115/a)** Hazret-i Seyyid'ün bu vechile duâ itdüğü bu kavmun ba'zını katı geldi. Pes kavm ba'zısını evine²²¹⁷ gitdi, ba'zısı gitmeyüb baş asub oturdı.

Râvî eydür; bir sâ'at bunun üzerine geçdi ki,²²¹⁸ ol kiminün ehli²²¹⁹ başı açuk ve yalın ayak ağlayu ağlayu Hazret-i Seyyid'ün huzuruna²²²⁰ gelüb tevbe ve istigfâr eylediler.²²²¹ Pes Hazret-i Seyyid bunlarla²²²² cemî'sine tevbe telkin eyleyüb tarîk-i Hakka getürdi andan ol gitmeyüb oturan taîfeden ba'zısı bu kavmden sordılar ki, gelüb tevbe ettiğünuze sebep ne oldı. Eyitdiler; kaçan ki, bu makama geldük ne kadar hamrumuz varısa su oldı ve ne kadar sâz aleti²²²³ varısa kiminün kılları²²²⁴ kırıldı ve kiminün kendüsi pâre pâre olub tağıldı ve bizüm dahı kalbimize bir hâlet geldi ki, mütehayyir olduk nâ-gâh bir nûr geldi, cemî' gemi içünde olanları ihâta eyledi gördük Hazret-i Tâcu'l-Ârifin gemi **(115/b)** kenarında turur bu nûr²²²⁵ anın mübârek yüzünün nûrı imiş elhamdülillâh müyesser oldı geldük²²²⁶ mübârek cemâlini gördük elinden tevbe ve istigfâr eyledük didiler. }²²²⁷

²²¹¹ toptolu, M.B.N., vr. 93/b.

²²¹² hîc, M.B.N., vr. 93/b.

²²¹³ hîc, M.B.N., vr. 93/b.

²²¹⁴ idelüm, M.B.N., vr. 93/b.

²²¹⁵ didiler pes, M.B.N., vr. 94/a - .

²²¹⁶ cenâb-ı Hakk'a, M.B.N., vr. 94/a.

* Allahım! Onların bu dünyada yaşantısını hoş eylediğin gibi ebedi hayatla da yaşantılarını hoş eyle.

²²¹⁷ evrâd, M.B.N., vr. 94/a.

²²¹⁸ geçmedi ki, M.B.N., vr. 94/a .

²²¹⁹ halkı, M.B.N., vr. 94/a.

²²²⁰ huzur-ı şerîfine, M.B.N., vr. 94/a.

²²²¹ itdiler, M.B.N., vr. 94/a.

²²²² bunların, M.B.N., vr. 94/a.

²²²³ alet-i sâz, M.B.N., vr. 94/a.

²²²⁴ ipleri, M.B.N., vr. 94/a.

²²²⁵ bu nûr, M.B.N., vr. 94/b - .

²²²⁶ geldük, M.B.N., vr. 94/b - .

²²²⁷ ve dahı...didiler, A.N., vr. 75/b - .

Ve dahı rivâyet olundı ki; ol²²²⁸ zemân ki, Hazret-i Seyyid zuhura geldi.²²²⁹ Halîfe Müstazhir Bi'l-İlah'idi. Tarih-i hîcret-i resûlullâh'un aleyhi ve sellem²²³⁰ dört yüz doksan dokuzı idi ki, Müstazhir Bi'l-İlah vilâyet-i Irâk²²³¹ cemî' evkafını tutub adamlar gönderdi mâlı ehl-i vakfa²²³² virmeyüb aldılar, beglige zabt eylediler, çok kimesne bu sebebden bî-huzur oldılar. Hazret-i Seyyid'e gelüb şikayet eylediler ve eyitdiler; bizüm ve²²³³ evlâdımızun maâş²²³⁴ vâkıfdanidi halîfe vâkıfı tutdı,²²³⁵ bize meşgul oldı, lûtf idüb halîfe'ye²²³⁶ haber²²³⁷ gönderdük²²³⁸ ki, sizden gayri kişünün²²³⁹ sözi tesir eylemez²²⁴⁰ didiler. Hazret-i Seyyid eyitdi;²²⁴¹ bu emre ashâbımızdan bir pehlevânı müvekkil itmişsizdür,²²⁴² varsun²²⁴³ ol men' iderdi.²²⁴⁴ Pes²²⁴⁵ bu kavm bir kaç²²⁴⁶ gün sabr itdiler ki men' ola men'²²⁴⁷ olmadı. Halk²²⁴⁸ gelüb²²⁴⁹ Hazret-i Seyyid'e²²⁵⁰ yine (116/a) söylediler, Hazret-i Seyyid²²⁵¹ yine evvel ki cevâbı virdi. Vaktı ki, mâl cemî'²²⁵² zabt olundı, gemilere koydılar ki, alub gideler.²²⁵³ Pes²²⁵⁴ bu kavm yine Hazret-i Seyyid'e gelüb²²⁵⁵ ağlaşdılar²²⁵⁶ zârı eylediler;²²⁵⁷ bize meded senden olur²²⁵⁸ didiler.²²⁵⁹ Hazret-i

²²²⁸ ol, A.N., vr. 75/ - .

²²²⁹ zuhur buldu, A.N., vr. 75/b; M.B.N., vr. 94/b.

²²³⁰ sallallahü aleyhi ve selam, M.B.N., vr. 94/b.

²²³¹ Irak vilâyetinin, A.N., vr. 75/ b; M.B.N., vr. 94/b.

²²³² vakıf ehline, M.B.N., vr. 94/b.

²²³³ A.N., vr. 75/b.

²²³⁴ geçinmesi, M.B.N., vr. 94/b.

²²³⁵ dutdı, A.N., vr. 75/b.

²²³⁶ halîfe'ye, M.B.N., vr. 94/b - .

²²³⁷ M.B.N., vr. 94/b.

²²³⁸ bildurun, A.N., vr. 75/b.

²²³⁹ gayrinün, A.N., vr. 75/b.

²²⁴⁰ gecmez, A.N., vr. 75/b; M.B.N., vr. 94/b.

²²⁴¹ eydür, A.N., vr. 75/b.

²²⁴² idelüm, M.B.N., vr. 94/b.

²²⁴³ M.B.N., vr. 94/b.

²²⁴⁴ eylesün, M.B.N., vr. 94/b.

²²⁴⁵ pes, M.B.N., vr. 94/b - .

²²⁴⁶ kac, A.N., vr. 75/b; M.B.N., vr. 94/b.

²²⁴⁷ men', A.N., vr. 76/a - .

²²⁴⁸ A.N., vr. 76/a.

²²⁴⁹ gelüb, A.N., vr. 76/a - .

²²⁵⁰ Seyyid'e, A.N., vr. 76/a.

²²⁵¹ Seyyid, A.N., vr. 76/a.

²²⁵² cemî mâl, M.B.N., vr. 94/b.

²²⁵³ gitdiler, A.N., vr. 76/a.

²²⁵⁴ pes, A.N., vr. 76/a - ; M.B.N., vr. 95/a - .

²²⁵⁵ yine...gelüb, A.N., vr. 76/a - .

²²⁵⁶ ağlaşub, A.N., vr. 76/a; M.B.N., vr. 95/a.

²²⁵⁷ kılub, A.N., vr. 76/a; M.B.N., vr. 95/a.

²²⁵⁸ meded eyle, M.B.N., vr. 95/a.

²²⁵⁹ Seyyid'e şikayet idüb meded didiler, A.N., vr. 76/a.

Seyyid²²⁶⁰ yine evvel ki, cevâbı viridi. Pes²²⁶¹ kavmun ba'zısı²²⁶² Hazret-i Seyyid'ün kavlına i'timâd idüb tevekkül eylediler²²⁶³ ve ba'zısı²²⁶⁴ muztaribü'l-hâl oldılar. Halk *cümle*²²⁶⁵ bu mâlî alub gitdiklerini teferrüc itmege vardılar. Ol halife tarafından mâl emîni olan kimesneler²²⁶⁶ cümle²²⁶⁷ mâlî gemiye koyub kasd itdiler ki, gideler.²²⁶⁸ Her çend²²⁶⁹ sa'y itdiler gemileri²²⁷⁰ asla hareket eylemedi.²²⁷¹ Mâ-hezâ²²⁷² muvafık yil dahı²²⁷³ eserdi. Yelken kurdılar²²⁷⁴ ve kürekleri urdılar ve ne kadar tarîk varısa itdiler²²⁷⁵ çare olmadı, gemiler asla yerinden deprenmedi.²²⁷⁶ Gemicileri âciz kalub *ve ulemâ' bu işe hayran olub turdılar*²²⁷⁷ halîfeye haber gönderdiler. Halife eyitdi; şayet ki, çok yog oldu, ola, ba'zını giderin didi. Yükinün ba'zısını giderdiler yine hîç çare²²⁷⁸ olmadı²²⁷⁹ **(116/b)** yine halife'ye haber gönderdiler. Halife eyitdi; karadan fulan şehre getürün didi. Pes bu mâlî gemilerden çıkarub develere ve katırlara ve atlara arkasına vurdılar²²⁸⁰ mümkün olmadı ki, bir davara²²⁸¹ bir adum *yire*²²⁸² hareket eyleye.²²⁸³ Davarları ne kadar ki,²²⁸⁴ denediler hîç²²⁸⁵ birisi *yirinden*²²⁸⁶ kımıldadamadı.²²⁸⁷ Pes âciz ve mütehayyir oldılar.²²⁸⁸ Pes²²⁸⁹ ol arada Hazret-i şeyh'ün ashâbından Şeyh Abdu'r-

²²⁶⁰ Seyyid, A.N., vr. 76/a - .

²²⁶¹ bu, A.N., vr. 76/a.

²²⁶² ba'zı, A.N., vr. 76/a.

²²⁶³ itdiler, M.B.N., vr. 95/a.

²²⁶⁴ ba'zı, A.N., vr. 76/a.

²²⁶⁵ A.N., vr. 76/a.

²²⁶⁶ olanlar, A.N., vr. 76/a.

²²⁶⁷ cemî, M.B.N., vr. 95/a.

²²⁶⁸ gitdiler, A.N., vr. 76/a.

²²⁶⁹ ki...çend, M.B.N., vr. 95/a.

²²⁷⁰ gemi, M.B.N., vr. 95/a.

²²⁷¹ itmedi, M.B.N., vr. 95/a.

²²⁷² bunun birle, A.N., vr. 76/a; M.B.N., vr. 95/a.

²²⁷³ yil dahı muvafık, A.N., vr. 76/a; M.B.N., vr. 95/a.

²²⁷⁴ açdılar, M.B.N., vr. 95/a.

²²⁷⁵ ve...itdiler, A.N., vr. 76/a - ; M.B.N., vr. 95/a - .

²²⁷⁶ hîç çare olub gemi yerinden asla yerinden deprenmedi, A.N., vr. 76/a.

²²⁷⁷ M.B.N., vr. 95/a.

²²⁷⁸ çare, A.N., vr. 76/a - .

²²⁷⁹ olub direnmedi, A.N., vr. 76/a.

²²⁸⁰ urdılar, A.N., vr. 76/b; M.B.N., vr. 95/b.

²²⁸¹ davara, A.N., vr. 76/b - .

²²⁸² M.B.N., vr. 95/b.

²²⁸³ ide, A.N., vr. 76/b.

²²⁸⁴ ki, A.N., vr. 76/b - .

²²⁸⁵ hîç, A.N., vr. 76/b; M.B.N., vr. 95/b.

²²⁸⁶ M.B.N., vr. 95/b.

²²⁸⁷ kımıldadmaga, A.N., vr. 76/b.

²²⁸⁸ kadîr olamadı, A.N., vr. 76/b.

²²⁸⁹ A.N., vr. 76/b.

râhman Tafsuncî²²⁹⁰ rahmetu'l-llahi aleyh²²⁹¹ anlara nazar iderdi ve anlar Hazret-i şeyh'ün bizüm ashâbdan²²⁹² bir pehlevân ol mâlı gitmekden men' eyleye didigün işitmişlerdi, halîfe'ye mektub yazdılar. Cemî' ahvâli ve Hazret-i Seyyid'ün kavmi şikâyet eyleyecek;²²⁹³ Hazret-i Seyyid verdüğü cevâbı didiler ve Şeyh Abdur-rahmân Tafsuncî anların içinde bulunduğunu bildürdiler.²²⁹⁴ Halîfe bu haberi işidüb istigfâr eyledi ve emr eyledi²²⁹⁵ ki, ol mâlı cemî'ni²²⁹⁶ assılu assına vireler. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e dahı mektub yazub,²²⁹⁷ özür eyledi ve eyitdi ki; benüm gazezum ol mâlı cem' itmeñden²²⁹⁸ askere harâc idüb taraf-ı Mağrib'e²²⁹⁹ gitmekdi didi. (117/a) Pes Hazret-i Tâcu'l-Ârifin dahı haber gönderdi ki; çünki²³⁰⁰ halîfe ol mâlı sâhiblerine virdi ve ol dervîşlerin gönlini²³⁰¹ hoş eyledi. Hakk-te'âlâ Hazreti²³⁰² ol didiği memleketi²³⁰³ *âsân vehile feth idivirüb*²³⁰⁴ ana müyesser eyleye, hîç²³⁰⁵ ol mâla dahı ihtiyacı olmaya didi.

Râvî eydür; Hazret-i Seyyid'ün âli himmet-i²³⁰⁶ berâkatında Hakk-te'âlâ ol didikleri yirleri ana müyesser kılub anun elinde feth kılı verdi.

Râvî eydür; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz Müstazhir Bi'l-llah zemânında âhiretde intikâl eyledi. Niteküm târih-i vefâtı²³⁰⁷ ana delâlet ider ki; ol kitabda geçmişdür. Ve dahı anun zemânında müteveffâ oldu. İmâm Ebû'l-Megânî Abdü'l-melik bin Muhammedü'l-hûniyyetü'l-meşhûr be-imâmü'l-haremeyni'ş-şâfi'î rahmetu'l-lahi aleyh²³⁰⁸ Hazret-i Seyyid vefâtından on yıl²³⁰⁹ öninden oldu. Ve dahı İmâm Gazâlî rahmetu'l-llahi aleyh anun zamanında vefât itdi. Hazret-i Seyyid vefâtından dört yıl sonra,²³¹⁰ rahmetu'l-llahi aleyhim, ecmâin.²³¹¹

²²⁹⁰ Şeyh Abdur-râhman, A.N., vr. 76/b.

²²⁹¹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 76/b - .

²²⁹² ashâbımızdan, A.N., vr. 76/b; M.B.N., vr. 95/b.

²²⁹³ cemî' kavm Hazret-i Seyyid'e şikâyet eyledi ki, M.B.N., vr. 95/b.

²²⁹⁴ ve...bildürdiler, A.N., vr. 76/b - .

²²⁹⁵ itdi ki, A.N., vr. 76/b.

²²⁹⁶ cümlesini, A.N., vr. 76/b; cemî'an, M.B.N., vr. 95/b.

²²⁹⁷ yazdı, A.N., vr. 76/b.

²²⁹⁸ ol mâlı cem' itmeñden darezüm, M.B.N., vr. 95/b.

²²⁹⁹ taraf-ı sefere gazâ, M.B.N., vr. 95/b.

²³⁰⁰ çün, A.N., vr. 76/b.

²³⁰¹ gönüllerini, M.B.N., vr. 95/b.

²³⁰² M.B.N., vr. 95/b.

²³⁰³ mülketi, A.N., vr. 76/b.

²³⁰⁴ M.B.N., vr. 96/a.

²³⁰⁵ hîç, A.N., vr. 76/b; M.B.N., vr. 96/a.

²³⁰⁶ himmet-i âlisi, M.B.N., vr. 96/a.

²³⁰⁷ târih-i vefâtları, M.B.N., vr. 96/a.

²³⁰⁸ rahmetu'l-llahi aleyh, M.B.N., vr. 96/a - .

²³⁰⁹ gün, M.B.N., vr. 96/a.

²³¹⁰ öninde, M.B.N., vr. 96/a.

Ve dahı rivâyet olundı ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²³¹² (117/b) Hazret-i Şeyh Şenbekî kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²³¹³ hizmetinde olurken bir gice hazret-i şeyh huzurunda yatdı. Sabâh dervîşler balık almağa²³¹⁴ kasd itdiler.²³¹⁵ Hazret-i şeyh'den²³¹⁶ Hazret-i Seyyidî dahı istediler ta kim²³¹⁷ bunlarla ava bile²³¹⁸ gide ve bunlara²³¹⁹ yardım eyleye. Hazret-i şeyh dahı maslahat görüb²³²⁰ destûr virdi.

Pes²³²¹ bunlar Dicle kenarına irişdüler, balık almağa oltalar ve ağlar²³²² bıraktılar cemî'si bu işe meşgul oldılar. Hazret-i Seyyid bunlardan ayrılub bir hâli yire varub ibâdete meşgul oldı. Bunlara karışub *bilâ*²³²³ avlamadı. Kaçan bunların sayddan fârig oldılar, gidecekleri²³²⁴ vakt Hazret-i Seyyid dahı geldi²³²⁵ diledi ki; bunlar avladıkları balıkların ba'zını²³²⁶ götürüb bunların bile gide. Bu kavm Hazret-i Seyyidî men' eylediler, balıktan getürmege dahı komadılar.²³²⁷ Vakti ki, zâviyeye irişdüler Hazret-i Şeyh Şenbekî²³²⁸ huzurına gelicek Hazret-i Seyyid'den şikâyet itdiler ki;²³²⁹ bizümle bile gitdi anda varıcak²³³⁰ hîç²³³¹ bize (118/a) yardım eylemedi,²³³² varub *kendi*²³³³ kolayına gitdi asla bize karışmadı ve hîç²³³⁴ balık dahı²³³⁵ avlamadı didiler.²³³⁶ Hazret-i Şeyh Şenbekî, Hazret-i Seyyid'den sordı ki;²³³⁷ kazıyye didikleri gibi midür? Hazret-i Seyyid eyitdi;²³³⁸ belî eyledür;²³³⁹ ammâ *yardum itmedügüme sebep var.*²³⁴⁰

²³¹¹ râvî... ecmâin, A.N., vr. 77/a - .

²³¹² kaddes...azîz, A.N., vr. 77/a - .

²³¹³ rahmetullâh-i, A.N., vr. 77/a; kaddes...azîz, M.B.N., vr. 96/a - .

²³¹⁴ avlamaga, M.B.N., vr. 96/a.

²³¹⁵ eylediler, A.N., vr. 77/a; M.B.N., vr. 96/a.

²³¹⁶ M.B.N., vr. 96/a.

²³¹⁷ ta kim, M.B.N., vr. 96/a - .

²³¹⁸ A.N., vr. 77/a - ; bunlarla bile ava gide, M.B.N., vr. 96/a.

²³¹⁹ bunlara, M.B.N., vr. 96/a - .

²³²⁰ maslahat görüb, M.B.N., vr. 96/b - .

²³²¹ pes, A.N., vr. 77/a - .

²³²² ağlar ve oltalar, M.B.N., vr. 96/b.

²³²³ A.N., vr. 77/a.

²³²⁴ gidecekleri, M.B.N., vr. 96/b.

²³²⁵ geldi, A.N., vr. 77/a - .

²³²⁶ bunların avladığı balıktan, A.N., vr. 77/a; M.B.N., vr. 96/b.

²³²⁷ bu kavm men' itdiler. Hazret-i Seyyidî balıktan götürmege komadılar, A.N., vr. 77/a.

²³²⁸ Hazret-i Şeyh, M.B.N., vr. 96/b.

²³²⁹ hîç huzuruna gelecek Seyyid Hazretinden şikayet eylediler, A.N., vr. 77/a.

²³³⁰ varıcak, A.N., vr. 77/a - .

²³³¹ hîç, A.N., vr. 77/a ; M.B.N., vr. 96/b.

²³³² itmedi, A.N., vr. 77/a.

²³³³ M.B.N., vr. 96/b.

²³³⁴ hîç, M.B.N., vr. 96/b - .

²³³⁵ dahı, M.B.N., vr. 96/b - .

²³³⁶ Kendü huzuruna gitdi, hîç balık olmadı didiler, A.N., vr. 77/a.

²³³⁷ pes Şeyh Şenbekî Hazret-i Seyyid'den sordı ki, A.N., vr. 77/a.

²³³⁸ eydür, A.N., vr. 77/b.

Hazret-i şeyh'ün *eyle*²³⁴¹ halvet olsam²³⁴² ba'zı kelimâtı vardır zikr iderüm²³⁴³ didi.²³⁴⁴
 Pes Hazret-i şeyh *dahı*²³⁴⁵ halvet itdi,²³⁴⁶ hemân ikisi kaldılar.²³⁴⁷ *Eyitdi ki; yâ Seyyidî ne sırra vakıfsın didi, vir işideyüm.*²³⁴⁸ Eyitdi ki,²³⁴⁹ yâ Seyyidî *âlî himmet-i berekâtında*²³⁵⁰ balıklardan her *kangı*²³⁵¹ taîfeye ki sataşdum, cümlesi zikre ve tesbîh itmege²³⁵² meşgulleridi ve bu kavim ki, bizümle çekmişdi²³⁵³ ekser Allahu-te'âlâ'dan²³⁵⁴ gafilleridi²³⁵⁵ revâ görmedüm ki; *ol*²³⁵⁶ balıklarun tesbîhini²³⁵⁷ kesüb dutub²³⁵⁸ bu gafillere yedürem. Pes fârig olub²³⁵⁹ bir köşede *zikre*,²³⁶⁰ ibâdete meşgul oldum.

Vakti ki, *bunların*²³⁶¹ işi²³⁶² temâm oldu, geldüm ki bu avladukları balığı getüre verem, râzî olmadılar. Pes *ben*²³⁶³ dahı fârig oldum eger izin virirsünüz yarın *tenhâ*²³⁶⁴ varub sayd eyleyeyim²³⁶⁵ cem' kavme yetecek mikdârı balık getürtem²³⁶⁶ didi. Sabâh ki oldu (**118/b**) Hazret-i Seyyid²³⁶⁷ şeyhinden izin taleb idüb²³⁶⁸ Dicle kenarına vardı.²³⁶⁹ Bir âzim balık getürdi ki cemî' kavme üç gün vâfir yetdi.²³⁷⁰

²³³⁹ didikleri doğrudur, M.B.N., vr. 96/b.

²³⁴⁰ M.B.N., vr. 96/b.

²³⁴¹ M.B.N., vr. 96/b.

²³⁴² olicak, M.B.N., vr. 96/b.

²³⁴³ iderdüm, M.B.N., vr. 96/b.

²³⁴⁴ iderdi, A.N., vr. 77/b.

²³⁴⁵ A.N., vr. 77/b.

²³⁴⁶ idüb, A.N., vr. 77/b; M.B.N., vr. 97/a.

²³⁴⁷ hemân...kaldılar, M.B.N., vr. 97/a - .

²³⁴⁸ M.B.N., vr. 97/a.

²³⁴⁹ Seyyid, Şeyh'e eydür, A.N., vr. 77/b.

²³⁵⁰ M.B.N., vr. 97/a.

²³⁵¹ M.B.N., vr. 97/a.

²³⁵² tesbîh, A.N., vr. 77/b.

²³⁵³ çekmişler idi, A.N., vr. 77/b.

²³⁵⁴ Allah'dan, A.N., vr. 77/b.

²³⁵⁵ ve...gafilleridi, M.B.N., vr. 97/a - .

²³⁵⁶ M.B.N., vr. 97/a.

²³⁵⁷ tesbîhlerini, M.B.N., vr. 97/a.

²³⁵⁸ kesem, M.B.N., vr. 97/a.

²³⁵⁹ bu...olub, M.B.N., vr. 97/a - .

²³⁶⁰ M.B.N., vr. 97/a.

²³⁶¹ M.B.N., vr. 97/a.

²³⁶² çün avı, A.N., vr. 77/b.

²³⁶³ A.N., vr. 77/b; M.B.N., vr. 97/a.

²³⁶⁴ *tenhâ*, M.B.N., vr. 97/a - .

²³⁶⁵ sayd eyleyeyim, A.N., vr. 77/b - ; M.B.N., vr. 97/a.

²³⁶⁶ getürem, A.N., vr. 77/b; M.B.N., vr. 97/a.

²³⁶⁷ sabâh...Seyyid, A.N., vr. 77/b - ; M.B.N., vr. 97/a - .

²³⁶⁸ Şeyh dahı izin virdi, M.B.N., vr. 97/a.

²³⁶⁹ Şeyh dahı izin virdi Âlî es-sabâh Dicle kenarına geldi, A.N., vr. 77/b.

²³⁷⁰ yetdiler, M.B.N., vr. 97/a.

Râvî eydür; vaktı ki;²³⁷¹ Hazret-i Seyyid Dicle kenarına gitdi. Hazret-i Şeyh Şenbekî'nün müfirdlerinden bir makbûl²³⁷² kimesne vardı, adına: Abdü'l-mecîd Ercî dirlerdi Hazret-i Seyyid'ün ardınca gitdi. Eydür vaktı ki; Hazret-i Seyyid Dicle kenarına vardı. İşitdüm ki, su içinde balıklar çıgrışub eyitdiler; es'selâm-u aleyke yâ Âbâ'l-Vefâ. Şeyh Şenbekî, Abdü'l-Ceyd'den sordı ki; balığı nice avladı gördün mi? Abdü'l-Ceyd eydür; belî gördüm.²³⁷³ Vaktı ki, kenar-ı Dicle'ye vardı²³⁷⁴ elini suya uzatdı, bu²³⁷⁵ balık gelüb eli altında turdı²³⁷⁶ şol tenüradan bir gerüde çıkarur gibi taşra²³⁷⁷ bıraktı bir²³⁷⁸ davar gücile götürdi, bir eliyle götürdi,²³⁷⁹ *benüde*²³⁸⁰ getürdi, hîç²³⁸¹ incinmedi ve üşenmedi didi. *Andan*²³⁸² Şeyh Şenbekî kavme²³⁸³ eyitdi ki;²³⁸⁴ yâ kavm kimde vardur bunun gibi himmet,²³⁸⁵ bu Hâşimî'de olan hâlet (119/a) ve himmet²³⁸⁶ hîcbirinüzde var mıdır? didi. Pes bunlar²³⁸⁷ *dahî*²³⁸⁸ ikrâr ve i'tiraf eylediler;²³⁸⁹ ki, cemî'sine galibdür ve âlî himmetdür²³⁹⁰ ve ol söyledükleri söze istigfâr eylediler. Pes²³⁹¹ Abdü'l-Ceyd turub²³⁹² bir Arabî kasîde okuyub²³⁹³ *Hazret-i şeyh'i ve*²³⁹⁴ Hazret-i Seyyidi²³⁹⁵ medh itdi²³⁹⁶. Şeyh Şenbekî dahî tahsînler eyleyüb Hazret-i Seyyidi²³⁹⁷ gözlerinden öpdî.²³⁹⁸

²³⁷¹ kaçan ki, M.B.N., vr. 97/a.
²³⁷² makbûl müfirdlerinden, M.B.N., vr. 97/a.
²³⁷³ gördüm, A.N., 78/a - .
²³⁷⁴ Dicle kenarına vardı, M.B.N., vr. 97/b.
²³⁷⁵ bir, A.N., vr. 78/a.
²³⁷⁶ durdı, A.N., vr. 78/a.
²³⁷⁷ dışarı, A.N., vr. 78/a.
²³⁷⁸ bir, M.B.N., vr. 97/b.
²³⁷⁹ götürüb, M.B.N., vr. 97/b.
²³⁸⁰ A.N., vr. 78/a.
²³⁸¹ hîç, A.N., vr. 78/a.
²³⁸² A.N., vr. 78/a; pes, M.B.N., vr. 97/b.
²³⁸³ kavme, A.N., vr. 78/a - .
²³⁸⁴ eydür, A.N., vr. 78/a.
²³⁸⁵ bunun himmeti kimde var, A.N., vr. 78/a.
²³⁸⁶ himmet ve hâlet, A.N., vr. 78/a.
²³⁸⁷ bu kavm, A.N., vr. 78/a; M.B.N., vr. 97/b.
²³⁸⁸ A.N., vr. 78/a.
²³⁸⁹ itdiler, M.B.N., vr. 97/b.
²³⁹⁰ ki...himmetdür, A.N., vr. 78/a - .
²³⁹¹ andan, A.N., vr. 78/a; M.B.N., vr. 97/b.
²³⁹² durub, A.N., vr. 78/a; turub, M.B.N., vr. 97/b - .
²³⁹³ okudu, A.N., vr. 78/a; M.B.N., vr. 97/b.
²³⁹⁴ M.B.N., vr. 97/b.
²³⁹⁵ Şeyh ve Hazret-i Seyyidi, A.N., vr. 78/a.
²³⁹⁶ eyledi, A.N., vr. 78/a; M.B.N., vr. 97/b.
²³⁹⁷ Hazret-i Seyyid'ün, M.B.N., vr. 97/b.
²³⁹⁸ Şeyh...öpdî, A.N., vr. 78/a - .

Râvî eydür; bu balık kaziyyesinün ertesi adına:²³⁹⁹ Tâc Hikâyeti²⁴⁰⁰ vâki' oldı. Nitekümler kitabun evvelinde zikr olunmuşdur.

Ve dahı²⁴⁰¹ rivâyet olundu ki; Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz boyuna ve gücüne gükçük²⁴⁰² halkla²⁴⁰³ ve lûtf ile söylerdı ve hîc²⁴⁰⁴ kimsenün hâtırına gubâr getürmezdi ve kendüne yirse ashâbına dahı anı yedürürdi.²⁴⁰⁵

Bir gün matbaha hizmet²⁴⁰⁶ iden kimesne Hazret-i Seyyid'ün önüne gelicek sahana artuk²⁴⁰⁷ yağ komış ve korkmış ki, Hazret-i Seyyid incine deyü.²⁴⁰⁸ Pes taâmla ol yağları uzatmış²⁴⁰⁹ ve kalan sahanlara beraber olmuş. Vaktı ki, **(119/b)** Hazret-i Seyyid'ün önüne getürdi. Hazret-i Seyyid²⁴¹⁰ nûr-ı vilâyetile ma'lum idindiği²⁴¹¹ kendü önüne gelen²⁴¹² sahanda yağ çok *girü*²⁴¹³ kalan sahanlardan artuk.²⁴¹⁴ Pes emr eyledi ki; cemî'sini²⁴¹⁵ kazana koydılar karışurdılar. Andan sonra kotarub getürdiler. Pes Hâdime²⁴¹⁶ eyitdi; istigfâr eyle, ayruk²⁴¹⁷ böyle eylemeyesin, gayri yere²⁴¹⁸ nice²⁴¹⁹ kurtarursun benüm önüme gelen sahana dahı beraber olsun;²⁴²⁰ zîrâ Allah²⁴²¹ kulu olmakda beraberüz ne kadar olmağın ma'nâsı²⁴²² *yogdur*²⁴²³ ve dahı cümle ahlâkındandır ki, bir gün²⁴²⁴ içmege su istedi. İttifak hizmet-kârlardan birisi bir²⁴²⁵ maşraba kendüsi kulbunu eline alub Hazret-i Seyyid'e sundı.²⁴²⁶ Hazret-i Seyyid

²³⁹⁹ adına, M.B.N., vr. 97/b - .

²⁴⁰⁰ tâc-ı hikâye, A.N., vr. 78/a.

²⁴⁰¹ pes, A.N., vr. 78/b.

²⁴⁰² gükçük, A.N., vr. 78/b - .

²⁴⁰³ halk, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴⁰⁴ hîc, A.N., vr. 78/b; M.B.N., vr. 98/a.

²⁴⁰⁵ virürdi, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴⁰⁶ hizmet, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴⁰⁷ artucuk, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴⁰⁸ deyü, M.B.N., vr. 98/a - .

²⁴⁰⁹ urutmuş, A.N., vr. 78/b; M.B.N., vr. 98/a.

²⁴¹⁰ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 78/b - .

²⁴¹¹ Seyyid'e ma'lum oldı, A.N., vr. 78/b.

²⁴¹² önünde olan sahanda, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴¹³ M.B.N., vr. 98/a.

²⁴¹⁴ kendü...artuk, A.N., vr. 78/b - ; az, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴¹⁵ cemî' yemeği, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴¹⁶ iççiye, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴¹⁷ artuk, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴¹⁸ yere, M.B.N., vr. 98/a - .

²⁴¹⁹ niçe, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴²⁰ eyle, kutar berabere olsun, A.N., vr. 78/b; M.B.N., vr. 98/a.

²⁴²¹ Allahu-te'âlâ Hazretleri, M.B.N., vr. 98/a.

²⁴²² ne...ma'nâsı, A.N., vr. 78/b - .

²⁴²³ M.B.N., vr. 98/a .

²⁴²⁴ birisi bu dur ki, A.N., vr. 78/b.

²⁴²⁵ bir, A.N., vr. 78/b - ; M.B.N., vr. 98/b.

²⁴²⁶ kulpına kendü eline alub sulı virdi, A.N., vr. 78/b.

*dervîşün*²⁴²⁷ hâtırı kalmasun deyü diyemedigi dervîş maşrabanın kulpı içünden yana gerek senden yana gerekmez.²⁴²⁸ Pes anı fehm itsün deyü eyitdi; dervîş bu maşrabaya bir kulb dahı gerekdür. Dervîş fehm itmedi, varub bir kulb²⁴²⁹ *dahı*²⁴³⁰ düzdürdi. Kaçan *ki*,²⁴³¹ Hazret-i Seyyid *gine*²⁴³² su istedi, dervîş iki eliyle **(120/a)** iki kulpına yapışub Hazret-i Seyyid'e suyu verdi. Hazret-i Seyyid²⁴³³ gördi fehm itmemiş. Hazret-i Seyyid²⁴³⁴ *alub*²⁴³⁵ ve eyitdi; dervîş buna bir kulb dahı gerekdür. Pes dervîş varub bir kulb dahı düzdürdi, *yene*²⁴³⁶ Hazret-i Seyyid su isteyecek dervîş²⁴³⁷ iki kulbına²⁴³⁸ yapışub bir kulbı²⁴³⁹ dervîşin önünde kaldı,²⁴⁴⁰ *yene*²⁴⁴¹ Hazret-i Seyyid'den yana²⁴⁴² kulb yoğdı.²⁴⁴³ Pes Hazret-i Seyyid eyitdi; dervîş bir kulb dahı gerekmiş. Pes²⁴⁴⁴ dervîş yine fehm itmeyüb *buna*²⁴⁴⁵ bir kulb dahı düzdürdi.²⁴⁴⁶ Pes Hazret-i Seyyid su isteyecek *dervîş iki eliyle*²⁴⁴⁷ iki kulbına dervîş yapışub bir kulpı²⁴⁴⁸ dervîşin²⁴⁴⁹ göğsüne geldi,²⁴⁵⁰ kulpun²⁴⁵¹ birisi Hazret-i Seyyid'den yana²⁴⁵² geldi. Pes²⁴⁵³ ol kulpa yapışub maşraba aldı,²⁴⁵⁴ *andan*²⁴⁵⁵ dervîş fehm itdi ki; hâl nedür,²⁴⁵⁶ *andan*²⁴⁵⁷ varub edeb üzerine oldu. Ol sultânı korkum dervîşe maşraba virmekde edeb bu değildür dimedi ta kim hâtırı

²⁴²⁷ M.B.N., vr. 98/b.

²⁴²⁸ dervîşin hâtırı kalmasun deyu diyemedi ki maşrabanın kulpı içinde yana gerek senden yana gerekmez, A.N., vr. 79/a.

²⁴²⁹ kulb, A.N., vr. 79/a - .

²⁴³⁰ M.B.N., vr. 98/b.

²⁴³¹ A.N., vr. 79/a.

²⁴³² A.N., vr. 79/a.

²⁴³³ *yene*, A.N., vr. 79/a.

²⁴³⁴ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 79/a - ; M.B.N., vr. 98/b - .

²⁴³⁵ A.N., vr. 79/a.

²⁴³⁶ A.N., vr. 79/a.

²⁴³⁷ dervîş, A.N., vr. 79 - .

²⁴³⁸ kulpına, A.N., vr. 79/a; M.B.N., vr. 98/b.

²⁴³⁹ kulp, A.N., vr. 79/a.

²⁴⁴⁰ dervîşden yana kaldı, A.N., vr. 79/a.

²⁴⁴¹ *yene*, M.B.N., vr. 98/b - .

²⁴⁴² *yana*, M.B.N., vr. 98/b - .

²⁴⁴³ *yene* eyitdi; dervîş bir kulp dahı gerekmiş, A.N., vr. 79/a.

²⁴⁴⁴ *pes...pes*, A.N., vr. 79/a - .

²⁴⁴⁵ M.B.N., vr. 98/b.

²⁴⁴⁶ gerekmiş, M.B.N., vr. 98/b.

²⁴⁴⁷ M.B.N., vr. 98/b - .

²⁴⁴⁸ kulbı, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁴⁹ dervîşin, M.B.N., vr. 99/a - .

²⁴⁵⁰ dervîşin...geldi, A.N., vr. 79/a - ; *gelüb*, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁵¹ kulbı, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁵² önüne, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁵³ *pes*, A.N., vr. 79/a - .

²⁴⁵⁴ *alub içdi*, A.N., vr. 79/a; M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁵⁵ A.N., vr. 79/a.

²⁴⁵⁶ dervîş hâl ne idüğünü fehm itdi, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁵⁷ A.N., vr. 79/a.

incinmesün deyü ol kadar oldığı,²⁴⁵⁸ âhir *dervîş*²⁴⁵⁹ kendü fehm idüb²⁴⁶⁰ ma'lum idindi.²⁴⁶¹ *İmdi*²⁴⁶² mekârim ahlâksa ancak ola²⁴⁶³ ki, bir hâtıra (**120/b**) gubâr getürmemek ister ve hîç bir kimesne andan incinmedi²⁴⁶⁴ ve kerâmâtını²⁴⁶⁵ ve ahlâkının *ve evsâfının*²⁴⁶⁶ nihâyeti ve haddi²⁴⁶⁷ yogdur eger yazılsa hadden tecâvüz ider enbârdan bir avuc çeşni kifâyet ider.

Bu bâbı ihtisâr edelim; Hakk-sübhâne ve te'âlâ²⁴⁶⁸ kemâl-i lûtfıla²⁴⁶⁹ *bizi*²⁴⁷⁰ ve cemî' ümmet-i Muhammedî aleyhi's-salâtü ve's-selâm²⁴⁷¹ doğru yoldan ırmeye²⁴⁷² Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz ve zürriyât-ı tâhiresinün silsilesinden olmağı²⁴⁷³ müyesser kıla, *himmət-i âlîyelerinden mahrum kılmaya*, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.²⁴⁷⁴

²⁴⁵⁸ bu vechile, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁵⁹ A.N., vr. 79/b.

²⁴⁶⁰ itdi, A.N., vr. 79/b.

²⁴⁶¹ talîm ve tefhîm eyledi, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁶² A.N., vr. 79/b.

²⁴⁶³ olur, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁶⁴ pes, A.N., vr. 79/b .

²⁴⁶⁵ kerâmetinin, A.N., vr. 79/b.

²⁴⁶⁶ M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁶⁷ gayeti, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁶⁸ Hakk-te'âlâ Hazreti, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁶⁹ kemâl-i lûtfıla, A.N., vr. 79/b - .

²⁴⁷⁰ A.N., vr. 79/b.

²⁴⁷¹ M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁷² ayırmayub, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁷³ silsilesine dahil olmağı, M.B.N., vr. 99/a.

²⁴⁷⁴ Hazret-i...âlemîn, A.N., vr. 79/b - .

Dördüncü Bâb:¹

Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz mev'ize idüb ve² Hâlife-i Bağdâd'u imtihân eyledüğünü ve ashâbınun ve huddâmanun isimlerini bildirir.³

Râvî eydür;⁴ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁵ cemî' makamât ve merâtibi kat' idüb, Hakka vâsıl oldu. Hazret-i Resûl sallallahü aleyhi ve sellem⁶ âleme vâkıâ da gelüb Hazret-i Seyyid'ün ağzına mübârek ağzınun yârini (121/a) koydu. *Andan sonra*,⁷ cemî'⁸ yenâbi' hikmet kalbinden ve lisânından cârî oldu. Hazret-i Resûl'un aleyhi's-salâtü ve's-selâm⁹ ağzı yâri berekâtından pes¹⁰ Hazret-i Resûl *sallallahü-te'âlâ*¹¹ aleyhi's-selâm¹² emr eyledi ki; va'z ve nâsîhat eyleyüb¹³ halkı târik-i hakka ve târik-i Resûle¹⁴ da'vet eyleye.

Pes Hazret-i Tâcu'l-Ârifin fasîh Arabî bilüb ehâdîs ve tefâsîr ma'nâsından bî-vechin mine'l-vücûh âciz göstermezdi. Hazret-i Resûl'un mübârek ağzı yâri berekâtında ve¹⁵ dâimâ eydirdi ki; *اناالذي مسيت عجمياً و اصبحت عربياً* * ya'nî ben şol kimesneyim ki, giceledüm Acemî olduğum hâlde ve sabâhladum Arabî olduğum hâlde ya'nî Arab dilinden gafil idüm; zîra Kürdler içinde büyüdümdü. Vakti ki, Hazret-i Resûl *aleyhi's-selâm*¹⁶ ağzuma *mübârek ağzı yârinden*¹⁷ tegürdü,¹⁸ sabâh turdum, gördüm ki, bir mertebede fasîh Arabî bildüm¹⁹ ki, nice²⁰ yıllar Arablar içinde büyüyen kimesne ol kadar Arabî bilmezdi.²¹

¹ ve dahı, A.N., vr. 79/b; bâb-ı râbî', M.B.N., vr. 99/a.

² kaddes...ve, A.N., vr. 79/b - ; mev'ize...ve, M.B.N., vr. 99/a.

³ beyân ider, M.B.N., vr. 99/b.

⁴ pes rivâyet olundu ki, A.N., vr. 79/b.

⁵ kaddes...azîz, A.N., vr. 79/b - ; kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 99/b.

⁶ Resûlum, A.N., vr. 79/b.

⁷ M.B.N., vr. 99/b.

⁸ Andan sonra, A.N., vr. 79/b.

⁹ M.B.N., vr. 99/b.

¹⁰ andan, A.N., vr. 79/b.

¹¹ M.B.N., vr. 99/b.

¹² Resûlum, A.N., vr. 79/b.

¹³ idüb, M.B.N., vr. 99/b.

¹⁴ M.B.N., vr. 99/b.

¹⁵ Hazret-i...ve, M.B.N., vr. 99/b - .

* Ben o kimseyim ki, akşam acem (Arapça bilmeyen) bir kimse olarak yattım, Arap asıllı bir kimse gibi sabahladım.

¹⁶ M.B.N., vr. 100/a.

¹⁷ M.B.N., vr. 100/a.

¹⁸ kodı, M.B.N., vr. 100/a.

¹⁹ bilürem, M.B.N., vr. 100/a.

²⁰ niçe, M.B.N., vr. 100/a.

²¹ kazıyye kitâbın evvelinde zikr olundu, A.N., vr. 80/a.

Pes Hazret-i Seyyid *kaddese'l-lâhu sirrehu'l-azîz*²² dâimâ va'z ve nâsîhat iderdi *ve*²³ her def'a ki, meclisde va'z iderdi. Halkı kesir **(121/b)** gelüb tevbe iderdi.²⁴ El-hâsıl Hazret-i Seyyid'e ol kadar kimesne tâbi' oldı ki, haddi ve hâsri yoğdı.²⁵

Ol vakt Halîfe Kaim Bi-Emri'-llâh'idi. Pes Hasûdlar ve münkirler ve bî-basarlar halîfe'nün kulağına koydılar ki; Zeyü'l-âbidîn ođlanlarından²⁶ bir kimesne zâhir oldı ki; bî-nihâye halk ana tâbi' oldı,²⁷ Hilâfet *dahu*²⁸ benümdür dirmiş;²⁹ eger şimdiden ana bir tedârik olunub³⁰ ve çare olunmazsa galiba³¹ bir âzim fitne olur didiler.

Pes halîfe'ye bu sözden hayli teşviş varub³² muztaribü'l-hâl oldı. Andan³³ adamlar gönderüb Hazret-i Seyyidi da'vet eyledi *ta kim göre nice kimesnedür*.³⁴ Pes ol gönderdüğü adamlar³⁵ gelüb Hazret-i Seyyid'e haber verdiler.³⁶ *Hazret-i Seyyid dahu da'vete icâbet gerek*³⁷ *deyü*³⁸ halîfe'ye gitmek³⁹ kasd itdi. Halk üşdiler; bile giderüz didiler.⁴⁰ Hazret-i Seyyid dahu halkı⁴¹ men' eyledi bir tâife men iderdi ve⁴² bir tâife dahu gelürdi.

Vakti ki; Hazret-i Seyyid Dicle kenarına irişdi. Gelen adamun Hazret-i Seyyid **(122/a)** döndürmedi ki; ba'zıları eydür⁴³ ki, on bin kimesne idi ve ba'zıları dahu ve ba'zıları artukidi⁴⁴ didiler⁴⁵ fi'l-cümle⁴⁶ *gayet*⁴⁷ çok adam⁴⁸ cem' oldı.

²² M.B.N., vr. 100/a.

²³ A.N., vr. 80/a.

²⁴ iderlerdi, M.B.N., vr. 100/a.

²⁵ yogidi, A.N., vr. 80/a; M.B.N., vr. 100/a.

²⁶ oğullarından, A.N., vr. 122/a.

²⁷ oldılar, M.B.N., vr. 100/a.

²⁸ M.B.N., vr. 100/a.

²⁹ dava-i hilâfet idermiş, A.N., vr. 80/a.

³⁰ olunub, A.N., vr. 80/a - ; M.B.N., vr. 100/a - .

³¹ galiba, M.B.N., vr. 100/a - .

³² düşüb, M.B.N., vr. 100/a.

³³ andan, M.B.N., vr. 100/a - .

³⁴ A.N., vr. 80/a; M.B.N., vr. 100/a.

³⁵ kimesneler, M.B.N., vr. 100/a.

³⁶ pes... verdiler, A.N., vr. 80/a - .

³⁷ lazımdur, M.B.N., vr. 100/a.

³⁸ A.N., vr. 80/a; M.B.N., vr. 100/a.

³⁹ varmak, M.B.N., vr. 100/b.

⁴⁰ bî-nihâye halk bile gitmek istediler, A.N., vr. 80/a.

⁴¹ halkı, A.N., vr. 80/a - .

⁴² ve, A.N., vr. 80/a - .

⁴³ eyitmişler, M.B.N., vr. 100/b.

⁴⁴ eksik, A.N., vr. 80/b.

⁴⁵ dirler, A.N., vr. 80/b.

⁴⁶ bi'l-cümle, M.B.N., vr. 100/b.

⁴⁷ M.B.N., vr. 100/b.

⁴⁸ kimesne, A.N., vr. 80/b.

Râvî eydür; vakti ki, gemiciler Seyyid ile bu kadar adamı⁴⁹ gördi.⁵⁰ Ne kadar ki, gemi varısa korkub kaçurdılar⁵¹ ki,⁵² halîfe'ye mebâdâ bu kadar adamı geçürmek hoş gelmeye deyü⁵³ gemicilerden hîç⁵⁴ kimesne kalmadı. Alel bir kişi kaldı ki, ana Osmân Maberanî dirlerdi. Ol dahı andan⁵⁵ ötüri kaldı ki göre, Hazret-i Seyyid nice kişidür⁵⁶ ve⁵⁷ didükleri gibi keşf ve kerâmat ehli midür? tecrube eyleye.

Pes Osmân *Maberanî*⁵⁸ ilerü geldi, Hazret-i Seyyid'e selâm virdi ve gemiyi Hazret-i Seyyid'ün önine⁵⁹ çekdi ve eyitdi ki; yâ Seyyidî şimdi ücret virüb andan *sonra*⁶⁰ girmek⁶¹ gerek. Hazret-i Seyyid⁶² *dahı*⁶³ hâdim⁶⁴ işâret eyledi, ne varısa hâzır vir deyü,⁶⁵ meger hâzır yüzelli dînâr vardı⁶⁶ hâdim *dahı*⁶⁷ anı Osmân'a⁶⁸ virdi⁶⁹ Osmân almadı. Eyitdi,⁷⁰ ben bu ücreti dilemezem *didi*.⁷¹ Hazret-i Seyyid⁷² (122/b) eyitdi;⁷³ yâ nice ücret istersin? Osmân eyitdi;⁷⁴ isterüm ki, bana kefil olası⁷⁵ ki, yarın kıyâmet gününde sıratı geçüresin⁷⁶ ve dahı bu ma'naya burhân getüresin.

Râvî eydür; kaçan⁷⁷ Osmân bu kelâmı itdi.⁷⁸ Hazret-i Seyyid⁷⁹ cânib-i Hakk'a teveccüh eyledi,⁸⁰ andan sonra⁸¹ eyitdi; yâ Osmân⁸² Hakk-te'âlâ'nun isminde ibret

⁴⁹ halkı, A.N., vr. 80/b.

⁵⁰ gördiler, M.B.N., vr. 100/b.

⁵¹ kaçdılar, M.B.N., vr. 100/b.

⁵² ki, A.N., vr. 80/b - .

⁵³ mebâdâ bu kadar adamı geçürmek halîfe'ye hoş gelmeye deyü, A.N., vr. 80/b.

⁵⁴ hîc, A.N., vr. 80/b; M.B.N., vr. 100/b.

⁵⁵ andan, A.N., vr. 80/b - .

⁵⁶ kimesnedür, A.N., vr. 80/b; M.B.N., vr. 100/b.

⁵⁷ ve, A.N., vr. 80/b - .

⁵⁸ A.N., vr. 80/b.

⁵⁹ ve...önine, M.B.N., vr. 100/b - .

⁶⁰ M.B.N., vr. 100/b.

⁶¹ geçmek, A.N., vr. 80/b; geçülür, M.B.N., vr. 100/b.

⁶² Seyyid, A.N., vr. 80/b.

⁶³ A.N., vr. 80/b.

⁶⁴ hâdimine, A.N., vr. 80/b.

⁶⁵ hâzır ne varsa vir deyü, A.N., vr. 80/b; M.B.N., vr. 100/b.

⁶⁶ varmış, M.B.N., vr. 101/a.

⁶⁷ A.N., vr. 80/b.

⁶⁸ gemicüye, A.N., vr. 80/b.

⁶⁹ önüne kodı, M.B.N., vr. 101/a.

⁷⁰ eydür, A.N., vr. 80/b.

⁷¹ M.B.N., vr. 101/a.

⁷² Seyyid, A.N., vr. 80/b - .

⁷³ eydür, A.N., vr. 80/b.

⁷⁴ eydür, A.N., vr. 80/b.

⁷⁵ bana...olasın, A.N., vr. 80/b - .

⁷⁶ geçürmege kefil olası, A.N., vr. 80/b.

⁷⁷ çün, A.N., vr. 81/a; M.B.N., vr. 101/a.

⁷⁸ idicek, A.N., vr. 81/a; işitdi, M.B.N., vr. 101/a.

⁷⁹ Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 101/a.

⁸⁰ idüb, A.N., vr. 81/a; M.B.N., vr. 101/a.

vardur, geçersin in-şa‘-Allahu-te’âlâ⁸³ didi. Pes Osmân eyitdi; yâ Seyyidî burhân görmek isterem. *Pes*⁸⁴ Hazret-i Seyyid, Hakk’a⁸⁵ teveccüh eyleyüb⁸⁶ mübârek dudaklarını kımıldatdı ve *dahi*⁸⁷ gümür gümür ba‘zı nesne söyledi. Osmân’a bir hâlet gelüb na’ra urdı, düşdi aklı gitdi. *Zemândan sonra*⁸⁸ aklı başına⁸⁹ gelicek⁹⁰ gemi ilerü çekdi, *geçmege*⁹¹ destûr oldu, cemî’ *bu*⁹² kavm geçdiler.

Râvî eydür; bu kavm geçmekte⁹³ birkaç⁹⁴ davarla geçdiler, ba‘zısı su üzere yürüdü⁹⁵ geçdi⁹⁶ ve ba‘zısı hava üzere yürüdü⁹⁷ geçdi ve ba‘zısı Dicle’ bir adım idüb geçdi; ammâ râsihûn **(123/a)** Hazret-i Seyyid’le gemiye girüb geçdiler.⁹⁸

Râvî eydür; Osmân’un⁹⁹ oğlu vardı, ol eydür; bâbâmdan sordum ki, sana ne hâlet vakî’ oldu ki, na’ra urub düşdün ve¹⁰⁰ aklun gitdi, ne gördün didüm.¹⁰¹ Eyitdi; yâ oğul gördüm ki, kıyâmet kopmuş halk mahşere cem’olmuşlar, kimisi muazzeb ve kimisi mükerrer¹⁰² mîzân kurulmuş ve sırât gerilmiş ve¹⁰³ *halk turmayub geçdiler*¹⁰⁴ ammâ az kimesne halâs olur, çoğı ayagını koduğı gibi cehenneme düşer.

Pes bu hâleti görüb korkdum. Nâ-gâh¹⁰⁵ Hazret-i Tâcu’l-Ârifin kaddese’l-lâhu sırrehu’l-azîz¹⁰⁶ gelüb elüme yapışdı. Sırât katına götürdi ve eyitdi ki; bismillâh¹⁰⁷ di geç¹⁰⁸ hemân ki; Seyyid bu kelâmı didi bir ni’da işitdüm ki, geçdük,¹⁰⁹ sen¹¹⁰ ve

⁸¹ sonra, A.N., vr. 81/a - .

⁸² yâ Osmân, A.N., vr. 81/a - ; M.B.N., vr. 101/a.

⁸³ in-şa‘-Allah, A.N., vr. 81/a.

⁸⁴ A.N., vr. 81/a.

⁸⁵ Hakk’a, M.B.N., vr. 101/a - .

⁸⁶ idüb, A.N., vr. 81/a.

⁸⁷ A.N., vr. 81/a.

⁸⁸ A.N., vr. 81/a; M.B.N., vr. 101/a.

⁸⁹ başına, A.N., vr. 81/a - .

⁹⁰ gelüb, A.N., vr. 81/a.

⁹¹ M.B.N., vr. 101/a.

⁹² A.N., vr. 81/a.

⁹³ geçmekte, A.N., vr. 81/a - .

⁹⁴ kac, A.N., vr. 81/a.

⁹⁵ yürüyüb, M.B.N., vr. 101/a.

⁹⁶ su üzerine yüzüb gecdi, A.N., vr. 81/a.

⁹⁷ yürüyüb, M.B.N., vr. 101/a.

⁹⁸ ammâ...geçdiler, A.N., vr. 81/a - .

⁹⁹ Osmân Maberanî’nin, M.B.N., vr. 101/b.

¹⁰⁰ ve, A.N., vr. 81/a - .

¹⁰¹ didi, A.N., vr. 81/a.

¹⁰² ve... mükerrer, M.B.N., vr. 101/b.

¹⁰³ ve, A.N., vr. 81/b - .

¹⁰⁴ M.B.N., vr. 101/b.

¹⁰⁵ pes, A.N., vr. 81/b.

¹⁰⁶ kaddes...azîz, A.N., vr. 81/b - ç

¹⁰⁷ Bismillâh-ir-Rahman-ir-Rahîm, M.B.N., vr. 101/b.

¹⁰⁸ gec, A.N., vr. 81/b.

senün¹¹¹ zürriyâtın *bile*¹¹² Ebû'l-Vefâ Tâcu'l-Ârifin¹¹³ hürmetine deyü. Pes *ben dahi*¹¹⁴ bismillâh¹¹⁵ deyüb sırâta kadem basdum. Yıldırım gibi geçdüm tâmmül itdüm¹¹⁶ gördüm ki, *bir bölük kimesne arduca geçdiler gaybden eyitdiler; işte cemû' zürriyâtum*¹¹⁷ (123/b) ve geçdüler. *Anlar dahi*¹¹⁸ kimisi yıldırım gibi¹¹⁹ ve kimisi yügrük at gibi. Pes bildüm ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin mukarreblerdenimiş didi.

Râvî eydür; Osmân Maberanî Hazret-i Seyyid'den tevbe idüb; gemicilikden vaz geldi *tâât ve ibâdete meşgul oldı*,¹²⁰ merâtib-i âliye kat' idüb¹²¹ azîzlerden¹²² oldı. Âhirü'l-emr Şeyh Osmân Maberanî dimekle meşhur oldı,¹²³ menâkıbı çokdur. Dicle kenarında kubbesi vardur, anda defn olmışdur, kabri ulû ziyâret-gâhdur. Ehl-i Bağdâd ekser hâcet için varub ziyâret idüb istimdât iderler, mahrum olmazlar.¹²⁴ Hazret-i Seyyid'ün musâhabeti berekâtında.¹²⁵

Ve dahi râvî eydür; vaktı ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz¹²⁶ Bağdâd'a yakın oldı¹²⁷ çok halk karşı çıkub Hazret-i Seyyid'e¹²⁸ hezâr-ı ta'zîmle¹²⁹ alub Hille kapusundan şehre girdiler. Her kimesneye ki, Seyyid'ün gözi tuş olsa,¹³⁰ elbetde Hazret-i Seyyid'e¹³¹ mutî olub ba'zısı tevbe iderdi¹³² ve ba'zısı teberrükten (124/a) ziyâret iderdi (ve ba'zısı temâm olmamış¹³³ meretebe ve makamın temâm iderdi.)¹³⁴ Cemî' ehl-i Bağdâd *icmâ'* ve¹³⁵ ittifak itdiler ki; Hazret-i Seyyid

¹⁰⁹ geçsün, M.B.N., vr. 101/b.

¹¹⁰ Osmân Maberanî, M.B.N., vr. 101/b.

¹¹¹ dahi, A.N., vr. 81/b.

¹¹² A.N., vr. 81/b.

¹¹³ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 81/b.

¹¹⁴ A.N., vr. 81/b.

¹¹⁵ Bismillâh-ir-Rahman-ir-Rahîm, M.B.N., vr. 101/b.

¹¹⁶ eyledüm, M.B.N., vr. 101/b.

¹¹⁷ M.B.N., vr. 101/b.

¹¹⁸ M.B.N., vr. 101/b.

¹¹⁹ geçdüm...gibi, A.N., vr. 81/b - .

¹²⁰ M.B.N., vr. 102/a.

¹²¹ eyleyüb, A.N., vr. 81/b; M.B.N., vr. 102/a.

¹²² azîz, A.N., vr. 81/b.

¹²³ meşhurdur, A.N., vr. 81/b.

¹²⁴ kalmazlar, M.B.N., vr. 102/a.

¹²⁵ Dicle...berekâtında, A.N., vr. 81/b - .

¹²⁶ kaddes...azîz, A.N., vr. 81/b - .

¹²⁷ vardı, M.B.N., vr. 102/a.

¹²⁸ Hazret-i Seyyid'e, M.B.N., vr. 102/a - .

¹²⁹ hezâr-ı ta'zîmle Hazret-i Seyyidî, A.N., vr. 81/b.

¹³⁰ oldı, A.N., vr. 82/a; olurdu, M.B.N., vr. 101/b.

¹³¹ Seyyid'e, A.N., vr. 82/a - .

¹³² eyledi, A.N., vr. 82/a.

¹³³ itmeyenler, M.B.N., vr. 101/b.

¹³⁴ ve'l-hâsil, A.N., vr. 82/a.

velîyy-ullahdandır.¹³⁶ Pes bunlar bir sokakdan Bağdâd sokaklarından¹³⁷ geçerken bir yüksek çardakdan bir hâtun eyitdi ki; دخلت بغداد الي بغداد و مستحذج بغداد و لم تدر بغداد ما بغداد * ya'nî¹³⁸ Bağdâd'a girdün, Bağdâd'da iken Bağdâd'dan Bağdâdı çıkarsak gerek ve bilmez Bağdâd ki, Bağdâd nedür? Bu sözün ma'nâsını hîc¹³⁹ kimesne fehm itmedi.¹⁴⁰ İlla Hazret-i Seyyid fehm idüb¹⁴¹ eydür;¹⁴² kimdür bu Hâtun ki, bize teşbi' ider. Hâtun eyitdi ki;¹⁴³ ben Ma'rûf Kerhî'nin rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁴⁴ kızkarındaşyım, senün gelmekliğüne¹⁴⁵ muntazırım, senden bîat itmeñ isterüm¹⁴⁶ *didi*.¹⁴⁷

Râvî eydür; Hazret-i Seyyid mübârek elinü uzatdı. Mübârek kolı uzanub¹⁴⁸ ol çardağa irişdi Hazret-i Resûl¹⁴⁹ aleyhi's-salâtü ve's-selâm¹⁵⁰ nisâ' mü'minâta nice bîat eyledise¹⁵¹ ol vech üzere¹⁵² (124/b) bîat¹⁵³ eyledi Halk taaccüb eyledi. Hazret-i Seyyid mübârek¹⁵⁴ eli ol çardağa nice¹⁵⁵ irişdü deyü.¹⁵⁶ Andan sonra¹⁵⁷ Hazret-i Seyyid varub câmi' girdi oturunca¹⁵⁸ halk geldi ki; câmi' doldı.¹⁵⁹ *Câmi' içere yukarudan darı saçsalar yire düşmesdi*.¹⁶⁰ Pes Hazret-i Seyyid minbere çıkub va'z ve nâsîhat itmege meşgul oldı¹⁶¹ hakayık ve dakayık söylemeye başladı.¹⁶² Andan halkı tevbeğe da'vet

¹³⁵ M.B.N., vr. 101/b.

¹³⁶ evliyâ'-ullah, M.B.N., vr. 102/b.

¹³⁷ Bağdâd sokaklarından, A.N., vr. 82/a - ; Bağdâda sokaklarından bir sokakdan geçerken, M.B.N., vr. 102/b.

* Bağdat'a girdin, Bağdat'a. Yakında Bağdat'ı Bağdat'tan çıkaracaksın. Bağdat, Bağdad'ın ne olduğunu anlamadı!

¹³⁸ بغداد ...ya'nî, A.N., vr. 82/a - .

¹³⁹ hîc, A.N., vr. 82/a; M.B.N., vr. 102/b.

¹⁴⁰ eylemedi, A.N., vr. 82/a; M.B.N., vr. 102/b.

¹⁴¹ fehm idüb, A.N., vr. 82/a - .

¹⁴² eyitdi ki, M.B.N., vr. 102/b.

¹⁴³ eydür, A.N., vr. 82/a.

¹⁴⁴ rahmet...aleyh, A.N., vr. 82/a - ; M.B.N., vr. 102/b.

¹⁴⁵ gelmene, A.N., vr. 82/a.

¹⁴⁶ isterüm, A.N., v. 82/a - .

¹⁴⁷ M.B.N., vr. 102/b.

¹⁴⁸ ta, A.N., vr. 82/a.

¹⁴⁹ Resûl, A.N., vr. 82/a.

¹⁵⁰ Resûlum, A.N., vr. 82/a - .

¹⁵¹ eyledin, A.N., vr. 82/a.

¹⁵² vech üzere, A.N., vr. 82/a - .

¹⁵³ dahı öyle, A.N., vr. 82/a.

¹⁵⁴ M.B.N., vr. 102/b.

¹⁵⁵ bu kadar yüksek iken, M.B.N., vr. 102/b.

¹⁵⁶ Hazret-i Seyyid eli ol çardağa nice irişdü deyü taaccübler itdiler, A.N., vr. 82/a; irişdüğüne hayrân kaldılar, M.B.N., vr. 102/b.

¹⁵⁷ sonra, A.N., vr. 82/a - ; M.B.N., vr. 102/b.

¹⁵⁸ oturunca, A.N., vr. 82/a - .

¹⁵⁹ halk ol kadar cem' oldı ki, A.N., vr. 82/a; M.B.N., vr. 102/b.

¹⁶⁰ M.B.N., vr. 102/b.

¹⁶¹ eyledi, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁶² meşgul oldı, A.N., vr. 82/a; M.B.N., vr. 103/a.

eyledi.¹⁶³ Hakk-te'âlâ halkun bağılı gönüllerini feth idüb ol sâ'atde çok halk gelüb tevbe eylediler.¹⁶⁴ Hazret-i Seyyid minberden indüğü vakt cum'a gicesi idi. (Ahşam namâzı vakti idi, kaçan ahşam namâzı kıldılar.)¹⁶⁵ Halk gine¹⁶⁶ cem' olub *gitmediler ve turmayub gelüb*¹⁶⁷ tevbe eylediler. *Hazret-i Seyyid'den el alurlardı*,¹⁶⁸ ta yatsu oldı,¹⁶⁹ andan¹⁷⁰ yatsu namâzını kıldılar Hazret-i Seyyyid ashâb-u hass-ı birle oturub Hakk-te'âlâ'nun zikrine meşgul oldılar. Hâdimlere emr eyledi ki; halka destûr vireler. Pes halka destûrdur didiler¹⁷¹ kimi gitdi, kimi turdı.

Pes halîfe'ye temâm-ı tafsîl¹⁷² ile Hazret-i Seyyid'ün ahvâlini bildürdiler. (125/a) halîfe tebdil-i sûret idüb, geldi.¹⁷³ Seyyid'ün hâline¹⁷⁴ nazar eyledi, gördi ki; nûra gark olub oturur, etrafında azîzler¹⁷⁵ Allahu-te'âlâ¹⁷⁶ zikrine meşgul olmuşlar ve rûhâniyyete¹⁷⁷ galib olub mahv olmuşlar.

Pes halîfe'ye dehşet ve heybet geldi. Ehl-i ilimden kendüsiyle bir kimesne vardı¹⁷⁸ adına; Es'ad bin Ebî Nasr¹⁷⁹ dirlerdi ulemâ'-i Kibârdandur, Şâfî 'dür, Ebû'l-Feth dimekle meşhurdur¹⁸⁰ ve Tâ'lik adlu kitâb ki, mute'ber kitâbdur anun te'lifidur.¹⁸¹ *Halîfe*¹⁸² ana meşveret idüb eyitdi; ne dirsın? Ben işbu Seyyidî imtihân eylemek¹⁸³ isterim. Es'ad eyitdi; imtihân *itmege*¹⁸⁴ hâcet değıldür; zîrâ hakk üzre idüğü gün gibi zâhirdür *didi*¹⁸⁵ halîfe eslemedi. Pes bu halkı dolaşdı, bir yerde hâtonlar erenlere karışub tururlardı.¹⁸⁶ Halîfe varub¹⁸⁷ *anlara karışdı*,¹⁸⁸ bir hâtonun eline yapışub sıkdı. Hâton

¹⁶³ eylediler, A.N., vr. 82/b.

¹⁶⁴ Hakk...eylediler, A.N., vr. 82/b - ; itdiler, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁶⁵ Ahşam namâzını kıldılar, A.N., vr. 82/b.

¹⁶⁶ yine, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁶⁷ M.B.N., vr. 103/a.

¹⁶⁸ M.B.N., vr. 103/a.

¹⁶⁹ ta...oldı, M.B.N., vr. 103/a - .

¹⁷⁰ çün, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁷¹ destûr virdiler, A.N., vr. 82/b; Galebelük itmesünler; lûtf idüb gitsünler, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁷² tafsîl, A.N., vr. 82/b - .

¹⁷³ geldi, A.N., vr. 82/b - .

¹⁷⁴ ahvâlini, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁷⁵ azîz, A.N., vr. 82/b.

¹⁷⁶ Allah'a, A.N., vr. 82/b; Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁷⁷ rûhâniyyetleri, M.B.N., vr. 103/a.

¹⁷⁸ Kendüziyle ehl-i ilimden bir kimesne vardı, A.N., vr. 82/b.

¹⁷⁹ Sad bin ebî Nasr, A.N., vr. 82/b.

¹⁸⁰ Ebû'l...meşhurdur, M.B.N., vr. 103/b - .

¹⁸¹ Tâ'lik adlu kitâb anun te'lifidur, ulû kitâbdur, A.N., vr. 82/b.

¹⁸² A.N., vr. 82/b.

¹⁸³ itmeñ, A.N., vr. 83/a; M.B.N., vr. 103/b.

¹⁸⁴ M.B.N., vr. 103/b.

¹⁸⁵ M.B.N., vr. 103/b.

¹⁸⁶ otururlardı, A.N., vr. 83/a; bir yerde hâtonlar tururdu, M.B.N., vr. 103/b.

eyitdi; yâ halîfe benden irak¹⁸⁹ ol ki ben Hakk'a meşgulüm *didi*.¹⁹⁰ Halîfe taaccüb eyledi, bir tarafa gitdi.

Bir kız gördi, yanına varub;¹⁹¹ anun dahı **(125/b)** eline yapışub sıkıdı.¹⁹² Ol kız *dahu*¹⁹³ eyitdi; yâ halîfe utanmaz mısın, Allah'dan korkmaz mısın eger benüm kızkardeşimden¹⁹⁴ gayri kimse¹⁹⁵ olsa evvel¹⁹⁶ yapışdığın seni rüsvâ[y] iderdi ve *halîfe idüğünü*¹⁹⁷ halka bildürdi. *Var bizden*¹⁹⁸ ırag ol ki, Allah'tan gayri nesne¹⁹⁹ meşgul değüldür.²⁰⁰ Pes halîfe²⁰¹ hacîl oldı Hazret-i Seyyid'ün satevât-ı nûrı gelüb halîfe' ihâta eyledi. Gayet muztaribü'l-hâl oldı. Es'ad²⁰² eyitdi; yâ Emîrü'l-mü'minîn ben dimedim mi ki, tecrîbe eylemek hâcet değüldür; zîrâ bunun²⁰³ nûr-ı cemî' bunda olan kimesnelere sirâyet eylemişdür.²⁰⁴ Ma'lumdur ki, bu kişi veliyy-ullah'dur eger elbette tecrîbe eylemek²⁰⁵ murâdınsa gayet bahhâs kimesneler ve ulemâ'dan ehl-i cidâl olan kişiler hâzır olub mesâil-i müşkil sorsunlar eger ilzâm iderlerse ma'lum dur ki; davasında kâzibdur ve illa mutî olmakdan gayri²⁰⁶ çare yogdur. Halîfe'nün hatırına bu söz²⁰⁷ hoş gelmedi. Pes kendinün has adamlarından²⁰⁸ **(126/a)** birisi kıgırub anunla yedi tulum hamr gönderdi Ol kimesneye Muhammed Kadirî dirlerdi; zîrâ halîfe'nün atası Kadir Bi'l-İlah adamlarındanıdi, halîfe anı gayet severdi.

Râvî eydür; vaktı ki; Muhammed Kadirî ol yedi tulum şarâbı²⁰⁹ alub Hazret-i Seyyid'ün huzurına geldi, dehşet *galebe*²¹⁰ itdi ki;²¹¹ ayne halîfe size selâm ider ki;²¹²

¹⁸⁷ halîfe varub, M.B.N., vr. 103/b - .

¹⁸⁸ M.B.N., vr. 103/b.

¹⁸⁹ ırağ, M.B.N., vr. 103/b.

¹⁹⁰ M.B.N., vr. 103/b.

¹⁹¹ vardı, A.N., vr. 83/a.

¹⁹² elini sıkıdı, M.B.N., vr. 103/b.

¹⁹³ A.N., vr. 83/a.

¹⁹⁴ kızkarındaşım, A.N., vr. 83/a.

¹⁹⁵ kimesne, A.N., vr. 83/a.

¹⁹⁶ evvel yapışdığın benüm kızkarındaşdan gayri kimesne olaydı, M.B.N., vr. 103/b.

¹⁹⁷ M.B.N., vr. 103/b.

¹⁹⁸ M.B.N., vr. 103/b.

¹⁹⁹ kimesne, A.N., vr. 83/a; gayriye, M.B.N., vr. 103/b.

²⁰⁰ değülüz, A.N., vr. 83/a; M.B.N., vr. 103/b.

²⁰¹ halîfe, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰² Saîd, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰³ anun, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰⁴ itmişdür, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰⁵ itmeñ, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰⁶ gayriye, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰⁷ bu söz hatırına, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰⁸ hadîmlerinden, M.B.N., vr. 104/a.

²⁰⁹ hamrı, M.B.N., vr. 104/a.

²¹⁰ M.B.N., vr. 104/a.

kaçan meclis eyleseler ve²¹³ erenler, avretler cem' olsunlar bu hamrdan içsünler; zîrâ anun gibi meclise eyle²¹⁴ gerekdür. Muhammed Kadirî gayet havf ve haşyet eyledi. Bu sözi Hazret-i Seyyid'e dimege utandı. Halîfe'nün dahı sözünü sayamaz nice itsün, mütehayyir kıldı.

Hazret-i Seyyid²¹⁵ nûr-ı vilâyetile fehm²¹⁶ idüb²¹⁷ eyitdi ki; yâ Çâker, pes²¹⁸ Muhammed Kadirî'ye Muhammed çâker deyü lakabına²¹⁹ sebep ol oldı ki,²²⁰ Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Çâker²²¹ bu tulumlarda baldan ve yağdan gayri nesne yogdur ki halîfe dervîşlere göndermişdür. Andan eyitdi; yâ dervîşler **(126/b)** çanaklarınızı getirün. Pes²²² dervîşler *dahı*²²³ çanaklarını getürdiler. *Andan*²²⁴ Muhammed Kadirî'ye eyitdi; yâ çâker sen kendü elünle taksim eyle. Pes tulumun birini açdı, bal olmuş *ki, adamın yüzi içinde görünür, şu niceleyn revâk bal olmuş, Hakk'un kudreti ve Hazret-i Seyyid'ün himmetiyle*,²²⁵ dervîşlere virdi ve birini dahı açdı, yağ olmuş anı dahı dervîşlere virdi.²²⁶ *Tulunı bu üslûb ile anlara taksim idüb*,²²⁷ cemî' fukara'nın çanakları balla ve yağla toldı *ve ol bal misk anber kokusundan ve râyiha'-i tayyibesinden dimağlar tutuldu*.²²⁸ Pes çâker bunu görüb mütehayyir oldı ve Hazret-i Seyyid'ün ayagina düşdi ve kasd eyledi ki; tevbe eyleyüb²²⁹ Hazret-i Seyyid'ün hizmetinde kala. Pes Hazret-i Seyyid bir tas getirüb içüne bir tarafına od ve bir tarafına panbuk²³⁰ ve orta²³¹ yerine kar koydı ve ağzımı bükdürüb Çâker'le *halîfe'ye*²³² gönderdi, ya'nî dimek isterim ki; erenlerin şöhreti²³³ od

²¹¹ eyledi ki, M.B.N., vr. 104/a.

²¹² eydür ki, A.N., vr. 83/b.

²¹³ ve, A.N., vr. 83/b - .

²¹⁴ eyle, A.N., vr. 83/b - .

²¹⁵ Hazret, A.N., vr. 84/a - .

²¹⁶ ma'lûm, M.B.N., vr. 104/b.

²¹⁷ ma'lum olub, A.N., vr. 84/a.

²¹⁸ pes, A.N., vr. 84/a - .

²¹⁹ lakab didiklerine, M.B.N., vr. 104/b.

²²⁰ didiklerine sebep budur, lâkab oldı, A.N., vr. 84/a; lakab didiklerine budur, M.B.N., vr. 104/b.

²²¹ Hazret-i...Çâker, A.N., vr. 84/a - .

²²² pes, A.N., vr. 84/a - .

²²³ A.N., vr. 84/a.

²²⁴ A.N., vr. 84/a.

²²⁵ M.B.N., vr. 104/b.

²²⁶ dervîşlerin çanaklarına koydı, A.N., vr. 84/a; lakab didiklerine, M.B.N., vr. 104/b.

²²⁷ M.B.N., vr. 104/b.

²²⁸ M.B.N., vr. 105/a .

²²⁹ eyleye, M.B.N., vr. 105/a.

²³⁰ penbe, M.B.N., vr. 105/a.

²³¹ ara, M.B.N., vr. 105/a.

²³² M.B.N., vr. 105/a.

²³³ şehveti, A.N., vr. 84/a.

gibidür ve hâtonların şöheri²³⁴ panbuk²³⁵ gibi dür. Odlâ panbuk²³⁶ bir yerde karar itmez; ammâ şeyh'ün kuvveti olıcak, odı panbuki²³⁷ yakmakdan²³⁸ men' ider. Nitekim tasda; odlâ panbuk²³⁹ arasında²⁴⁰ kar, yakmakdan men' eyledi.²⁴¹ Pes²⁴² Çâker tası alub (127/a) halife'ye geldi halife tasun ağzını açub içinde olan rumûzı fehm eyledi. Andan tası boşaldub²⁴³ içine bir yılan yavricağını bulub koydı ve ağzını muhkem bağladı ve Çâker'e dı ki; hîç²⁴⁴ kimesneye tasun içinde ne varduğunu²⁴⁵ dimeye.

Pes Çâker²⁴⁶ tası götürüb Hazret-i Seyyid'ün huzuruna vardı, selâm idüb²⁴⁷ tası öninde kodı; ammâ²⁴⁸ Hazret-i²⁴⁹ Seyyid eyitdi ki;²⁵⁰ yâ Çâker bu nedür ki, ol mahbûb halife'den getürmişsin, anun hîcâbı dahı gitmez mi? Çâker eyitdi; yâ Seyyidî keşfle bu tasun içinde ki,²⁵¹ nesne' ma'lum itsünler didi. Pes²⁵² Hazret-i Seyyid²⁵³ dönüb²⁵⁴ eyitdi;²⁵⁵ bunun gibi edebî nesne ile mi erenleri tecribe iderler? Bu mertebe gayet edebî mertebedür didi.²⁵⁶ Ol vakt²⁵⁷ karındaşı²⁵⁸ oğlı Seyyid Matara; küçücekidi,²⁵⁹ ana işâret eyledi,²⁶⁰ eyitdi; yâ Matara bu²⁶¹ tasun içinde ne vardır, keşifle bildür gil?²⁶² didi. Seyyid Matara dahi²⁶³ teveccüh eyledi²⁶⁴ eyitdi ki;²⁶⁵ yâ Seyyidî²⁶⁶ rûhum gönülleri ve

²³⁴ şehveti, A.N., vr. 84/a.

²³⁵ penbe, M.B.N., vr. 105/a.

²³⁶ penbe, M.B.N., vr. 105/a.

²³⁷ panbuğı, A.N., vr. 84/b; penbe, M.B.N., vr. 105/a.

²³⁸ yakmakdan, A.N., vr. 84/b.

²³⁹ penbe, M.B.N., vr. 105/a.

²⁴⁰ odlâ...arasında, A.N., vr. 84/b - .

²⁴¹ itdiği gibi, A.N., vr. 84/b.

²⁴² andan, A.N., vr. 84/b; pes, M.B.N., vr. 105/a - .

²⁴³ boşadub, M.B.N., vr. 105/a.

²⁴⁴ hîç, M.B.N., vr. 105/a.

²⁴⁵ var idüğün, A.N., vr. 84/b.

²⁴⁶ Çâker, A.N., vr. 84/b - .

²⁴⁷ virüb, M.B.N., vr. 105/a.

²⁴⁸ ammâ, A.N., vr. 84/b - ; M.B.N., vr. 105/b - .

²⁴⁹ A.N., vr. 84/b.

²⁵⁰ ki, A.N., vr. 84/b - .

²⁵¹ M.B.N., vr. 105/b.

²⁵² pes, A.N., vr. 84/b - .

²⁵³ Seyyid, A.N., vr. 84/b - .

²⁵⁴ A.N., vr. 84/b.

²⁵⁵ eydür, A.N., vr. 84/b.

²⁵⁶ inâyet-i edebî mertebedur deyüb, A.N., vr. 84/b; deyüb, M.B.N., vr. 105/b - .

²⁵⁷ ol vakt, A.N., vr. 84/b - .

²⁵⁸ kardaşı, M.B.N., vr. 105/b.

²⁵⁹ küçükekidi, M.B.N., vr. 105/b.

²⁶⁰ idüb, M.B.N., vr. 105/b.

²⁶¹ küçücekidi...bu, A.N., vr. 84/b - .

²⁶² bildür, M.B.N., vr. 105/b.

²⁶³ A.N., vr. 84/b.

²⁶⁴ itdi, A.N., vr. 84/b; idüb, M.B.N., vr. 105/b.

²⁶⁵ didi ki, A.N., vr. 85/a.

yerleri²⁶⁷ ve cemî' makamları (127/b) seyr eyledüm bir yılan yavrusını buldum, anası katından gitmiş, *gayb olmuşt*²⁶⁸ meger ki bu tasun içinde olan oldur didi. Vakti ki, Çâker bu sözi işitdi, na'ra urdı²⁶⁹ düşüb assı gitdi. *Gene*²⁷⁰ aklı gelecek ol fâhir libâsları yırtub,²⁷¹ çıkarub pâlâslar giydi ve cemî' câhı ve mansıbı terk idüb fakrı ihtiyâr eyledi. Hazret-i Seyyid'ün mübârek elini alub sıdk ve²⁷² ihlâsı birle²⁷³ tevbe eyledi ve cân ve dille²⁷⁴ Hazret-i Seyyid'e²⁷⁵ hizmet-kâr oldı.

Kaçan halîfe bu kazıyye²⁷⁶ işitdi, gayet bî-huzur oldı; zîrâ Çâker Seyyid'e mürîd olduğundan korkdı. Gerü kalan â'yân dahı varub tabi' olalar memleket elinden gide deyü, bî-çare bilmez ki; anun memleketi ve begliği Hazret-i Seyyid'ün katında çöbçe²⁷⁷ yogdur.²⁷⁸ Pes halîfe bir kimesne ile²⁷⁹ dahı Hazret-i Seyyid'i²⁸⁰ tecrîbe eylemek²⁸¹ ister, henüz dahı tereddüdi üzere turur.²⁸² Pes yüz dînâr ki,²⁸³ helâlidi²⁸⁴ getirüb bir kişiye koydı (128/a) ve on dînâr dahı harâmidi, üzerine koydı ve kardurdu;²⁸⁵ ammâ ol on harâm dînârı nişânladı.²⁸⁶ Şöyle ki;²⁸⁷ kendüden gayri kimesne bilmezdi. Pes²⁸⁸ eyitdi ki; varun bu dînârı²⁸⁹ Hazret-i Seyyid'e verün, fukarâ'ya nafaka eylesün.

Pes alub Hazret-i Seyyid'ün huzuruna geldiler²⁹⁰ ve eyitdiler ki; halîfe selâm eyledi, ve eyitdi ki; bu dînârı dervîşlere nafaka eylesün.²⁹¹ *didi.*²⁹² Hazret-i Seyyid ol

²⁶⁶ M.B.N., vr. 105/b - .

²⁶⁷ yerleri ve gönülleri, A.N., vr. 85/a ; rûhum yerleri, M.B.N., vr. 105/b.

²⁶⁸ M.B.N., vr. 105/b.

²⁶⁹ urub, A.N., vr. 85/a; M.B.N., vr. 105/b.

²⁷⁰ A.N., vr. 85/a.

²⁷¹ yırtub, M.B.N., vr. 105/b - .

²⁷² ve, A.N., vr. 85/a.

²⁷³ ihlâsıla, A.N., vr. 85/a.

²⁷⁴ cân-u dille, A.N., vr. 85/a.

²⁷⁵ Seyyid'e, A.N., vr. 85/a - .

²⁷⁶ haberi, A.N., vr. 85/a; M.B.N., vr. 106/a.

²⁷⁷ çünce, A.N., vr. 85/a.

²⁷⁸ değüldür, M.B.N., vr. 106/a.

²⁷⁹ kimesneye, A.N., vr. 85/a.

²⁸⁰ Hazret-i Seyyid'i, A.N., vr. 85/a - .

²⁸¹ itmeñ, M.B.N., vr. 106/a.

²⁸² üzerinedür, A.N., vr. 85/a; üzeredür, M.B.N., vr. 106/a.

²⁸³ ki, A.N., vr. 85/a - .

²⁸⁴ helâlınden idi, A.N., vr. 85/a.

²⁸⁵ yüz dînâr helâlden ol dînâr harâmdan bir kişiye koyub ve karışdırub, A.N., vr. 85/a; M.B.N., vr. 106/a.

²⁸⁶ dînâr ki harâmdur nişân itdi ki, A.N., vr. 85/a.

²⁸⁷ şöyle ki, A.N., vr. 85/a - .

²⁸⁸ pes, A.N., vr. 85/b - ; M.B.N., vr. 106/a - .

²⁸⁹ dînârları, A.N., vr. 85/b.

²⁹⁰ getürdiler, M.B.N., vr. 106/a.

²⁹¹ pes...eylesün, A.N., vr. 85/b - ; eylesünler, M.B.N., vr. 106/a.

²⁹² M.B.N., vr. 106/a.

getüren kimesneye emr eyledi ki; kise‘ başı aşağı ide. (Pes kisenün *müührünü giderüb*²⁹³ ağzını açub baş²⁹⁴ aşağı eyledi.)²⁹⁵ *Andan*²⁹⁶ Hazret-i Seyyid emr eyledi ki; şol dînârı *dahi*²⁹⁷ ayır²⁹⁸ ve şol dînârı dahı ayır ve²⁹⁹ şunu dahı ayır. Ol on dînâr ki halîfe harâmdan komışdı.³⁰⁰ Anı³⁰¹ temâm ayırdı,³⁰² ve³⁰³ andan emr eyledi ki; kalanımı kiseye koydılar³⁰⁴ ol yüz dînârı kabul eyledi. Ol on harâm dînârı³⁰⁵ yine³⁰⁶ halîfe‘ye gönderdi ve eyitdi ki;³⁰⁷ halîfe‘ye idün ki; fukarâ‘nun nafakasına bu asl dînâr³⁰⁸ *dahi*³⁰⁹ harac olunmaz³¹⁰ yine kendülerü **(128/b)** harcansunlar didi.

Vakti ki,³¹¹ halîfe‘ye ol dînârı getürdiler.³¹² Halîfe *dahi*³¹³ nazar idüb gördi ki; *kendü*³¹⁴ nişân eyledügi harâm dînârlardur. Bildi ki,³¹⁵ Hazret-i Seyyid‘de vilâyet vardur; ammâ hasûdlar ve müddeîler ve münkirler halîfe‘ye dürlü dürlü³¹⁶ sözler ilka‘ idüb igvâ‘³¹⁷ eylediler ki; dimek olmaz. Âhirü‘l-emr eyitdiler ki; bir kimesne‘ yebanda tururken³¹⁸ komadun³¹⁹ katuna³²⁰ getürdün³²¹ şimdi cemî‘ Bağdâd‘un halkı ana tâbi‘ oldılar ve *dahi*³²² Çâker ki,³²³ senün katunda mukarribidi ol dahı müfrîd oldı seni terk eyledi gayet azîm fitnedür didiler ve dahı ol vakıt ki; Çâker, Hazret-i Seyyid‘e irâdet

²⁹³ M.B.N., vr. 106/a.

²⁹⁴ başını, M.B.N., vr. 106/a.

²⁹⁵ eyle itdiler, A.N., vr. 85/b.

²⁹⁶ M.B.N., vr. 106/a.

²⁹⁷ A.N., vr. 85/b.

²⁹⁸ ayıra, M.B.N., vr. 106/b.

²⁹⁹ şol...ve, A.N., vr. 85/b - .

³⁰⁰ halîfe‘nün haramdan koduğı on dînârı, M.B.N., vr. 106/b.

³⁰¹ anı, A.N., vr. 85/b - .

³⁰² ayırdılar, A.N., vr. 85/b.

³⁰³ ve, A.N., vr. 85/b - .

³⁰⁴ andan...koydılar, M.B.N., vr. 106/b.

³⁰⁵ harâmı, A.N., vr. 85/b.

³⁰⁶ gene, A.N., vr. 85/b.

³⁰⁷ ki, A.N., vr. 85/b - .

³⁰⁸ mâl, M.B.N., vr. 106/b.

³⁰⁹ A.N., vr. 85/b.

³¹⁰ olmaz, A.N., vr. 85/b.

³¹¹ andan, A.N., vr. 85/b.

³¹² ol dînârı halîfe‘ye getürdiler, A.N., vr. 85/b.

³¹³ A.N., vr. 85/b.

³¹⁴ M.B.N., vr. 106/b.

³¹⁵ ki, A.N., vr. 85/b - .

³¹⁶ dürlüdür, A.N., vr. 85/b.

³¹⁷ idüb igvâ‘, M.B.N., vr. 106/b - .

³¹⁸ dururken, A.N., vr. 85/b.

³¹⁹ komadunuz, M.B.N., vr. 106/b.

³²⁰ yanınıza, M.B.N., vr. 106/b.

³²¹ getürdünüz, M.B.N., vr. 106/b.

³²² A.N., vr. 86/a.

³²³ ki, A.N., vr. 86/a - .

getürdi. Hazret-i Seyyid ana eyitdi; sana bir mansıb vereyim ki, halîfe'nün üzerine iftihâr idersen dürüst ola deyüb dervîşlerün halâsını hizmetine³²⁴ virdi. Çâker dahı sıdk ve ihlâsı birle³²⁵ kabul idüb cân ve dille³²⁶ hizmet idüb mütevazza'-i pâk iderdi.³²⁷ **(129/a)** Halîfe katında mukarrib olmakdan anı yeg görürdi.³²⁸ Pes halîfe'ye bunı dahı didiler ki; Çâker, şol mertebede Seyyid'e mutî' olmuş ki,³²⁹ senün katında mukarrib olmakdan anun halâsına hizmet³³⁰ eylemeyi yeg görür.³³¹ İmdi revâ degül ki,³³² bu asil kimesne' şehirde koyasın eger bir kac gün dahı turursa kapunda³³³ hîç³³⁴ kimesne komaz cemî'sini çeker kendüye, kul eyler; nitekim Muhammed Kadirî bâbânun ve senün *hâs*³³⁵ mukarrib adamunidi,³³⁶ şimdi kulından dahı artuk mutî' ve münkad olmuşdur didiler. Halîfe'ye bu münkirlerün *mûzî*³³⁷ sözi eser eyleyüb havâss ekâbir biri³³⁸ cem' eyleyüb meşveret eyledi ki; nice idelüm didi.³³⁹ Ba'zıları sâkit oldılar ve ba'zıları eyitdi;³⁴⁰ şehirden soralum ve ba'zıları eyitdi³⁴¹ *ki*;³⁴² yasak idelüm ki, meclise va'z itmeye ve *hicbir*³⁴³ kimseye tevbe virmeye. İbn-i Ukeyl ki, kitâbın evvelinde nice kimesne idügi denilmişdür,³⁴⁴ eyitdi; yâ emîr'ül-mü'minîn ulemâ-i kibâr cem' olsun ve ehl-i cidâl ve bahhâs **(129/b)** kimesne³⁴⁵ gelüb mesâil-i müşkil sorsunlar eger cevâb verürse hoş ve illa siz bilürsüz didi. Halîfe'ye bu söz savâb gelüb eyitdi ki; ne kadar bahhâs ve ehl-i cidâl âlim varısa cem' olub mesâil-i garîbe sorsunlar eger cevâb verürse halâs ola³⁴⁶ ve eger virmezse kürsisini başına yıkub şehrden sürelim didi.

³²⁴ hidmetine, M.B.N., vr. 107/a.

³²⁵ sâdik-ı ihlâsı birle, A.N., vr. 86/a.

³²⁶ cân-u dille, A.N., vr. 86/a.

³²⁷ mütevazza'ya hizmet idüb pâk iderdi, M.B.N., vr. 107/a.

³²⁸ gördi, A.N., vr. 86/a.

³²⁹ Seyyid şol mertebede mutî olmuşdur ki, A.N., vr. 86/a.

³³⁰ mütevazza'sına hizmet, M.B.N., vr. 107/a.

³³¹ görüb turur idi, A.N., vr. 86/a ; görürlerdi, M.B.N., vr. 107/a.

³³² degüldür, A.N., vr. 86/a.

³³³ kapuda, A.N., vr. 86/a.

³³⁴ hîç, A.N., vr. 86/a; M.B.N., vr. 107/a.

³³⁵ A.N., vr. 86/a.

³³⁶ mukaribinidi, M.B.N., vr. 107/a.

³³⁷ M.B.N., vr. 107/a.

³³⁸ biri, A.N., vr. 86/b - .

³³⁹ didi, A.N., vr. 86/b - ; deyü, M.B.N., vr. 107/a.

³⁴⁰ eyitdiler, M.B.N., vr. 107/a.

³⁴¹ şehirden...eyitdi, A.N., vr. 86/b - ; eyitdiler, M.B.N., vr. 107/a.

³⁴² A.N., vr. 86/b.

³⁴³ M.B.N., vr. 107/a.

³⁴⁴ ki...denilmişdür, A.N., vr. 86/b - .

³⁴⁵ kimesneler, A.N., vr. 86/b; M.B.N., vr. 107/b.

³⁴⁶ ola, A.N., vr. 86/b - ; olsun, M.B.N., vr. 107/b.

Pes Hazret-i Seyyid'e adam gönderdiler ki ne dursin? Cemî' ulemâ' huzurunda ne sorarlarsa cevâb virüb anlarla bahs ider misin? didiler. *Pes*³⁴⁷ Hazret-i Seyyid³⁴⁸ eyitdi ki; اطيعوا الله و اطيعوا الرسول واولى الامر منكم الايته * andan³⁴⁹ eyitdi ki; anun³⁵⁰ izzet-i hakkıçün ki³⁵¹ izzet ve âzim³⁵² anundur eger³⁵³ ol demürden minber ki, *Îmâm*³⁵⁴ Ahmedî Hânbel radiye Allahu anhu³⁵⁵ türbesinin garb³⁵⁶ yanasında olan hazinede³⁵⁷ defn olunmuşdur. Anı çıkarsalar cidâl ve bahs olacak yire kosalar anda³⁵⁸ od urub kazdursalar, şöyle ki, *kıpkızıl olsa ve dahı muhkem kazdursalar*³⁵⁹ şöyle ki;³⁶⁰ ak pâk³⁶¹ olsa emîrül-mü'minîn (130/a) bana emr eylese; çık ol minbere şu³⁶² suâllerle cevâb vir³⁶³ Allah'un³⁶⁴ avni birle çıkub cemî' suâllerine³⁶⁵ cevâb verem didi kaçan ki; halîfe bu sözi işitdi emr eyledi ki;³⁶⁶ ol hazineyi kazdılar, ol Hazret-i Seyyid didügi gibi,³⁶⁷ bir minber bulub çıkardılar.³⁶⁸ *Gördüler ki, azîmet minber ki, dinse olmaz bin dürlü mihnetle çıkarub bir vâsi' sahrâda kurdılar dahı anun üzerinde ve dört etrafında şol oddan yığdılar ki, dinlemezdi*³⁶⁹ varub sahrâ'da kodılar od urdılar.³⁷⁰ Ol kadar kazardı ve³⁷¹ kazdurdılar ki, ak pâk³⁷² oldı. *Pes anda cem' olan Hazret-i Seyyid'ün muhibbleri hayrân kalub Allah Allah avâzından yerlerünü geliür, ditredi. Hazret-i Seyyid anlara*

³⁴⁷ A.N., vr. 86/b.

³⁴⁸ Hazret, A.N., vr. 86/b.

* Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan idarecilere de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından daha güzeldir. (Nisâ Suresi, ayet/59)

³⁴⁹ eyitdi...andan, A.N., vr. 86/b - .

³⁵⁰ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 86/b.

³⁵¹ çün, A.N., vr. 86/b.

³⁵² M.B.N., vr. 107/b.

³⁵³ izzet...eger, A.N., vr. 86/b - .

³⁵⁴ M.B.N., vr. 107/b.

³⁵⁵ radiyallahü anh, A.N., vr. 86/b - .

³⁵⁶ garbından, M.B.N., vr. 107/b.

³⁵⁷ olan hazinede, M.B.N., vr. 107/b - .

³⁵⁸ andan, A.N., vr. 86/b.

³⁵⁹ A.N., vr. 86/b; M.B.N., vr. 108/a.

³⁶⁰ M.B.N., vr. 108/a.

³⁶¹ pâk, A.N., vr. 87/a - .

³⁶² M.B.N., vr. 108/a.

³⁶³ virdise, A.N., vr. 87/a; M.B.N., vr. 108/a.

³⁶⁴ Allahu-te'âlâ'nun, M.B.N., vr. 108/a.

³⁶⁵ suâllere, A.N., vr. 87/a.

³⁶⁶ ki, A.N., vr. 87/a - .

³⁶⁷ gördiler ki, A.N., vr. 87/a.

³⁶⁸ bir minber var, alub çıkardılar, A.N., vr. 87/a.

³⁶⁹ M.B.N., vr. 108/a.

³⁷⁰ bir sahrâ'da koyub dahı urdılar, A.N., vr. 87/a; Ol oduna od urdılar, M.B.N., vr. 108/a.

³⁷¹ kızardı ve, A.N., vr. 87/a - .

³⁷² kıpkızıl, A.N., vr. 87/a; üç gün üç gece muttasıl yand kıpkızıl iken ak pâk oldı, M.B.N., vr. 108/a.

eyitdi; Allahu-te'âlâ'nun avni benümedür, epsem olun, dince cemî'si sâkit oldılar. Andan olan hâlet şerh olmaz.³⁷³

Pes cemî' Bağdâd'un halkı ol sahrâ'ya çıkdılar, şehirde bir ferd kalmadı. Andan sonra³⁷⁴ ne kadar ehl-i cidâl ve bahhâs varısa hâzır oldılar. Halîfe otura, Hakk cânibinden odı giderüb³⁷⁵ dahı minbere yakın³⁷⁶ yerde oturdu. Ekser halk eyitdi ki;³⁷⁷ hic³⁷⁸ mümkün değıldür, bu kızmış demürden minbere adam yakın varmaz³⁷⁹ bu kande kaldı ki, üzerine çıkalar didiler.³⁸⁰ Pes adûlar ve hasûdlar ve münkirler hâzır oldılar ki, umarlar ki; Hazret-i Seyyid âciz kala ve andan suâl idecek ulemâ halîfe cânibinden³⁸¹ yakın yerde³⁸² geldiler.³⁸³

Râvî eydür; anlar kırk kimesne idi ve anı İmâm-ı A'zam (130/b) Ebû Hanîfe³⁸⁴ rahmetu'l-İlahi aleyh³⁸⁵ mezhebidenidi ve onı İmâm Şâfi rahmetu'l-İlahi aleyh³⁸⁶ mezhebidenidi ve onı İmâm Ahmed Hânbelî rahmetu'l-İlahi aleyh³⁸⁷ mezhebidenidi.³⁸⁸ Bu dört mezhebde bunlar kadar âlim yoğı.³⁸⁹ Andan Hazret-i Seyyid'e eyitdiler ki; minbere çık³⁹⁰ Hazret-i Seyyid eyitdi; * نزلنا معهم و فرقتا النار ya'nî³⁹¹ bunlarla bu makama bile³⁹² geldük, bizi bunlardan od³⁹³ ayırdı ya'nî işâretdür ki³⁹⁴ münkirler mâ-dâm ki, inkârda kalsa,³⁹⁵ yiri cehennem olsa gerekdür.³⁹⁶ Andan sonra³⁹⁷

³⁷³ M.B.N., vr. 108/a.

³⁷⁴ M.B.N., vr. 108/a.

³⁷⁵ M.B.N., vr. 108/b.

³⁷⁶ yakın, A.N., vr. 87/a - .

³⁷⁷ eydür, A.N., vr. 87/a.

³⁷⁸ M.B.N., vr. 108/b.

³⁷⁹ mümkün midur bu kızmış demire adama yakın vere dirlerdi, A.N., vr. 87/a; vara, M.B.N., vr. 108/b.

³⁸⁰ üzerine çıkaz va'z ve bahs ide, M.B.N., vr. 108/b.

³⁸¹ M.B.N., vr. 108/b.

³⁸² M.B.N., vr. 108/b.

³⁸³ üzerine çıkub va'z ide ve suâllere cevâb didiler. Pes adûlar ve münkirler hâzır oldılar. Umarlar ki; Hazret-i Seyyid âciz ola her biri ferâh olub sözleri yakın olub hakkı ibtal ideler ve andan ol suâl idecek âlimler yakın geldiler, A.N., vr. 87/a.

³⁸⁴ İmâm-ı Ebi Hanîfe, M.B.N., vr. 108/b.

³⁸⁵ rahmet...eyleh, M.B.N., vr. 108/b - .

³⁸⁶ rahmet...aleyh, M.B.N., vr. 108/b - .

³⁸⁷ rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 108/b.

³⁸⁸ İmâm-ı Mâlikî ve onı İmâm-ı Hânbel mezhebiden idi A.N., vr. 87/a.

³⁸⁹ yog idi, A.N., vr. 87/a.

³⁹⁰ Hazret-i...çık, A.N., vr. 87/a - ; Hazret-i Seyyid'e çık didiler, M.B.N., vr. 108/b.

* onlarla birlikte indik ve ateş bizi ayırdı.

³⁹¹ نزلنا ...ya'nî, A.N., vr. 87/b - .

³⁹² bile, A.N., vr. 87/b - .

³⁹³ nâr, M.B.N., vr. 108/b.

³⁹⁴ işâretdür ki, A.N., vr. 87/b - .

³⁹⁵ ola, A.N., vr. 87/b.

³⁹⁶ cehennemdür, A.N., vr. 87/b; M.B.N., vr. 108/b.

³⁹⁷ sonra, A.N., vr. 87/b - .

gelüb Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm deyüb³⁹⁸ ve Hazret-i Resûl'e salâvât deyüb³⁹⁹ minbere çıkdı ve ol halka selâm virüb *ayag üzere turub*⁴⁰⁰ bir belîğ ve fasîh hutbe okudı. Hîç⁴⁰¹ ayagını yerden depretmedi ve ol kızmış demürden incinmedi ve intifâl⁴⁰² göstermedi.⁴⁰³ Pes bu kavme bir dehşet **(131/a)** ve heybet düşdi ki; kabil-i vasf degildir.⁴⁰⁴ Cemî' gelen⁴⁰⁵ ulemâ' mütehayyir oldılar ve cemî' fusahâ' âciz kaldılar.⁴⁰⁶ Andan *mübârek*⁴⁰⁷ ağzını açdı; halîfe dürr-u cevahir saçdı ya'nî ilimü'd-dünyâdan ve maârif-i ilâhiyye'den ba'zı *sözler*⁴⁰⁸ söyledi. Halîfe ve ulemâ' ve fuzalâ' mütehayyir oldılar⁴⁰⁹ ve halka dahı⁴¹⁰ va'z ve nâsîhat⁴¹¹ eyledi.⁴¹² Halk içinde gırîv kopdı niceler vecd ve hâlet buldı⁴¹³ ve neçeler yakın kaldı ki cân teslim idelerdi hîç⁴¹⁴ kimesnede⁴¹⁵ inkâr kalmadı meger bir kac münkîrler ki; hased idüb güneşi balçığla sıvamak isterler⁴¹⁶ kaçan olsa gerek.⁴¹⁷

Râvî eydür; Hazret-i Seyyid⁴¹⁸ a'lâ savtıla çağırdı ki; her kimesne kim suâl itmeñ ister itsün *ve dahı münâzara ve cidâl itmeñ ister itsün*⁴¹⁹ didi. Bu hâzır olan kimesnelerden birisi⁴²⁰ hîç⁴²¹ cevâb virmedi ve⁴²² söylemedi⁴²³ andan⁴²⁴ ol Hasûdlar ve münkîrler eyitdiler ki; ol⁴²⁵ ehl-i cidâle ki;⁴²⁶ sizi *bunda*⁴²⁷ niçün getürdük? söylemeniz

³⁹⁸ yâ Allah deyüb, A.N., vr. 87/b.

³⁹⁹ virüb, A.N., vr. 87/b; getirüb, M.B.N., vr. 108/b.

⁴⁰⁰ M.B.N., vr. 109/a.

⁴⁰¹ hîç, A.N., vr. 87/b; M.B.N., vr. 109/a.

⁴⁰² intifâ', A.N., vr. 87/b.

⁴⁰³ ve...göstermedi, M.B.N., vr. 109/a - .

⁴⁰⁴ degül, A.N., vr. 87/b; M.B.N., vr. 109/a.

⁴⁰⁵ gelen, A.N., vr. 87/b - .

⁴⁰⁶ ve...kaldılar, A.N., vr. 87/b - .

⁴⁰⁷ M.B.N., vr. 109/a.

⁴⁰⁸ M.B.N., vr. 109/a.

⁴⁰⁹ ya'nî...oldılar, A.N., vr. 87/b - .

⁴¹⁰ dahı, A.N., vr. 87/b - .

⁴¹¹ nâsîhat, A.N., vr. 87/b - .

⁴¹² itdi, A.N., vr. 87/b.

⁴¹³ buldılar, A.N., vr. 87/b.

⁴¹⁴ hîç, M.B.N., vr. 109/a.

⁴¹⁵ hîç kimesne, A.N., vr. 87/b.

⁴¹⁶ isterlerdi, M.B.N., vr. 109/a.

⁴¹⁷ meger...gerek, A.N., vr. 87/b - .

⁴¹⁸ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 87/b - .

⁴¹⁹ M.B.N., vr. 109/a.

⁴²⁰ birisi, A.N., vr. 87/b - .

⁴²¹ hîç, A.N., vr. 87/b; hîç, M.B.N., vr. 109/a - .

⁴²² cevâb...ve, A.N., vr. 87/b - .

⁴²³ söylemediler, A.N., vr. 87/b.

⁴²⁴ ve ammâ, A.N., vr. 87/b.

⁴²⁵ ol...ol, A.N., vr. 87/b - .

⁴²⁶ ehl-i cidâle eyitdiler ki, A.N., vr. 87/b.

⁴²⁷ A.N., vr. 87/b.

ne⁴²⁸ didiler?⁴²⁹ Anlar eyitdiler ki,⁴³⁰ Allah⁴³¹ mesâil-i müşkile **(131/b)** hâzır itdüki:⁴³² şimdi hîç⁴³³ birisi hatırımıza gelmez ve cemî⁴³⁴ ne bilürsüz, unutduk didiler.

{ Râvî eydür; bu ulemâ'dan birisi ilerü gelüb eyitdi ki; mâ'lâ-selâm ya'nî es'selâm ne nesnedür.⁴³⁵ Hazret-i Seyyid eyitdi; nice es'selâmdan sorarsın senün es'selâmını mı sorarsın veyahud⁴³⁶ benüm es'selâmımı mı sorarsın? Sâil eyitdi; es'selâm iki mi olur? Hazret-i Seyyid eyitdi; belî, senün es'selâmın oldur ki, dilünle ikrâr idesin ki, Hakk-te'âlâ *Hazreti*⁴³⁷ birdür şeriki, yogdur ve Muhammed Mustafâ sallallahü te'âlâ aleyhi ve sellem Hakk peygamberüdür ve dille ikrâr itdükdün sonra⁴³⁸ gönülle inânasun ve *Tanrının ve Resûlu'nun buyruğunu tutub amel idesin ammâ bizüm İslâmumuz*⁴³⁹ ve tenkilün zât-ı mahv idüb sıfâtı tebdîl eyleyüb hîçbir⁴⁴⁰ vaktde Allah'dan⁴⁴¹ gafil olmamakdur ve sizün orucunuz Ramazân **(132/a)** ayında yemekden ve içmekden ve cim'a dan gün toğub tolinınca imsâk itmeñdür ammâ bizüm orucumuz cemî' dünyâda olan nesnelerden gecmekdür meger bu kadar zârûrete tââte muâvin olacak denlü ve *dahı cemî' ahlâk-ı rezileden ictinâb itmeñdür*⁴⁴² ve dahı sizün zekâtunuz altundan bu kadar ve gümüşden bu kadar ve davardan bu kadar deyüb tafsîl eyledi;⁴⁴³ ammâ bizüm berakâtımız⁴⁴⁴ vücûddan geçüb mevcûdıla gına bulmakdur ve haccı ve sâyir umûrı beyân itdi. Nitekim ikinci bâbda tafsîlle geçüb durur.⁴⁴⁵ Andan sonra eyitdi ki; bu zikr itdüğüm es'selâma kim kadîrdür? Hîç⁴⁴⁶ kimesne cevâb virmedi. Andan eyitdi; yâ cemâat bizüm için nâr-ı hissiyye⁴⁴⁷ kızdırdınız. Hakk-te'âlâ *Hazreti*⁴⁴⁸ suyundurdu ve dahı dilerdünüz beni acîz idedinüz Hakk-te'âlâ sizi acîz itdi ve

⁴²⁸ ne, M.B.N., vr. 109/b.

⁴²⁹ A.N., vr. 87/b - .

⁴³⁰ didiler, A.N., vr. 87/b - .

⁴³¹ Allah, A.N., vr. 87/b - .

⁴³² eyledük idi, A.N., vr. 87/b.

⁴³³ ammâ hîç, A.N., vr. 87/b; hîç, M.B.N., vr. 109/b.

⁴³⁴ cemî'an, M.B.N., vr. 109/b.

⁴³⁵ nedür, M.B.N., vr. 109/b.

⁴³⁶ yahud, M.B.N., vr. 109/b.

⁴³⁷ M.B.N., vr. 109/b.

⁴³⁸ ve...sonra, M.B.N., vr. 109/b - .

⁴³⁹ M.B.N., vr. 109/b.

⁴⁴⁰ hîçbir, M.B.N., vr. 109/b.

⁴⁴¹ Allahu-te'âlâ Hazretlerinden, M.B.N., vr. 109/b.

⁴⁴² M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁴³ itmeñdür, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁴⁴ zekâtumuz, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁴⁵ geçmişdür, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁴⁶ hîç, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁴⁷ nâr-ı şedîd, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁴⁸ M.B.N., vr. 110/a.

i'tikadunuz buydı ki, siz fâsihlersiz⁴⁴⁹ **(132/b)** belîğlersiz⁴⁵⁰ bende fasâhâtdan belâgatdan hîç⁴⁵¹ eser yogdur.⁴⁵² İmdi ma'lumunuz oldu ki, kim fâsihimiş. Ol fâsih ve belîğ⁴⁵³ olan kimesnelerün ağızını⁴⁵⁴ açmaga mecâli⁴⁵⁵ olmadı. Hakk-te'âlâ'nun kudret-i birle}⁴⁵⁶ andan üç kerre çağırdı,⁴⁵⁷ eyitdi ki; kanı ol suâlleri yaraklayanlar⁴⁵⁸ gelsünler suâllerinü itsünler didi. Hîç⁴⁵⁹ kimesne cevâb virmedi suâl dahı itmedi.⁴⁶⁰ Andan Hazret-i Seyyid eyitdi; ol sözleri⁴⁶¹ size,⁴⁶² Hakk-te'âlâ⁴⁶³ unudurdu; Ammâ Allahu-te'âlâ'nun⁴⁶⁴ avn-ı birle sizün ideceğünüz suâlleri ideyim⁴⁶⁵ ve hem⁴⁶⁶ cevâblarını dahı⁴⁶⁷ virin deyüb birine⁴⁶⁸ eyitdi ki; yâ fûlan senün yarakladuğın suâl işbu⁴⁶⁹ değil midür? deyüb tekrîr eyledi. Andan ana dahı⁴⁷⁰ cevâb virdi⁴⁷¹ ki, *ahsen cevâbidi*.⁴⁷² El-hâsıl **(133/a)** ol kırk âlimün⁴⁷³ yarakladuğı suâlleri bir bir⁴⁷⁴ tekrîr eyledi⁴⁷⁵ lâtif cevâblar⁴⁷⁶ virdi ki, cemî'si mütehayyir oldılar.⁴⁷⁷ Andan eyitdi; *ايها الامرا و العلماء و الكيرا* bilün ve âgâh olun ki şol ilim ki mekteb-hâne de tahsîl olunur⁴⁷⁸ ve kağıd üzre yazılır. Ol ilim⁴⁷⁹ unudılır ammâ şol ilim ki, ledün mekteb-hânesinde⁴⁸⁰ de tahsîl olunur ki, anun varakı

⁴⁴⁹ fâsihler, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵⁰ belîğler, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵¹ hîç, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵² olmaya, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵³ belîğ ve fesîh, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵⁴ ağızlarını, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵⁵ mecâlleri, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵⁶ râvî eydür...birle, A.N., vr. 87/b - .

⁴⁵⁷ çağırub, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵⁸ yaraklayan kimesneler, M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁵⁹ hîç, A.N., vr. 88/a; M.B.N., vr. 110/a.

⁴⁶⁰ suâl...itmedi, A.N., vr. 88/a - ; M.B.N., vr. 110/a - .

⁴⁶¹ suâlleri, M.B.N., vr. 110/b.

⁴⁶² ol...size, A.N., vr. 88/a - .

⁴⁶³ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 88/a.

⁴⁶⁴ unudurdu...te'âlâ'nun, A.N., vr. 88/a - .

⁴⁶⁵ suâl idi virin, A.N., vr. 88/a.

⁴⁶⁶ A.N., vr. 88/a.

⁴⁶⁷ dahı, A.N., vr. 88/a - .

⁴⁶⁸ birisine, M.B.N., vr. 110/b.

⁴⁶⁹ işbu, M.B.N., vr. 110/b - .

⁴⁷⁰ bir, M.B.N., vr. 110/b.

⁴⁷¹ andan cevâbını virdi ki, A.N., vr. 88/a.

⁴⁷² M.B.N., vr. 110/b.

⁴⁷³ cümlesinün, A.N., vr. 88/a.

⁴⁷⁴ bir bir, A.N., vr. 88/a - .

⁴⁷⁵ idüb, A.N., vr. 88/a; eyleyüb, M.B.N., vr. 110/b.

⁴⁷⁶ cevâb, A.N., vr. 88/a.

⁴⁷⁷ cemî'si...oldılar, A.N., vr. 88/a - .

⁴⁷⁸ olur, A.N., vr. 88/a.

⁴⁷⁹ ilim, M.B.N., vr. 110/b - .

⁴⁸⁰ ledün hanede, A.N., vr. 88/a.

gönül sahîfesindedür. Ol ilim unudulmak olmaz⁴⁸¹ { cehd ve sa'y eylen ki, ilm-i ledünî tahsîl idesiz.⁴⁸² Ta kim iki cihânda saîd olasız deyüb andan⁴⁸³ bu ayeti okudı; فاتقوا الله ما استطعتم و اسمعوا و الصيغو الايته *

Râvî eydür; ol meclisde hâzır olan âlimlerden birisi ibn-i Ukeyl'idi ki, yukaruda zikr itdük ve birisi dahı Şeyh Ebû'l-Hasan Cevzî'idi ki, mute'ber âlimdür,⁴⁸⁴ kelâm-ı kâdime dahı tefsîri vardır.⁴⁸⁵ Bu ikisi şöyle zan iderlerdi ki, Hazret-i Seyyid'ün Arabiyetde ol kadar mümâreseti yogdur; zîrâ Kürdler içünde toğmış ve büyümüşdür (133/b) fasâhâtta ve belâgatda dahli yogdur, kaçan ki, Hazret-i Seyyid'ün kelimât dürer-bârn⁴⁸⁶ işitdüler, gördiler ki, sözi incü gibi düzer⁴⁸⁷ ve ulûm-ı evvelinden ve âhirinden haber virür, mütehayyir oldılar. Yakın bildiler ki, bunun ilmi nisbi degüldür belki⁴⁸⁸ keşfdür. El-rahmân âlemü'l-kur'ân mekteb-hânesindendür. Bunlar taaccübde iken Hazret-i Seyyid bunlarun gönlünden geçeni bilüb bunlara nazar idüb bir kasîde-i Arabîye'yi ki; nezîri yogdur okudı. Evell beytin zikr idelüm ki, budur; سدالفصاحة كامذ و في المعدن بسريراالا في الالسن * ya'nî bu fasâhâtun ve belâgatun sırrı ma'deninde gizlüdür, anun ma'deni ve rûhlarun sırrıdır, diller degüldür. Belki mu'teber olan fasâhât-ı cândan olandur ve cândan gelendür.

Râvî eydür; vaktı ki, Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz⁴⁸⁹ Allahu-tebâreke ve te'âlâ feth itdügi kelimâtı söylemekden fârig oldı. Minberden inüb tecdîd-i vuzû' (134/a) idüb⁴⁹⁰ iki rek'at namâz kılub oturdı. Bu halk dahı Hazret-i Seyyid'ün çevre yanında oturdılar. Andan ibn-i Ukeyl ile ibn-i Cevzî ilerü gelüb Hazret-i Seyyid'den *meded*⁴⁹¹ taleb itdiler.⁴⁹² Hazret-i Seyyid eyitdi; siz beni acemi bir kimesnedür fasâhâtndan ve belâgatndan haberdar degüldür deyü zan iderdünüz. Anlar⁴⁹³

⁴⁸¹ unudulmaz didi, A.N., vr. 88/a.

⁴⁸² eylesiz, M.B.N., vr. 110/b.

⁴⁸³ andan, M.B.N., vr. 110/b - .

* O halde, gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğiniz için harcayın. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. (Teğabun Süresi, ayet/16)

⁴⁸⁴ âlimlerdendir, M.B.N., vr. 111/a.

⁴⁸⁵ tefsîri dahı vardır, M.B.N., vr. 111/a.

⁴⁸⁶ dürer, M.B.N., vr. 111/a.

⁴⁸⁷ dizer, M.B.N., vr. 111/a.

⁴⁸⁸ belki, M.B.N., vr. 111/a - .

* Fasih konuşmanın sırrı dilde değil eşlerin döşeğinde ki mademde gizlidir.

⁴⁸⁹ kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 111/a.

⁴⁹⁰ kılub, M.B.N., vr. 111/a.

⁴⁹¹ M.B.N., vr. 111/b.

⁴⁹² eylediler, M.B.N., vr. 111/b.

⁴⁹³ anlar, M.B.N., vr. 111/b - .

eyitdüler; neam eyle zan iderdük. Ammâ *يحو الله مايشا و يثبت* * *ya'nî Allahu-te'âlâ diledüğünü mahv ider*⁴⁹⁴ ve diledüğünü isbât ider ve şimdi bildün ki; ol zannımız fâsidimiş *ان بخص* * *kabilindenimiş dirler*.⁴⁹⁵ Hazret-i Seyyid eyitdi; âgâh olun ki,⁴⁹⁶ Hakk-te'âlâ'nun inâyeti irişdi ise bir kimesneye nâkıs ise kâmil olur, dilsüz ise dilli olur, kendü ise fesîh olur, gözsüz ise gözlü olur ve'l-hâsıl ne kadar eksügi varısa temâm olur Hakk-te'âlâ dahı ben kulına inâyet idüb ceddüm *Hazret-i*⁴⁹⁷ Muhammed Mustafâ salavât-ullahi aleyh ve's-selâm mübârek ağzı yarını⁴⁹⁸ ağzuma tükürdi⁴⁹⁹ gice yatdum, sabâh (134/b) gördüm ki, efsah-ı fusahâ'dan olmuşum didi. Andan ibn-i Cevzî'ye bir hâlet gelüb vecd oldı ifâkat bulıcak. Hazret-i Seyyid'ün mübârek elini alub tevbe eyledi. Merâtib-i âliye kat' eyledi, azîzlerden oldı rahmetu'l-İlahi aleyh⁵⁰⁰ ve ibn-i Ukeyl dahı tevbe idüb ol dahı silsile-i mübârekiye girdi⁵⁰¹ ve iki cihânda saîd oldı.

Râvî eydür; ibn-i Cevzî'nün oğlu irişdi ki, ana Ebû'l Ferec dirlerdi. Gayet fazîllerendür. Bâbâsınun silsile-i târikinden sordı. Eyitdiler ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin Ebû'l-Vefâ'dan tevbe eylemişdür. Ol zemânda Hazret-i Tâcu'l-Ârifin âlem-i ecsâmdan âlem-i ervâha gitmişdi. Gayet teessüfleri ve hasretler itdi ki; Hazret-i Seyyid'ün zemânunda yetişmedüm ki, anun mübârek⁵⁰² elinden tevbe ideyüm. Ol zemânda Hazret-i Seyyid'ün makbûl halîfelerinden ibn-i Heytî kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz vardı. Varub Ebû'l Ferec andan tevbe eyledi ve daimâ şükr (135/a) idüb eydürdi ki; elhamdülillâh⁵⁰³ ki; beni, bâbâ mı Hazret-i Tâcu'l-Ârifin silsilesinden⁵⁰⁴ eyledi. }⁵⁰⁵

Râvî eydür; Ebû'l-Ferec'den sordılar ki; senün silsile-i tarîkine⁵⁰⁶ girdüğüne⁵⁰⁷ sebeb ne oldı? Eydür; bâbâm Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den tevbe eylemiş ve ben anun

* Allah dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap onun yanındadır. (Ra'd Suresi/ ayet/39)
⁴⁹⁴ idüb, M.B.N., vr. 111/b.

* Ey iman edenler! Zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir. (Hucurât Suresi, ayet/12)

⁴⁹⁵ didiler, M.B.N., vr. 111/b.

⁴⁹⁶ âgâh olun ki, her kimesneye kim, M.B.N., vr. 111/b

⁴⁹⁷ M.B.N., vr. 111/b.

⁴⁹⁸ M.B.N., vr. 111/b.

⁴⁹⁹ koyub, M.B.N., vr. 111/b.

⁵⁰⁰ rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 112/a.

⁵⁰¹ girüb, M.B.N., vr. 112/a.

⁵⁰² mübârek, M.B.N., vr. 112/a - .

⁵⁰³ elhamdülillâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 112/a.

⁵⁰⁴ silsile-i mübârekesinden, M.B.N., vr. 112/a.

⁵⁰⁵ cehd ve sa'y...eyledi, A.N., vr. 88/a - .

⁵⁰⁶ silsile-i tarîkate, A.N., vr. 88/a; silsile-i tarîke, M.B.N., vr. 112/a.

⁵⁰⁷ girmene, M.B.N., vr. 112/a.

zemânına irişmedüm ki, tevbe eyleyem; ammâ bana eyitdiler ki eger murâdun anun silsilesine girmek ise İbn-i Heytî ki, anun makbûl halîfelerindendir, andan tevbe⁵⁰⁸ eyle silsileye⁵⁰⁹ ulaş didiler. Ben dahî mütereddîd olub istihâre ideyim deyüb⁵¹⁰ cevâbını virdüm. Kaçan ki; gece oldı yatdum vâkıâda gördüm ki, arse‘ arasât *toptoli*⁵¹¹ olmuş kıyâmet kopmış⁵¹² mîzân kurulmuş *ve*⁵¹³ sırât gerilmiş, halk *havz*⁵¹⁴ kenarına dizilmiş, cehennem ise kızmış, cennet bezenmiş ol kişiler ki; a‘mâl-ı sâlihâsi vardur saîd olmuşlar ve anun kim âmel-i kabîhası⁵¹⁵ vardur, *gözleri giryân cekerleri*⁵¹⁶ şakî⁵¹⁷ olub mahrûm olmuş.⁵¹⁸ Bu saîd olub⁵¹⁹ halâs bulan⁵²⁰ saâdet bulan taîfeden gördüm ki,⁵²¹ bir cemâat-ı kesire bir yerde **(135/b)** tururlar, bunların içinde bir yüksek makamda bir yüksek kimesne turmuş yüzünün nûrından arasâtın *oldurduğı makam*⁵²² münevver olmuş yâ *Rabbî bu mübârek bölük ne bölükdür? Ve ol yüzi nûrlı kimesne kim ola deyüb*⁵²³ bildüm ki, ol⁵²⁴ saîd olub cehennemden halâs olan taîfenün başıdır.⁵²⁵ İlerü vardum, gördüm ki; bâbâm dahî ol taîfenün içinde ol kişiye yakın bir yerde turur. Tahkik bildüm ki; bâbâm dahî ol halâs olan taîfedenmiş çağırdum⁵²⁶ eyitdüm ki; yâ bâbâ ben dahî sizün taîfe içinde⁵²⁷ girüb halâs olayım. Eyitdi; yâ oğul sen bu⁵²⁸ silsileye girmege tereddüd eyledün; ammâ Seyyidüme ki, *Hazret-i* ⁵²⁹Tâcu'l-Ârifin'dur damşayım eger destûr verürse gelesin deyüb⁵³⁰ ol kişiye ki bunların reîsidür,⁵³¹ tanışdı. Ol dahî kereminden destûr virdi, ben dahî anların içüne girüb halâs oldum. Bâbâmın sözünden bildüm ki, ol

⁵⁰⁸ tevbe, A.N., vr. 88/a - .

⁵⁰⁹ silsileme, A.N., vr. 88/a.

⁵¹⁰ deyü, A.N., vr. 88/a.

⁵¹¹ M.B.N., vr. 112/b.

⁵¹² kıyâmet kopmış, A.N., vr. 88/b - .

⁵¹³ A.N., vr. 88/b.

⁵¹⁴ M.B.N., vr. 112/b.

⁵¹⁵ a‘mâl-ı kabîhası, A.N., vr. 88/b.

⁵¹⁶ M.B.N., vr. 112/b.

⁵¹⁷ biryân, M.B.N., vr. 112/b.

⁵¹⁸ turmuşlar, M.B.N., vr. 112/b.

⁵¹⁹ saîd olub, A.N., vr. 88/b - .

⁵²⁰ bulub, A.N., vr. 88/b.

⁵²¹ gördüm ki, A.N., vr. 88/b - .

⁵²² M.B.N., vr. 112/b.

⁵²³ M.B.N., vr. 112/b.

⁵²⁴ bir...ol, A.N., vr. 88/b - .

⁵²⁵ bildüm...başıdır, M.B.N., vr. 112/b - .

⁵²⁶ çağırub, A.N., vr. 88/b; M.B.N., vr. 113/a.

⁵²⁷ içine, A.N., vr. 88/b.

⁵²⁸ bu, A.N., vr. 88/b - .

⁵²⁹ A.N., vr. 88/b.

⁵³⁰ didi, M.B.N., vr. 113/a.

⁵³¹ ulûsıdır, A.N., vr. 88/b; ol...reîsidür, M.B.N., vr. 113/a - .

yüzi⁵³² münevver kimesne anların ulûsıdur. Hazret-i Ebû'l-Vefâ'îmiş ve⁵³³ ol taîfe ana irâdet getürenlerimiş ve tahkik bildüm ki, sıdk ve⁵³⁴ ihlâsla⁵³⁵ (136/a) anun silsilesine giren halâs olurmuş. Sabâh turdum hîç⁵³⁶ oturmadum⁵³⁷ ve karar itmedüm. Şeyh ibn-i Heytî'nün kapusına⁵³⁸ gelüb andan tevbe eyledüm. Ol mübârek silsileye girdüm didi. Hakk-te'âlâ⁵³⁹ kemâl-ı keremiyle cemî' ümmet-i Muhammedî *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*⁵⁴⁰ anların silsilesinden *müyesser*⁵⁴¹ idüb halâs olanlardan⁵⁴² kılı vire,⁵⁴³ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.⁵⁴⁴

Râvî eydür; kaçan ki, Seyyid-i Hazret ikinci def'a meclisde va'z eyledi. Henüz dahı halife'nün hîcâbı gitmemişidi ve kalbinde inkâr raîhası vardı; zîrâ gice ve gündüz müfsidler ve münâfıklar ve münkirler ve hasûdlar halife'nün kulağına dürlü dürlü sözler koyarlardı. Hakkı sûret-i bâtılda gösterirlerdi.⁵⁴⁵ Pes ol meclis de halife'ye bir hâlet gelüb Hazret-i Seyyid'ün kelâmına⁵⁴⁶ kulağ⁵⁴⁷ urdı. Andan bir na'ra urub çağırdı ki; ahsenet yâ Tâcu'l-Ârifin. Andan düşüb bî-hod oldu ve ol hâlet de iken yine *bir*⁵⁴⁸ niçe def'a bu kelâmı söyledi.⁵⁴⁹ (136/b) Halife'nün ashâbı bu söze taaccüb eylediler. Çevre yanına otururdılar, ta kim halife ifâkat buldı ve andan sordılar ki; seni henüz Hazret-i Seyyid'e teslim itmedünüz,⁵⁵⁰ bu ahsenet deyüb⁵⁵¹ çağırmağa sebep ne⁵⁵² idi? Halife eyitdi; v'Allahî sözi ben⁵⁵³ ihtiyârımla dimedüm, belki ıztırârı didüm; zîrâ gördüm ki; bir yeşil kuş minberün üzerinde oturmuş çağırub eydür ki; ahsenet yâ Tâcu'l-Ârifin ben

⁵³² M.B.N., vr. 113/a.

⁵³³ ve, A.N., vr. 88/b - .

⁵³⁴ sıdk ve, A.N., vr. 89/a - .

⁵³⁵ sıdk ve ihlâsı birle, M.B.N., vr. 113/a.

⁵³⁶ hîc, A.N., vr. 89/a; M.B.N., vr. 113/a.

⁵³⁷ A.N., vr. 89/a.

⁵³⁸ evine, M.B.N., vr. 113/a.

⁵³⁹ Hakk sübhâne ve te'âlâ, M.B.N., vr. 113/a.

⁵⁴⁰ M.B.N., vr. 113/a.

⁵⁴¹ M.B.N., vr. 113/a.

⁵⁴² anlardan, A.N., vr. 89/a.

⁵⁴³ eyleye, AN, vr. 89/a.

⁵⁴⁴ âmîn...âlemîn, A.N., vr. 89/a - .

⁵⁴⁵ Hakkı...gösterirlerdi, A.N., vr. 89/a - .

⁵⁴⁶ kelimâtına, M.B.N., vr. 113/b.

⁵⁴⁷ kulak, M.B.N., vr. 113/b.

⁵⁴⁸ A.N., vr. 89/a.

⁵⁴⁹ söyledü, M.B.N., vr. 113/b.

⁵⁵⁰ itmedünüz, A.N., vr. 89/b; olmadunuz, M.B.N., vr. 113/b.

⁵⁵¹ deyü, A.N., vr. 89/b.

⁵⁵² ne, A.N., vr. 89/b - .

⁵⁵³ ben ol sözi, M.B.N., vr. 113/b.

dahı anun didigüne gem olub o⁵⁵⁴ kelâmı söyledüm ve kendümden gitdüm yohsa kasdla söylemiş değılün⁵⁵⁵ didi.

Râvî eydür; andan Hazret-i Seyyid minberün aşığa ayagina gelüb oturdy. Bî-nihâye halk⁵⁵⁶ gelüb tevbe eylediler.⁵⁵⁷ Andan Hazret-i Seyyid emr⁵⁵⁸ eyledi ki; huddâmlarına mikrâz alub turdılar gelüb tevbe idene mikrâz urdılar. Ol kadar kimesne tevbe eyledi ki; kesilen saç Hazret-i Seyyid'ün oturduğı, minberün ayagina⁵⁵⁹ beraber oldı⁵⁶⁰ **(137/a)** câzibe⁵⁶¹ ise ancak ola ki, taş gibi gönülleri cezb idüb yemişdür ve zelâletden halâs idüb tarîk-i Hakk'a ulaşıdurur saâdet anun ki, ol silsilesine ulaşıub saîd-i ebedî oldı.⁵⁶²

Râvî eydür; halîfe'ye ıztırâb gelüb Hazret-i Seyyid'ün emrinde mütehayyir oldı. Gönlü yumışadı ve diledi ki; Hazret-i Seyyid öyle⁵⁶³ bîat eyleye ve⁵⁶⁴ hasûdlarun sözine iltifât eylemedi ve emr eyledi, bâb-ı Havza'da⁵⁶⁵ minbere urdılar. Andan Hazret-i Seyyid'e haber gönderdi ki, gelüb *bize tenhâca*⁵⁶⁶ va'z idüb⁵⁶⁷ bizi müşerref eylesün diyü.⁵⁶⁸ Pes *Hazret-i Seyyid haber gönderdi.*⁵⁶⁹ Hazret-i Seyyid va'z ve nâsîhat eyledi,⁵⁷⁰ ulûm-ı ledüniden ve⁵⁷¹ bihâr-ı rabbâniyye'den ol kadar *maâriğ*⁵⁷² ve dürrler dökdi ki, dillerle şerh olunmaz her kişi avâmndan ve havâssdan hissesinü aldı. Halîfe ve cemî'⁵⁷³ anda hâzır olan ulemâ' *cümle*⁵⁷⁴ hayrân kaldılar ki, bu Seyyid⁵⁷⁵ bu kadar ilmi kande tahsîl eyledi ve bu kadar kitâbı kaçan mütâlâa eyledi *ve bu kadar kitâba nece mâlik oldı*⁵⁷⁶ ve bu kadar meşâyihe kaçan hizmet **(137/b)** eyledi ki; ulûm-u zâhirde ve

⁵⁵⁴ ol, A.N., vr. 89/b.

⁵⁵⁵ değılem, A.N., vr. 89/b; M.B.N., vr. 113/b.

⁵⁵⁶ adam, A.N., vr. 89/b.

⁵⁵⁷ eyledi, M.B.N., vr. 114/a.

⁵⁵⁸ emr, A.N., vr. 89/b - .

⁵⁵⁹ yeri dutdı, A.N., vr. 89/b.

⁵⁶⁰ gitdi, A.N., vr. 89/b.

⁵⁶¹ kuvvet-i câzibesî, M.B.N., vr. 114/a.

⁵⁶² câzibe...oldı, A.N., vr. 89/b - ; saâdet-i ebediye buldı, M.B.N., vr. 114/a.

⁵⁶³ Hazret-i Seyyid'den bîat, A.N., vr. 89/b.

⁵⁶⁴ ve, A.N., vr. 89/b - .

⁵⁶⁵ bâb-ı Hohan'da, A.N., vr. 89/b; M.B.N., vr. 114/a.

⁵⁶⁶ M.B.N., vr. 114/a.

⁵⁶⁷ va'z ve nâsîhat eylesün lütf idüb, M.B.N., vr. 114/a.

⁵⁶⁸ didi, A.N., vr. 89/b.

⁵⁶⁹ A.N., vb. 89/b.

⁵⁷⁰ Gelüb va'z eyledi, A.N., vr. 90/a.

⁵⁷¹ A.N., vr. 90/a.

⁵⁷² A.N., vr. 90/a.

⁵⁷³ cemî', A.N., vr. 90/a - .

⁵⁷⁴ A.N., vr. 90/a.

⁵⁷⁵ bu Seyyid, A.N., vr. 90/a - .

⁵⁷⁶ M.B.N., vr. 114/b.

ulûm-ı bâtinîyye'de misli⁵⁷⁷ yogdur deyü⁵⁷⁸ hatırlarından geçdi. Hazret-i Seyyid'e nûr-ı vilâyetile ma'lum oldı⁵⁷⁹ eyitdi ki; yâ kavm âgâh olun ki, kaçan *Hakk-te'âlâ*⁵⁸⁰ bir kulına ihsân eyleyüb feyz eylese⁵⁸¹ ol kimesneye ve *cahile*⁵⁸² ulûm-ı zâhire ve *bâtına*⁵⁸³ irişür ki, sizün alîmlerinüz niçe niçe yıllar tahsîl itdüğünü ol tarfelü'l-ayn'da⁵⁸⁴ tahsîl⁵⁸⁵ eyler ve sizin cemî' ilmünüz anun ilmi katında deniz katında katre gibi olur ve dahı fark vurdur, şol ilim ortasında ki,⁵⁸⁶ mua'llimi beşer ola ve şol ilim ortasında ki, mua'llimi Allah⁵⁸⁷ ola⁵⁸⁸ didi. Kaçan ki,⁵⁸⁹ kavm bu sözi işitdüler gırîv idüb ağlaşdılar. Her kişiye mertebelü⁵⁹⁰ mertebesince bir⁵⁹¹ vecd hâsıl oldı. Niçeler düşüb bî-hod oldılar.⁵⁹² Halîfe'ye *dahı*⁵⁹³ dehşet gelüb gövdesinde ditremek düşdi sıhhatden ümmîdini kesdi, Allah⁵⁹⁴ korkusu galebe idüb evliyâ-ullah i'tikadı hâsıl oldı.⁵⁹⁵

Pes⁵⁹⁶ Hazret-i Seyyid minberden inüb halîfe'nün (138/a) gövdesine mübârek eliyle sıgadı ol elem ve⁵⁹⁷ ıztırâb halîfe'nün gönlünden zâil oldı. Andan sonra eyitdi; yâ Seyyidî bana hâsseten va'z eyle ki; ol va'z âmmidi *didi*.⁵⁹⁸ Andan⁵⁹⁹ *sonra*⁶⁰⁰ Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ emîr'ül-mü'mînin senün nefsün sana niçe kerre va'z eyledi;⁶⁰¹ ammâ *inâd ile*⁶⁰² hîcâb da olmağın fehm idemezsin ve her kimesneye kim nefsi va'z eser

⁵⁷⁷ nazîr, A.N., vr. 90/a.

⁵⁷⁸ deyü, A.N., vr. 90/a - .

⁵⁷⁹ olub, A.N., vr. 90/a; M.B.N., vr. 114/b.

⁵⁸⁰ A.N., vr. 90/a; Hakk sübhâne ve te'âlâ, M.B.N., vr. 114/b.

⁵⁸¹ feyz-i ilâhi verse, A.N., vr. 90/a; eyleye, M.B.N., vr. 114/b.

⁵⁸² A.N., vr. 90/a.

⁵⁸³ M.B.N., vr. 114/b.

⁵⁸⁴ el-ayn içinde, A.N., vr. 90/a.

⁵⁸⁵ kesb, M.B.N., vr. 114/b.

⁵⁸⁶ ki, A.N., vr. 90/a - .

⁵⁸⁷ Allahu-te'âlâ celle celâlühü, M.B.N., vr. 114/b.

⁵⁸⁸ ola, A.N., vr. 90/a - .

⁵⁸⁹ çünkü, A.N., vr. 90/a.

⁵⁹⁰ mertebelü, A.N., vr. 90/b.

⁵⁹¹ bir, A.N., vr. 90/b - .

⁵⁹² niçeler...oldılar, A.N., vr. 90/b - .

⁵⁹³ M.B.N., vr. 114/b.

⁵⁹⁴ Allahu-te'âlâ, M.B.N., vr. 115/a.

⁵⁹⁵ eyledi, M.B.N., vr. 115/a.

⁵⁹⁶ andan, A.N., vr. 90/b.

⁵⁹⁷ elem ve, A.N., vr. 90/b - .

⁵⁹⁸ A.N., vr. 90/b.

⁵⁹⁹ andan, A.N., vr. 90/b - .

⁶⁰⁰ M.B.N., vr. 115/a.

⁶⁰¹ va'z neçe kerre eyledi, A.N., vr. 90/b.

⁶⁰² M.B.N., vr. 115/a.

eylemeye gayri va'z⁶⁰³ nice eser eyleye⁶⁰⁴ didi; ammâ sana bir mesel diyeyim andan hisse hâsıl⁶⁰⁵ eyle⁶⁰⁶ idi.

İmdi⁶⁰⁷ bilgil ki; kaçan bir çoban koyunlara müşfik olsa dönüb incitmese za'ifin ve kavsin her birini, hâllu hâlince ria'yet eylese ve sürüden azanı girü sürüye getürse ve kurtndan bunları hıfz eylese⁶⁰⁸ ve eyü⁶⁰⁹ otlu yerlere iletse ve gayet⁶¹⁰ assı olıcak gölgelere iletüb⁶¹¹ ağaçlar dibinde anlara yaprak silke⁶¹² ve lâtif sulara⁶¹³ iletüb vakti ki,⁶¹⁴ su ve tuz virse ol koyunun sürüsü **(138/b)** *ten-dürüst olub*⁶¹⁵ artar ve südi dahı ziyâde olur ve semerür.⁶¹⁶ Pes⁶¹⁷ eyle⁶¹⁸ olsa⁶¹⁹ koyunun sâhibi dahı Çobanı hoş görüb i'tibârını ziyâde kılur ve koyunları elinden alub çobanlıktan çıkarmaz; ammâ kaçan ki, Çoban koyunlara müşfik olmasa⁶²⁰ heva ve hevas da yürüse ve sürüden ezânî mukayyed olmasa⁶²¹ ve za'ifin kavisin hâllu hâlince ri'ayet eylemese ve kurd'dan bunları⁶²² saklamasa⁶²³ (ve döğse ve incitse ve otlu, sulu yirlere iletme ve issilerde anları sürse ma'lumdur ki, ol süri günden güne eksilür ve koyunları aruk olub südleri dahı azalur.)⁶²⁴ Pes ol koyun sâhibi Çobana îtâb⁶²⁵ idüb anı⁶²⁶ giderüb⁶²⁷ yerine gayri Çoban getürür. İmdi sen dahı halîfe hemân ol Çoban gibisin,⁶²⁸ bu raiyyet koyunlar gibidür eger sen dahı reâyâyâ adille ve insâfla⁶²⁹ riâyet idüb zulm eylemezsen riâyyet sâhibi ki,⁶³⁰ Hakk-

⁶⁰³ eser...va'z, A.N., vr. 90/b - .

⁶⁰⁴ eyler, A.N., vr. 90/b.

⁶⁰⁵ hâsıl, A.N., vr. 90/b - .

⁶⁰⁶ algıl, A.N., vr. 90/b.

⁶⁰⁷ imdi, M.B.N., vr. 115/a - .

⁶⁰⁸ itse, A.N., vr. 90/b; eyleye, M.B.N., vr. 115/a.

⁶⁰⁹ eyü, A.N., vr. 90/b - .

⁶¹⁰ gayet, A.N., vr. 90/b.

⁶¹¹ iletse, A.N., vr. 90/b.

⁶¹² ağaçlar...silke, A.N., vr. 90/b - ; indürü virse, M.B.N., vr. 115/a.

⁶¹³ akarsulara, M.B.N., vr. 115/b.

⁶¹⁴ vakti ki, A.N., vr. 90/b - .

⁶¹⁵ M.B.N., vr. 115/b.

⁶¹⁶ semüz olur, M.B.N., vr. 115/b.

⁶¹⁷ çün, M.B.N., vr. 115/a.

⁶¹⁸ böyle, M.B.N., vr. 115/a.

⁶¹⁹ olsa, A.N., vr. 91/a - ; olan, M.B.N., vr. 115/a.

⁶²⁰ koyunlara Çoban müşfik olmasa, A.N., vr. 91/a.

⁶²¹ mukayyed olmasa, A.N., vr. 91/a - .

⁶²² bunları, A.N., vr. 91/a - .

⁶²³ korumasa, M.B.N., vr. 115/a.

⁶²⁴ bi'l-cümle, A.N., vr. 91/a.

⁶²⁵ i'tibâr, M.B.N., vr. 115/a.

⁶²⁶ anı, A.N., vr. 91/a - .

⁶²⁷ giderir, A.N., vr. 91/a.

⁶²⁸ İmdi yâ halîfe sen dahı ol Çoban gibisin, A.N., vr. 91/a.

⁶²⁹ insaf eyle, A.N., vr. 91/a; insaf-ı birle, M.B.N., vr. 115/a.

⁶³⁰ ki, A.N., vr. 91/a - .

te'âlâ'dur⁶³¹ celle celâlühû⁶³² Pâd-şâh'lığında (139/a) mukarrer kılub memleketini günden güne⁶³³ ziyâde kılur hem bu cihânda ve hem ol cihânda⁶³⁴ saâdet ehlinden olursın ve eger riâyete merhâmet ve şefkât etmeyecek olursan; ve⁶³⁵ zulm ve cevr idersen⁶³⁶ Hakk-te'âlâ seni memleket çobanlığından azl idüb hem⁶³⁷ bu cihânda ve hem ol cihânda⁶³⁸ merdûd olursın.

İmdi yâ halîfe gözün aç⁶³⁹ fikr eyle ki kankı çobandansın ana göre amel eyle didi. *Sen degme kişiye i'timâd ve i'tikad eyleme âhiretine yarar işi kendün görmek gereksün.*⁶⁴⁰ Andan halîfe eyitdi; *أيها السيد*⁶⁴¹ Allahu-te'âlâ senünle ve senün⁶⁴² âbâ ve ecdâdunla cemî' Müslümanları nef' için gönderdü husûsâ bu gün⁶⁴³ ol fâide ki, *bu gün*⁶⁴⁴ ben gördüm âlemde kimesneye müyesser olmuş değüldür. İmdi ol kimesneler ki; reâyâ üzerinde nasb eylemişem⁶⁴⁵ anlara mektub yazub tehdid eyleyeyim ta kim adl ve insaf üzre olub kimesneye riâyete zulm eylemeyeler benden demek anlardan tutmakdur;⁶⁴⁶ eger tutmazlarsa malzeme benüm boynumdan gider mi? didi. Andan (139/b) *sonra*⁶⁴⁷ Seyyid eyitdi; yâ halîfe hûb dirsın; ammâ adl-ı mücerred⁶⁴⁸ dille olmaz fi'le getürmek gerek didi⁶⁴⁹ ve dahı; yâ halîfe âgâh ol ki; mevt olsa ve⁶⁵⁰ gelse gerekdür ana şekk ve şübhe yogdur bu gün amel işle ki; yarın sana nef' ola ve dahı seni bir Hazrete iletsele gerekdür ki; hîç⁶⁵¹ bir nesne sagirden ve kebîrden ana mahfî degıldür ve her nesne kim bunda idersin *anda*⁶⁵² cezasını bulsan gerekdür ve dahı bilgil ki Hakk-te'âlâ *Hazreti*⁶⁵³ seni zaîfçe ve hakirce nutfdan yaratdı, *andan*⁶⁵⁴ cân virdi ve akl virdi,

⁶³¹ Allahu-te'âlâ Hazretleri, M.B.N., vr. 115/a.

⁶³² cell ve alâ'sını, A.N., vr. 91/a.

⁶³³ günden güne memleketini, M.B.N., vr. 116/a.

⁶³⁴ ve...cihânda, A.N., vr. 91/a - .

⁶³⁵ ve, A.N., vr. 91/a - .

⁶³⁶ idecek olusan, A.N., vr. 91/a.

⁶³⁷ hem, A.N., vr. 91/a - .

⁶³⁸ ve...cihânda, A.N., vr. 91/a - .

⁶³⁹ ac, A.N., vr. 91/a.

⁶⁴⁰ M.B.N., vr. 116/a.

⁶⁴¹ السيد ايها, M.B.N., vr. 116/a - .

⁶⁴² seni, M.B.N., vr. 116/a.

⁶⁴³ bu gün, A.N., vr. 91/b - ; M.B.N., vr. 116/a - .

⁶⁴⁴ A.N., vr. 91/b.

⁶⁴⁵ eylemişdür, A.N., vr. 91/b.

⁶⁴⁶ tutmak, M.B.N., vr. 116/a.

⁶⁴⁷ M.B.N., vr. 116/a.

⁶⁴⁸ mücerred-i adl, M.B.N., vr. 116/a.

⁶⁴⁹ didi, A.N., vr. 91/b - .

⁶⁵⁰ olsa ve, A.N., vr. 91/b - ; M.B.N., vr. 116/b.

⁶⁵¹ hîç, A.N., vr. 91/b; M.B.N., vr. 116/b.

⁶⁵² A.N., vr. 91/b.

⁶⁵³ M.B.N., vr. 116/b.

göz ve kulak ve el ve ayak ve dil ve dudak virdi ve Hakk-te'âlâ⁶⁵⁵ virdüğü ni'metlere nihâyet yogdur niteküm⁶⁵⁶ Kur'an da buyurur; * وان تعد و انعمة الله لا تحصوها⁶⁵⁷ ve bu cümle⁶⁵⁸ ni'meti sana virdükden⁶⁵⁹ sonra bunca⁶⁶⁰ halkın üzerine seni hakim *eyledi halîfe*⁶⁶¹ kıldı ve bu cümle⁶⁶² halkın ahvâli senden sorulsa⁶⁶³ gerekdür gafil olmayasun ve halîfeliğüne mağrûr **(140/a)** olub Allah'ı⁶⁶⁴ unutmayasın ve bu ayeti hatırından gidermeyesin ki, Hakk-te'âlâ *celle celâlühü*⁶⁶⁵ kelâm-ı kâdiminde⁶⁶⁶ buyurmuşdur, وما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون* .

Râvî eydür; halîfe ol kadar⁶⁶⁷ ağladı ki gözünün yâşı katre katre sakalından aşağıya⁶⁶⁸ damladı⁶⁶⁹ ve harâret ve şevk-u ifrâta galebe eyledi.

Pes halîfe içmege su talep eyledi bir⁶⁷⁰ maşraba ile su getürdiler. Kaçan ki, maşrabayı eline aldı, içeceği⁶⁷¹ vakt Hazret-i Seyyid çağırub eyitdi ki; yâ halîfe sabr eyle. Pes halîfe maşraba elinde tutdı, içmedi. Andan Seyyid eyitdi;⁶⁷² yâ halîfe bir sahrâda olsan ve gayetde susasan, şöyle ki; bir içüm su olmazsa⁶⁷³ helâk *olmaya karib*⁶⁷⁴ olsan, pes bir kimesne şol elinde ki, maşraba⁶⁷⁵ getürse ve sana eyitse *ki*;⁶⁷⁶ bu⁶⁷⁷ suyu sana vereyin eger begligün yarusını bana verürsen dise nice iderdün? Virür midün?⁶⁷⁸ halîfe eyitdü; susuz helâk olmaktan virmek⁶⁷⁹ yegdür, verirdüm *didi*.⁶⁸⁰

⁶⁵⁴ A.N., vr. 92/a.

⁶⁵⁵ Hakk, M.B.N., vr. 116/b.

⁶⁵⁶ ni'metlere...niteküm, M.B.N., vr. 116/b.

* Allah, öyleyse çık oradan, çünkü sen kovuldun. Şüphesiz hesap gününe kadar lanet senin üzerinedir dedi. (İbrahim Suresi, ayet/34,35)

⁶⁵⁷ وان لاتحص... , A.N., vr. 92/a - .

⁶⁵⁸ ya'nî, M.B.N., vr. 116/b.

⁶⁵⁹ sana virdükden, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁶⁰ bunca, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁶¹ M.B.N., vr. 116/b.

⁶⁶² cümle, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁶³ sorsa, A.N., vr. 92/a.

⁶⁶⁴ Allahu-te'âlâ'yı, M.B.N., vr. 116/b.

⁶⁶⁵ M.B.N., vr. 116/b.

⁶⁶⁶ şerîfide, M.B.N., vr. 116/b.

* Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. (Zâriyet Suresi, ayet/56)

⁶⁶⁷ kâdiminde...kadar, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁶⁸ sakalından aşağıya katre katre, M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁶⁹ damlardı, M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁷⁰ bir, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁷¹ ağzına, M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁷² yâ...eyitdi, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁷³ olsa, M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁷⁴ M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁷⁵ maşraba, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁷⁶ A.N., vr. 92/a.

⁶⁷⁷ bu, A.N., vr. 92/a - .

⁶⁷⁸ virür midün, A.N., vr. 92/a - ; M.B.N., vr. 117/a - .

Andan Hazret-i Seyyid eyitdi eger⁶⁸¹ ol içdüğün su⁶⁸² bevl olub çıkmak istese; ammâ bir kimesne **(140/b)** kâdir olub seni işemekden⁶⁸³ men' eylese ve sana⁶⁸⁴ eyitse eger memleketün yarısını dahı bana verirsen seni işedürüm⁶⁸⁵ eger virmezsen bevlüni, komazam ki çıka⁶⁸⁶ dise nice iderdün? halîfe eyitdi;⁶⁸⁷ *ne çare*⁶⁸⁸ ölmekden dirliğ yegdür, memleketün⁶⁸⁹ yarısını dahı ana⁶⁹⁰ virirdüm didi. Andan *Hazret-i*⁶⁹¹ Seyyid farîğ oldı. Halîfe suyu içdi, andan sonra Hazret-i Seyyid *baş kaldurub*⁶⁹² eyitdi; yâ halîfe âgâh ol ki, bir begliğin yarısını bir içüm suya ve yarusı *bir kerre*⁶⁹³ bevl itmege⁶⁹⁴ virile, ârif olan kimesne ana taâmı eyler mi? Yüzbin⁶⁹⁵ anun gibi memleket⁶⁹⁶ benüm katımda zerrece⁶⁹⁷ değıldür didi. Andan halîfe eyitdi ki; yâ Seyyidî ma'zûr dut ki; sizün hakikatınuzı bilmedümidı ve bilürsüz ki, nefis kâfirdür;⁶⁹⁸ dürlü dürlü endişeler eyler; her⁶⁹⁹ kişinin sözine uyar estağfirullah ve atub-u ileyh deyüb Hazret-i Seyyid'ün elini⁷⁰⁰ öpüb bî-nihâye özr⁷⁰¹ eyledi⁷⁰² ve andan sonra eyitdi; yâ Seyyidî şimden sonra senün emründen taşra kadem basmayam. Her ne idersen senün meşveretinle kılâm⁷⁰³ didi. **(141/a)** Andan Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ halîfe ben senden fârigven, sen dahı benden fârig ol, her ne işle⁷⁰⁴ işlersin, Allahu-te'âlâ emrinden hâric olmayub ve Hazret-i Resûl aleyhi's-salâtü ve's-selâm sünnetinden hâric⁷⁰⁵ olmasun Allahu-te'âlâ'dan⁷⁰⁶ kork

⁶⁷⁹ dirlik, M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁸⁰ A.N., vr. 92/b.

⁶⁸¹ A.N., vr. 92/b.

⁶⁸² su, A.N., vr. 92/b - .

⁶⁸³ tebevül itdirmese, A.N., vr. 92/b; içmekden, M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁸⁴ ve sana, M.B.N., vr. 117/a - .

⁶⁸⁵ sana bevl itderyim, A.N., vr. 92/b.

⁶⁸⁶ çıkmaga komazım, A.N., vr. 92/b; çıkmaga, M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁸⁷ eydür, A.N., vr. 92/b.

⁶⁸⁸ M.B.N., vr. 117/a.

⁶⁸⁹ memleketün, M.B.N., vr. 117/b - .

⁶⁹⁰ memleketün...ana A.N., vr. 92/b - .

⁶⁹¹ A.N., vr. 92/b.

⁶⁹² M.B.N., vr. 117/b.

⁶⁹³ M.B.N., vr. 117/b.

⁶⁹⁴ gerü çıkarmaga, A.N., vr. 92/b.

⁶⁹⁵ yüz, M.B.N., vr. 117/b.

⁶⁹⁶ beglik, M.B.N., vr. 117/b.

⁶⁹⁷ zerre, A.N., vr. 92/b.

⁶⁹⁸ nefis hâlin bilürsin ki, A.N., vr. 92/b.

⁶⁹⁹ her, A.N., vr. 92/b - .

⁷⁰⁰ elini, A.N., vr. 92/b - ç

⁷⁰¹ özürler, A.N., vr. 92/b; M.B.N., vr. 117/bç

⁷⁰² diledi, M.B.N., vr. 117/b.

⁷⁰³ idem, A.N., vr. 93/a; M.B.N., vr. 117/b.

⁷⁰⁴ işinle, M.B.N., vr. 117/b.

⁷⁰⁵ taşra, M.B.N., vr. 117/b.

⁷⁰⁶ Allah'dan, A.N., vr. 93/a; M.B.N., vr. 117/b.

Resûlünden utan didi. Andan halîfe eyitdi; yâ Seyyidî bana bir nasîhat eyle ki; ol⁷⁰⁷ *nâsîhat*⁷⁰⁸ sebebiyle dünyâdan gönlüm suvuya iñen hırs göstermeye.

Pes Hazret-i Seyyid eyitdi; bilmiş ol ki; dünyânın lezzetlerini fikr eylesün üç⁷⁰⁹ nesneye râci' dur. Birisi; yemek⁷¹⁰ ve içmekdür⁷¹¹ ve birisi; geymek⁷¹² ve birisi; cimâ' dur. İmdi fikr eyle ki;⁷¹³ yemeklerin tatlısı baldur. Bir zaîfçe⁷¹⁴ cân-âverdan⁷¹⁵ hâsıl olur ki; ednâ-i nesne birle⁷¹⁶ helâk olur ve eger bir kimesne⁷¹⁷ soksa kendüsi helâk olur; zîrâ niştercügi sokduğı yerde kalur çıkmaz ve dahı giyeceğün gayet eyüsi⁷¹⁸ harîrdür ibrişmeden hâsıl olur.⁷¹⁹ Ol dahı bir zaîfçe⁷²⁰ kurdçuğun⁷²¹ işidür ki,⁷²² gök⁷²³ gürüldüsi işitse helâk olur ve cimâ' dahı bir⁷²⁴ bevl yerini **(141/b)** bir bevl yerine üleşdürmekdür⁷²⁵ bunca fezâ'het birle bir lâhze lezzetdür ki, gusl elemine⁷²⁶ degmez. Pes ma'lûm oldı ki; dünyânın aslâ mikdârı ve kadri yoğmuş. Pes ârif ve kâmil olan kimesne dünyâya gönül bağlamaya ve gönlünü Hazret-i Hakk'dan irmeye⁷²⁷ ki, la-yefnâ ve la-yemût'dur didi. Andan bir mürîdine işâret eyledi. Mürîd; erbâb-ı ahvâldenidi Hazret-i Seyyid'ün işâretini fehm eyledi, elini ardına sundı.⁷²⁸ Hazret-i Seyyid'ün eline bir *ulû*⁷²⁹ incü virdi ki, gözler görmüş degildi şua'ndan âlemi münevver iderdi⁷³⁰ nûrı⁷³¹ ay ve gün nûrını basardı, halîfe görüb mütehayyir oldı. Eyitdi; yâ Seyyidî bana vir. Hazret-i Seyyid⁷³² *dahı*⁷³³ halîfe'ye⁷³⁴ virdi. Hemân ki, halîfe⁷³⁵ eline aldı, gördi ki, bir

⁷⁰⁷ anun, A.N., vr. 93/a.

⁷⁰⁸ M.B.N., vr. 118/a.

⁷⁰⁹ üç, A.N., vr. 93/a; M.B.N., vr. 118/a.

⁷¹⁰ yemekdür, M.B.N., vr. 118/a.

⁷¹¹ içmekdür, A.N., vr. 93/a.

⁷¹² geymekdür, M.B.N., vr. 118/a.

⁷¹³ fikr...ki, A.N., vr. 93/a - .

⁷¹⁴ zaîfçe, A.N., vr. 93/a.

⁷¹⁵ cân-âvercıkdan, M.B.N., vr. 118/a.

⁷¹⁶ ile, M.B.N., vr. 118/a.

⁷¹⁷ nesne, A.N., vr. 93/a.

⁷¹⁸ eyüsi, A.N., vr. 93/a - .

⁷¹⁹ ibrişmeden...olur, M.B.N., vr. 118/a.

⁷²⁰ zaîfçe, A.N., vr. 93/a.

⁷²¹ kurdcağuzun, A.N., vr. 93/a; kurtcuğdan, M.B.N., vr. 118/a.

⁷²² hâsıl olur, M.B.N., vr. 118/a.

⁷²³ gök, A.N., vr. 93/a - .

⁷²⁴ iki, A.N., vr. 93/a.

⁷²⁵ bir birine üleşdürmek, A.N., vr. 93/a.

⁷²⁶ olmana, M.B.N., vr. 118/a.

⁷²⁷ ayırmaya, A.N., vr. 93/b; M.B.N., vr. 118/a.

⁷²⁸ Hazret-i...sundı, A.N., vr. 93/b - .

⁷²⁹ A.N., vr. 93/b.

⁷³⁰ olurdu, M.B.N., vr. 118/b.

⁷³¹ nûrı, M.B.N., vr. 118/b - .

⁷³² Seyyid, A.N., vr. 93/b.

taş yine Seyyid eline virdi, gördi münevver⁷³⁶ incü yine aldı, gördi, yine taş⁷³⁷ virdi gördi incü, mütehayir oldu. Bildi ki, kıssa⁷³⁸ nedir? İtdü ki; işe *temâm-ı*⁷³⁹ pişman oldu.⁷⁴⁰ Hazret-i Seyyid'ün mübârek elini alub tevbe eyledi ve dahı ahd (142/a) eyledi ki; adl ve insâf üzere olub kimesneye zulm ve taaddî eylemeye.

Râvî eydür; halîfe emr eyledi ki; taâmlar ihzâr ideler, ta kim Hazret-i Seyyidî cemî⁷⁴¹ tevâbi' ve levâhiki birle ziyâfet eyleye. Pes bî-nihâye taâmlar ihzâr itdiler. Pes sumat⁷⁴² çeküb⁷⁴³ ol⁷⁴⁴ taâmları getürüb, *kodılar*.⁷⁴⁵ Halîfe *dahı gelüb*⁷⁴⁶ Hazret-i Seyyid ile ol sumatun başında oturdılar, pes salâ oldu.⁷⁴⁷ *Hazret-i*⁷⁴⁸ Seyyid'ün cemî tevâbi' geldiler.⁷⁴⁹ *Andan*⁷⁵⁰ Hazret-i Seyyid⁷⁵¹ eyitdi;⁷⁵² Ramâzan Mecnûnî sizün içinüzde bile midür? Pes Ramâzan Mecnûnî ayag üzre turub⁷⁵³ lebbeyk didi. Andan Hazret-i Seyyid eyitdi;⁷⁵⁴ yâ halîfe *evvel*⁷⁵⁵ bu⁷⁵⁶ *Mecnûnun*⁷⁵⁷ karnını toyurasun⁷⁵⁸ andan sonra Allah⁷⁵⁹ ne buyurursa eyle ola *didî*.⁷⁶⁰ Halîfe eyitdi; nola taâmun nihâyeti yogdur, ne kadar dilerse yisün didi. Pes Hazret-i Seyyid, Ramâzan-ı Mecnûn'a⁷⁶¹ işâret eyledi ki; kırk erbâb-ı ahvâlün birisidür. İlerü gelüb ol taâmları Mecnûn⁷⁶² *ne kadar varısa heb*⁷⁶³ yedi

⁷³³ A.N., vr. 93/b.

⁷³⁴ ana, A.N., vr. 93/b; halîfe'ye, M.B.N., vr. 118/b - .

⁷³⁵ halîfe, M.B.N., vr. 118/b - .

⁷³⁶ münevver, A.N., vr. 93/b - .

⁷³⁷ taş, A.N., vr. 93/b - .

⁷³⁸ kazıyye, M.B.N., vr. 118/b.

⁷³⁹ M.B.N., vr. 118/b.

⁷⁴⁰ olub, M.B.N., vr. 118/b.

⁷⁴¹ cemî', A.N., vr. 94/a - .

⁷⁴² sumatlar, A.N., vr. 94/a; M.B.N., vr. 118/b.

⁷⁴³ çekilüb, A.N., vr. 94/a; M.B.N., vr. 118/b.

⁷⁴⁴ ol, M.B.N., vr. 118/b - .

⁷⁴⁵ M.B.N., vr. 118/b.

⁷⁴⁶ M.B.N., vr. 118/b.

⁷⁴⁷ Halîfe, Seyyid'le oturub salâ itdiler ki, A.N., vr. 94/a.

⁷⁴⁸ M.B.N., vr. 118/b.

⁷⁴⁹ gelüb yiyeler, A.N., vr. 94/a.

⁷⁵⁰ A.N., vr. 94/a.

⁷⁵¹ Seyyid, A.N., vr. 94/a.

⁷⁵² eydür, A.N., vr. 94/a.

⁷⁵³ durub, A.N., vr. 94/a.

⁷⁵⁴ eydür, A.N., vr. 94/a.

⁷⁵⁵ M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁵⁶ ol, A.N., vr. 94/a.

⁷⁵⁷ A.N., vr. 94/a.

⁷⁵⁸ toyur, M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁵⁹ Allah-u te'âlâ, A.N., vr. 94/a; M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁶⁰ A.N., vr. 94/a.

⁷⁶¹ Ramâzan'a, A.N., vr. 94/a.

⁷⁶² Mecnûn, A.N., vr. 94/a - .

⁷⁶³ A.N., vr. 94/a.

andan eyitdi; yâ halîfe dahî taâm var mıdır, ki⁷⁶⁴ **(142/b)** karnum toymadı *didi*.⁷⁶⁵ Andan halîfe eyitdi; v'Allâhi eger Bağdâd'da ne varısa yisen toymazsın *ben sana*⁷⁶⁶ nice ideyin?⁷⁶⁷ *didi*.

Pes halîfe şermsâr olub hâl kim⁷⁶⁸ ne imiş ve kendünün dahî ne⁷⁶⁹ kadar *kudreti*⁷⁷⁰ varmış *bildi*.⁷⁷¹ Pes Ramâzan taşra çıkub eyitdi ki; bunun rızkı senden taleb eyledüm, aç⁷⁷² kaldum. Halîfe özürler idüb⁷⁷³ istigfâr eyledi.

Râvî eydür; halîfe, Hazret-i Seyyid ile vedâ' eyleyüb şehrden taşra bile gönderdi, *girdi*.⁷⁷⁴ Seyyid girdükden sonra halîfe, Macîd Kervî taleb eyledi. Pes Hazret-i Seyyid destûr virdi. Macîd geldi, halîfe'ye buluşdı. Halîfe kâtibine emr eyledi; ta kim Kûsan'un ve etrafında olan kûyların hâsılını cemî' Hazret-i Seyyid'e yaza. Pes kâtib berâtı yazdı virdi. Andan halîfe, Macîd Kervî'ye⁷⁷⁵ dı ki; Hazret-i Seyyid anda varmayınca mektubı göstermeye. *Hoş deyüb*⁷⁷⁶ pes Macîd Kervî gelüb⁷⁷⁷ Hazret-i Seyyid'e ulaşdı⁷⁷⁸ Hazret-i Seyyid'den⁷⁷⁹ hîç⁷⁸⁰ nesne dimedi, girdiler.

Vakti ki; gemiye bindiler, gemi **(143/a)** sunun ortasında varıcak turdı hîç⁷⁸¹ yürümedi ve *ne kadar kürek urdular hîç*⁷⁸² hareket eylemedi, sebep nedür bilemediler. Andan Hazret-i Seyyid'e⁷⁸³ teveccüh eyledi bildi ki; sebep nedür? Eyitdi ki; yâ Macîd sende bir nesne vardur. Macîd eyitdi; yâ Seyyidî, bende halîfe'nün mektubı vardur; ammâdı ki, mektub anda varmayınca virmeyesin *didi*. *Hazret-i*⁷⁸⁴ Seyyid eyitdi; yâ Macîd gemi gitmez nice itmeñ gerek⁷⁸⁵ Getür mektubu *görelüm*⁷⁸⁶ *didi*. Andan mektubı

⁷⁶⁴ ki, A.N., vr. 94/a - .

⁷⁶⁵ A.N., vr. 94/a.

⁷⁶⁶ M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁶⁷ nice ideyin, A.N., vr. 94/a - .

⁷⁶⁸ kim, A.N., vr. 94/a - .

⁷⁶⁹ neye, A.N., vr. 94/a.

⁷⁷⁰ M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁷¹ A.N., vr. 94/a.

⁷⁷² ac, M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁷³ eyleyüb, M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁷⁴ M.B.N., vr. 119/a.

⁷⁷⁵ Macîd'e, M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁷⁶ M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁷⁷ pes... gelüb, M.B.N., vr. 119/b - .

⁷⁷⁸ yetişüb kocdı, M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁷⁹ halîfe'den, A.N., vr. 94/b.

⁷⁸⁰ hîç, A.N., vr. 94/b; M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁸¹ hîç, A.N., vr. 94/b; M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁸² M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁸³ Seyyid'e, A.N., vr. 94/b - .

⁷⁸⁴ M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁸⁵ ideyüm, A.N., vr. 95/a.

⁷⁸⁶ M.B.N., vr. 119/b.

alub okudu, içinde ne var idüğünü biliüb⁷⁸⁷ pâre pâre eyledi suya bıraktı; gemi yıl gibi geçdi, halâs oldılar.

Ba'zı kimesne⁷⁸⁸ *bu ahvâle vâkıf olub*⁷⁸⁹ eyitdiler; Hazret-i Seyyid ne aceb iş işledi⁷⁹⁰ kendi kabul itmezse bari zürriyâtına ve dervîşlerine virmek gerekidi Hazret-i Seyyid'e bu söz ma'lum oldu.⁷⁹¹ Eyitdi; yâ kavm bilmiş olun ki,⁷⁹² fâkir olan kimesneye Allah'dan⁷⁹³ gayri nesne taleb eylemek⁷⁹⁴ olmaz didi⁷⁹⁵ benüm i'tikadum bunun üzerinedür ki, Allahu-te'âlâ *Hazretleri*⁷⁹⁶ kıyamete degün benüm zürriyâtımı ve silsilemi kendüden gayriye muhtac eylemeye cemî' âlem anlara muhtac olalar. Anlar kimesneye muhtac olmayalar⁷⁹⁷ **(143/b)** zihî saâdet ve devlet anun ki,⁷⁹⁸ anun zürriyâtından oldu veyahud silsile-i mübârekisine girdi, cemî' âlemden müstagnî oldu ve⁷⁹⁹ Hazret-i Seyyid'ün kerâmatının nihâyeti⁸⁰⁰ yogdur⁸⁰¹ eger cemî'sini yazsak nihâyeti bulunmaz,⁸⁰² bu kadar ihtisar itdük,⁸⁰³ kalanı dahı buna kıyâs eyle.⁸⁰⁴ Hakk-te'âlâ⁸⁰⁵ cemî' ümmet-i Muhammedî *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*⁸⁰⁶ Tâcu'l-Ârifin Hazreti'nün⁸⁰⁷ ve zürriyât-ı tâhirinün himmet-i âlîyesinden mahrum kılmaya ve anun mübârek silsilesinden hâric kılmaya fasl ve âmin,⁸⁰⁸ yâ rabbü'l-âlemîn⁸⁰⁹

Fasl ki;⁸¹⁰ bu fasl Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün *kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz*⁸¹¹ ba'zı mürîdlerinin ismini ve Hazret-i Seyyid mürîdlerini⁸¹² imtihân eyledüğünü bildirür.

⁷⁸⁷ M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁸⁸ kimesneler, A.N., vr. 95/a; M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁸⁹ M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁹⁰ itdi, A.N., vr. 95/a; eyledi, M.B.N., vr. 119/b.

⁷⁹¹ olub, A.N., vr. 95/a; oldu, M.B.N., vr. 120/a - .

⁷⁹² ki, A.N., vr. 95/a - ; olub, M.B.N., vr. 120/a.

⁷⁹³ Allahu-te'âlâ'dan, M.B.N., vr. 120/a.

⁷⁹⁴ itmeñ, M.B.N., vr. 120/a.

⁷⁹⁵ olmazdı, A.N., vr. 95/a; devâ degüldür, M.B.N., vr. 120/a.

⁷⁹⁶ M.B.N., vr. 120/a.

⁷⁹⁷ olmaya, M.B.N., vr. 120/a.

⁷⁹⁸ kim, M.B.N., vr. 120/a.

⁷⁹⁹ imdi, A.N., vr. 95/a.

⁸⁰⁰ haddi, M.B.N., vr. 120/a.

⁸⁰¹ pâyân yog, A.N., vr. 95/a.

⁸⁰² olmaz, M.B.N., vr. 120/a.

⁸⁰³ kelâm-ı tâvil olmasun deyü ihtizâr itdük, A.N., vr. 95/a.

⁸⁰⁴ kalanı...eyle, A.N., vr. 95/a - .

⁸⁰⁵ Hakk sübhâne ve te'âlâ, A.N., vr. 95/a.

⁸⁰⁶ M.B.N., vr. 120/a.

⁸⁰⁷ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin, M.B.N., vr. 120/a.

⁸⁰⁸ Hazret-i Muhammedî Tâcu'l-Ârifin ve nesli âlîsinin ve zürriyât-ı tâhiresinin himmetlerinden lütf ile keremiyle, âmin, A.N., vr. 95/a - 95/b.

⁸⁰⁹ yâ...âlemîn, A.N., vr. 95/b - .

⁸¹⁰ fasl ki, A.N., vr. 95/b - .

⁸¹¹ M.B.N., vr. 120/a.

Bilgil ki; Hazret-i Seyyid'ün mürîdi'nin nihâyeti yogdur; ammâ şol kimesneler ki temâm-ı tarîki görmişleridi, kırk kişi⁸¹³ idi ki, *bunlar*⁸¹⁴ erbâb-ı âhvaldenidi. Nice gündür Hazret-i Seyyid'ün hizmetinde⁸¹⁵ olurlardı her birinün *niçe niçe*⁸¹⁶ menâkıbları vardır; ammâ adlarını teberrüken⁸¹⁷ zikr idelüm. Menâkıblarını zikr (144/a) idecek *kitâb*⁸¹⁸ gayet mutavvel olur. Okuyanlara melâlet hâsıl olur.⁸¹⁹

Adları⁸²⁰ bunlardır ki zikr olunur;⁸²¹ Şeyh⁸²² Alî bin Heytî, Şeyh⁸²³ Bekâ bin Batu, Şeyh⁸²⁴ Abdu'r-râhman bin Tafsuncî, Şeyh⁸²⁵ Matar bin Ahîhi, Şeyh⁸²⁶ Mâcid Kervî, Şeyh⁸²⁷ Ahmed el-Bekalî, Şeyh⁸²⁸ Abdü's-semaî el-Kureyşî, Şeyh⁸²⁹ Ramâzan Mecnûn, Şeyh⁸³⁰ Muhammed Mısrî, Şeyh⁸³¹ Muhammed Gâmeânî, Şeyh⁸³² Mahmud Keyyal, Şeyh⁸³³ Şerefü'd-dîn Ebû'l-Abbas, Şeyh⁸³⁴ Alî bin Üstâd, Şeyh⁸³⁵ Ebû'l-Bedr Hindericî, Şeyh⁸³⁶ Receb Vasıtî, Şeyh⁸³⁷ Ebû Bekr Bûstî, Şeyh⁸³⁸ Mukbil bin Hâdim,⁸³⁹ Şeyh⁸⁴⁰ Asker-i Şûlî, Şeyh⁸⁴¹ Heyûnâ, Şeyh⁸⁴² Ebû'l-Azkalânî, Şeyh⁸⁴³ Muhammed Türkânî, Şeyh⁸⁴⁴ Hamîd Sûfî, Şeyh⁸⁴⁵ Hüseyin Râî', Şeyh⁸⁴⁶ Alî bin el-Safer, (?)

⁸¹² mürîdlerinün, M.B.N., vr. 120/b.

⁸¹³ kimesne, A.N., vr. 95/b; M.B.N., vr. 120/b.

⁸¹⁴ A.N., vr. 95/b; M.B.N., vr. 120/b.

⁸¹⁵ hidmetinde, M.B.N., vr. 120/b.

⁸¹⁶ M.B.N., vr. 120/b .

⁸¹⁷ teberrüken adlarını, M.B.N., vr. 120/b.

⁸¹⁸ M.B.N., vr. 120/b.

⁸¹⁹ gayet...olur, A.N., vr. 95/b - .

⁸²⁰ isimleri, M.B.N., vr. 120/b.

⁸²¹ kelâm tâvil adları bunlardır, A.N., vr. 95/b; zikr olunur, M.B.N., vr. 120/b - .

⁸²² Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸²³ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸²⁴ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸²⁵ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸²⁶ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸²⁷ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸²⁸ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸²⁹ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³⁰ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³¹ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³² Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³³ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³⁴ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³⁵ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³⁶ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³⁷ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³⁸ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸³⁹ Mukbil Hâdim, M.B.N., vr. 120/b.

⁸⁴⁰ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁴¹ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁴² Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁴³ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁴⁴ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

Şeyh⁸⁴⁷ Bâvelîn,⁸⁴⁸ Şeyh⁸⁴⁹ Pür-Hayat,⁸⁵⁰ Şeyh⁸⁵¹ Bâdrerâî, Şeyh⁸⁵² Şehâbe'd-dîn bin Ukeyl,⁸⁵³ Şeyh⁸⁵⁴ Mûhî'd-dîn Mündilecî, Şeyh⁸⁵⁵ Ebû Bekr Zinhârân, Şeyh⁸⁵⁶ Ferec Makbur, Şeyh⁸⁵⁷ Abdü'l-azîz Ferazî, Şeyh⁸⁵⁸ Mikdâd, Şeyh⁸⁵⁹ Abdu'r-râhman Delhî, Şeyh⁸⁶⁰ Allan, Şeyh⁸⁶¹ Ebû'l-Zeyn, Şeyh⁸⁶² Osmân Maberanî, Şeyh⁸⁶³ Yusuf el-Betâhî (144/b) Şeyh⁸⁶⁴ Sârim, Şeyh⁸⁶⁵ Ebû Saîd Feyleverî rahmetu'l-İlahi aleyhim,⁸⁶⁶ ecmaîn.

Râvî eydür; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün⁸⁶⁷ kaddese'l-lâhu sırrehu⁸⁶⁸ âlemi altında onyedî sultân vardı, murâd-ı sultândan dünyâ Pâd-şâhî değıldür belki murâd oldur ki, temâm-ı tarîki⁸⁶⁹ tekml itdükten sonra Hazret-i Seyyid'ün hizmetinde⁸⁷⁰ olurken hâl-i hayâtında anlara⁸⁷¹ izin virmişidi ki,⁸⁷² tevbe vireler ve tekml-i halk ideler ve bu onyedî kişiyi Sultân didiklerine vech oldur ki, zîrâ⁸⁷³ irşâda destûr oldı. Mürîdler râiyet olub⁸⁷⁴ kendüleri Pâd-şâh oldı.⁸⁷⁵

Pes ol onyedî kişi *temâm-i*⁸⁷⁶ kâmil ve mükemmel olmuşlardı ve girü kalanı kâmilleridi; ammâ mükemmel olmamışlardı, ya'nî temâm-ı tarîki⁸⁷⁷ görmüşlerdi; ammâ

⁸⁴⁵ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁴⁶ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁴⁷ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁴⁸ Şeyh Bâdelîn, M.B.N., vr. 120/b.

⁸⁴⁹ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁵⁰ Şeyh Pür-Hayat, M.B.N., vr. 121/a - .

⁸⁵¹ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁵² Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁵³ Şehâbe'd-dîn ibn-i Ukeyl, M.B.N., vr. 120/b.

⁸⁵⁴ Şeyh, A.N., vr. 95/b - .

⁸⁵⁵ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁵⁶ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁵⁷ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁵⁸ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁵⁹ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶⁰ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶¹ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶² Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶³ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶⁴ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶⁵ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶⁶ rahmetullâh-i te'âlâ aleyhim, M.B.N., vr. 120/b.

⁸⁶⁷ Tâcu'l-Ârifin'ün, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁶⁸ kaddes-sırrehu, A.N., vr. 96/a - ; kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 120/b.

⁸⁶⁹ tarîk-i temâm, A.N., vr. 96/a.

⁸⁷⁰ hidmetinden, M.B.N., vr. 120/b.

⁸⁷¹ anlara, M.B.N., vr. 121/a - .

⁸⁷² ki, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁷³ çünkü, M.B.N., vr. 121/a.

⁸⁷⁴ oldı, M.B.N., vr. 121/a.

⁸⁷⁵ mürîdler...oldı, A.N., vr. 96/a - ; oldılar, M.B.N., vr. 121/a.

⁸⁷⁶ M.B.N., vr. 121/a.

⁸⁷⁷ tarîk-i temâmı, M.B.N., vr. 121/a.

tevbe virmege ve terbiyet gayr⁸⁷⁸ itmege destûr virilmemişidi. Ol onyeddi sultânun isimleri bunlardur ki, zikr olunur ve dahı şöyle bilgil ki, bu onyeddi Sultân ol kırk makbûllerendür bunların gayrisinden⁸⁷⁹ (145/a) farkı budur ki; *bunlar*⁸⁸⁰ kâmil ve mükemmeldür, gayrısı hemân kâmildür. İsimleri bunlardur, zikr olunur;⁸⁸¹ Şeyh⁸⁸² Alî bin Heytî, Şeyh⁸⁸³ Bekâ bin Batu, Şeyh⁸⁸⁴ Abdu'r-râhman bin Tafsuncî, Şeyh⁸⁸⁵ Matar bin Ahîhi,⁸⁸⁶ Şeyh⁸⁸⁷ Macîd Kervî, Şeyh⁸⁸⁸ Ahmed Bekalî, Şeyh⁸⁸⁹ Muhammed Türkmanî, Şeyh Heyûna,⁸⁹⁰ Şeyh⁸⁹¹ Ebû'l-Azkalanî, Şeyh⁸⁹² Ebû'l-ızz Kalânî, Şeyh⁸⁹³ Andü'l-menmî'il-kureyşî, Şeyh⁸⁹⁴ Şerefü'd-dîn Ebû'l-Abbas, Şeyh⁸⁹⁵ Ramâzan Mecnûn.

Mecnûn didiklerine sebeb ol dur ki; vecd-i galib kimesne idi. Ekser ekvat da meczub olub yaturdı eger suâl idersen⁸⁹⁶ ki, ekser evkâtda⁸⁹⁷ meczûb olub⁸⁹⁸ yaticak⁸⁹⁹ irşâd itmege⁹⁰⁰ *yaramaz*;⁹⁰¹ zîrâ vakti ki, mazbût olmaz, eyle olsa Sultândan add itmeñ ma'nâsı olmaz.⁹⁰² Cevâb virürüz ki,⁹⁰³ (mezcûb olmak irşâd eylemege⁹⁰⁴ mâni' değıldür, ifâkat bulduğı vakt de irşâd iderdi.)⁹⁰⁵

*Hatta*⁹⁰⁶ rivâyet olundu ki; Bayezid Bestâmî rahmetu'l-llahi aleyh⁹⁰⁷ gâh olurdu ki, bir hafta ikdarı⁹⁰⁸ bî-hod olub yaturdı ve gâh dahı artuk yaturdı. Hatta ba'zıları şöyle

⁸⁷⁸ gayrileri terbiyet, A.N., vr. 96/a; M.B.N., vr. 121/a.

⁸⁷⁹ gayrilerinden, M.B.N., vr. 121/b.

⁸⁸⁰ M.B.N., vr. 121/b.

⁸⁸¹ ki...olunur, A.N., vr. 96/a - ; zikr olunur, M.B.N., vr. 121/b - .

⁸⁸² Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁸³ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁸⁴ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁸⁵ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁸⁶ Şeyh Matar ibn-i Ahüs'seyyid, M.B.N., vr. 121/b.

⁸⁸⁷ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁸⁸ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁸⁹ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁹⁰ Şeyh Heyûna, A.N., vr. 96/a - ; M.B.N., vr. 121/b - .

⁸⁹¹ Şeyh, A.N., vr. 96/a - .

⁸⁹² Şeyh, A.N., vr. 96/b - .

⁸⁹³ Şeyh, A.N., vr. 96/b - .

⁸⁹⁴ Şeyh, A.N., vr. 96/b - .

⁸⁹⁵ Şeyh, A.N., vr. 96/b - .

⁸⁹⁶ olunursa, A.N., vr. 96/b; M.B.N., vr. 121/b.

⁸⁹⁷ ekser evkâtda, A.N., vr. 96/b - .

⁸⁹⁸ kimesne, A.N., vr. 96/b.

⁸⁹⁹ yaticak, A.N., vr. 96/b - .

⁹⁰⁰ itmege, A.N., vr. 96/b - .

⁹⁰¹ M.B.N., vr. 121/b.

⁹⁰² zîrâ...olmaz, A.N., vr. 96/b - .

⁹⁰³ oldur ki, A.N., vr. 96/b.

⁹⁰⁴ itmege, M.B.N., vr. 121/b.

⁹⁰⁵ ifâkat bulacık irşâd ider mâni' değıldür, A.N., vr. 96/b.

⁹⁰⁶ M.B.N., vr. 121/b.

⁹⁰⁷ Rahmetullâh-i te'âlâ aleyh, M.B.N., vr. 121/b.

nakl eylediler ki, yedi yıl Hazret-i (145/b) Bayezîd kendüden gayb oldu ve şekk ve şübhe yogdur, irşâd⁹⁰⁹ iderdi. Pes vecd ve hâlet irşâda mani' olmazîmiş, girü sözüme gelelüm. Şeyh Hüseyin Râî, Şeyh Asker-i Şûlî ki, Surrâh dimekle meşhurdur; zîrâ⁹¹⁰ meclisde çok na'ra ururdu. Şeyh Alî bin Üstâd, Şeyh Alî bin el-Safer, (?) Şeyh Yusuf el-Betahî.⁹¹¹

Râvî eydür, bu onyedi sultân kıyâmet gününde Hazret-i Seyyid'ün âlemi dibinde nûrdan yeşeren develere binüb ve nûrdan nikablarla arasâta kalalar.⁹¹² İlâhi anların himmetlerinden⁹¹³ *bizi*⁹¹⁴ ve cemî' ümmet-i Muhammedî *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*⁹¹⁵ mahrum kılmaya, feyzünle ve kereminle.⁹¹⁶

Râvî eydür; bu zikr olunan şeyhler anlardır ki; Hazret-i Seyyid'ün⁹¹⁷ asla ve kat'â hizmetinden gitmezlerdi ve { cemî' tarîki teknil eylemişlerdi. Hazret-i Seyyid'ün sohbetünden ayrılmazlardı⁹¹⁸ gice ve gündüz anda olurlardı; ammâ şol azîzler ki, tarîki temâm görüb makamlu makamına vardılar. Anlar sekseniki *mu'teber*⁹¹⁹ şeyh'dür ki, (146/a) zikr olunur isimleri bunlardır:

Şeyh Muhammed Harâmî, Şeyh İbrahim Ağrab, Şeyh İbrahim Haddâz, Şeyh İbrahim Semîn, Şeyh İbrahim Lük, Şeyh İkbâl, Şeyh Abdü'l-Mahmud Bakkal, Şeyh Mahmud Zekî, Şeyh Müflic Hâdim, Şeyh Zulî, Şeyh Kutbu'l-Ârifin ki, Basra'da defn olunmuşdur. Şeyh Abdü'l-Bâvergân, Şeyh Mûsâ Bezerzâ, Şeyh Matûk, Şeyh Utbe, Şeyh Mensûr Giymânî, Şeyh Cebraîl Nekne,⁹²⁰ Şeyh Sâlâhe'd-dîn Belevî, Şeyh Halîfe, *Şeyh Kâtibî*,⁹²¹ Şeyh Cemîd Tavîl, Şeyh Hamîd Deyâs, Şeyh Bahtiyâr, Şeyh Alî Rûstân, Şeyh Ebû'l-Hasan ibnü'l-Cevzî, Şeyh Temâm, Şeyh Gûfrun Benhirü'l-mülk, Şeyh Ebû'l-Haccâc Mısırî, Şeyh Abdü'l-azîz Bekalî, Şeyh Çâker Cundî ki, Kâim Bi-Emri'llâh'dur. Halîfe'nün makbûli idi. Şeyh Ebû'l-Mekârim Nehr-i hâlisî, Şeyh Alî ibn-i İdris el-

⁹⁰⁸ mikdârı, M.B.N., vr. 122/a.

⁹⁰⁹ irşâd, M.B.N., vr. 122/a - .

⁹¹⁰ Sürrâh dimege sebep oldur ki, M.B.N., vr. 122/a.

⁹¹¹ hatta...Betahî A.N., vr. 96/b - .

⁹¹² geleler, M.B.N., vr. 122/a.

⁹¹³ himmetinden, M.B.N., vr. 122/a.

⁹¹⁴ A.N., vr. 96/b.

⁹¹⁵ M.B.N., vr. 122/a.

⁹¹⁶ feyzünle...kereminle A.N., vr. 96/b - .

⁹¹⁷ Seyyid'ün, A.N., vr. 96/b - .

⁹¹⁸ hâli olmazlardı, M.B.N., vr. 122/a.

⁹¹⁹ M.B.N., vr. 122/a.

⁹²⁰ Şeyh Muhammed...Nekne, M.B.N., vr. 122/b - .

⁹²¹ M.B.N., vr. 122/b.

Yakûbî,⁹²² Şeyh Ömer Keddûn, Şeyh Muhammed Sekrân, Şeyh Ebû'l-Hadîd, Şeyh Gurâb, Şeyh Selmân Kehhâl, **(146/b)** Şeyh Umûk Süleymân, Şeyh Mekkî Dehleki, Şeyh Alî Gazî, Şeyh Yahya ki, Hulvân⁹²³ şehrinün Pâd-şâhi idi. Şeyh Rûh-ı Zaferanî, Şeyh Alî Hûveydî, Şeyh Ebû Müslim Mekkî, Şeyh Turhan, Şeyh Mikdâm, Şeyh Mikdâd; bu ikisi, Şeyh Mikdâd ki, ol kırk kişide zikr olundu anun⁹²⁴ karundaşlarudur. Şeyh Yunus, Şeyh Abdü'l-sâmed, Şeyh Reyhân, Şeyh Safâ, Şeyhü'l-Tekîn, Şeyh Câmî, Şeyh Ebû'l-Gamâm, Şeyh Alî Cevsekî, Şeyh Süleymân Radinî, Şeyh Muhammed Esved, Şeyh Mahfuz, Şeyh Mushaf, Şeyh Zeyd bin Ömer, Şeyh Selâme, Şeyh Ebû Talib, Şeyh Rıdvan, Şeyh Sâbit, Şeyh Abdü'l-azîz, Şeyh Mahmud Cebelî, *Şeyh Ahmed Mezyin*,⁹²⁵ Şeyh Tekîn, Şeyh Şebîb, Şeyh Burhân, Şeyh Nefî Terşeyhî, Şeyh Muhammed ki, Belfîsa'dandur, Şeyh Abdü'l-Muhsîn, Şeyh Abdü'l-Reşîd, Şeyh Abdü'l-Vâcîd Mukrî, Şeyh Ahmed Kureyşî, Şeyh Ebû'l-Nasr Kîrmanî, Şeyh Ebû Haşîm, **(147/a)** Şeyh Ebû'l-Hasan, Şeyh Abdü'l-Samed, Şeyh Abdü'l-Samedî Vasıtî rahmetullâh-i rahmeten vâsi'aten.⁹²⁶ }

Ve dahı bilgil ki,⁹²⁷ bu azîzler ki, adları zikr olundu⁹²⁸ her birisi memleketün ulûsıdur,⁹²⁹ her birisinün bî-nihâye⁹³⁰ mürîdleri vardır; cemî'si bunların Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz terbiyetile hâsıl olmuştur bundan fehm eyle ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu⁹³¹ nice ulû sultânımiş âlemi ihâta eylemiş, cemî' âleme nûrı tolmuş Hazret-i Resûl'un salâvât-ullahi aleyhi⁹³² şer' şerifini ihyâ eylemiş, Hakk-te'âlâ'nun rahmeti ana ve zürriyâtına ve ashâbına ve anun⁹³³ silsile-i mübârekesine dâhil olana olsun, ta kıyâmete degin, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.⁹³⁴

Ve dahı rivâyet olundu ki;⁹³⁵ bir gün Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu diledi ki⁹³⁶ ol onyedî sultânı ki, makbûllerdenidi anları⁹³⁷ tecrîbe eyleye⁹³⁸ ki *ve te'dîb-i*⁹³⁹

⁹²² Şeyh Alî bin İdris el-Yakûbî, M.B.N., vr. 122/b.

⁹²³ Cevâzir, M.B.N., vr. 122/b.

⁹²⁴ bu...anun, M.B.N., vr. 122/b - .

⁹²⁵ M.B.N., vr. 123/a.

⁹²⁶ ve dahı...vâsi'aten A.N., vr. 96/b - ; rahmetullâh-i te'âlâ aleyhüm, ecmaîn, M.B.N., vr. 123/a.

⁹²⁷ ve...ki, M.B.N., vr. 123/a.

⁹²⁸ bu zikr olunan azîzlerin, A.N., vr. 96/b.

⁹²⁹ ulûsı olub, A.N., vr. 96/b.

⁹³⁰ Her birisinin neçe, A.N., vr. 96/b.

⁹³¹ rûh-ullahi te'âlâ, M.B.N., vr. 123/a.

⁹³² salâvât-ullahi te'âlâ aleyhi ves'selâm, M.B.N., vr. 123/a.

⁹³³ anun, M.B.N., vr. 123/a.

⁹³⁴ cemî'si...âlemîn, A.N., vr. 96/b - .

⁹³⁵ pes, A.N., vr. 96/b.

⁹³⁶ diledi ki, A.N., vr. 96/b - .

mertebelerine mağrur olub kalmayalar **(147/b)** ve dahı ilerü sülûk ve seyr⁹⁴⁰ idüb cevelân göstereler. Pes ol onyedı sultânı⁹⁴¹ hâlvetine cem' eyleyüb eyitdi ki; her kangınuz⁹⁴² ne mertebeye irişdüyse *irdüğü makamdan*⁹⁴³ haber vırsün; ziyâde⁹⁴⁴ ve noksan⁹⁴⁵ eylesün⁹⁴⁶ didi.

{ Şeyh Alî bin Heytî'ye nazar eyledi⁹⁴⁷ ve eyitdi; evvel sen söyle *didi*.⁹⁴⁸ Pes Şeyh Alî turub eyitdi; yâ Seyyidî elhamdülillâh ve elemine Hazretünün meded-i birle Hakk-te'âlâ *Hazretî*⁹⁴⁹ benî⁹⁵⁰ cemî' âlemde ne varısa muttali' eyledi; hatta kara gökicede kara taşun üzerinde kara karınca ayagını kaldurub yine basduğunu işidürüm ve *bilürem*;⁹⁵¹ eger Kâf tağı ardında dahı olursa didi. Andan Hazret-i Seyyid eyitdi, yâ Âbâ'l-Hasan erenlerün makamı bundan dahı âlâdur cehd eyle ki, makamda kalmayasın makam-ı kurbe irişesın didi.

Andan sonra Şeyh Abdu'r-rahmân Tafsuncî rahmetu'l-İlahi aleyh⁹⁵² turdı ve eyitdi; yâ Seyyidî senün mededinle ve feyzün **(148/a)** berekâtıyla ve terbiyyetin nûriyla Allahu-te'âlâ ekser mahlûkatun hâlini bana bildürdi. Hatta denizlerin dibinde olan balıkları bilürem, her birinün meskeni nerededür, ne yer, ne içer bilürem. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Abdu'r-rahmân ehl-i hususun makamı bundan yukaru⁹⁵³ *cehd ve cidd eyle ki, bu makamda kalmayasın dahı âlâ*⁹⁵⁴ olan makama irişesın *didi*.⁹⁵⁵

Andan sonra; Seyyid Matara rahmetu'l-İlahi aleyh ki, Hazret-i Seyyid'ün karındaşı oğludur yerinden turdı ve eyitdi; yâ Seyyidî elhamdülillâh⁹⁵⁶ ki, senün mededinle ve hüsn-i inâyetinle ve nûr-ı vilâyetünle Allahu-te'âlâ *Hazretî*⁹⁵⁷ benü gizlü

⁹³⁷ ki...anları, A.N., vr. 96/b - ; M.B.N., vr. 123.

⁹³⁸ itdi, A.N., vr. 96/b.

⁹³⁹ M.B.N., vr. 123/b.

⁹⁴⁰ ve seyr, A.N., vr. 96/b - ; seyrân, M.B.N., 123/b.

⁹⁴¹ anları, A.N., vr. 96/b; ol onyedı azîz, M.B.N., 123/b.

⁹⁴² birinüz, A.N., vr. 96/b; M.B.N., 123/b.

⁹⁴³ M.B.N., 123/b.

⁹⁴⁴ A.N., vr. 96/b; artuk, M.B.N., 123/b.

⁹⁴⁵ eksük, A.N., vr. 96/b; M.B.N., 123/b.

⁹⁴⁶ söylemesün, A.N., vr. 96/b; M.B.N., 123/b.

⁹⁴⁷ idüb, M.B.N., 123/b.

⁹⁴⁸ M.B.N., 123/b.

⁹⁴⁹ M.B.N., 123/b.

⁹⁵⁰ ben kulını, M.B.N., 123/b.

⁹⁵¹ M.B.N., 123/b.

⁹⁵² rahmetullâh-i, M.B.N., 123/b.

⁹⁵³ âlâ, M.B.N., 124/a.

⁹⁵⁴ M.B.N., 124/a.

⁹⁵⁵ M.B.N., 124/a.

⁹⁵⁶ elhamdülillâh-i te'âlâ, M.B.N., 124/a.

⁹⁵⁷ M.B.N., 124/a.

nesnelere muttali' eyledi; *hatta*⁹⁵⁸ âlemde ne kadar kuşçağuzlar varısa yuvalarını ve yerlerini ve yediklerini ve içtiklerini bilürem. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Matara makam *ve aslıni*⁹⁵⁹ bundan daha âlâdur, buna mağrûr olma, cehd⁹⁶⁰ ve sa'y eyle bundan yukaru makama irişesin⁹⁶¹ didi.

Andan sonra; Şeyh Ahmed Bekalî⁹⁶² **(148/b)** rahmetu'l-llahi aleyh⁹⁶³ turdı ve eyitdi;⁹⁶⁴ elhamdülillâh ki, yâ Seyyidî senün enfâsun berekâtında ve meded-i berekâtında⁹⁶⁵ Hakk-te'âlâ *Hazreti*⁹⁶⁶ beni⁹⁶⁷ ne kadar bulut varısa ana muttali' eyledi; *hatta* bilürem ki, kanden gelür kande gider ve nirede⁹⁶⁸ yağdurur ve nirede yağdurmaz ve nice ot bitürür. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Ahmet erenlerin mertebesi bundan *dahı*⁹⁶⁹ âlâdur buna mağrûr olmağıl, cehd⁹⁷⁰ ve sa'y eyle bundan ziyâde mertebeye irişesin didi.

Andan sonra Şeyh Muhammed Türkmânî rahmetu'l-llahi aleyh⁹⁷¹ turdı ve eyitdi; yâ Seyyidî elhamdülillâh ki, senün nûrunun feyz-i berekâtında ve senün mededünle Hakk-te'âlâ *Hazreti*⁹⁷² bana *bu kadar*⁹⁷³ kudret virdi, nazar eyledüm yedi kat gökde *ve yedi kat yirde*⁹⁷⁴ ne varısa gördüm, cemî'⁹⁷⁵ âlem-i mülkde ne varısa bildüm didi. Andan sonra Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Muhammed erenler menzîli bundan dahı âlâdur cidd ve cehd eyle ki, bundan dahı⁹⁷⁶ âlâya irişesin **(149/a)** didi.

Andan sonra }⁹⁷⁷ Şeyh Heyûnâ rahmetu'l-llahi aleyh⁹⁷⁸ turdı ve eyitdi; yâ Seyyidî⁹⁷⁹ senün mededinle ve feyzün berekâtında elhamdülillâh ki,⁹⁸⁰ Hakk-te'âlâ bana

⁹⁵⁸ M.B.N., 124/a.

⁹⁵⁹ M.B.N., 124/a.

⁹⁶⁰ cidd, M.B.N., 124/a.

⁹⁶¹ irişe, M.B.N., 124/a.

⁹⁶² Ahmed Bekalî Yemâmî, M.B.N., vr. 124/a.

⁹⁶³ rahmetu'l-llahi te'âlâ, M.B.N., vr. 124/a.

⁹⁶⁴ turdı ve eyitdi, M.B.N., vr. 124/a.

⁹⁶⁵ mededinle, M.B.N., vr. 124/a.

⁹⁶⁶ M.B.N., vr. 124/a.

⁹⁶⁷ ben, M.B.N., vr. 124/a.

⁹⁶⁸ ne yerde, M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁶⁹ M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷⁰ cidd, M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷¹ Rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷² M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷³ M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷⁴ M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷⁵ cemî', M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷⁶ dahı, M.B.N., vr. 124/b.

⁹⁷⁷ Şeyh Alî...sonra, A.N., vr. 97/a - .

⁹⁷⁸ rahmet...aleyh, A.N., vr. 97/a - .

⁹⁷⁹ yâ Seyyidî, A.N., vr. 97/a - .

⁹⁸⁰ elhamdülillâh ki, A.N., vr. 97/a - .

bildürdi,⁹⁸¹ yeryüzünde ne kadar kara sığır ve su sığırı varısa cemî'si nice ot otlar ve ne kadar süd virdüne hâli vardır⁹⁸² her gün bana ma'lumdur *didi*.⁹⁸³ Andan Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Heyûnâ bu makama tur, Hakk makam değüldür, sa'y eyle ki, bundan ilerü makama vâsıl olasın *didi*.⁹⁸⁴

Andan sonra⁹⁸⁵ Şeyh Ebû'l-Azkalânî rahmetu'l-İlahi aleyh⁹⁸⁶ turdı⁹⁸⁷ ve eyitdi; yâ Seyyidî elhamdü lillâh⁹⁸⁸ ki⁹⁸⁹ senün i'nâyetinle Hakk-sübhâne ve te'âlâ⁹⁹⁰ bana müyesser eyledi ki, cinnîlerden çok kimesne gelüb benden okudılar⁹⁹¹ ve hâtim eylediler hatta Ahmed ve Muhammed adlu dörtüüz⁹⁹² cinne *Kur'an*⁹⁹³ hâtim itdirdüm kalan gayr-i isimlü olana⁹⁹⁴ had-i nihâyet⁹⁹⁵ yogdur *didi*. Cemî'sine kur'an-ı azîmî hatm itdürdüm. Andan Hazreti⁹⁹⁶ eyitdi; **(149/b)** yâ Âbâ'l-Azkalânî erenlerün merâtibi bundan dahı âlâdur, *cidd ve*⁹⁹⁷ sa'y eyle ki, yukaru mertebeye⁹⁹⁸ irişesün *didi*.⁹⁹⁹

Andan sonra¹⁰⁰⁰ Şeyh Abdü'l-semaî Kureyşî rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁰⁰¹ *yerinden*¹⁰⁰² turdı¹⁰⁰³ eyitdi; yâ Seyyidî lillâhü'l-hâmd ve elemine¹⁰⁰⁴ senün inâyetün meded-i birle berekâtunla¹⁰⁰⁵ Hakk-te'âlâ vahşî tağ cân-âverlerini¹⁰⁰⁶ cemî' yırtıcı cân-âverleri bana müsahhar eyledi¹⁰⁰⁷ nice istersem cemî'¹⁰⁰⁸ bana mutîlerdür ve cemî'sinün

⁹⁸¹ bana bildürdi, A.N., vr. 97/a - .

⁹⁸² cemî'si...vardur, AN, vr. 97/a - .

⁹⁸³ A.N., vr. 97/a.

⁹⁸⁴ Hazret-i Seyyid ana dahı evvel ki cevâb *didi*, A.N., vr. 97/a.

⁹⁸⁵ andan sonra, A.N., vr. 97/a - .

⁹⁸⁶ rahmet...aleyh, A.N., vr. 97/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 125/a.

⁹⁸⁷ turub, A.N., vr. 97/a.

⁹⁸⁸ elhamdü lillâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 125/a.

⁹⁸⁹ yâ...ki, A.N., vr. 97/a - .

⁹⁹⁰ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 97/a.

⁹⁹¹ benden gelüb oludılar, A.N., vr. 97/a.

⁹⁹² yüz, M.B.N., vr. 125/a.

⁹⁹³ M.B.N., vr. 125/a.

⁹⁹⁴ gayr-i...olana, A.N., vr. 97/a - ; olub, M.B.N., vr. 125/a.

⁹⁹⁵ nihâyet, A.N., vr. 97/a.

⁹⁹⁶ cemî'sine...Hazreti, A.N., vr. 97/a - .

⁹⁹⁷ M.B.N., vr. 125/a.

⁹⁹⁸ âlâya, M.B.N., vr. 125/a.

⁹⁹⁹ Seyyid ana dahı evvel ki de *didi* ki; cevâbı *didi*, A.N., vr. 97/a.

¹⁰⁰⁰ andan sonra, A.N., vr. 97/a - .

¹⁰⁰¹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 97/a - .

¹⁰⁰² M.B.N., vr. 125/a.

¹⁰⁰³ turub, A.N., vr. 97/a.

¹⁰⁰⁴ yâ...elemine, A.N., vr. 97/a - .

¹⁰⁰⁵ berekâtunla, A.N., vr. 97/a - ; M.B.N., vr. 125/a.

¹⁰⁰⁶ vahşî...cân-âverlerini, A.N., vr. 97/a - .

¹⁰⁰⁷ itdi, A.N., vr. 97/a.

¹⁰⁰⁸ cemî'an, M.B.N., vr. 125/a.

ahvâlini bildüm¹⁰⁰⁹ didi. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Abdü'l-semaî cidd ve cehd eyle, kim maksûda irişesin bu makama mağrûr olma ki, henüz maksûd ırâkdur.¹⁰¹⁰

Andan sonra¹⁰¹¹ Şeyh Şerefü'd-dîn Ebû'l-Abbas rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁰¹² turdu¹⁰¹³ ve eyitdi; yâ Seyyidî senün âlî himmetün berekâtında elhamdülillâh ki,¹⁰¹⁴ Hakk-te'âlâ cemî' yırtıcı kuşları bana müsahhar eyledi. Cemî'sinin yuvası ve yavrısını ve ne olduğunu bilürem, cemî'sini benüm emrime mutîdür didi. Andan¹⁰¹⁵ Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Şerefü'd-dîn şöyle¹⁰¹⁶ sa'y eyle, âlî himmet¹⁰¹⁷ ol ta kim bundan **(150/a)** âlâ makama irişesin didi;¹⁰¹⁸ zîrâ ki, maksûd dahı yukarudur¹⁰¹⁹ didi.¹⁰²⁰

Andan sonra¹⁰²¹ Şeyh Ramâzanî Mecnûn rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁰²² turdu¹⁰²³ eyitdi; yâ Seyyidî senün mededünle ve feyzün berekâtında Hakk-sübhâne ve te'âlâ¹⁰²⁴ Hazreti¹⁰²⁵ beni muttali' eyledi sâhrâda¹⁰²⁶ ne kadar gicenler varisa cemî'sine vâkıf oldum;¹⁰²⁷ nirede yaturlar ve nice ot otlarlar heb bana ma'lumdur ve cemî'¹⁰²⁸ benüm emrime mutîdür¹⁰²⁹ didi. Andan Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Ramâzan menâzil-i mukarrebîn dahı âlâdur.¹⁰³⁰ Bu makam¹⁰³¹ cehd ve sa'y eyle dahı âlâyâ irişesin; zîrâ¹⁰³² bu makam eglenecek makam değıldür didi.¹⁰³³

{ Andan sonra Şeyh Hüseyin Râî rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁰³⁴ turdu¹⁰³⁵ ve eyitdi; yâ Seyyidî elhamdülillâh ki, ve elemine¹⁰³⁶ senün feyzün nûr-ı birle ve senün mededün ve

¹⁰⁰⁹ bilirüm, A.N., vr. 97/a; M.B.N., vr. 125/a.

¹⁰¹⁰ Seyyid ana dahı evvel ki de didiği cevâbı virdi, A.N., vr. 97/a .

¹⁰¹¹ andan sonra, A.N., vr. 97/a - .

¹⁰¹² rahmet...aleyh, A.N., vr. 97/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰¹³ turub, A.N., vr. 97/a; M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰¹⁴ elhamdülillâh ki, A.N., vr. 97/a - .

¹⁰¹⁵ pes, M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰¹⁶ M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰¹⁷ âlî himmet, M.B.N., vr. 125/b - .

¹⁰¹⁸ Seyyid gene evvel ki cevâbı didi, A.N., vr. 97/a.

¹⁰¹⁹ zîrâ...yukarudur, A.N., vr. 79/a - .

¹⁰²⁰ M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰²¹ andan sonra, A.N., vr. 79/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰²² rahmet...aleyh, A.N., vr. 97/a - .

¹⁰²³ turub, A.N., vr. 97/a.

¹⁰²⁴ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 97/b.

¹⁰²⁵ M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰²⁶ sâhrâda...beni, A.N., vr. 97/b - ; sâhrâda, M.B.N., vr. 125/b - .

¹⁰²⁷ cemî'sinin hâline vâkıf eyledi, A.N., vr. 97/b.

¹⁰²⁸ cemî'an, M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰²⁹ mutîlerdur, A.N., vr. 97/b.

¹⁰³⁰ mukarrebîn makamı değıldür, M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰³¹ M.B.N., vr. 125/b.

¹⁰³² zîrâ, M.B.N., vr. 125/b - .

¹⁰³³ yene Seyyid ana dahı evvelkilere didiği didi, A.N., vr. 97/b.

¹⁰³⁴ Rahmetullâh-i te'âlâ aleyh, M.B.N., vr. 126/a.

berekâtunla¹⁰³⁷ Hakk-te'âlâ beni¹⁰³⁸ cemî'¹⁰³⁹ yeryüzünde olan koyuncuklara muttali' eyledi; erkekden ve dişiden küçükden, büyükden ne varısa cemî'sini ma'lum itdüm ve bilürem ki,¹⁰⁴⁰ nice ot otlarlar ve nice olsalar gerek **(150/b)** adama mı nasîb olurlar yahud yırtıcı cân-averler mi yir ve südleri ne mikdâr hâsıl olur cemî'sini bilürem didi. Andan Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Hüseyin bundan menâzil-i ârifin dahı âlâdur, cidd ve cehd¹⁰⁴¹ eyle ta kim ol makama irişesin buna mağrûr olma didi *bu turacak makam değüldür.*¹⁰⁴²

Andan sonra Şeyh Askerî Surrah rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁰⁴³ turdı¹⁰⁴⁴ ve eyitdi; yâ Seyyidî senün mededünle ve terbiyetün sebebiyle ve feyzün berekâtında¹⁰⁴⁵ Hakk-te'âlâ günlerde¹⁰⁴⁶ ne kadar melekler varısa *cemî'sinün*¹⁰⁴⁷ tesbîhini ve tahlîllerünü günde beş kerre bana işitdürür ve kaçan melekler beni görseler ikrâm idüb izzet iderler. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Asker *erenler*¹⁰⁴⁸ makamı bundan dahı âlâdur, cehd ve sa'y¹⁰⁴⁹ eyle ki, *makam-ı âlâya irüb,*¹⁰⁵⁰ makam-ı ednâda kalmayasın *didi,*¹⁰⁵¹ makam-ı âlâya irişesin didi.

Andan sonra }¹⁰⁵² Şeyh Alî Üstâd, rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁰⁵³ yerinden¹⁰⁵⁴ turdı¹⁰⁵⁵ ve eyitdi; yâ Seyyidî elhamdülillâh¹⁰⁵⁶ ve elemine senün mededünle ve ihsânunla **(151/a)** ve kuvvet-i nusretünle¹⁰⁵⁷ Hakk-te'âlâ *Hazreti*¹⁰⁵⁸ beni *şevk-i*¹⁰⁵⁹ kadîr eyledi

¹⁰³⁵ turub, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰³⁶ M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰³⁷ ve...berekâtunla, M.B.N., vr. 126/a - .

¹⁰³⁸ ben kulını, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰³⁹ M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴⁰ idindüm, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴¹ sa'y, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴² M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴³ Rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴⁴ turub, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴⁵ nûr-ı berekâtında, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴⁶ günde, M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴⁷ M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴⁸ M.B.N., vr. 126/a.

¹⁰⁴⁹ cidd ve sa'y, M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁵⁰ M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁵¹ M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁵² andan sonra...sonra, A.N., vr. 97/b - .

¹⁰⁵³ rahmet...aleyh, A.N., vr. 97/b - .

¹⁰⁵⁴ M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁵⁵ turub, A.N., vr. 97/b; M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁵⁶ elhamdülillâh, A.N., vr. 97/b - ; elhamdülillâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁵⁷ mededünle...nusretünle, A.N., vr. 97/b - .

¹⁰⁵⁸ M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁵⁹ M.B.N., vr. 126/b.

ki,¹⁰⁶⁰ bir kimesne dilesem anı vahîdde cezbe idüb çekem, senün¹⁰⁶¹ huzurına getürem eger Kâf tağı ardında dahı olursa didi. Hazret-i Seyyid¹⁰⁶² eyitdi;¹⁰⁶³ yâ Alî, ehl-i kurbun makamı¹⁰⁶⁴ bundan dahı¹⁰⁶⁵ âlâdur, cehd ve sa'y¹⁰⁶⁶ eyle ta kim ol makama irişesin didi.

Şeyh Alî bin el-Asgar rahmetu'l-llahi aleyh¹⁰⁶⁷ yerinden¹⁰⁶⁸ turdı¹⁰⁶⁹ ve eyitdi; yâ Seyyidî¹⁰⁷⁰ senün kuvvet ve câzibenle¹⁰⁷¹ ve himmet-i alfiyen sebeble Hakk-te'âlâ cemî' nebatatun ve ağaçların¹⁰⁷² tesbîhini ve tahlîlini bana işitdürdi, her birisi dürlü dürlü dille Allah'a¹⁰⁷³ tesbîh iderler¹⁰⁷⁴ ben anların¹⁰⁷⁵ cemî'sinün dilini bilirüm ne dirler didi. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ ibnü'l-Asgar erenlerin makamı bundan dahı âlâdur,¹⁰⁷⁶ cidd ve cehd eyle, ta kim bu makama mağrûr olmayasun¹⁰⁷⁷ bundan dahı âlâsın, *taleb eyleyesün*¹⁰⁷⁸ didi.¹⁰⁷⁹

Şeyh Yusuf Betahî rahmetu'l-llahi aleyh¹⁰⁸⁰ turdı ve eyitdi; yâ Seyyidî elhamdülillâh¹⁰⁸¹ elemine¹⁰⁸² **(151/b)** senün inâyetin ve mededün birle Hakk-te'âlâ *Hazreti*¹⁰⁸³ denizin dibinde ne kadar balıklar¹⁰⁸⁴ varısa bana tesbîhini ve *zikrini*¹⁰⁸⁵ işitdürdi¹⁰⁸⁶ ve *ne yirler ve ne içler*¹⁰⁸⁷ ve nice yürürler ve kangı cezîrede olurlar ve *nice yüzerler*¹⁰⁸⁸ bilürem didi.¹⁰⁸⁹ Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Yusuf hâs kulların makamı

¹⁰⁶⁰ itdi ki, A.N., vr. 97/b.

¹⁰⁶¹ senün, M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁶² Seyyid, A.N., vr. 97/b - .

¹⁰⁶³ ana dahı, A.N., vr. 97/b.

¹⁰⁶⁴ makamı, A.N., vr. 97/b - .

¹⁰⁶⁵ dahı, A.N., vr. 97/b - .

¹⁰⁶⁶ ve sa'y, A.N., vr. 97/b - .

¹⁰⁶⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 97/b - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁶⁸ M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁶⁹ turub, A.N., vr. 97/b ; M.B.N., vr. 126/b.

¹⁰⁷⁰ A.N., vr. 97/b.

¹⁰⁷¹ kuvvet-i cazibenle, A.N., vr. 97/b.

¹⁰⁷² ağaçların, A.N., vr. 97/b.

¹⁰⁷³ Allah'a, M.B.N., vr. 126/b - .

¹⁰⁷⁴ leh-Allahu-te'âlâ'ya tesbîh iderler, A.N., vr. 97/b.

¹⁰⁷⁵ anların, M.B.N., vr. 126/b - .

¹⁰⁷⁶ âlâ olmak gerekdür, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁷⁷ olmayub, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁷⁸ M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁷⁹ yine Seyyid ana dahı evvelkilere didigin didi, A.N., vr. 97/b.

¹⁰⁸⁰ rahmetu'l-llahi aleyh, A. N, vr. 97/b - rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁸¹ elhamdülillâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁸² elhamdülillâh elemine, A.N., vr. 97/b - ; elemine M.B.N., vr. 127/a - .

¹⁰⁸³ M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁸⁴ balıkcıklar, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁸⁵ M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁸⁶ tesbîhin ve zikrin bildürdi, A.N., vr. 98/a.

¹⁰⁸⁷ M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁸⁸ M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁸⁹ ve...didi, A.N., vr. 98/a - .

ve menzîli bundan *dahî*¹⁰⁹⁰ âlâdur, cehd ve sa'y eyle, ta kim ol makama¹⁰⁹¹ irişesin ki, matlub oldur didi.¹⁰⁹²

{ Andan sonra Şeyh Bekâ bin Batu, rahmetu'l-llahi aleyh¹⁰⁹³ *yerinden*¹⁰⁹⁴ turdu¹⁰⁹⁵ ve eyitdi; yâ Seyyidî¹⁰⁹⁶ senün feyz ve ihsânun berekâtında elhamdülillâh ki, Hakk-te'âlâ cemî' nebâtâtun ve hubûbâtun¹⁰⁹⁷ ve cemâdâtun ya'ni¹⁰⁹⁸ yiryüzünde ne varisa tesbîhini¹⁰⁹⁹ bana işitdüri. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Bekâ cidd ve¹¹⁰⁰ cehd eyle ta kim makam-ı âlîye irişesin; zîrâ kurb makamı¹¹⁰¹ bundan dahî yukarudur, buna mağrûr olub ednâ makamda kalmayasın didi.

Andan sonra Şeyh Mâcid Kervî rahmetu'l-llahi aleyh¹¹⁰² *yerinden*¹¹⁰³ turdu ve eyitdi; yâ Seyyidî senün sohbetinün nûr-ı berekâtında **(152/a)** ve terbiyyet sebebiyle Hakk-te'âlâ ana karnında olan oğlancukların hâline beni muttali'eyledi didi. *Erkek mi yâ dişi mi, hemân bir ayluk olduğunu bilürem ki, sağ mı toğar yâ ölü mi*¹¹⁰⁴ toğar? didi. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Mâcid cidd ve¹¹⁰⁵ cehd eyle, ta kim andan¹¹⁰⁶ âlâ makama irişesin; zîrâ matlub *bundan*¹¹⁰⁷ dahî âlâdur didi.

Râvî eydür;¹¹⁰⁸ Hazret-i Seyyid'ün murâdı telkîn eylemekidi¹¹⁰⁹ ki, ârif olan kimesneye gerekdür ki, hîçbir¹¹¹⁰ mertebede *kalmaya* ve¹¹¹¹ bir makamda karar itmeye ve hîçbir¹¹¹² hâlete mağrûr olmaya eger ol makamda karar iderse¹¹¹³ matlubıyla kendü

¹⁰⁹⁰ M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁹¹ makam-ı âlîyeye, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁹² Seyyid ana dahî evvelkilere didiğünü didi, A.N., vr. 98/a; ki...didi, M.B.N., vr. 127/a - .

¹⁰⁹³ rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁹⁴ M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁹⁵ turub, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁹⁶ yâ Seyyidî, M.B.N., vr. 127/a - .

¹⁰⁹⁷ hubûbât nve nebâtâtun, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁹⁸ cemî'an, M.B.N., vr. 127/a.

¹⁰⁹⁹ tesbîhlerini, M.B.N., vr. 127/a.

¹¹⁰⁰ cidd ve, M.B.N., vr. 127/a - .

¹¹⁰¹ makam-ı kurb, M.B.N., vr. 127/a.

¹¹⁰² Rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹⁰³ M.B.N., vr. 127/b.

¹¹⁰⁴ M.B.N., vr. 127/b.

¹¹⁰⁵ cidd ve, M.B.N., vr. 127/b - .

¹¹⁰⁶ bundan, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹⁰⁷ M.B.N., vr. 127/b.

¹¹⁰⁸ ve dahî eydür, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹⁰⁹ itmeñ, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹⁰ hîçbir, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹¹ M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹² hîçbir, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹³ kalursa, M.B.N., vr. 127/b.

arasında hîcâb olub *mahcûb olur*¹¹¹⁴ kalur, matluba irişilmez, *radiyallahü anhiüm, ecmâin*.¹¹¹⁵

*Andan sonra*¹¹¹⁶ Şeyh Alî bin Heytî, rahmetu'l-İlahi aleyh¹¹¹⁷ eyitdi; yâ Seyyidî Hakk-sübhâne ve te'âlâ Hazretinüze kudret-i azîm ve fazl-ı cesîm¹¹¹⁸ atâ'imişdür ki, nihâyeti ve pâyânı yogdur didi. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Alî benüm neme muttali' oldun ki, böyle medh idersin didi. Şeyh Alî eyitdi; yâ Seyyidî ben niçe kerre gördüm ki, Hazretinüz hava üzerinde **(152/b)** seccâde salub otururdunuz ve namâz kıldunuz şöyle ki; yiryüzünde¹¹¹⁹ kılur gibi. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Alî yarasa dahı havada uçar mı, hazâ kuşlarda andan zaîf yogdur, Erenlerün makamı bundan âlâdur didi. Andan Şeyh Alî eyitdi; yâ Seyyidî niçe kerre Hazretünüzi gördüm ki, deniz ortasında yürürdünüz ve ayagunuz yaş olmazdı didi. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Alî su kuşları *dahu*¹¹²⁰ deniz ortasında¹¹²¹ seyr ider, hîç¹¹²² yükine yaş dahı bulaşmaz,¹¹²³ Erenler makamı bundan âlâdur *didi*.¹¹²⁴ Andan Şeyh Alî eyitdi; yâ Seyyidî Hazretinüzi niçe kerre gördüm ki, beş vakit namâzı Mekke-i şerîf'de¹¹²⁵ kılurdunuz, gelüb yine bizümle cemaâte irişürdünüz. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Alî bir gügercin sabâh Mekke'de¹¹²⁶ olur, öyleyin Bağdâd'da bulunur, mertebe Erenler makamında hîç¹¹²⁷ zerre değıldür didi. Andan Şeyh Alî eyitdi; yâ Seyyidî¹¹²⁸ niçe kerre Hazretünüzden vaki' olub durur ki, Hindüstan'da ve Mısır'da ve etraf-ı **(153/a)** âlemde olan kazâyâdan haber verirdünüz ve vâkıâ mutâbıkidi. Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Alî gerekse gice düşinde ne etrafda öli gövde vardur görür, sabâh *yirinden kalkar*¹¹²⁹ ol tarafa varur eger irâk dahı olursa var Erenler makamı bundan âlâdur; zîrâ gayb bilmek bir gerekse mertebedür *didi*.¹¹³⁰ Andan Şeyh Alî eyitdi; yâ Seyyidî niçe kerre Hazretünüzi gördüm ki, Maşrık'dan nazar idüb Mağrib'de olan ahvâli

¹¹¹⁴ M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹⁵ M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹⁶ M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹⁷ rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹⁸ fazl-ı dilim, M.B.N., vr. 127/b.

¹¹¹⁹ yir üzerinde, M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²⁰ M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²¹ deniz yüzünde, M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²² hic, M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²³ islanmaz, M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²⁴ M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²⁵ Mekke-i müşerefe, M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²⁶ Mekke-i müşerefe, M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²⁷ hîç, M.B.N., vr. 128/a.

¹¹²⁸ yâ Seyyidî, M.B.N., vr. 128/b - .

¹¹²⁹ M.B.N., vr. 128/b.

¹¹³⁰ M.B.N., vr. 128/b.

görüldünüz ve elinizi uzatdunuz Kâf tağı ardına iriştüm. Hazret-i Seyyid eyitdi; bu mertebe güneşde dahı vardır Maşrık'dan doğar Mağrîbe irişür, Erenler makamı bundan *dahi*¹¹³¹ âlâdur *didi*.¹¹³² Andan Şeyh Alî eyitdi; yâ Seyyidî ehl-i kurbun menzîli ne nesnedür? Hazret-i Seyyid eyitdi; kudret hakkıdır, Allah'ın¹¹³³ izn-i birle kaçan velî dilese cemî' gökleri ve içinde ki, melâike bir tob gibi getüre vireler, anun katında halhâl¹¹³⁴ gibi ola ve önünden nice görürse ardından dahı eyle göre. Hazret-i (153/b) Hakk'la kendü arasından hîcâb götürüle mertebe-i kurb budur didi. Hakk-sübhâne ve te'âlâ, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün ve zürriyât-ı tâhirinün himmet-i âlîyesinden cemî' Müslümanları mahrum kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l âlemîn. }¹¹³⁵

*Fasl:*¹¹³⁶ *Bu fasl:*¹¹³⁷ Seyyid'ün kutbü'l-aktâb idüğün beyân ider:¹¹³⁸

*İmdi*¹¹³⁹ bilgil kim; Hazret-i Seyyid¹¹⁴⁰ kutb olduğuna hîç¹¹⁴¹ şekk ve şübhe yogdur, kutb olduğuna¹¹⁴² delâlet ider hikâyet ve kaziyye¹¹⁴³ çokdur; ammâ cümlesinden,¹¹⁴⁴ bir muhtasar hikâyet nakl idüb¹¹⁴⁵ yine maksûda şürû' idelüm¹¹⁴⁶

Ol hikâyet budur ki;¹¹⁴⁷ Evliyyâ'-i kibârdan bir azîz varıdı¹¹⁴⁸ Âbâ Naîm Amedî dirlerdi hayli merâtib-i âlîye kat' eylemişidi. İttifâk bir gün âdâb-ı tarîkatdan bir nesne¹¹⁴⁹ kusuru olmağın mertebesini elinden¹¹⁵⁰ aldılar ne kadar ki sa'y eyledi, ol¹¹⁵¹ makama¹¹⁵² irişmedi. Pes bu fûrkatıyla *niçe zemân*¹¹⁵³ yürüdü.¹¹⁵⁴ Her kande ki, evliyyâ'-ullah'dan bir kimesne sızsa varub andan meded tâleb iderdî. (154/a) On yıl temâm bu

¹¹³¹ M.B.N., vr. 128/b.

¹¹³² M.B.N., vr. 128/b.

¹¹³³ Allahu-te'âlâ Hazreti, M.B.N., vr. 128/b.

¹¹³⁴ hardâl, M.B.N., vr. 129/a.

¹¹³⁵ andan sonra...âlemîn, A.N., vr. 98/a - .

¹¹³⁶ M.B.N., vr. 129/a.

¹¹³⁷ A.N., vr. 98/a.

¹¹³⁸ Tâcu'l-Ârifin'ün kutb-ül aktâb olduğun beyân ider, A.N., vr. 98/a.

¹¹³⁹ A.N., vr. 98/a.

¹¹⁴⁰ Seyyid, A.N., vr. 98/a - .

¹¹⁴¹ hîç, A.N., vr. 98/a - .

¹¹⁴² buna, A.N., vr. 98/a; M.B.N., vr. 129/a.

¹¹⁴³ ve kaziyye, A.N., vr. 98/a - ; ihbâr, M.B.N., vr. 129/a.

¹¹⁴⁴ cümleden, M.B.N., vr. 129/a.

¹¹⁴⁵ idelüm, M.B.N., vr. 129/a.

¹¹⁴⁶ bir...idelüm, A.N., vr. 98/a - .

¹¹⁴⁷ birisi budur ki, A.N., vr. 98/a.

¹¹⁴⁸ evliyyâ'-i...varıdı, A.N., vr. 98/a - .

¹¹⁴⁹ bir nesne, M.B.N., vr. 129/a - .

¹¹⁵⁰ elinden, M.B.N., vr. 129/a - .

¹¹⁵¹ eski, M.B.N., vr. 129/a.

¹¹⁵² makamına, M.B.N., vr. 129/a.

¹¹⁵³ M.B.N., vr. 129/a.

¹¹⁵⁴ yürüyüb, A.N., vr. 98/a.

sevdada seyr eyledi. Âhir cebel-i Lübnan'a irişdi anda bir kâmil azîze buluşub hâlini didi.¹¹⁵⁵ Ol kişi eyitdi; yâ karındaş ben âcizim¹¹⁵⁶ senün hâlini girü¹¹⁵⁷ sana redd itmeñde; ammâ seni bir kimesneye kulavuzlayayım ki, ol bu zemânun kutbıdır sana çare andan ola¹¹⁵⁸ didi. Andan Ebû Naîm eydür.¹¹⁵⁹ Ben eyitdüm; yâ ahî ol didigün azîz nirede olur?¹¹⁶⁰ Eyitdi; şimdi Mekke-i şerefullâh'da mukîm olmuşdur. Ben eyitdüm; Mekke'nin niresinde arayım?¹¹⁶¹ Eyitdi; saff-ı evvelde altun oluk altında buluşırsın.

Pes turdum¹¹⁶² bununla¹¹⁶³ vedâ,¹¹⁶⁴ idüb¹¹⁶⁵ Mekke'ye revân oldum. Kaçan bir yere kat' idüb¹¹⁶⁶ Mekke'ye irişdüm metâfe varub tavâf eyledüm. Altun oluk altuna irişdüm, gördüm ki; yedi kişi saff bağlayub tururlar yüzlerinin nûrı ayı ve günü hacîl eyler ol kimesne *bu*¹¹⁶⁷ ola deyü¹¹⁶⁸ bunların karşusına varub turdum. *Hâliimi anub*¹¹⁶⁹ gözümün yâşı revân oldu, yüreğim tâleb **(154/b)** iderdi.

Pes bunlar benüm hâlümünden sordılar ben dahı kaziye bunlara bildirdüm. Dikkat idüb ifrâtıla ağladum. Bunların içünde¹¹⁷⁰ birisi ki, cemf'si ana teveccüh iderlerdi.¹¹⁷¹ Bana merhâmet gösterdi, kalbüme geldi ki, ol cebel-i Lübnan'da bana didiklerü azîz ki,¹¹⁷² kutbü'l-vakt ola budur.¹¹⁷³ Buna¹¹⁷⁴ mülâkat¹¹⁷⁵ olduğuma şükrler idüb gayet¹¹⁷⁶ sürür ve ferâh hasıl eyledüm. Andan ilerü varub eyitdüm ki; yâ Seyyidî dilerim ki; senden benüm¹¹⁷⁷ evvel ki, hâlimi gerü¹¹⁷⁸ ve bana redd olunmasına,¹¹⁷⁹ dermân eylesin¹¹⁸⁰ ki, on yıldur ki,¹¹⁸¹ ser-gerdân ve mütehayyir olmuşumdur.¹¹⁸²

¹¹⁵⁵ arz eyledi, A.N., vr. 98/a; M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁵⁶ malak, M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁵⁷ girü, A.N., vr. 98/a. -

¹¹⁵⁸ olur, A.N., vr. 98/b; M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁵⁹ andan...eydür, A.N., vr. 98/b - .

¹¹⁶⁰ nirededür, A.N., vr. 98/b; M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁶¹ niresinde dür ki, anda isteyem, A.N., vr. 98/b; varduğumda isteyem bulam, M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁶² turub, A.N., vr. 98/b; bulam, M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁶³ bununla, A.N., vr. 98/b - ; anunla, M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁶⁴ vedâ'laşub, M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁶⁵ vedâ'laşub, A.N., vr. 98/b.

¹¹⁶⁶ eyleyüb, A.N., vr. 98/b; M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁶⁷ A.N., vr. 98/b; bunda, M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁶⁸ deyüb, A.N., vr. 98/b.

¹¹⁶⁹ M.B.N., vr. 129/b.

¹¹⁷⁰ içünden, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁷¹ iderdi, A.N., vr. 98/b.

¹¹⁷² ol...ki, A.N., vr. 98/b - ; M.B.N., vr. 130/a - .

¹¹⁷³ bu evlâ', A.N., vr. 98/b; bu mudur, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁷⁴ ana, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁷⁵ mülâkî, A.N., vr. 98/b; buluşmaga, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁷⁶ begâyet, A.N., vr. 98/b; M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁷⁷ bana, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁷⁸ gerü, A.N., vr. 98/b - .

Pes *ol azîz*¹¹⁸³ Allah'a¹¹⁸⁴ teveccüh eyleyüb; dudaklarını kımıldatdı, andan bana nazar eyledi, hemân ki,¹¹⁸⁵ böyle itdi,¹¹⁸⁶ ol¹¹⁸⁷ giden hâletim¹¹⁸⁸ bana avdet eyledi. Hakk-te'âlâ'ya¹¹⁸⁹ hamd eyledüm. Andan ol azîzden¹¹⁹⁰ destûr istedüm¹¹⁹¹ destûr¹¹⁹² virdi. Gidecek vakt musâfahada idüb¹¹⁹³ mübârek elini öperken elümi dutub¹¹⁹⁴ eyitdi; yâ Âbâ Naîm. Ben eyitdüm, lebbeyk yâ Seyyidî didi,¹¹⁹⁵ dilermisin kim¹¹⁹⁶ seni delâlet **(155/a)** eyleyem şol kimesneye kim, senün hâlünü sana redd eylemege¹¹⁹⁷ anı vesile kıldum; ya'nî anun sebebiyle oldı. Ben eyitdüm; belî yâ Seyyidî. Eyitdi; ol bir¹¹⁹⁸ kimesnedür ki; üç¹¹⁹⁹ yıldan sonra kutbü'l-aktâb olsa gerekdür ve sen ana irişecek seni ol¹²⁰⁰ tekmiî ider¹²⁰¹ didi ve dahı¹²⁰² anun mislini evliyâ-ullâh'da hîç¹²⁰³ devrân getürmiş değıldür ve gelse dahı olmaz ve anun makâmatınun nihâyeti yogdur senün üzerine emânet¹²⁰⁴ olsun ki, ana irişecek benüm selâmımı degiresin ve dahı ana deyesin ki, *üzerine olsun*,¹²⁰⁵ lütf idüb beni duâ'dan unutmaya. Ben eyitdüm; yâ Seyyidî, anun alâmetini ve nirede olduğınu bana bildürgil.¹²⁰⁶ Ol eyitdi; evlâd-ı Resûl'den,¹²⁰⁷ *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹²⁰⁸ Zeynü'l-âbidîn oğlanlarındandır ve lâkabı Tâcu'l-Ârifin'dür ve

¹¹⁷⁹ gerü... olunmasına, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁸⁰ bana redd etmeyesin himmet idersin ki, A.N., vr. 99/a.

¹¹⁸¹ on...ki, A.N., vr. 99/a - .

¹¹⁸² olmuşum didim, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁸³ M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁸⁴ Allahu-te'âlâ'ya, A.N., vr. 99/a; M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁸⁵ ol, A.N., vr. 99/a.

¹¹⁸⁶ böyle itdi, A.N., vr. 99/a - .

¹¹⁸⁷ hâletim, A.N., vr. 99/a.

¹¹⁸⁸ hâlüm, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁸⁹ Hakk sübhâne te'âlâ, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁹⁰ gayriden, A.N., vr. 99/a.

¹¹⁹¹ diledüm, A.N., vr. 99/a .

¹¹⁹² destûr, A.N., vr. 99/a - .

¹¹⁹³ idüb, A.N., vr. 99/a - .

¹¹⁹⁴ tutub, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁹⁵ eydür, A.N., vr. 99/a.

¹¹⁹⁶ kim, A.N., vr. 99/a - .

¹¹⁹⁷ itmege, M.B.N., vr. 130/a.

¹¹⁹⁸ bir, A.N., vr. 99/a - .

¹¹⁹⁹ üç, M.B.N., vr. 130/a.

¹²⁰⁰ ol, M.B.N., vr. 130/b - .

¹²⁰¹ eyler, A.N., vr. 99/a.

¹²⁰² zîrâ, M.B.N., vr. 130/b.

¹²⁰³ hîç, A.N., vr. 99/a; hîç, M.B.N., vr. 130/b - .

¹²⁰⁴ emânet, A.N., vr. 99/a - .

¹²⁰⁵ A.N., vr. 99/a.

¹²⁰⁶ gil, A.N., vr. 99/a - .

¹²⁰⁷ evlâd-ı Hüseyin'den, A.N., vr. 99/a.

¹²⁰⁸ M.B.N., vr. 130/b.

Irâk memleketinde *diyâr-ı*¹²⁰⁹ Kûsan'da olur didi. Andan vedâ' idüb bu sürûriyle¹²¹⁰ ve şâdılık¹²¹¹ birle¹²¹² vatanuma gitdüm ve üç¹²¹³ yıl sabr itdüm. Andan sonra turub (155/b) Irâk'a azm itdüm.¹²¹⁴ Kaçan¹²¹⁵ arz-ı Irâk'a iriştüm. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün kaddese'l-lâhu sırrehu¹²¹⁶ kerâmâtı ve makâmâtı ve iştihâdı¹²¹⁷ toptolu olmuş,¹²¹⁸ cemî' kılub ana meyl eylemiş.

Pes Kûsan'a vardum. Hazret-i Seyyid'ün zâviyesine varub kaçan ki Hazret-i Seyyid'ün¹²¹⁹ mübârek¹²²⁰ cemâlini gördüm. Kalbim nûrla toldı, mücerred görmegile hayli¹²²¹ mertebe kat' eyledüm. Pes ilerü varub *mübârek*¹²²² elinü öpdüm. Bana eyitdi ki; *يا ابا نعيم رحم الله لمن ذك عليك حالك علي يديه*¹²²³ ya'nî yâ Âbâ Naim, Allah¹²²⁴ râhmet eylesün ol kimesneye ki senün, hâlin anun elinde, sana redd olundu. Ben eyitdüm; yâ Seyyidî; Allah'un *birlüğü*¹²²⁵ ve ceddün, Resûl'ün¹²²⁶ *sallallahü-te'âlâ aleyhi ve sellem*¹²²⁷ ve ol kimesnenün hakkı ki, seni bana bildirdü.¹²²⁸ Ben bî-çareye himmet eyleyüb¹²²⁹ tekmi'l ile eyitdi; in-şâ'-Allâhü'l-azîz kâmil olusun naksdan halâs olasin.¹²³⁰ Andan dilek itdüm ki; mübârek hizmetinde (156/a) olam, lûtf idüb destûr virdiler. Pes mübârek elinden tevbe idüb târikini gördüm ve hizmetine meşgul oldum. Hakk-te'âlâ anun musâhabeti ve himmet-i berekâtında¹²³¹ merâtib-i âliyeye iriştürdi, makamât-ı gerîbeyeye iriştüm,¹²³²

* اللهم ارتقنا مع المسلمين .

¹²⁰⁹ M.B.N., vr. 130/b.

¹²¹⁰ sürûr, M.B.N., vr. 130/b.

¹²¹¹ şâdı, M.B.N., vr. 130/b.

¹²¹² ve...birle, A.N., vr. 99/b - .

¹²¹³ üç, M.B.N., vr. 130/b.

¹²¹⁴ eyledüm, M.B.N., vr. 130/b.

¹²¹⁵ vakti ki, A.N., vr. 99/b; M.B.N., vr. 130/b.

¹²¹⁶ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 99/b - .

¹²¹⁷ merâtib-i ictihâdı, A.N., vr. 99/b.

¹²¹⁸ âleme dolaşır, A.N., vr. 99/b; bulub âleme tolmuş, M.B.N., vr. 130/b.

¹²¹⁹ kaçan...Seyyid'ün, A.N., vr. 99/b - .

¹²²⁰ kaçan...mübârek, M.B.N., vr. 130/b - .

¹²²¹ nece, A.N., vr. 99/b.

¹²²² M.B.N., vr. 130/b.

* Ey Naim'in bâbâsı! Sana hâlinin onun eliyle iade edildiği kişiye Allah rahmeti ile muamele eylesin.

¹²²³ يا ابا نعيم , A.N., vr. 99/b - .

¹²²⁴ Allahu-te'âlâ, M.B.N., vr. 131/a.

¹²²⁵ M.B.N., vr. 131/a.

¹²²⁶ Resûl-ı ekrem, M.B.N., vr. 131/a.

¹²²⁷ M.B.N., vr. 131/a.

¹²²⁸ seni bana bildiren kimesnenün hakkı için, M.B.N., vr. 131/a.

¹²²⁹ idüb, M.B.N., vr. 131/a.

¹²³⁰ bulsun, A.N., vr. 99/b; bulasin, M.B.N., vr. 131/a.

¹²³¹ berekâtında, M.B.N., vr. 131/a.

¹²³² yetiştüm, M.B.N., vr. 131/a.

* Allahım! Bizi müslamanlarla birlikte rızıklandır.

Ve dahi¹²³³ rivâyet olundu ki, bir vakt Ramâzan ayı görülmedi;¹²³⁴ zîrâ gökyüzi bulutlu idi. Pes ehl-i Bağdâd'dun ekseri oruç¹²³⁵ tutmadılar, andan ma'lûm idindiler ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹²³⁶ kaddese'l-lâhu sırrehu ol gün oruç¹²³⁷ tutmuş. Adam gönderüb sordılar ki; niçün oruç¹²³⁸ dutdunuz? Hazret-i Seyyid eyitdi; bugün Ramâzan'dandur,¹²³⁹ andan ötürü¹²⁴⁰ oruç¹²⁴¹ tutdum.¹²⁴² Kaçan halk bu sözi işitdüler ekseri¹²⁴³ *o gün*¹²⁴⁴ oruc tutdılar; ammâ ba'zı kimesneler eyitdiler ki; halk Ramâzan ayını görmediler, *Hazret-i*¹²⁴⁵ Seyyid neden bildi ki, bugün Ramâzandur, deyüb¹²⁴⁶ şübhe *ve ta'n*¹²⁴⁷ itdiler.¹²⁴⁸ Kaçan ki, gice oldı, vâkîâ da gördiler ki, Hazret-i Seyyid¹²⁴⁹ bunlara gelüb eyitdi ki; ben Ramâzan ayını neden bildiğümü bilmek istersenüz, nazar idün deyüb işâret eyledi. Pes bunlar Hazret-i Seyyid'ün¹²⁵⁰ **(156/b)** işâret¹²⁵¹ eyledüğü¹²⁵² tarafa nazar idüb; levh-i mahfûzı gördiler. Ramazân ayını guresini ol günden komışlar ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹²⁵³ hükm itmişidi.¹²⁵⁴ nevvare'l-lâhu merkadehü sonra Bağdâd nâhiyesinden adamlar geldiler ki, Hazret-i Seyyid¹²⁵⁵ oruc tutduğı günün gicesi Ramâzan ayını görmişler. Cemî' halka yakın geldi ki; Hazret-i Seyyid¹²⁵⁶ bir nesne yakın¹²⁵⁷ bilmeyince¹²⁵⁸ işlemeziş.

¹²³³ ve dahi, A.N., vr. 100/a - .

¹²³⁴ görünmedi, M.B.N., vr. 131/a.

¹²³⁵ oruc, A.N., vr. 100/a; M.B.N., vr. 131/a.

¹²³⁶ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 100/a - .

¹²³⁷ oruc, A.N., vr. 100/a.

¹²³⁸ oruc, A.N., vr. 100/a.

¹²³⁹ Ramazândur, A.N., vr. 100/a.

¹²⁴⁰ anun için, M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁴¹ oruç, M.B.N., vr. 131/b - .

¹²⁴² ben anuçün tutdım, A.N., vr. 100/a.

¹²⁴³ nicesi, M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁴⁴ M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁴⁵ M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁴⁶ bu, A.N., vr. 100/a; deyü, M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁴⁷ M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁴⁸ şübhe ve ta'n itdiler, A.N., vr. 100/a.

¹²⁴⁹ Seyyid, A.N., vr. 100/a - .

¹²⁵⁰ Seyyid'ün, A.N., vr. 100/a - .

¹²⁵¹ nazar, M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁵² itdüğü, A.N., vr. 100/a.

¹²⁵³ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 100/a - .

¹²⁵⁴ itdi idi, M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁵⁵ Seyyid, A.N., vr. 100/a - .

¹²⁵⁶ Seyyid, A.N., vr. 100/a - .

¹²⁵⁷ yakın, A.N., vr. 100/b - ; yakinen, M.B.N., vr. 131/b.

¹²⁵⁸ bilmese, A.N., vr. 100/b.

Ve dahi¹²⁵⁹ rivâyet olundu ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün kuddise sırrûhu¹²⁶⁰ mürîdlerinden bir azîz vardı. Adına: Şeyh Ahmed Medenî dirleridi. Bir gün âb-dest almağa başlamışidi, gayet ifrâtla yil esüb, bî-huzur eyledi. Pes Ahmed Medenî eyitdi; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'in¹²⁶¹ kerâmeti ve vilâyeti hakkıçün sâkin ol. *Yil dinince*¹²⁶² hemân sâ'ate¹²⁶³ hava sâkin oldu. Şeyh Ahmed eydür; vakti ki âb-desti temâm eyledüm, göge nazar eyledüm,¹²⁶⁴ gördüm havada mua'llak bir kimesne turur, yüzüne bakdum bana selâm virdi. Selâmın **(157/a)** alub eyitdüm ki; ol Tengri¹²⁶⁵ hakkıçün ki, seni bu mertebeye irişdürdi. Bu makama *gelüb*¹²⁶⁶ irişmege sebep ne oldu. Eyitdüm ki; bana bir azîm and virdün eger Rabbim benüm sırrımı sana bildürmek dilemese sana¹²⁶⁷ bildirmezdüm didi;¹²⁶⁸ ammâ bilmiş ol ki; bu mertebeye ben şol kimesne vesîlesiyle ulaşdum ki,¹²⁶⁹ anun vesîlesiyle beni¹²⁷⁰ sâkin eyledün didi. Şeyh Ahmed eydür; bildüm ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹²⁷¹ sebebiyle irişmiş. Andan eyitdüm; be-lillahi'l-azîm tafsîl eyle ki, sûret-i hâl niçe¹²⁷² oldu. Eyitdi; bir gice bir¹²⁷³ hâli yerde ibâdet iderdüm Allahu-te'âlâ'dan¹²⁷⁴ gayri kimesne halüme muttali' değilidi. Nâ-gâh kulağuma bir âvâz geldi ki; * اللهم بحق ابي الوفا عندك وقربه منك شبتنى علي الهوي¹²⁷⁵ yâ Allah,¹²⁷⁶ Ebû'l-Vefâ'nun katında olan mertebesi ve menzîlesi¹²⁷⁷ hakkıçün bana havada turmagı¹²⁷⁸ müyesser eyle. Şeyh Ahmed eydür; etrafıma¹²⁷⁹ nazar eyledüm, hîç¹²⁸⁰ kimesne **(157/b)** görmedüm yukaru nazar eyledüm, gördüm ki; bir kimesne havada secdeye varmış sanki yir yüzünde nice

¹²⁵⁹ pes, A.N., vr. 100/b.

¹²⁶⁰ Seyyid, A.N., vr. 100/b.

¹²⁶¹ Seyyid'ün, A.N., vr. 100/b.

¹²⁶² M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁶³ ol demde, M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁶⁴ göge...eyledüm, A.N., vr. 100/b - ; itdüm, M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁶⁵ Tanrı, A.N., vr. 100/b; M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁶⁶ M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁶⁷ sana, M.B.N., vr. 132/a - .

¹²⁶⁸ didi, A.N., vr. 100/b - .

¹²⁶⁹ irişdüm ki, A.N., vr. 100/b; M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁷⁰ yili, M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁷¹ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 100/b.

¹²⁷² nice, A.N., vr. 100/b; M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁷³ bir, A.N., vr. 100/b - .

¹²⁷⁴ Allah'da, A.N., vr. 100/b.

* Allahım! Ebû'l-Vefâ'nın katındaki hakkı için, sana olan yakınlığı hakkı için beni sevgi üzerinde sabit kıl.

¹²⁷⁵ اللهم...البي... , A.N., vr. 100/b - .

¹²⁷⁶ ilâhî, A.N., vr. 100/b.

¹²⁷⁷ senün katında olan kurbî ve mertebesi hakkıçün, A.N., vr. 100/b; M.B.N., vr. 132/a.

¹²⁷⁸ turmagı, A.N., vr. 101/a - .

¹²⁷⁹ etrafıma, A.N., vr. 101/a - .

¹²⁸⁰ hîç, A.N., vr. 101/a; M.B.N., vr. 132/b.

seccâde idersüz vakti ki;¹²⁸¹ *çün*¹²⁸² bu hâleti gördüm bana bir azîm gayret geldi. Ben dahı ol¹²⁸³ didiği nesneye meşgûl oldum. Ol kadar zillet ve meskenet birle tazarru' ve zârî eyledüm ki, Hakk-sübhâne ve te'âlâ¹²⁸⁴ Tâcu'l-Ârifin'ün yüzi suyına hâcetimi kabul eyleyüb¹²⁸⁵ beni havada sâkin eyledi. Ol vaktten berü her nesne ki, murâd idinirsem¹²⁸⁶ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹²⁸⁷ vesîle iderdim,¹²⁸⁸ cemî' murâdım hâsıl olur. Anun âlf himmet-i berekâtında didi.¹²⁸⁹ Şeyh Ahmed eydür. Ben eyitdüm; ol kimesne bilür misin nice kişi¹²⁹⁰ idi? Eyitdi; *Hazret-i*¹²⁹¹ Seyyid'ün anun gibi mürîdi çokdur. Kankısını zabt ideyim deyüb¹²⁹² bunu okudı; * شعر ايمن حصر موج النجر كلا و لا عدد الرمال لمن يعدو و كم من مثلها في الانس * *ya'nî*¹²⁹³ (158/a) kişiye¹²⁹⁴ mümkün değıldür ki, bahrun mevcinün adedini bile ve yiryüzünde olan kumların sağışını bile *ya'ni* Hazret-i Seyyid'ün¹²⁹⁵ mürîdi¹²⁹⁶ anlardan dahı artukdur¹²⁹⁷ demek ister. Ve *dahu*¹²⁹⁸ insden ve cinniden dahı mürîdleri varmıdır? Eyitdi; belî vardur, hemân ki böyle didi. Bir cemaâtin âvâzını işitdüm, yüzlerini görmedüm, çağırışub¹²⁹⁹ eyitdiler ki; gerçeksın yâ Âbâü'n-nûr, ol âvâzi işidecek âklım zâil oldu, az kaldı ki, cânım çıka idi. Bildüm ki ol âvâz cinniler âvâzi imiş, nazar itdüm, gördüm ki; Âbâü'n-nûr gayb olmuş.

Râvî eydür; bu hikâyetden ma'lûm oldu ki; Hazret-i Seyyid'ün¹³⁰⁰ mertebe-i âlîyeye irişmiş, mürîdinün nihâyeti yoğmış ve cümlesinde¹³⁰¹ birine Âbâü'n-nûr

¹²⁸¹ sanki yiryüzünde bini, A.N., vr. 101/a; sanki yiryüzünde seccade itmişdür, M.B.N., vr. 132/b.

¹²⁸² A.N., vr. 101/a.

¹²⁸³ anun, M.B.N., vr. 132/b.

¹²⁸⁴ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 101/a.

¹²⁸⁵ eyle, A.N., vr. 101/a.

¹²⁸⁶ idinsem, M.B.N., vr. 132/b.

¹²⁸⁷ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 101/a - .

¹²⁸⁸ iderüm, M.B.N., vr. 132/b.

¹²⁸⁹ anun...didi, A.N., vr. 101/a - .

¹²⁹⁰ kimesne, A.N., vr. 101/a .

¹²⁹¹ M.B.N., vr. 132/b.

¹²⁹² itdüm didi, A.N., vr. 101/a.

* Şiir: Denizin dalgasını sınırlamak mümkün müdür? Asla! / Çöldeki kuma sayanın da sayması mümkün değıldir. / Denizin dalgası, çölün kumu adedince nice insanlar anun sebebiyle hidayete ermiştir. / Cinnler de öyle; bunlar hakka hidayete edildiler.

¹²⁹³ bunu... *ya'nî*, A.N., vr. 101/a - .

¹²⁹⁴ kimesneye, M.B.N., vr. 132/b.

¹²⁹⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 101/a - .

¹²⁹⁶ mürîdleri, M.B.N., vr. 133/a.

¹²⁹⁷ meşhur ve çokdur.

¹²⁹⁸ A.N., vr. 101/a .

¹²⁹⁹ çağırub, A.N., vr. 101/a.

¹³⁰⁰ Seyyid'ün, A.N., vr. 101/b - .

¹³⁰¹ cümleden, A.N., vr. 101/b; cümlesinden, M.B.N., vr. 133/a.

dirlerimiş ve dahı ma'lûm oldu ki; zillet ve meskenet-i birle¹³⁰² bir¹³⁰³ kimesne Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den¹³⁰⁴ istimdâd eylese Hakk-te'âlâ anı rif'ate **(158/b)** irişdürürmiş ve dahı ma'lûm oldu ki; cinnilerden Hazret-i Seyyid'ün¹³⁰⁵ mürîdleri varimiş ve dahı ma'lûm-i sulehâdan¹³⁰⁶ ve evliyâ'dan husûsâ¹³⁰⁷ *Hazret-i*¹³⁰⁸ Tâcu'l-Ârifin'den *ve neslinden*¹³⁰⁹ ve zürriyyât-ı tâhirinden¹³¹⁰ istimdâd eyleyen¹³¹¹ kimesne mahrum olmazmış. Hakk-sübhâne ve te'âlâ lütfî ve kerem-i birle¹³¹² Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹³¹³ ve zürriyyât-ı tâhirinden istimdâd eyleyüb¹³¹⁴ cemî' murâdata¹³¹⁵ irişen¹³¹⁶ kullardan kılı vire,¹³¹⁷ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn¹³¹⁸

Ve dahı rivâyet olundu ki; Irâk memleketinde¹³¹⁹ bir azîz vardı, gayet âlim ve âmil ve sâlih kimesne¹³²⁰ idi. Hazret-i Seyyid'ün¹³²¹ muhibbi ve muhlislerindenidi¹³²² ve silsile-i mübârikine¹³²³ girüb Şeyh Alî bin Heytî'ye rahmetü'l-İlahi aleyh irâdet getürmişidi.¹³²⁴ Adına: Şeyh Ebû'l-Hasan Alî ibn-i İdris Yakubî¹³²⁵ dirlerdi. Yakub, Irâk memleketinde bir kûy adıdır. Ol azîz hacca gitdi, ol diyârun sâlihlerinden ve¹³²⁶ âlimlerinden *niçe kimesne uyub*¹³²⁷ cemaât-ı kesire bile gitdiler. Cümlesinden¹³²⁸ birisi Şeyh Ebû Zekerriya bin Yahyâ Sarsar¹³²⁹ **(159/a)** idi ki, hayli azîzlerdendir. Kaçan

¹³⁰² ve birle, A.N., vr. 101/b.

¹³⁰³ her, M.B.N., vr. 133/a.

¹³⁰⁴ Seyyid'den, A.N., vr. 101/b.

¹³⁰⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 101/b - .

¹³⁰⁶ ma'lûm, M.B.N., vr. 133/a - .

¹³⁰⁷ husûsân, M.B.N., vr. 133/a.

¹³⁰⁸ M.B.N., vr. 133/a.

¹³⁰⁹ M.B.N., vr. 133/a.

¹³¹⁰ zürriyyâtından ve tâhirinden, A.N., vr. 101/b.

¹³¹¹ iden, A.N., vr. 101/b.

¹³¹² Hakk...birle, A.N., vr. 101/b - .

¹³¹³ Seyyid'den, A.N., vr. 101/b; M.B.N., vr. 133/a.

¹³¹⁴ idüb, A.N., vr. 101/b; M.B.N., vr. 133/a.

¹³¹⁵ murâdatına, A.N., vr. 101/b.

¹³¹⁶ irişmiş, M.B.N., vr. 133/a.

¹³¹⁷ eyleye, M.B.N., vr. 133/a.

¹³¹⁸ yâ...âlemîn, A.N., vr. 101/b - .

¹³¹⁹ vilâyetinde, A.N., vr. 101/b; M.B.N., vr. 133/b.

¹³²⁰ sâlih kimesne, A.N., vr. 101/b - .

¹³²¹ Seyyid'ün, A.N., vr. 101/b - .

¹³²² ve muhlislerindenidi, A.N., vr. 101/b - .

¹³²³ silsile-i mübârekesine, M.B.N., vr. 133/b.

¹³²⁴ ve... getürmişidi, A.N., vr. 101/b - .

¹³²⁵ Şeyh Ebû'l Hasan Âlî bin İdris Yakubî, A.N., vr. 101/a.

¹³²⁶ sâlihlerinden ve, A.N., vr. 101/b - .

¹³²⁷ M.B.N., vr. 133/b.

¹³²⁸ cümleden, M.B.N., vr. 133/b.

¹³²⁹ Surrah, M.B.N., vr. 133/b.

Mekke-i şerefullâh 'da¹³³⁰ irişdüler. İbn-i İdris eydür; bir gün beyt-ullâhı tavâf iderdüm, bir Mağribî gelüb Irâk'dan gelen kâfile sordı, beni gösterdiler. Bana geldi¹³³¹ eyitdi; Irâk'dan gelen kimesnelerden misin?¹³³² Ben eyitdüm; belî. Eyitdi; hîç¹³³³ bu kâfilede bir adam bilür misin ki,¹³³⁴ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹³³⁵ silsilesinden ola? Ben eyitdüm; bilürem, ben anun müridlerinden Şeyh Alî bin Heytî dimekle ma'rûf¹³³⁶ mürîdinin gayet hakirlerindenüm¹³³⁷ ve cân-u dille Ebû'l-Vefâ'ya muhlislerdenüm didüm.¹³³⁸ Mağribî eyitdü; sadakât gerçeksın, sende Hazret-i Ebû'l-Vefâ râihasını¹³³⁹ görürdüm¹³⁴⁰ ve *Hazret-i*¹³⁴¹ Tâcu'l-Ârifin kerâmet-ı nûrı elinde zâhirdür didi. Andan¹³⁴² benden dilek itdi ki,¹³⁴³ gidince anunla¹³⁴⁴ musahâbet eyleyem. Kabul idüb anunla *ta gidince*¹³⁴⁵ musahâbet iderdüm,¹³⁴⁶ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun menâkıbını zikr iderdüm¹³⁴⁷ ol hıfz iderdi. Andan bana eyitdi; **(159/b)** Hazret-i Ebû'l-Vefâ'yı¹³⁴⁸ bir kerre ziyâret eyledük ki; bana bağışla, *bende*¹³⁴⁹ sana bir hacc sevâbını vireyin didi,¹³⁵⁰ kabul itmedüm. Ziyâde eyledi, *yene*¹³⁵¹ kabul itmedim, yine ziyâde eyledi, *yene*¹³⁵² kabul itmedüm. Âhirü'l-emr¹³⁵³ kırk hacc sevâbını vireyin didi,¹³⁵⁴ yine kabul itmedüm. Andan ben eyitdüm; *yâ karındaş*¹³⁵⁵ kac kerre hacc eyledün ki,¹³⁵⁶ bana kırk hacc virürsin? Eyitdi;

¹³³⁰ Mekke'de, A.N., vr. 102/a.

¹³³¹ yanuma gelüb, M.B.N., vr. 133/b.

¹³³² Irâk'dan mısın?, A.N., vr. 102/a.

¹³³³ hîç, A.N., vr. 102/a; M.B.N., vr. 133/b.

¹³³⁴ ki, A.N., vr. 102/a - .

¹³³⁵ Hazret-i Seyyid, M.B.N., vr. 133/b.

¹³³⁶ meşhur, A.N., vr. 102/a; M.B.N., vr. 134/a.

¹³³⁷ hakir müridlerindenim, A.N., vr. 102/a .

¹³³⁸ muhibblerdenüm didi, A.N., vr. 102/a.

¹³³⁹ râihası eserinü görürüm, A.N., vr. 102/a.

¹³⁴⁰ duydu, M.B.N., vr. 134/a.

¹³⁴¹ M.B.N., vr. 134/a.

¹³⁴² andan, M.B.N., vr. 134/a - .

¹³⁴³ ta kim, A.N., vr. 102/a.

¹³⁴⁴ anunla, A.N., vr. 102/a - .

¹³⁴⁵ M.B.N., vr. 134/a.

¹³⁴⁶ kabul...iderdüm, A.N., vr. 102/a - ; idüb, M.B.N., vr. 134/a.

¹³⁴⁷ menâkıb-ı Seyyid'den, A.N., vr. 102/b.

¹³⁴⁸ Ebû'l-Vefâ'yı, A.N., vr. 102/a - .

¹³⁴⁹ M.B.N., vr. 134/a.

¹³⁵⁰ hacc sevâbını vereyim didi, A.N., vr. 102/a.

¹³⁵¹ A.N., vr. 102/a.

¹³⁵² A.N., vr. 102/a.

¹³⁵³ bil'âhire, A.N., vr. 102/a.

¹³⁵⁴ didi, A.N., vr. 102/a - .

¹³⁵⁵ A.N., vr. 102/a.

¹³⁵⁶ itdün ki, A.N., vr. 102/a.

kırkdan ziyâde hacc eyledüm Mağrib diyârından gelürem.¹³⁵⁷ Ben eyitdüm eger bin hacc dahı verürsen Hazret-i Seyyid'ün¹³⁵⁸ ziyâretini virmezem; zîrâ dervîşler içünde bu asl satu ve bâzâr olmaz. Andan Mağribî'ye eyitdüm; Hazret-i Ebû'l-Vefâ'yı¹³⁵⁹ gördi mi ki bu kadar şevkin var? Eyitdi; zâhir gözile görmedüm; ammâ bâtın gözile gördüm. Ben eyitdüm;¹³⁶⁰ sebep ne oldı? Eyitdi; bir gün deryây-ı Mağrib'de gemiye binüb giderdüm, gördüm ki, bir büyük balık bir küçük¹³⁶¹ balığı kovar¹³⁶² yutmak ister, ol küçük¹³⁶³ balık dönüb eyitdi ki; yâ Tâcu'l-Ârifin Ebû'l-Vefâ Kûsanı¹³⁶⁴ hakkıçün, beni incitmeyesin didi.¹³⁶⁵ Hemân ki, ol büyük **(160/a)** balık bu sözi işitdi, koyub gitdi. Bildüm ki; *Hazret-i*¹³⁶⁶ Ebû'l-Vefâ gayet ulûlardandur. Andan gayb erenlerinden dahı¹³⁶⁷ sordum, bildüm ki,¹³⁶⁸ gayet ulûlardanimiş. Ziyâret itmeñ müyesser olmadı sen dahı¹³⁶⁹ ziyâret itdün ki, *sevâbını*¹³⁷⁰ bana virmedün, benden sen mehalsin didi. Andan vedâ' idüb döndüm¹³⁷¹ Irâk'a geldüm¹³⁷² Kûsan'a irişdüm.

Kaçan ki; Şeyh Alî bin Heytû beni gördi. Eyitdi; yâ Âbâ'l-Hasan, Mağribî ile Mekke'de olan mâ-cerâyı *bana*¹³⁷³ haber virgil. Ben dahı kıssa-ı temâm didüm. Eyitdi; yâ Âbâ Hasan eger Hazret-i Tâcu'l-Âifin'ün¹³⁷⁴ ziyâretinü kırk hacc vireydün, şeyhinü ucuz satan tâifeden olurdun, yâ Âbâ'l-Hasan;¹³⁷⁵ maksud-ı Mağribî'nün¹³⁷⁶ seni tecrîbe itmeñidi Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya¹³⁷⁷ muhabbetine mertebededür¹³⁷⁸ deyü.

¹³⁵⁷ Mağrib diyârından gelürem. Ben eyitdüm; kırkdan ziyâde hacc eyledüm, A.N., vr. 102/a; Mağrib diyârından gelüb kırkdan ziyâde hacc eyledüm, M.B.N., vr. 134/a.

¹³⁵⁸ Seyyid'ün, A.N., vr. 102/b.

¹³⁵⁹ Ebû'l-Vefâ'yı, A.N., vr. 102/b.

¹³⁶⁰ Ben eyitdüm, A.N., vr. 102/b.

¹³⁶¹ küçük, A.N., vr. 102/b.

¹³⁶² kovalar, M.B.N., vr. 134/b.

¹³⁶³ küçük, A.N., vr. 102/b; M.B.N., vr. 134/b.

¹³⁶⁴ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 102/b.

¹³⁶⁵ didi, M.B.N., vr. 134/b - .

¹³⁶⁶ M.B.N., vr. 134/b.

¹³⁶⁷ dahı, A.N., vr. 102/b - .

¹³⁶⁸ andan...ki, M.B.N., vr. 134/b - .

¹³⁶⁹ ziyâret...dahı, A.N., vr. 102/a - ; M.B.N., vr. 134/b - .

¹³⁷⁰ M.B.N., vr. 134/b.

¹³⁷¹ döndüm, A.N., vr. 102/b - .

¹³⁷² gelüb, A.N., vr. 102/b.

¹³⁷³ M.B.N., vr. 134/b.

¹³⁷⁴ Tâcu'l-Âifin'ün, A.N., vr. 102/b - .

¹³⁷⁵ yâ...Hasan, M.B.N., vr. 134/b.

¹³⁷⁶ Mağribî'nin maksudı, M.B.N., vr. 134/b.

¹³⁷⁷ Ebû'l-Vefâ'ya, A.N., vr. 103/a - .

¹³⁷⁸ nicedür, M.B.N., vr. 135/a .

İmdi mürîd-i sâdık gerekdür ki, şeyhün cemî' âleme virmeye; zîrâ her nesne ki; hâsıl olur, şeyhün himmetiyle olur¹³⁷⁹ ve dahı şeyh himmet idecek mürîde kudret gelür ki, her yıl hacc belki cemî' farîza **(160/b)** Mekke'de kıla ve şol ziyâret sebep olur¹³⁸⁰ bunun gibi makama irişmege¹³⁸¹ yüzbin haccdan efdâldur kırk hacc kande kaldı husûsâ¹³⁸² ol hacclarun ekseri gafletile vessütlük (?) birle olmışdur¹³⁸³ velînün her haccı ve her namâzı huzurla¹³⁸⁴ ve gönül gözi açukluğıla olur. Bu haccınla ol hacc arasında fark çokdur didi.

*İmdi*¹³⁸⁵ Hakk-sübhâne ve te'âlâ *bizi ve*¹³⁸⁶ cemî' ümmet-i Muhammedî *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹³⁸⁷ şeyhine muhibb¹³⁸⁸ ve muhlis¹³⁸⁹ olub *husûsen cândan Ebû'l-Vefâ'ya sâdık olub*,¹³⁹⁰ saâdet bulanlardan kılı vere, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

Ve dahı¹³⁹¹ rivâyet olundı ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün¹³⁹² kaddese'l-lâhu sırrehu¹³⁹³ evâilinde ki,¹³⁹⁴ henüz dahı şöhet tutmuşdı¹³⁹⁵ bir kimesne vardı, lâkabı Münevver ve künyeti Ebû'l-Ricâl'idi, da'vâ-yı şeyhiyyet iderdi çok kimesne huzurına cem' olmuşdı ve i'tikâdı dahı şöyle idi ki; ol zemânda kendüden eslah ve lâyıık kimesne yogdur ve kendü kadar¹³⁹⁶ mürîd terbiyyet itmege kabil şeyh yogdur evliyâ'dan ba'zı kimesne¹³⁹⁷ anun ol **(161/a)** vechile i'tikâd itdigü ma'lûm oldu.¹³⁹⁸ Anlardan birisi¹³⁹⁹ geldi ana selâm virüb oturdu. Andan¹⁴⁰⁰ eyitdi;¹⁴⁰¹ yâ şeyh bu âlemde mürîdleri terbiyyet itmege senden eslah kimesne var mıdur? Eyitdi; yogdur. Ol azîz eyitdi; yâ şeyh henüz

¹³⁷⁹ Şeyh'ün himmetiyle hâsıl olur, M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁸⁰ ve...olur, A.N., vr. 103/a - .

¹³⁸¹ bunun gibi ziyârete, A.N., vr. 103/a - ; bunun gibi irişmege sebep olur, M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁸² husûsen, M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁸³ ola, A.N., vr. 103/a; olmuşdur, M.B.N., vr. 135/a - .

¹³⁸⁴ huzur-ı kalble, M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁸⁵ A.N., vr. 103/a.

¹³⁸⁶ A.N., vr. 103/a.

¹³⁸⁷ M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁸⁸ muhabbet, M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁸⁹ ve muhlis, A.N., vr. 103/a - .

¹³⁹⁰ M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁹¹ pes, A.N., vr. 103/a.

¹³⁹² Tâcu'l-Ârifin'ün, A.N., vr. 103/a - .

¹³⁹³ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 103/a - .

¹³⁹⁴ evâil-i zemânında, A.N., vr. 103/a; M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁹⁵ henüz...tutmuşdı, A.N., vr. 103/a - ; zâhir olmuşdı, M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁹⁶ kadar, A.N., vr. 103/b - .

¹³⁹⁷ kimesneye, A.N., vr. 103/b.

¹³⁹⁸ olub, M.B.N., vr. 135/a.

¹³⁹⁹ anlardan birisi, A.N., vr. 103/b - ; M.B.N., vr. 135/b - .

¹⁴⁰⁰ andan, A.N., vr. 103/b - .

¹⁴⁰¹ eydür, A.N., vr. 103/b.

sen dahı terbiyete muhtacsın. Münevver eyitdi; ben¹⁴⁰² bu âlemde benden eslah kimesne bilmezem eger bilsem bu duâ'yı itmezdüm didi.¹⁴⁰³ Pes ol kişi kalkub *gitti. Münevver zûlmet içinde kalub*¹⁴⁰⁴ tarîk-i feth bağlandı, hîç¹⁴⁰⁵ bir nesne lâyhı olmadı gayet bî-huzur ve *mütehayyir ve hayran ve ser-gerdân*¹⁴⁰⁶ olub söylediğü söze ve itdiğü duâ'ya pişmân oldı.¹⁴⁰⁷ Bu derdile ve bu korkıtla yanub terk-i diyâr eyleyüb¹⁴⁰⁸ tağlara ve sâhrâlara düşüb derdine dermân taleb iderdi. Bu hâletde gezerken bir kimesneye sataşdı ki, alnından nûr-ı vilâyet bırakurdu, gelüb Münevver'e selâm virdi. Münevver anun selâmını aldı¹⁴⁰⁹ andan ol azîz Münevver'e eyitdi; yâ oğul niçün mikdârından ziyâde söz söyledün işi Allah'a¹⁴¹⁰ tefvîz eylemedün?¹⁴¹¹ senden dahı mukarrib **(161/b)** olanlar bu asl söz söylemezler emri Allah'a¹⁴¹² rlar,¹⁴¹³ Hakk-te'âlâ sevgülü kulları çokdur. Münevver eyitdi; yâ Seyyidî bir hatadur vâki' oldı, hîç¹⁴¹⁴ buna dermân var mıdır? Ol azîz eyitdi; vardur; ammâ târik-i evvelinden tutmak gerek. Münevver eyitdi; yâ Seyyidî senün elünden mi sülûk iderüm¹⁴¹⁵ yohsa gayri kimesneden mi?¹⁴¹⁶ Eyitdi; yâ Münevver¹⁴¹⁷ benüm elümden sana *hic*¹⁴¹⁸ feth yogdur, belki bu zemânun kutbı ve ferîdi¹⁴¹⁹ elinden sana feyz irişür. Münevver eyitdi; ol ferîdü'l-asr kimdür? Eyitdi;¹⁴²⁰ benden azîm¹⁴²¹ bir kimesne sana haber vire deyüb gayb oldı. Münevver eydür; ol gice vâkiâ da Hazret-i Resûl¹⁴²² *aleyhi's-salâtü ve's-selâm* ı¹⁴²³ gördüm,¹⁴²⁴ varub önüne selâm virdüm, karşısına el bağlayub zilletle turdum. Resûl aleyhi's-selâm¹⁴²⁵ bana bir

¹⁴⁰² ben, M.B.N., vr. 135/b - .

¹⁴⁰³ didi, M.B.N., vr. 135/b - .

¹⁴⁰⁴ M.B.N., vr. 135/b.

¹⁴⁰⁵ hîç, A.N., vr. 103/b; M.B.N., vr. 135/b.

¹⁴⁰⁶ M.B.N., vr. 135/b.

¹⁴⁰⁷ olub, A.N., vr. 103/b.

¹⁴⁰⁸ idüb, A.N., vr. 103/b.

¹⁴⁰⁹ redd-i selâm itdi, M.B.N., vr. 135/b.

¹⁴¹⁰ Allahu te'âlâ, M.B.N., vr. 135/b.

¹⁴¹¹ işi...eylemedün, A.N., vr. 103/b - .

¹⁴¹² Allahu-te'âlâ'ya, M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴¹³ imdi Allahu-te'âlâ'ya rlar, A.N., vr. 103/b.

¹⁴¹⁴ hîç, A.N., vr. 104/a; M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴¹⁵ ideyüm, A.N., vr. 104/a.

¹⁴¹⁶ kimesne elinden mi?, A.N., vr. 104/a; gayriden mi, M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴¹⁷ yâ Münevver, M.B.N., vr. 136/a - .

¹⁴¹⁸ M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴¹⁹ kutb-ı ferîd, A.N., vr. 104/a.

¹⁴²⁰ eyitdi, A.N., vr. 104/a - .

¹⁴²¹ ulû, M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴²² Resûl, A.N., vr. 104/a.

¹⁴²³ M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴²⁴ Resûl âleyh-is-selâmı gördüm, A.N., vr. 104/a.

¹⁴²⁵ Resûlum, A.N., vr. 104/a.

kimesne gösterdi ki, anun arduca var deyü ol kimesnenün arduca vardum. *Bu*¹⁴²⁶ kimdür? deyü *bu kimesneyi*¹⁴²⁷ sordum. Eyitdiler; *Ol kimesne eyitdi*;¹⁴²⁸ *Zeynü'l-âbidîn'dür* ki, **(162/a)** Hazret-i Hüseyin'in oğludur. Gayet ferâh olub arduca giderdüm.¹⁴²⁹ Dönüb bana nazar idüb eyitdi; yâ Tâcu'l-Ârifin bilür misin ki, bu zemânın kutbidur ve ferîdü'l-asrdur. Münevver eyitdi; bilmezem. Eyitdi; Ebû'l-Vefâ dimekle meşhurdur. Münevver eyitdi; bilmezem. *Zeynü'l-âbidîn* eyitdi; şimdi Kûsan'da olur, bizüm oğlanlarımızdandır yüri ana var, sana feth iden ol¹⁴³⁰ olur; zîrâ Hakk-te'âlâ¹⁴³¹ ana *bir kerâmet ve*¹⁴³² âlî makam virmişdür ki, *şerh olunacak degildir. Şimdiden sonra dahı kimesneye virilmeyecek degildir*,¹⁴³³ ana tabi' olan ve anun silsilesine dahil olan saîd olsa gerekdür. Pes Münevver turub *diyâr-ı*¹⁴³⁴ Kûsan'a geldi. Hazret-i Seyyid'ün¹⁴³⁵ *mübârek*¹⁴³⁶ elini alub¹⁴³⁷ tevbe eyledi ve târike sülûk eyledi.¹⁴³⁸ Ez-müddet içünde hayli merâtib-i âliyye'ye irişüb mukarriblerden oldı. Hazret-i Seyyid'ün vilâyet-i berekâtında Hakk-te'âlâ cemî' ümmet-i Muhammedî¹⁴³⁹ Hazret-i Seyyid'ün ve zürriyât-ı tâhirinün¹⁴⁴⁰ âlî¹⁴⁴¹ himmetinden¹⁴⁴² mahrum kılmaya, lûtfi ve kerem-i **(162/b)** birle,¹⁴⁴³ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

*Pes*¹⁴⁴⁴ rivâyet olundu ki; Irâk'dan bir âzîm kabile Şam'a teveccüh itdiler¹⁴⁴⁵ yolda¹⁴⁴⁶ harâmîler çıkub bunları ortaya alalar.¹⁴⁴⁷ Pes bu kavm harâmîlerin ortasında âciz ve mütehayyir¹⁴⁴⁸ olub¹⁴⁴⁹ mâldan ve cândan ümmîdi kesdiler. Kafileden bir kişi

¹⁴²⁶ A.N., vr. 104/a.

¹⁴²⁷ M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴²⁸ M.B.N., vr. 136/a.

¹⁴²⁹ gitdüm, A.N., vr. 104/a.

¹⁴³⁰ ol, M.B.N., vr. 136/b - .

¹⁴³¹ Hakk sübhâne ve te'âlâ, M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴³² M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴³³ M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴³⁴ M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴³⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 104/b - .

¹⁴³⁶ M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴³⁷ öpüb, A.N., vr. 104/b.

¹⁴³⁸ idüb, M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴³⁹ cümlemizi, A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁴⁰ evliyâ' nın, A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁴¹ âlî, A.N., vr. 104/b - .

¹⁴⁴² himmetlerinden, M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴⁴³ lûtfi...birle, A.N., vr. 104/b - .

¹⁴⁴⁴ A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁴⁵ itdi, A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁴⁶ yolda, M.B.N., vr. 136/b.

¹⁴⁴⁷ aldılar, A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁴⁸ ve mütehayyir, A.N., vr. 104/b - .

¹⁴⁴⁹ kalub, A.N., vr. 104/b.

atunun başını şark tarafına döndürüb çağırdı ki; يا سيدي يا تاج العارفين النجدة¹⁴⁵⁰ ya'nî yâ Seyyidî¹⁴⁵¹ yâ Tâcu'l-Ârifin bana dermân iriş,¹⁴⁵² hemân ki, ol kişi bu sözi didi. Bir avâz geldi ki, يا من دانا لئلك يا من دانا didi, ya'nî lebbeyk yâ bana çağırub¹⁴⁵³ da'vet iden kimesne.¹⁴⁵⁴ Andan sonra *hemân girü ol demde*¹⁴⁵⁵ şark tarafından toz kopdı. Bir bölük atlu *azîm*,¹⁴⁵⁶ heybetlü¹⁴⁵⁷ kimesneler¹⁴⁵⁸ geldiler. Anlar¹⁴⁵⁹ nice bir *kimesne*¹⁴⁶⁰ bir kırata binmiş elinde sünüsü var bir heybetlü kimesne vardı.¹⁴⁶¹ *Kaçan ki*,¹⁴⁶² Harâmîler bunları¹⁴⁶³ *gelürken*¹⁴⁶⁴ görüb¹⁴⁶⁵ târ u mâr oldılar. Ehl-i kafîle¹⁴⁶⁶ bildiler ki, bu gelen atlular gayb erenleridir. Hakk-te'âlâ *Hazreti*,¹⁴⁶⁷ **(163/a)** Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün *kaddese'l-lâhu sirrehu'l-azîz*¹⁴⁶⁸ kerâmetine bunları gönderdi ta kim harâmîler elinden halâs oldılar.¹⁴⁶⁹ Andan sonra ol *kavm*¹⁴⁷⁰ çağırın kimesneye sordılar ki,¹⁴⁷¹ ol çağırduğınun aslı ve sebebi¹⁴⁷² var mıdır¹⁴⁷³ yohsa hemân kendü reinden mi çağırdu?¹⁴⁷⁴ Ol kişi eyitdi; yâ kavm¹⁴⁷⁵ bundan önden bir gice düşümde gördüm ki; müsâfir olmuşam yolda harâmîler gelüb¹⁴⁷⁶ bizi ihâta eylemiş, ben Hazret-i Seyyid'ün¹⁴⁷⁷ fukarâsından idüm anun bu sözi hatırıma geldi ki, dâyim eydürdi ki; حيث اينتم فاطلبنى ابخكم و من لم يدركني فليذر بقبري و من كان بعيداً عن لم يدركني الي جهته ولو كان باقصي الغرب وليدعني باسمي اوبكنيتي اوبلقي ثلاث مذات صادق و عزم خالص فان الله تعالى يهي قصده و

¹⁴⁵⁰ M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁵¹ يا ...Seyidî, A.N., vr. 104/b - .

¹⁴⁵² eyle, A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁵³ çağırın, M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁵⁴ ya'nî...kimesne, A.N., vr. 104/b - .

¹⁴⁵⁵ M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁵⁶ M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁵⁷ heybetlü, A.N., vr. 104/b - .

¹⁴⁵⁸ kimesne, A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁵⁹ onlar, M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁶⁰ A.N., vr. 104/b.

¹⁴⁶¹ bir...vardı, A.N., vr. 105/a - .

¹⁴⁶² M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁶³ bunları, A.N., vr. 105/a - .

¹⁴⁶⁴ A.N., vr. 105/a.

¹⁴⁶⁵ gördiler, M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁶⁶ ehli, M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁶⁷ M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁶⁸ M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁶⁹ olalar, A.N., vr. 105/a; ideler, M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁷⁰ M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁷¹ didiler, A.N., vr. 105/a.

¹⁴⁷² ve sebebi, A.N., vr. 105/a - .

¹⁴⁷³ nedür, A.N., vr. 105/a; aslı var mıdır sebebi var mıdır, M.B.N., vr. 137/a.

¹⁴⁷⁴ yohsa...çağırdu, A.N., vr. 105/a - ; M.B.N., vr. 137/a - .

¹⁴⁷⁵ yâ kavm, A.N., vr. 105/a - .

¹⁴⁷⁶ gelüb, A.N., vr. 105/a - .

¹⁴⁷⁷ Seyyid'ün, AN, vr. 105/a; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin, M.B.N., vr. 137/a.

* تقضى حاجته ya'nî¹⁴⁷⁸ kaçan ki vâkıâ başınıza gelüb¹⁴⁷⁹ nevmîd olsanız beni taleb eylen,¹⁴⁸⁰ ben sizi (163/b) ol vâkıâdan halâs idem ve her kimesne kim, benüm zemânıma irişmese kâbrümden feryâd istesün eger kâbrümden ırâğ olsa kâbrum tarafına durub¹⁴⁸¹ üç¹⁴⁸² kerre adımı ki; Muhammed'dur veya künyetimi ki; Ebû'l-Vefâ'dur veya lâkabımı ki; Tâcu'l-Ârifin'dur çağırsa sıdk ve ihlâsı birle¹⁴⁸³ egerçe benüm kabrim ile ol kişi arasında Maşrıkla Mağrib¹⁴⁸⁴ arası kadar¹⁴⁸⁵ mesafe dahı olursa Hakk-te'âlâ Hazreti¹⁴⁸⁶ ol kişinün murâdını edâ¹⁴⁸⁷ idüb, hacetini devâ ide¹⁴⁸⁸ cemî' havf itdiğü nesnelere halâs ola¹⁴⁸⁹ didi.¹⁴⁹⁰ Ben dahı çağırdım bu atlular gelüb harâmîlerden bizi halâs eylediler ol¹⁴⁹¹ önce gelen kır atlu ki, elinde¹⁴⁹² senüsi vardı. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e¹⁴⁹³ benzerdi şimdi hemân¹⁴⁹⁴ ol¹⁴⁹⁵ gördüğüm düş zâhirde vâki' oldı. Pes harâmîler dönüb geldiler silahlarını yebâne atub tevbe ve istigfâr eylediler cemî'si salâh ehli oldılar ve Kârübân (164/a) kavmi denile, gelüb¹⁴⁹⁶ Hazret-i Seyyid'ün¹⁴⁹⁷ mübârek¹⁴⁹⁸ elinü alub tevbe ve istigfâr eylediler saâdet bulub ehl-i hidâyet oldılar Hazret-i Seyyid'ün¹⁴⁹⁹ vilâyet-i berekâtında.

Ve dahı¹⁵⁰⁰ rivâyet olundı ki; Şeyh Ebû'l-Gays dirlerdi, bir azîz vardı aslı Benî Esed tâifesindenidi; ammâ Horâsan'dan gelüb¹⁵⁰¹ vatan tutmuşdı tevbe idüb¹⁵⁰² Hazret-i

* Nerede olursanız olun, beni isteyin. Sizi destekler yardım ederim. Bana yetişemeyen, kabrimi ziyaret etsin. Kabrimden uzakta olan, kabrime doğru yönelsin. İsterse batının en uzak noktasından olsun; üç defa benim adımla, lakabımı veya künyemi doğru bir kalp ve arı duru bir azimle seslensin. Şühhesiz Allah onun muradını gerçekleştirecek ve ihtiyacını giderecektir.

¹⁴⁷⁸ حيش ...ya'nî, A.N., vr. 105/a - .

¹⁴⁷⁹ kaçan ki başınıza bir vâkıa gelüb, A.N., vr. 105/a; M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁸⁰ eyleseniz, A.N., vr. 105/a.

¹⁴⁸¹ dönüb, M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁸² üç, A.N., vr. 105/a; M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁸³ sıdk-ı ihlâsı birle, A.N., vr. 105/a.

¹⁴⁸⁴ Mağrib ile Maşrıka, M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁸⁵ kadar, A.N., vr. 105/a - .

¹⁴⁸⁶ M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁸⁷ hâsıl, M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁸⁸ ider, M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁸⁹ bulur, M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁹⁰ dirdi, M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁹¹ ol, M.B.N., vr. 137/b - .

¹⁴⁹² ki elinde, A.N., vr. 105/b - .

¹⁴⁹³ Tâcu'l-Ârifin'e, A.N., vr. 105/b - .

¹⁴⁹⁴ M.B.N., vr. 137/b.

¹⁴⁹⁵ hemân, A.N., vr. 105/b.

¹⁴⁹⁶ gelüb, A.N., vr. 105/b - .

¹⁴⁹⁷ Seyyid'ün, A.N., vr. 105/b.

¹⁴⁹⁸ M.B.N., vr. 138/a.

¹⁴⁹⁹ Seyyid'ün, A.N., vr. 105/b - .

¹⁵⁰⁰ pes, A.N., vr. 105/b.

¹⁵⁰¹ gelüb, A.N., vr. 105/b - .

Tâcu'l-Ârifin'ün¹⁵⁰³ silsilesine girdiğine sebep sordular. Eyitdi; evvel bâzîr-ganidim bî-nihâye meblağum vardı, ittifâk bir gün hatıruma *bu*¹⁵⁰⁴ geldi ki, halîfe'den¹⁵⁰⁵ ödunc mâl alub¹⁵⁰⁶ mâluma katam, bir âzîm sefer idüb, ziyâde¹⁵⁰⁷ fâyda idem.¹⁵⁰⁸ Pes bu tama' halîfe'den çok mâl karz idüb¹⁵⁰⁹ mâluma katdum sefere gitdüm deryâya girdüm.¹⁵¹⁰ Nâ-gâh muhâlif yil çıkub gemü gark oldı¹⁵¹¹ ben taht üzerine geldüm.¹⁵¹² Benüm mâlum ve halkun mâlı cemî'¹⁵¹³ gark oldı, gitdi.¹⁵¹⁴ Vakti ki, kenara çıkdum ol¹⁵¹⁵ borçlularına **(164/b)** bu hâli didim, fâyda itmedi. Bu halk bana¹⁵¹⁶ merhamet eylemeyüb¹⁵¹⁷ akçelerini isteyüb¹⁵¹⁸ *üzerime*¹⁵¹⁹ havâle oldılar. Bu belâdan *ötürü*¹⁵²⁰ başımı alub gitdüm derdü firâk ile ve *hasretle*¹⁵²¹ yabânlalarda gezerdüm bu yana oğul,¹⁵²² kız¹⁵²³ ve vatan¹⁵²⁴ hasreti¹⁵²⁵ ve bir yana borç teşvişi ve bir yana bunca mâldan ayrılmak hasreti bu dertden adam arasından çıkub gitdüm. Tağlara düşüb ot otlardum, bir gün bir sâhrâda yürürken Irâk'dan bir kârbân göründü. Kasd eyledüm ki; anlara varam; ammâ zaîf olmagın¹⁵²⁶ harekete mecâlîm olmadı¹⁵²⁷ bir su vardı anun kenarında düşdüm kaldum; meger ol kavmün¹⁵²⁸ suyu dükenmemişimiş bir kac kimesne anlardan su almaga geldiler. Yüzleri sarılmışıdi anları bildüm ki; nice kişilerdür; ammâ anlardan birisi beni bilmiş atdan¹⁵²⁹ inüb komañ deyü¹⁵³⁰ boğazuma yapışdı. Gördüm ki; ol borçlumun

¹⁵⁰² tevbe idüb, A.N., vr. 105/b - .

¹⁵⁰³ Seyyid, A.N., vr. 105/b.

¹⁵⁰⁴ A.N., vr. 105/b.

¹⁵⁰⁵ dahı, A.N., vr. 105/b.

¹⁵⁰⁶ mâl alub, A.N., vr. 105/b - .

¹⁵⁰⁷ ziyâdeler, M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵⁰⁸ eyleyem, A.N., vr. 105/b; M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵⁰⁹ alub, M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵¹⁰ dahı deryâ seferine gitdüm, A.N., vr. 105/b; M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵¹¹ eyledi, M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵¹² ben halâs oldum, A.N., vr. 105/b.

¹⁵¹³ cemî'an, M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵¹⁴ benüm...girdi, A.N., vr. 105/b - .

¹⁵¹⁵ pes gelüb, A.N., vr. 105/b; halâs olub gelüb, M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵¹⁶ bana bu halk, A.N., vr. 16/a.

¹⁵¹⁷ itmeyüb, A.N., vr. 106/a; M.B.N., vr. 138/a.

¹⁵¹⁸ istediler, A.N., vr. 106/a.

¹⁵¹⁹ A.N., vr. 106/a.

¹⁵²⁰ M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵²¹ A.N., vr. 106/a.

¹⁵²² ehl-i oğul, M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵²³ kız, M.B.N., vr. 138/b - .

¹⁵²⁴ ve vatan, A.N., vr. 106/a - .

¹⁵²⁵ firâkı, A.N., vr. 106/a.

¹⁵²⁶ za'f galebe eyitdiği sebebden, A.N., vr. 106/a - ; zaîf galebe idüb, M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵²⁷ olmayub, A.N., vr. 106/a; olmadıği sebebinden, M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵²⁸ kâr-bân, M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵²⁹ atndan, M.B.N., vr. 138/b.

birisidür ki, **(165/b)** şehri velîsinün ya'nî¹⁵³¹ nâyibinün kavmi idi.¹⁵³² Her çend ki, tazarru' itdüm, halâs olmadum, yakın¹⁵³³ bildüm ki, helâk olurum¹⁵³⁴ sıdk ve ihlâsı birle cenâb-ı Hakk'a¹⁵³⁵ teveccüh eyleyüb eyitdüm; yâ Âbâ'l-Vefâ, yâ Tâcu'l-Ârifin¹⁵³⁶ *meded dince*¹⁵³⁷ henüz¹⁵³⁸ bu nidâ¹⁵³⁹ temâm itmedüm. Gördüm bir kimesne karşımda turur ol¹⁵⁴⁰ borclularuma¹⁵⁴¹ lûtf-ı birle söyledi, hîç¹⁵⁴² fayda itmedi. Andan eyitdi; sana borcu ne kadardur? *Ol*¹⁵⁴³ eyitdi ki; bin dînârdur. *Dönüb*¹⁵⁴⁴ bana sordı;¹⁵⁴⁵ vâkıâ da borcun bin dînâr mıdır?¹⁵⁴⁶ Ben eyitdüm, neam. Eyitdi; tut bu bin dînârı vir borcluna. Pes *ol dînârı*¹⁵⁴⁷ alub ol şahsa¹⁵⁴⁸ virdüm. Borcumdan halâs olub¹⁵⁴⁹ huzur itdüm.¹⁵⁵⁰ Andan¹⁵⁵¹ hatırıma bu geldi ki, bu kişünün bu ihsâmı itdi, garezi ne ola?¹⁵⁵² Dönüb¹⁵⁵³ *fıkr iderken*,¹⁵⁵⁴ bana nazar idüb eyitdi ki; şimdi bana Ebû'l-Vefâ deyü çağırın sen değilmiydün? Eyitdüm; belî, benidüm.¹⁵⁵⁵ Eyitdi¹⁵⁵⁶ imdi bilgil ki; her kişi kim *bana*¹⁵⁵⁷ buñ deminde sıdk ve ihlâsı **(165/b)** birle bize¹⁵⁵⁸ çağırsa elbetde¹⁵⁵⁹ ana irişirüz¹⁵⁶⁰ belki senün¹⁵⁶¹ Horasân'dan olan hasımlarını dahı razı itdüm. Hîç¹⁵⁶² teşviş çekme borcdan

¹⁵³⁰ deyüb, A.N., vr. 106/a.

¹⁵³¹ şehri-i...ya'nî, A.N., vr. 106/a - .

¹⁵³² ki...idi, M.B.N., vr. 138/b - .

¹⁵³³ yakinen, M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵³⁴ bildüm ki, helâka yakınım, A.N., vr. 106/a.

¹⁵³⁵ M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵³⁶ yâ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 106/a - .

¹⁵³⁷ A.N., vr. 106/a.

¹⁵³⁸ dahı, M.B.N., vr. 138/b.

¹⁵³⁹ bu nidâ, M.B.N., vr. 138/b - .

¹⁵⁴⁰ ol, A.N., vr. 106/b - .

¹⁵⁴¹ borcluma, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁴² hîç, A.N., vr. 106/b; M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁴³ A.N., vr. 106/b.

¹⁵⁴⁴ A.N., vr. 106/b.

¹⁵⁴⁵ eydür, A.N., vr. 106/b; eyitdi, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁴⁶ vak'a eyle midür?, A.N., vr. 106/b; M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁴⁷ M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁴⁸ borcluma, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁴⁹ oldum, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁵⁰ kurtuldum, A.N., vr. 106/b; huzur itdüm, M.B.N., vr. 139/a - .

¹⁵⁵¹ ammâ, A.N., vr. 106/b; M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁵² ihsândan garezi ne ola, A.N., vr. 106/b; aceb garezi ne ola, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁵³ pes, A.N., vr. 106/b.

¹⁵⁵⁴ M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁵⁵ benidüm, M.B.N., vr. 139/a - .

¹⁵⁵⁶ eyitdi, A.N., vr. 106/b - .

¹⁵⁵⁷ A.N., vr. 106/b.

¹⁵⁵⁸ bize, A.N., vr. 106/b - ; bana, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁵⁹ elbetde, A.N., vr. 106/b - .

¹⁵⁶⁰ ben ana irişirüm, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁶¹ ve dahı, A.N., vr. 166/b - .

¹⁵⁶² hîç, A.N., vr. 106/b; M.B.N., vr. 139/a.

emîn oldun var evüne ve oğlancıklarına git didi. Ben eyitdüm; yâ Seyyidî ben gayet zaîf ve nâ-tüvânüm ve Horasan gayet irâkdur; azuğum ve davarum ve mâlum ve hizmet-kârüm ¹⁵⁶³ yog, ben ¹⁵⁶⁴ ana kaçan varırım. Eyitdi; gusselenme ki, Horâsan önündedir. ¹⁵⁶⁵ Nazar itdüm; gördüm Horâsan önümde turur. ¹⁵⁶⁶ *Hemân* ¹⁵⁶⁷ Hazret-i Seyyid'ün ¹⁵⁶⁸ *mübârek* ¹⁵⁶⁹ ayagına düşüb eyitdüm ki; yâ Seyyidî dilerüm ki, Allah ¹⁵⁷⁰ kapusuna vâsıl olam ve Hazretinün hizmetinden ayrılmayam. ¹⁵⁷¹ Eyitdi; hele şimdi ¹⁵⁷² var ehlüne oğlancıklarını ¹⁵⁷³ gör anlarıyla bir kac gün durub ¹⁵⁷⁴ hatırlarını teselli eyle andan sonra ferâgat-ı hatır birle gelesin, ¹⁵⁷⁵ bizümle buluşasın ¹⁵⁷⁶ didi. İki gice hizmetinde oldum ¹⁵⁷⁷ andan vedâ' eyledüm. ¹⁵⁷⁸ Bana biraz ¹⁵⁷⁹ dînâr virdi, oğlancıklarına ki; **(166/a)** nafaka eyle didi. Ol dînârı alub Horasâna geldüm, evüme varub oğlancuklarımla ¹⁵⁸⁰ buluşdum gayet sürur ve şâdî hâsıl eyledüm. ¹⁵⁸¹ Anlar dahı sevindiler andan etraftan ¹⁵⁸² kavm ve hısım ¹⁵⁸³ gelüb ¹⁵⁸⁴ buluşdılar. Gayet ferâh oldılar ve ¹⁵⁸⁵ ol *bâki* ¹⁵⁸⁶ borçlılarum dahı ¹⁵⁸⁷ gelüb buluşdılar. Gayet ferâh ¹⁵⁸⁸ oldılar ¹⁵⁸⁹ kaçan kim ol borclularum katumdan gıtdiler. ¹⁵⁹⁰ Ben dahı ehlüme sordum ki; kazıyye nicedür oldu ¹⁵⁹¹ ki, borclular ¹⁵⁹² gayet ¹⁵⁹³ ferâh ¹⁵⁹⁴ ve benden nesne taleb itmediler. ¹⁵⁹⁵

¹⁵⁶³ hizmet-kârüm, M.B.N., vr. 139/a - .

¹⁵⁶⁴ ben, A.N., vr. 106/b - .

¹⁵⁶⁵ önünde durur, A.N., vr. 106/b; önünde turur, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁶⁶ turur, A.N., vr. 106/b - .

¹⁵⁶⁷ A.N., vr. 106/b; andan, M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁶⁸ Seyyid'ün, A.N., vr. 106/b - .

¹⁵⁶⁹ M.B.N., vr. 139/a.

¹⁵⁷⁰ Allahu-te'âlâ Hazreti, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁷¹ Seyyid'ün hizmetinde olam, A.N., vr. 107/a.

¹⁵⁷² şimdi hele, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁷³ ehlinü ve oğlancıklarını, A.N., vr. 107/a.

¹⁵⁷⁴ tur, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁷⁵ gelüb, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁷⁶ olasın, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁷⁷ iki...oldum, A.N., vr. 107/a - .

¹⁵⁷⁸ idüb, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁷⁹ bin, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁸⁰ taallukatımla, A.N., vr. 107/a; müteallikatımla, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁸¹ gayet şâdî ve sürur hâsıl eyledüm, A.N., vr. 107/a.

¹⁵⁸² andan etraftan, A.N., vr. 107/a - ; etrafta olan, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁸³ hısım ve kavm, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁸⁴ hısım ve kavm gelüb, A.N., vr. 107/a.

¹⁵⁸⁵ gayet...ve, M.B.N., vr. 139/b - .

¹⁵⁸⁶ A.N., vr. 107/a.

¹⁵⁸⁷ dahı, A.N., vr. 107/a - .

¹⁵⁸⁸ ferâh, A.N., vr. 107/a - ; mesrûr, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁸⁹ olmuşlar, A.N., vr. 107/a.

¹⁵⁹⁰ kaçan...gıtdiler, A.N., vr. 107/a - .

¹⁵⁹¹ oldu, A.N., vr. 107/a - .

¹⁵⁹² bunlar, A.N., vr. 107/b.

Eyitdiler; iki gice vardur ki, gayet muztarib olub senün gussan firakın ve bunda olan¹⁵⁹⁶ borclularun elemi¹⁵⁹⁷ çekerdün nâ-gâh kapu kakkdılar. Biz eyitdük; kimsin?¹⁵⁹⁸ Eyitdi; bir garîb kimesneyüm.¹⁵⁹⁹ Ebû'l-Gays benümle *bir mikdâr*¹⁶⁰⁰ mâl gönderdi ta kim borclularına edâ idem. Pes gayet ferâh olub kapuyı açduk borclulara haber eyledük. Cemî'sine bî-kusur hakkını virdi. Andan sonra sorduk ki; Ebû'l-Gays kaçan gelür? Eyitdi; iki **(166/b)** günden sonra gelür deyüb gitdi. İşde iki günden sonra sen geldün.¹⁶⁰¹ Ben eyitdüm; ol akçe getüren *kimesne*¹⁶⁰² nice kişi idi? Eyitdiler; işbu sûretlü *ve bu boylu*¹⁶⁰³ deyü¹⁶⁰⁴ vasf eylediler. Bildüm ki,¹⁶⁰⁵ Hazret-i Ebû'l-Vefâ'imiş. Ben dahı başuma gelen mâ-cerâyı evvelinden âhirine değın anlara¹⁶⁰⁶ hikâyet eyledüm;¹⁶⁰⁷ ammâ Hazret-i Seyyid'ün¹⁶⁰⁸ şevki beni aldı, kararım kalmadı. Birkaç¹⁶⁰⁹ gün anlarla durub¹⁶¹⁰ andan oğlancuklara vedâ' eyleyüb¹⁶¹¹ revân oldum, gelüb Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün huzurına¹⁶¹² irişüb tevbe eyledüm ve târik-i Hakk'a meşgul olub mübârek himmetinden merâtib-i âlfe'ye irişdüm ta ölünce hizmetinde¹⁶¹³ oldum.

Râvî eydür; Şeyh Ebû'l-Gays dimekle meşhur bir azîz oldı. Hazret-i Seyyid'ün¹⁶¹⁴ himmet-i berekâtında Hakk-te'âlâ cemî' imân ehlini himmet-i Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den mahrum kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁶¹⁵

Ve dahı rivâyet olundı ki; **(167/a)** Şeyh Abdü'l-kadîr Geylanî kaddese'l-lâhu sırrehu¹⁶¹⁶ eydür; ol zemânda ki henüz dahı sülûkda nihâyete¹⁶¹⁷ irişmemişdüm¹⁶¹⁸

¹⁵⁹³ gayet, A.N., vr. 107/a - .

¹⁵⁹⁴ mesrûr, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁹⁵ itmezler, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁹⁶ bunda olan, A.N., vr. 107/a - ; M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁹⁷ teşvişini, A.N., vr. 107/a.

¹⁵⁹⁸ kimsin didük, M.B.N., vr. 139/b.

¹⁵⁹⁹ kimesneyim, A.N., vr. 107/a - .

¹⁶⁰⁰ M.B.N., vr. 139/b.

¹⁶⁰¹ geldük, M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶⁰² M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶⁰³ M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶⁰⁴ deyüb, M.B.N., vr. 140/a .

¹⁶⁰⁵ bildüm ki, M.B.N., vr. 140/a - .

¹⁶⁰⁶ anlara, A.N., vr. 107/b - .

¹⁶⁰⁷ mâ-cerâyı haber verdim, M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶⁰⁸ Seyyid'ün, A.N., vr. 107/b - .

¹⁶⁰⁹ birkac, A.N., vr. 107/b; M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶¹⁰ turub, M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶¹¹ idüb, M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶¹² huzur-ı şerîfine, M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶¹³ hidmetine, M.B.N., vr. 140/a.

¹⁶¹⁴ Seyyid'ün, A.N., vr. 107/b - .

¹⁶¹⁵ Hakk...âlemîn, A.N., vr. 107/b - .

¹⁶¹⁶ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 107/b - ; rahmetullâh-i aleyh, M.B.N., vr. 140/a.

evâil-i târikde idüm; Geylân'da çarşu içinde giderdüm, nâ-gâh gördüm ki; bir uryân kimesne ki, hemân avretini mestûr¹⁶¹⁹ itmiş¹⁶²⁰ benüm arduma düşdi. Her kande gidersem bile ardumca gitdi. Âhir çarşudan çıkdum¹⁶²¹ evüme azm eyledüm, ol dahı ardumca bile geldi. Kaçan¹⁶²² havluma girdüm¹⁶²³ evümün¹⁶²⁴ nerdübanına kadem basub birkaç¹⁶²⁵ ayak çıkdum, ardumca ayak taşra disen işitdüm; dönüb nazar eyledüm¹⁶²⁶ gördüm ol uryan kimesne ardumca nerdübane kadem basmış gelür¹⁶²⁷ benüm hatırıma bu geldi ki; galiba bunu maksûdı geyecekdür *ola*¹⁶²⁸ deyüb kaftanımın birinü çıkarub *ana*¹⁶²⁹ atı¹⁶³⁰ virdüm. Bana eyitdi;¹⁶³¹ yâ Abdü'l-kadîr beni giyecek bulamayub¹⁶³² sana geldi sanursın, beni yaradan *bana*¹⁶³³ rızkım **(167/b)** ve kisvetimi virür; ammâ sana geldüm ki, bir azîm nesne müştîlâyayım ki, anun râihası¹⁶³⁴ âlemi tutmuş ola Abü'l-kadîr eydür.¹⁶³⁵ Ben eyitdüm; sen nice kimesnesin ve ol müştîleeyecek nesne nedür?¹⁶³⁶ Eyitdi; ben Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den¹⁶³⁷ gelürem ve anun¹⁶³⁸ mürîdlerindenem, adum Ramâzan Mecnûnî'dür, sana müştîleeyecek nesne hâsıl olmaz ta kim Hazret-i Seyyid'le¹⁶³⁹ buluşmayınca ol beşâreti anun mübârek ağzından işitesin gerekdür. Abdü'l-kadîr eyitdi;¹⁶⁴⁰ ben Geylân'da Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁶⁴¹ Bağdâd'da, Bağdâd'la Geylân¹⁶⁴² asında bunca günlük yol vardur, kaçan cem' olavuz didi. Eyitdi;

¹⁶¹⁷ nihâyet-i sülûka, M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶¹⁸ nihâyet sülûka irişmedim, A.N., vr. 107/b.

¹⁶¹⁹ setîr, M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶²⁰ itmiş, A.N., vr. 107/b - ; eylemiş, M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶²¹ çıkub, M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶²² çün, A.N., vr. 107/b; M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶²³ girüb, A.N., vr. 107/b.

¹⁶²⁴ evümün, A.N., vr. 107/b - .

¹⁶²⁵ birkaç, A.N., vr. 108/a; M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶²⁶ idüb, M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶²⁷ gelür, A.N., vr. 108/a - .

¹⁶²⁸ M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶²⁹ A.N., vr. 108/a.

¹⁶³⁰ atı, M.B.N., vr. 140/b - .

¹⁶³¹ eydür, A.N., vr. 108/a.

¹⁶³² bulamayınca, A.N., vr. 108/a.

¹⁶³³ A.N., vr. 108/a.

¹⁶³⁴ râiha-i tayyibesi, M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶³⁵ Abü'l-kadîr eydür, A.N., vr. 108/a - ; M.B.N., vr. 140/b - .

¹⁶³⁶ ne nesnedür, A.N., vr. 108/a; M.B.N., vr. 140/b.

¹⁶³⁷ Seyyid'den, A.N., vr. 108/a.

¹⁶³⁸ gelürem...anun, A.N., vr. 108/a - ; M.B.N., vr. 140/b - .

¹⁶³⁹ Seyyid'le, A.N., vr. 108/a - .

¹⁶⁴⁰ eydür, A.N., vr. 108/a; M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁴¹ Seyyid, A.N., vr. 108/a.

¹⁶⁴² Bağdâd'la Geylân, A.N., vr. 108/a - ; M.B.N., vr. 141/a - .

Bağdâd işde turur, bermağıyla işâret eylediği, tarafa nazar eyledüm.¹⁶⁴³ Gördüm ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁶⁴⁴ bir âlî minberün üzerine çıkmış va'z ider. Ramâzan Mecnûn¹⁶⁴⁵ eyitdi; minbere çıkacağı *vakit*¹⁶⁴⁶ beni sana gönderdi idi. Abdü'l-kadîr eydür; **(168/a)** andan Ramâzan Mecnûn beni koçdı, *ve bir mikdâr*¹⁶⁴⁷ aklım başımdan gitdi gözüm açdum, hemân sâ'at kendümi Bağdâd sokaklarında gördüm, *bir kimesneye*¹⁶⁴⁸ sordum ki câmi'¹⁶⁴⁹ nerededür?¹⁶⁵⁰ Eyitdiler; yürü önündedür¹⁶⁵¹ *ve işte câmi'* didiler.¹⁶⁵² İlerü yürüdüm,¹⁶⁵³ bir azîm feryâd zârı işitdüm. Eyitdüm; bu ne âvâzdur? Eyitdiler; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁶⁵⁴ câmi'de va'z ider. İlerü vardum, câmi' girdüm, gördüm ki; Ramâzan Mecnûn bana gösterdüğü gibi bi-aynihi Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁶⁵⁵ minber üzere durub¹⁶⁵⁶ halka va'z ve nâsîhat¹⁶⁵⁷ ider.

Râvî eydür; kaçan ki, Abdü'l-kadîr Geylanî rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁶⁵⁸ Bağdâd'a geldi. Henüz¹⁶⁵⁹ taze cüvandı ve Bağdâd'ı hiç¹⁶⁶⁰ görmemişidi kaçan câmi' girdi. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁶⁶¹ *minber*¹⁶⁶² üzerinden çağırub eyitdi ki; şol kimesne mescidden çıkarun. Pes halk turub¹⁶⁶³ Abdü'l-kadîr'i mescidden çıkardılar. Bir pâre karar idüb, yine girdi gine¹⁶⁶⁴ emr itdi ki, çıkarun **(168/b)** gine¹⁶⁶⁵ girecek Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁶⁶⁶ çağırdı ki;¹⁶⁶⁷ yâ ehl-i Bağdâd Allahu-te'âlâ *Hazreti'nün*¹⁶⁶⁸ sevgülü dostı geldi turun

¹⁶⁴³ idüb, A.N., vr. 108/a.

¹⁶⁴⁴ Seyyid, A.N., vr. 108/a.

¹⁶⁴⁵ Ramâzan, A.N., vr. 108/a - .

¹⁶⁴⁶ M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁴⁷ M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁴⁸ M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁴⁹ câmi'- şerîf, M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁵⁰ kankı sokakdan gidilir, M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁵¹ şundan gidilir, M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁵² M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁵³ vardum, M.B.N., vr. 141/a.

¹⁶⁵⁴ Seyyid, A.N., vr. 108/a.

¹⁶⁵⁵ Seyyid, A.N., vr. 108/b.

¹⁶⁵⁶ turub, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁵⁷ ve nâsîhat, A.N., vr. 108/b - ; M.B.N., vr. 141/b - .

¹⁶⁵⁸ rahmetullâh-i te'âlâ aleyh, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁵⁹ rahmet...henüz, A.N., vr. 108/b - .

¹⁶⁶⁰ dahı, A.N., vr. 108/b; hîc, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁶¹ Seyyid, A.N., vr. 108/b.

¹⁶⁶² M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁶³ gelüb, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁶⁴ gine, A.N., vr. 108/b - ; yine, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁶⁵ yene, A.N., vr. 108/b; yine, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁶⁶ Seyyid, A.N., vr. 108/b.

¹⁶⁶⁷ eyitdi, A.N., vr. 108/b; çağırub eyitdi, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁶⁸ M.B.N., vr. 141/b.

hürmet eylen deyüb kendü dahı minberden inüb koca koca güreşdi ve¹⁶⁶⁹ eyitdi; yâ ehl-i Bağdâd bunı Mescid'den çıkarun didüğüm buna ihânet itmeñçün¹⁶⁷⁰ degüldi. Belki murâdum oldı¹⁶⁷¹ kim ol cemî' ehl-i Bağdâd bunı¹⁶⁷² bileler didi ve bize¹⁶⁷³ hem¹⁶⁷⁴ sıdkı *olduğuna*¹⁶⁷⁵ ma'lûm olaydı *yohsa ihânet değıldür didi*.¹⁶⁷⁶ Andan Hazret-i¹⁶⁷⁷ Tâcu'l-Ârifin,¹⁶⁷⁸ Abdü'l-kadîr'e *nazar idiüb*¹⁶⁷⁹ eyitdi; * هبوك العراق * ya'nî; yâ Abdü'l-kadîr¹⁶⁸⁰ Irâk memleketini sana virdiler. *Dahı eyitdi*;¹⁶⁸¹ يا عجد القادر كل دبك يصيع ويسكت ¹⁶⁸² ya'nî yâ Abdü'l-kadîr her horos öter¹⁶⁸³ sonra sâkit olur, illa senün horosun ta kıyâmete degin ölse gerek, andan seccâdesini ve gönlünün ve tesbîhini ve a'sâsını ana virdi. Pes etrafda olan (169/a) halk eyitdiler; yâ Seyyidî çünki buna bu kadar ki, himmet itdinüz, bari dest-i tevbe virün. Hazret-i Seyyid¹⁶⁸⁴ eyitdi; ان عليه لداغ ¹⁶⁸⁵ ya'nî bunun üzerinde mahremünün tamgası vardır, ya'nî irâdet-ullah böyle olmışdur ki, Abdü'l-kadîr'e dest-i tevbe şeyh mahremi vire didi.

Râvî eydür; andan Hazret-i Seyyid,¹⁶⁸⁶ Abdü'l-kadîr'e eyitdi; var şeyh mahremi ile müsâhabet eyle, sana târik andan feth olur deyüb çok nasîhatlar ve vasiyyetler eyledi. Andan sonra girü minbere çıkub meclisi temâm eyledi. Andan minberden inüb Abdü'l-kadîr'ün eline yapışub eyitdi ki; * هذه الشيبة * يا عجد القادر لك وقت فاذاجنا فانكر هذه الشيبة * ¹⁶⁸⁷ ya'nî yâ Abdü'l-kadîr senün bir vaktın vardır *ki*;¹⁶⁸⁸ ol vakt gelecek bu pîri anasın *didi*.¹⁶⁸⁹

¹⁶⁶⁹ ve, A.N., vr. 108/b - .

¹⁶⁷⁰ itmeñden, M.B.N., vr. 141/b.

¹⁶⁷¹ buna...oldı, A.N., vr. 108/b - .

¹⁶⁷² bunı, A.N., vr. 108/b - .

¹⁶⁷³ bize, A.N., vr. 108/b - .

¹⁶⁷⁴ hem bize, M.B.N., vr. 142/a.

¹⁶⁷⁵ M.B.N., vr. 142/a.

¹⁶⁷⁶ A.N., vr. 108/b.

¹⁶⁷⁷ M.B.N., vr. 142/a.

¹⁶⁷⁸ Seyyid, A.N., vr. 108/b; M.B.N., vr. 142/a.

¹⁶⁷⁹ M.B.N., vr. 142/a.

* ya Abdülkadir, Irak senündür.

¹⁶⁸⁰ هبوك ... Abdü'l-kadîr, A.N., vr. 109/a - .

¹⁶⁸¹ M.B.N., vr. 142/a.

¹⁶⁸² yâ...ya'nî, A.N., vr. 109/a - .

¹⁶⁸³ öterken, A.N., vr. 109/a.

¹⁶⁸⁴ Seyyid, A.N., vr. 109/a - .

¹⁶⁸⁵ ان ...ya'nî, A.N., vr. 109/a - .

¹⁶⁸⁶ Seyyid, A.N., vr. 109/a - .

* Ey Abdülkadir, senin vaktin var, vaktin geldiğinde bu ihtiyarı hatırla.

¹⁶⁸⁷ yâ...ya'nî, A.N., vr. 109/a - .

¹⁶⁸⁸ A.N., vr. 109/b.

¹⁶⁸⁹ A.N., vr. 109/b.

Râvî eydür; ol tesbîh ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin, ¹⁶⁹⁰ Abdü'l-kadîr'e bağışladı. Turdığı yerde kimesne denmedin dane dane düzerdi. ¹⁶⁹¹ Şeyh Abdü'l-kadîr'e (169/b) taaccüb iderdi. Aceb buna sebep ne ola didi. ¹⁶⁹² Âhirü'l-emr ¹⁶⁹³ Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Seyyidî bu tesbîhün hâli bana yavlak aceb geldi ki, kimesne çürmedin muttasıl kendüsi düz ¹⁶⁹⁴ hîç karar eylemez. ¹⁶⁹⁵ Hazret-i Seyyid ¹⁶⁹⁶ eyitdi; yâ Abdü'l-kadîr didi, ¹⁶⁹⁷ ol tesbîhin her danesinün üzerine ol kadar mahbûb adı zıkr olunmuşdur ki, *Allah'dan gayri kimesne bilmez anun için* ¹⁶⁹⁸ bî-ihiyar ol dahı sâfâsından semâ' girmişdür ¹⁶⁹⁹ ta kıyâmete değın mahbûb şevkine muttasıl dönse gerek, ¹⁷⁰⁰ karar itmese gerek.

İmdi yâ Abdü'l-kadîr; Ârifün dahı kalbi ¹⁷⁰¹ tesbîh danesinden aşaga değıldür. Kaçan ¹⁷⁰² mahbûbla üns dutub ¹⁷⁰³ zevk itse mahbûbla şevkine muttasıl dönse gerek bu tesbîhün döndüğü sana tenbihdur ki; gafil olma, ben cemâd iken mahbûb şevkine dönerem ¹⁷⁰⁴ sen ki, insansın mahbûb-ı hakikî şevkine niçün hareket itmeyesin. ¹⁷⁰⁵ Pes bu sözden taaccüb eyledüm; ammâ ¹⁷⁰⁶ (170/a) eger mahbûb zevkin ¹⁷⁰⁷ bilimezsen cemâdden dahı aşagasın. Pes bu sözden Şeyh Abdü'l-kadîr ¹⁷⁰⁸ hisse alub bî-nihâye fâideler hâsıl eyledi. ¹⁷⁰⁹

Râvî eydür; ol tesbîh Abd'ül-kadîr'den sonra Şeyh Alî bin Heytî ¹⁷¹⁰ eline girdi. Andan sonra Şeyh Muhammed bin Kayîd eline girdi. Andan sonra nâ-bedîd oldı hîç ¹⁷¹¹ kimesne bilmedi, kande gitdi. ¹⁷¹²

¹⁶⁹⁰ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 109/b - .

¹⁶⁹¹ dönerdi, M.B.N., vr. 142/b.

¹⁶⁹² aceb gelüb mütehayyir olduğı sebebedeb, M.B.N., vr. 142/b.

¹⁶⁹³ âhirü'l-emr, M.B.N., vr. 142/b - .

¹⁶⁹⁴ yâ...düz, A.N., vr. 109/b - .

¹⁶⁹⁵ aceb gelüb mütehayyir olduğı sebebeden, A.N., vr. 109/b.

¹⁶⁹⁶ Seyyid, A.N., vr. 109/b - .

¹⁶⁹⁷ hîç...didi, M.B.N., vr. 142/b - .

¹⁶⁹⁸ M.B.N., vr. 142/b.

¹⁶⁹⁹ gir, A.N., vr. 109/b.

¹⁷⁰⁰ gerekdür, A.N., vr. 109/b.

¹⁷⁰¹ kalbi dahı, M.B.N., vr. 142/b.

¹⁷⁰² kaçan, A.N., vr. 109/b - .

¹⁷⁰³ tutub, A.N., vr. 109/b; M.B.N., vr. 142/b.

¹⁷⁰⁴ dönüb, A.N., vr. 109/b.

¹⁷⁰⁵ eylemeyesin, A.N., vr. 109/b; M.B.N., vr. 143/a.

¹⁷⁰⁶ pes...ammâ, A.N., vr. 109/b - .

¹⁷⁰⁷ şevkini, A.N., vr. 109/b; M.B.N., vr. 143/a.

¹⁷⁰⁸ Abdü'l-kadîr, A.N., vr. 109/b - .

¹⁷⁰⁹ fâideler gördi, A.N., vr. 109/b.

¹⁷¹⁰ Alî bin Heytî, A.N., vr. 109/b - .

¹⁷¹¹ hîç, M.B.N., vr. 143/a.

¹⁷¹² hîç...gitdi, A.N., vr. 109/b - .

Ve dahi¹⁷¹³ rivâyet olundu; Hazret-i Seyyid,¹⁷¹⁴ Abdü'l-kadîr'e bir çanak virmişidi. Her gâh ol çanağa bir kimesne yapışsa eli ve kolı ta yeğri kurugına değin ditrerdi Abdü'l-kadîr'den gayri kimesne ana¹⁷¹⁵ yapışmazdı.

Ve bir rivâyetde dahi şöyle demişler ki, bir gün Hazret-i Tâcu'l-Ârifin,¹⁷¹⁶ kaddese'l-lâhu sırrehu¹⁷¹⁷ Kalmîna'da zâviye-i mübârekesinde otururdu. Mürîdlerinden birisine eyitdi; tur tekke'ye kapusını bağla eger bir acemi yiğit gelürse içerü komayasun didi. **(170/b)** Andan ol kimesne turub¹⁷¹⁸ tekke kapusını bağladı. Bir zemândan sonra kapu kakıldı, ol kişi kapuyı açub gördi ki; Hazret-i Seyyid'ün¹⁷¹⁹ didüğü yiğit gelmişidi. *Eyitdi,*¹⁷²⁰ yâ Yiğit sana içerü girmege izin yogdur, andan ol Yiğit¹⁷²¹ münsir¹⁷²² ve muztarib¹⁷²³ olub tekke dairesinde hayrân olub¹⁷²⁴ gizerdi. Bir sâ'atden sonra Hazret-i Seyyid¹⁷²⁵ izin virdi ol yiğit içerü girdi. Hazret-i Seyyid¹⁷²⁶ karşı vardı,¹⁷²⁷ *koca koca güreşdi.*¹⁷²⁸ Merhabâ yâ Abdü'l-kadîr, hoş geldün kadem getürdün,¹⁷²⁹ seni men' eyledüğümüz¹⁷³⁰ sana¹⁷³¹ ihânet değildür, belki sana tenbih eylemekdür¹⁷³² ki, senün târikin bizden feth olmaz ve bizüm *her*¹⁷³³ zemânımızda sana nesne yogdur; ammâ biz gitdükdün¹⁷³⁴ sonra¹⁷³⁵ meydan senündür deyüb çok nâsîhatlar eyledi, rahmetu'l-llahi aleyh¹⁷³⁶

¹⁷¹³ pes, A.N., vr. 109/b.

¹⁷¹⁴ Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 109/b - .

¹⁷¹⁵ ana, A.N., vr. 110/a - ; M.B.N., vr. 143/a - .

¹⁷¹⁶ Seyyid, A.N., vr. 110/a.

¹⁷¹⁷ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 110/a - .

¹⁷¹⁸ durub, A.N., vr. 110/a.

¹⁷¹⁹ Seyyid'ün, A.N., vr. 110/a - .

¹⁷²⁰ M.B.N., vr. 143/a.

¹⁷²¹ gelmişidi...yiğit, A.N., vr. 110/a - .

¹⁷²² münsirü'l-kalb, M.B.N., vr. 143/b.

¹⁷²³ münsirü'l-kalb, A.N., vr. 110/a.

¹⁷²⁴ olub, A.N., vr. 110/a - .

¹⁷²⁵ Seyyid, A.N., vr. 110/a.

¹⁷²⁶ Seyyid, A.N., vr. 110/a.

¹⁷²⁷ varub, M.B.N., vr. 143/b.

¹⁷²⁸ M.B.N., vr. 143/b.

¹⁷²⁹ kadem getürdün, M.B.N., vr. 143/b.

¹⁷³⁰ itdiğimiz, A.N., vr. 110/a.

¹⁷³¹ sana, A.N., vr. 110/a - .

¹⁷³² tenbihdur, A.N., vr. 110/a.

¹⁷³³ A.N., vr. 110/a.

¹⁷³⁴ ammâ...gitdükdün, A.N., vr. 110/a - .

¹⁷³⁵ sonra, M.B.N., vr. 143/b - .

¹⁷³⁶ rahmet...aleyh, A.N., vr. 110/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ aleyhüma rahmeten vâsi'aten, M.B.N., vr. 143/b.

Ve dahı rivâyet olundı ki; Şeyh Ebû Bekr Bağdâdî'den rahmetu'l-İlahi aleyh¹⁷³⁷ eydür; Hazret-i Resûl aleyhi's-selâmı¹⁷³⁸ âlemi¹⁷³⁹ rüyada gördüm, **(171/a)** bir âlî taht üzerinde oturur ilerü varub selâm virüb karşusuna el bağlayub¹⁷⁴⁰ turdum. Andan eyitdüm; yâ Resûlullâh senün ammun Abbas'dan Mervî'dür ki, sen¹⁷⁴¹ buyurmuşsın. من راني في المنام راني حقا فان الشيطان لا يمتثل علي صورتي* her kimesne, kim beni düşünde görse tahkik beni görmışdür; zîrâ şeytân benüm sûretime girmez. Eyitdi; neam. Bu hâdisi didi mü? andan eyitdüm; yâ Resûlullâh bunı dahı siz didünüz mi ki; من صيلى على مرة و احده صيلى الله عليه بهاعشرا و من صيلى على مائة صيلى الله بها مائة و من صيلى على الف ذاحم كتفى عليه بهاعشرا و من صيلى على عشرة صيلى الله بها مائة و من صيلى على مائة صيلى الله بها الف ذاحم كتفى Hakk-te'âlâ¹⁷⁴⁵ her kimesne ki, bana bir kerre salâvât getirse¹⁷⁴⁴ Hakk-te'âlâ¹⁷⁴⁵ izzet ile¹⁷⁴⁶ ana on kerre salâvât getüre,¹⁷⁴⁷ her kimesne ki, bana on kerre salâvât getürse Hakk-te'âlâ yüz kerre salâvât getüre¹⁷⁴⁸ ve her kimesne ki,¹⁷⁴⁹ **(171/b)** ana bin kerre salâvât¹⁷⁵⁰ getüre kıyâmet gününde anun omuzı benüm omuzıma tokına.¹⁷⁵¹ Eyitdi; neam bu hâdisi dahı ben¹⁷⁵² didüm. Benden *bu hâdisi*¹⁷⁵³ Abbas işitdi ve ben¹⁷⁵⁴ Cebrâil'den işitdüm ve¹⁷⁵⁵ Cebrâil Hazret-i İzid'den¹⁷⁵⁶ haber virdi. Ebû Bekr eydür;¹⁷⁵⁷ bu habere gayet ferâh oldum, karşusunda turdum. Pes Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm âlâcasının¹⁷⁵⁸ (?) altından bir elma ve bir rivâyetde bir salkum hurma çıkardı, iki bahş eyledi; yarısını sakladı ve yarısını bana virdi. Eyitdi; bunda hâzır olan cemaâte taksim

¹⁷³⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 110/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ aleyh, M.B.N., vr. 143/b.

¹⁷³⁸ Resûlum, A.N., vr. 110/a; salâvâtullahi te'âlâ aleyhi ves'selâm, M.B.N., vr. 143/b.

¹⁷³⁹ A.N., vr. 110/a.

¹⁷⁴⁰ kuşanıb, A.N., vr. 110/b.

¹⁷⁴¹ sen, A.N., vr. 110/b - .

* Kimbeni rüyasında görürse doğru görmüşdür. Çünkü şeytan benim suretime giremez.

¹⁷⁴² من ..ya'nî, A.N., vr. 110/b - .

* Kim ki, Peygamberine bir defa selat-u selam getirirse Allah ona on katı ecir verir. Kim ki, Peygambere on katı ecir verirse Allah ona yüz defa selat-u selam getirir. Kim ki ona yüz defa getirirse Allah ona bin kat ecir verir. Kim ki, Peygambere bin defa getirirse bütün melekler kıyâmet gününe kadar ona dua eder.

¹⁷⁴³ صيلى ...ya'nî, A.N., vr. 110/b - .

¹⁷⁴⁴ vîrse, A.N., vr. 110/b.

¹⁷⁴⁵ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 110/b.

¹⁷⁴⁶ azametile, M.B.N., vr. 144/a.

¹⁷⁴⁷ ide, M.B.N., vr. 144/a.

¹⁷⁴⁸ ide, M.B.N., vr. 144/a.

¹⁷⁴⁹ izzet...ki, A.N., vr. 110/b - .

¹⁷⁵⁰ salâvât, A.N., vr. 110/b - .

¹⁷⁵¹ ol kişinin omzı kıyâmet gününde benüm omzıma dokına, A.N., vr. 110/b.

¹⁷⁵² bu...ben, A.N., vr. 110/b - .

¹⁷⁵³ A.N., vr. 110/b.

¹⁷⁵⁴ ben, A.N., vr. 110/b - .

¹⁷⁵⁵ ve, A.N., vr. 110/b - .

¹⁷⁵⁶ Hazret-i Rabbü'l-izid, M.B.N., vr. 144/a.

¹⁷⁵⁷ eydür, M.B.N., vr. 144/a - .

¹⁷⁵⁸ kıyâfetinün, M.B.N., vr. 144/b.

eyle. Pes eyitdüm ki; yâ Resûlullâh bunun yarısını kimün için sakladunuz?¹⁷⁵⁹ Eyitdi; bunu Ebû'l-Vefâ için ve anun oğlanları için ve dahı ana tâbi' olub¹⁷⁶⁰ silsilesine girenler için sakladum didi. Hakk-sübhâne ve te'âlâ Hazreti¹⁷⁶¹ cemî' ümmet-i Muhammed'e aleyhi's-selâm¹⁷⁶² anun silsilesine¹⁷⁶³ girüb ol hisseden mahfûz olmağı¹⁷⁶⁴ müyesser ide,¹⁷⁶⁵ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁷⁶⁶

Andan Ebû Bekr eydür, ben eyitdüm; **(172/a)** yâ resûlullâh, Tâcu'l-Ârifin mukarribinden midür? Eyitdi; neam. Andan sonra meşhur evliyâ'lardan¹⁷⁶⁷ birisini andum. Eyitdüm; fulan kimesne¹⁷⁶⁸ hakkında ne dirsiz?¹⁷⁶⁹ Evliyâ'-ullah'dandur; ammâ sen Ebû'l-Vefâ'dan şaşma. Andan bir kimesne dahı andum, eyitdü; ol dahı evliyâ'-ullah'dandur; ammâ Ebû'l-Vefâ'dan şaşma,¹⁷⁷⁰ el-hâsıl evliyâ-i kibârdan on kimesne arz itdüm. Onunda¹⁷⁷¹ dahı evliyâ'dandur; ammâ Ebû'l-Vefâ'dan şaşma didi ve andan sonra eyitdi; yâ Âbâ Bekr, Ebû'l-Vefâ'dan gafil olma ki, bu zemânda andan eslah ve evda' ve ezhed ve etka ve enka kimesne yogdur ve dahı kıyâmet gününde anun âlemi altında¹⁷⁷² ondört ulû sultân olsa gerekdür ve dahı ben saîr enbiyâ' üzerine iftihâr itsem gerekdür ki; sizün ümmetinüzde¹⁷⁷³ Ebû'l-Vefâ gibi kimesne var mıdur? deyü ve andan eyitdi; yâ Âbâ Bekr yüri var, Ebû'l-Vefâ'nun hizmetinde¹⁷⁷⁴ iriş, kırk gün musâhabeti ganîmet gör; **(172/b)** zîrâ kırk gündün sonra bize ulaşa gerekdür didi.

Pes Ebû'l-Bekr eydür; hemân ki uyandum, Kalmîna'ya irişdüm;¹⁷⁷⁵ zîrâ bildüm ki; ol vâkıâ sıdk üzredür¹⁷⁷⁶ kaçan Hazret-i Seyyid'ün¹⁷⁷⁷ zâviyesine geldüm. Hazret-i Seyyid'e¹⁷⁷⁸ buluşub selâm virdüm. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁷⁷⁹ eyitdi; مرحباً بابى بكر المحب رسولاً

¹⁷⁵⁹ sakladun, A.N., vr. 111/a.

¹⁷⁶⁰ anun, A.N., vr. 111/a.

¹⁷⁶¹ M.B.N., vr. 144/b.

¹⁷⁶² M.B.N., vr. 144/b.

¹⁷⁶³ silsile-i mübârekesine, M.B.N., vr. 144/b.

¹⁷⁶⁴ olmak, M.B.N., vr. 144/b.

¹⁷⁶⁵ Hakk-te'âlâ'nun silsilesine girenlerden eyle, A.N., vr. 111/a.

¹⁷⁶⁶ âmîn...âlemîn A.N., vr. 111/a - .

¹⁷⁶⁷ evliyâ'dan, M.B.N., vr. 144/b.

¹⁷⁶⁸ kimesnenün, A.N., vr. 111/a.

¹⁷⁶⁹ buyurursız, M.B.N., vr. 144/b.

¹⁷⁷⁰ andan...şaşma, A.N., vr. 111/a - .

¹⁷⁷¹ anun, A.N., vr. 111/a.

¹⁷⁷² dibinde, A.N., vr. 111/a.

¹⁷⁷³ ümmetlerinüzde, M.B.N., vr. 145/a.

¹⁷⁷⁴ hidmetine, A.N., vr. 111/a; M.B.N., vr. 145/a.

¹⁷⁷⁵ geldüm, A.N., vr. 111/a.

¹⁷⁷⁶ hakk'dur, A.N., vr. 111/b.

¹⁷⁷⁷ Seyyid'ün, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁷⁸ Seyyid'e, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁷⁹ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 111/b - .

* من الحبيب¹⁷⁸⁰ ya'nî merhabâ Ebû Bekr'e ki, muhibbimizdur ve habibimizin ya'ni Hazret-i Resûl'un elçisidir. Hazret-i Seyyid¹⁷⁸¹ bu söziyle vâkıâya işâret eyledi ve andan sonra¹⁷⁸² tasrih idüb, eyitdi ki; * يا ابا بكر ابعء اربعين يوماً يكون القءوم على الله¹⁷⁸³ ya'nî yâ Âbâ Bekr kırk günden sonra cânib-i Hakk'a seferi vardur. Ebû Bekr eydür; başım aşaga idüb, sâkit oldum. Andan Hazret-i Seyyid¹⁷⁸⁴ eyitdi; niçün bana ol mâ-cerâyı söylemedün. Eyitdüm;¹⁷⁸⁵ yâ Seyyidî bana var haber vir dimediler eger¹⁷⁸⁶ diseler dirdim; ammâ **(173/a)** Hazretinüze kaziyye temâm-ı ma'lûm olmuş, hîç¹⁷⁸⁷ ihtiyac kalmamış ki, ben söyleyem didüm, andan¹⁷⁸⁸ beni hâlvete koydı. Yedi gün oturdum, Hazret-i Seyyid'ün¹⁷⁸⁹ himmet-i berekâtında hayli halat ve makamât kat' eyledüm, kaçan kırk gün temâm oldu. Hazret-i Seyyid¹⁷⁹⁰ ashâbını cem' idüb, vasiyyet eyledi¹⁷⁹¹ esrâr-ı ilâhiyye'den çok söz söyledi. Âhir kelâmı bu oldu ki; يا ابا بكر صدق رسول الله صلى الله عليه وسلم¹⁷⁹² ya'nî Âbâ Bekr Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm¹⁷⁹³ gerçek söyler. Ben eyitdüm; بلي يا سيدي و¹⁷⁹⁴ ya'nî Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm¹⁷⁹⁴ gerçektür ve gerçekleşmişdür. Eyitdi; نعم انا لله و انا لله راجعون تايون ايون لربسنا حامدون¹⁷⁹⁵ hîç¹⁷⁹⁵ kimesne bilmezdi bu kelimâtımızdan murâd nedür? Hâzırlar bu kelâmıdan mütehayyir oldılar. Pes Hazret-i Seyyid'ün rûh-u mutahhiri cânib-i ilâhiyye¹⁷⁹⁶ pervâz eyleyüb,¹⁷⁹⁷ civâr-ı rahmânda vatan **(173/b)** tutdı. Cism-i mübârekini¹⁷⁹⁸ defn itdükten sonra bu kelimâtın ma'nâsı ve

* hoş geldin ey Ebû Bekir, peygamberin sevgililer sevgilisi.

¹⁷⁸⁰ مرحباً ...ya'nî, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁸¹ Seyyid, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁸² sonra, A.N., vr. 111/b - .

* Peygamberimiz: ey Ebû Bekir kırk gün sonra Allahıma kavuşacağım.

¹⁷⁸³ ki...ya'nî, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁸⁴ Seyyid, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁸⁵ Ben eyitdüm, A.N., vr. 111/b.

¹⁷⁸⁶ M.B.N., vr. 145/b.

¹⁷⁸⁷ hîç, M.B.N., vr. 145/b.

¹⁷⁸⁸ ammâ...andan, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁸⁹ Seyyid'ün, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁹⁰ Seyyid, A.N., vr. 111/b - .

¹⁷⁹¹ eyleyüb, M.B.N., vr. 145/b.

* Ya Ebû Bekir Peygamberimiz doğrudur.

¹⁷⁹² sallallahü...selem, A.N., vr. 111/b - ; sallallahü te'âlâ aleyhi ve sellem, M.B.N., vr. 145/b.

¹⁷⁹³ aleyhi's-selâm, A.N., vr. 111/b - ; aleyhi's-salâtü ve's-selâm, M.B.N., vr. 145/b.

* Doğrudur ya Seyyidî, o doğruların doğrusudur.

¹⁷⁹⁴ aleyhi's-selâm, A.N., vr. 111/b - .

* Ne kadar şerefli, o şerefli ki, biz Allah'dan geldik yine biz Allah'a döneceğiz.

¹⁷⁹⁵ hîç, A.N., vr. 111/b; M.B.N., vr. 145/b.

¹⁷⁹⁶ cânib-i hakk, A.N., vr. 111/b.

¹⁷⁹⁷ eyledi, A.N., vr. 112/a.

¹⁷⁹⁸ Mübârek cismini, A.N., vr. 112/a.

ol gördüğüm vâkıâ ashâba söyledüm. Hazret-i Seyyid'ün¹⁷⁹⁹ işâreti anlara ma'lûm oldu, nevvare'l-lâhu merkadehû.¹⁸⁰⁰

Ve dahı rivâyet olundu ki; bir kimesne bir gün Şeyh Ahmed Hasan Rifâiyye'nin meclisine hzır oldu.¹⁸⁰¹ Ahmed Rifâî, Şeyh Mansûr'un¹⁸⁰² menâkıbından ve ahvâlinden¹⁸⁰³ ve halâtını söylerdi.¹⁸⁰⁴ Ol kimesne gayet taaccüb eyledi ve eyitdi; yâ şeyh evliyâ'-ullâh da Mansûr gibi biri dahı *gelmiş kimesne*¹⁸⁰⁵ var mıdır? Şeyh Ahmed Rifâî eyitdi; yâ Recül bilmiş ol ki evliyâ'da¹⁸⁰⁶ bir kimesne vardur ki; kıyâmet gününde arsa-i arasâta gelecek âlemi dibinde bin mürîdi ola ki; her birinün mertebesi Mansûr mertebesi gibi ola; belki dahı ziyâde. Pes ol kişi bu haberi işidecek rikkat idüb ağladı. Kendünün¹⁸⁰⁷ iflâsını mülâhaza eyledi ve hâtırına bu geldi ki, acaba murâdı Şeyh Ahmed'ün kendisi mi ki veya¹⁸⁰⁸ gayri **(174/a)** kimesne mi ki deyüb şübheye düşüb fikre vardı ve bu şübheyi def' itmeñçün¹⁸⁰⁹ eyitdi; yâ Seyyidî ol didigünüz, kimesne kim ola? Eyitdi; ol didigüm Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁸¹⁰ Ebû'l-Vefâ'dur, kaddese'l-lâhu sırrehu deyüb, elini yüzine sürdi.¹⁸¹¹ Bismillâh-ir-ramân-ir-rahîm, deyüb ve salâvât virüb ve eyitdi; kaçan Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün mübârek adı anılsa ben itdigüm gibi idün didi bismillâh¹⁸¹² deyüb ve salâvât virüb elinüzü yüzünüze sürün¹⁸¹³ didi.

Ve dahı Mekke ve Medine *şerefullâh-i te'âlâ*¹⁸¹⁴ meşâyihinden mervîdür ki eyitmişler ki; *عجبتُ لمن يذكر ابالوفا تاج العارفين ولايسمى الله ولا يصلى على النبي عليه السلام ولا يسمع وجهه كيف لا* * *ya'nî*; aceblerüm şol kimesne ki, Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun mübârek ismini¹⁸¹⁵ diline getüre ve *dahı*¹⁸¹⁶ Bismillâh¹⁸¹⁷ diyüb ve salâvât virüb¹⁸¹⁸ elini yüzine

¹⁷⁹⁹ Seyyid'ün, A.N., vr. 112/a.

¹⁸⁰⁰ nevver...merkadehû, A.N., vr. 112/a - ; nevver-ullahi te'âlâ merkadehû, M.B.N., vr. 146/a.

¹⁸⁰¹ geldi, A.N., vr. 112/a.

¹⁸⁰² Mansûr'un, M.B.N., vr. 146/a - .

¹⁸⁰³ ve ahvâlinden, A.N., vr. 112/a - ; M.B.N., vr. 146/a - .

¹⁸⁰⁴ söyledi, A.N., vr. 112/a.

¹⁸⁰⁵ M.B.N., vr. 146/a.

¹⁸⁰⁶ evliyâ'-ullahda, M.B.N., vr. 146/a.

¹⁸⁰⁷ kendinün, A.N., vr. 112/a - .

¹⁸⁰⁸ yohsa, A.N., vr. 112/a - .

¹⁸⁰⁹ itmeñ için, A.N., vr. 112/b; M.B.N., vr. 146/a.

¹⁸¹⁰ ol... Ârifin, A.N., vr. 112/b - .

¹⁸¹¹ kaddes...sürdi, M.B.N., vr. 146/b.

¹⁸¹² Bismillâh-ir-ramân-ir-rahîm, M.B.N., vr. 146/b.

¹⁸¹³ sallallahü Âlî Resûlimi deyüb elinü yüzüne sürdü, A.N., vr. 112/a.

¹⁸¹⁴ M.B.N., vr. 146/b.

* Allah'ın ismi zikir edildiği zaman korkmayın ve Peygamberin ismi zikredildiği zaman ona salat-u selam getirmeyen Âriflerin Tacı baba dostun çok şaşırırm, Allahın büyüklüğünden utanmaz mı ?

¹⁸¹⁵ ism-i şerîfini, M.B.N., vr. 146/b.

¹⁸¹⁶ M.B.N., vr. 146/b.

¹⁸¹⁷ bismillâh-ir-ramân-ir-rahîm, M.B.N., vr. 146/b.

sürmeye, yüzünün etleri anun heybetünden soyulub dökülmeye.¹⁸¹⁹ İmdi her mümine lazımdur ki, Hazret-i Ebû'l-Vefâ¹⁸²⁰ gelicek Bismillâh¹⁸²¹ **(174/b)** deyüb ve salâvât getürüb¹⁸²² eline yüzüne süre, Hakk-te'âlâ yüzünün derisini soyulmakdan saklaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁸²³

Ve dahı rivâyet olundu ki; Şeyh Ahmed bin el-Hasan el-Rifâî¹⁸²⁴ kaddese'l-lâhu sırrehu¹⁸²⁵ bir gün va'z iderdi.¹⁸²⁶ Esnâ-i kelâmda evliyâ'-ullâh menâkıbından ba'zı¹⁸²⁷ zıkr itdi.¹⁸²⁸ Âhir Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁸²⁹ menâkıbından dahı ba'zımı¹⁸³⁰ söyledi. Anlurun¹⁸³¹ merâtibini ve makamâtını ba'zı¹⁸³² söyler iken¹⁸³³ Şeyh Ahmed'e bir vecd-u hâlet gelüb¹⁸³⁴ benzi mütegayyir oldu. Üç¹⁸³⁵ kerre âlâ sevtiler; yâ Tâcu'l-Ârifin deyüb çağırıldı. Andan sonra düşdi,¹⁸³⁶ bî-hoş oldu.¹⁸³⁷ Temâm üç¹⁸³⁸ gün meyyit-i mesâbesinde¹⁸³⁹ yatdı. Üç¹⁸⁴⁰ gündün sonra bir kerre dahı yâ Tâcu'l-Ârifin deyüb¹⁸⁴¹ çağırıldı ve aklı başına geldi. Halk bu hâlete mütehayyir ve hayran¹⁸⁴² oldılar hîç¹⁸⁴³ kimesne bu sırra vâkıf olmadı. Kendünün ba'zı¹⁸⁴⁴ has mürîdlerinden birkac¹⁸⁴⁵ kimesne **(175/a)** şeyh'den bu vecdün ve çağurmanun¹⁸⁴⁶ sebebini sordılar. Şeyh eyitdi; evliyâ'-

¹⁸¹⁸ virmeyüb, M.B.N., vr. 146/b.

¹⁸¹⁹ ya'ni bir kimesne Ebû'l-Vefâ'nun mübârek ismin diline getire besmele ile sâlâvat ile eline yüzüne yüzünün etleri anun heybetinden soyulub dökülmeye, A.N., vr. 112/b.

¹⁸²⁰ Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 112/b - .

¹⁸²¹ Bismillâh-ir-ramân-ir-rahîm, M.B.N., vr. 146/b.

¹⁸²² virüb, M.B.N., vr. 146/b.

¹⁸²³ âmîn...âlemîn A.N., vr. 112/b - .

¹⁸²⁴ Şeyh Ahmed Hasan Rifâî, A.N., vr. 112/b.

¹⁸²⁵ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 112/b - ; tahmet-ullahi te'âlâ, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸²⁶ idüb, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸²⁷ ba'zı, M.B.N., vr. 147/a - .

¹⁸²⁸ eyledi, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸²⁹ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 112/b - .

¹⁸³⁰ dahı ba'zımı, A.N., vr. 112/b - .

¹⁸³¹ anun, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸³² ba'zı, M.B.N., vr. 147/a - .

¹⁸³³ ol hâlde, A.N., vr. 112/b.

¹⁸³⁴ vecd-u arîz olub, A.N., vr. 112/b.

¹⁸³⁵ üç, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸³⁶ düşüb, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸³⁷ bî-hoş oldu, A.N., vr. 113/a - .

¹⁸³⁸ üç, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸³⁹ temâm-ı meyyit, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁴⁰ üç, A.N., vr. 113/a; M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁴¹ yâ...deyüb, A.N., vr. 113/a - .

¹⁸⁴² ve hayran, A.N., vr. 113/a - .

¹⁸⁴³ hîç, A.N., vr. 113/a; M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁴⁴ ba'zı, A.N., vr. 113/a - ; M.B.N., vr. 147/a - .

¹⁸⁴⁵ ba'zı, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁴⁶ M.B.N., vr. 147/a.

ullahın'ın¹⁸⁴⁷ kaçan ki, menâkıbı zikr itdüm.¹⁸⁴⁸ Her birisinün mertebesine göre güya ki,¹⁸⁴⁹ suya baturdum, kiminün¹⁸⁵⁰ menâkıbında belüme degin¹⁸⁵¹ batardum kiminün¹⁸⁵² menâkıbında göğüsüne *topuğuma*¹⁸⁵³ degin *suya*¹⁸⁵⁴ batar,¹⁸⁵⁵ kiminün menâkıbında boğazuma degin batardum *ve kiminün menâkıbında dizüme degin batardum ve kiminiün menâkıbında belüme degin batardum ve kiminiün menâkıbında göğsüne degin batardum*¹⁸⁵⁶ ve kiminün menâkıbında dolardum gerü¹⁸⁵⁷ çıkardum¹⁸⁵⁸ kaçan ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'nün¹⁸⁵⁹ menâkıbını zikr eyledüm. Bir bahre irişdüm ki,¹⁸⁶⁰ nihâyeti *ve pââyânı*¹⁸⁶¹ yogdur¹⁸⁶² korkdum ki, gark olam. Pes *ol korkudan ötürü*¹⁸⁶³ üç¹⁸⁶⁴ kerre yâ Tâcu'l-Ârifin deyüb¹⁸⁶⁵ çağırdum ve ol bahre daldum. Üç¹⁸⁶⁶ gün üç¹⁸⁶⁷ gice *ve gündüz*¹⁸⁶⁸ gittüm, âhir gördüm bir el geldi yâ Tâcu'l-Ârifin deyü¹⁸⁶⁹ ol ele yapışdum. Beni bahrün kenarına bıraktı, gerü¹⁸⁷⁰ kendüme geldüm. Pes ol mürüdler eyitdiler; **(175/b)** Hazret-i Ebû'l-Vefâ bu kadar kudreti¹⁸⁷¹ olmak ne aceb deyü isti'bâd eylediler.¹⁸⁷² Andan¹⁸⁷³ Hazret-i Şeyh Ahmed¹⁸⁷⁴ *dahı*¹⁸⁷⁵ bunlara eyitdi; zinhâr hatırınıza bu asl nesne gelemesün, sâkit olun, siz ne bilürsüz ki, Hazret-i Ebû'l-Vefâ¹⁸⁷⁶

¹⁸⁴⁷ evliyâ'nın, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁴⁸ iderdüm, M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁴⁹ kim, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁵⁰ kimsenun, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁵¹ dizime degin, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁵² kimisinin, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁵³ M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁵⁴ M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁵⁵ batardum, A.N., vr. 113/a; M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁵⁶ M.B.N., vr. 147/a.

¹⁸⁵⁷ yine, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁵⁸ kiminün...çıkardum, A.N., vr. 113/a - .

¹⁸⁵⁹ Tâcu'l-Ârifin'nün, A.N., vr. 113/a - .

¹⁸⁶⁰ daldum ki, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁶¹ M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁶² yog, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁶³ M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁶⁴ üç, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁶⁵ deyü, A.N., vr. 113/a; M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁶⁶ üç, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁶⁷ üç, M.B.N., vr. 147/b - .

¹⁸⁶⁸ M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁶⁹ çağırdum...deyü, A.N., vr. 113/a - .

¹⁸⁷⁰ ol idüki, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁷¹ mikdârı, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁷² itdiler, A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁷³ andan, A.N., vr. 113/a - .

¹⁸⁷⁴ Şeyh Ahmed, A.N., vr. 113/a - ; M.B.N., vr. 147/b - .

¹⁸⁷⁵ A.N., vr. 113/a.

¹⁸⁷⁶ Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 113/a - .

ne mertebede kimesnedür.¹⁸⁷⁷ Bir gün benim *dahu*¹⁸⁷⁸ hâtıruma geldi ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin ne mertebelü kimesnedür bilem; zîrâ andan bana¹⁸⁷⁹ işâret gelmişti. Nitekim evvel kitâbda geçdi.¹⁸⁸⁰

Pes bir gece teveccüh idüb,¹⁸⁸¹ yatdum vâkıâ da gördüm ki; kıyâmet kopmuş arsa-i arasât cemî' mahlukâtıla tolmuş¹⁸⁸² sırât gerilmiş, mîzân kurulmuş cemî' Resûl ve melâike hâzır olmuşlar. Nâ-gâh gördüm, bir nûr peydâ oldu, ol nûr altında bir âlem zâhir¹⁸⁸³ oldu. Bî-nihâye halk ol âlemün dibinde gelürler.¹⁸⁸⁴ Ben¹⁸⁸⁵ zann eyledüm ki;¹⁸⁸⁶ bir ulû peygamber, ümmetiyle gelür. Vakti ki; Hazret-i Resûl sallallahü aleyhi ve sellem¹⁸⁸⁷ (176/a) yakın geldi. Irakdan Hazret-i Resûl¹⁸⁸⁸ *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹⁸⁸⁹ tevazu'lar¹⁸⁹⁰ ile turdı. Bir kimesneye sordum ki; bu nice peygamberdür? Ol kimesne¹⁸⁹¹ eyitdi;¹⁸⁹² peygamber degüldür, bil ki¹⁸⁹³ ümmet-i Muhammed¹⁸⁹⁴ *aleyhi's-salâtü ve's-selâmdandur*¹⁸⁹⁵ buna; Tâcu'l-Ârifin Ebû'l-Vefâ¹⁸⁹⁶ dirler. Şeyh Ahmed eydür; ilerü varub selâm virdüm. Bana¹⁸⁹⁷ eyitdi; *merhabâ*¹⁸⁹⁸ yâ Ahmed var Hazret-i Resûl'e¹⁸⁹⁹ *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹⁹⁰⁰ selâm vir tevazu' eyle.¹⁹⁰¹

Pes ben dahi ilerü varub Hazret-i Resûl'e¹⁹⁰² *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹⁹⁰³ selâm virdüm. Eyitdi; *merhabâ* yâ Ahmed, var Ebû'l-Vefâ'yı kığır¹⁹⁰⁴ gelsün. Pes varub

¹⁸⁷⁷ mertebelü kimesne, A.N., vr. 113/a; ne mertebesi vardır, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁷⁸ M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁷⁹ benim...bana, A.N., vr. 113/b - .

¹⁸⁸⁰ nitekim kitâbın evvelinde geçdi, A.N., vr. 113/b - .

¹⁸⁸¹ itdüm, A.N., vr. 113/b.

¹⁸⁸² tolmuş, A.N., vr. 113/b - ; cem' olmuş, M.B.N., vr. 147/b.

¹⁸⁸³ peydâ, A.N., vr. 113/b.

¹⁸⁸⁴ ol âlemün dibinde bî-nihâye halk gelürler, A.N., vr. 113/b.

¹⁸⁸⁵ ben, A.N., vr. 113/b.

¹⁸⁸⁶ itdüm ki, M.B.N., vr. 148/a.

¹⁸⁸⁷ Resûlum, A.N., vr. 113/b; sallallahü te'âlâ aleyhi ve sellem, M.B.N., vr. 148/a.

¹⁸⁸⁸ Resûl, A.N., vr. 113/b - .

¹⁸⁸⁹ M.B.N., vr. 148/a.

¹⁸⁹⁰ tevazu', A.N., vr. 113/b; tevazu' idüb, M.B.N., vr. 148/a.

¹⁸⁹¹ ol kimesne, M.B.N., vr. 148/a - .

¹⁸⁹² cevâb virdi ki, A.N., vr. 113/b.

¹⁸⁹³ bil ki, A.N., vr. 113/b - .

¹⁸⁹⁴ Muhammed'den bir kişidir, A.N., vr. 113/b.

¹⁸⁹⁵ M.B.N., vr. 148/a.

¹⁸⁹⁶ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 113/b - .

¹⁸⁹⁷ bana, M.B.N., vr. 148/a - .

¹⁸⁹⁸ M.B.N., vr. 148/a.

¹⁸⁹⁹ Resûl'e, A.N., vr. 113/b - .

¹⁹⁰⁰ M.B.N., vr. 148/a.

¹⁹⁰¹ selâm ve tevazu' eyle, A.N., vr. 113/b; tevazu' eyle selâm vir, M.B.N., vr. 148/a.

¹⁹⁰² Hazret-i Resûl'e, A.N., vr. 113/b - .

¹⁹⁰³ M.B.N., vr. 148/a.

¹⁹⁰⁴ çağır, M.B.N., vr. 148/a.

Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁹⁰⁵ kığırdum¹⁹⁰⁶ geldi. Hazret-i Resûl'e¹⁹⁰⁷ *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹⁹⁰⁸ selâm virüb önünde turdı. Hazret-i Resûl¹⁹⁰⁹ *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*¹⁹¹⁰ hayli ikrâm ve izâr¹⁹¹¹ eyledi. Yanına getirüb iki gözünin arasında öpdü, Şeyh Ahmed eydür; güya ki ol öpdüğü yiri henüz göre tururum. Andan Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm¹⁹¹² eyitdi; yâ Ahmed muştîlik olsun sana **(176/b)** ve kavmuna şefâat eyledüm.

Ebû'l-Vefâ ve kavmi hürmetine andan sonra Hazret-i Ebû'l-Vefâ'ya¹⁹¹³ eyitdi; yâ¹⁹¹⁴ Âbâ'l-Vefâ¹⁹¹⁵ tur cemî' kavmün ve akrabân ve taallukatun ve zürriyâtın ve cemî' mürîdlerün ve silsilene ki, sıdk ve ihlâsı birle¹⁹¹⁶ dahil olan kimesnelere ile¹⁹¹⁷ cennete gir, andan Hazret-i Seyyid turdı; cemî' zürriyâtı ve tevâbi'¹⁹¹⁸ birle cennete girdi. Şeyh Ahmed eydür; henüz dahı gözüm önünde turur anlarun cennete girdüğü ve dahı Hazret-i izzet celle celâlühü huzurunda anun mürîdlerini ve mürîdlerinin mürîdlerini ve muhibblerini ve muhibinin muhibbi¹⁹¹⁹ ana intisab idenleri ve dahı¹⁹²⁰ Kur'an okuyub sevabını anlara bağışlayanları ne resme sûal ve hesap olunduğı henüz gözümün önünde tururdu. Andan sonra uyandım, bildüm ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁹²¹ ne mertebelü kimesne imiş ve ana evlâdına tabi' olmak nice **(177/a)** saâdetimiş, Hakk-sübhâne ve te'âlâ cemî' ümmet-i Muhammedî ana muhibb ve muhlis olub silsile-i mübârekesine dâhil olanlardan kılı vire, âmîn,¹⁹²² yâ rabbü'l-âlemîn.¹⁹²³

Ve dahı rivâyet olundu ki; meşâyih-i kibârdan bir azîz vardı Şeyh Yusuf Sıgarî dirlerdi, Muhammed Kurânî dirlerdi, bir mürîdi vardı.¹⁹²⁴ Bir gün Muhammed

¹⁹⁰⁵ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 113/b - .

¹⁹⁰⁶ çağurdum, A.N., vr. 113/b; M.B.N., vr. 148/a.

¹⁹⁰⁷ Resûl'e, A.N., vr. 113/b - .

¹⁹⁰⁸ M.B.N., vr. 148/a.

¹⁹⁰⁹ Hazret-i Resûl'um, A.N., vr. 113/b.

¹⁹¹⁰ M.B.N., vr. 148/a.

¹⁹¹¹ izâr ve ikrâm, M.B.N., vr. 148/a.

¹⁹¹² Resûl'um, A.N., vr. 114/a.

¹⁹¹³ Ebû'l-Vefâ'ya, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹¹⁴ yâ, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹¹⁵ Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 114/a.

¹⁹¹⁶ ki... birle, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹¹⁷ ile, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹¹⁸ cemî' tevâbi' ve zürriyâtı, A.N., vr. 114/a.

¹⁹¹⁹ muhibinin muhibbi, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹²⁰ dahı, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹²¹ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹²² ol vahibü'l-atâyâ dan mercudur ki ana muhibb olub silsilesine dahil olanlardan kılıvire, âmîn, A.N., vr. 114/a.

¹⁹²³ Şeyh Ahmed...âlemîn, M.B.N., vr. 148/b - ; yâ...âlemîn, A.N., vr. 114/a - .

¹⁹²⁴ bir mürîdi vardı, adına; Muhammed Kurânî dirlerdi, A.N., vr. 114/b; M.B.N., vr. 148/b.

Kurânî¹⁹²⁵ hâlvetde iken bir hâlet arz oludu,¹⁹²⁶ ol arıza budur ki,¹⁹²⁷ gördi cemî' âleme toptolu¹⁹²⁸ nûr olmuş ve bir kavm gördi; seccâdeye varmışlar tesbîh ve tehlîl kılurlar¹⁹²⁹ ve envâ' ibâdet hasene kılurlar.¹⁹³⁰ Muhammed Kurânî bu vâkiâ *şeyh'e*¹⁹³¹ arz eyledi.¹⁹³² Şeyh eyitdi; bu vâkiâ şeytânîdür, buna mukayyed olma didi.¹⁹³³

*Pes*¹⁹³⁴ Muhammed Kurânî¹⁹³⁵ taaccüb eyledi ki,¹⁹³⁶ bu asl vâkiâ şeytânî olmak müste'bid ola.¹⁹³⁷ Şeyhine bunun teselli¹⁹³⁸ olmadığı ma'lûm oldı.¹⁹³⁹ **(177/b)** *Pes şeyh*¹⁹⁴⁰ diledi ki; mürîd teselli ide ve bu târikde dervîşlere olan¹⁹⁴¹ vâkiâları *ana*¹⁹⁴² hikâyet eyledi.

Âhir Rüstem Kizvânî vâkâsını hikâyet eyledi. Ol vâkiâ budur ki, Rüstem Kizvânî, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün¹⁹⁴³ kaddese'l-lâhu sırrehu¹⁹⁴⁴ mürîdlerindendi. Bir gün¹⁹⁴⁵ hâlvetde iken bir *ana*¹⁹⁴⁶ vâkiâ oldı,¹⁹⁴⁷ gelüb Hazret-i Seyyid'e¹⁹⁴⁸ eyitdi; yâ Seyyidî gördüm ki, hâlvetüm nûr¹⁹⁴⁹ tolar¹⁹⁵⁰ ve bu nûr¹⁹⁵¹ hâlvetümden *taşra*¹⁹⁵² çıkub taşra âlemi tutar¹⁹⁵³ ve görürüm ki, cemî' eşya secde ider, diledüm ki ben dahı secde idem; zîrâ¹⁹⁵⁴ bir demürden¹⁹⁵⁵ direk ki, bir ucı yerde ve bir ucı kalbümdeür¹⁹⁵⁶ beni

¹⁹²⁵ bu mürîdi, A.N., vr. 114/b.

¹⁹²⁶ olub, A.N., vr. 114/b; M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹²⁷ ol...ki, A.N., vr. 114/b - ; M.B.N., vr. 148/b - .

¹⁹²⁸ toptolu, A.N., vr. 114/b - .

¹⁹²⁹ iderler, A.N., vr. 114/b.

¹⁹³⁰ iderler, A.N., vr. 114/b; meşgul olmuşlar, M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹³¹ M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹³² varub Şeyh'e bu vak'a arz eyledi, A.N., vr. 114/b.

¹⁹³³ buna teselli olmadığı Şeyhine mukayyed olmadı müstebidd ol didi., A.N., vr. 114/b.

¹⁹³⁴ A.N., vr. 114/b.

¹⁹³⁵ Muhammed, A.N., vr. 114/b.

¹⁹³⁶ idüb, A.N., vr. 114/b.

¹⁹³⁷ endişeye vardı, A.N., vr. 114/b; baîd, M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹³⁸ müteselli, M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹³⁹ buna teselli olamadığı Şeyhine ma'lûm olub, A.N., vr. 114/b; olub, M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹⁴⁰ pes Şeyh, A.N., vr. 114/b - .

¹⁹⁴¹ gelen, A.N., vr. 114/b; M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹⁴² A.N., vr. 114/b.

¹⁹⁴³ Seyyid'ün, A.N., vr. 114/b.

¹⁹⁴⁴ kaddes...azîz, A.N., vr. 114/b - ; kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹⁴⁵ bir gün, M.B.N., vr. 148/b - .

¹⁹⁴⁶ M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹⁴⁷ oldı, A.N., vr. 114/b - .

¹⁹⁴⁸ Seyyid'e, A.N., vr. 114/b - .

¹⁹⁴⁹ nûrla, A.N., vr. 114/b; M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹⁵⁰ tolmuş, M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹⁵¹ M.B.N., vr. 148/b.

¹⁹⁵² M.B.N., vr. 149/a.

¹⁹⁵³ nûr-ı âlemi tutar, A.N., vr. 114/b; tutmuş, M.B.N., vr. 149/a.

¹⁹⁵⁴ zîrâ, A.N., vr. 114/b - .

¹⁹⁵⁵ demür, A.N., vr. 114/b.

¹⁹⁵⁶ bir ucı gökde kalbümdeür, A.N., vr. 114/b.

secde itmeñden men' eyledi¹⁹⁵⁷ *didi*.¹⁹⁵⁸ Ol sebebden secde idemedüm¹⁹⁵⁹ *Pes*¹⁹⁶⁰ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁹⁶¹ eyitdi; vâkıâ da şeytânîdür eger sende tevhîd ve himmet-i feryâd olmasa idi secde idüb azardun¹⁹⁶² helâk olurdun didi. Pes Rüstem Kızvânî bir niçe müddet dahı meşgul oldı. **(178/a)** Yine bir vâkıâ dahı görüb Hazret-i Seyyid'e¹⁹⁶³ gelüb eyitdi ki; yâ Seyyidî gördüm ki,¹⁹⁶⁴ yedi kat gök ve yedi yir¹⁹⁶⁵ ve arş ve gerüsi cennet ve cehennem cemî'si¹⁹⁶⁶ kalbimde hâsıl oldı. Şol bir ulû sahrâda bir dane hardal ne mertebede ise bu cümle dahı benüm kalbimde¹⁹⁶⁷ şöyle idi; Hazret-i Seyyid, Rüstem eline yapışub kakmağla sıkdı ve eyitdi; yâ Rüstem henüz dahı mahcûbsın yüri hâlvetine varub¹⁹⁶⁸ *muhkem sa'y idüb*¹⁹⁶⁹ meşgul ol, bilgil ki; bu gökler ve yirler¹⁹⁷⁰ kuyudur ve hîcâbdur, bu hîcâblardan geçmeyince¹⁹⁷¹ maksûda irişemezsin,¹⁹⁷² yâ Rüstem yürümek gerek,¹⁹⁷³ hîc¹⁹⁷⁴ bir makamda karar itmeme gerek ta kim menzîl eline *didi ve dahu*¹⁹⁷⁵ yâ Rüstem hâdis-i kudsî de gelmişdür ki; انه سبحانه يقول ما وسعني ارضي و لا سماليو ولكن و سعني قلب عبيد

* *ya'nî*¹⁹⁷⁶ Hakk-sübhâne ve te'âlâ buyurır ki; yerlerüme ve göklerüme sığamadum ve lâkin mü'min kulumun gönline sığdum **(178/b)** ve dahı bir yirde eydür ki; * *انا عند المنكسرة* *ya'nî* Hakk-sübhâne ve te'âlâ buyurur;¹⁹⁷⁷ ben şol sunık gönüllerde olurum ve dahı haber de gelmişdür ki, * *ان الله لا ينظر الي صوركم و الي لباسكم و لكن ينظر الي قلوبكم و حسن تبا تكم*,¹⁹⁷⁸ Hakk-te'âlâ celle ve alâ sizün sûretinize ve libâsınıza nazar eylemez lâkin¹⁹⁷⁸ kalbinize

¹⁹⁵⁷ komadı, M.B.N., vr. 149/a.

¹⁹⁵⁸ A.N., vr. 114/b.

¹⁹⁵⁹ ol...idemedüm, A.N., vr. 114/b - .

¹⁹⁶⁰ A.N., vr. 114/b.

¹⁹⁶¹ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 114/b - .

¹⁹⁶² azub, A.N., vr. 114/b.

¹⁹⁶³ Seyyid'e, A.N., vr. 115/a - .

¹⁹⁶⁴ görürüm ki, A.N., vr. 115/a.

¹⁹⁶⁵ kat yir ve yedi kat gök, A.N., vr. 115/a.

¹⁹⁶⁶ cümlesi, A.N., vr. 115/a; M.B.N., vr. 149/a.

¹⁹⁶⁷ andan, A.N., vr. 115/a.

¹⁹⁶⁸ gir, M.B.N., vr. 149/a.

¹⁹⁶⁹ M.B.N., vr. 149/a.

¹⁹⁷⁰ yirler ve gökler, A.N., vr. 115/a.

¹⁹⁷¹ bundan geçüb, A.N., vr. 115/a.

¹⁹⁷² irişmek gerek, A.N., vr. 115/a.

¹⁹⁷³ yâ...gerek, A.N., vr. 115/a - .

¹⁹⁷⁴ hîc, A.N., vr. 115/a; M.B.N., vr. 149/a.

¹⁹⁷⁵ A.N., vr. 115/a.

* Ben yeryüzüne ve gökyüzüne sığmam fakat mümin kulumun kalbine sığarım.

¹⁹⁷⁶ ki...ya'nî, A.N., vr. 115/a - .

* Allah kalbi kırıkların yanındadır.

¹⁹⁷⁷ *انا*...buyurur, A.N., vr. 115/a - .

* Allah sizin elbiselerinize ve vücutlarınıza bakmaz; fakat kalplerinize ve iyi niyetlerinize bakar.

¹⁹⁷⁸ lâkin, A.N., vr. 115/b - .

ve gönlünüze sâfi olub niyetünüz bütün olduğuna¹⁹⁷⁹ nazar eyler ve dahı gelmişdür hâdistede ki¹⁹⁸⁰, * *ان الملائكة لا يدخله بيتا فيه كلب و صورة* ya'nî¹⁹⁸¹ ferişte girmez. Ol eve ki anda sûret ve ola ve dahı¹⁹⁸² kelb ola.

İmdi sözlerden¹⁹⁸³ ma'lûm oldu ki; Hakk-te'âlâ'nun¹⁹⁸⁴ tecelli idecek makama¹⁹⁸⁵ gönülimiş ve sûret ve kelb olan makama¹⁹⁸⁶ melek girmezmiş¹⁹⁸⁷ ne sanursın gönlünde¹⁹⁸⁸ bunca küdürât ve sûver-i mahsûsât var iken Hakk-te'âlâ tecellimi kılssa gerekdür.¹⁹⁸⁹ Cehd ve sa'y eyle ki, gönül **(179/a)** evin¹⁹⁹⁰ gayriden hâli kılâsın ta kim sultânü's-selâtin makamı¹⁹⁹¹ olâsın¹⁹⁹² deyüb Rüstem'i yine hâlvete koydı. Bir kac gün Rüstem meşgul oldu yine gördi ki,¹⁹⁹³ hâlvetinün içi nûrla toldı,¹⁹⁹⁴ âlemi münevver oldu,¹⁹⁹⁵ cemî' eşya seccadeye varmış buna dahı¹⁹⁹⁶ *sende*¹⁹⁹⁷ secde eyle didiler. *Bu da*¹⁹⁹⁸ diledi ki; secde eyleye, hemân ki Hazret-i Tâcu'l-Ârifin¹⁹⁹⁹ kaddese'l-lâhu sırrehu²⁰⁰⁰ gelüb²⁰⁰¹ hâlvetine girdi. Hemân ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin geldi²⁰⁰² ol nûr-ı zulmetle tebdil olundu.²⁰⁰³ Pes²⁰⁰⁴ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²⁰⁰⁵ ilerü gelüb Rüstem'ün karnına karudı²⁰⁰⁶ bir pâre etin²⁰⁰⁷ sıkdı,²⁰⁰⁸ un-f-u birle çekdi. Rüstem eydür; sandum ki;

¹⁹⁷⁹ va...olduğuna, A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁸⁰ hâdis-i şerifte gelmişdür, M.B.N., vr. 149/b.

* Bir evde köpek ve resim olursa gerçekten melekler o ece girmezler.

¹⁹⁸¹ an...ya'nî, A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁸² ola...dahı A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁸³ bunlardan, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁸⁴ Hakk-te'âlâ'nun, A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁸⁵ makam-ı tecelli, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁸⁶ eve, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁸⁷ girmeyince, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁸⁸ ne...gönlünde, A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁸⁹ eydür, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁹⁰ evin, A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁹¹ makamı, A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁹² ola, M.B.N., vr. 150/a.

¹⁹⁹³ bir kac günden sonra gördi ki, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁹⁴ hâlvet-i nûrla dolub, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁹⁵ eyleyib, A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁹⁶ dahı, A.N., vr. 115/b - .

¹⁹⁹⁷ A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁹⁸ A.N., vr. 115/b.

¹⁹⁹⁹ Seyyid, A.N., vr. 115/b.

²⁰⁰⁰ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 150/a.

²⁰⁰¹ kaddes...gelüb, A.N., vr. 115/b - .

²⁰⁰² pes, A.N., vr. 115/b.

²⁰⁰³ oldu, M.B.N., vr. 150/a.

²⁰⁰⁴ pes, A.N., vr. 150/a - .

²⁰⁰⁵ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 115/b.

²⁰⁰⁶ yapışub, M.B.N., vr. 150/a.

²⁰⁰⁷ bir...etin M.B.N., vr. 150/a - .

²⁰⁰⁸ karnına yapışub sıkdı, A.N., vr. 115/b.

cemî' bağırsaklarum içümden çekdiler,²⁰⁰⁹ gördüm ki,²⁰¹⁰ bir kara cân-âveri içümden çıkarmış²⁰¹¹ önüme bıraktı. Andan sonra²⁰¹² Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den²⁰¹³ bir nûr çıkub bu kara cân-âvera dokundı bakdı, kül eyledi. Pes bana emr eyledi ki; meşgul ol. *Ben dahi*²⁰¹⁴ meşgul oldum, Hakk-te'âlâ Hazreti bana cemî' **(179/b)** nesne²⁰¹⁵ bana²⁰¹⁶ keşf eyledi²⁰¹⁷ maksuduma irişdüm didi. Şeyh Sigarî eydür; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²⁰¹⁸ kaddese'l-lâhu sırrehu²⁰¹⁹ azîm evliyâ'dandur, zemânun kutbidur, evliyâ'da misli gelmemişdür.²⁰²⁰ Saâdet ol kimesnenün²⁰²¹ kim anavuz zürriyât-ı tâhirine tabi' olub²⁰²² silsile-i mübârekesine²⁰²³ dâhil ola²⁰²⁴ iki cihânda²⁰²⁵ saîdlerinden ola, yâ rabbü'l-âlemîn.²⁰²⁶

Ve dahi²⁰²⁷ rivâyet olundı ki; bir gün Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²⁰²⁸ kaddese'l-lâhu sırrehu²⁰²⁹ Kalmîna da zâviyesinde otururdu. Irâk memleketinden bir tâcir Hazret-i Seyyid'i²⁰³⁰ ziyâret itmege geldi. Hazret-i Seyyid²⁰³¹ bunu görücek bir kaç²⁰³² âyet okudu ki, sabre delâlet iderdi; zîrâ arz-ı Tâcir'ün sefere²⁰³³ destûr almakidi²⁰³⁴ Tâcir Hazret-i Seyyid'ün²⁰³⁵ ayet okuduğundan fehm itmeyüb eyitdi;²⁰³⁶ yâ Seyyidî bir âzim sefer itsem gerek, icâzetinüz belî olsun didi.²⁰³⁷ Hazret-i Seyyid²⁰³⁸ eyitdü; yâ veledi

²⁰⁰⁹ çeküb çıkardılar, M.B.N., vr. 150/a.

²⁰¹⁰ gördüm ki, A.N., vr. 115/b - .

²⁰¹¹ içümden çıkarmış, A.N., vr. 115/b - .

²⁰¹² sonra, A.N., vr. 115/b - .

²⁰¹³ Seyyid'den, A.N., vr. 115/b.

²⁰¹⁴ A.N., vr. 115/b.

²⁰¹⁵ nesnelri, M.B.N., vr. 150/a.

²⁰¹⁶ bana, M.B.N., vr. 150/a - .

²⁰¹⁷ Hakk...eyledi, A.N., vr. 115/b - .

²⁰¹⁸ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 116/a.

²⁰¹⁹ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 116/a - .

²⁰²⁰ zemânun...gelmemişdür, A.N., vr. 116/a - .

²⁰²¹ kimesneye, A.N., vr. 116/a.

²⁰²² zürriyât-ı...olub, A.N., vr. 116/a - .

²⁰²³ mübârekesine, A.N., vr. 116/a.

²⁰²⁴ muhibblerinden ola, A.N., vr. 116/a.

²⁰²⁵ iki cihânda, A.N., vr. 116/a - .

²⁰²⁶ yâ...âlemîn, A.N., vr. 116/a - ; Şeyh Sigarî...âlemîn, M.B.N., vr. 150/a - .

²⁰²⁷ ve dahi, A.N., vr. 116/a - .

²⁰²⁸ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 116/a.

²⁰²⁹ kaddes... sırrehu, A.N., vr. 116/a - ; kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 150/a.

²⁰³⁰ Seyyid'i, A.N., vr. 116/a - .

²⁰³¹ Seyyid, A.N., vr. 116/a - .

²⁰³² kaç, A.N., vr. 116/a.

²⁰³³ arz-ı sefere, M.B.N., vr. 150/a.

²⁰³⁴ zîrâ...almakidi, A.N., vr. 116/a - .

²⁰³⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 116/a - .

²⁰³⁶ okuduğî ayetin ma'nâsını fehm itmeyüb eyitdi, A.N., vr. 116/a.

²⁰³⁷ didi, M.B.N., vr. 150/b - .

²⁰³⁸ Seyyid, A.N., vr. 116/a - .

korkaram seferde mâluna zarar gele,²⁰³⁹ **(180/a)** Tâcir bir pâre fikr eyledi, ol seferün fâidesi gönline galib olub eyitdi. Hazret-i Seyyid eyitdü; بدفلايه لا حيث ya'nî şol nesne ki, elbetde olsa gerek, ana çare yogdur²⁰⁴⁰ elbette solsa gerek. Pes Tâcir, Hazret-i Seyyid'e²⁰⁴¹ vedâ' idüb gitdi, ol kasd eyledügi sefere revân oldı.

Kaçan bir gün gitdi, Harâmiler zâhir olub bâzir-ganun cemî' mâlını ve *esbâbını*²⁰⁴² aldılar. *Tâcir gerü*²⁰⁴³ dönüb Hazret-i Seyyid'e²⁰⁴⁴ geldi,²⁰⁴⁵ kaziyye haber viridi. Hazret-i Seyyid²⁰⁴⁶ eyitdi; seferden²⁰⁴⁷ seni men' eyledük, İslâm'dan tâkdir Allah'da olacak nesne vardı oldı *didi*.²⁰⁴⁸ Tâcir ağlayub; yâ Seyyidî benüm hâlime nice olsa gerek,²⁰⁴⁹ bana inâyet eyle didi. *Pes*²⁰⁵⁰ Hazret-i Seyyid²⁰⁵¹ eyitdi; *yâ Tâcir*²⁰⁵² bu mâl bâkî olmaz,²⁰⁵³ elbetde gider anun mufârekatınun²⁰⁵⁴ elemi ni çeksen gerekdür. Şimdi çekdün artuk mâla meyl eyleme ki²⁰⁵⁵ yine elüne girecek zevâlî vardur; ammâ Allau-te'âlâ'ya **(180/b)** teveccüh eylesen cümlesinden enfa' ve ehsândur²⁰⁵⁶ *didi*.²⁰⁵⁷ Tâcir eyitdi; yâ Seyyidî²⁰⁵⁸ ol mâli istedüğümden²⁰⁵⁹ garazum oldur ki,²⁰⁶⁰ anunla hacc idem²⁰⁶¹ dahı²⁰⁶² fâriğ olub²⁰⁶³ ibâdete meşgul olam²⁰⁶⁴ *didi*.²⁰⁶⁵ Hazret-i Seyyid eyitdi eger hacc itmeñ istersen²⁰⁶⁶ benümle bile gel.²⁰⁶⁷ Pes Tâcir, Hazret-i Seyyid'ün²⁰⁶⁸

²⁰³⁹ değe, A.N., vr. 116/a; ire, M.B.N., vr. 150/b.

²⁰⁴⁰ Hazret-i...yogdur, A.N., vr. 116/a - .

²⁰⁴¹ Seyyid'e, A.N., vr. 116/a - .

²⁰⁴² A.N., vr. 116/a.

²⁰⁴³ A.N., vr. 116/a.

²⁰⁴⁴ Seyyid'e, A.N., vr. 116/a - .

²⁰⁴⁵ gelüb, A.N., vr. 116/a.

²⁰⁴⁶ Seyyid, A.N., vr. 116/a - .

²⁰⁴⁷ seferden, A.N., vr. 116/a - .

²⁰⁴⁸ A.N., vr. 116/a.

²⁰⁴⁹ olur, A.N., vr. 116/b; M.B.N., vr. 150/b.

²⁰⁵⁰ A.N., vr. 116/b.

²⁰⁵¹ Seyyid, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁵² A.N., vr. 116/b.

²⁰⁵³ mâl bâkî olur nesne degildür, A.N., vr. 116/b.

²⁰⁵⁴ gider...mufârekatınun, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁵⁵ didi, A.N., vr. 116/b.

²⁰⁵⁶ ve ehsândur, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁵⁷ A.N., vr. 116/b.

²⁰⁵⁸ yâ Seyyidî, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁵⁹ mâldan, A.N., vr. 116/b; M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁶⁰ oldur ki, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁶¹ idüb, A.N., vr. 116/b; M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁶² andan sonra, M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁶³ dahı...olub, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁶⁴ olmak idi, A.N., vr. 116/b; M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁶⁵ A.N., vr. 116/b.

²⁰⁶⁶ sefân varısa, M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁶⁷ itmeñden sefân varısa benümle gel, A.N., vr. 116/b.

²⁰⁶⁸ Seyyid'ün, A.N., vr. 116/b - .

ardına düşdi. Ol gün arefe günü idi sahrâ'ya çıktılar, andan Hazret-i Seyyid²⁰⁶⁹ eyitdi; her kadem ki, basarsın benüm ayagum yerine bas. Tâcir eydür; Hazret-i Seyyid²⁰⁷⁰ bir kac adum yürüdi. Ben dahı ayagum²⁰⁷¹ anun ayagi yerine basdum kulağıma bir galebe âvâzı dokundı.²⁰⁷² Başım kaldırub, gördüm bildü kim hacılar içüne gelmişiz. Bî-nihâye halk var, bildüm ki; arafâta²⁰⁷³ gelmişüz. Hazret-i Seyyid *bana*²⁰⁷⁴ erkân-ı hacc tâ'lim eyledi.²⁰⁷⁵ Haccı tamam eyledük.²⁰⁷⁶ Andan altun oluğun²⁰⁷⁷ altında durduk.²⁰⁷⁸ Bana eyitdü; dilermisin ki, evliyâ-ullâh'dan kimesneler göresin. Ben eyitdüm; belî. Hazret-i Seyyid²⁰⁷⁹ eyitdi; şol *tâife*²⁰⁸⁰ kavm evliyâ'lardur²⁰⁸¹ deyüb (**181/a**) bir taife²⁰⁸² işâret eyledi ki; harm içinde oturlardı. Pes Hazret-i Seyyid'den²⁰⁸³ izin alub ol cemaâtün katına²⁰⁸⁴ varub selâm virdüm. Anlar eyitdiler,²⁰⁸⁵ merhabâ olsun sana²⁰⁸⁶ *Hazret-i*²⁰⁸⁷ Tâcu'l-Ârifinî terk idüb bize mi geldün? Ben eyitdüm; *Hazret-i*²⁰⁸⁸ Tâcu'l-Ârifin sizlerün²⁰⁸⁹ hakkında²⁰⁹⁰ hayli medhler²⁰⁹¹ eyledi. Anlar eyitdiler; rabb-i kâ'be hakkıçün bizden bir kimesne yogdur ki; *Hazret-i*²⁰⁹² Tâcu'l-Ârifin'ün dîvânından hâric ola biz cemî'miz ana tâbi' olub iktidâ' iderüz. Sen anun hizmetinden²⁰⁹³ ayrılma ki; târik-i Hakk'a hidâyet ider ol kadar kimesne²⁰⁹⁴ yogdur didiler. Tâcir eydür; döndüm²⁰⁹⁵ gerü geldüm. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'i²⁰⁹⁶ bulamadum, begayyet bî-huzur oldum²⁰⁹⁷ hayli elem

²⁰⁶⁹ Seyyid, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁷⁰ Seyyid, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁷¹ ayagum, A.N., vr. 116/b - ; M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁷² bir âvâz galebesi dokundı, A.N., vr. 116/b; bir âvâz galebe dokundı, M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁷³ arefe'ye, M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁷⁴ A.N., vr. 116/b.

²⁰⁷⁵ itdi, A.N., vr. 116/b.

²⁰⁷⁶ haccı...eyledük, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁷⁷ oluk, M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁷⁸ turduk, M.B.N., vr. 151/a.

²⁰⁷⁹ Seyyid, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁸⁰ M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁸¹ evliyâ-ullâhdandur, A.N., vr. 116/b; M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁸² bir taife, A.N., vr. 116/b - ; bir kavm, M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁸³ ben dahı, A.N., vr. 116/b.

²⁰⁸⁴ katına, A.N., vr. 116/b - .

²⁰⁸⁵ eyitdi, A.N., vr. 117/a.

²⁰⁸⁶ merhabâ sana olsun, A.N., vr. 117/a; M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁸⁷ M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁸⁸ M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁸⁹ sizleri, M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁹⁰ hakkında, A.N., vr. 117/a - ; M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁹¹ medh, A.N., vr. 117/a; M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁹² M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁹³ hizmetinde, M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁹⁴ kimesne, M.B.N., vr. 151/b - .

²⁰⁹⁵ dönüb, A.N., vr. 117/a; M.B.N., vr. 151/b.

²⁰⁹⁶ Seyyidî, A.N., vr. 117/a; M.B.N., vr. 151/b.

tahsîl eyledüm, her taraftan²⁰⁹⁸ başuma teşvişler üşdi, dürlü dürlü²⁰⁹⁹ fâsid²¹⁰⁰ fikirler eyledüm,²¹⁰¹ hatîfden âvâz geldi ki, التروم الاقبال مع الادبار ya'nî;²¹⁰² bize gelmek mi dilersin gitmek birle **(181/b)** ya'ni bize²¹⁰³ sıdk ve ihlâs²¹⁰⁴ ile gelen kimesne hîç²¹⁰⁵ tereddüd idüb teşviş çekmemek gerek demekdür.²¹⁰⁶ Pes kâ'benün duvarına yapışub Hakk-te'âlâ'ya²¹⁰⁷ tazarru' ve zârî birle yalvardum. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e²¹⁰⁸ yâ İlahî sen irişdür didüm.²¹⁰⁹ Mübâlâğa öyle *aglayub*²¹¹⁰ tazarru eyledüm beni bu hâletde iken ekâbirden bir azîz gelüb devesine bindürdi, ta kim Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün²¹¹¹ *kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz*²¹¹² hizmetine²¹¹³ irişüb tevbe eyledüm, târik-i Hakk'a sülûk eyleyüb²¹¹⁴ merâtib-i âlîye kat' eyledüm ta ölünce Hazret-i Seyyid'ün²¹¹⁵ hizmetinde²¹¹⁶ olub²¹¹⁷ gitmedüm.

Râvî eydür; ol Tâcir evliyâ'-ullâh'dan hayli mukarrib kimesne²¹¹⁸ oldı²¹¹⁹ niçe kişileri irşâd eyledi²¹²⁰ ve nice azmışları²¹²¹ yola getürdi. Hazret-i Ebû'l-Vefâ'nun²¹²² *kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz*²¹²³ musâhabeti berekâtında Hakk sübhâne ve te'âlâ²¹²⁴ cemî' Müslümanları toğrı yoldan ayırmayub²¹²⁵ tevbe ve tevfiğ ezrâ' yı kılı vere, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.

²⁰⁹⁷ olub, A.N., vr. 117/a.

²⁰⁹⁸ hayli...tarafdan, A.N., vr. 117/a - ; M.B.N., vr. 151/b - .

²⁰⁹⁹ bu, A.N., vr. 117/a.

²¹⁰⁰ fâsid, A.N., vr. 117/a - .

²¹⁰¹ fikirlerde iken, A.N., vr. 117/a.

²¹⁰² تروم ...ya'nî, A.N., vr. 117/a - .

²¹⁰³ bize, A.N., vr. 117/a - .

²¹⁰⁴ sıdk ve ihlâsı birle, M.B.N., vr. 151/b.

²¹⁰⁵ hîç, A.N., vr. 117/a; M.B.N., vr. 151/b.

²¹⁰⁶ gerekdür, M.B.N., vr. 151/b.

²¹⁰⁷ Hakk-te'âlâ huzuruna, M.B.N., vr. 151/b.

²¹⁰⁸ Tâcu'l-Ârifin'e, A.N., vr. 117/a - .

²¹⁰⁹ sen irişdür yâ İlahî didüm, A.N., vr. 117/a; yâ rabbî beni Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e sen ulaşdur, M.B.N., vr. 152/a.

²¹¹⁰ M.B.N., vr. 152/a.

²¹¹¹ Tâcu'l-Ârifin'ün, A.N., vr. 117/a - .

²¹¹² M.B.N., vr. 152/a.

²¹¹³ hizmetine, M.B.N., vr. 152/a.

²¹¹⁴ idüb, M.B.N., vr. 152/a.

²¹¹⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 117/a - .

²¹¹⁶ hizmetine, M.B.N., vr. 152/a.

²¹¹⁷ olub, M.B.N., vr. 152/a - .

²¹¹⁸ hayli...kimesne, A.N., vr. 117/a - .

²¹¹⁹ olub, A.N., vr. 117/a.

²¹²⁰ idüb, A.N., vr. 117/a; M.B.N., vr. 152/a.

²¹²¹ ve...azmışları, A.N., vr. 117/b - .

²¹²² Ebû'l-Vefâ'nun, A.N., vr. 117/b - .

²¹²³ M.B.N., vr. 152/a.

²¹²⁴ Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 152/a.

²¹²⁵ ayırmayub, M.B.N., vr. 152/a.

Rivâyet olundu ki; **(182/a)** Ebû'l-Bedr Henderecî'den radiye Allahu anhu²¹²⁶ cemî' meşâyihe Bedr dirler, ya'ni Bedr ayun ondört gecesidür ki, ol gece ayun yüzinde hîç²¹²⁷ noksân olmaz; ammâ iki şeyh'e ki, birisi Âbâ Muhammed Şenbekî'dür ve birisi Tâcu'l-Ârifin'dür, kaddese'l-lâhu sırrehûma ki, bunlar cemî' meşâyihin kutbî'dür bunlar güneş gibidür. Nitekim ay nûrî güneşden ilerü gider kalan *meşâyih*²¹²⁸ dahı bunlardan istimdâd iderler.²¹²⁹

Ebû'l-Bedr eydür; Ramazân ayınun evvel²¹³⁰ cum'ası gicesi Hazret-i Resûl salavât-ullahi aleyhi's-selâm²¹³¹ vak'a da gördüm. Bana eyitdi; yâ Âbâ Bedr sana bir vasiyyet ideyim, kabul eyle. Ben eyitdüm; buyurun yâ Resûlullâh. Eyitdi; her kankı meclisde ve her kankı makamda ki oturasın, iki cevâhîr-i kerîmî²¹³² dilinden giderme. Ben²¹³³ eyitdüm; yâ Resûlullâh ol iki cevâhir kimdür?²¹³⁴ Eyitdi; birisi Şenbekî'dür ve birisi Tâcu'l-Ârifin'dür ki, Allah²¹³⁵ katında ve benüm katımda bu iki kimesneden makbûl kimesne yogdur²¹³⁶ **(182/b)** bunlarun derecesi ve mertebesi²¹³⁷ gayet âlâdur. Ebû'l-Bedr eydür; bir kimesnenün kim medh idicisi²¹³⁸ Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm²¹³⁹ ola, ol ne mertebede kimesne olur ana göre kıyâs eyle ve dahı Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kutb iken beşyüz kutb mertebesine yaklaşımış kimesneler cemî'²¹⁴⁰ andan istimdâd iderlerdi ve dahı Ebû'l-Bedr eydür; ben yedilerden idüm. Altı yoldaşımıla Hazret-i Seyyid'e²¹⁴¹ varduk.²¹⁴² Benden gayrısına kalkmazdı ve bana eydürdi; yâ Âbâ'l-Bedr Hakk-te'âlâ senün elinde niçe ermişleri yola getürse gerekdür ve niçe Müslümanlara nef'ün irişse gerekdür didi. Andan bana izin virdi ki, halkı da'vet eyleyem ve dahı ne

²¹²⁶ radiye Allahu anhu, A.N., vr. 117/b - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 152/a.

²¹²⁷ hîç, A.N., vr. 117/b; M.B.N., vr. 152/a.

²¹²⁸ M.B.N., vr. 152/a.

²¹²⁹ kalan meşâyih bunlardan, istimdâd idiler, A.N., vr. 117/b.

²¹³⁰ ilk, A.N., vr. 117/b.

²¹³¹ Resûlum, A.N., vr. 117/b.

²¹³² cevâhîri, M.B.N., vr. 152/b.

²¹³³ ben, A.N., vr. 117/b - .

²¹³⁴ kimlerdür, A.N., vr. 117/b.

²¹³⁵ Allahu-te'âlâ, M.B.N., vr. 152/b.

²¹³⁶ eyitdi; birisi Şenbekî'dür ve birisi Tâcu'l-Ârifin'dür ki, Allah katında ve benüm katımda bu iki kimesneden makbûl kimesne yogdur, A.N., vr. 118/a; anlardan makbûl kimesne yogdur, M.B.N., vr. 152/b.

²¹³⁷ makamı, M.B.N., vr. 152/b.

²¹³⁸ meddah, M.B.N., vr. 152/b.

²¹³⁹ Hazret-i Resûlum, A.N., vr. 118/a.

²¹⁴⁰ cemî'si, A.N., vr. 118/a.

²¹⁴¹ Seyyid'e, A.N., vr. 118/a - .

²¹⁴² vardum, A.N., vr. 118/a.

kadar ehl-i hâl varısa suda yüzün havada uçan²¹⁴³ elbette Kalmîna tarafına teveccüh itmeyince olmazlardı, cemî'sinin²¹⁴⁴ ser-çeşmesi Hazret-i (183/a) Tâcu'l-Ârifin'idi,²¹⁴⁵ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz.²¹⁴⁶

Ve dahi²¹⁴⁷ rivâyet olundu, Mâcid Kervî'den, rahmetu'l-llahi aleyh eydür;²¹⁴⁸ Hazret-i hadrı aleyhi's-selâm²¹⁴⁹ Basra mescidinde gördüm. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün²¹⁵⁰ makamından ve hâlinden sordum.²¹⁵¹ Eyitdi; Tâcu'l-Ârifin ehl-i tahkîk sultânîdur ve cemî' evliyyâ'nun serveridir eger târik-i taleb idersen Ebû'l-Vefâ'nun hizmetinden ayrılmaz; zîrâ²¹⁵² Hakk-sübhâne ve te'âlâ²¹⁵³ Hazreti²¹⁵⁴ ana târik-i hidâyet tefvîz eylemişdür²¹⁵⁵ ve kendünün havassından kılmışdır cemî' salâhanun muktedasıdır, cemî' selâtin²¹⁵⁶ anun katında zebûndur ve cemî' şeytân anun nûrından²¹⁵⁷ korkarlar ve dairesine gelmezler eger zerrece²¹⁵⁸ yakın gelseler yanub kül olurlar ve dahi²¹⁵⁹ ana selâm idesin benden didi,²¹⁶⁰ gayb oldi.²¹⁶¹

Ve dahi²¹⁶² rivâyet olundu ki; Şeyh Ahmed bin Hüseyin'den ki; Egrâb dimekle meşhurdur. Eydür; Şeyh (183/b) İbrahim'den radiye Allahu anhu²¹⁶³ sordum ki; meşâyihin içünde yedi sultân vardur dirler ki, âleme halk olnandan evliyâ'-ullâh da ol²¹⁶⁴ yedi sultân kadar kimesne gelmedi didiler. Anlar²¹⁶⁵ kimlerdür bana bildür gil²¹⁶⁶ didüm ve dahi anlar ne memleketdendür didüm.²¹⁶⁷ Eyitdi; durdı Mekke ve Medine'ye

²¹⁴³ havada uçun ve suda yüzen, A.N., vr. 118/a.

²¹⁴⁴ bu cümlelerin, A.N., vr. 118/a.

²¹⁴⁵ Tâcu'l-Ârifin'idi, A.N., vr. 118/a.

²¹⁴⁶ ve...azîz, M.B.N., vr. 152/b - .

²¹⁴⁷ ve dahi, A.N., vr. 118/a - .

²¹⁴⁸ rahmet...eydür, A.N., vr. 118/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 152/b.

²¹⁴⁹ aleyhi's-selâm, A.N., vr. 118/a - ; salavât-ullahi aleyh, M.B.N., vr. 152/b.

²¹⁵⁰ Tâcu'l-Ârifin'ün, A.N., vr. 118/a.

²¹⁵¹ haber vir, M.B.N., vr. 152/b.

²¹⁵² zîrâ, M.B.N., vr. 153/a - .

²¹⁵³ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 118/b.

²¹⁵⁴ M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁵⁵ itmişdür, M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁵⁶ melâ' teyn, A.N., vr. 118/b.

²¹⁵⁷ heybetinden, M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁵⁸ zerrece, A.N., vr. 118/b - ; M.B.N., vr. 153/a - .

²¹⁵⁹ M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁶⁰ benden ona selâm idesin didi, A.N., vr. 118/b.

²¹⁶¹ M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁶² ve dahi, A.N., vr. 118/b - .

²¹⁶³ radiyallahu-anhu, A.N., vr. 118/b - ; M.B.N., vr. 153/a - .

²¹⁶⁴ ol, A.N., vr. 118/b - .

²¹⁶⁵ andan, A.N., vr. 118/b.

²¹⁶⁶ gil, M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁶⁷ ve...didüm, M.B.N., vr. 153/a - .

şeref-huma Allah²¹⁶⁸ diyârındandır ve üçü gayri memleketdendir. Ol üçün birisi Tâcu'l-Ârifin'dür ki, Sultân²¹⁶⁹ Bağdâd'dandır ve birisi Ebû Bekr Hemedânî' dur²¹⁷⁰ ki, Selâtîn-i Cebel'dendir ve birisi Sehl Tüstûrî'dür ki; selâtîn-i Basra'dandır; ammâ bu yedi Sultânın ulûsı ve güzidesi Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'dür,²¹⁷¹ kaddese'l-lâhu sırrehu.²¹⁷²

Ve dahı²¹⁷³ rivâyet olundu ki, Şeyh Mânsur'dan ki; rahmetu'l-llahi aleyh ki,²¹⁷⁴ Şeyh Ahmed Rifâî'nün şeyhidür daima eydür ki eger Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²¹⁷⁵ gibi bir kac kimesne dahı olsa kıyâmetde cehenneme **(184/a)** az kimesne gide.

Ve dahı rivâyet olundu ki; Şeyh Ahmed ibn'l Hasan rahmetu'l-llahi te'âlâ eydür. Şeyh Mikdâd'dan işitdüm ki; Haddâdiye şeyhidür ve Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'in mübârek elinden tevbe itmişdür. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'le çok münâcat itmişdür. Ol eydür; evliyâ'-ullahda Hazret-i Tâcu'l-Ârifin gibi ne gelmişdür ve ne gelecekdür. Bir gün vâkıâ da gördüm ki, kıyâmet kopmuş halk surı hesâb yerine Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'in âlemi dibinde onbin mürîdini gördüm, kendüden tevbe itmişleridi ve anlarun içinde bir ârif vardı, temâm-ı vâsıl hakk olmuşlaridi. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e müyesser olan devlet hiç kimesne olmadı, rûh-ullahi te'âlâ rûhü'l-azîz.²¹⁷⁶

{ Ve dahı²¹⁷⁷ rivâyet olundu ki; Şeyh Şenbekî'den eydür, kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²¹⁷⁸ âlemi bâtında gördüm kıyâmet kopmuş arsa-i arasâta Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²¹⁷⁹ gelür, alında bir nûr zâhir olmuş, güneş nûrı gibi berk urur başında tâc-ı devlet ve alında hülle-i kerâmet²¹⁸⁰ ardınca bî-nihâye halk var ve âlemînün dibinde hadsiz azîzler var önünce çavuşlar çığırışırılar ki; yâ ehl-i arasât savulun nazar itdüm, onbin kendüye mahsusu mürîd gördüm²¹⁸¹ ve bin ârif ki, makam-ı nihâyete irişüb vâsıl olmuşdı²¹⁸² ve bu cümle'nün içinde iki ulû Hâtun gördüm ki; başlarında nûrdan tâc ve ekinlerinde hulle varıdı.

²¹⁶⁸ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 118/b.

²¹⁶⁹ Selâtîn, A.N., vr. 118/b; M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁷⁰ Eyüb Hemedânî, A.N., vr. 118/b.

²¹⁷¹ Tâcu'l-Ârifin'dür, A.N., vr. 118/b.

²¹⁷² kaddes...sırrehu, A.N., vr. 119/a - ; kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁷³ ve dahı, A.N., vr. 119/a - .

²¹⁷⁴ rahmet...ki, A.N., vr. 119/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 153/a.

²¹⁷⁵ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 119/a.

²¹⁷⁶ M.B.N., vr. 153/b.

²¹⁷⁷ ve dahı, A.N., vr. 119/a - .

²¹⁷⁸ kaddes...azîz, A.N., vr. 119/a - .

²¹⁷⁹ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 119/a.

²¹⁸⁰ başında tâc ve alında hülle-i kerâmet, A.N., vr. 119/a.

²¹⁸¹ kendüye mahsusu onbin mürîd gördüm, A.N., vr. 119/a.

²¹⁸² ve makam-ı nihâyete irmiş. Bin ârif gördüm, A.N., vr. 119/a.

Râvî eydür; Muayyenü'r-râşıkîn fi Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin²¹⁸³ adlu kitâbda gördüm. Eydür; ol²¹⁸⁴ iki hâtun ki; Şeyh Şenbekî gördi, bir Hüsniyye Hâtun'idi ki, Şeyh Acemî karînidür **(184/b)** Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün²¹⁸⁵ helâlidir ve birisi dahı Aynâ Hâtundur ki; Muhammed Mısırî'nün helâledür. Aynâ Hâtun'un Muhammed Mısırî ile²¹⁸⁶ yukarıda mâ-cerâsı geçdi. Sonra²¹⁸⁷ Hazret-i Seyyid'den²¹⁸⁸ tevbe idüb sülûk itdi, hayli merâtib ve makâmat kat' itdi²¹⁸⁹ ve dahı Hüsniyye Hâtun Hazret-i Seyyid'den²¹⁹⁰ târik-i temâm görmişidi. Hazret-i Seyyid'ün²¹⁹¹ türbesinin ışığında kabri vardur rahmetu'l-İlahi aleyh.²¹⁹²

Ve dahı²¹⁹³ rivâyet olundu ki; Şeyh Şenbekî, kaddese'l-lâhu sırrehu²¹⁹⁴ âhirete ulaşdıktan sonra vâkiâ da görüb sûal itmişler ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün²¹⁹⁵ âlemi dibinde kıyâmet gününde olan *onsekiz*²¹⁹⁶ sultânları bilürmisin ki, kimlerdür? Eyitdi; belî, bilirüm. Eyitdiler; esâmîle beyân eyle. Eyitdi; biri Şeyh Alî bin Heytî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh²¹⁹⁷ ikinci Şeyh Abdu'r-rahman Tafsuncî'dür²¹⁹⁸ rahmetu'l-İlahi aleyh²¹⁹⁹ **(185/a)** üçüncü şeyh²²⁰⁰, Şeyh Matar Bâzeranî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh²²⁰¹ dördüncü²²⁰² Şeyh Macid Kervî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh²²⁰³ beşinci²²⁰⁴ Şeyh Askerî Şûlî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²⁰⁵ altıncı²²⁰⁶ Şeyh Muhammed Gamehânî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²⁰⁷ yedinci²²⁰⁸ Şeyh Hüseyin Râî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²⁰⁹ sekizinci²²¹⁰

²¹⁸³ Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin Muayyen'ür-râşıkîn, A.N., vr. 119/a.

²¹⁸⁴ ol, A.N., vr. 119/a - .

²¹⁸⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 119/a.

²¹⁸⁶ Aynâ...ile, A.N., vr. 119/a - .

²¹⁸⁷ sonra, A.N., vr. 119/a - .

²¹⁸⁸ Seyyid'den, A.N., vr. 119/a - .

²¹⁸⁹ eyledi, A.N., vr. 119/a.

²¹⁹⁰ Seyyid'den, A.N., vr. 119/b - .

²¹⁹¹ Seyyid'ün, A.N., vr. 119/b - .

²¹⁹² rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²¹⁹³ pes, A.N., vr. 119/b.

²¹⁹⁴ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 119/b - .

²¹⁹⁵ Tâcu'l-Ârifin'ün, A.N., vr. 119/b - .

²¹⁹⁶ A.N., vr. 119/b.

²¹⁹⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²¹⁹⁸ Abdu'r-rahman Tafsuncî'dür, A.N., vr. 119/b - .

²¹⁹⁹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰⁰ üçüncü Şeyh, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰¹ Bâzeranî...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰² dördüncü, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰³ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰⁴ beşinci A.N., vr. 119/b - .

²²⁰⁵ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰⁶ altıncı, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²⁰⁸ yedinci, A.N., vr. 119/b - .

Şeyh Muhammed Türkmânî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²¹¹ dokuzuncu²²¹² Şeyh Muhammed Deyyânî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²¹³ onuncu²²¹⁴ Şeyh Abdu'l-İlah Deyyânî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²¹⁵ on birinci²²¹⁶ Şeyh İbrahim el-Mülk'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²¹⁷ on ikinci²²¹⁸ Şeyh Osmân Mağribî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²¹⁹ on üçüncü²²²⁰ Şeyh Sâlim Acemî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²²¹ on dördüncü²²²² Şeyh Receb Vasıtî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²²³ on beşinci²²²⁴ Şeyh Ramazân Mecnûnî'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²²⁵ **(185/b)** on altıncı²²²⁶ Şeyh Heyûnâ'dür rahmetu'l-İlahi aleyh,²²²⁷ on yedinci²²²⁸ Seyyid Salim'dür ki, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün karındaşıdır,²²²⁹ on sekizinci²²³⁰ Hazret-i Seyyid'ün bâbâsı, Seyyid Muhammed Arızî'dür²²³¹ rahmetu'l-İlahi aleyh,²²³² Hakk-sübhâne ve te'âlâ²²³³ cemî' ümmet-i Muhammedî kıyâmet gününde²²³⁴ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün²²³⁵ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²²³⁶ âlem-i dibinde kurban kullardan ide,²²³⁷ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn. }²²³⁸

Ve dahi²²³⁹ rivâyet olundu ki; Şeyh Şenbekî'den kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²²⁴⁰, dört ulû meşâyihden ki,²²⁴¹ birisi Ebû'l Vakt Abdü'l-vâcid el-Numanî'dür, birisi Kadî

²²⁰⁹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²¹⁰ sekizinci, A.N., vr. 119/b - .

²²¹¹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²¹² dokuzuncu, A.N., vr. 119/b - .

²²¹³ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²¹⁴ onuncu, A.N., vr. 119/b - .

²²¹⁵ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²¹⁶ onbirinci, A.N., vr. 119/b - .

²²¹⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²¹⁸ onikinci, A.N., vr. 119/b - .

²²¹⁹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²²⁰ onüçüncü, A.N., vr. 119/b - .

²²²¹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²²² ondördüncü, A.N., vr. 119/b - .

²²²³ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²²⁴ onbeşinci, A.N., vr. 119/b - .

²²²⁵ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²²⁶ onaltıncı, A.N., vr. 119/b - .

²²²⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²²⁸ onyedinci, A.N., vr. 119/b - .

²²²⁹ ki...karındaşıdır, A.N., vr. 119/b - .

²²³⁰ onsekizinci, A.N., vr. 119/b - .

²²³¹ Seyyid Muhammed Arızî'dür ki; Seyyid'ün atasıdır, A.N., vr. 119/b.

²²³² rahmet...aleyh, A.N., vr. 119/b - .

²²³³ Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 119/b.

²²³⁴ yevm-i kıyâmet de, A.N., vr. 119/b.

²²³⁵ Tâcu'l-Ârifin'ün, A.N., vr. 119/b - .

²²³⁶ kaddese...azîz, A.N., vr. 119/b - .

²²³⁷ koyanlardan kılı ver., A.N., vr. 119/b.

²²³⁸ A.N., vr. 119/b - ; âmîn...âlemîn, M.B.N., vr. 153/b - .

²²³⁹ pes, A.N., vr. 119/b.

²²⁴⁰ M.B.N., vr. 153/b.

Şemse'd-dîn Abdu'l-İllah el-Ezcî el-Bağdâdî'dür ve birisi Şeyhü'l-imâm Hamîdü'd-dîn bin Şerîk ve birisi Seyyid Şerîf Ebû'l-Ma'ânî Ahmed bin Şeyh Rükne'd-dîn'dür ki, Seyyid Gânim oğlanlarındandır ki, Hazret-i Seyyid'ün karındaşı oğludur. Bu dört azîzler²²⁴² eyitdiler ki; Şeyhü'l-İslâm Hâtimetü'l-müteâhhirin bin Sultân'ül-münâtakati ve ilahiyin²²⁴³ Kutbe'd-dîn ki, şârih-i (186/a) Şemsiyye²²⁴⁴ ve şârih-i metalia' ve sâhib-i muhâkemâtdür²²⁴⁵ anun ağzundan işitdük bize şerh-i şemsiyye ve gayr-i telifâtına²²⁴⁶ icâzet-nâme yazarken eyitdi; elhamdülillâh ki, bir târike ve bir silsileye yapışdum ki, cemî' silsilenün ve târikinün²²⁴⁷ güzidesidir ve hüsn-i zannım oldur ki, bu târike intisab eyledüm²²⁴⁸ kim cemî'²²⁴⁹ sebebine²²⁵⁰ *Hakk-te'âlâ Hazreti*²²⁵¹ avf eyleye²²⁵² ve cemî' korkulardan²²⁵³ kurtara, dünyâda ve âhiretde saîd eyleye²²⁵⁴ ol târik sultânü'l-muhakkın ve ayn-i ayânu'l-mütemekkî'nin²²⁵⁵ kutbü'l-evliyyâ' Seyyid Ebû'l-Vefâ Tâcu'l-Ârifin²²⁵⁶ târikidür kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²²⁵⁷ ve dahı eyitdi; ben târikî²²⁵⁸ Şeyh Ahmed Bekalî'den gördüm ki; Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün²²⁵⁹ kaddese'l-lâhu sırrehu'l-azîz²²⁶⁰ havâss mürfdlerindendür ve dahı eyitdi, Şeyh Ahmed Bekalî'nün rahmetü'l-İlahi aleyh²²⁶¹ anun ağzundan işitdüm, eyitdü; Hakk-te'âlâ beni²²⁶² cemî' evliyyâ'nun dîvânına muttali' (186/b) kıldı; *ammâ*²²⁶³ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin²²⁶⁴ kaddese'l-lâhu sırrehu cemî'sinden²²⁶⁵ âlâ idi ve anun makamına ve mertebesine²²⁶⁶ hiç²²⁶⁷ bir velî

²²⁴¹ dört ulû azîzlerdür, A.N., vr. 119/b.

²²⁴² birisi...azîzler, A.N., vr. 119/b - .

²²⁴³ Sultânü's-selâtin, M.B.N., vr. 154/a.

²²⁴⁴ şârih, M.B.N., vr. 154/a.

²²⁴⁵ Hâtimetü'l...muhâkemâtdür, A.N., vr. 119/b - .

²²⁴⁶ şerh-i...telifâtına, A.N., vr. 119/b - .

²²⁴⁷ ve târikinün, A.N., vr. 119/b - ; M.B.N., vr. 154/a .

²²⁴⁸ eyledü, M.B.N., vr. 154/a .

²²⁴⁹ cemî', A.N., vr. 120/a - .

²²⁵⁰ sebebile, M.B.N., vr. 154/a .

²²⁵¹ M.B.N., vr. 154/a.

²²⁵² kim sebebine günâhlarımı cemî' sini avf eyleye, A.N., vr. 120/a.

²²⁵³ korkularumdan, M.B.N., vr. 154/a.

²²⁵⁴ ve...eyleye, A.N., vr. 120/a - .

²²⁵⁵ sultânü'l...mütemekkî'nin A.N., vr. 120/a - .

²²⁵⁶ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 120/a - .

²²⁵⁷ kaddes...azîz, A.N., vr. 120/a - ; kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu'l-azîz, M.B.N., vr. 154/a .

²²⁵⁸ ben târikî, A.N., vr. 120/a - .

²²⁵⁹ Seyyid'ün, A.N., vr. 120/a.

²²⁶⁰ kaddes...azîz, A.N., vr. 120/a - ; M.B.N., vr. 154/a.

²²⁶¹ ve...aleyh, A.N., vr. 120/a - .

²²⁶² beni, A.N., vr. 120/a - .

²²⁶³ A.N., vr. 120/a.

²²⁶⁴ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 120/a - .

²²⁶⁵ cümlesinden, A.N., vr. 120/a.

²²⁶⁶ ve anun menzîline ve makamına, A.N., vr. 120/a.

yetişmemişdi²²⁶⁸ ve dahı mücâhede itdigüm eyyâmda gâh gâh hâtifden işbu âvâzı işidürdüm ki; تاج العارفين فريد الاوليا ya'nî²²⁶⁹ cemî' evliyâ'nun Tâcu'l-Ârifin güzidesidür.²²⁷⁰ Pes bu âvâz benüm şevkim ziyâde eylerdi,²²⁷¹ sa'y eyledüm.²²⁷² Bir makama irişdüm ve yakın vech²²⁷³ bildüm ki, anun mertebesi ve anun târiki ve silsilesi²²⁷⁴ cemî' turukdan ve silsileden²²⁷⁵ âlâdur²²⁷⁶ saâdet ol kimesnenün kim, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün tarîkinden intisâb eyleyüb iki cihânda²²⁷⁷ saâdet bula. Hakk-te'âlâ Hazreti²²⁷⁸ cemî' imân ehlini iki cihânda²²⁷⁹ saîd idüb Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün ve zürriyât-i tâhirinün âlî himmetlerinden mahrum kılmaya, lûtfî ve keremile, âmîn, yâ rabbü'l âlemîn.²²⁸⁰

Ve dahı (187/a) rivâyet olundu ki;²²⁸¹ Şeyh Abdu'n-nûr bin Ebû'l-Feyz'den rahmetu'l-İlahi aleyh²²⁸² zemânınun ulûlardanidi. Eydür; Resûlullâhumi²²⁸³ vâkıâda gördüm.²²⁸⁴ Eyitdüm; yâ Resûlullâh evliyâ-ullâh'dan kankısına intisâb ideyim ve kankısı sana yakındur ve Allah'a²²⁸⁵ yakındur.²²⁸⁶ Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm eyitdi;²²⁸⁷ Tâcu'l-Ârifin Ebû'l-Vefâ'yı bilir misin? Eyitdüm; belî, bilürem.²²⁸⁸ Eyitdi; yâ çün anı²²⁸⁹ bilürsin gayrisini sormak ne hâcetdür; zîrâ Ebû'l-Vefâ zamanın kutbî'dur ve hâli ve menzîli ve²²⁹⁰ mertebesi cemî' evliyyâ' nun mertebesinden âlâdur ve anun târiki Allahu-te'âlâ'ya cemî' tarîkden²²⁹¹ yakındur ve Hakk-te'âlâ cella celâlühû²²⁹² katında andan hürmetlü velî yogdur ve dahı benüm ümmetimün hayırlısıdur ve dahı kıyâmet

²²⁶⁷ hîc, A.N., vr. 120/a; hîç, M.B.N., vr. 154/b - .

²²⁶⁸ yetişmedi, M.B.N., vr. 154/b.

²²⁶⁹ تاج ...ya'nî, A.N., vr. 120/a - .

²²⁷⁰ Tâcu'l-Ârifin ferîd'ül-evliyyâ' dur, A.N., vr. 120/a.

²²⁷¹ eylerdi, A.N., vr. 120/a - ; iderdi, M.B.N., vr. 154/b.

²²⁷² eylerdüm, M.B.N., vr. 154/a.

²²⁷³ vechile, A.N., vr. 120/a.

²²⁷⁴ ve silsilesi, A.N., vr. 120/a - .

²²⁷⁵ gayrilerinden, A.N., vr. 120/a.

²²⁷⁶ ve...âlâdur, M.B.N., vr. 154/b.

²²⁷⁷ saâdet...cihânda, A.N., vr. 120/a - .

²²⁷⁸ M.B.N., vr. 154/b.

²²⁷⁹ M.B.N., vr. 154/b.

²²⁸⁰ Hakk...âlemîn, A.N., vr. 120/a - .

²²⁸¹ râvî eydür, A.N., vr. 120/a.

²²⁸² rahmet...aleyh, A.N., vr. 120/a - ; M.B.N., vr. 154/b - .

²²⁸³ Hazret-i Resûl aleyhi's-salâtü ve's-selâm, M.B.N., vr. 154/b.

²²⁸⁴ A.N., vr. 120/a.

²²⁸⁵ Allahu-te'âlâ Hazretine, M.B.N., vr. 155/a.

²²⁸⁶ ve...yakındur, A.N., vr. 120/a - .

²²⁸⁷ buyurdular ki, A.N., vr. 120/a.

²²⁸⁸ M.B.N., vr. 155/a.

²²⁸⁹ yâ...anı, A.N., vr. 120/a - .

²²⁹⁰ menzîli ve, A.N., vr. 120/a - ; M.B.N., vr. 155/a - .

²²⁹¹ cemî' tarîkden, A.N., vr. 120/b - .

²²⁹² cella celâlühû, A.N., vr. 120/b - .

gününde ben dahı²²⁹³ ifitihâr itsem gerekdür²²⁹⁴ sâir peygam-berlere ki, sizün ümmetinüzde Ebû'l-Vefâ gibi kimisi varmıdır? deyü ve dahı (187/b) benüm²²⁹⁵ neslümün halâssıdır. Her kimesne ki, ana mütâbaat eylese tahkik bana mütâbaat eylemişdür ve her kim anun tarîkinden veyahud anun tarîkine müşâbe tarîkden ictinâb eylese tahkik benden ayrılmışdır.²²⁹⁶ Ebû'l-Vefâ²²⁹⁷ benüm ve resemün ulûsıdır ve zürriyâtumun âlâsıdır²²⁹⁸ ve irtte *gice*²²⁹⁹ bana²³⁰⁰ konuk olsa gerekdür didi.²³⁰¹ *Andan sonra bize gelür bizümle bile olur didi.*²³⁰² Şeyh Abdu'n-nûr eydür; uykudan uyandım Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den²³⁰³ yana kasd eyledüm. Vaktı ki,²³⁰⁴ zâviye-i mübârekesine²³⁰⁵ irişdüm. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e²³⁰⁶ sordum eyitdiler; kati hastadur vasiyyet ide yürür. Ashâbı cem' olmuşdur didiler.²³⁰⁷ Ben dahı huzurına girdüm,²³⁰⁸ gördüm ki; gayet zaîf olmuş, bildüm ki, Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm²³⁰⁹ irtte bana²³¹⁰ konuk olsa gerekdür.²³¹¹ *Andan sonra bize gelür vâsıl olur,*²³¹² didi ki; buymış ki, irtihâl²³¹³ yakın gelmiş. Pes gönlüm Hazret-i Seyyid'e²³¹⁴ müteveccih olub, ol tarafa nazar idüb, müterekkeb oldum (188/a) murâdım oldı idi; Hazret-i Seyyid²³¹⁵ âhirete intikal itmeden bana bir kerre nazar-ı inâyet eyleye idi ben bu fikirde iken Hazret-i Seyyid²³¹⁶ *gözünü açub benden yana*²³¹⁷ nazar idüb mübârek eliyle işâret eyledi, katına vardum, eyitdi; gerçek didi,²³¹⁸ benüm aslum *ve saâdetüm*²³¹⁹ ve muktedâm ana²³²⁰

²²⁹³ ben dahı, M.B.N., vr. 155/a - .

²²⁹⁴ gerek, A.N., vr. 120/b; gerekdür, M.B.N., vr. 155/a - .

²²⁹⁵ benüm, A.N., vr. 120/b - .

²²⁹⁶ ve...ayılmışdır, A.N., vr. 120/b - .

²²⁹⁷ ol, M.B.N., vr. 155/a.

²²⁹⁸ ve...âlâsıdır, A.N., vr. 120/b - .

²²⁹⁹ M.B.N., vr. 155/a.

²³⁰⁰ size, M.B.N., vr. 155/a.

²³⁰¹ konukdur, M.B.N., vr. 155/a.

²³⁰² M.B.N., vr. 155/a.

²³⁰³ Tâcu'l-Ârifin'den, A.N., vr. 120/b.

²³⁰⁴ çün, A.N., vr. 120/b.

²³⁰⁵ zâviyeye, A.N., vr. 120/b.

²³⁰⁶ Seyyid'e, A.N., vr. 120/b; M.B.N., vr. 155/a.

²³⁰⁷ olmuş tururlar, M.B.N., vr. 155/b.

²³⁰⁸ irdüm, A.N., vr. 120/b.

²³⁰⁹ Resûlullâhım, A.N., vr. 120/b.

²³¹⁰ irtte bana, A.N., vr. 120/b - ; size, M.B.N., vr. 155/b.

²³¹¹ gerek, A.N., vr. 121/a; konuk olur, M.B.N., vr. 155/b.

²³¹² M.B.N., vr. 155/b.

²³¹³ rihleti, A.N., vr. 121/a.

²³¹⁴ Seyyid'e, A.N., vr. 121/a.

²³¹⁵ Seyyid, A.N., vr. 121/a.

²³¹⁶ Seyyid, A.N., vr. 121/a - .

²³¹⁷ M.B.N., vr. 155/b.

²³¹⁸ buyurdu, M.B.N., vr. 155/b.

konuk oluruz ve Hakk'a sefer idertüz. Ben bu haberi işidecek, eyitdüm; yâ Seyyidî benüm hâlüm nice olur, ashâbundan kime iktidâ' eyleyeyim.²³²¹ Eyitdi; benüm ceddüm *Hazret-i*²³²² Muhammed Mustafâ'nun *sallallâhü te'âlâ aleyhi ve sellem*²³²³ hâlifesiyyüm ve ashâbuyum anun ashâbınun hâlifesidür ve Hazret-i Resûl aleyhi's-selâm²³²⁴ ashâbı hakkında buyurmuşdur ki; *اصحابي كالنجوم بايهم اقتديتم اهديتم* * ya'nî benüm²³²⁵ ashâbum yıldızlar gibidür, her kankısını iktidâ' itsenüz hidâyet bulursız. İmdi benüm ashâbım dahı²³²⁶ anların hâlifesi olıcak her kankısına kim, iktidâ' itsen hidâyet bulursın deyüb andan sonra **(188/b)** cânib-i Hakk'a rûh-u pâkî²³²⁷ pervâz eyledi, râhmet-ullâhi te'âlâ, rahmeten vâsi'aten. Abdu'n-nûr eydür; sıdk ve ihlâsı birle²³²⁸ böyle²³²⁹ görüb sülûk eyledüm her gâh ki, târikde bir müşkil nesne ârız olsa bir nûr gelürdi. Hazret-i Seyyid'ün²³³⁰ nûrî resminde ol işkâlüm²³³¹ hâll olurdu.

Râvî eydür; Şeyh Ebû'l-Nûr meşhurdur, hayli makamât ve merâtib ehl-i azîzdür.²³³² Zemânında ana bir²³³³ meşâyihden abd olunurdu yüz yedi yâşında vefât itdi,²³³⁴ nevvare'l-lâhu merkâdehü.²³³⁵

Ve dahı rivâyet olundu ki; Abdü'l-kadîr Geylanî'den rahmetu'l-İlahi aleyh²³³⁶ ki, daim eydürdi;²³³⁷ Hakk-te'âlâ'nun²³³⁸ celle celâlühü²³³⁹ kapısında velî-ullâh'dan Ebû'l-Vefâ²³⁴⁰ Tâcu'l-Ârifin²³⁴¹ kadar kimesne yogdur ve dahı eydürdi ki, kendüden önünden

²³¹⁹ M.B.N., vr. 155/b.

²³²⁰ işde, A.N., vr. 121/a.

²³²¹ ideyim, A.N., vr. 121/a; M.B.N., vr. 155/b.

²³²² M.B.N., vr. 155/b.

²³²³ M.B.N., vr. 155/b.

²³²⁴ M.B.N., vr. 155/b.

* Sahabilerim yıldızlar gibidir, hangisine uyarmanız hidayete ulaşırsınız.

²³²⁵ *اصحابي* ...benüm, A.N., vr. 121/a.

²³²⁶ benüm dahı, M.B.N., vr. 156/a.

²³²⁷ rûh-ı pâkî cânib-i Hakk'a, M.B.N., vr. 156/a.

²³²⁸ sıdk-ı ihlâsı birle, A.N., vr. 121/a.

²³²⁹ böyle, A.N., vr. 121/a - .

²³³⁰ Seyyid'ün, A.N., vr. 121/a.

²³³¹ müşkilum, A.N., vr. 121/a.

²³³² ehлідür, M.B.N., vr. 156/a.

²³³³ bir, A.N., vr. 121/a - .

²³³⁴ eyledi, M.B.N., vr. 156/a.

²³³⁵ nevvare...merkâde, A.N., vr. 121/a - ; nevvare-ullahi te'âlâ kabrahu, M.B.N., vr. 156/a.

²³³⁶ rahmet...aleyh, A.N., vr. 121/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ aleyh, M.B.N., vr. 156/a.

²³³⁷ iderdı, M.B.N., vr. 156/a.

²³³⁸ Hakk-te'âlâ Hazretinün, M.B.N., vr. 156/a.

²³³⁹ celle celâlühü, A.N., vr. 121/a - ; M.B.N., vr. 156/a.

²³⁴⁰ Tâcu'l-Ârifin, M.B.N., vr. 156/a - .

²³⁴¹ Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 121/a - .

ve kendüden²³⁴² sonra ol kadar kimesne geldi²³⁴³ ve ne gelse gerekdür saâdet anun kim tarîkine sülûk **(189/a)** eyledi,²³⁴⁴ zîrâ ehl-i tarîkûn²³⁴⁵ sultânıdur ve ehl-i hakikatün zübdesidür ve Hakk-te'âlâ'ya anun tarîkinden yakın tarîk yogdur. Hakk-te'âlâ cemî' ümmet-i Muhammedî anun ve evlâd-ı tâhirinün *himmelerinden*²³⁴⁶ silsilesinden²³⁴⁷ mahrum kılmaya, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn.²³⁴⁸

²³⁴² kendüden, A.N., vr. 121/b - .

²³⁴³ yogdur, A.N., vr. 121/b.

²³⁴⁴ eyleye, M.B.N., vr. 156/b.

²³⁴⁵ ehl-i tarîkatın, M.B.N., vr. 156/b.

²³⁴⁶ M.B.N., vr. 156/b.

²³⁴⁷ silsilelerinden, M.B.N., vr. 156/b.

²³⁴⁸ ve...âlemîn, A.N., vr. 121/b - .

Hâtîme:⁷⁶³⁸

Tâcu'l-Ârifin⁷⁶³⁹ Hazretlerinün kaddese'l-lâhu sırrehu⁷⁶⁴⁰ ba'zı mürîdlerinün⁷⁶⁴¹ sebebi tevbesini beyân ider. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün kaddese'l-lâhu sırrehu⁷⁶⁴² mürîdlerinin haddi yogdur, insândan ve cinniden ve anlarun dahı menâkıbları vardur. Eger cemî'sini zikr idersüz kitâb tatvil olmak lazum gelür ve okuyanlara⁷⁶⁴³ melâlet hâsıl olur;⁷⁶⁴⁴ ammâ cümlesinden bir kaçınun sebab-i tevbesini zikr idüb kitâbı hâtım idelüm.⁷⁶⁴⁵

Rivâyet olundu ki;⁷⁶⁴⁶ Mâcid Kervî rahmetu'l-İlahi aleyh,⁷⁶⁴⁷ ol zemânda Bağdâd Hâlifesi Seyfü'd-devle'nün (189/b) hâslarındanı⁷⁶⁴⁸ Hazret-i Seyyid'e muhibbidi ve⁷⁶⁴⁹ ekser evkatda Hazret-i Seyyid'ün⁷⁶⁵⁰ sohbetine gelürdi ve dâimâ⁷⁶⁵¹ tevbe idüb Hazret-i Seyyid'ün⁷⁶⁵² hizmetinde⁷⁶⁵³ olmak kasd iderdi. Hazret-i Seyyid⁷⁶⁵⁴ men' idüb eydürdi ki; yâ Mâcid sabr eyle, henüz dahı vakt olmamışdur. Bir gün Mâcid, Hazret-i Seyyid'e⁷⁶⁵⁵ ilhâh eyledi ki, elbetde bana destûr vir ta kim hizmet-i şerîfe⁷⁶⁵⁶ gelüb sülûka meşgul olam. Hazret-i Seyyid⁷⁶⁵⁷ yine men' eyledi,⁷⁶⁵⁸ vakt değıldür didi. Mâcid eyitdi; yâ Seyyidî ol didiğün vakt kaçan olsa gerekdür.⁷⁶⁵⁹ Hazret-i Seyyid⁷⁶⁶⁰ eyitdi; kaçan ki Seyfü'd-devle öldüreler,⁷⁶⁶¹ vakt senün tevbenün vaktıdır didi. Mâcide bu söz yavlak düşvâr geldi. Eyitdi; yâ Seyyidî şimdi ki, zemânda Seyfü'd-devle'ye galib olur kimesne yogdur ol asker ki, anun vardur, hîç⁷⁶⁶² bir pâd-şâhun yogdur, (190/a) anı kim öldürür? Hazret-i Seyyid⁷⁶⁶³ eyitdi; yâ Mâcid, Allahu-te'âlâ destûr-ı birle Sultân Mes'ûd leşker çeküb gelse gerek, Seyfü'd-devle'nün leşkerini sayub kendüni öldürse gerekdür, *didi*.

⁷⁶³⁸ ve dahı, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶³⁹ Seyyid, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁴⁰ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 121/b - .

⁷⁶⁴¹ mürîdlerinden ba'zının, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁴² Hazret-i...sırrehu, A.N., vr. 121/b - ; mürîdlerinün...sırrehu, M.B.N., vr. 156/b - .

⁷⁶⁴³ zikr...okuyanlara, M.B.N., vr. 156/b - .

⁷⁶⁴⁴ insândan...olur, A.N., vr. 121/b - .

⁷⁶⁴⁵ biz ba'zını beyân itduk, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁴⁶ pes tevbe-i Mâcid Kervî rahmete rivâyet olundu ki, A.N., vr. 121/b; sebab-i tevbe, M.B.N., vr. 156/b.

⁷⁶⁴⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 121/b - .

⁷⁶⁴⁸ havâslarından, A.N., vr. 121/b; M.B.N., vr. 156/b.

⁷⁶⁴⁹ Hazret-i...ve,A.N., vr. 121/b - .

⁷⁶⁵⁰ Seyyid'ün, A.N., vr. 121/b - .

⁷⁶⁵¹ gelüb, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁵² Hazret-i Seyyid'ün, A.N., vr. 121/b - .

⁷⁶⁵³ hizmetinde, M.B.N., vr. 156/b.

⁷⁶⁵⁴ Seyyid, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁵⁵ Seyyid'e, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁵⁶ hizmet-i şerefinüze, M.B.N., vr. 157/a.

⁷⁶⁵⁷ Seyyid, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁵⁸ men' eyledi, M.B.N., vr. 157/a - .

⁷⁶⁵⁹ gerek, A.N., vr. 121/b.

⁷⁶⁶⁰ Seyyid, A.N., vr. 121/b - .

⁷⁶⁶¹ öldürürler, M.B.N., vr. 157/a.

⁷⁶⁶² hîç, A.N., vr. 121/b; M.B.N., vr. 157/a.

⁷⁶⁶³ Seyyid, A.N., vr. 122/a.

*Pes*⁷⁶⁶⁴ Mâcid bu söze gayet müte‘ellim olub gitdi. Biraz müddet bunun üzerine⁷⁶⁶⁵ geçdi. *Âhir*⁷⁶⁶⁶ Sultân Mes’ud gelüb Seyfü’d-devle’i *dutub*⁷⁶⁶⁷ öldürdü. Mâcid Kervî⁷⁶⁶⁸ dahı leşkerde bile idi, kaçdı çok⁷⁶⁶⁹ yaraları vardı. Birkac kimesne ardına düşdiler, kovdılar. Âhir gördü ki, kurtulmağa çare yog,⁷⁶⁷⁰ bir büyük⁷⁶⁷¹ ırmak vardı atdan inüb kendünü suya bırakdı⁷⁶⁷² *düşdi*,⁷⁶⁷³ aklı gitdi başından. Kaçan ki,⁷⁶⁷⁴ aklı başına geldi,⁷⁶⁷⁵ kendüvi su⁷⁶⁷⁶ kenarında buldı. Bakdı⁷⁶⁷⁷ gördi ki, bir ak öküz üzerinde bir kimesne turur. Eyitdi; yâ Mâcid turmaga mecâlin var mı? Mâcid eyitdi; hîç⁷⁶⁷⁸ mecâlim⁷⁶⁷⁹ yogdur. Pes ol kişi Mâcid’ün eline yapışub öküze bindürdü,⁷⁶⁸⁰ alub gitdi. Ol⁷⁶⁸¹ diyârda **(190/b)** bir ulû kûy vardı, ol kûye irişdüdü⁷⁶⁸² *meger*⁷⁶⁸³ ol kûyun halkı râfizî idi. Mâcid’e sordılar ki; adun nedür? Mâcid⁷⁶⁸⁴ *korkusundan*⁷⁶⁸⁵ eyitdi; *adum*⁷⁶⁸⁶ Alî’dur. Pes bunlar dahı Mâcid’e izzet idüb kûye getürdiler. Bir karıcık varidi anun evinde sâkin⁷⁶⁸⁷ oldı. *Buna tîmâr eyle didiler.*⁷⁶⁸⁸ Ol karıcık Mâcid’ün yaralarına tîmâr⁷⁶⁸⁹ eyledi. Sultân Mes’ud ol kûyun⁷⁶⁹⁰ râfizî idüğü işidüb⁷⁶⁹¹ emr eyledi;⁷⁶⁹² ol kûyı urdılar, *cemî*⁷⁶⁹³ ne buldılarsa aldılar. Mâcid *toğrı*⁷⁶⁹⁴ *evinde*⁷⁶⁹⁵ turduğı karıcuğun bin baş koyunu varıdı; cemî’sini Mâcid eve koydı⁷⁶⁹⁶ kendü koyun yanında yatdı. Sultân

⁷⁶⁶⁴ A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁶⁵ âzârına, A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁶⁶ A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁶⁷ M.B.N., vr. 157/a.

⁷⁶⁶⁸ Mâcid, A.N., vr. 122/a - .

⁷⁶⁶⁹ çok, A.N., vr. 122/a - .

⁷⁶⁷⁰ âhir...yog, A.N., vr. 122/a - .

⁷⁶⁷¹ ulû, A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁷² ırmağa atdı, A.N., vr. 122/a; ırmağa bırakdı, M.B.N., vr. 157/a.

⁷⁶⁷³ M.B.N., vr. 157/a.

⁷⁶⁷⁴ aklı...ki, A.N., vr. 122/a - .

⁷⁶⁷⁵ gelüb, A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁷⁶ suyun, A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁷⁷ bakdı, A.N., vr. 122/a - .

⁷⁶⁷⁸ hîç, A.N., vr. 122/a; M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁷⁹ tâkat, M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁸⁰ bindürüb, A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁸¹ ol, A.N., vr. 122/a - .

⁷⁶⁸² vardı, M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁸³ A.N., vr. 122/a.

⁷⁶⁸⁴ Mâcid, A.N., vr. 122/a - .

⁷⁶⁸⁵ M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁸⁶ M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁸⁷ kondurdular, M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁸⁸ M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁸⁹ temâm, A.N., vr. 122/b.

⁷⁶⁹⁰ kûy halkı, M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁹¹ Sultân Mes’ud ol ehl-i karının râfizî idüğü ma’lûm oldı, A.N., vr. 122/b.

⁷⁶⁹² itdi, A.N., vr. 122/b; M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁹³ M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁹⁴ A.N., vr. 112/b.

⁷⁶⁹⁵ M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁶⁹⁶ koyub, A.N., vr. 122/b; M.B.N., vr. 157/b.

Mes'ud'un adamları ol eve girüb nazar iderlerdi.⁷⁶⁹⁷ Ne Mâcid'i ve ne koyunları görürlerdi ve⁷⁶⁹⁸ eydürlerdi;⁷⁶⁹⁹ bu evün adamları kaçmış ve esbâbın⁷⁷⁰⁰ dahı alub gitmiş *didiler*.⁷⁷⁰¹ Birkac gün Sultân Mes'ud'un halkı⁷⁷⁰² anda oldılar ve⁷⁷⁰³ Sultânın atları⁷⁷⁰⁴ tavîlesi ol Mâcid'in olduğı⁷⁷⁰⁵ evün önünde idi.⁷⁷⁰⁶ **(191/a)** Allahu-te'âlâ⁷⁷⁰⁷ kudret-i birle⁷⁷⁰⁸ ne Mâcid'i ve ne ol karıcığın koyunlarını⁷⁷⁰⁹ gördiler. Kaçan asker gitdi ol koyun, halkı yine geldiler, gördiler ki; ol karıcığın hîç⁷⁷¹⁰ bir nesnesi gitmemiş.⁷⁷¹¹ Eyitdiler; sana bu kerâmet nedendür? Eyitdi; bende kerâmet⁷⁷¹² nesne yogdur, varısa bu konuğın kerâmetidür didi. Mâcid eydür;⁷⁷¹³ yaralarım hoş olunca anda turdum andan sonra Hazret-i Seyyid'e⁷⁷¹⁴ geldüm. Vakti ki, Hazret-i Seyyid⁷⁷¹⁵ beni gördi, eyitdi; *الان ان اوان نوبتك تقدم الى الحضرة هلم الي التوتية و اذن* * *من سبيل الجنة* ya'ni tevbe idecek vaktin şimdi yakın oldu⁷⁷¹⁶ Hazret-i İzzet'e teveccüh idüb tevbe eyle cennet yolına yakın ol. Pes Mâcid eydür; Hazret-i Seyyid'ün⁷⁷¹⁷ mübârek eline yapışub⁷⁷¹⁸ tevbe eyledüm. Hazret-i Seyyid'den⁷⁷¹⁹ izin aldum ki; varub ehlümi getürem ehlüm⁷⁷²⁰ ol vakt⁷⁷²¹ Sencer'de idi. **(191/b)** *Andan ehlüme vardum. Anlar benden ümmîdi kesmişler imiş, görüb gayet ferâh oldılar ve tevbe itdiğüm dahı işidüb azîm şâdd-ı harem oldılar. Andan birkac gün durdum.*⁷⁷²² *Ol diyârın halkı geldiler. Eyitdiler; yâ Mâcid bu diyârda bir yırtıcı yavuz*⁷⁷²³ *arşan peydâ olmuş, hayli davara ve adama ziyân degirirdi bir ulû yolu kesdi kerem idiüb Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e*⁷⁷²⁴ *varsın, bu kazıyye deyüb ve hem anları*

⁷⁶⁹⁷ itdiler, A.N., vr. 122/b.

⁷⁶⁹⁸ ve, A.N., vr. 122/b - .

⁷⁶⁹⁹ eyitdüle, A.N., vr. 122/b.

⁷⁷⁰⁰ espâbını, M.B.N., vr. 157/b.

⁷⁷⁰¹ A.N., vr. 122/b.

⁷⁷⁰² adamları, M.B.N., vr. 158/a.

⁷⁷⁰³ birkac...ve, A.N., vr. 122/b - .

⁷⁷⁰⁴ atları, M.B.N., vr. 158/a - .

⁷⁷⁰⁵ Mâcid'in olduğı, A.N., vr. 122/b - .

⁷⁷⁰⁶ önünde oldı, A.N., vr. 122/b.

⁷⁷⁰⁷ Allah, A.N., vr. 122/b.

⁷⁷⁰⁸ kudretiyle, A.N., vr. 122/b.

⁷⁷⁰⁹ karıcıgu ve koyunları, M.B.N., vr. 158/a.

⁷⁷¹⁰ karının hîç, A.N., vr. 122/b; M.B.N., vr. 158/a.

⁷⁷¹¹ zâyi' olmamış, A.N., vr. 122/b; M.B.N., vr. 158/a.

⁷⁷¹² bende kerâmet, M.B.N., vr. 158/a - .

⁷⁷¹³ bende...eydür, A.N., vr. 122/b - .

⁷⁷¹⁴ Seyyid'e, A.N., vr. 122/b.

⁷⁷¹⁵ Seyyid, A.N., vr. 122/b.

* Şimdi, ölüm nöbetin yaklaştı, ilerle, tevbeyle acele et, yolun cennete gider.

⁷⁷¹⁶ geldi, A.N., vr. 123/a.

⁷⁷¹⁷ Seyyid'ün, A.N., vr. 123/a - .

⁷⁷¹⁸ elini alub, M.B.N., vr. 158/a.

⁷⁷¹⁹ Seyyid'den, A.N., vr. 123/a - .

⁷⁷²⁰ evüm, A.N., vr. 123/a.

⁷⁷²¹ ol vakt, A.N., vr. 123/a - ; M.B.N., vr. 158/b - .

⁷⁷²² turdum, M.B.N., vr. 158/b.

⁷⁷²³ yavuz, M.B.N., vr. 158/b - .

⁷⁷²⁴ Hazret-i Seyyid'e, M.B.N., vr. 158/b.

bir diyâra da'vet eylesek ola ki, Hakk-te'âlâ Hazreti⁷⁷²⁵ anların duâ'sı berekâtında ol yırtıcı cân-âver⁷⁷²⁶ şerrinden Müslümanları halâs ide ve cemî'miz anun elinden tevbe idelüm didiler. Mâcid eydür; pes azm idüb Hazret-i Seyyid'e geldüm, kaçan ki, Hazret-i Seyyid beni gördi tebessüm eyleyüb eyitdi; yâ Mâcid kavmin beni andı mı da'vet iderler⁷⁷²⁷ ve ol yırtıcı⁷⁷²⁸ cân-âverden şikayet mi iderler ve tevbe itmegi isterler? Mâcid eydür; bu söze mütehayyir olub belî yâ Seyyidî didim. Andan Hazret-i Seyyid eyitdi; yâ Mâcid Sultân Mes'ud'un leşkери seni kovub⁷⁷²⁹ küçük suya düştüğünde seni bir ak öküze binmiş kimesne kurtardı, kimdür? didi ve dahı ol karıcığın evünde seni ve ol koyunu⁷⁷³⁰ leşgere göstermeyen kimdür bilür misin? Ben eyitdüm; Sultânımın himmetidir. Andan Hazret-i Seyyid ba'zı ashâbıyla çıkub Mâcid'in ehli ve kavmi olduğu yere azm itdiler.⁷⁷³¹ Pes ol kavm Hazret-i Seyyid'e karşı çıkub ikrâm ve a'zâr⁷⁷³² eylediler. Ekser halk gelüb Hazret-i Seyyid'in elinden tevbe eylediler.

Pes ol kavm Hazret-i Seyyidî üç gün ziyâfet itdiklerinden⁷⁷³³ sonra eyitdiler; yâ Seyyidî bir yırtıcı arslan peydâ oldu, bî-nihâye zarar vardur dermân sizden olur deyü⁷⁷³⁴ arz-ı hâl itdiler. Andan Hazret-i Seyyid eyitdi ki; yâ Mâcid var ol cân-âvere eyitdi ki;⁷⁷³⁵ Ebû'l-Vefâ sana eyitdi⁷⁷³⁶ ki, yâ Allah'un⁷⁷³⁷ kelbi gerekdür ki, bu diyârdan gidesin turmayasın⁷⁷³⁸ ve bu gündən gayri hîç⁷⁷³⁹ bu diyârda gezmeyesin⁷⁷⁴⁰ ve dahı eyitdi; yâ Mâcid hîç⁷⁷⁴¹ korkma, var benüm bu⁷⁷⁴² haberimi ana didi. Mâcid eydür; turdum⁷⁷⁴³ ol kavm vasf eyledüğü⁷⁷⁴⁴ yere vardum. Gördüm ki; bir⁷⁷⁴⁵ âzîm⁷⁷⁴⁶ heybetlü⁷⁷⁴⁷ cân-âver vasfa kabil değüldür, beni⁷⁷⁴⁸ görecek eger eyü⁷⁷⁴⁹ yerinden turub bana karşı gelüb⁷⁷⁵⁰ hamle eyledi. Ben eyitdüm ki; yâ

⁷⁷²⁵ M.B.N., vr. 158/b.

⁷⁷²⁶ cân-âver, M.B.N., vr. 158/b - .

⁷⁷²⁷ kılurlar, M.B.N., vr. 158/b.

⁷⁷²⁸ M. B.N., vr. 158/b.

⁷⁷²⁹ M.B.N., vr. 158/b.

⁷⁷³⁰ koyunları, M.B.N., vr. 158/b.

⁷⁷³¹ eylediler, M.B.N., vr. 158/b.

⁷⁷³² a'zâr ve ikrâm, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷³³ eyledükden, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷³⁴ didiler, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷³⁵ A.N., vr. 123/a-123/b; M.B.N., vr. 158/b-159/a.

⁷⁷³⁶ didi, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷³⁷ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 123/b.

⁷⁷³⁸ durmayub, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷³⁹ asla, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷⁴⁰ şimden gerü bu diyâra gelmeyesin, A.N., vr. 123/b.

⁷⁷⁴¹ hîç, A.N., vr. 123/b; M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷⁴² bu, A.N., vr. 123/b - .

⁷⁷⁴³ turub, A.N., vr. 123/b; M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷⁴⁴ didiği, A.N., vr. 123/b; M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷⁴⁵ bir, A.N., vr. 123/b - .

⁷⁷⁴⁶ büyük, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷⁴⁷ heybetlü, A.N., vr. 123/b - .

⁷⁷⁴⁸ seni, A.N., vr. 123/b.

⁷⁷⁴⁹ M.B.N., vr. 159/a.

cân-âver⁷⁷⁵¹ ben Tâcu'l-Ârifin⁷⁷⁵² Seyyid Ebû'l-Vefâ'nun⁷⁷⁵³ elçisiyüm sana andan haber getürdüm. Hemân ki, arslan bu haberi işitdi yerinden⁷⁷⁵⁴ turdı, ben dahı Hazret-i Seyyid'ün⁷⁷⁵⁵ didiüğü haberi bî-kusur didüm.⁷⁷⁵⁶ Döndüm gerü⁷⁷⁵⁷ Hazret-i Seyyid'den yana⁷⁷⁵⁸ geldüm ki, yola⁷⁷⁵⁹ ol kavm arkadan temâşâ iderlerdi. Ben bu kavme yakın gelicek arslanıla geçen⁷⁷⁶⁰ mâ-cerâyı bunlara haber virüb gelürdük.⁷⁷⁶¹ Nâ-gâh⁷⁷⁶² bu kavmden birisi ardına (192/a) bakdı, eyitdi; yâ Mâcid,⁷⁷⁶³ arslan geliyordur nazar itdüm⁷⁷⁶⁴ gördüm ki ardımca gelür. Kaçan Hazret-i Seyyid'ün⁷⁷⁶⁵ meclisine geldük, halk arslanı görüb iki tarafına⁷⁷⁶⁶ ayrılırlar. Arslan gelüb iki dizini çöküb Hazret-i Seyyid'ün⁷⁷⁶⁷ mübârek⁷⁷⁶⁸ ayagina yüzünü sürdi. Hazret-i Seyyid⁷⁷⁶⁹ ana eyitdi ki; * يا كلب الله اذهب من هذه الارض بسلام و ليس لك في هذه الارض بعداليوم مقام⁷⁷⁷⁰ Allah'un⁷⁷⁷⁰ kelbi bu diyârdan sağlık-ı birle⁷⁷⁷¹ var git bundan gayri⁷⁷⁷² sana bunda makam⁷⁷⁷³ yogdur. Hemân ki; arslan bu sözi işitdi turub yab yab gitdi. Hiç⁷⁷⁷⁴ kimesne artuk⁷⁷⁷⁵ ani⁷⁷⁷⁶ ol diyârda görmedi ve bilmediler ki, kande gitdi. Pes ol kavm bu hâleti görüb cümlesi yüzi⁷⁷⁷⁷ yere koyub⁷⁷⁷⁸ secde' şükr eylediler⁷⁷⁷⁹ cemî'⁷⁷⁸⁰ Hazret-i Seyyid'ün⁷⁷⁸¹ elinden tevbe idüb saâdet buldılar.

⁷⁷⁵⁰ karşı gelüb, A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁵¹ arslan, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷⁵² Seyyid Ebû'l-Vefâ'nun, M.B.N., vr. 159/a.

⁷⁷⁵³ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁵⁴ yerinden, M.B.N., vr. 159/a - .

⁷⁷⁵⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁵⁶ didiğünü dedim, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁵⁷ döndüm gerü, M.B.N., vr. 159/a - .

⁷⁷⁵⁸ Hazret-i...yana A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁵⁹ A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁶⁰ arslanıla geçen, A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁶¹ mâ-cerâyı didim, A.N., vr. 124/a; haber virdüm, M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁶² andan giderken, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁶³ yâ Mâcid, M.B.N., vr. 159/b - .

⁷⁷⁶⁴ idüb, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁶⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁶⁶ tarafa, A.N., vr. 124/a; M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁶⁷ Seyyid'ün, A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁶⁸ M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁶⁹ Seyyidi A.N., vr. 124/a - .

* Ey Allahın köpeği, selametle Allahın arzında yürümeye başla, bugünden sonra senin için bir mevki yoktur.

⁷⁷⁷⁰ Allahu-te'âlâ'nun, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁷¹ sağlıkla, M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁷² sonra, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁷³ durmak, A.N., vr. 124/a; turmak, M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁷⁴ hiç, A.N., vr. 124/a; M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁷⁵ artuk, A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁷⁶ M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁷⁷ yüzlerini, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁷⁸ koyub, A.N., vr. 124/a - .

⁷⁷⁷⁹ itdiler, A.N., vr. 124/a.

⁷⁷⁸⁰ cemî'an, M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁸¹ Seyyid'ün, A.N., vr. 124/b.

Andan sonra Mâcid Kervî yedi yıl Seyyid'ün⁷⁷⁸² (192/b) âb-dest suyını matarasını götürdü hîç⁷⁷⁸³ elinden yere komadı.⁷⁷⁸⁴ Kaçanki uyku galib olsa arkası üzre yatub matarayı gögsi üzere⁷⁷⁸⁵ kordı. Bir gün Alî bin Heytî; Mâcid'ün matarasından *Hazret-i Seyyid'ün ibrikine*⁷⁷⁸⁶ su aldı.⁷⁷⁸⁷ Hazret-i Seyyid⁷⁷⁸⁸ matarayı alub⁷⁷⁸⁹ âb-dest almağa yaraklandı. Mâcid kapu içünden nazar iderdi. Kaçan ki Hazret-i Seyyid⁷⁷⁹⁰ mübârek imâmesini, yukaru kaldurdu, alnından bir direk gibi nûr peyda⁷⁷⁹¹ oldu. Mâcid ol nûrı göricek tâkat getürmedi⁷⁷⁹² nârâ urub düşdi, başı kapuya tokundi, kapu yapıldı. Hazret-i Seyyid⁷⁷⁹³ eyitdi; yâ Alî kimdür? Alî bin Heytî eyitdi; yâ Seyyidî,⁷⁷⁹⁴ Mâcid'dür. Hazret-i Seyyid⁷⁷⁹⁵ eyitdi; *ما جئنا* ya'ni bizüm Mâcidimiz midir? Alî bin Heytî⁷⁷⁹⁶ *dahı*;⁷⁷⁹⁷ neam yâ Seyyidî bizüm Mâcidümüzdür⁷⁷⁹⁸ *didi*.⁷⁷⁹⁹ Vakti ki; Mâcid'ün kulağına Hazret-i Seyyid'ün⁷⁸⁰⁰ Mâcidümüzdür didüğü işitdi⁷⁸⁰¹ sefâsından *semâ girüb*⁷⁸⁰² vecd-i âzîm (193/a) hâsıl eyledi gelüb⁷⁸⁰³ Hazret-i Seyyid'ün⁷⁸⁰⁴ *mübârek*⁷⁸⁰⁵ ayagina düşdi hemân ol sâ'atde feth olub cemî' emri temâm oldu kâmil ve mükemmel olub⁷⁸⁰⁶ bir azîz oldu. Cemî' eflâkda olan meleklerin tesbîhini işitdi ve cemî' nebâtâtun ve hayvanun⁷⁸⁰⁷ tesbîhlerini işitdi⁷⁸⁰⁸ ma'lûm idindi.⁷⁸⁰⁹ Andan sonra bu hâlete⁷⁸¹⁰ otuz üç⁷⁸¹¹ yıl dahı Hazret-i Seyyid'e⁷⁸¹² cân-u dille hizmet⁷⁸¹³ eyledi.

⁷⁷⁸² Seyyid'ün, M.B.N., vr. 159/b - .

⁷⁷⁸³ hîç, A.N., vr. 124/b; M.B.N., vr. 159/b.

⁷⁷⁸⁴ komazdı, A.N., vr. 124/b.

⁷⁷⁸⁵ üzerinde, A.N., vr. 124/b.

⁷⁷⁸⁶ M.B.N., vr. 160/a.

⁷⁷⁸⁷ bir gün Alî bin Heytî hâzır idi, A.N., vr. 124/b.

⁷⁷⁸⁸ Seyyid, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁷⁸⁹ matarayı alub, M.B.N., vr. 160/a - .

⁷⁷⁹⁰ Seyyid, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁷⁹¹ zâhir, A.N., vr. 124/b; M.B.N., vr. 160/a.

⁷⁷⁹² getürmeyüb, M.B.N., vr. 160/a.

⁷⁷⁹³ Seyyid, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁷⁹⁴ yâ Seyyidî, M.B.N., vr. 160/a - .

⁷⁷⁹⁵ Seyyid, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁷⁹⁶ Alî, A.N., vr. 124/b.

⁷⁷⁹⁷ A.N., vr. 124/b.

⁷⁷⁹⁸ bizüm Mâcidümüzdür, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁷⁹⁹ A.N., vr. 124/b.

⁷⁸⁰⁰ Seyyid'ün, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁸⁰¹ bu kelâmı irişdüm, A.N., vr. 124/b; sözi girdi, M.B.N., vr. 160/a.

⁷⁸⁰² M.B.N., vr. 160/a.

⁷⁸⁰³ gelüb, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁸⁰⁴ Seyyid'ün, A.N., vr. 124/b - .

⁷⁸⁰⁵ M.B.N., vr. 160/a.

⁷⁸⁰⁶ olub, M.B.N., vr. 160/a - .

⁷⁸⁰⁷ hayvanatun, M.B.N., vr. 160/a.

⁷⁸⁰⁸ işitdi, A.N., vr. 124/b - ; M.B.N., vr. 160/a - .

⁷⁸⁰⁹ oldı, A.N., vr. 124/b.

⁷⁸¹⁰ bu hâlete, M.B.N., vr. 160/a - .

⁷⁸¹¹ otuz üç, A.N., vr. 125/a.

⁷⁸¹² Seyyid'e, A.N., vr. 125/a - .

⁷⁸¹³ hidmet, M.B.N., vr. 160/a.

Râvî eydür; Mâcid Kervî yüzyürmi yıl yaşadı. Kırk yıl Seyfü'd-devle hizmetinde⁷⁸¹⁴ oldu ve kırk yıl Hazret-i Tâcu'l-Ârifin⁷⁸¹⁵ hizmetinde oldu ve kırk yıl dahı şeyh olub irşâd eyledi niçe dermândalara dest-gir oldu, niçe azmışları yola getürdi.⁷⁸¹⁶ Âhir cebel-i Hamdin'de vatan tutdı. Hîcretün beşyüzaltmışbirinde vefât eyledi ve şimdi kabri ulû mezârdır, rahmetu'l-İlahi aleyh⁷⁸¹⁷ **(193/b)**

Sebeb-i tevbe-i Şeyh Ebû'l-Bedr Henderecî rahmetu'l-İlahi aleyh.⁷⁸¹⁸ Ve dahı rivâyet olundu ki; Ebû'l-Bedr tevbe itmezden evvel cüzâm dahı olmışıdı.⁷⁸¹⁹ Allahümme âfinâ ma'a cemî'il-müslimîn⁷⁸²⁰ Bağdâd âlimlerinedenidi hayli neseb ve hasab⁷⁸²¹ tutardı. Bu hâlet ana ârız olduğuna hayli⁷⁸²² bî-huzur oldu ve kavm-i kabîlesi çok⁷⁸²³ elemeler⁷⁸²⁴ çekdiler. Pes Ebû'l-Bedr etibbâdan çare bulamayıp tabîb ol kaluba naz ve niyâzlar⁷⁸²⁵ iderdi. Bir gece ifrâtle zârilik eyledi⁷⁸²⁶ Hazret-i Hakk'a ta sabâh olunca niyâz eyledi.⁷⁸²⁷ Sabâh vaktinde gözine uyku geldi. Hazret-i Alî bin Ebî Tâlib⁷⁸²⁸ keremullâh-i veche vâkıâsında gördi. Varub karşusunda turdı ve zâri kılub eyitdi; yâ emîrû'l-mü'mînin bana dermân eyle didi. Hazret-i Alî bin Ebî Tâlib⁷⁸²⁹ keremullâh veche eyitdi;⁷⁸³⁰ müştilik olsun sana ki, Hazret-i Hakk⁷⁸³¹ inâyet-i birle sana nazar eyledi⁷⁸³² *ve duâ kabul idüb*⁷⁸³³ ve ağladuğuna merhâmet eyledi⁷⁸³⁴ ve senün marazun şifâsını bizüm neslimüzden ve oğlanlarımızdan⁷⁸³⁵ Ebû'l-Vefâ'nun **(194/a)** elinde kodı.⁷⁸³⁶ Ebû'l-Bedr eydür; hemân ki uyandım, turdum yola girdüm, Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'den⁷⁸³⁷ yana revân oldum. Kaçan Kusân'a yakın geldüm Hazret-i Tâcu'l-Ârifin⁷⁸³⁸

⁷⁸¹⁴ hidmetinde, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸¹⁵ Tâcu'l-Ârifin, A.N., vr. 125/a - .

⁷⁸¹⁶ niçe...getürdi, A.N., vr. 125/a - .

⁷⁸¹⁷ rahmet...aleyh, A.N., vr. 125/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ aleyh, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸¹⁸ sebeb-i...aleyh, A.N., vr. 125/a - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸¹⁹ ârız olmuşıdı, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸²⁰ eyzü-billâh, A.N., vr. 125/a.

⁷⁸²¹ hasab ve neseb, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸²² oldu, gine gayet, A.N., vr. 125/a.

⁷⁸²³ çok, A.N., vr. 125/a - .

⁷⁸²⁴ elem, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸²⁵ niyâz, A.N., vr. 125/a; M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸²⁶ idüb, A.N., vr. 125/a.

⁷⁸²⁷ ta sabâh olunca Hazret-i Hakk'a teveccüh-ü niyâz eyledi, A.N., vr. 125/a.

⁷⁸²⁸ Hazret-i Alî, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸²⁹ Hazret-i Alî, M.B.N., vr. 160/b.

⁷⁸³⁰ Hazret-i Âlî dahı eyitdi, A.N., vr. 125/a.

⁷⁸³¹ Hazret-i Hakk-te'âlâ, M.B.N., vr. 161/a.

⁷⁸³² sana müştilik ki, Hakk-te'âlâ nazar-ı inâyet eyledi, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸³³ M.B.N., vr. 161/a.

⁷⁸³⁴ ve...eyledi, A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸³⁵ oğlanlarımızdan, M.B.N., vr. 161/a - .

⁷⁸³⁶ ve senün marazın şifâsına sebeb bizüm oğlanlarımızdan Ebû'l-Vefâ'nun elinde kodı, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸³⁷ Tâcu'l-Ârifin'den, A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸³⁸ Seyyid, A.N., vr. 125/b.

ashâbiyla sâhrâya çıkmışlardı, seyr iderlermiş.⁷⁸³⁹ Hazret-i Seyyid Ebû'l-Vefâ,⁷⁸⁴⁰ Ebû'l-Bedr'i görücek karşı geldi. Meger Şeyh Selmân dirlermiş bir mürîdi varmış anun bir bostanı vardı. *İçünde*⁷⁸⁴¹ soğan dinilmiş, ol bostanın katında buluşdılar. Ebû'l-Bedr eydür; Hazret-i Seyyid⁷⁸⁴² bir soğan koparub⁷⁸⁴³ elüme virdi. Eyitdi; bu soğanı yi ve bir pâre avucına su alub üzerine bismillâh-ir-rahmân-ir-rahîm deyüb ol suyu cemî' kudema saçdı. Hemân sâ'at ol cüzam halâs olub⁷⁸⁴⁴ gövdem sağ olub⁷⁸⁴⁵ evvelkiden dahı lâtif oldı. Ol sâ'at Hazret-i Seyyid'ün⁷⁸⁴⁶ *mübârek*⁷⁸⁴⁷ ayagına düşüb tazarru' idüb mübârek elinden tevbe eyledüm. Mâdem ki, Hazret-i Seyyid hayâtda idi⁷⁸⁴⁸ hizmetinde⁷⁸⁴⁹ oldum⁷⁸⁵⁰ anun⁷⁸⁵¹ himmet-i âlîyesi **(194/b)** berekâtında merâtib-i âlîye'ye irişüb menâzil-i kesire kat' eyledüm didi. Hakk-sübhâne ve te'âlâ⁷⁸⁵² bizi ve cemî'⁷⁸⁵³ ümmet-i Muhammedî aleyhi's-salâtü ve's-selâm⁷⁸⁵⁴ ve Hazret-i Tâcu'l-Ârifin ve zürriyât-ı tâhirünün⁷⁸⁵⁵ âlî himmetlerinden mahrum kılmaya, lütfî ve kerem-i birle,⁷⁸⁵⁶ âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn

Sebeb-i tevbe-i Şeyh Ebû Bekr Bustî rahmetu'l-İlahi aleyh.⁷⁸⁵⁷ Râvî eydür; Ebû Bekr Bustî meşâyih-i kibârdandır. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün⁷⁸⁵⁸ makkûl mürîdlerindendir. Hatên (?) Pâd-şâhı'nun oğlıdur meger ki⁷⁸⁵⁹ ol Pâd-şâh'un oğlanları gayet⁷⁸⁶⁰ kabil ulûlardı, evliyâ'-ullâh'dan gelürlerdi⁷⁸⁶¹ anları küçük iken⁷⁸⁶² koparlardı, terbiyet iderlerdi⁷⁸⁶³ sonra Pâd-şâh cidd ve cehd idüb döndürmezdi.⁷⁸⁶⁴ Sulehâdan ve evliyâ'-ullah'dan ulûlardı⁷⁸⁶⁵ beglik⁷⁸⁶⁶

⁷⁸³⁹ iderler, M.B.N., vr. 161/a.

⁷⁸⁴⁰ Seyyid Ebû'l-Vefâ, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸⁴¹ M.B.N., vr. 161/a.

⁷⁸⁴² Seyyid, A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸⁴³ koyub, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸⁴⁴ oldı, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸⁴⁵ gövdem...olub A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸⁴⁶ Seyyid'ün, A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸⁴⁷ M.B.N., vr. 161/a.

⁷⁸⁴⁸ mâdem...idi, A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸⁴⁹ hizmetinde, M.B.N., vr. 161/a.

⁷⁸⁵⁰ ayrılmadı, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸⁵¹ anun, A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸⁵² Hakk-te'âlâ, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸⁵³ bizi...cemî', M.B.N., vr. 161/a - .

⁷⁸⁵⁴ M.B.N., vr. 161/a.

⁷⁸⁵⁵ anların, A.N., vr. 125/b.

⁷⁸⁵⁶ lütfî...birle, A.N., vr. 125/b - .

⁷⁸⁵⁷ sebeb-i...aleyh, A.N., vr. 126/a - .

⁷⁸⁵⁸ Tâcu'l-Ârifin Hazretlerinin, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁵⁹ meger ki, A.N., vr. 126/a - .

⁷⁸⁶⁰ gayet, A.N., vr. 126/a - .

⁷⁸⁶¹ gelüb, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁶² anları...iken, A.N., vr. 126/a - .

⁷⁸⁶³ terbiyet iderlerdi, A.N., vr. 126/a - .

⁷⁸⁶⁴ döndüremezdi, M.B.N., vr. 161/b.

⁷⁸⁶⁵ sulehâ ve evliyyânın ulûlarından ulûlardı, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁶⁶ begin, A.N., vr. 126/a.

dairesine uğramazlardı. Ol Pâd-şâh acîz kalmışdı;⁷⁸⁶⁷ zîrâ kendüden sonra yerine Pâd-şâh olıcak oğlu yoğdı.⁷⁸⁶⁸ Âhir Ebû Bekr *adlu bir oğlı* dünyâya **(195/a)** geldi.⁷⁸⁶⁹ Pâd-şâh hâyli ferâh olub⁷⁸⁷⁰ âzîm şad oldı taşra çıkarmayub bir hâlvet sarayda Ebû Bekr'i⁷⁸⁷¹ beslediler.⁷⁸⁷² İttifak bir gün Sultân⁷⁸⁷³ otururken yüregi acıdı⁷⁸⁷⁴ muztaribü'l-hâl oldı meger karşı oğlanları gidecek eyle olurmuş.⁷⁸⁷⁵ Pâd-şâh eyitdi; *yine*⁷⁸⁷⁶ bunda⁷⁸⁷⁷ bir a'lâmet var ne hâl⁷⁸⁷⁸ oldı görün? Eyitdiler; Sultân um Ebû Bekr nâ-bedîd oldı,⁷⁸⁷⁹ Pâd-şâh hâyli⁷⁸⁸⁰ melûl⁷⁸⁸¹ oldı. Âhir kazıyye rızâ virüb teslim oldı.⁷⁸⁸² İş Hakk'ındur nice iderse ol bilür⁷⁸⁸³ bizüm elümüzden nesne gelmez⁷⁸⁸⁴ didi. Ammâ Ebû Bekr olan Şeyh Bavelîn'idi ki,⁷⁸⁸⁵ Tâcu'l-Ârifin'ün mürîdlerindenidi,⁷⁸⁸⁶ getirüb gördüler arasında saldılar⁷⁸⁸⁷ mektebe varıb kur'an ta'lîm iderdiler⁷⁸⁸⁸ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin dahı tevbe ve telkin virüb kendü terbiyet eyledi⁷⁸⁸⁹ himmetini sarf eyledi.⁷⁸⁹⁰ Âhir azîzlerden oldı,⁷⁸⁹¹ merâtib-i âlîye'ye irişdi. Hazret-i Tâcu'l-Ârifin **(195/b)** dünyâdan nakl⁷⁸⁹² idince hizmetinde⁷⁸⁹³ oldı. Sonra vilâyeti Tebriz'de İrem dimekle meşhur bir⁷⁸⁹⁴ şehr-i Cünez'de⁷⁸⁹⁵ vatan dutub,⁷⁸⁹⁶ zâviye bünyâd eyleyüb⁷⁸⁹⁷ irşâd eylemeye⁷⁸⁹⁸ meşgul oldı. Şimdi anda⁷⁸⁹⁹ kabri ulû mezârdur Rahmetu'l-İlahi aleyh.⁷⁹⁰⁰

⁷⁸⁶⁷ ol Pâd-şâh idicek oğlı olmagına begâyet incinirdi, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁶⁸ olmadugun begâyet incinürdi, M.B.N., vr. 161/b.

⁷⁸⁶⁹ A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁷⁰ bulub, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁷¹ Ebû Bekr'i, M.B.N., vr. 161/b - .

⁷⁸⁷² beslerlerdi, M.B.N., vr. 161/b.

⁷⁸⁷³ Sultânun, M.B.N., vr. 161/b.

⁷⁸⁷⁴ agrıyub, M.B.N., vr. 161/b.

⁷⁸⁷⁵ olurdu, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁷⁶ M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁷⁷ yine, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁷⁸ hâl, M.B.N., vr. 162/a - .

⁷⁸⁷⁹ gayb olmuş, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁸⁰ ziyâde, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁸¹ müzdarib, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁸² teslim oldı, A.N., vr. 126/a - .

⁷⁸⁸³ nice...bilür, A.N., vr. 126/a - .

⁷⁸⁸⁴ yogdur, A.N., vr. 126/a; gelür, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁸⁵ ammâ Bekr kapıb elin kimesneye Şeyh Bâvelîn dirler, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁸⁶ mürîdi idi, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁸⁷ gördüler...saldılar, A.N., vr. 126/a - ; M.B.N., vr. 162/a - .

⁷⁸⁸⁸ okutdılar, A.N., vr. 126/a; M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁸⁹ Hazret-i Seyyid,dahı terbiyet eyleyib tevbe telkin ideridi, A.N., vr. 126/a.

⁷⁸⁹⁰ himmetini...eyledi, A.N., vr. 126/b - ; M.B.N., vr. 162/a - .

⁷⁸⁹¹ olub, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁹² intikâl, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁹³ hizmetinde, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁹⁴ bir, A.N., vr. 126/b - .

⁷⁸⁹⁵ şehirde, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁹⁶ tutub, A.N., vr. 126/b; tutdı, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁸⁹⁷ idüb, A.N., vr. 126/b.

⁷⁸⁹⁸ irşâda, A.N., vr. 126/b.

⁷⁸⁹⁹ anda, A.N., vr. 126/b - .

⁷⁹⁰⁰ rahmetullâh-i te'âlâ, A.N., vr. 126/b; M.B.N., vr. 162/a.

Sebeb-i tevbe Şeyh Ebî Nasr Kîrmanî, râvî eydür; Ebî Nasr Kirmânî rahmetu'l-İlahi aleyh⁷⁹⁰¹ diyâr-ı Acem'de Kirmân vilâyetinin Pâd-şâhı idi. İttifak bir gice sağ⁷⁹⁰² ve sâlim yatdı, sabâh uyandı gördi ki; cemî' endâm tutmaz olmuş elde ve ayakta hiç⁷⁹⁰³ birinin⁷⁹⁰⁴ deprenmege çare yog. Pes ol diyârda ne kadar kâmil ve hâzık tabîbler varısa cem' itdürdi⁷⁹⁰⁵ ilâc itmege meşgul oldılar⁷⁹⁰⁶ hiç⁷⁹⁰⁷ fâide itmedi.⁷⁹⁰⁸ Bu⁷⁹⁰⁹ atnâb⁷⁹¹⁰ âcîz kaldılar⁷⁹¹¹ andan ümmîdi kat' itdiler. Âhirü'l-emr ba'zı nâsihelerden⁷⁹¹² şöyle re'y ve⁷⁹¹³ tedbir oldı ki;⁷⁹¹⁴ Pâd-şâh'a (196/a) atnâbdan çare olmadı⁷⁹¹⁵ Evliyâ'nun ve sülehânun duâsından gayri buna dermân yogdur.⁷⁹¹⁶ İmdi münâsib budur ki,⁷⁹¹⁷ bunı Mekke Şerîfi iletüb anda koyavuz şayed ki; bir azîzün sefâ⁷⁹¹⁸ nazarı irşüb⁷⁹¹⁹ buna⁷⁹²⁰ dermân ola didiler.⁷⁹²¹ Pâd-şâh dahı bu fikr sevâb geldi. Pes⁷⁹²² taht-ı revân⁷⁹²³ bereketdiler⁷⁹²⁴ has adamlarından bişyüz kişi ile hacc seferini itdiler. Vakti ki, Vâsıt diyârına irişdüler. *Kasd itdiler ki,*⁷⁹²⁵ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin kaddese'l-lâhu sırrehu varun ziyâret itmege kasd itdiler.⁷⁹²⁶ Kaçan ki,⁷⁹²⁷ Hazret-i Seyyid'ün mübârek⁷⁹²⁸ zâviyesine⁷⁹²⁹ geldiler.⁷⁹³⁰ Pâd-şâhı taht-ı revândan indürüb zâviye içine bıraktılar,⁷⁹³¹ *bir yirde*⁷⁹³² yatdı.⁷⁹³³ Vakti ki, Tâcu'l-Ârifin⁷⁹³⁴ kaddese'l-lâhu sırrehu geldi⁷⁹³⁵ gördü ki,⁷⁹³⁶ Pâd-

⁷⁹⁰¹ rahmet...aleyh, A.N., vr. 126/b - ; rahmetullâh-i te'âlâ aleyh, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁹⁰² sahih, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹⁰³ hiç, A.N., vr. 126/b; M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁹⁰⁴ birisinin, M.B.N., vr. 162/a.

⁷⁹⁰⁵ idüb, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹⁰⁶ ilâc itdiler, A.N., vr. 126/b; M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹⁰⁷ hiç, M.B.N., vr. 162/b - .

⁷⁹⁰⁸ hiç fâyda olmadı, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹⁰⁹ cemî', M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹¹⁰ tabîbler, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹¹¹ kalub, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹¹² ehl-i râvî, A.N., vr. 126/b; M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹¹³ re'y ve, A.N., vr. 126/b - ; M.B.N., vr. 162/b - .

⁷⁹¹⁴ itdiler ki, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹¹⁵ Pâd-şâh'a...olmadı, A.N., vr. 126/b - .

⁷⁹¹⁶ meger çare evliyânun ve sülehanın duâ'sından ola, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹¹⁷ oldur ki, A.N., vr. 126/b; M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹¹⁸ sefâ, M.B.N., vr. 162/b - .

⁷⁹¹⁹ irüb, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹²⁰ buna, M.B.N., vr. 162/b - .

⁷⁹²¹ üzre, A.N., vr. 126/b.

⁷⁹²² dahı...pes, A.N., vr. 126/b - .

⁷⁹²³ revân, A.N., vr. 126/b - .

⁷⁹²⁴ tedârik idüb, M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹²⁵ M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹²⁶ kasd itdiler ki; Tâcu'l-Ârifin'i ziyâret idiler, A.N., vr. 127/a; ideler, M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹²⁷ çün, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹²⁸ mübârek, A.N., vr. 127/a - .

⁷⁹²⁹ zâviye-i mübârekisine, M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹³⁰ irdiler, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹³¹ getürüb, M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹³² M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹³³ içine kodılar, A.N., vr. 127/a; kodılar, M.B.N., vr. 162/b.

⁷⁹³⁴ Andan Hazret-i Seyyid, A.N., vr. 127/a.

şâh yatur gayet yaramaz halde. Pes Hazret-i Seyyid kaddese'l-lâhu sırrehu⁷⁹³⁷ **(196/b)** Bismillâh-ir-rahmân-ir-râhim deyüb Hazret-i Resûl'e sallahü aleyhi ve sellem⁷⁹³⁸ salâvât virüb Pâd-şâh'un eline yapışdı ve eyitdi ki; باذن قم ya'ni Allahu-te'âlâ'nun izn-i birle tur.⁷⁹³⁹ Hemân sâ'at Pâd-şâh hoş oldu, turdı⁷⁹⁴⁰ oturdu, gövdesinde hiç⁷⁹⁴¹ zerrece illet⁷⁹⁴² ve zâhmet kalmadı. Pes Pâd-şâhlığını terk idüb cemî' kullarını ve câriyelerini⁷⁹⁴³ Allah⁷⁹⁴⁴ yolına azâd idüb cemî' mâlını fukarâ'ya tasadduk idüb Hazret-i Seyyid'ün⁷⁹⁴⁵ mübârek âsitânından gitmedi tevbe idüb târik-i Hakk'a sülûk eyledi. Hazret-i Seyyid'ün⁷⁹⁴⁶ âlî himmet-i berekâtında fânî beglikden bâkî beglige irişdi. Merâtib-i âlîye kat' eyledi. Hazret-i Seyyid vefât idince hizmetinde⁷⁹⁴⁷ oldu, sonra Kardâ⁷⁹⁴⁸ dirlerdi bir kûy vardı anda vatan tutub halkı irşâd eyledi⁷⁹⁴⁹ şimdi kabrî ulû mezârdur, **(197/a)** rahmetu'l-llahi aleyh⁷⁹⁵⁰

Sebeb-i tevbe Şeyh Hüseyin Râî rahmetu'l-llahi aleyh⁷⁹⁵¹ râvî eydür; meger bir gün Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'ün sofrası çekilmişidi⁷⁹⁵² taâm yirlerdi. Bir kişi gide yürürdi yolda bunların üzerine uğradı.⁷⁹⁵³ Ol cende⁷⁹⁵⁴ Hazret-i Seyyid'ün elinde bir lokma varıdı, ol kişi kığırub ol lokma anun ağzına koydu.⁷⁹⁵⁵ Ol kişi lokma yudub yolına gitdi Hazret-i Seyyid⁷⁹⁵⁶ ashâbına eyitdi; bu kişininün *bu lokmadan*⁷⁹⁵⁷ bir oğlı olsa gerekdür, adı: Hüseyin ola. Evliyâ'dan ola, çok kerâmeti ve vilâyeti⁷⁹⁵⁸ zâhir ola didi meger ki, ol kişininün dahı *hîc*⁷⁹⁵⁹ oğlı ve kızı olmamışidi. Kaçan ki; evine vardı,⁷⁹⁶⁰ helâliyle sohbet eyledi hemân sâ'at⁷⁹⁶¹ Hâtun

⁷⁹³⁵ gelüb, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹³⁶ gördü ki, A.N., vr. 127/a - .

⁷⁹³⁷ kaddes...sırrehu, A.N., vr. 127/a - .

⁷⁹³⁸ Resûlüme, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹³⁹ tur Allahu-te'âlâ izin eyle, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹⁴⁰ turub, A.N., vr. 127/a; M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁴¹ hiç, A.N., vr. 127/a; M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁴² elem, A.N., vr. 127/a; M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁴³ câriyeleri, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹⁴⁴ Allahu-te'âlâ, A.N., vr. 127/a; M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁴⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹⁴⁶ Seyyid'ün, A.N., vr. 127/a.

⁷⁹⁴⁷ hidmetinde, M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁴⁸ Karâda, M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁴⁹ ersâde meşgul oldu, M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁵⁰ rahmet...aleyh, A.N., vr. 127/b - ; rahmetullâh-i te'âlâ, M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁵¹ rahîm-ullâh, A.N., vr. 127/b; rahmetullâh, M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁵² çekilüb, A.N., vr. 127/b; M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁵³ bir yolcu kişi bunların üzerine uğradı, A.N., vr. 127/b.

⁷⁹⁵⁴ Hazret-i Seyyid ol kişi', M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁵⁵ Seyyid ol kişiyi görüb kığırıldı; elinde ki lokma anun ağzına koydu, A.N., vr. 127/b.

⁷⁹⁵⁶ Seyyid, A.N., vr. 127/b - .

⁷⁹⁵⁷ M.B.N., vr. 163/a.

⁷⁹⁵⁸ vilâyeti ve kerâmeti, M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁵⁹ M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁶⁰ vardı, A.N., vr. 127/b - .

⁷⁹⁶¹ sâ'at, A.N., vr. 127/b - ; M.B.N., vr. 163/b - .

hamile oldu. Müddet-i hamile irişüb⁷⁹⁶² bir erkek oğlan toğurdi.⁷⁹⁶³ Adını Hüseyin virdiler⁷⁹⁶⁴ kaçan ki, buydı. Bâbâsının sığırları çoğdı⁷⁹⁶⁵ (197/b) Hüseyin'i⁷⁹⁶⁶ sığır gütmeye kodı. Râî didiklerine sebep oldur; zîrâ râî Arabça çobâna dirler.⁷⁹⁶⁷ Andan sonra⁷⁹⁶⁸ ol sığırlar artub serkeşlendi⁷⁹⁶⁹ hîçbirine⁷⁹⁷⁰ bir vechile⁷⁹⁷¹ noksan vakt irişmedi.⁷⁹⁷² Pes⁷⁹⁷³ Hüseyin'ün ba'zı vilâyetleri zâhir olmaga başladı halkun dahı ana hüsn-i i'tikadı günden güne ziyâde olmaga başladı⁷⁹⁷⁴ meger bir gün⁷⁹⁷⁵ bir Hâtunun oğlancuğı hacca⁷⁹⁷⁶ gitmişdi.⁷⁹⁷⁷ Hâtun oğluna⁷⁹⁷⁸ gayet müştâk olmuşdi.⁷⁹⁷⁹ Bu hâtun⁷⁹⁸⁰ bir gün helva pişirüb⁷⁹⁸¹ halka üleşdürdi ve eyitdi ki; keşke işbu helvadan benüm⁷⁹⁸² oğlum dahı yiye idi didi. Hüseyin Râî eyitdi; dilermisin ki, oğlun işbu pişirdüğü⁷⁹⁸³ helvadan yiye. Hâtun eyitdü;⁷⁹⁸⁴ belî. Hüseyin eyitdi; ben ana helva⁷⁹⁸⁵ irişdüreyüm didi.⁷⁹⁸⁶ Pes Hâtun⁷⁹⁸⁷ bir tebsiye biraz⁷⁹⁸⁸ helva koyub Hüseyin'e virdi.⁷⁹⁸⁹ Kaçan ki, oğlı Mekke⁷⁹⁹⁰ şerefinden geldi ol tebsiyi bile getürdi.⁷⁹⁹¹ Eyitdi; bana bu tebsiyle asıcık⁷⁹⁹² helva geldi, (198/a) getüren kimesne gayb oldu,⁷⁹⁹³ ammâ tebsi bizüm⁷⁹⁹⁴ tebsiye benzer⁷⁹⁹⁵ anası kıssa⁷⁹⁹⁶ idivürdi⁷⁹⁹⁷ pes Hüseyin'in emri, şöhret tutdı.

⁷⁹⁶² temâm olub, A.N., vr. 127/b; M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁶³ doğurdi, A.N., vr. 127/b; M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁶⁴ kodılar, M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁶⁵ bâbâsının...çoğdı, A.N., vr. 127/b - .

⁷⁹⁶⁶ bum, M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁶⁷ zîrâ; Râî davar güdüciye dirler, A.N., vr. 127/b.

⁷⁹⁶⁸ sonra, A.N., vr. 127/b - .

⁷⁹⁶⁹ serkeşlendi, A.N., vr. 127/b - ; bereketlendi, M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁷⁰ hicbirine, M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁷¹ vechile, A.N., vr. 127/b - .

⁷⁹⁷² gelmedi, A.N., vr. 127/b.

⁷⁹⁷³ A.N., vr. 127/b.

⁷⁹⁷⁴ oldı, M.B.N., vr. 163/b; halkun...başladı, A.N., vr. 127/b - .

⁷⁹⁷⁵ M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁷⁶ hacca, M.B.N., vr. 163/b - .

⁷⁹⁷⁷ cümleden birisi meger bir gün bir hâtunun oğlu hacca gitmiş idi, A.N., vr. 127/b.

⁷⁹⁷⁸ M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁷⁹ Hâtun...olmuşdi, A.N., vr. 127/b - .

⁷⁹⁸⁰ A.N., vr. 127/b.

⁷⁹⁸¹ bişirüb, A.N., vr. 127/b; M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁸² işbu...benüm, M.B.N., vr. 163/b - .

⁷⁹⁸³ bişirdüğü, A.N., vr. 128/a; bu, M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁸⁴ eydür, A.N., vr. 128/a; Hâtun eyitdü, M.B.N., vr. 163/b - .

⁷⁹⁸⁵ helva, A.N., vr. 128/a - .

⁷⁹⁸⁶ A.N., vr. 128/a.

⁷⁹⁸⁷ M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁸⁸ M.B.N., vr. 163/b.

⁷⁹⁸⁹ pes Hâtun bir sahine biraz koyub Hüseyin'e virdi, A.N., vr. 128/a.

⁷⁹⁹⁰ Hacc, M.B.N., vr. 164/a.

⁷⁹⁹¹ pes andan oğlı hîc seferinden gelecek tebsiye belî getürdi, A.N., vr. 128/a.

⁷⁹⁹² birazcık, M.B.N., vr. 164/a.

⁷⁹⁹³ eydür; bir kimesne bu tesbiyle biraz helvayı asıcık bana virdi ve gayib oldu, A.N., vr. 128/a.

⁷⁹⁹⁴ bizüm idi, M.B.N., vr. 164/a.

⁷⁹⁹⁵ tebsiye benzer, M.B.N., vr. 164/a - .

⁷⁹⁹⁶ kaziyye, M.B.N., vr. 164/a.

⁷⁹⁹⁷ ammâ tebsi bizüm didi. Anası dahı kıssa eydi, virdi, A.N., vr. 128/a; M.B.N., vr. 164/a - .

Bir gün sığır gütmegi terk idüb Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e gitmege kasd eyledi. Vatanını terk idüb⁷⁹⁹⁸ gitdi. Kaçan ki, yakın geldi⁷⁹⁹⁹ Hazret-i Seyyid⁸⁰⁰⁰ ashâbıyla otururdu. Hüseyin'e nazar idüb eyitdi ki; هذا اثر اللقمة ya'nî⁸⁰⁰¹ bu ol lokmanın eseridir. Ashâb bildiler ki; Hazret-i Seyyid'ün ol vakt didiği kelâm vaki'imiş. Pes Hüseyin gelüb Hazret-i Seyyid'ün⁸⁰⁰² ayagına düşüb elini alub tevbe eyledi târik-i sülûka⁸⁰⁰³ kadem basdı, günden güne terakki idüb merâtib-i âlfiye'ye irişdi, *kâmil ve mükemmel oldi*.⁸⁰⁰⁴ Hazret-i Seyyid'ün himmet-i berekatında Hazret-i Seyyid'ün⁸⁰⁰⁵ hizmetinden gitmedi. Kaçan ki,⁸⁰⁰⁶ Hazret-i Seyyid⁸⁰⁰⁷ dâr-ı bekâya ulaştı,⁸⁰⁰⁸ nevvare'l-lâhu kabre Hüseyin Râî,⁸⁰⁰⁹ Zehmân⁸⁰¹⁰ adlu bir ulû kûy varıdı anda zâviye binâ⁸⁰¹¹ idüb *anda*⁸⁰¹² vatan tutdı ölünce⁸⁰¹³ irşâda **(198/b)** meşgul oldı niçe azmışları yola getürdi ve niçe dermânelere desti-gîr oldı.⁸⁰¹⁴ Hazret-i Seyyid'ün⁸⁰¹⁵ vilâyet-i berekâtında⁸⁰¹⁶ şimdi kabri ulû mezârdur,⁸⁰¹⁷ her ne hâcete varsalar devâ olur. Hakk-sübhâne ve te'âlâ cemî⁸⁰¹⁸ imân ehlini evliyyâ'nun ve cemî' ümmet-i Muhammedî *himmetinden mahrum kılmaya*.⁸⁰¹⁹ *Husûsen Seyyidü's-saâdât ve menbâü's-saâdât kutbü'l-evliyâ' ve senedü'l-sefayâ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin Ebû'l-Vefâ'nun kaddese'l-lâhu te'âlâ sırrehu'l-azîz ve nesli âlîsinün ve ervâh-ı mukaddeselerinden istimdâd ve istifâde itmegi müyesser idüb dâimâ âsâr-ı himmetlerini*⁸⁰²⁰ *bu kitâba **** idüb yazdur anun ve yazanun üzerine ifâde idi virüb anun*⁸⁰²¹ silsile-i mübârekesine girüb ve anun zürriyât-ı tâhiründen istimdâd itmegi müyesser kılı vire, lûtfî ve keremi birle, âmîn, yâ rabbü'l-âlemîn, و خير الناس ين بفضلك و رحمتك يا ارحم الراحمين و صلى الله علي سيدنا و سندنا محمد جيب رب العالمين و على اله و اصحابه اجمعين الطيبين الظاهرين و علي جميع الانبياء والمرسلين و على الملا يكته

⁷⁹⁹⁸ Hazret-i...idüb, A.N., vr. 128/a.

⁷⁹⁹⁹ Hazret-i Tâcu'l-Ârifin'e doğru kaçan ki, yakın geldi, A.N., VR. 128/a.

⁸⁰⁰⁰ Seyyid, A.N., vr. 128/a - .

⁸⁰⁰¹ هذا اثر اللقمة ya'nî, A.N., vr. 128/a.

⁸⁰⁰² Seyyid'ün, A.N., vr. 128/a - .

⁸⁰⁰³ târik-i Hakk'a sülûka, M.B.N., vr. 164/a.

⁸⁰⁰⁴ M.B.N., vr. 164/a.

⁸⁰⁰⁵ Hazret-i...Seyyid, A.N., vr. 128/a - .

⁸⁰⁰⁶ ta kim, A.N., vr. 128/a.

⁸⁰⁰⁷ Seyyid, A.N., vr. 128/a - .

⁸⁰⁰⁸ intikal idince hizmetinde oldı, A.N., vr. 128/a; dâr-ı bekâya intikâl hidmetinde oldı, M.B.N., vr. 164/a.

⁸⁰⁰⁹ nevver...Râî, A.N., vr. 128/a - ; M.B.N., vr. 164/a - .

⁸⁰¹⁰ Dehmân, M.B.N., vr. 164/a.

⁸⁰¹¹ bünyâd, A.N., vr. 128/a.

⁸⁰¹² A.N., vr. 128/a.

⁸⁰¹³ ta ol nice, A.N., vr. 128/a.

⁸⁰¹⁴ niçe dest-gîrleri yola getürdi, A.N., vr. 128/b.

⁸⁰¹⁵ Seyyid'ün, A.N., vr. 128/b.

⁸⁰¹⁶ himmet-i âlfiyesi berekâtında, M.B.N., vr. 164/a.

⁸⁰¹⁷ himmet-i berekâtında şimdiki halde kabri ulû mezârdur, A.N., vr. 128/b.

⁸⁰¹⁸ cemî', M.B.N., vr. 164/b - .

⁸⁰¹⁹ A.N., vr. 128/b.

⁸⁰²⁰ A.N., vr. 128/b.

⁸⁰²¹ M.B.N., vr. 164/b .

المقربين (199/a)* ربعد فقد وقع الفراغ من تحرير تل الذرة البيضاء و تنسيقها علي به اضعف العباد كغان بن عبد يوم التناد جعل الله العلم سبباً لنجاته و ذريعة لرفع درجاته و وفقه لما هو الاولي و الاحري في الاولي و الاحزى يوم الاشرين في ايل شهر جمادى الاخر الواقع في شهر سنه خمس و تسعين و تسعايته من الهجرة النبوتيه و الفرقته المصطفاويته هديته كتحة المنلة العرجا الي الساحة العليا هودرة درج الاقبال غرة برج الافصال اكليله مفادق الاكوان قنديل مشارق الاعيان المشار اليه في الرمان باشاعته اللطف و الاحسان يوسف بن عبد الله هوسمي يوسف لنبنى الله شعر له *كرم فوق المكارم كلها كمافاق صو الشمس نودالكو اكب مائره كالذهرات طوالعاً و اشاره مشله النجوم الثواقب فرقص القلم بنغم تحرير ير هذا دعاً

Münacat: (199/b)

Yâ İlâhi bu kitâbun sâhibi derd-u cihân
 Hemdem-i rıdvân ola hem mûnis-i hûrı cinâh
 Mesken-i cennât-ı a'dnın fahulüha hâlidin
 Manzar-ı didâr ola ey bâr-i ins ile cân
 Ol beşir ü ol nezir-ü Ahmed-ü Mahmûd hem
 Şâfi'-i ez-nâb ola ey halîf kevn-ü mekân
 Rehber it avnun ana hem Hızır-u İlyâs-ı refik
 Hâzır-u nâzır du'asına ola kutbu'z-zamân
 Mesned ile i'timâdı çün sanadur yâ İlâh
 Hâlini hafz olub hem naşır ol her zaman
 Nûr-ı imân ile her dem kalbini memlû idüb
 Mecma'-i esrâr ola fî-küllü vaktin küllü ân
 Dîn-i Ahmed hürmetiçün sen bu Yûsuf kulına (200/a)
 Yüzünü görmegi müyesser eyle yâ rabbî ayân
 Mahzen-i esrâr-ı ola hem ma'deni ilm-i yakın
 Ey hezâinün kilidi kim olubdur kün fenân
 Evliyâ'nun esfiyânun zümresinden kıl anu
 Ey sıfâtın kim olubdur la-mekân ve bî-nişân
 Râhim ve merhûm kılğil sen anı yâ zül-celâl
 Hem ka'besine âkif ola cavidan

* Ey Allahım; merhametlilerin en merhametlisi ve senin rahmetinle ve faziletinle en iyi öğüt vericisin. Alemlerin Rabinin sevgilisi Muhammed; sen bizim dayanağımız ve efendimizsin salat ve selam onun üzerine olsun ve iyi aile ehlinin ve arkadaşlarının tüm temiz ve iyi olanların ve bütün peygamberlerinin ve elçilerinin ve yakın meleklerinin üzerinde olsun.

* Ve sonra bezaz inciler gibi olan bu kitabın yazma işinin sona ermesi kulların en zayıfı olan “Yevmu't-tenâd”ın kulunun oğlu olan Kenân'ın eliyle olmuştur. Allah ilmi onun kurtuluş sebebi kılmış, dünyada ve ahiretle evlâ olanı (en iyi) efde etmekte muvaffak kılıp derecesinin yükselmesine vesile kılmıştır. Eserin yazımının bitişi Muhammed Mustafa'nın hicreti itibariyle 995 yılının aylarından Cemaziyyel evvel ayının başlarında pazartesi günü gerçekleşmiştir. Bu eser topal bir karıncanın armağını gibi bir hediyedir ki, yinece bir meydana sunulmuştur. Bu meydanın sahibi inciden ikbal merdiveni, faziletin parlayan burcu, varlık aleminin ayırım noktalarının tacı, doğunun ileri gelenlerinin kandili, zamanında lutuf ve ihsan pırlıtları ile kendilerine işaret edilen Abdullah oğlu Yusuf'tur. O Allahın nebisi Yusuf'un adıyla isimlendirilmiştir. **Şiir:** O tüm keremler üstünde bir kereme sahiptir / Niterkim onun ziyası güneşi ışığını yıldızların nurunu bastırdı / Onun bıraktığı izler açan çiçekler gibidir / Eserleri delici yıldızlar gibidir / Kalem şu duanın nameleriyle raks etmiştir. Münacat.

Enbiyâhü evliyâ'nun himmeti için yâ ilahi
Sen anı mergûb kılğil kendine hem mihraba
Hem lûtfet ceşmî dârem ey hûdavüyi çeleb
Rûh-ı ev Davûd ve enş-i rahmetet bâşed revân
Nûr-ı imân ile ömrün âhir it yâ rabbene
Hem rakîb ola cemâlin sahvesine şâdemân **(200/b)**

SONUÇ

Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ tarafından örgütlenerek XI.yy.ın ilk yarısından sonra dini, siyasi ve sosyal bir akım olarak doğan Vefâîlik hareketi zaman zaman elde ettiği nüfuz yüzünden Abbasi yönetimi ile derin anlaşmazlıklar yaşamıştır. Özellikle Erken Dönem Vefâîlerin ibadetlerinde takip ettikleri yöntemin ehli sünnet anlayışına uygun olmaması tenkit edilme merkezini oluşturmuştur.

Suriye, Lübnan, Irak, Mısır, İnan, Anadolu ve hatta Buhara'ya kadar uzanan bir coğrafyada etkinlik gösteren Vefâîler bölgelerindeki, askeri ve siyasi olaylara karşı kayıtsız kalmayarak, örneğin Haçlı Seferlerine yada eşkiyalık hareketlerine karşı mücadele etmişlerdir. Özellikle Vefâîlerin hitap ettikleri çevrenin elit ve nüfuzlu kişilerden oluşması hareketi pekçok siyasi ve ekonomik hesaplaşmalarda taraf olmaya itmiştir.

Vefâîlerin, hareket alanlarının pekçok tasavvufi yapılanmanın doğuş alanı olması; onların hem başka tasavvufi grupları etkilemesine hem de başka mistik düşüncelerden etkilenmelerine neden olmuştur.

Yazılı kaynakların yetersizliğinden dolayı Ebû'l-Vefâ'nın ölümünden sonra hareketin orta doğu macerası hakkında herhangi bir bilgi mevcut değılsede daha sonradan Vefâîlik tarikatı adını alacak olan yapının XIV.yy.ın en azından ilk çeyreğine kadar Mısır'da ve Suriye'de varlığını korumayı başardığını söyleyebiliriz.

Anadolu'ya Dede Karkın ve Bâbâ İlyâs'la birlikte XIII.yy.ın ilk çeyreğinde giren bu hareket Erken Dönem Vefâî hareketinden son derece uzak bir karaktere sahiptir. Orta dönem Anadolu Vefâîleri daha çok Türklerin İslâmiyet'den önceki inançlarının İslâmiyet'in farklı tasavvufi düşüncelerinin sentezlenmesiyle oluşmaktadır. Buna rağmen bu grup üst çatı olarak yani söylem bazında kendilerini Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ ve tarikatına bağlı saymışlardır.

Orta Dönem Vefâîlerin gerçekleştirdiği Bâbâî kıyamından sonra arta kalan pekçok derviş uçlara yerleşmeyi tercih etmişlerdir.

Söz konusu Vefâîlerden, Şeyh Ede-Bâlî, Kumral Bâbâ gibileri siyasi anlamda Osmânlı Devleti'nin kuruluşunu destekleme yoluna giderlerken; Geyikli Bâbâ ve Abdal Murad gibileri ise, daha çok askeri yönden desteklemişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA

I. KAYNAKLAR

A. BASILMAMIŞ KAYNAKLAR

Anonim. **Tevârih-i İbtidâ-i Âlî Osmân**. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.y., nr. 3020.

Anonim. **Hazâ Kitâb-ı Vilâyet-nâme-i Koyun Bâbâ Sultan**. Ankara Milli Kütüphanesi, Yazma Eserler Bölümü, Yz. A. 3038.

Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Kitaplığı, nr. 2104.

Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin Seyyid Muhammed Ebû'l-Vefâ. Süleymaniye Kütüphanesi, Murat Buhari Kitaplığı, nr. 003743.

Menâkıb-ı Tâcu'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazma Eserler Kitaplığı, nr. T 1560.

B. BASILI KAYNAKLAR

Abdü's-Samed el-Osmânî ez-Zencanî. **El-Letâifü'l-Alâiyye fi'l-Fedâili's-Seniyye-i Sultana Ögütler-**. Haz. H. H. Adaloğlu. İstanbul: Yeditepe Yay, 2005.

Ahmedî. **İskender-Nâme**. Nşr. İ. Ünver. Ankara: T.D.K. Yay., 1982.

Ahmedî. **Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân**. Yyn. N. S. Banarlı. İstanbul: T. M. Yay., 1939.

Ahmedî. **Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân**. Yyn. N. Atsız. İstanbul: Türkiye Yay., 1949.

Âşık Paşa-zâde. **Tevârih-i Âlî Osmân**. Yay. Ali Bey. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1332.

Âşık Paşa-zâde. **Tevârih-i Âlî Osmân**. Yay. N. Atsız. İstanbul: Yeni Türkiye Yay., 1949.

Âşık Paşa-zâde. **Tevârih-i Âlî Osmân**. Yay. K. Yavuz-M. A. Saraç. İstanbul: K Kitaplığı Yay., 2003.

Âşık Paşa. **Garib-Nâme**. Nşr. K. Yavuz. c/I-IV, Ankara: T.D.K. Yay., 2000.

Âşık Paşa. **Garib-Nâme**. Yyn. B. N. Dedebaba. Ankara: Ardıç Yay., 1998.

Anonim. **Otmân Bâbâ Velâyet-nâmesi**. Yyn. H. Saygı. İstanbul: Saygı Yay., 1996.

Anonim. **Selçuk-name**. Yay. F. N. Uzluk. Ankara: Uzluk Neşriyat, 1952.

Anonim. **Tevârih-i Âlî Osmân**. Nşr. F. Giese. Yyn. N. Azamat, İstanbul, M.Ü.F.E.F. Yay., 1992.

Anonim. **Osmanlı Kroniği**. Yyn. N. Öztürk. İstanbul: T.D.A.V. Yay., 2000.

- Anonim. **Nehcü'l-Ferâdîs**. c/II, Haz. A. Ata. Ankara: T.D.K. Yay., 1998.
- Ahmed Eflâkî. **Menâkıbu'l-Ârifin**. c/I-II, Çev. T. Yazıcı. 4.bsk., İstanbul: Remzi Kitabevi Yay., 1986.
- Ahmed Eflâkî. **Menâkıbu'l-Ârifin**. c/I-II, Çev. T. Yazıcı. İstanbul: Hürriyet Yay., 1973.
- Alâeddîn Ata Melîk Cüveynî. **Tarih-i Cihangüşa**. Çev. M. Öztürk. c/I-II, 2.bsk., Ankara: K.B. Yay., 1999.
- Bayatlı Mahmut Oğlu Hasan. **Câm-ı Cem-Âyîn**. Nşr. Âli Emirî. İstanbul: Kadir Matbaası, 1331.
- Bayatlı Mahmut Oğlu Hasan. **Câm-ı Cem-Âyîn**. Sad. F. Kırzioğlu. İstanbul: Yeni Türkiye Yay., 1947.
- Elvan Çelebi. **Menâkıbu'l-Kudsiyye Fî Menâsibi'l-Ünsiyye**. Yyn. İ. Erünsal-A. Y. Ocak. Ankara: T.T.K. Yay., 1995.
- Ebû'l-Gazî Bahadır Han. **Şecere-i Terâkkime**. Haz. Z. K. Ölmez. Ankara: Simurg Yay., 1996.
- Ebû Bekr Tihranî. **Kitâb-ı Diyarbekriyye**. Çev. M. Öztürk. Ankara: K.B. Yay. 2001.
- Enverî. **Düstûr-nâme-i Enverî**. Yyn. M. Halîl. İstanbul: Devlet Matbaası, 1928. Enverî. **Düstûr-nâme-i Enverî**. Yyn. M. Halîl. İstanbul: Evkaf Matbaası, 1929.
- Enverî. **Düstûr-nâme-i Enverî**. Yyn. N. Öztürk. İstanbul: Kitapevi Yay., 2003.
- Evliya Çelebi. **Seyahat-nâme**. c/II, Yay. T. Temelkuran-N. Aktaş, Haz. M. Çevik, İstanbul: Üçdal Neşriyat, Tarihsiz.
- Gelibolulu Mustafa Alî. **Kühü'l-Ahbâr**. c/V, İstanbul, 1277.
- Gelibolulu Mustafa Alî. **Kitâbu't-Târih-i Kühü'l-Ahbâr**. c/II, Haz. A. Uğur vd. Kayseri: E.Ü. Yay., 1997.
- Gregory Abû'l-Farac. **Abû'l-Farac Tarihi**. c/II, Çev.Ö.R. Doğrul. 2.bsk, Ankara:T.T.K. Yay., 1987.
- Hadîdî. **Tevârih-i Âl-i Osmân**. Nşr. N. Öztürk. İstanbul: M.Ü.F.E.F. Yay., 1991.
- Halil bin İsmail. **Menâkıb-ı Şeyh Bedreddîn**. Yyn. A. Gölpınarlı-İ. Sungurbey. İstanbul: Eti Yay., 1967.
- Hoca Sade'd-dîn. **Tâcü't-Tevârih**. c/I-II, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1280.
- Hoca Sade'd-dîn. **Tâcü't-Tevârih**. Sad. İ. Parmaksızoğlu. c/I-V, 4.bsk, Ankara: K.B. Yay., 1999.
- İbnü'l-Esîr. **El-Kâmil Fi't-Târih**. c/IX, Çev. A. Özaydın. İstanbul: Bahar Yay., 1991.
- İbn-i Bibi. **El-Evâmirü'l-Alâ'iyye Fî'l-Umûri'l-Alâ'iyye**. Yyn. A. S. Erzi. Ankara: T.T.K. Yay., 1956.

- İbn-i Bibi. **El Evamirü'l-Ala'iyye Fi'l-Umuri'l-Ala'iye**, c/II, Çev. M. Öztürk. Ankara: K.B. Yay., 1996.
- İbn-i Battuta. **Tuhfet'n-Nûzzâr Fî Garâibi'l-Emsar Ve'l-Âcâibi'l-Esfar**. c/I, Çev. M. Şerif Paşa, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333.
- İbn-i Battuta. **Tuhfetu'n-Nuzzâr Fî Garaibi'l-Emsâr**. c/I, Haz. M. Çevik. İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1983.
- İbn-i Battuta. **Büyük Dünya Seyahatnamesi, Tuhfetü'n-Nûzzâr Fî Garâibi'l-Emsar Ve'l-Âcâibi'l-Esfar**. c/I, Yyn. A. M. Öztürk. İstanbul: Yenişafak Yay., 2004.
- İmâm-ı Gazâlî. **Fedaihu'l-Bâtniyye (Bâtnîliğin İçyüzü)**. Çev. A. İlhan. Ankara: D.V. Yay., 1993.
- Karamanî Nişâncı Mehmed Paşa. **Tevârihü's-Selâfînü'l-Osmâniyye**. Çev. İ. H. Konyalı. İstanbul: Türkiye Yay., 1949.
- Kâtib Çelebi. **Kitâb-ı Cihân-nüma**. İstanbul: İbrahim Müteferrika Matbaası, 1144.
- Kâzerûnî. **Şifâü'l-Eskâm Fî Sîreti Gavsi'l-Enâm**. Çev. N. Bayburtlugil- N. Tosun. İstanbul: Gelenek Yay., 2004.
- Kârî el-Bağdadî. **Ed-Durr Us-Semîn Fî Menâkıb İş-Şeyh Muhyiddin**. Çev. A. Şener- M. R. Ayas. Ankara: A.Ü.İ.F. Yay., 1972.
- Kemal Paşa-zade. **Tevârih-i Âl-i Osmân**. c/I-II, VII, Nşr. Ş. Turan. 2.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1970, 1991.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî. **Müsâmeretü'l-Ahbâr**. Haz. M. Öztürk. Ankara: T.T.K. Yay., 2000.
- Kritovulos. **Tarih-i Mehmed Han-ı Sanis**. Çev. Karolidi Efendi. T.O.E.M. İlavesi, İstanbul, 1329.
- Kritovulos. **İstanbul'un Fethi**. Çev. M. Gökman, Haz. H. Bildik. 2.bsk, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yay., 1999.
- Lâmîî Çelebi. **Nefahâtü'l-Üns Tercümesi**. Yay. S. Uludağ-M. Kara. İstanbul: Marifet Yay., 2001.
- Lûtfî Paşa. **Tevârih-i Âl-i Osmân**. Yyn. Ali Beg. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1341.
- Lûtfî Paşa. **Tevârih-i Âl-i Osmân**. Haz. K. Atik. Ankara: K.B. Yay., 2001.
- Oruç bin Âdil el-Kazâz. **Tevârih-i Âli Osmân**. Nşr. F. Babinger. Hannover: Orient Buchhandlung Heinz Lafaire, 1925.
- Oruç Beğ. **Oruç Beğ Tarihi**. Yyn. Atsız. İstanbul: Tercüman Yay., 1973.
- Mecdî Mehmed Efendi. **Şakaik-i Numâniyye Ve Zeyilleri**. c/I, Haz. A. Özcan. İstanbul: Çağrı Yay., 1989.

- Mehmet Neşri. **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**. c/I-II, Nşr. F. Taeschner. Leipzig: Otto Harrassowitz, 1955.
- Mehmet Neşri. **Kitâb-ı Cihân-Nümâ**. c/I-II, Yyn. F. R. Unat-M. A. Köymen. 3. bsk. Ankara: T.T.K. Yay., 1995.
- Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah. **Sahaifü'l-Ahbar fî Vekayü'l-A'sâr**. c/II-III, İstanbul, 1283.
- Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah. **Sahaifü'l-Ahbar fî Vekayü'l-A'sâr**. Yyn. İ.Erünsal. c/I-II, İstanbul: Tercüman Yay., 1974.
- Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah. **Câmiu'd-Düvel, Selçuklular Devleti Kısmı**. c/I- II, Yyn. A. Öngül. İzmir: Akademi Yay., 2001.
- Müneccimbaşı Ahmed bin Lütfullah. **Câmiu'd-Düvel, 1299-1481 Osmanlı Devri Kısmı**. Yyn. A. Ağırakça. İstanbul: İnsan Yay., 1995.
- İbrahim Peçevi. **Tarih-i Peçevî**. Haz. B. S. Baykal. 3. bsk, Ankara: K.B. Yay., 1999.
- Ruy Gonzales De Clavijo. **Anadolu, Orta Asya Ve Timur**. Çev. Ö. R. Doğrul, Sad. K. Doruk. İstanbul: Ses Yay., 1993.
- Şamse'd-dîn Ahmed El-Aflâkî El-Ârifî. **Menâkıb El-Ârifîn**. c/I-II, Yyn. T. Yazıcı. Ankara: T.T.K. Yay., 1976.
- Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi. **Tarih-i Solak-zâde**. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1298.
- Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi. **Solak-zâde Tarihi**. Yyn. V. Çabuk. c/I, Ankara: K.B. Yay., 1989.
- Süleyman Râvendî. **Râhatü's-Sudur Ve Âyetü's-Sürûr**. c/I, Haz. A. Ateş. 2.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1999.
- Şikârî. **Karaman Oğulları Tarihi**. Yay. M. Koman. Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1946.
- Şeyhoğlu Mustafa. **Hurşîd-Nâme (Hurşîd ü Ferah-şâd)**, Yyn. H. Ayan. Erzurum: A.Ü. Yay., 1979.
- Uzun Firdevsi. **Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî**. Yyn. A. Gölpınarlı. İstanbul: İnkılâp Kitapevi Yay., Tarihsiz.
- Şemseddin Sivasî. **Menâkıb-ı Çehâr-Yar-i Güzin**. Yyn. A. Kargılı-O. Yolcuoğlu. İstanbul: Sufi Yay., 2005.
- Tursun Bey. **Târîh-i Ebû'l-Feth**. Haz. M. Arif. T.O.E.M. İlavesi, İstanbul, 1330. Tursun Bey. **Târîh-i Ebû'l-Feth**. Haz. M. Tulum. İstanbul: Baha Matbaası, 1977.
- Vâhidî "Menâkıb-ı Hvoca-i Cihân Ve Netîce-i Cân" Facsimle Nşr. A. T. Karamustafa. **S.O.L.L.** c/XVII, Harvard: Harvard Presly 1993.

II. BİYOĞRAFİK SÖZLÜKLER, LUGATLAR, ANSİKLOPEDİLER, KONGRE ZABITLARI

- Akbayar, Nuri. Osmanlı Yer Adları Sözlüğü. İstanbul: T.V.Y. Yay., 2001.
- Âli Nazîmâ-Faik Reşad. **Mükemmel Osmânî Lüğati**. Haz. N. Birinci-K. Yetiş vb., 3.bsk., Ankara: T.D.K. Yay., .2005.
- Babinger, Franz. **Osmanlı Tarih Yazarları Ve Eserleri**. Çev. C. Üçok. 3.bsk, Ankara: K.B. Yay., 2000.
- Bursalı Mehmed Tahir. **Osmânî Müellifleri**. c/I, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1333.
- Dağlı, Yücel.-Üçer, Cumhuriyet. **Tarih Çevirme Kılavuzu**. c/II-IV, Ankara: T.T.K. Yay., 1997.
- Develioğlu, Ferit. **Osmânîca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. 16. bsk., Ankara: Aydın Kitabevi Yay., 1999.
- Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. İstanbul: D.V. Yay., 1988-2005.
- Hasan Eren. **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**. Ankara: T.D.K. Yay., 1999.
- İslâm Ansiklopedisi**. 3. bsk., Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Kanar, Mehmed. **Türkçe Farsça Büyük Sözlük**. İstanbul: Birim Yay., 1998.
- _____ **Farsça Türkçe Büyük Sözlük**. İstanbul: Birim Yay., 1998.
- Komisyon. **Tarama Sözlüğü**, c/I-VI, 2.bsk, Ankara: T.D.K. Yay., 1996.
- Mehmed Süreyya. **Sicill-i Osmânî**. c/IV, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1311.
- _____ **Sicill-i Osmânî**. c/II, Haz. N. Akbayar, Çev. S. A. Kahraman. İstanbul: T.V.Y. Yay., 1996.
- Muallim Nacî. **Lugat-ı Nacî**. 3.bsk., İstanbul: Çağrı Yay., 1995.
- Mütercim Ahmet Asım. **Kâmus Tercümesi**. c/II, İstanbul, 1312.
- Osman Gazi Ve Dönemi Sempozyum Sonuç Bildirileri**. Bursa: Bursa Kültür Sanat Ve Turizm Vakfı Yay., 1996.
- Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Şeyh Edebâlî Hazretlerinin Rolü Ve Mehmet Zahit Kotku Sempozyum Bildirileri**. İstanbul: Seha Yay., 1999.
- Şemseddin Samî. **Kâmûs-ı Türki**. c/I-VI, İstanbul: İkdâm Matbaası, 1317.
- _____ **Kâmûsu'l- A'lâm**. İstanbul: Mihrân Matbaası, 1306-1312.
- Unat, Faik Reşit. **Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu**. 5. bsk., Ankara: T.T.K. Yay., 1984.
- Tarihte Eskişehir Sempozyumu-I**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay., 1999.
- Türk Ansiklopedisi**. M.E.B. Yay., 1973.

III. ÇAĞDAŞ KAYNAKLAR

A. KİTAPLAR

Abdî-Zâde Hüseyin Hüsamed-dîn. **Amasya Tarihi**. c/I-II, İstanbul: Hikmet Matbaası, 1327-1330.

_____ **Amasya Tarihi**. c/I, Yay. A. Yılmaz-M. Akkuş. Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yay., 1986.

Akdağ, Mustafa. **Türkiye'nin İktisadi Ve İctimai Tarihi**. c/I, 2.bsk, İstanbul: Cem Yay., 1995.

_____ **Türk Halkının Dirlik Ve Düzenlik Kavgası, Celali İsyamları**. İstanbul: Cem Yay., 1995.

Aynî, Mehmet Ali. **Tasavvuf Tarihi**. Sad. H. S. Yananlı. İstanbul: Kitabevi Yay., 2000.

Arberry, A. J. **Tasavvuf, İslâm Mistiklerinin Öyküsü**. Çev. İ. Kapaklıkaya. İstanbul: Gelenek Yay., 2004.

Balivet, Michel. **Şeyh Bedreddin, Tasavvuf Ve İsyân**. Çev. E. Güntekin. İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000.

Barthold, V.V. **Moğol İstilasına Kadar Türkistan**. Haz. H.D. Yıldız. 2.bsk., Ankara: T.T.K. Yay., 1990.

Bayram, Mikâil. **Ahi Evren Ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu**. Konya: 1991.

Bokinn, Borry. **Özgürlüğün Ekolojisi**. Ankara: İmge Yay., 2002.

Cahen, Claude. **İslamiyet**. c/I, Çev. E. N. Erendor. Ankara: Bilgi Yay., 1990.

_____ **Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler**. Çev. Y. Moran. 3.bsk., İstanbul: E Yay., 1994.

Cebecioğlu, Ethem. **Tasavvuf Terimleri Ve Deyimleri Sözlüğü**. İstanbul: Anka Yay., 2004.

Coşan, Esat. **Hacı Bektaş-ı Velî, Makalat**. İstanbul: Seha Yay., Tarihsiz.

_____ **Makalat, Hacı Bektaş-ı Velî**. Sad. H. Özbay. 3.bsk., Ankara: K.B. Yay., 1996.

Corbin, Henry. **İslâm Felsefesi Tarihi**. c/I, Çev. H. Hatemi. 2.bsk, İstanbul: İletişim Yay., 1994.

Çetin, İsmet. **Tursun Fakih, Hayatı-Edebî Şahsiyeti, Mesnevileri**. Ankara: İlesam Yay., 2002.

Daftary, Farhad. **Muhafif İslâm'ın 1400 Yılı, İsmaililer, Tarih Ve Kuram**. Çev. E. Özkaya. Ankara: Rastlantı Yay., 2001.

Çiftçi, Cemil. **Maktul Şairler**, İstanbul: Kitabevi Yay., 1997

- Danişmend, İsmail Hami. **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**. c/I, İstanbul, Yeni Türkiye Yay., 1945.
- Dedebaba, Bedri Noyan. **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**. c/I, İstanbul: Ardıç Yay., 1999.
- Divitçioğlu, Sencer. **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**. İstanbul: Y.K. Yay., 1999.
- Ergin, Muharrem. **Dede Korkut Kitabı**. c/II, 3.bsk, Ankara: T.D.K. Yay., 1987.
- Fırlalı, Ethem Rûhi. **Türkiye'de Alevilik Bektaşilik**. 4.bsk, Ankara: Selçuk Yay., 1996.
- Gibbons, Herbert Adams. **Osmânî İmparatorluğunun Kuruluşu**. Çev. R. Hulusi. İstanbul: Devlet Matbaası, 1928.
- _____ **Osmânî İmparatorluğunun Kuruluşu**. Çev. R. Hulusi, Yyn. H. Dağ-B. Arı. Ankara: 21. Yüzyıl Yay., 1998.
- Griswold, William J. **Anadolu'da Büyük İsyan (1591-1611)**. Çev. Ü. Tansel. İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. **Yunus Emre Ve Tasavvuf**. 2.bsk., İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1992.
- _____ **Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler Ve Atasözleri**. İstanbul: İnkılap ve Aka Yay., 1977.
- _____ **Tasavvuf**. İstanbul: Milenyum Yay., 2000.
- _____ **Mevlevî Âdâb Ve Erkânı**. İstanbul: İnkılap Ve Aka Yay., 1963.
- _____ **Mevlana'dan Sonra Mevlevilik**. İstanbul: İnkılap Ve Aka Yay., 1983.
- _____ **Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri Ve Şîlik**. İstanbul: Der Yay., 1997.
- _____ **Yunus Emre, Hayatı Ve Bütün Eserleri**. İstanbul: Sırlar Matbaası, 1983.
- Göyünç, Nejat. **XVI. Yy. da Mârdin Sancağı**. İstanbul: Altın Yay., 1969.
- Gürel,Zeki. **Koyun Baba**. Ankara: Y.Y.T.V. Yay., 2000.
- Güzel, Abdurrahman. **Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi**. Ankara: T.T.K. Yay., 1999.
- _____ **Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi**. Ankara: T.T.K. Yay., 1999.
- Halaçoğlu, Yusuf. **XVIII. Yüzyılda Osmânî İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti Ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**. 3.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1997.
- Holt, P. M. **Haçlılar Çağı**. Çev. Ö. Arıkan. 2.bsk., İstanbul: T.V.Y. Yay., 1999.
- Haslok, F. R. **Bektaşilik Tetkikleri**. Çev.R. Hulusi, Yyn. K. Akarsu. 2.bsk., Ankara: M.E.B. Yay., 2000.

Karaalioğlu, Seyit Kemal. **Türk Edebiyatı Tarihi, Başlangıçtan Tanzimat'a**. c/I, 2. bsk, İstanbul: İnkılap ve Aka Yay., 1980.

İnalçık, Halil. **Osmanlı İmparatorluğu, Klasik Çağ (1300-1600)**. Çev. R. Sezer. 3. bsk., İstanbul: Y.K. Yay., 2003.

_____ **Fatih Devri Üzerine Tetkikler Ve Vesikalar, I**. 3. bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1995.

Karaca, Süleyman. **Koyun Bâbâ Menkıbeleri**. Çorum: Açıksöz Matbaası, 1984.

Kaymaz, Nejat. **Pervâne Mu'înüd-dîn Süleyman**. Ankara: A.Ü.D.T.C.F. Yay. 1970.

_____ **Pervâne Süleyman, 13. Yüzyılın İşbirlikçi Emiri Muinüddin Süleyman**. İstanbul: Kaynak Yay., 2002.

Krupp, Alya. **Studien Zum Menâqybnâme Des Abu'l-Wafâ Tâg Al-Ârifin**. Yyn. R. Trofenik. München, 1976.

Köprülü, Fuat. **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**. Yay. O. Köprülü. Ankara: D.İ.B. Yay., 1993.

_____ **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**. 6. bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1999.

_____ **Anadolu'da İslâmiyet**. Yay. M. Kanar-R. Hulusi. İstanbul: İnsan Yay., 2000.

Küçük, Yalçın. **21 Yaşında Fatih**. Ankara: Elips Yay., 2005.

Melikoff, Irene. **Hacı Bektaş, Efsaneden Gerçeğe**. Yay. T. Alptekin, İstanbul: Cumhuriyet Yay., 1998.

Merçil, Erdoğan. **Kirmân Selçukluları**. Ankara: T.T.K. Yay., 1989.

Pakalın, Mehmet Zeki. **Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü**. c/II, 3. bsk., İstanbul: M.E.B. Yay., 1993.

Runciman, Steven. **Haçlı Seferleri Tarihi**. c/I, Çev. F. Işıltan. 3. bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1993.

Ocak, Ahmet Yaşar. **Babailer İsyanı, Aleviliğın Tarihsel Altyapısı. Yahut Anadolu' da İslam – Türk Heterodoksisinin Teşekkülü**. 2. bsk., İstanbul: Dergah Yay., 1996.

_____ **Sarı Saltık, Popüler İslâm'ın Balkanlar'daki Destanî Öncüsü**. Ankara: T.T.K. Yay., 2002.

_____ **Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderîler**. 2. bsk., Ankara, T.T.K. Yay., 1992.

_____ **Osmanlı Toplumunda Zındıklar Ve Mülhidler**. 3. bsk, İstanbul: T.V.Y. Yay., 2003.

- _____ **Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıb-nâmeler.** 2. bsk.,
Ankara: T.T.K. Yay., 1997.
- Ögel, Bahattin. **Türk Mitolojisi.** c/I, 3.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1998.
- Önder, Mehmet. **Anadolu Efsaneleri.** Ankara: T.K.A.E. Yay., 1966.
- _____ **Mevlânâ Hayatı-Eserleri.** İstanbul: Tercüman Yay., Tarihsiz.
- Öztuna, Yılmaz. **Osmanlı Devleti Tarihi.** c/I, Ankara: K.B Yay., 1998.
- Muhammed Ebû Zehra. **İslâm'da İtikadi, Siyasi Ve Fıkhi Mezhepler Tarihi.** Ankara: Anka Yay., 2004..
- Rasim, Ahmed. **Osmanlı Tarihi.** c/I, İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2000.
- Say, Yağmur. **Seyyîd Battal Gazi, Şücâeddîn Vefî Ve Üryan Baba.** Wiesioch: Alevi Akademisi Yay., 2003.
- Sakaoğlu, Necdet, **Türk Anadolu'da, Mengücek Oğulları.** İstanbul, Milliyet Yay., 1971.
- Sevim, Ali. **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi.** Ankara: T.T.K. Yay., 1993.
- Sevim, Ali-Yücel, Yaşar. **Türkiye Tarihi, Fetih, Selçuklu Ve Beylikler Dönemi.** Ankara: T.T.K. Yay., 1989.
- Sümer, Faruk. **Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar, Yabancı Pazarı.** İstanbul, T.D.A.V. Yay., 1985.
- _____ **Oğuzlar, (Türkmenler) Tarih-Boy Teşkilat-Destanlar.** 4.bsk, İstanbul, T.D.A.V. Yay., 1992.
- Şükrü, M. **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Bitlisli İdris'in Heşt Bihişt Adlı Eserine Göre.** Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1934.
- Tanyu, Hikmet. **Ankara Ve Çevresinde Adak Ve Adak Yerleri.** Ankara: A.Ü.İ.F. Yay. 1967.
- Tarım, Cevat Hakkı. **Tarihte Kırşehri-Gülşehri Ve Bâbâiler-Ahiler-Bektaşiler.** 3.bsk, İstanbul: Yeniçağ Matbaası, 1948.
- Temir, Ahmet. **Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur El-din'in 1272 Tarihli Arapça-Moğolca Vakfiyesi.** 2.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1989.
- Trimingham, J. Spencer. **The Sufi Orders in Islam.** 3.bsk, New York: Oxford University Pres, 1973.
- Turan, Osman. **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi.** c/I, 11.basım, İstanbul, Boğaziçi Yay., 1998.
- _____ **Selçuklular Zamanında Türkiye.** 6. bsk, İstanbul: Boğaziçi Yay., 1998.
- _____ **Selçuklular Hakkında Resmi Vesikalar.** 3. bsk., Ankara: T.T.K Yay., 1995.

- _____ **İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler.** 2.bsk, İstanbul: T.T.K. Yay., 1984.
- Uludağ, Süleyman. **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü.** İstanbul: Kabalcı Yay., 2001.
- Uyar, Gülgün. **Ehl-i Beyt, İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı.** İstanbul: Gelenek Yay., 2004.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. **Osmanlı Tarihi.** c/I, 6.bsk., Ankara: T.T.K. Yay., 1994.
- _____ **Çandarlı Vezir Ailesi.** 4.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1988.
- Yazar, Nihal. **Halvetiliğin Şa'bâniyye Kolu, Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî Ve Türbenâme.**Ankara, 1985.

B. MAKALELER

- Ağırakça, Ahmet. "Menâkıbu'l-Kudsiyye'ye Göre Bâbât Şeyhi Muhlis Paşa'nın Anadolu Selçuklu Tahtına Geçişi," **Ta. D. Şihabeddin Tekindağ Özel Sayısı.** say/XXXIV, İstanbul, 1983-1984.
- Ahmet Refik Altınay. "Fatih Zamanında Sultan Eyüğü," **T.O.E.M.** c/XIV, no.3, İstanbul, 1340.
- Ateş, Ahmet. "Bâtıniyye," **İ.A.** c/II, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- _____ "Menâkıp," **İ.A.** c/VII, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Barkan, Ömer Lütfi. "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan Ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar Ve Temlikler, I, İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri Ve Zâviyeler," **V.D.** c/II, Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Yay., 1942.
- _____ "İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri Ve Zâviyeleri," **Tasavvuf Kitabı.** Yay. C. Çiftçi, İstanbul: Kitabevi Yay., 2003.
- Barthold, V.V. "Buhara," **İ.A.** c/II, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Başar, Fehamettin. "Osmanlıların Karacahisar'ı Fethi Ve Eskişehir Civarına Hakim Olmaları," **Tarihte Eskişehir Sempozyumu-I.** Eskişehir: Anadolu. Üniversitesi Yay., 2001.
- Bayram, Mikâil. "Baba İshak Harekatının Gerçek Sebebi Ve Ahi Evren İle İlgisi," **Destursuz Bağdan Üzüm Yiyenler.** Konya: Kömen Yay., 2004.
- _____ "Babailer İsyanı Üzerine," **Destursuz Bağdan Üzüm Yiyenler.** Konya: Kömen Yay., 2004.

- Elçin, Şükrü. “Şeyh Şücâüddîn Bâbâ Velâyetnâmesi,” **T.K.A.E.** c/XXII, say/1-2, Ankara: T.K.A.E. Yay., 1984.
- Erünsal, İsmail. “İslâm Medeniyetinde Kütüphaneler,” **D.G.B.İ.T.** c/XIV, Akçağ İstanbul, 1989.
- Giese, Friedrich. “Osmânlı İmparatorluğu’nun Teşkili Meselesi,” **T.M.** c/I, İstanbul, 1925.
 _____ “Osmânlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu Meselesi,” **Söğütten İstanbul’a.** Yyn. O. Özel-M. Öz. Ankara: İmge Yay., 2000.
- Goldziher; F. “Acem,” **İ.A.** c/I, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Gökbilgin, Tayyib M. “Osman I,” **İ.A.** c/IX, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
 _____ “Orhan,” **İ.A.** c/IX, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Hartmann, R. “Şam,” **İ.A.** c/XI, (Eskişehir, M.E.B. Yay., 1997.
- Huart, CL. “Horasân,” **İ.A.** c/V, kıs/I, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Kara, Mustafa. “XII-XIV. Yüzyıllardaki Tasavvuf Düşüncesine Genel Bakış,” **Osman Gazi Ve Dönemi Sempozyum Sonuç Bildirileri.** Bursa: Bursa Kültür Sanat Ve Turizm Vakfı Yay., 1996.
- İlhan, Avni. “Bâtuniye,” **D.İ.A.** c/V, İstanbul, D.V. Yay. 1992.
- İnalçık, Halil. “Mehmet II,” **İ.A.** c/VII, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
 _____ “Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu,” **Söğütten İstanbul’a.** Yyn.O. Özel-M. Öz, Ankara: İmge Yay., 2000.
 _____ “Âşık Paşazade Tarihi Nasıl Okunmalı,” **Söğütten İstanbul’a.** Yyn. O. Özel-M. Öz. Ankara: İmge Yay., 2000.
 _____ “Osman Gazi’nin İznik Kuşatması Ve Bafeus Muharebesi,” **Osmanlı Beyliği (1300-1389).** Edt. E. A. Zachariadou 2.bsk, İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000.
- _____ “Bayezid I,” **D.İ.A.** c/V, İstanbul: D.V. Yay., 1992.
- _____ “Murad II,” **İ.A.** c/VIII, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Kafadar, Cemal. “İki Cihan Arasında,” **Cogito Osmânlılar Özel Sayısı.** say/19, Y.K. Yay., İstanbul, 2001.
- Karaismailoğlu, Adnan. “Acem,” **D.İ.A.** c/I, İstanbul: D.V. Yay., 1992.
- Ziya Kazıcı. “Bir Arşiv Belgesinin Işığında Osmân Bey’în Evliliği Ve Şahsiyeti,” **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Şeyh Edebâlî Hazretlerinin Rolü Ve Mehmet Zahit Kotku Sempozyum Bildirileri.** İstanbul: Seha Yay., 1999.
- Komisyon. “Karkın,” mad. **T.A.** c/XXI, Ankara: M.E.B. Yay., 1974.
- Anadolu’da İslâmiyet.** Yay. M. Kanar-R. Hulusi. İstanbul: İnsan Yay., 2000.

- Köprülü, Fuat. "Türk Edebiyatı'nın Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirleri," **D.F.E.F.M.** c/II, no/I, İstanbul, 1938.
- _____ "Türk Edebiyatında Âşık Tarzı'nın Menşe ve Tekamülü Hakkında Bir Tecrübe," **M.T.M.** c/I, No/I, İstanbul, 1331.
- _____ "Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türk-i Basit," **Edebiyat Araştırmaları.** (3.bsk, Ankara: T.T.K. Yay., 1999.
- _____ "Bâbâ," **İ.A.** c/II, (Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- _____ "Âşık Paşa," **İ.A.** c/I, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- _____ "Âşık Paşa-zâde," **İ.A.** c/I, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Köprülü, Orhan. "Velâyet-nâme-i Sultan Şücâüddîn," **T.M.** c/XVII, İstanbul: İ.Ü.T.E. Yay., 1972.
- _____ "Abdal Kumral," **D.İ.A.** c/I, İstanbul: D.V. Yay., 1988.
- _____ "Abdal Murad," **D.İ.A.** c/I, İstanbul: D.V. Yay., 1988.
- Kufrahi, Kasım. "Gazzâlî," **İ.A.** c/IV, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Kut, Günay. "Âşık Paşa," **D.İ.A.** c/IV, İstanbul: D.V. Yay., 1991.
- Lewis, Bernard. "İsmâîliler," **İ.A.** c/V, kıs/II, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Mansuroğlu, Mecdu. "Dede," **İ.A.** c/III, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Melikoff, Irene. "Aleviliğin Temelleri," **Uyur İdik Uyardılar.** Çev. T. Alptekin. 2.bsk. İstanbul: Cem Yay., 1994.
- _____ "Alevilerin Bir Adeti Üzerine Araştırma: Mûsâhip, Ahiret Kardeşliği," **Uyur İdik Uyardılar.** Çev. T. Alptekin. 2.bsk. İstanbul: Cem Yay., 1994.
- _____ "Bektaşilik/Kızılbaşlık: Tarihsel Bölünme Ve Sonuçları," **Alevi Kimliği.** Edt. T. Olsson-E. Özdalga-C. Raudvere. İstanbul: T.V.Y. Yay., 1999.
- _____ "Aleviliğin Temelleri," **Uyur İdik Uyardılar.** Çev. T. Alptekin. 2. bsk., İstanbul: Cem Yay., 1994.
- _____ "İlk Osmanlıların Toplumsal Kökeni," **Osmanlı Beyliği, (1300-1389).** Edt. E. A. Zachariadou. 2.bsk., İstanbul: T.V.Y Yay., 2000.
- Minorsky, V. "Mârdin," **İ.A.** c/VII, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Ocak, Ahmet Yaşar. "Emirci Sultan Ve Zaviyesi," **İ.Ü.E.F.T.E.D.** say/IX, İstanbul: İ.Ü.E.F. Yay., 1978.
- _____ "Sarı Saltuk Ve Saltuk-nâme," **T.K.** say/197, yıl/XVII, Ankara: T.K.A.E. Yay., 1979.

- _____ “Ahilik Ve Şeyh Edebali: Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Tarihi Açısından Bir Sorgulama,” **İslâmî Araştırmalar**. c/XII, say/3-4, Ankara: T.E.K.D.V. Yay., 1999.
- _____ “Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufi Çevreler Abdalan-ı Rum Sorunu,” **Osmanlı Beyliği (1300-1389)**. Edt. E. A. Zachariadou. 2.bsk, İstanbul: T.V.Y. Yay., 2000.
- _____ “Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufi Çevreler Abdalan-ı Rum Sorunu,” **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kurucusu Osman Gazi Ve Dönemi Sempozyumu Sonuç Bildirileri**. (Bursa: Bursa Kültür Sanat Ve Turizm Vakfı Yay., 1996.
- _____ “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Dervişlerin Rolü,” **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu, Efsaneler Ve Gerçekler**. Ankara: İmge Yay., 2000.
- _____ “Türk Kültüründe Ahmed-i Yesevi: Hayatı, Şahsiyeti, Mesajı Ve Etkileri,” **Türk Sufiliğine Bakışlar**. 3.bsk. İstanbul: İletişim Yay., 1999.
- _____ “Ebû’l-Vefâ el-Bağdadî,” **D.İ.A.** c/X, İstanbul: D.V. Yay., 1994.
- _____ “Bâbâ İlyâs,” **D.İ.A.** c/IV, İstanbul: D.V. Yay., 1991.
- _____ “Âşık Paşa -Tasavvufi Şahsiyeti-,” **D.İ.A.** c/IV, İstanbul: D.V. Yay., 1991.
- _____ “Geyikli Baba,” **D.İ.A.** c/XIV, İstanbul: D.V. Yay., 1996.
- _____ “Barak Bâbâ,” **D.İ.A.** c/V, İstanbul: D.V. Yay., 1992.
- Ortaylı, İlber. “Menkıbe,” **Osmanlı Devleti’nin Efsaneler Ve Gerçekler**. Ankara: İmge Kitabevi, 2000.
- Öz, M. - Eş-Şeka, M. M. “İsmâiliyye,” **D.İ.A.** c/XXIII, İstanbul: D.V. Yay. 2001.
- Özel, Ahmet. “Cihad,” **D.İ.A.** c/VII, İstanbul: D.V. Yay., 1993.
- Öztelli, Cahit. “Hacı Bektaş-ı Velî Velâyet-nâmesi,” **T. D.** c/VIII, say/ 92, Ankara: T.D.K. Yay., Mayıs 1958.
- Şahin, Kamil. “Edebali,” **D.İ.A.** c/X, İstanbul: D.V. Yay., 1992.
- _____ “Şeyh Edebâlî Hazretleri Üzerine Bazı Düşünceler,” **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Şeyh Edebâlî Hazretlerinin Rolü Ve Mehmet Zahit Kotku Sempozyum Bildirileri**. İstanbul: Seha Yay., 1999.
- Şahin, Haşim. “Menâkıbnâme,” **D.İ.A.** c/XXIX, İstanbul: D.V. Yay., 2004.
- Şeşen, Ramazan “Buhara,” **D.İ.A.** c/II, İstanbul: D.V. Yay., 1992.
- Uludağ, Süleyman. “Dede,” **D.İ.A.** c/IX, İstanbul: D.V. Yay., 1994.
- _____ “Bâbâ,” **D.İ.A.** c/IV, İstanbul: D.V. Yay., 1991.

- Uymaz, Emine. "Anadolu Selçuklu Sultanı I.Alâeddîn Keykubad Dönemine (1220- 1237) Bir Bakış," **Cogita Selçuklular Özel Sayısı**. say/ 29, Y.K. Yayınları, İstanbul, 2001.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. "Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa. Menşei-Tahsili-Kadılığı-Kazaskerliği-Vezirliği Ve Kumandanlığı," **Bellekten**. c/XXIII, say./91, Ankara: T.T.K. Yay., 1959.
- _____ "Gazi Orhan Bey Vakfiyesi," **Bellekten**. say./19, Ankara: T.T.K. Yay., 1954.
- _____ "I.Murad," **İ.A.** c/VIII, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- _____ "Mehmed I," **İ.A.** Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Tahralı, Mustafa. "Ahmed er-Rıfâî," **D.İ.A.** c/II, İstanbul: D.V. Yay. 1989.
- Taşgın, Ahmet. "Hüseyin Hüsamettin, Bâbâ İshak Ve Bâbâ İlyas, Amasya Tarihi," **Yol, Bilim/Kültür/Araştırma**. c/XXI, Ankara: Hüseyin Gazi Derneği Yay., 2003.
- Tekindağ, Şihabeddin. "Şah Kulu Bâbâ Tekeli İsyanı," **B.T.T.D.** c/I, say/3, İstanbul: Tarih Araştırmaları Ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma Vakfı Yay., 1987.
- Turan, Osmân. "Keykubad I," mad. **İ.A.** c./VI, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- _____ "Selçuk Kervansarayları," **Bellekten**. c/X, say/ 39, Ankara, 1946.
- _____ "Keyhüsrev II," **İ.A.** c/VI, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Yazıcı, Tahsin. "Mevlânâ Devrinde Semâ," **Tasavvuf Kitabı**. Haz. C. Çiftçi, İstanbul: Kitapevi Yay., 2003.
- _____ "Haydariyye," **D.İ.A.** c/XVII, İstanbul: D.V. Yay., 1998.
- Yıldız, Hakkı Dursun. "Abbâsîler," **D.İ.A.** c/I, İstanbul: D.V. Yay., 1988.
- Wiedemann, E. "Kutup," **İ.A.** c/VI, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.
- Yınanç, M. Halil. "Bayezid I," **İ.A.** c/II, Eskişehir: M.E.B. Yay., 1997.